

שבוע חג הסוכות

(05 – 11 Oktober 14)

י"ג – י"ז תשרי תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יי אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מִקִּבְל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבַר תּוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֶנְחָנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תּוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשלכ ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויחפץ "לחרד ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהוָה זִרְעוּ דֹּר וְדֹר
יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זֶרַח בַּחֲשֵׁךְ אֹר לַיִּשְׂרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמְלֹאךָ יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזָכֶר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוֹ בַּטַּח בַּיהוָה: ח סִמּוֹן לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרּוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קֶרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחֲרֹק וְנִמְסָ תֵּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵל מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־פְּלִגּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ:
ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיהִי לַשַּׁבָּת: ו הַמְּשִׁפִּילִי לְרֵאוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְרָפָר
דָּל מְאֻשְׁפֹּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפִּית
אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"א תשרי,

בו שואל באם להמשיך הלימוד בכולל, כיון שאין הסתדרות אחרת.

בענין כגון דא יש להזהר, שלא יעשה הענין רגילות דהעדר פעולה בהנוגע להסתדרות, שהרי
הגוף נוטה להשיטה דשב ואל תעשה, ועליו להתבונן על הסתדרות יציבה, ויתיעץ עם אותם המכירים
אותו ומכירים תנאי המקום בהנוגע לחשש זה, ובהתאם לזה יעשה.

לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד הוספה בלימוד החסידות לעצמו וכן לזולתו, והרי הפצת המעינות
חוצה דרישת והכרח השעה היא.

בברכה לבשו"ט.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו,

המזכיר

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה העושה סוכתו תחת האילן
יום ב' דחג הסוכות ה'תשכ"ח ה
- (ד) מאמר ד"ה ביום השמיני עצרת תהיה לכם
יום שמחת תורה ה'תשכ"ח יד
- (ה) שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח כה
- (ו) שיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ח כט
- (ז) שיחת ליל שמחת תורה ה'תשכ"ח לט
- (ח) שיחת יום שמחת תורה, ה'תשכ"ח נא
- (ט) שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח חשון ה'תשכ"ח. נד
- (י) לקוטי שיחות – וזאת הברכה
בלה"ק) כרך יד פט
- (יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל צד
- (יב) ילקוט גאולה ומשיח – וזאת הברכה צה
- (יג) שיעור יומי חומש לשבוע חג הסוכות צו
- (יד) שיעורי תהלים לשבוע חג הסוכות קיב
- (טו) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע חג הסוכות קיג
- (טז) לוח "היום יום" לשבוע חג הסוכות קכג
- (יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קכו
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יח) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הסוכות קכט
- (יט) – פרק אחד ליום לשבוע חג הסוכות קמח
- (כ) – ספר המצוות לשבוע חג הסוכות קנג
- (כא) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק כ, תהלים פרק קמ קנד
- (כב) משניות – מסכת תמיד
ביאור קהתי קנו
- (כג) עין יעקב מסכת יומא קסג
- (כד) מסכת חגיגה עם ביאורים
דף כז קסד
- (כה) מסכת יבמות עם ביאורים
מדף ב עד דף ז קסו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כו) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קצ
- (כז) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קצא
- (כח) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קצא
- (כט) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קצב
- (ל) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קצג
- (לא) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קצג
- (לב) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קצד
- (לג) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קצד
- (לד) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קצה
- (לה) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קצו
- (לו) לוח זמנים לשבוע חג הסוכות קצז
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לש"ק וחג הסוכות .. קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 העושה סוכתו תחת האילן ולא תחת כיפת השמים כאלו עשאה
2 בתוך הבית¹ והסוכה פסולה. הנה משמעות הלשון של המשנה
3 היא שהדין דעשאה בתוך הבית הוא בפשיטות כל-כף עד
4 שאינו צריך לפרשו, והדבר
5 פשוט וידוע לכל סוכה בתוך הבית
6 פסולה והחידוש של המשנה הוא
7 רק בנוגע להעושה סוכתו
8 תחת האילן, שאף שעשאה בחוץ,
9 ולא בבית, בכל זאת הסוכה פסולה
10 כיוון שהוא כאלו עשאה
11 בתוך הבית. וצריך להבין²,
12 הרי הלימוד על דין זה הוא
13 מזה שבסכת (חסר) כתיב,
14 בציור על מצות סוכה נאמר בתורה
15 "בסכת תשבו שבעת ימים" וכיוון
16 שכתוב "בסכת" חסר, בלי וא"ו, למדו
17 מכאן שלא כל סוכה כשרה ויש למעט
18 סוכות מסוימות וללמוד מהפסוק שיש
19 לשבת בסוכה שאין עליה תקרה ולא
20 בסוכה שתחת האילן ולא
21 בסוכה שתחת הבית³, הינו,
22 ששניהם שתי סוגי הסוכות, שתחת
23 האילן ושתחת הבית, מחד קרא
24 נפקו להו, מפסוק אחד לומדים
25 אותם ואם-כן מהו הטעם
26 שהדין דעשאה בתוך הבית
27 הוא בפשיטות יותר עד שאין
28 צריך לפרשו, והמשנה מתייחסת
29 אליו כדבר מובן מאליו, וצריך
30 להשמיענו רק הדין דהעושה
31 סוכתו תחת האילן?
32 אף הענין הוא, דהנה איתא
33 במדרש⁴ אמר לו
34 הקב"ה לאברהם אבינו,
35 אמרת למלאכים שנראו לך כאנשים
36 וקיימת בהם הכנסת אורחים עלידי
37 שאמרת להם והשענו תחת
38 העץ⁵, חייך שאני פורע
39 לבניך ונותן להם שכר על כך שאתה,
40 אברהם, נתת לאורחים לשבת בצל

42 העץ, והשכר יהיה בשלוש פעמים במדבר ובאישוב ולעיתיד-לבא.
43 במדבר, שנאמר⁶ פרש ענן למסך הרי שהקדוש ברוך הוא עשה
44 לבני ישראל צל – על ידי העננים ששימשו כמסך מהשמש – בהיותם במדבר.
45 באישוב, שנאמר⁷ בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח
46 בישראל ישבו בסכת וייהנו מצל
47 הסוכה. לעיתיד-לבא, שנאמר⁸
48 בייעורי הגאולה וסוכה תהיה
49 לצל יומם. וכיון שמצות
50 סוכה היא לפי שאמר
51 אברהם והשענו תחת העץ,
52 ובתור שכר על כך, היה ראוי שגם
53 הסוכה תהיה תחת האילן,
54 בדוגמת הסוכה שעשה
55 אברהם למלאכים ולמה, אם כן,
56 למעשה, סוכה שנעשתה תחת העץ
57 פסולה?
58 ויש להוסיף בזה, על-פי מה
59 שכתב הרב המגיד⁹ תלמידו של
60 הבעל-שם-טוב ורבו של אדמו"ר הזקן
61 בפירוש והשענו תחת העץ,
62 על-פי חסידות שעץ זה הוא מה
63 שכתוב¹⁰ על גן עדן שהיה בתחילת
64 הבריאה ועץ החיים בתוך הגן,
65 ולפי המשמעות הפנימית הכוונה היא
66 ל"עץ" שנמצא בתוכיות
67 ופנימיות הגן¹¹ 53 פרשיות
68 שבתורה. והינו, שזהו ענן
69 פנימיות התורה, שיש בה
70 מעלה על גליא דתורה,
71 החלק הגלוי של התורה דלית תמן
72 שאין שם, בחלק הנסתר של התורה,
73 פנימיות התורה, לא קושא ולא
74 מחלוקת כו' בשונה מחלק הנגלה
75 שבתורה שיש בו ריבוי קושיות
76 ומחלוקות (כמו שכתוב ב"רעיא

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה
2 בתוך הבית¹. הנה משמעות הלשון
3 היא שהדין דעשאה בתוך הבית הוא בפשיטות
4 כל-כף עד שאינו צריך לפרשו, והחידוש הוא
5 רק בנוגע להעושה סוכתו תחת האילן, שהוא
6 כאלו עשאה בתוך הבית. וצריך להבין², הרי
7 הלימוד על זה הוא מזה שבסכת (חסר) כתיב,
8 ולא בסוכה שתחת האילן ולא בסוכה שתחת
9 הבית³, הינו, ששניהם מחד קרא נפקו להו,
10 ואם-כן מהו הטעם שהדין דעשאה בתוך הבית
11 הוא בפשיטות יותר עד שאין צריך לפרשו,
12 וצריך להשמיענו רק הדין דהעושה סוכתו תחת
13 האילן. אף הענין הוא, דהנה איתא במדרש⁴
14 אמר לו הקב"ה לאברהם אבינו, אמרת והשענו
15 תחת העץ⁵, חייך שאני פורע לבניך במדבר
16 ובאישוב ולעיתיד-לבא. במדבר, שנאמר⁶ פרש
17 ענן למסך. באישוב, שנאמר⁷ בסכת תשבו שבעת
18 ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת. לעיתיד-
19 לבא, שנאמר⁸ וסוכה תהיה לצל יומם. וכיון
20 שמצות סוכה היא לפי שאמר אברהם והשענו
21 תחת העץ, היה ראוי שגם הסוכה תהיה תחת
22 האילן, בדוגמת הסוכה שעשה אברהם

23 למלאכים. ויש להוסיף בזה, על-פי מה שכתב הרב המגיד⁹ בפירוש והשענו
24 תחת העץ, שעץ זה הוא מה שכתוב¹⁰ ועץ החיים בתוך הגן, בתוכיות
25 ופנימיות הגן¹¹ פרשיות שבתורה. והינו, שזהו ענן פנימיות התורה, שיש בה
26 מעלה על גליא דתורה, דלית תמן לא קושא ולא מחלוקת כו' (כמו שכתוב

(1) סוכה ט, ריש ע"ב (במשנה). (2) בהבא לקמן - ראה מאמרי חג הסוכות תרל"ג (סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקפא ואילך. וראה בהנסמן שם). ד"ה זה תרל"ה (סה"מ תרל"ד ס"ע שלט ואילך). (3) סוכה שם (בבביתא). (4) קה"ר פ"א, א. (5) וירא יח, ד. (6) תהלים קה, לט. (7) אמור כג, מב. (8) ישע' ד, ו. (9) אור תורה ר"פ וירא (ח, א) - הובא בסה"מ תרל"ב ע' תקפה. וש"נ. (10) בראשית ב, ט.

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהימנא¹¹ שבספר הזוהר ונתבאר באגרת הקדש¹² שבספר
2 התניא, וכידוע שגליא דתורה חלק הנגלה שבתורה נתלבשה
3 בדברים גשמיים¹³ ועוסקת בהלכות ובמצוות שקשורות בדברים
4 גשמיים בעולם הזה שהם מוגבלים בו' קצות, לכל דבר גשמי יש
5 ששה קצוות (מעלה ומטה, מזרח,
6 מערב, צפון ודרום) שבהם הוא מוגבל
7 מה-שאין-בן פנימיות התורה
8 שעוסקת בעניינים רוחניים, ענייני
9 אלוקות ועולמות עליונים היא
10 למעלה מההגבלה דו' קצות,
11 והוא ענין עלמא דחירות,
12 עולם החירות, עולם חופשי ללא
13 הגבלות, שענינו בפסירות הוא
14 ספירת הבינה¹⁴, בחינת סובב
15 כל עלמין שהוא אור בלי גבול.
16 ויהי גם ענין הסוכה הוא
17 המקיף דבינה¹⁵ כפי שמבואר
18 בחסידות שבסוכה מאיר אור אלוקי
19 נעלה ביותר שגבוה מכדי להתלבש
20 באדם בפנימיות והוא מאיר בבחינת
21 'מקיף', כשם שהסוכה עצמה 'מקיפה'
22 את האדם. ומשום זה כיוון שגם
23 ה"עץ" במשמעותו הפנימית קשור
24 לספירת הבינה וגם הסוכה שייכת
25 ל"מקיף דבינה" היה ראוי
26 שהסוכה תהיה תחת העץ
27 דוקא¹⁶. ולכן קא-משמע-לן
28 המשנה משמיעה ומחדשת לנו
29 שהעושה סוכתו תחת האילן
30 כאילו עשאה בתוך הבית,
31 וכשם שסוכה שבתוך הבית
32 אי-אפשר להכשיר מסופת
33 המלאכים, ואין מקום לומר שהיא
34 דומה לסוכת המלאכים שישבו תחת
35 העץ כך גם סוכה שתחת
36 האילן פסולה כי היא לא תחת
37 כיפת השמים, ובוה מיושבת השאלה
38 מדוע ההלכה סוכה תחת האילן
39 פסולה היא חידוש גדול יותר מההלכה

ביאור בדרך אפשר

- 40 שסוכה בתוך הבית פסולה שהיא דבר פשוט. אך עדין צריך להבין,
41 לגופו של ענין מהו הטעם שהעושה סוכתו תחת האילן
42 פסולה, דלכאורה, על-פי האמור לעיל מדברי המדרש שענין
43 הסוכה קשור עם מה שכתוב והשענו תחת העץ, ומצוות
44 סוכה היא כשכר על כך שאברהם
45 אבינו אמר למלאכים להישען תחת
46 העץ היתה הסוכה צריכה
47 להיות תחת העץ דוקא?
48 (ב) ולהבין זה יש להקדים
49 תחילה ענין מצות סוכה
50 שנמשכת מעבודת התשובה דיום
51 הפנימי מעבודת התשובה דיום
52 הפנימי, שהרי עיקר ענין
53 הסוכה הוא הסכך, ולא הדפנות,
54 דסוכה על שם סככה הסכך
55 שלה נקראת¹⁷, ופרטי דיני
56 סוכה רובם הם בנוגע
57 להסכך, וידוע¹⁸ בקבלה וחסידות
58 שסכך הסוכה נמשך מענין
59 עשן הקטורת דיום-הכיפורים
60 בקדש-הקדשים, שהיה צריך
61 להיות באופן שיתמלא כל
62 הבית כולו עשן¹⁹, ומעשן זה
63 נמשך סכך הסוכה.
64 (ג) ובאור הענין²⁰, דהנה
65 כתיב²¹ שחורב אני ונאנה
66 בנות ירושלים כאהלי קדר
67 פיריעות שלמה, ואיתא מובא
68 במדרש²² שחורב אני -
69 בחורב, המצב שבו בני ישראל היו
70 שלא כראוי ועל זה נאמר 'שחורה אני'
71 שהיה בהר סיני שנאמר²³ יעשו
72 עגל בחורב. ונאנה אני - גם
73 המצב שבו בני ישראל היו באופן רצוי
74 וביופי היה בחורב, בהר סיני

- 20, דהנה כתיב²¹ שחורב אני ונאנה בנות ירושלים כאהלי
קדר פיריעות שלמה, ואיתא במדרש²² שחורב אני - בחורב,
שנאמר²³ יעשו עגל בחורב. ונאנה אני - בחורב, שנאמר²⁴ כל אשר דבר ה'

(11) ח"ג קכד, ב. (12) סכ"ו. (13) ראה קונטרס עץ החיים פי"א בביאור רע"מ ואגה"ק הנ"ל. (14) ראה זח"ב קפג, א. לקו"ת דרושים לר"ה נז, ג. (15) מאורי אור ס, טו. וש"נ. לקו"ש חכ"ט ע' 211. (16) ראה גם רד"ה זה תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תיג). (17) ראה רש"י סוכה יב, א - ד"ה כשרין. שם ב, א - ד"ה ושחמתה. שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ח ס"א. (18) ראה עטרת ראש שער יום הכיפורים לו, סע"א ואילך. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ד. סה"מ תרנ"ז ע' קסב ואילך. (19) משנה יומא נב, ב. (20) בהבא לקמן - ראה גם ד"ה חסידים ואנשי מעשה תשי"ט פ"ב ואילך (סה"מ תשי"ט ע' לא ואילך). (21) שו"ע א, ה. (22) שהש"ר עה"פ. וראה גם שמו"ר פכ"ד, יו"ד. (23) תהלים קו, יט. (24) משפטים

העושה סוכתו תחת האילן עשאה בתוך הבית

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנָאֹמֶר ²⁴ כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וְכו' והקדמת נעשה
2 לנשמה היא מעלה גדולה של בני ישראל. והמדרש ממשיך שחוריה אני
3 - כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ שאז בני ישראל עסוקים בענייני החול, וְנִאֲוָה אָנִי
4 - בְּשִׁפְתַי שאז בני ישראל נמצאים במצב נעלה. שְׁחֹרְהָ אָנִי - כָּל
5 יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְנִאֲוָה אָנִי -
6 בְּיוֹם-הַכִּיּוּפּוּרִים שבו יש התעלות
7 לגבי כל ימות השנה. וְצָרִיךְ
8 לְהִבִּין, מִי הֵם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
9 שכלפיהם מכוונת האמירה הזו, ומי
10 היא האומרת לבנות ירושלים
11 שְׁחֹרְהָ אָנִי וְנִאֲוָה?
12 וְהֵעֵנִן בָּזָה ²⁵, דְּהִנֵּה אָנוּ
13 אוֹמְרִים נִשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי
14 טְהוּרָה הִיא, אֲתָה בְּרֹאֲתָהּ
15 אֲתָה יְצַרְתָּהּ וְאֲתָה נִפְתָּתָהּ
16 בִּי ²⁶, וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, אֵיךְ שֶׁנָּךְ
17 לֹמֵר לֹמֵר נִשְׁמָה כֹּה
18 טְהוּרָה הִיא קוֹדֶם שְׁאֲתָה
19 בְּרֹאֲתָהּ, הֲרִי עֲנִין הַבְּרִיאָה
20 הוּא יֵשׁ מֵאִין דְּבַר מֵלֶא-דְּבַר,
21 פִּדְיוֹעַ ²⁷ שְׁאִין בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ
22 בְּהוֹצָאת הַיֵּשׁ מֵאִין בְּמוֹכֵן שֶׁל
23 הַתְּהוּוֹת חֲדָשָׁה אֲלֵא לִשׁוֹן בְּרֹא,
24 וְאִם-כֵּן ש"אתה בראתה" מתייחס
25 לבריאת והתהוות הנשמה יש מאין
26 אֵיךְ שֶׁנָּךְ לֹמֵר טְהוּרָה הִיא
27 קוֹדֶם שְׁנִבְרָאת וְהֲרִי עֲדִין לֹא
28 היתה קיימת?
29 אֲךָ הֵעֵנִן הוּא, שְׁטְהוּרָה הִיא
30 קֹאִי מְכוּוֹן עַל הַנִּשְׁמָה כְּפִי
31 שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת,
32 העולם הראשון והנעלה מארבעת
33 העולמות הרוחניים אצילות-בריאה
34 יצירה-עשיה שֶׁשָּׁם הִיא בְּתַכְלִית
35 הַבִּיטוּל בביטול מוחלט לאלוקות
36 שֶׁאֵינָה שׂוֹכֶת לְמַצִּיאוֹת כָּלֵל,
37 היינו שהביטול הוא כל-כך עמוק
38 ופנימי עד שהנשמה לא נחשבת
39 כמצאיות וכאילו איננה וְאַחֲרֵי-כֵן
40 רק בשלב מאוחר יותר, עם הירידה
41 מעולם האצילות לעולם הבריאה,
- 42 אוֹמְרִים עַל הַנִּשְׁמָה אֲתָה בְּרֹאֲתָהּ, שְׁנַתְּחַדֵּשׁ אֲצִלָּה עֲנִין
43 הַמַּצִּיאוֹת, שְׁזָהוּ שְׁנָאֹמֶר לִשׁוֹן בְּרִיאָה שֶׁהוּא עֲנִין יֵשׁ
44 מֵאִין, בְּמוֹכֵן שֶׁל הַתְּהוּוֹת מַצִּיאוֹת חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא הִייתה קיימת קודם לכן
45 וְאַחֲרֵי-כֵן בַּעֲקוּבוֹת הִירִידָה מֵעוֹלָם הַבְּרִיאָה לְעוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁם הִיא
46 'מצאיות' באופן עוד יותר ניכר ומוגדר
47 אֲתָה יְצַרְתָּהּ, וְעַד שְׁאֲתָה
48 נִפְתָּתָה בִּי, שְׁפָאָה הַנִּשְׁמָה
49 ויורדת מעולם היצירה לעולם
50 הַעֲשִׂיָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף
51 הַגִּשְׁמִי.
52 וְהִנֵּה, כֹּאֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה נִמְצָאת
53 לְמִטָּה, לֵאחֹר שְׁנַתְּלִבֶּשֶׁת בְּגוֹף גִּשְׁמִי,
54 אוֹמְרָת הִיא לְהַנְשָׁמוֹת
55 שְׁבַע עוֹלָם הָאֲצִילוּת -
56 שְׁנִקְרָאוֹת בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם,
57 לְהִיּוֹתָן בְּשִׁלְמוֹת הִירָאָה ²⁸
58 כְּנִרְמֵז בְּאוֹתֵיּוֹת הַמִּילָה "ירושלים"
59 "ירו" (יראה) "שלם" (מושלמת) -
60 וְהַנִּשְׁמָה לְמִטָּה אוֹמְרָת לְנִשְׁמוֹת
61 שְׁבַע עוֹלָם הָאֲצִילוּת שְׁחֹרְהָ אָנִי
62 וְנִאֲוָה, שִׁישׁ בָּה גַם "שחרות",
63 עֲנִינִים בְּלִי רְצוּיִים, וְגַם "ניו" ויופי
64 שֶׁל מַעֲלוֹת וּתְהוּוֹת הִינֵנוּ, שְׁחֹרְהָ
65 אָנִי מִצַּד הַיְרִידָה מִלְּמַעַל
66 לְמִטָּה, שֶׁהִיא יְרִידָה גְּדוֹלָה
67 כְּמוֹ הִירִידָה הַגְּדוֹלָה
68 מֵאִיגְרָא רָמָה לְבִירָא
69 עֲמִיקָתָא ²⁹, מִגַּג גְּבוּה לְבוֹר עֲמוֹק
70 שֶׁהֲרִי בְּהִיּוֹתָהּ לְמִטָּה בְּגוֹף
71 גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה נִמְצָאת הִיא
72 בְּמַעְמָד וּמַצָּב שְׁאִין צָדִיק
73 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא
74 יִחָטָא ³⁰, כְּב' הַפִּירוּשִׁים
75 בְּעֵנִן הַחֲטָא, חֲטָא כְּפִשׁוּטוֹ,
76 עֲבִירָה וְעוֹן אוֹ חֲטָא מְלִשׁוֹן
77 חֲסָרוֹן, כְּפִירוּשׁ רִשְׁ"י עַל
78 הַפְּסוּק ³¹ וְהִייתי אָנִי וּבְנֵי
79 שְׁלֹמֹה חֲטָאִים, חֲסָרִים ³²,
80 וְעַל-כֵּן פָּנִים בֵּין אִם נִפְרַשׁ
81 "יחטא" לפי הפירוש הראשון ובין אִם
82 נִפְרַשׁ זֹאת לְפִי הַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי, בּוֹדֵאִי

כד, ז. 25) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה שחורה אני ונאווה (ו, ג ואילך. ז, ב ואילך). 26) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).
27) רמב"ן ר"פ בראשית. 28) לקו"ת שם ו, ג. 29) לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. 30) קהלת ז, כ. 31) מלכים א, כא. 32) לקו"ת
מטות פכ, א. נצבים נא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שירידת הנשמה למטה היא ירידה גדולה לפחות מפני **החֲסָרוֹן שֶׁבַעֲצָם**
 2 **הִירִידָה לְמִטָּה שְׁנַעֲשִׁית** הנשמה שבהיותה למעלה היתה בטלה
 3 לאלקות לחלוטין **בְּבַחֲנִית יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת**, נפרדת מאלקות וכמו
 4 **שֶׁכְּתֹב רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בַּתְּנִיָּא**³³ **שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם אֶפִּילוּ הוּא צָדִיק**
 5 **גָּמֹר עוֹבֵד ה' בִּירְאָה וְאַהֲבָה**
 6 **בַּתְּעוֹנָגִים**, שמתענג על הקרבה
 7 לאלקות, והיא אהבת ה' בדרגה גבוהה
 8 ביותר, **אֶף-עַל-פִּי־כֵן אֵינָה**
 9 **בְּטֵלָה בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרֵי כו'**,
 10 ועדיין יש לאתו צדיק גמור תחושת
 11 'ישות' מסוימת וְלִכֵּן בהיותו נשמה
 12 בגוף בעולם הזה **לֹא יֵגִיעַ**
 13 **לְמַעְלֹת דְּבִיקוּתוֹ בַּה'**
 14 **בְּדַחֲלֵי וּרְחִימוֹ בִּירְאָה וּבִאֲהָבָה**
 15 **בְּטָרֵם יִרְדָּתוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה**
 16 **הַחֲמֵרִי, לֹא מִינָה וְלֹא**
 17 **מִקְצָתָה כו'** אפילו למקצת מאותה
 18 יראה ואהבה אינו יכול להגיע
 19 **שֶׁהַגּוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לְסַבּוֹל כו'**
 20 יראה ואהבה בדרגה גבוהה כזו. ואם
 21 הדברים אמורים בצדיק גמור קל-
 22 וחומר באדם רגיל שירידת נשמתו
 23 למטה להתלבש בגוף גשמי היא ירידה
 24 גדולה ביותר לגבי מעמדה ומצבה של
 25 הנשמה בהיותה למעלה, לפני הירידה.
 26 **אָמְנָם**, הנשמה ממשיכה ואומרת
 27 **אֶף שֶׁשְׁחֹרָה אֲנִי, מִפְּנֵי גוֹדֵל**
 28 **הִירִידָה, מִכָּל-מְקוֹם - וְנִאֲוָה,**
 29 עדיין יש בי יופי ומעלה גדולה כִּינֹן
 30 **שֶׁהִירִידָה הִיא צוּרָף עֲלֶיהָ**
 31 **כו'**, אמנם זו ירידה גדולה ביותר,
 32 אבל המטרה של הירידה היא שבסופו
 33 של דבר הנשמה תתעלה למצב נעלה
 34 יותר מזה שהייתה בו קודם הירידה,
 35 ולכן הירידה כדאית.
 36 **וְעַלֶּיהָ זֹו נַעֲשִׂית עַל-יְדֵי**
 37 **עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה, בְּב'**
 38 **הָאוֹפְנִים שֶׁבַּתְּשׁוּבָה, הֵן**
 39 **תְּשׁוּבָה כְּפִשׁוּטָה עַל חֵטָא**
 40 **וְעוֹן כְּפִשׁוּטוֹ, וְהֵן תְּשׁוּבָה**
 41 **בְּמִדּוֹב פְּנִימִי וְנַעֲלָה יוֹתֵר, בְּאוֹפֵן**
 42 **דְּהִירוּת תְּשׁוּבָה אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה**³⁴, היינו שהנשמה חוזרת
- 43 להתקרב ולהידבק בשורשה ומקור חוצבה באלקות.
 44 **וְעוֹד עֲנִין בְּפִרוּשׁ שְׁחֹרָה אֲנִי, שְׂקָאֵי הַכּוֹנֵנָה הִיא עַל הָעֲבֹדָה**
 45 **לְמִטָּה שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית שְׁחֹרוֹת. וְהֵינּוּ, דְּכִינֹן שֶׁהָעֲבֹדָה**
 46 **צָרִיכָה לְהִיּוֹת פְּאוּפֵן דְּמִינָה וְכֵה אָפֵא לְשִׁדְיָה בֵּיה נִרְגָא**³⁵,
 47 לעניין נבואת הנביא עובדיה על מפלת
 48 הגויים לעתיד-לבוא אומרת הגמרא
 49 שעובדיה היה בן גרים, והרי זה כמשל
 50 שהידיית של הגרון שמשמש לחטוב
 51 עצים נעשית מהעצים עצמם, וכך
 52 עבודת ה' שנועדה להעלות את האדם
 53 ממעמד ומצב של "שחורות", היא
 54 עצמה צריכה להיות באופן של
 55 "שחורות", כפי שממשיך ומבאר, **לִכֵּן**
 56 **בְּהִיּוֹת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה בְּמַעְמַד**
 57 **וּמַצָּב דְּשְׁחֹרָה אֲנִי, מִצַּב רוּחָנִי**
 58 **יִרְדּוּ וְשְׁחֹרָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם**
 59 **עֲבֹדָתָהּ הִירוּחָנִית בְּבַחֲנִית**
 60 **שְׁחֹרוֹת, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר, לִכֵּן**
 61 **וְהֵעֵנִן בְּזֶה, כְּפִי שְׂמִכְבָּר**
 62 **רַבְּנֵי הַזֶּקֶן ב'לְקוּטֵי תוֹרָה**³⁶
 63 **שֶׁזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב**³⁷ **בְּשִׁיר**
 64 **הַשִּׁירִים: בְּתוֹר שְׂבַחִים עַל ה'דוֹר הוּא**
 65 **הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁחֹרוֹת**
 66 **כְּעוֹרֵב, וְהַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי דְּבִרְבּוּ הוּא**
 67 **שֶׁהַשְּׁעֵרוֹת הַשְּׁחֹרוֹת הֵן**
 68 **הַלְכוֹת רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא**
 69 **שֶׁנִּמְשָׁכוֹ וְיִרְדּוּ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה**
 70 **וְנִתְּפָשְׁטוּ וּבִאוּ לִידֵי בִּיטוּי**
 71 **בְּמִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (שְׁאִין**
 72 **הָאִזֵּר הָאֱלֹקִי בָּא בְּבַחֲנִית גִּילּוּי**
 73 **רִצּוֹנוֹ ב'קוֹם וַעֲשֵׂה', רַק אֵלֹא**
 74 **בְּבַחֲנִית לֹא**³⁸ **בְּרוּךְ הַשְּׁלִיחַ),**
 75 **שֶׁעֲנִינָם שֶׁל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה הוּא**
 76 **לְהַפְרִיד הָרַע מִן הַטוֹב**
 77 **וְלְדַחֲתוֹ מִן הַקְּדוּשָׁה, כִּי**
 78 **שֶׁהַקְּדוּשָׁה תַּהִיָּה יוֹתֵר מַעֲלָה וּמִזֻּכְכָּת**
 79 **וְעַל זֶה נֶאֱמַר שְׁחֹרוֹת**
 80 **כְּעוֹרֵב, פִּירוּשׁ כְּשֵׁם שֶׁעוֹרֵב הוּא אֲכֹזֵרִי**
 81 **הוּא אֲכֹזֵרִי (כְּדֹאִיתָא כְּפִי**
 82 **שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא**³⁹), **כֵּן יֵשׁ**
 83 **בַּשְּׁעֵרוֹת הַלְלוּ עֲבֹדָה שְׁעִינָה**
 84 **הוּא לְדַחֲתָא אֶת הָרַע וְלַהֲרַחֲקוֹ בְּבַחֲנִית אֲכֹזֵרִי, שֶׁהִרִי גַם בְּדָבָר**

(33) פל"ה (מד, סע"א ואילך). פל"ז (מח, סע"א ואילך). (34) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. (35) סנהדרין לט, ב. וראה תניא רפ"א. (36) שה"ש ו, ד ואילך. (37) שה"ש ה, יא. (38) לקו"ת שם יו"ד, ג. (39) עירובין כב, א.

ביאור בדרך אפשר

ועוד זאת, שישנו ענין האכזריות גם בנוגע למצות-עשה, 44
 וכמו במצות הצדקה, שהיא גדולה מכל המצות 42 ושקולה 45
 כנגד כל המצות 43, וכל המצות הן בקו הימין מידת החסד 46
 והקירוב (וכמו שכתוב בוורו ב'פתח אליהו': "חסד דרועא ימינא" – חסד 47
 זרוע ימין) שכללותו של קו הימין 48
 הוא ענין צדקה וגמילות- 49
 חסדים, שיש בה במצות הצדקה 50
 גם ענין השחרות והאכזריות, 51
 כמו שכתוב באברהם כי 52
 ידעתיו למען אשר יצוה את 53
 בניו ואת ביתו אחריו ושמו 54
 ה' ה' ה' לעשות צדקה 55
 ומשפט 44, ומכאן רבנו 56
 הזקן 45 בביאור הכתוב "לעשות 57
 צדקה ומשפט" ששני הדברים קשורים 58
 זה בזה כיוון שהצדקה היא על- 59
 ידי הקדמת המשפט, דהיינו, 60
 המשפט שעושה האדם 61
 בנפשו ביחס לעצמו על מותרות 62
 חיי גופו דברים שאינם צורך הכרחי 63
 אלא מותרות נגד לעומת הצדקה, 64
 ששופט בוחן ובודק את עצמו 65
 כמה מגיע לעצמו, והשאר 66
 נותן לצדקה, והרי מה 67
 ששופט את עצמו ומונע 68
 מעצמו עניני מותרות הגוף 69
 הוא בבואו מסויים ענין של 70
 אכזריות כלפי עצמו, וכדי לעבוד 71
 את ה' כראוי במצות הצדקה, האדם 72
 נדרש גם לכך. 73
 וכמו כן ישנו ענין השחרות 74
 והאכזריות בנוגע לתפלה 75
 ולימוד התורה. דהנה, כאשר 76
 האדם אוכל ושותה ואחר-כך 77
 לומד ומתפלל בכת האכילה 78
 ההיא, אזי מעלה לקדושה 79
 את הניצוץ האלקי שבמאכל, 80
 אבל כאשר כופה את עצמו 81
 דבר שמחייב מידה מסוימת של 82
 אכזריות כלפי עצמו ואינו אוכל, 83
 אזי לא מתברר הניצוץ 84
 האלקי, החיות שבמוזן, על-ידי 85
 התורה והתפלה, ואם-כן הרי 86

האסור ופסול כו' שאמנם שייך לצד של היפך הקדושה נמשך ניצוץ 1
 ונחיות אלקי כו', שהרי גם הדברים הנחותים ביותר ואפילו הצד המנגד 2
 לצד הקדושה לא יכול להיות לו קיום וחיות אלא רק מצד הקדושה (אלא 3
 שניצוץ החיות האלוקית שבו מצומצם ונעלם ונסתר מאד) ועם כל זה 4
 למרות ניצוץ הקדושה שבו ולכאורה 5
 היה ראוי 'לרחם' עליו, בכל זאת לא 6
 יעלה הניצוץ האלקי שבו 7
 להתפלל באורו וקדושתו 8
 ותברך רק נדחה לחוץ, והרי 9
 זה כמו אכזריות על הניצוץ 10
 האלקי שבו בדומה לטבע 11
 האכזריות של העורב. 12
 וכמו כן צריך האדם להתנהג 13
 בנפשו במדת אכזריות ולנהוג 14
 בתוקף רב להיות סור מרע 15
 ולהתרחק מעבירות, שהרי מצד- 16
 עצמו רוצה כו' האדם לעשות 17
 דברים בלתי רצויים אלא שכופה 18
 את עצמו ולמעשה אינו נכנע 19
 לתאוות שלו, כמאמר רבותינו 20
 ז"ל 40 אפשי ומה אעשה 21
 ואבי שבשמים גזר עלי, 22
 (וכפירוש רש"י על הפסוק בפרשת 23
 קדושים "ואבדיל אתכם מן העמים 24
 להיות לי": "רבי אלעזר בן עזריה 25
 אומר, מניין שלא יאמר אדם נפשי קצה 26
 בבשר חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, 27
 אבל יאמר אפשי, ומה אעשה ואבי 28
 שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר 29
 ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי 30
 שתהא הבדלתכם לשמי, פורש מן 31
 העבירה ומקבל עליו עול מלכות 32
 שמים"), ונוסף לזה צריך כל 33
 אדם לכפות את עצמו בכמה 34
 גדרים וסגים ודקדוקי 35
 סופרים הנוספים על הדברים 36
 האסורים מן התורה ולהיות קדש 37
 עצמו במותר לך 41, לקדש את 38
 עצמו ולגדור את עצמו אפילו בדברים 39
 שמן התורה הם מותרים שכל זה 40
 הוא ענין של אכזריות, כי לשם 41
 כך נדרש תוקף וחזק מיוחד 42
 שחורות פעורב. 43

(40) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו. (41) יבמות כ, א. ספרי ופרש"י פ' ראה יד, כא. וראה תניא ספכ"ז. פ"ל (לט, א). (42) תניא אגה"ק ס"ג. (43) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. (44) וירא יח, יט. (45) תו"א בשלח סג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 90. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **זֶה עֲנִין שֶׁל אֲכֻזִּיּוֹת עַל הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּמֶאֱכָל** אבל בעבודת ה'
 2 לפעמים נדרש מהאדם להימנע מאכילה אף שעל־ידי זה הוא לא מברר
 3 ניצוצות מסויימים.
 4 **וְזֶהוּ שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָר,** היינו שהנשמה עובדת את ה' באופן של
 5 "שחרות" ויחד עם זה היא "נאווה",
 6 **שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂבִירֵידָתָהּ** **הָרִי זֶה עֲנִין שֶׁל אֲכֻזִּיּוֹת עַל הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּמֶאֱכָל.**
 7 **לְמִטָּה נַעֲשִׂית הַנֶּשְׁמָה** **וְזֶהוּ שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָר,** שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂבִירֵידָתָהּ
 8 **בְּבַחֲנִינָה שְׁחֹרֹת,** מפני גודל
 9 הירידה ממקורה העליון באלוקות ועד
 10 להתלבשות בגוף ונפש הבהמית,
 11 **מִפְּלִ-מְקוֹם עַל-יְדֵי עֲבֹדָתָהּ** **שְׁחֹרֹת,** שְׁחֹרֹת, שְׁחֹרֹת פְּעוּרָב, שֶׁהוּא עֲנִין הָאֲכֻזִּיּוֹת
 12 **לְמִטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל שְׁחֹרֹת,** **שְׂבִירֵידָתָהּ** **וְזֶהוּ שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָר,** שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂבִירֵידָתָהּ
 13 וכאמור הדבר נרמז בלשון הפסוק
 14 **שְׁחֹרֹת פְּעוּרָב, שֶׁהוּא עֲנִין**
 15 **הָאֲכֻזִּיּוֹת שֶׁל הָאָדָם כְּלִפִּי הַנִּיצוֹץ**
 16 האלוקי שבדברים הגשמיים וכן כלפי
 17 עצמו כפי שהדבר בא לידי ביטוי
 18 ב"אכזריות" שְׂבִירֵידָתָהּ **לֹא-תַעֲשֶׂה**
 19 **וְגַם בְּמִצְוֹת-עֲשֶׂה פִּנְיָ, אֲנִי**
 20 על־ידי ה'שחרות' ומתוך ה'שחרות'
 21 **נַעֲשִׂית הָעֲלִיָּה לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִינָה**
 22 **נֶאֱמָר.**
 23 **(ד) וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא כְּאֲשֶׁר הָעֲבֹדָה הִיא בְּסִדֵּר**
 24 האמורים על הפסוק "שחרות אני
 25 ונאווה" שמשמעותם היא שגם במצב
 26 של "שחרות אני", יש בבני ישראל נוי
 27 ויופי רוחני הוּא כְּאֲשֶׁר הָעֲבֹדָה
 28 הִיא בְּסִדֵּר מְסוּדָר, בעלייה
 29 מסודרת והדרגתית **מִדְּרָגָא**
 30 **לְדְרָגָא, שְׂפָלָלוּתָהּ** באופן כללי,
 31 עבודה מסודרת של התקדמות משלב
 32 לשלב הוּא עֲנִין עֲבֹדָת
 33 הַצִּדִּיקִים, שְׂאֵף כאשר עבודת ה'
 34 היא בסדר הראוי, אזי למרות
 35 ה"שחרות" שנובעת מירידת הנשמה
 36 למטה ומהגלות, כסובא לעיל, בכל
 37 זאת יש בבני ישראל "נוי" ולשם כך
 38 מְסַפֵּיק הָעֲנִין דִּנְאָוָה אֲנִי
 39 **בְּחֹרֶב, כְּשֶׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל**
 40 **נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע,** והודות למעמד ומצב הנעלה במתן תורה, בני ישראל
 41 מְשִׁיכִים לְהִיּוֹת תָּמִיד בְּמַעַמְד וּמִצַּב שֶׁל "נאווה" כְּמֶאֱמָר רַבּוֹתֵינוּ
 42 **זִ"ל** אודות גודל העילוי של מתן תורה **יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הָרִ**
- סיני פִּסְקָה זוּהַמְתָּן (וְעֲנִין זֶה שבשעה שאמרו "נעשה ונשמע"
 התעלו ביותר עד ש"פסקה זוהמתן" פָּעַל גַּם לכל הזמנים שבאו מאז מתן
 תורה והלאה וגם כְּאֲשֶׁר חֲזָרָה זוּהַמְתָּן בְּחֹטָא הָעֶגְלָה⁴⁷, ההתעלות
 שהייתה במתן־תורה לא אברה לגמרי ולכן זוהמתן שחזרה בחטא העגל לא
 הייתה חמורה כמו מצבם לפני מתן
 תורה, שֶׁלֹא חֲזָרָה כְּמוֹ שְׁהִיָּתָה
 בְּתַחֲלִילָה חֲסִי־שְׁלוֹם⁴⁸ אלא
 במידה פחותה).
 אֲמָנָם, מִי שלא עובד את ה'
 בעבודה מסודרת שהיא עבודת
 הצדיקים אלא שְׂחָטָא וּפְגָם וְעֵבֶר
 אֶת הַדֶּרֶךְ, אֲנִי צָרִיף לְהִיּוֹת
 אֲצִלוֹ הָעֲנִין דְּעֲבֹדָת
 הַתְּשׁוּבָה, שהיא לא עבודה מסודרת
 והדרגתית אלא עבודה שעניינה יציאה
 והתעלות מהגדרים וההגבלות וְעַל
 זֶה נֶאֱמָר בסיום דברי המדרש
 האמורים "שחרות אני", בכל ימות
 השנה, נֶאֱמָר אֲנִי - בְּיוֹם
 הַכְּפּוּרִים שותכנו ועניינו הוא
 עבודת התשובה.
 דְּהִנֵּה, אֶף-עַל-פִּי שְׂמִמְאָמָר
 הַמְּדַרְשׁ 'שְׁחֹרָה אֲנִי' בְּחֹרֶב
 וְנֶאֱמָר אֲנִי' בְּחֹרֶב, מִשְׁמַע
 שֶׁהָעֲנִין דִּנְאָוָה אֲנִי' יִשְׁנֹו
 תְּדִיר, כל ימות השנה ובפֶּרֶט
 בְּיוֹם הַשְּׁבֵת, כְּהַמְשָׁךְ מֶאֱמָר
 הַמְּדַרְשׁ, 'שְׁחֹרָה אֲנִי' כָּל
 יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ וְנֶאֱמָר אֲנִי'
 בְּשֵׁבֶת, וְכִידּוּעַ שְׁגָם עֲנִין
 הַשְּׁבֵת הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה,
 דְּשֵׁבֶת אוֹתִיּוֹת תְּשֻׁבָה⁴⁹, וְלִכְּן
 יֵשׁ בְּשֵׁבֶת ג' דְּרָגוֹת⁵⁰, מְעַלִּי
 שְׁבֵתָא, יוֹמָא דְּשֵׁבֶתָא וְרַעְיוֹא
 דְּרַעְיוֹן⁵¹, כלומר, ערב שבת, יום
 השבת ורצון הרצונות (זמן המנחה של
 יום השבת) שֶׁהֵם כְּנֶגֶד ג'
 הַדְּרָגוֹת שְׁבֵתָא⁵², שהם
 תשובה שעיקרה "סור מרע", תשובה
 שעיקרה "עשה טוב", ותשובה נעלית יותר שעניינה "והורח תשוב אל
 האלוקים", קירוב לאלוקות, ואם כן לכאורה כדי לבוא לעניין של "נאווה"
 בגלל עבודת התשובה אין צורך ביום הכיפורים דווקא, אֶף-עַל-פִּי־כֵן

(46 שבת קמו, רע"א. 47) זהר ח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב. 48) נצוצי אורות לזח"ג יד, ב. 49) תורת נתן למהר"ן שפירא [צפת, תרמ"ה; ירושלים, תשל"א (נב, סע"א)] בסופו. תניא אגה"ת ספ"י. 50) ראה לקו"ת שה"ש כד, ב. ד"ה את שבתותי עטרת, ה'ש"ת. ועוד. 51) ראה גם המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמג ואילך). 52) ראה לקו"ת בלק עג, ריש ע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

פנימית בנשמה, שְׁנִקְרָאת אַחַת⁵⁹, כְּפִי שֶׁהוּא הֵינּוּ ה"יחידה"⁴¹
 שבנפש כפי שהיא באה לידי ביטוי בְּעֵנִין הַזְּמַן (שְׁנָה) לפי החלוקה של
 ענייני העולם בכלל ל"עולם" – מקום, "שנה – זמן, ונפש – האדם).⁴³
 ועבודת יום הכפורים היא בְּכֹהֵן-גָּדוֹל, עָלָיו נֶאֱמַר⁶⁰ וַיִּבְדֵּל
 אֶהָרֶן מִכָּל שָׂאֵר הַכֹּהֲנִים
 לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשׁ קְדָשִׁים.⁴⁶
 וְהֵינּוּ, שְׁנוּסָף עַל הַקְדוּשָׁה
 דְּכֹהֲנִים בְּכָלֵל, הַקְדוּשָׁה שֶׁבָּה כֹל
 הַכֹּהֲנִים שׁוּיִם כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב⁶¹ עַל
 כֹּל הַכֹּהֲנִים קְדוּשִׁים יִהְיוּ גו'.⁵⁰
 וְהֵיוּ קֹדֶשׁ, שֶׁגָּדְלָה מַעְלָתָם
 עַל כָּלֵלוֹת שֶׁבֵּט לְוִי שִׁישׁ בּו
 מַעֲלָה וִיתְרוֹן עַל כֹּל הַשְּׁבָטִים בְּכֹךְ
 שֶׁהוּבְדֵל מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם כְּמוֹ
 שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁלִּשְׁבֵּט לְוִי אֵין חֵלֶק וְנַחֲלָה
 בָּאָרֶץ כִּי הוּא מִיּוֹדֵד וְנִבְדֵּל לְעַבְדוֹ
 אֶת ה' לְשִׁרְתּוֹ כו'.⁶² עַבְדוּת
 הַמִּקְדָּשׁ וְכַהֲדָרָה רִחוּתִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְכִידּוּעַ⁶³ בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁשֶּׁבֵּט
 לְוִי הוּא עֹנֵן הַטְּהָרָה בְּלִבָּד,
 וּבְכֹהֲנִים יִשְׁנֹו בְּנוֹסָף לִכְךָ גַּם
 עֹנֵן הַקְדוּשָׁה הַנֶּעֱלָה יוֹתֵר מִעֲנִיִּין
 הַטְּהָרָה, הֵנָּה נוֹסָף לָזֶה מִלְּבַד
 הַמַּעֲלָה שֶׁל כָּלֵל הַכֹּהֲנִים לִגְבִי כֹל
 שֶׁבֵּט לְוִי (וְיוֹתֵר מִזֶּה לִגְבִי כֹל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל) יֵשׁ מַעְלָה יִתְרָה בְּכֹהֵן-
 גָּדוֹל שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁת קֹדֶשׁ
 קְדָשִׁים, וְהוּא עֹנֵן בְּכַחֲשֵׁת
 אַחַת (יְחִידָה) שֶׁבְּנִפְשׁ כְּפִי
 שֶׁהִיא בְּכָלֵלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל
 כֶּשֶׁם שִׁישׁ בַּחֲנִית "יְחִידָה" כָּלֵל נִשְׁמָה
 פְּרִטִית, כֹּךְ הַכֵּתֵן הַגְּדוֹל הוּא בַּחֲנִית
 "יְחִידָה" שֶׁל כָּלֵלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל.
 וּבַיּוֹם הַכְּפוּרִים הֵינָּה הַכֹּהֵן-
 גָּדוֹל עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּבֵית
 קֹדֶשׁ-הַקְדָּשִׁים, לְפָנִים מִן
 הַפְּרוֹכֶת מַעֲבֵר לַפְּרוֹכֶת הַמְּבִדִּילָה,
 מִהַצֵּד הַפְּנִימִי (וּבְכַחֲשֵׁת שְׁנִי,
 לְפָנִים מִשְׁתֵּי הַפְּרוֹכֶת שֶׁהִיוּ
 מִשְׁנֵי צְדֵי הָאֹמָה טְרַקְסִין⁶⁴)

עֵיקַר הָעֵנִין דְּנֶאֱוָה אָנִי שְׁעַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה הוּא
 בַּיּוֹם-הַכְּפוּרִים דְּוִקָּא וְלֹא בְּכָל שַׁבָּת, כְּפִי שְׁמִסִּים בְּמִדְרָשׁ,
 שְׁחוֹרָה אָנִי - כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְנֶאֱוָה אָנִי - בַּיּוֹם
 הַכְּפוּרִים. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁגַּם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת יִשְׁנֹו מִעֵין הָעֵנִין
 בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, וְכַמְבָּאָר בְּהַמְשָׁךְ תֵּרַס"ו⁵³
 בְּהַמְשָׁךְ תֵּרַס"ו⁵³ שְׁסַעוּדָה
 שְׁלִישִׁית דְּשַׁבָּת שְׁנֶאֱמַר בָּהּ⁵⁴
 הַיּוֹם לֹא גו', אִדּוּת הַמֶּן מִן
 הַשְּׂמִים שִׁירָד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָב
 נֶאֱמַר בְּתוֹרָה "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ
 הַיּוֹם, כִּי שַׁבַּת הַיּוֹם לֵה', הַיּוֹם לֹא
 תִּמְצָאוּהוּ בִּשְׂדֵה" וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר שְׁלוֹשׁ
 פַּעֲמִים "הַיּוֹם" לְמַדּוֹ חֻכְמִים שִׁישׁ
 לֵאכּוֹל בְּשַׁבַּת שְׁלוֹשׁ סַעוּדוֹת, אִמְנֵם
 מִבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת כִּי מֵאַחֵר שֶׁהַסַּעוּדָה
 הַשְּׁלִישִׁית נִרְמֶזֶת בְּכַתּוּב בְּמִילִים "הַיּוֹם
 לֹא", הַדְּבָר מִלְּמַד שֶׁסַּעוּדָה זוֹ הִיא
 מִעֵין יוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁאֲסוּר
 בְּאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, וְנִקְרָא שַׁבָּת
 שְׁבִתוֹן⁵⁵, לְהִיּוֹתוֹ כִּי יוֹם
 הַכְּפוּרִים הוּא מִעֵין יוֹם שְׁפּוּלוֹ
 שַׁבָּת וּמִנּוּחָה לְחֵי
 הָעוֹלָמִים⁵⁶, שְׁזוּהִי הַמִּדְרָגָה
 דְּעוֹלָם הַבָּא שְׁאֵין בּוֹ לֹא
 אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה⁵⁷, וְלִכֵּן נִהְיָ
 רְבוּתוֹ נִשְׂיָא חֲב"ד לֹא לֵאכּוֹל פֶּת
 בְּסַעוּדָה שְׁלִישִׁית, וּמִכָּל זֶה מוֹבֵן שֶׁגַם
 כָּל שַׁבָּת יֵשׁ מִעֵין יוֹם הַכְּפוּרִים,
 וְלַעֲנִינֵנוּ שֶׁגַם מִצַּד עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
 שֶׁבְּכָל שַׁבַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמִצַּב שֶׁל
 "נֶאֱוָה", מְפָל-מְקוֹם עֵיקַר
 הָעֵנִין שֶׁל תְּשׁוּבָה כְּעַבְדוּת לַמַּעֲלָה
 מִמִּדְּיָה וְהַגְּבִלָה הוּא בַּיּוֹם
 הַכְּפוּרִים וְלֹא בְּשַׁבָּת, כְּפִי
 שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
 וְהָעֵנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה יוֹם
 הַכְּפוּרִים נִקְרָא בְּתוֹרָה אַחַת
 בְּשָׁנָה⁵⁸, וְהוּא עֹנֵן בְּכַחֲשֵׁת
 הַיְחִידָה, לְנִשְׁמָה יֵשׁ חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת,
 נִפְשׁ-רוּחַ-נִשְׁמָה-יְחִידָה, וּבַחֲנִית ה"יחידה" הִיא הַנִּקְרָה הַכִּי עֲמוּקָה וְהַכִּי

53 ע' תקמב. 54 בשלח טז, כה. 55 אחרי טז, לא. 56 תמיד בסופה. 57 ברכות יז, א. 58 תצוה ל, י. אחרי שם, לה.
 59 תוד"ה עד אחת - מנחות יח, א. 60 דברי הימים א כג, יג. וראה לקו"ש ח"י ע' 36 הערה 23. 61 אמור כא, ו.
 62 רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. 63 ראה זח"ג קעו, ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי סט, ג ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ
 ח"א ע' שכו ואילך. ח"ב ע' תתקד ואילך. ובכ"מ. 64 ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ד ה"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קִדְש־הַקֳּדָשִׁים, שֶׁזֶהוּ עֲנֵן בְּחִינַת אַחַת (יְחִידָה) כְּפִי שֶׁהִיא
2 בְּעֲנֵן הָעוֹלָם, מוֹשֵׁג הַמָּקוֹם. וְנִמְצָא, שֶׁבְּעֲבוּדַת הַכֶּהֱן־גָּדוֹל
3 בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים בְּקִדְש־הַקֳּדָשִׁים הָיָה הַצִּירוּף דְּבַחֲנִית אַחַת
4 (יְחִידָה) כְּפִי שֶׁהֵם בְּ'עוֹלָם' (קוֹדֵשׁ הַקֳּדָשִׁים – הַמָּקוֹם הַמְקוֹדֵשׁ
5 בְּיוֹתֵר) שָׁנָה (יוֹם הַכִּיפּוּרִים – הַזֶּמֶן
6 הַמְקוֹדֵשׁ בְּיוֹתֵר וְנִפְשׁ כֶּהֱן גָּדוֹל –
7 הָאָדָם הַמְקוֹדֵשׁ בְּיוֹתֵר).
8 וְעוֹד זֹאת, לַעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל
9 יוֹם הַכִּיפּוּרִים יֵשׁ מַעֲלָה נֹסֶפֶת
10 שֶׁבְּעֲבוּדַת הַכֶּהֱן־גָּדוֹל בְּיוֹם־
11 הַכַּפּוּרִים בְּקִדְש־הַקֳּדָשִׁים
12 הָיְתָה בְּבִגְדֵי בַד⁶⁵, בְּשׁוֹנָה מִכָּל
13 יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁהִיא עוֹבֵד בְּבִגְדֵי זָהָב
14 וְאֵיתָא מוֹבָא בְּגִמְרָא⁶⁶ שֶׁ'בַד'
15 הֵינּוּ דָּבָר הָעוֹלָה מִן הַקֶּרֶקֶע
16 בַּד בְּבַד, אַחַד אַחַד וּפִירֵשׁ
17 רִשְׁ"י שֶׁבִּגְדֵי הַבַּד הֵיוּ עוֹשִׂים מִצִּמְחַת
18 שְׂאוֹפֵן גִּידוּלוֹ הוּא קֶנֶה יְחִידִי
19 מִכָּל גֶּרֶעִין, וְהֵינּוּ, שֶׁגַּם בַּד
20 הוּא עֲנֵן הָאֲחֻדוֹת⁶⁷ עַל־דֶּרֶךְ
21 הַצִּירוּף שֶׁל "עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ", בִּיחָד.
22 וְכָל זֶה הָיָה בְּשִׁבְלֵי הָעֲבוּדָה
23 הַמְּיוֹחֶדֶת דְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים
24 שֶׁהִיא עֲבוּדַת הַקִּטּוּרִת,
25 שֶׁהָיְתָה נִעְלִית יוֹתֵר
26 מִהַקְטָרוֹת דְּכָל הַשָּׁנָה
27 כּוֹלָה⁶⁸, שֶׁהִיוּ מְקִטְרִים בְּבֵית
28 הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְהִיּוֹתָהּ
29 בְּבַחֲנִית דְּקָה מִן הַדְּקָה⁶⁹ דְּבַר
30 שְׂמוּרָה עַל עֵדוֹן וְיִכּוֹן מִיּוֹחֵד.
31 (ה) וּמִמְשִׁיף בְּכַתוֹב, בְּהַמְשָׁךְ
32 ל"שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאדָה", כְּאֶהְלִי קֶדֶר
33 פִּירֵיעוֹת שְׁלֵמָה, שֶׁשָּׁם
34 שֶׁמִּבְּחִינַת 'שְׁחֹרָה אֲנִי'
35 נִעֲשֶׂה 'וְנֹאדָה', כְּמוֹ כֵּן
36 מ'אֶהְלִי קֶדֶר' (שֶׁהֵם כְּעוֹרִים
37 מִבְּחוּץ בְּדוֹגְמַת "שְׁחֹרָה אֲנִי"
38 וְנֹאדָה מִבְּפָנִים⁷⁰ בְּדוֹגְמַת
39 "וְנֹאדָה") נִעֲשֶׂה 'פִּירֵיעוֹת
40 שְׁלֵמָה', שֶׁהוּא עֲנֵן
- הַמְּקִיפִים אִוְרוֹת אֱלֹקִיִּים נְעִלִים שֶׁלֹּא יוֹרְדִים לְהַתְלַבֵּשׁ בְּפִנְיּוּת אֶלֶּא
מֵאִירִים בְּדֶרֶךְ 'מְקוֹף' מִלְּמַעְלָה שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּחַג הַסּוּכּוֹת בְּסִכְךָ
הַסּוּכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִעֲנֵן הַקִּטּוּרִת דְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, וְעַל זֶה
הַגִּילּוּי הָאֱלֹקִי הַמְּיוֹחֵד הַמֵּאִיר בְּחַג הַסּוּכּוֹת נֶאֱמַר⁷¹ וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ
סוּכַת שְׁלֹמֹךְ, וְזֶהוּ הַחִיבוּר
הַמְּיוֹחֵד בֵּין "סוּכָה" ו"שְׁלֹמֹה" הוּא
הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲנֵן יִרְיעוֹת
שְׁלֵמָה, יִרְיעוֹת הֵם
הַמְּקִיפִים, כְּמוֹ יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן
שֶׁשִּׁימוֹשׁ לֹא כִּסּוּי מַעֲלִי וּשְׁלֵמָה
הוּא כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל מִלֶּךְ
שֶׁהַשְּׁלֹמֹה שְׁלֹו⁷², וְכֵמוֹ
שֶׁכַּתּוֹב⁷³ בַּסּוּכָה נֹסֶף בְּשִׁיר
הַשִּׁירִים צִאֲנִיה וְרִאֲנִיה בְּנוֹת
צִיּוֹן בְּמִלֶּךְ שְׁלֵמָה בְּעֶטְרָה
שֶׁעֲטָרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ
גו', וְדִרְשׁוּ עַל כֵּךְ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּיוֹם
חֲתוּנָתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, יוֹם־
הַכַּפּוּרִים שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ לְיוֹחוֹת
אֲחֻרָנוֹת⁷⁴, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
שֶׁהַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת נִתְּנוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים
(שֶׁאִם הָיְתָה שְׁלִימוֹת הַכִּפּוּרָה שֶׁל חֹטֵא
הַעֲגֵל שֶׁגִּרַם אֶת שְׂבִירַת הַלּוּחוֹת
הָרִאשׁוֹנוֹת) וְהַקִּשֶּׁר הַפְּנִימִי שֶׁל
הַדְּבָרִים הוּא שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוּדַת
הַתְּשׁוּבָה דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, עִם
כָּל מַעֲלָתָה כְּפִי שֶׁנִּתְּבָאֵר לַעֲלִי שֶׁהוּא
עֲנֵן 'וְנֹאדָה אֲנִי' - בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים (יוֹם חֲתוּנָתוֹ כִּי הוּא
יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, כְּאֵמֶר), מִתְגַּלָּה
הָעֲנֵן דֶּהֱמִלֶּךְ שְׁלֵמָה, מִלֶּךְ
שֶׁהַשְּׁלֹמֹה שְׁלֹו, שֶׁעַל־יְדֵי
נִעֲשֶׂה שְׁלֹמֹה מִצִּיּוֹת אַחַת שְׁלֵמָה
וּמֵאֻחוֹת בְּפִמְלִיָּה שֶׁל מַעֲלָה
וְשְׁלֹמֹה בְּפִמְלִיָּה שֶׁל מִטָּה⁷⁵,
- שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהוּא עֲנֵן 'וְנֹאדָה אֲנִי' - בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים (יוֹם חֲתוּנָתוֹ), מִתְגַּלָּה הָעֲנֵן דֶּהֱמִלֶּךְ שְׁלֵמָה, מִלֶּךְ שֶׁהַשְּׁלֹמֹה שְׁלֹו,
שֶׁעַל־יְדֵי נִעֲשֶׂה שְׁלֹמֹה בְּפִמְלִיָּה שֶׁל מַעֲלָה וְשְׁלֹמֹה בְּפִמְלִיָּה שֶׁל מִטָּה⁷⁵, וְהוּא

(65 אחרי טז, ד. 66) זבחים יח, ב. 67) ראה לקו"ת אחרי כח, סע"ב ואילך. עטרת ראש שער יוה"כ פ"ב (כט, א ואילך).
(68) ראה המשך תער"ב ח"א ע' תמח. אג"ק ח"י"ב ס"ע רצד ואילך. 69) משנה יומא מג, ב. 70) שמו"ר שבהערה 22. וראה
גם שהש"ר שם. 71) בתפלת ערבית. 72) ראה שמו"ר פנ"ב, ה. שהש"ר פ"ג, יא (א). 73) שה"ש ג, יא. 74) תענית כו, ב
(במשנה) ובפירש"י. 75) ראה סנהדרין צט, ב.

העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלומר בכל העולמות, עליונים ותחתונים, והוא ענין גילוי עצמות
 - 2 אין-סוף, של הקדוש ברוך הוא בעצמו שמוצד זה אל מול גילוי
 - 3 העצמות אין שיף לומר שיש שני דברים שונים ונפרדים ולכל
 - 4 אחד מהם יש מציאות מוגדרת משלו שצריך לעשות שלום ואחדות
 - 5 ביניהם⁷⁶, כי לית שמאלא
 - 6 בהאי עתיקא⁷⁷ בבחינת עתיק
 - 7 יומין (העומק והפנימיות של בחינת
 - 8 'כתר עליון') אין נתינת מקום לקו
 - 9 השמאל, כי הוא למעלה מהתחלקות
 - 10 ליימין ושמאל ולגביו הכול מציאות
 - 11 אחת שכולה קדושה.
 - 12 (ו) ועל-פי-זה יובן הענין
 - 13 דהעושה סוכתו תחת האילן
 - 14 כו' ומדוע אין זה ראוי למצוות סוכה.
 - 15 דהנה, אף-על-פי שסוכה
 - 16 שתחת האילן היא ענין נעלה
 - 17 ביותר כמו סוכת המלאכים,
 - 18 שבה נאמר והשענו תחת העץ,
 - 19 שהוא בחינת עץ החיים,
 - 20 עלמא דחירות, ספירת
 - 21 הבינה, בחינת סוכב כל
 - 22 עלמין, כמבואר לעיל בתחילת
 - 23 המאמר, ואם כן גם סוכה זו קשורה
 - 24 בגילוי אלוות באופן נעלה ביותר,
 - 25 מכל-מקום גם בחינה זו
 - 26 נקראת בשם סוכב כל עלמין,
 - 27 והביטוי "כל עלמין" הינו, שיש
 - 28 לה שכיכות לעולמות ואם כן אין
 - 29 זה אמיתית ענין ה"מקיף" שלמעלה
 - 30 מעולמות שמתגלה בסוכה בגלל
 - 31 השייכות שלה לענן הקטורת שקשור
 - 32 עם גילוי שלמעלה מעולמות לגמרי
 - 33 ועם עבודת התשובה שהיא עבודה
 - 34 שלמעלה ממדידה והגבלה.
 - 35 וגם על-פי מה שנתבאר לעיל
 - 36 שהעץ הוא עץ החיים
 - 37 שבתוך הגן, שלפי פשוטו של
 - 38 מקרא הכוונה לגן עדן ולפי המשמעות
 - 39 הפנימית הכוונה בתוכיות ופנימיות הגן פרשיות שבתורה,
- שהיא פנימיות התורה (כמבואר לעיל) הרי חלוקת התורה לג' 53 40
פרשיות קשורה עם התחלקות הזמן, פרשה אחת לכל 41
שבוע, שזה מורה על השכיכות לעולמות שהם מציאות מוגבלת 42
ומוגדרת בגדרי הזמן והמקום. אמנם, הסוכה שנעשית מענן 43
הקטורת דיום-הכפורים היא 44
למעלה מזה, ואינה נתונה לגדרי 45
הזמן והמקום כיון שקשורה עם 46
עבודת התשובה, שלמעלה 47
מעץ החיים שהוא ענין 48
התורה והתשובה היא עבודה 49
למעלה ממדידה והגבלה. ואף-על- 50
פי שמצות סוכה היא בשכר 51
שאמר אברהם והשענו תחת 52
העץ, ואם כן לכאורה יש לה קשר 53
לסוכה שתחת האילן, הרי שכר 54
המצוה הוא למעלה מהמצוה 55
עצמה, ולכן מצות סוכה היא 56
למעלה מהענין דהשענו תחת 57
העץ⁷⁸ ובעוד שלגבי המלאכים 58
הישענו תחת העץ" היה ענין נעלה 59
ואכן מצוות סוכה ניתנה כשכר על כך, 60
כיוון שלמעשה מצוות סוכה נעלית 61
יותר, העושה סוכתו תחת האילן אין זו 62
סוכה כשרה. 63
ועוד ענין בזה, שמה שכתוב 64
והשענו תחת העץ היה קודם 65
מתן-תורה, ואילו מצות 66
סוכה היא לאחר מתן-תורה, 67
שאז במתן-תורה ניתוסף העילוי 68
הגדול⁷⁹ המצוה ועושה ממי 69
שאינו מצוה ועושה⁸⁰ ולכן אף 70
שקודם מתן תורה סוכה תחת האילן, 71
והישענו תחת העץ, פעלה את 72
פעולתה, לאחר שהתחדש המצב של 73
"מצווה ועושה" לא די בסוכה זו אלא 74
מצוות סוכה קשורה בעלייה מגדרי 75
העולם, בעקבות עבודת יום הכיפורים 76
בהקטרת הקטורת ועבודת התשובה, 77
כפי שנתבאר לעיל באריכות. 78

(76 ראה לקו"ת שה"ש יא, א. 77) זח"ג (אד"ר) קכט, א. ועד"ז שם רפט, א. וראה תו"א יתרו עב, ג. 78) ראה גם סד"ה זה תרד"ע (המשך תער"ב שם ע' תכא). 79) קידושין לא, א. 80) חסר סיום המאמר (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 המלך לכל בני המדינה היא סעודה גדולה, ואילו סעודתו עם אוהבו היא
44 "במה שתמצא", היינו סעודה קטנה.

45 וצריך להבין, כפי שמדיק כ"ק מו"ח אדמו"ר הרבי הרי"צ,
46 חותנו של הרבי במאמרו דבור-המתחיל הפותח בפסוק זה דשנת
47 תש"ח⁸, עשרים שנה לפני אמירת

48 המאמר הנוכחי בשנת תשכ"ח
49 דממשמעות לשון המדרש
50 מוכן שהשפעה האלוקית
51 הנמשכת מלמעלה לנשמות
52 ישראל ב'שמיני עצרת' היא

53 גם-כן מאותה המדרגה
54 עצמה שהיתה ההמשכה
55 לשבעים שרים ה'מזלות'

56 הרוחניים של שבעים אומות העולם,
57 במשך שבעת ימי חג הסוכות, שהרי
58 במשל, המלך אומר לאוהבו בא

59 ונגלגל במה שתמצא ולכאורה
60 הכוונה למה שנותר מהסעודה של בני
61 המדינה, הגה בשם שבמשל מה

62 שנמצא הוא ממה שמוכן
63 עבור הסעודה של בני המדינה, כן
64 הוא בנמשל, דמאותה

65 המדרגה עצמה שממנה הייתה
66 ההשפעה לאומות העולם, באמצעות
67 שבעים השרים הרוחניים נמשכת

68 ההשפעה לנשמות ישראל.
69 ואין זה מוכן, דהלא ודאי
70 ההשפעה לנשמות ישראל

71 בשמיני עצרת היא ממדרגה
72 גבוהה ונעלית הרבה יותר
73 מההשפעה לאומות העולם כחג

74 הסוכות [וכנ"ל בפירוש
75 "עצרת תהיה לכם" שהוא
76 הרגש על "לכם", במוכן של לכם

77 לבדכם ענן יהיו לך לנשמות

בס"ד. יום שמחת תורה, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 **ביום השמיני עצרת תהיה לכם**¹. הגה מה
2 שכתוב "לכם" הוא פדאיתא במדרש²

3 הדא הוא דכתיב³ יהיו לך לבדך ואין לזרים
4 אתך, ובלשון הזהר⁴ ישראל ומלכא בלחודיה.

5 וזהו גם מה שכתוב במדרש⁵ משל למלך
6 שעשה סעודה שבעת ימים וזימן כל בני אדם

7 שבמדינה. פון שעברו שבעת ימי המשתה,
8 אמר לאוהבו כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה,

9 נגלגל אני ואתה במה שתמצא כו'. כן אמר
10 הקב"ה לישראל [שהרי הקב"ה הוא אוהבם של

11 ישראל, דכתיב⁶ כי נער ישראל ואוהבהו,
12 וישראל הם אוהביו של הקב"ה, דכתיב⁷

13 ואהבת את הו' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך
14 ובכל מאדך], ביום השמיני עצרת תהיה לכם,

15 גלגלו במה שאתם מוצאים בפר אחד ואיל
16 אחד. והינו, שבכל שבעת ימי החג מקריבים

17 שבעים פרים כנגד שבעים אומות, אבל
18 ב'שמיני עצרת' מקריבים פר אחד כנגד ישראל.

19 וצריך להבין, כפי שמדיק כ"ק מו"ח אדמו"ר
20 במאמרו דבור-המתחיל זה דשנת תש"ח⁸,

21 דממשמעות לשון המדרש מוכן שהשפעה
22 לנשמות ישראל ב'שמיני עצרת' היא גם-כן

23 מאותה המדרגה עצמה שהיתה ההמשכה לשבעים שרים, שהרי אומר בא
24 ונגלגל במה שתמצא, הגה בשם שבמשל מה שנמצא הוא ממה שמוכן, כן
25 הוא בנמשל, דמאותה המדרגה עצמה נמשכת ההשפעה לנשמות ישראל.

26 ואין זה מוכן, דהלא ודאי ההשפעה לנשמות ישראל היא ממדרגה גבוהה
27 ונעלית הרבה יותר [וכנ"ל בפירוש "עצרת תהיה לכם" שהוא ענן יהיו לך

1 **ביום השמיני עצרת תהיה לכם**¹. הגה מה שכתוב בפסוק זה

2 שביום השמיני לחג הסוכות יש לעשות חג ("עצרת", לעצור ממלאכה)

3 "לכם", פירוש המילה "לכם" בהקשר זה הוא פדאיתא כפי שמוכא

4 במדרש² הדא הוא דכתיב³ זהו שכתוב יהיו לך לבדך ואין

5 לזרים אתך, כלומר שהחג הזה

6 הוא לכם, לבני ישראל בלבד, ולא

7 לאומות העולם ובלשון הזהר⁴

8 ישראל ומלכא בלחודיה בני

9 ישראל והמלך, הקדוש ברוך הוא,

10 לבדם. וזהו גם מה שכתוב

11 במדרש⁵ לגבי הוכן והמשמעות

12 של חג זה, שמיני-עצרת, משל

13 למלך שעשה סעודה שבעת

14 ימים וזימן לחגוג עמו בסעודה

15 כל בני אדם שבמדינה. פון

16 שעברו שבעת ימי המשתה,

17 אמר לאוהבו החביב עליו במיוחד

18 כבר יצאנו ידינו יצאנו ידי חובה

19 מכל בני המדינה, ועכשיו

20 נגלגל אני ואתה רק שנינו לבד

21 במה שתמצא כו' ודי לנו אפילו

22 בסעודה מועטת. כן אמר הקב"ה

23 לישראל [כשם שבמשל המלך אמר

24 "לאוהבו", שהרי הקב"ה הוא

25 אוהבם של ישראל, דכתיב⁶

26 כי נער ישראל ואוהבהו,

27 וישראל הם אוהביו של

28 הקב"ה, דכתיב⁷ ואהבת את

29 הו' אלקיך בכל לבבך ובכל

30 נפשך ובכל מאדך], ביום

31 השמיני עצרת תהיה לכם,

32 גלגלו במה שאתם מוצאים

33 אף שהיא כמות מועטת ביחס לסעודה

34 הגדולה, ובנמשל שקריבנות יום שמיני

35 עצרת הם מעטים בפר אחד ואיל

36 אחד בלבד. והינו, שבכל

37 שבעת ימי החג במהלך שבעת

38 ימי חג הסוכות מקריבים שבעים

39 פרים כנגד שבעים אומות,

40 אבל ב'שמיני עצרת'

41 מקריבים פר אחד כנגד

42 ישראל, כדברי המדרש שסעודת

(1) פינחס כט, לה. (2) שמו"ר פט"ו, כג. (3) משלי ה, יז. (4) ח"ג לב, א. ח"א סד, א-ב. שם רח, ב. (5) במדב"ר פכ"א, כד.

(6) הושע יא, א. (7) ואתחנן ו, ה. (8) סה"מ תש"ח ע' 43.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 זו היא חלק מהמצוה¹⁴, כדברי הב"ח ("בית חדש") בפירושו על טור
 43 אורח חיים בתחילת הלכות סוכה: "שסובר [הטור] דכיוון דכתיב למען ידעו
 44 כו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי הפשט,
 45 ולכן ביאר [הטור] לפי הפשט בעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת
 46 מצרים..." וְהִינוּ, שְׂחַג הַסּוּכּוֹת
 47 קָשׁוּר עִם הַזְכָּרוֹן דִּיצִיאַת
 48 מִצְרַיִם שָׂבוּ הָיָה נִגּוּף
 49 לְמִצְרַיִם, כַּנֶּל לְגַבִּי חֵג הַפֶּסַח,
 50 וּבִשְׂעָה שְׂאֲנוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם
 51 שְׂמִיחִים אֵין אֲתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 52 שְׂמִיחִים [שְׁהָרִי יָמֵי הַשְּׂמִיחָה
 53 שֶׁל עֲבוֹרֵם נִקְרָאִים בְּפִי חֲכָמֵינוּ
 54 ז"ל יָמֵי אִידִיָּהֶן¹⁵, מִלְשׁוֹן אִיד
 55 וְשִׁבְרוֹן¹⁶, הִיפֵךְ הַשְּׂמִיחָה,
 56 וְאִימָתִי אָנוּ וְאֲתָם שְׂמִיחִים?
 57 (אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה
 58 שְׁהֵימִן שָׁבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם אוֹמוֹת
 59 הָעוֹלָם שְׂמִיחִים) זֶה יוֹם יִרְדָּת
 60 גְּשָׁמִים. מָאִי טַעְמָא, מָה הַטַּעַם,
 61 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְבָשׁוּ כְרִים הַצֶּאֱזָן
 62 וְעִמְקֵימָם יַעֲטֹפוּ כֶּרֶם יִתְרוֹעְעוּ
 63 אֶף יִשְׁרִירוּ¹⁷, כְּלוֹמַר, מִצָּב שָׁבוּ
 64 הַבְּרִיאָה כּוֹלָה הִיא בַּשְּׂמִיחָה מָה
 65 פְּתוּב אַחֲרָיו, הֲרִיעוּ לְאַלְקִים
 66 פֶּל הָאֶרֶץ¹⁸ וְכָל הָאֶרֶץ פִּירוּשׁוֹ
 67 גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם אוֹמוֹת הָעוֹלָם.
 68 וְצִרְיָ לְהַבִּין, אִיךָ אֶפְשָׁר
 69 לֹאמַר שְׂבִיּוֹם יִרְדָּת גְּשָׁמִים
 70 אָנוּ וְאֲתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמוֹת
 71 הָעוֹלָם שְׂמִיחִים בְּאוֹתָהּ מִידָּה, הָרִי
 72 בְּדֹאֵי יֵשׁ חִילוּק הַבְּדִל
 73 בְּהַשְׁפָּעַת הַגְּשָׁמִים בֵּין אוֹפֶן
 74 הַהִמְשָׁכָה לְיִשְׂרָאֵל לְאוֹפֶן
 75 הַהִמְשָׁכָה בְּעוֹלָם בְּכָל
 76 (וּבִפְרָט לְעֲבוֹרֵם שְׁשׁוּנִים מִבְּנֵי
 77 יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכְּלָלוֹת הָעוֹלָם),
 78 וְכַמּוֹדָגֵשׁ גַּם בְּכָף שְׂפָלָלוֹת
 79 הַהִמְשָׁכָה עַל הָעֵנִין דִּירְדָּת
 80 גְּשָׁמִים הוּא בִּשְׂמִינִי עֲצָרָת'
 81 הַיּוֹם שָׁבוּ מִתַּחֲלִילִים לְהַזְכִּיר אֶת
 82 הַגְּשָׁמִים, כְּאִמּוֹר, שָׁבוּ נֶאֱמַר

1 יִשְׂרָאֵל לְבִדְדָה וְאֵין לְזָרִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֲתָךְ וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים שְׁלָא
 2 זוּ בְּלִבְדָּה שֶׁהַשְּׂפָעָה הִיא רַק לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם אֲלֵא גַם שְׁסוּג
 3 וּמִדְּרַגַּת הַהִשְׁפָּעָה הִיא כְּזוֹ שְׁנִיתָנָה רַק לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְאוֹמוֹת].
 4 וְעוֹד, יֵשׁ לְדִיִּיק בְּלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, מָהוּ בָּא וְנִגְלָגַל בְּמָה שְׂתִמְצָא,
 5 מָהוּ הַלְשׁוֹן וְנִגְלָגַל כּו'. וְלֹא
 6 "נַעֲשֶׂה סַעוּדָה" וְכַדּוּמָה?
 7 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׂעַל-דְּרָף-זֶה
 8 שְׂאֵלָה דּוּמָה לְשְׂאֵלָה הָאִמּוּרָה לְגַבִּי
 9 הַהִבְדִּילִים בֵּין הַהִשְׁפָּעָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 10 לְהַשְׁפָּעָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לְדִיִּיק
 11 בְּנִיגָע לְעֵנִין יִרְדָּת גְּשָׁמִים
 12 שְׂמִיחִילִים לְהַזְכִּיר אֶת הַגְּשָׁמִים
 13 בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה בְּאִמּוּרֵת "מִשְׁבִּי
 14 הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" בִּשְׂמִינִי
 15 עֲצָרָת'. דִּהְנֶה⁹, אִתָּא מוֹכָא
 16 בְּמִדְרָשׁ¹⁰ עֲבוֹרֵם אַחַד שְׂאֵל
 17 אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה כּו' אֲתָם
 18 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָכֶם מוֹעֲדוֹת
 19 חֲגִים וְאָנוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָנוּ
 20 מוֹעֲדוֹת חֲגִים, בְּשָׂעָה שְׂאֲתָם
 21 שְׂמִיחִים כְּחֲגִים שְׁלָכֶם, שֶׁל בְּנֵי
 22 יִשְׂרָאֵל אֵין אָנוּ שְׂמִיחִים [שְׁהָרִי
 23 חֵג הַפֶּסַח הוּא זָכָר לִיצִיאַת
 24 מִצְרַיִם, שְׂאֵז הָיָה כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 25 רְפוּאָה רְפוּאָה וְהַצִּלָּה לְיִשְׂרָאֵל
 26 וְנִגּוּף מִגִּיפָה לְמִצְרַיִם¹¹, וְאֵם כֵּן
 27 חֵג הַפֶּסַח הוּא יוֹם שְׁמִיחָה לְאוֹמוֹת
 28 הָעוֹלָם אֶת צֶעֶרֶם וְאִינוּ יוֹם שְׂמִיחָה
 29 אֲצֵלָם וּבְחֵג הַשְּׁבִיעוֹת נִיתְּנָה
 30 תּוֹרָה בְּהָרִי סִינַי, שְׁנִקְרָא סִינַי
 31 כְּמִאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל שֵׁם
 32 שְׁיִרְדָּה שְׁנִיגָה לְעֲבוֹרֵם
 33 עֲלִיו¹², כִּי רַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ אֶת
 34 הַתּוֹרָה וְלֹא אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וּמוֹכֵן אֵם
 35 כֵּן שְׂחַג הַשְּׁבִיעוֹת הוּא יוֹם שְׂמִיחָה לְבְנֵי
 36 יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם וּבְחֵג
 37 הַסּוּכּוֹת נֶאֱמַר¹³ בְּסוּכּוֹת תִּשְׁבּוּ
 38 שְׁבַעַת יָמִים לְמַעַן יִדְעוּ
 39 דּוּרוֹתֵיכֶם כִּי בְּסוּכּוֹת הוֹשְׁבָתִי
 40 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי
 41 אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁיִדְעִיָּה

(9) ראה רד"ה במד"ר פ' תבא תרכ"ח (סה"מ תרכ"ז ע' תעז ואילך). ד"ה הללו את ה' תרל"ד (סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקמז ואילך). (10) ב"ר פ"ג, ו. יל"ש תהלים רמז תשצ. וראה גם דב"ר פ"ז, ז. (11) ישע"י יט, כב. זח"ב לו, א. (12) שבת פט, סע"א ואילך. (13) אמור כג, מג. (14) ראה ב"ח לטואו"ח, ר"ס תרכה. (15) משנה וגמרא ע"ז ב, א. ובכ"מ. (16) ראה דובר צדק ע"ז אות ג. (17) תהלים סה, יד. (18) שם סו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "לכם", שמורה על ההמשכה לישראל וקא ולפי זה תמוה
 2 עוד יותר מדוע יש השוואה בין בני ישראל לאומות העולם בעניין הגשם?
 3 (ב) ולהבין זה יש להקדים תחילה המאמר הידוע¹⁹ בוחר
 4 קודשא-ברוך הוא אסתפל באורייתא וברא עלמא, הקדוש
 5 ברוך הוא הסתכל בתורה וברא עולם
 6 (כדברי חכמינו ז"ל במקום אחר
 7 שבבריאת העולם התורה היתה לקדוש
 8 ברוך הוא כמו דפי 'תכנית' שעל פיהם
 9 בנוים בניין) שמזה מוכן, שעל-
 10 ידי באור הענינים כפי שהם
 11 בתורה, המקור לבריאת העולם,
 12 יוכן גם כפי שהם בנוגע
 13 לעולם, כפי שיתבאר להלן.
 14 והנה, בענין התורה מצינו ג'
 15 לשונות שלושה ביטויים שהם
 16 הפכים זה מזה²⁰. דהנה
 17 כתיב²¹ תורה צוה לנו משה
 18 מורשה קהלת יעקב, מורשה
 19 דיקא. הינו, שהתורה היא
 20 בבחינת ירושה, שירושה הוא
 21 ענין שפא בדרך ממילא, ללא
 22 כל מאמץ ופעולה מצד האדם היורש
 23 ועד שאינו תלוי כלל בדעת
 24 המוריש, עד כדי כך שגם המוריש
 25 לא צריך ולא יכול לעשות דבר כדי
 26 להוריש שיהי אם ירצה
 27 לעשות איזה שינוי בענין
 28 הירושה, ולדוגמא - אם
 29 יאמר שבתו תירשנו במקום
 30 שיש בן, היפך האמור בתורה שאם
 31 יש לאדם בן הוא היורש ולא הבת,
 32 הרי זה מתנה על מה שכתוב
 33 בתורה שתנאו בטל²² ואף
 34 שברוך כלל בדיני ממונות אדם רשאי
 35 להתנות תנאים שונים לגבי מקח
 36 וממכר וכד', הרי אם התנאי הוא
 37 בניגוד להלכות התורה אין בכוחו
 38 לעשות זאת ואם עשה תנאי כזה,
 39 התנאי בטל ואין לו כל תוקף.
 40 ולאידך גיסא, מצד שני אמרו
 41 חכמינו ז"ל²³ התקן עצמך
 42 ללמוד תורה שאינה ירושה
- לך. הינו, שהתורה אינה ענין של ירושה, אלא ענין תלוי
 בעבודה ד'התקן עצמך', שלפי אופן עבודתו יומשך לו
 ענין התורה, והרי ענין העבודה שאמורה כאן כתנאי מקדים והכנה
 ללימוד התורה הוא היפך ענין הירושה שאינה תלוייה בעבודה
 כלל, ואין הוא נדרש להכנה כלשהי
 ("התקן עצמך") ובלשון רבנו
 הזקן בתניא²⁴ בהגדרת ענין
 הירושה: ירושה שנפלה לו הון
 עתק שלא עמל בו (ויתירה
 מזה שענין העמל אינו
 מוסיף בו מאומה ואין שום
 אפשרות להגדיל את הירושה על ידי
 עמל ויגיעה). ונמצא, שענין
 הירושה ביחס לתורה ככתוב "תורה
 צוה... מורשה" וענין העבודה
 (התקן עצמך כו') שאינה ירושה
 (לך) הם שני קצוות הפכים.
 ונוסף לזה נאמר בתורה ביטוי
 שלישי בנוגע לענין התורה, ככתוב
 לגבי נתינת הלוחות מהקדוש ברוך הוא
 למשה רבנו ויתן אל משה
 ככלתו גו'²⁵ לדבר אתו בהר סיני,
 היינו בסוף ארבעים הימים שהיה משה
 בהר לאחר מתן תורה, ואמרו חכמינו
 ז"ל (והובא בפירוש רש"י על התורה)
 שניתנה לו במתנה²⁶, שאם לא
 כן לא היה משה יכול ללמוד את
 התורה בזמן קצר כל כך של ארבעים
 יום בלבד, וכמו-כן כשם שהתורה
 ניתנה למשה רבנו במתנה כך ניתנה
 התורה לכל בני ישראל
 במתנה, שזהו דיוק הלשון
 מתן תורה, על שם שניתנה
 במתנה. והרי ענין המתנה
 הוא ממוצע הגדרת בנינים בין
 ירושה (מורשה) לעבודה
 (התקן עצמך), פי מחד
 גיסא, מצד אחד אין המתנה
 כמו עבודה שייכולים לתבוע
- (ב) ולהבין זה יש להקדים תחילה המאמר
 קודשא-ברוך הוא אסתפל באורייתא וברא עלמא, שמזה מוכן,
 שעל-ידי באור הענינים כפי שהם בתורה, יוכן
 גם כפי שהם בנוגע לעולם. והנה, בענין התורה
 מצינו ג' לשונות שהם הפכים זה מזה²⁰. דהנה
 כתיב²¹ תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
 יעקב, מורשה דיקא. הינו, שהתורה היא
 בבחינת ירושה, שירושה הוא ענין שפא בדרך
 ממילא, ועד שאינו תלוי כלל בדעת המוריש,
 שיהי אם ירצה לעשות איזה שינוי בענין
 הירושה, ולדוגמא - אם יאמר שבתו תירשנו
 במקום שיש בן, הרי זה מתנה על מה שכתוב
 בתורה שתנאו בטל²². ולאידך גיסא, אמרו
 חכמינו ז"ל²³ התקן עצמך ללמוד תורה שאינה
 ירושה לך. הינו, שהתורה אינה ענין של ירושה,
 אלא ענין תלוי בעבודה ד'התקן עצמך',
 שלפי אופן עבודתו יומשך לו ענין התורה, והרי
 ענין העבודה הוא היפך ענין הירושה שאינה
 תלוייה בעבודה כלל, ובלשון רבנו הזקן
 בתניא²⁴: ירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל
 בו (ויתירה מזה שענין העמל אינו מוסיף בו
 מאומה). ונמצא, שענין הירושה וענין העבודה
 (התקן עצמך כו') הם שני קצוות הפכים. ונוסף
 לזה נאמר בתורה ויתן אל משה ככלתו גו'²⁵,
 שניתנה לו במתנה²⁶, וכמו-כן ניתנה התורה
 לכל בני ישראל במתנה, שזהו דיוק הלשון מתן
 תורה, על שם שניתנה במתנה. והרי ענין
 המתנה הוא ממוצע בין ירושה (מורשה)
 לעבודה (התקן עצמך), פי מחד גיסא, אין
 המתנה כמו עבודה שייכולים לתבוע עליה שחר, ולא עוד אלא שייכול לתבוע

(19) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (20) בהבא לקמן - ראה ד"ה תורה צוה תרל"ד. תרנ"ד (סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקנא ואילך. תרנ"ד ע' כו ואילך). (21) ברכה לג, ד. (22) ב"ב קכו, ב. (23) אבות פ"ב מ"ב. (24) פל"ג (מב, ריש ע"ב). (25) תשא לא, יח. (26) נדרים לח, סע"א. שמו"ר פמ"א, ו. וראה גם ד"ה ויתן אל משה ככלותו באוה"ת תשא ע' א'תתקסו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- עליה על העבודה שָׁכַר, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שִׁיכּוֹל הַעֲבוֹד לְתַבּוּעַ
שְׁתִּינִית הַשֶּׁכֶר תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁ"לֹא תֵּלִין" ג'27, שלא יעבור
לילה עד שיקבל את שכרו על עבודת היום אלא כלשון הכתוב "ביומו תיתן
שכרו", אבל מתנה לא יכולים לדרוש ולתבוע שֶׁהָרִי עֲנִין הַמִּתְנָה הוּא
מִדַּעַת הַנּוֹתֵן, ועל פי רצונו שָׂאם
רוּצָה נּוֹתֵן וְאִם אֵינוֹ רוּצָה
אֵינוֹ נּוֹתֵן, וְעֲנִינָהּ של מתנה
הוּא שְׁנוֹתָנִים לְאִישׁ שֶׁלֹּא
לְפִי הַעֲרֹךְ וְהַמֵּאמֶץ של עֲבוֹדָת
מַעֲשָׂיו, שֶׁלֹּכֵן אֵינוֹ יָכוֹל
לְתַבּוּעַ זֹאת. אָבֵל לְאִידֶךָ
גִּיסָא, מצד שני תְּלוֹי הַדָּבָר של
נתינת מתנה גַּם בְּמִקְבָּל, שֶׁהָרִי
אֵי לֹא דְעֵבִיד לִיהַ נִיחָא
לְנַפְשָׁה לֹא הָוָה יְהִיב לִיהַ
מִתְנָתָא28 אִם לֹא שֶׁמִּקְבָּל הַמִּתְנָה
הִיָּה עוֹשֶׂה לְנוֹתֵן הַמִּתְנָה נָתַת וְהִנָּה
לְנַפְשׁוֹ, לֹא הִיָּה נּוֹתֵן לוֹ מִתְנָה, כְּלוּמֹר,
אִנּוֹם מִתְנָה הִיא לֹא דָּבָר שֶׁהִמְקַבֵּל
יָכוֹל לְדַרְשׁוֹ, כִּמוֹ שֶׁכֵּר עֲבוֹדָה, אֲבֵל
בְּכָל זֹאת יֵשׁ לְמִקְבָּל חֵלֶק מִסּוּיִם דְּבָרָב
כִּי אֵילוֹ לֹא הִיָּה עוֹשֶׂה לְנוֹתֵן נָתַת רוּחַ
כְּלִשְׁהִי, לֹא הִיָּה הַנּוֹתֵן מַעֲנִיק לוֹ מִתְנָה,
וְנִמְצָא שֶׁמִּתְנָה הִיא 'מִמוּצָע' בֵּין יִירוּשָׁה
שְׁבָה הַיּוֹרֵשׁ וְגַם הַמּוֹרִישׁ לֹא מִשְׁקִיעִים
מֵאִמֶץ וְאֵין זֶה תְּלוֹי בְּדַעַתָּם וְרִצּוֹנָם,
לְעֲבוֹדָה שְׁבָה קִבְּלַת הַשֶּׁכֶר תְּלוּיָהּ
בְּמַעֲשֵׂי הַעֲבוֹד. וְצָרִיךְ לְהַבִּין, מַה
הֵם ג' הָעֲנִינִים דִּירוּשָׁה,
עֲבוֹדָה (הַתְּקֵן עֲצָמָךְ), וּמִתְנָה
שֶׁבְּתוֹרָה שְׁהִי מִהַפְסוּקִים וּמֵאִמֶר
חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל עוֹלָה
שְׁבַתִּינִת הַתּוֹרָה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֵת
כָּל שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים יִירוּשָׁה, עֲבוֹדָה
וּמִתְנָה.
(ג) וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנָּה
בְּמִגְלִיָּה עֶפֶה דְּזִכְרִיָּה הַנְּבִיא שְׂרָאָה בְּמֵרָא הַנְּבִיאָה כְּתִיב29 וְהִיא
כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֲרוֹ. לְפִי פִּשּׁוּטֵה הַכוּוּנָה שֶׁהִמְגִּילָה הִיָּתָה כְּתוּבָה מִשְׁנֵי
הַצַּדִּידִים שְׁלֹה, מִלְּפָנִים וּמֵאֲחֹרֶי, וְהָיָה30, פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים עַל-פִּי חֲסִידוֹת
הוּא שִׁישׁ בְּתוֹרָה בְּחִינַת פָּנִים וְאַחֲרוֹ בְּמוֹכֵן הַרוּחָנִי הַפְּנִימִי.
- בְּחִינַת פָּנִים הַבְּחִינָה הַפְּנִימִית שֶׁבְּתוֹרָה הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה כְּפִי
שֶׁהִיא אֲצִלּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב31 וְאֶהְיָ אֲצִלּוֹ גו',
שֶׁעֲשׂוּעִים גו', בְּחִינַת שֶׁעֲשׂוּעֵי הַמֶּלֶךְ בְּעֲצָמוֹתוֹ32, כְּפִי
שֶׁהִמְלֵךְ מִשְׁתַּעֲשֵׂע בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ, מִבְּלִי שִׁיְהִי לִכְךָ בִּיטוּי וְגִילּוּי מִחוּץ
לְעֲצָמוֹ וְעַל זֶה עַל הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא
אֲצִלּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ,
נֶאֱמָר33 נֶעְלָמָה מִעֵינֵי כָל חַי, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִשְׁיָכוֹת אֶל
הָעוֹלָמוֹת וְנִעְלָמָה וְנִסְתָּרָה
מִהָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין לִחוּת
הָרָאוּשׁוֹת שֶׁהִי בְּאוֹפֶן
שֶׁכּוֹל פָּנִים30, כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה
שֶׁהַלּוּחוֹת הֵיוּ כְּתוּבִים "מִשְׁנֵי
עֲבִירֵהֶם", הֵיוּ מִשְׁנֵי הַצַּדִּידִים בְּשׁוּוֹה,
וּבְלִשׁוֹן אֲדָמוֹר ה'צִמַּח צֶדֶק' בְּסִפֵּר
דֶּרֶךְ מִצְוֹתֵי: "הַלּוּחוֹת שְׁבָאוֹרֵן
נִמְשְׁכוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת (וּבִזְכָּת
מַעֲלָתָם יִתִּירָה עַל הַתּוֹרָה שֶׁלְּפָנֵינוּ
הַכְּתוּבָה בִּידֵי בִּשְׂרֹדֶם כִּי בְּלִחוּת
כְּתִיב וְהַמְּכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹקִים כו') וְלִכְן
לֹא הִיָּתָה בְּהֵן בְּחִינַת פָּנִים וְאַחֲרוֹ גַּם
בְּגִשְׁמִיּוֹת שִׁזְהוּ נִגְדַּה הַשְׁכָּל לְהִיּוֹת
כְּתוּבִים מִשְׁנֵי עֲבִירֵהֶם וְהִיּוֹת נִקְרָאִים
מִכָּל צַדִּידֵהֶם בְּשׁוּוֹה אֲלֵא מִחֲמַת גִּילּוּי
בְּחִינַת פָּנִים הָעֵלְיוֹן בְּהֵם" (גַּם)
כְּאֲשֶׁר נִתְּנָה בְּאֶרֶץ יְחִד עַם
הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת34).
וּבְחִינַת אֲחֹרֶי הַחִיצוֹנוֹת
שֶׁבְּתוֹרָה, הֵיָנוּ בְּחִינַת הַתּוֹרָה
כְּפִי שֶׁשִּׁיכָּת לְעוֹלָמוֹת
שֶׁנִּמְשָׁכָה וִירִידָה מִלְּמַעַל לְמַטָּה
וְנִתְּלַפְּשָׁה בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם,
דָּאף שֶׁבְּתוֹרָה כְּתִיב35 הִלָּא
כֹּה דְּבָרִי כָּאֵשׁ, וְדָרְשׁוּ
חֲכָמֵינוּ ז"ל36 מַה אֵשׁ אֵינוֹ
מִקְבָּל טוּמְאָה, אֵף דְּבָרִי
תּוֹרָה אֵינֶן מִקְבָּלִין טוּמְאָה, וְאִם כֵּן יִרִידָה הַתּוֹרָה לְעוֹלָם לֹא אִמּוּרָה
לְפַעוֹל בֵּה שִׁנּוּי כִּשֶׁם שֶׁהוּמָאָה לֹא מִטְּמָאָה אֵת הָאֵשׁ מִכָּל-מְקוֹם הָרִי
הַתּוֹרָה מִתְּלַפְּשָׁה בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם כו' כֵּן שֶׁבְּהַכָּרָה שִׁישׁ בֵּה יִרִידָה
מִסְרִימָתָה.

(27) קְדוּשִׁים יט, יג. (28) רָאָה ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א. (29) רָאָה זְכַרִי' ה, ב. יִחְזָקָאֵל ב, ט"ז. וְרָאָה עִירוּבִין כֹּא, א. (30) רָאָה תְּנִיא קו"א קסא, א. סהמ"צ להצ"צ מא, א ואילך. וְרָאָה הַגְּהוּת לְד"ה פִּתַּח אֵלֵיהֶם תִּרְנ"ח ס"ע ב ואילך בְּשׁוּה"ג. סה"מ תִּרְנ"ג ע' קפא ואילך. שֵׁם ע' רלו. הַמִּשְׁךְ תִּרְס"ו ע' פז. סה"ש תִּרְפ"ט ע' 50. וּשְׁנ"י. (31) מִשְׁלִי ח, ל. (32) נָתַת בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ שַׁעֲרָא. וְרָאָה לְקוּרַת שֶׁה"ש כז, סע"א. (33) אִיּוֹב כח, כא. (34) חֲסֵר קִצַּת (הַמּוֹ"ל). (35) יִרְמִי' כג, כט. (36) בְּרִכּוֹת כב, א.

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּבִזְהָ יוֹכֵן מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁷ דָּוָד זְמִירוֹת קָרִית לָהּ, 2 שְׁקָרָא דְּבָרֵי תוֹרָה בְּשֵׁם זְמִירוֹת בְּאֲמָרוֹ זְמִירוֹת הָיוּ לִי 3 חוֹקֶיךָ³⁸, וְנִנְעֲנֵשׁ עַל זֶה כֹּי' שְׁכָאֲשֶׁר הִחְזִיר אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית 4 מִהַפְּלִשְׁתִּים הֵבִיא אוֹתוֹ עַל עֲגֵלָה וּשְׂכַח אֶת הַצִּיּוּר לִשְׂאֵת אֶת הָאֲרוֹן בַּכְּתָף. 5 וְהִעֲנִין בְּזֶה³⁹, דְּהִנֵּה דָוָד 6 הִמְלִיךְ עָלֵינוּ-הַשְּׁלוֹם הָיָה 7 מְזֻמָּר וּמִרְנָן וּמִשְׁתַּבַּח בְּתֵהֵלֶת 8 בְּשִׁבְחֵים שֶׁל הַתּוֹרָה כְּדִי לְשַׂמַּח 9 לְבֹו בַּעַת צָרָתוֹ, כִּפִּי שָׁאֲמַר 10 "זְמִירוֹת הָיוּ לִי חוֹקֶיךָ בְּבֵית מְגוּרִי", 11 כֹּאֲשֶׁר הָיָה בְּצָרָה וּבִפְחָד, וְאִמְרִית 12 הַתְּהִלּוֹת וְהַשְּׁבָחִים עַל הַתּוֹרָה הֵייתָ 13 עַל-יָדֶי הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּמַּעֲלָת 14 הַתּוֹרָה שְׁפָל הָעוֹלָמוֹת 15 תְּלוּיִים בְּדִקְדּוּק אֶחָד מִדְּבָרֵי 16 תּוֹרָה, וְכִמּוֹ בַּעֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת, 17 שְׁעַל-יָדֵי הַקְּרִבָּנוֹת עוֹף אֶחָד 18 אוֹ קוֹמֵץ מִנְּחָה עַל גִּבִּי 19 הַמִּזְבֵּחַ נִעְשָׂה עֲלִית כָּל 20 הָעוֹלָמוֹת⁴⁰ (וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ הִזְקִין 21 בִּיאֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה' בִּסְפָר הַתְּנִיָּא: 22 "כְּנוֹדָע מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּוִהָרָה הַקְּדוֹשׁ 23 מִעֲנִין עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים 24 בְּאַתְרוּתָא וְדִלְתָא בְּהִקְרַבְתָּ עוֹף אֶחָד 25 בֶּן יוֹנָה אוֹ תוֹר עַל גִּבִּי הַמּוֹצֵחַ אוֹ 26 קוֹמֵץ מִנְּחָה. וְכֵן הוּא בְּכָל הַמִּצְוֹת 27 מִעֲשִׂוֹת כְּנוֹדָע מֵהָאֲרִיז"ל) וְאִם 28 שִׁינָה כֹּי' וְלֹא הִקְרִיב אֶת הַקְּרִבָּנוֹת 29 בְּדִיקוּק לִפִּי הַהִלְכָה אֲזִי נִתְבַּטְּלָה 30 עֲלִית הָעוֹלָמוֹת כֹּי', וְאִם-כֵּן 31 אִיזוֹ תְּפִיסַת מְקוֹם יֵשׁ לְצַעַר 32 שְׁלֹו כְּלוּמָר, הַצַּעַר הַפְּרִטִי שֶׁל דָּוִד 33 הַמֶּלֶךְ בַּעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים לְגִבִּי 34 עָסְקוּ בַּתּוֹרָה, כִּיֹּן שְׁלֹגְבִי 35 לִימּוּד הַתּוֹרָה הָרִי כָּל הָעוֹלָם 36 וּמִלּוּאוֹ כָּלָא חֲשִׁיב, נִחְשָׁב 37 כִּ"לֹא", כִּלּוּ אִינוּ, מֵאֲחֵר 38 שְׁבִדְקָדוּק אֶחָד שְׁבַתְּוָה 39 תְּלוּי כָּל חַיִּים וְקִיּוֹם הָעוֹלָם 40 וְזֶה הַשְּׁבַח שְׁדוּר הַמֶּלֶךְ אֲמַר עַל 41 הַתּוֹרָה בְּאֲמָרוֹ "זְמִירוֹת הָיוּ לִי חוֹקֶיךָ 42 בְּבֵית מְגוּרִי".
- 1 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לְמִירוֹת שְׁדוּר הַמֶּלֶךְ דִּבֵּר בַּשְּׁבַח הַתּוֹרָה נִנְעֲנֵשׁ עַל זֶה, 2 כִּי מַעֲלָה זֹו שְׁבַתְּוָה שְׁבִדְקָדוּק אֶחָד שְׁבַח תְּלוּיִים כָּל 3 הָעוֹלָמוֹת, הִיא רַק בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת אַחֲרָי, 4 שְׁזוּהִי דְּרָגַת הַתּוֹרָה כִּפִּי שְׁשִׁיכַת לְעוֹלָמוֹת, לֵאחֲרָ שִׁירָה 5 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם אֲבָל 6 בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת שְׁבַתְּוָה, 7 אִין לְשִׁבְחָה בְּתֵהֵלֶת חַיִּים כָּל 8 הָעוֹלָמוֹת, מֵאַחֲרָ שְׁאִינָה 9 בַּעֲרָךְ כָּלָל לְבְּחִינַת הָעוֹלָמוֹת, 10 אֲלֹא נִעֲלִית מִהָעוֹלָמוֹת לֵאֲרִין שִׁיעוֹר 11 לְהִיטָה בְּחִינַת שְׁעִשׁוּעִי 12 הִמְלִיךְ בַּעֲצָמוֹתוֹ כִּפִּי שְׁהוּא נִעֲלָה 13 לְגַמְרִי מִהַבְּרִיָּה כוֹלָה וְכִפִּי שְׁמִבּוּרָא 14 בְּחִסּוּדוֹ, כִּיּוֹן שְׁדוּר שִׁיבַח אֶת הַתּוֹרָה 15 בְּעִנְיִן שְׁהוּא חִיצוֹנִיּוֹת וְהִ"אֲחֻרִּיִּים" 16 שֶׁל הַתּוֹרָה, לִכֵּן נִנְעֲנֵשׁ בְּעִנְיִן הַשְּׁכַחָה 17 הַבֹּאֵה מִ"אֲחֻרִּיִּים". וְהִדְבֵּר שְׁאוֹתוֹ 18 שְׁכַח קִשּׁוּר לְמַעֲלַת הַתּוֹרָה מִצַּד 19 הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלֹה – הַמִּצְוָה שֶׁל נְשִׂיָּא 20 הָאֲרוֹן בַּכְּתָף כִּךְ שֶׁהִכּוּהִנִּים הִלְכוּ עִם 21 הַפְּנִים כִּלְפִי הָאֲרוֹן. 22 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבֹאֲרָ 23 פְּרִטִי הָעֲנִינִים הִירוּשָׁה 24 עֲבוּדָה וּמִתְנָה שְׁבַתְּוָה 25 שְׁהוּבָא לְעִיל בְּפִרְסוּתוֹ. דְּהִנֵּה, 26 עֲנִין הִירוּשָׁה שְׁבַתְּוָה 27 (מִירוּשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב), הֵינּוּ 28 הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל הָאָדָם לְתוֹרָה לֵלָל כָּל 29 עֲבוּדָה מִצִּדּוֹ הוּא בְּבְחִינַת 30 הָאֲחֻרָי שְׁבַתְּוָה. הֵינּוּ, כִּפִּי 31 שְׁהַתּוֹרָה שִׁיכַת לְעוֹלָמוֹת, 32 וִירָה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם שְׁהָרִי 33 עֲנִין הִירוּשָׁה שְׁבַתְּוָה הוּא 34 שְׁעַל-יָדֵי הַתּוֹרָה מְבָרִיִּים אֶת 35 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁנִפְּלוּ 36 בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם עַל-יָדֵי שְׁבִיכַת 37 הַפְּלִים דְּתָהּ, כִּמְבּוּרָא בְּקִבְלָה 38 וְחִסּוּדוֹ, הָעוֹלָמוֹת בְּמַתְכוּנָתָם

(37 סוטה לה, סע"א. 38) תהלים קיט, נד. 39) ראה תניא שם קס, סע"א ואילך. סהמ"צ להצ"צ שם. 40) ראה גם תניא סוף אגה"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות' הדרגתי ומסודר ועשר ספירות שהאורות
2 שלהם מלוכשים בתוך כלים ראויים לקליטתם, נקראים 'עולם התיקון'.
3 'לתיקון' קדם 'עולם התורה' בו היו אורות מרובים וכלים מועטים, מצב שגרם
4 ל'שבירת הכלים' ו'נפילה' של ניצוצות קדושה ואלוקות לתחומים שמחוץ
5 לגבולות הקדושה, ועבודת האדם
6 בלימוד תורה וקיום המצוות מעלה את
7 הניצוצות ש'נפלו' בחזרה לקדושה.
8 שָׁזָהוּ שְׁנֵאמַר בָּהֶם⁴¹ במלכי
9 אדם שמלכו באדם לפני מלך מלך
10 לבני ישראל, והוא ענין עולם התורה
11 שקדם לעולם התיקון ויִמְלֹךְ
12 ויָמָת, שְׁנֵפְלוּ מִמִּדְרָגָתָם כְּפִי שֶׁהָיוּ
13 בְּבַחֲנֵינָה הַקְדוּשָׁה, וּמֵאֵן דְּנִפְּלִי מִדְּרָגָהּ אֲקָרִי
14 מִיָּת⁴², ומי שנפל מדרגתו נקרא מת,
15 ואם כן יש קשר פנימי בין לשון הכתוב
16 על מלכי אדם "יָמָת" ובין "נפילה"
17 הניצוצות וְכִאֲשֶׁר מְבָרְרִים אוֹתָם
18 את ניצוצות הקדושה שנפלו, והבידור
19 הוא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה אֲזִי
20 יוֹרְשִׁים אֶת בְּחִינַת הָאוֹרוֹת
21 דִּתְהוּ, יְרוּשָׁה בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל הַעֲבֵרָה
22 מִרְשׁוֹת, לִרְשׁוֹת, מִרְשׁוֹת הַקְּלִיפָה
23 וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא לִרְשׁוֹת הַקְּדוּשָׁה.
24 וְהָרִי עֲנִין בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת
25 הַהִפְדָּרָה בֵּין הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים
26 עֲצָמָם וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁבָּהֶן נָפְלוּ וְהַעֲלָאתָ
27 הַנִּיצוּצוֹת לְקְדוּשָׁה (שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
28 יוֹרְשִׁים הָאוֹרוֹת דִּתְהוּ
29 וּמַעֲבִירִים אוֹתָם לְצַד הַקְּדוּשָׁה)
30 נַעֲשֶׂה גַם כְּלִי עֲבוֹדָה כָּלָל
31 (כְּמוֹ עֲנִין הַיְּרוּשָׁה שֶׁלֹּא תִּלְוִי
32 בְּמֵאמֶץ כִּלְשׁוֹ מִצַּד הַיּוֹרֵשׁ), כִּידוּעַ
33 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב⁴³
34 שְׁנֵתִּפְזָרוּ יִשְׂרָאֵל כָּל
35 מְקוֹמוֹת הָאָרֶץ וּבְכָל זֶה גַם
36 בְּאִיִּים רְחוּקִים, וְגַם מֵהַ
37 שְׁתּוּעִים בְּדֶרֶךְ לְהִתְהַלֵּךְ בְּעִירוֹת,
38 הוּא כְּדִי לְטַהֵר אֶת אָרֶץ הָעַמִּים חוּץ לָאָרֶץ שְׂאֻיָּרָה טָמֵא,
39 וְיִשְׂרָאֵל בְּאֻמוֹנָתָם הַפְּשׁוּטָה בְּלִבָּהּ אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
40 אֵף שֶׁהָיָה בְּבַחֲנֵינָה שִׁנְיָה, לְמִירוֹת שֶׁלֹּא תִּמִּיד הָאֻמוֹנָה בָּאָה לְיַד בִּיטוּי
41 וּפְעָמִים רַבּוֹת הָיָה בְּבַחֲנֵינָה שִׁנְיָה כַּאֲדָם הִישָׁן וּכְחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלֹּא בָּאִים
- 43 לְיַד בִּיטוּי אֲפִילוֹ-הֵכִי בְּכָל זֹאת הָאֻמוֹנָה הַפְּשׁוּטָה שְׂקִימָת בְּכָל יְהוּדִי
44 מִטְּהַרְתָּ אֶרֶץ הָעַמִּים כּו', בַּעֲצָם בּוֹאוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי לְמִקְוֵמוֹת אֱלֹהִים.
45 וְהִנֵּנוּ, הַפִּירוּשׁ שֶׁל דְּבָרֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הוּא שְׂפָאֲשֶׁר אִישׁ יִשְׂרָאֵל
46 יְהוּדִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, בְּדֶרֶכִים עֲקֻלְקָלוֹת דְּרִכִּים מְפֹחֲלוֹת וְעוֹקְמוֹת
47 שְׂאִיִּם דֶּרֶךְ טוֹבָה וְיִשְׁרָה וְעַד
48 לְמִקְוֵם שְׂאִיִּנוּ דֶּרֶךְ כָּלָל, כְּמוֹ
49 "אִיִּים רְחוּקִים" הֵנָּה אֲפִילוֹ אִם
50 אֵינוֹ מְהִרָּה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה,
51 הָרִי בַּעֲצָם הִלִּכְתּוּ בְּדִרְכֵּים הַלָּלוּ
52 וּבּוֹאוֹ לְאוֹתָם מְקוֹמוֹת רְחוּקִים הוּא
53 פּוֹעֵל בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת
54 הָאֲלוּקִיִּים הַנִּעֲלִים (שֶׁנִּפְּלוּ מֵעוֹלָם
55 הַתּוֹרָה, כַּאֲמֹר) עַל-יְדֵי-זֶה
56 שְׂעוֹבֵר בְּמִקְוֵם זֶה, שְׁזָהוּ
57 בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת לֵאל עֲבוֹדָה רִחוּנִית
58 מִצַּד הָאֲדָם, אֲפִילוֹ מְבָלִי לְהִרְשָׁה בְּדַבְּרִי
59 תּוֹרָה, מִצַּד עֲנִין הַיְּרוּשָׁה,
60 שְׂאִיִּנוּ תִּלְוִי בְּעֲבוֹדָה כָּלָל,
61 אֲלֹא צִרְיָךְ רַק לְהִיּוֹת רָאוּי
62 לְיִירוּשׁוֹ כִּשְׁם שְׂבִירוּשָׁה שֶׁל מִמּוֹן
63 וְנִכְסִים, הַיּוֹרֵשׁ מִקְּבֵל אֶת הַיּוֹרֵשָׁה אֵךְ
64 וְרַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְרִשְׁתָּהּ, כְּמוֹ בֵּן
65 הַיּוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו מְבָלִי כָּל תְּנַיִן מֵהַ
66 מַעֲלָתוֹ וּמִדְּרָגָתוֹ אֲלֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא
67 הֵבִן. וְהָרִי עֲנִין זֶה שֶׁל הַיּוֹרֵשָׁה
68 שִׁיף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
69 מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמִבּוֹאֵר בַּתְּנַיִן⁴⁴
70 שְׂפָלִי אִישׁ יִשְׂרָאֵל יוֹרֵשׁ
71 מִהֶאֱבֹת אֲבֵרָהם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
72 בְּחִינַת הָאֱהָבָה וְהִירָאָה,
73 שֶׁהֵם שֶׁרֵשׁ לְרִמ"ח מִצְוֹת-
74 עֲשֵׂה וְשִׁס"ה מִצְוֹת לֹא-
75 תַּעֲשֶׂה⁴⁵, כְּמִבּוֹאֵר בַּתְּנַיִן שֶׁהָאֱהָבָה
76 לַה' הִיא הַשּׁוֹרֵשׁ לְקִיּוֹם מִצְוֹת-עֲשֵׂה כִּי
77 הָאוֹהֵב אֶת ה' רֹצֵה לְדַבֵּק בּוֹ וְהַדֶּרֶךְ
78 לַכֵּךְ הִיא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְהִירָאָה מֵה'
79 הִיא הַשּׁוֹרֵשׁ לְקִיּוֹם מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה
80 וְהַזְהִירוֹת מִלְּעֲבוֹר עַל רִצּוֹן ה' כִּי הִירָא מֵה' לֹא יַעֲבוֹר עַל רִצּוֹנוֹ שְׁעַל-יְדֵן
81 עַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת נַעֲשֶׂה בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת שְׂבִדְכָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
82 שְׂבָהֶם נִתְּלַבְּשׁוּ הַמִּצְוֹת, וְכַאֲשֶׁר, לְמַשֵּׁל, הַיְּהוּדִי מִנִּיחַ תְּפִלִּין הוּא
83 מַעֲלֵה לְקְדוּשָׁה אֶת הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּעוֹר הַגִּשְׁמִי מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹת הַתְּפִלָּין וְעַל-
84 יְדֵי-זֶה יוֹרְשִׁים הָאוֹרוֹת דִּתְהוּ וּמַעֲבִירִים אוֹתָם מִרְשׁוֹת הַקְּלִיפָה

(41) וישלח לו, לא ואילך. וראה עץ חיים שער הכללים פ"א. ובכ"מ. (42) כ"ה בלקו"ת חוקת נו, ד. ובכ"מ. וראה זהר ח"ג קלה, ב. הובא בעץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. (43) ראה כתר שם טוב בהוספות סקס"ד. ושי"י. (44) פ"ח. (45) תניא פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והסיטרא-אחרא לרשות הקדושה. ומזה מוכן שכל איש ישראל כל
2 יהודי, יהיה מי שיהיה, בכל מעמד ומצב רוחני, הוא בבחינת יורש,
3 שעומד במקום המוריש, כמו שכתוב⁴⁶ תחת אבותיך יהיו
4 בנך, שזהו החילוק שבין לוקח ומוכר ליורש ומוריש,
5 שבלוקח ומוכר אין הלוקח
6 עומד במקום המוכר. ורק
7 ביורש ומוריש, עומד היורש
8 במקום המוריש (פמבואר
9 בסוגית הגמרא במסכת בבא
10 בתרא⁴⁷) כמבואר במאמרים נוספים
11 על פי דברי הגמרא וביאורי האחרונים
12 בגדרי הירושא שזה ייחודו של ענין
13 הירושא שהמעבר מהמוריש אל היורש
14 הוא באופן כזה שהיורש ממלא ותופס
15 את כל מקומו ועניינו של המוריש
16 בצורה מידית וישירה, לא כמו מעבר
17 באופן שיש משהו בין המוסר למקבל
18 כמו במינוי שליח שאמנם "שלוחו של
19 אדם כמותו" והשליח הוא ממש כמו
20 המשלח אלא שבכל זאת יש מציאות
21 כלשהי אחרת ונפרדת בין המשלח
22 והפעולה, ועד כדי כך שהמשלח יכול
23 גם לבטל את השליחות ולהפקיע
24 מהשליח את יכולתו לפעול בכוח
25 המשלח. אבל במוריש ויורש אין שום
26 דבר שמפסיק ביניהם ואין שום
27 אפשרות למנוע מהיורש לרשת את
28 המגיע לו והוא במקום המוריש ממש,
29 ולכן אין צורך בפעולה כלשהי מצד
30 היורש כדי לרשת כי הוא נעשה ממלא
31 במקום המוריש ממש. אמנם, כיון
32 שענין הירושא שבתורה הוא
33 שעל-ידי התורה נעשה
34 הברור של הניצוצות שנפלו
35 בעולמות, הרי זה שיש
36 לבחינת האחור החיצוניות
37 שבתורה, שזהו דרגת
38 התורה כפי ששיכת לעולם.
39 ונוסף על ענין הירושא
40 שבתורה, כפי שנתבאר לעיל
41 באיכות יש בתורה גם בחינה שעליה אמרו "התקן עצמך
42 ללמוד תורה שאינה ירושה לך", שזהו בחינת התורה
43 שמגיעים אליה על-ידי העבודה דוקא ולא בדרך ממילא
- ואי-אפשר לפעול אותו ללא לימוד התורה בפועל ודוקא מתוך יגיעה.
והינו, שמתנגע בתורה ועל-ידי-זה בכוח היגיעה מגלה ופועל
בה ענינים חדשים עמוקים יותר כו' שלא היו בידי לפני היגיעה.
אמנם, כיון שזהו מדרגת התורה שבאים אליה על-ידי
עבודת האדם, הרי זה עדין
בחינת האחור והחיצוניות
שבתורה כי סוף סוף יכולת ההבנה
והיכולת לחדש ומידת היגיעה של
האדם היא מוגבלת. והינו, שאף-
על-פי שעל-ידי עבודתו
נמשך לו מלמעלה בדרך
אתערוטא דלעילא, התעוררות
מלמעלה, דרוח רוחו ונשמתו של
האדם המתעורר לאלקות ועוסק בתורה
ביגיעה אייתי רוח מביאה רוח
ואמשיך רוח⁴⁸ וממשיכה רוח
אלוקית מלמעלה, ואם כן לכאורה
עבודה זו לא אמורה להיות מוגבלת
לפי כוחו ויכולתו של האדם מכל-
מקום האמת היא שלמרות קבלת
הכוחות מלמעלה בדרך "אתערוטא
דלעילא" עדיין מדובר בעבודה
מוגבלת (ולכן היא קשורה רק לבחינת
"אחור", החיצוניות, של התורה), כי
גם המשכת האתערוטא-
דלעילא ההתעוררות מלמעלה היא
רק מבחינה שאתערוטא-
דלתתא ההתעוררות מלמטה מגעת
שם, ולא יותר מזה שזהו בחינה
ששיכת לעולמות, וליותר מזה
אין האדם מגיע ואינו מסוגל להמשיך
למעלה מזה. ואם כן גם בחינה זו של
לימוד התורה ביגיעה, שעליה נאמר
"התקן עצמך ללמוד תורה שאינה
ירושא לך", היא השייכות של היהודי
עם בחינת האחור שבתורה.
אף בחינת המתנה שבתורה,
שעליה נאמר ויתן אל משה
ככלתו, בסיום ארבעים הימים
שלאחר מתן תורה היא מבחינת
הפנים הפנימיות שבתורה, שזהו בחינת התורה כפי שהיא
בעצמותו יתברך. וגם בחינה זו
לעולמות ובראים ובאי-ערוך להם כלל ניתנה לנשמות ישראל, לפי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁשָׁרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת הוּא גַם בֵּן כְּמוֹ שׁוֹרֵשׁ הַתּוֹרָה בְּעֶצְמוֹתוֹ
 2 יְתַבָּרֵךְ, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁹ יִבְחַר לָנוּ אֶת נִחְלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן
 3 יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהֵב סֵלָה וְהַשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַפְּסוּק הִיא שֶׁהַקְדוּשׁ
 4 בְּרוּךְ הוּא בְּעֶצְמוֹ, בְּעֵצֵם מְהוּתוֹ, בָּחַר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹהֵב אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 5 וְאֶדְרִבָּה, לֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁבִּנֵי יִשְׂרָאֵל
 6 שִׁיכִים לְתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעַל
 7 מַעֲלֻמוֹת כִּי גַם שׁוֹרֵשׁ הוּא בְּעֶצְמוֹתוֹ
 8 יִתְבָּרֵךְ אֲלֵא אֲדַרְבָּה שְׁרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת
 9 הוּא לְמַעַל גַּם מִשְׁרֵשׁ
 10 הַתּוֹרָה, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ
 11 רַבְּהִי רִישׁ פְּרָשֶׁת בְּרֵאשִׁית⁵⁰
 12 שֶׁבַע דְּבָרִים קָדְמוֹ לְבְרִיאת הָעוֹלָם, הַתּוֹרָה כּו',
 13 הָעוֹלָם, הַתּוֹרָה כּו' וְיִשְׂרָאֵל
 14 כּו', וּמִחֲשָׁבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 15 קָדְמָה לְכָל דָּבָר, כְּלוּמָר שֶׁמִּבֵּין
 16 שֶׁבַע הַדְּבָרִים עֲצָמִים שֶׁקָדְמוֹ לְעוֹלָם,
 17 הַמִּחְשָׁבָה הָעֵלְיוֹנָה עַל עַם יִשְׂרָאֵל
 18 (הַבְּחִירָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל וְהַרְצוֹן בָּהֶם)
 19 קְדָמָה לְכָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים וּבְיָתָא
 20 דְּבִי אֱלֹהֵינוּ⁵¹ אֵיתָא מוֹבָא שְׁנֵי
 21 דְּבָרִים קָדְמוֹ לְעוֹלָם, תּוֹרָה
 22 וְיִשְׂרָאֵל, וְאִינִי יוֹדַע אֵיזָה
 23 מָהֶם מִבֵּין שְׁנֵי אֵלֶּה עֲצָמִים קָדְמוֹ,
 24 אוֹמֵר אֲנִי יִשְׂרָאֵל קָדְמוֹ,
 25 דִּכְיוֹן שֶׁבְּתוֹרָה נֶאֱמַר צוֹ אֶת
 26 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּבַר אֶל בְּנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל, הֲרִי שִׁישְׁרָאֵל קָדְמוֹ
 28 לְתוֹרָה⁵² שֶׁאִם לֹא כֵן אֵיךְ הַתּוֹרָה
 29 מְדַבֵּר עֲלֵיהֶם. וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁמוֹת
 30 יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּעֶצְמוֹתוֹ
 31 יְתַבָּרֵךְ, לָכֵן מְקַבְּלִים הֵם גַּם
 32 אֶת בְּחִינַת הַמִּתְנָה שֶׁבְּתוֹרָה,
 33 שְׂזוּהִי מְדַרְגַּת הַתּוֹרָה כְּפִי
 34 שֶׁמוֹשְׁרָשֶׁת בְּעֶצְמוֹתוֹ יְתַבָּרֵךְ.
 35 (ה) וְהִנֵּה אֶף-עַל-פִּי שֶׁבְּחִינַת
 36 הַמִּתְנָה שֶׁבְּתוֹרָה הִיא
 37 מְבַחֲשֵׁת הַפְּנִימִיּוֹת
 38 שֶׁבְּתוֹרָה, וְהִיא לְמַעַל
 39 מְבַחֲשֵׁת הָעֲבוּדָה וְהִירוּשָׁה
 40 שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁהֵם מְבַחֲשֵׁת
 41 הָאֲחֹרִי הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה,
- מְכַל־מְקוֹם פּוֹעֵלֶת בְּחִינַת הַמִּתְנָה שֶׁמְבַחֲשֵׁת הַפְּנִימִי
 הַשְׁפָּעָה גַּם בְּבַחֲשֵׁי הָעֲבוּדָה וְהִירוּשָׁה שֶׁמְבַחֲשֵׁת הָאֲחֹרִי
 שֶׁעַם הֵיחַת בְּחִינַת אֱלֹהֵי הָאֲחֹרִי וְהַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, מְכַל־מְקוֹם גַּם בָּהֶם
 יֵשׁ הָאֲרֵה מְסוּיִמַת מְבַחֲשֵׁת הַפְּנִימִי וְהַפְּנִימִיּוֹת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר.
 וְיִבְרֵךְ עֵינֵי הַפְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל
 הַפְּנִימִי שֶׁבְּתוֹרָה עַל הָאֲחֹרִי
 שֶׁבְּתוֹרָה מְבַחֲשֵׁת הַפְּנִימִי שֶׁמְבַחֲשֵׁת הַפְּנִימִי
 הַשְׁנָה, כְּפִדּוּעַ⁵³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 שֶׁאֵז בְּרֵאשׁ הַשְׁנָה מִיָּד שְׁנָה בִּשְׁנָה
 חוּזְרִים כָּל הַדְּבָרִים
 לְקִדְמוּתָן, וְהַרְצוֹן הָעֵלְיוֹן בְּעוֹלָמוֹת
 וְהַשְׁפָּעָה הַחִיּוֹת לְעוֹלָמוֹת חוּזְרִים
 וְעוֹלָם לְמִקְוֵם וְצִרִיכִים
 לְהַמְשִׁיךְ הַמְשָׁכָה הַחֲדָשָׁה
 שְׁעִידִין לֹא הִתָּה מְבַחֲשֵׁת
 הַתְּנַשְׁאוֹת הָעֲצָמִית, כְּמִבְּאוֹר
 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁלְמַעַל בְּאֻלְקוֹת
 עֵינֵי הַהִתְנַשְׁאוֹת וְהַמְּלוּכָה הוּא לֹא
 דְּבַר שְׁנוֹר כְּתוֹצָא מִהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל
 הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים, כְּפִי שֶׁהוּא אֲצֵל
 מֶלֶךְ בְּשִׁרְיָדוֹם שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת הַרְצוֹן
 לְמְלוּכָה בָּאָה לוֹ בְּגַלּל הַבִּיטוּל שֶׁל
 הָעַם כְּלָפִי, אֲלֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רֵם
 וְנִישָׁא מִצַּד עֲצָם מְהוּתוֹ, וְכָל מַעֲשֵׂה
 הַנְּבִרָאִים וְהַבִּיטוּל שֶׁלָּהֶם כִּדִּי לְעוֹר
 רְצוֹן לְמְלוּכָה אֵינֶם אֲלֵא כִּדִּי
 שֶׁהַהִתְנַשְׁאוֹת וְהַרְוִמּוֹת הָעֲצָמִית תְּבוֹא
 לִידֵי גִלּוֹי, שְׂזוּהִי הַהִתְנַשְׁכָּה
 וְהַשְׁפָּעָה מְבַחֲשֵׁת הַהִתְנַשְׁאוֹת
 הָעֲצָמִית הִיא בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
 כּו', וְהַמְשָׁכָה זֶה שֶׁמְבַחֲשֵׁת
 הַפְּנִימִיּוֹת פּוֹעֵלֶת וּמְחַדָּשֶׁת
 (פְּרִישֵׁט אָפּ 'מַרְעַנְנָה') גַּם אֶת
 בְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁנִּשְׁמָשֶׁת
 בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁתְּהִיָּה לָהּ, לְחִיצוֹנִיּוֹת,
 פְּעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה רַבָּה עַל הַבְּרִיאָה
 לְהִיּוֹת יוֹדַע כָּל פְּעוּלָה כּו' כִּי
 אֵתָה פְּעֻלָּתוֹ וְיִבְרֵךְ כָּל יָצוֹר
 כּו'⁵⁴, כִּי אֵתָה יִצְרוֹת הֵינּוּ שְׁכָל

(49) תהלים מז, ה. וראה סד"ה יבחר לנו תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 35). (50) פ"א, ד. בב"ר שם: "ששה דברים". וראה פסחים נד, א. תנחומא נשא יא. ועוד. פירוש מהרז"ו הארוך לב"ר שם. (51) פ"ד. וראה לקו"ש חל"ד ע' 222 הערה 48. (52) ראה ב"ר שם. סה"מ תרל"ה ח"ב ס"ע שנו ואילך. (53) ראה פ"ח שער ר"ה פ"א. ובכ"מ. (54) תפילת ימים הנוראים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הברואים יהיו חדורים בדיעת והכרת הבורא וְעַד שֶׁיְהִי מַלְכוּתוֹ כָּל
2 מְשֻׁלָּה⁵⁴, מלכותו של הקדוש ברוך הוא תמשול "בכל" בכל פרטי הבריאה
3 כַּמְבוֹאֵר בְּסִידוֹר הָאֲרִיזִ"ל⁵⁵ שְׁקָאֵי שהכוונה היא גַם עַל ג'
4 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת כו', שבוֹרֵךְ כֵּל הֵן מַכְסוֹת וּמַעֲלִימוֹת לַגְּמוּרֵי עַל
5 הַאֲוֵר הָאֱלוּקִי, הִנֵּה גַם שָׁם
6 פּוֹעֵלֶת גַּם הַהִמְשָׁכָה 1 כַּמְבוֹאֵר בְּסִידוֹר הָאֲרִיזִ"ל⁵⁵ שְׁקָאֵי גַם עַל ג'
7 שְׁמִבְחֵינֵת הַפְּנִימִיּוֹת כו'. 2 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת כו', הִנֵּה גַם שָׁם פּוֹעֵלֶת
8 וְכֵן הוּא כָּל הַהִמְשָׁכוֹת, 3 הַהִמְשָׁכָה שְׁמִבְחֵינֵת הַפְּנִימִיּוֹת כו'. וְכֵן הוּא
9 וְהַשְׁפָּעוֹת שֶׁל אֹר אֱלוּקִי מִלְּמַעַל 4 כָּל הַהִמְשָׁכוֹת, שְׁהִמְשַׁכְת הַפְּנִימִיּוֹת פּוֹעֵלֶת גַּם
10 לַמַּטָּה שְׁהִמְשַׁכְת הַפְּנִימִיּוֹת 5 בְּבַחֲיֵנֵת הַחִיצוֹנִיּוֹת⁵⁶, וְכִמּוֹ בְּבַחֲיֵנֵת הַפְּתוּרָה,
11 פּוֹעֵלֶת וִיש לָהּ הַשְׁפָּעָה גַם 6 שְׁהִמְשַׁכְת פְּנִימִיּוֹת הַפְּתוּרָה פּוֹעֵלֶת בְּחִיצוֹנִיּוֹת
12 בְּבַחֲיֵנֵת הַחִיצוֹנִיּוֹת⁵⁶, וְלֹא רַק 7 הַפְּתוּרָה וְכו'. וְכֵן הוּא בְּעֵנֵן הַתּוֹרָה, שְׁבַחֲיֵנֵת
13 בְּדִרְגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל הַפְּנִימִיּוֹת וְכִמּוֹ 8 הַמַּתְנָה שְׁמִבְחֵינֵת הַפְּתוּרָה גַּם בְּבַחֲיֵנֵת
14 לְדוּגְמָא בְּבַחֲיֵנֵת הַפְּתוּרָה, בַּחֲיֵנֵת 9 הָעֲבוּדָה וְהִירוּשָׁה שְׁמִבְחֵינֵת הָאֲחֹר
15 כְּתָר עֲלִיּוֹן שֶׁלְמַעַל מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת 10 וְהַחִיצוֹנִיּוֹת. דְּהִנֵּה, בְּחִינַת הַמַּתְנָה שְׁבַחֲתוֹרָה
16 שִׁיש בַּה פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת (וּבִלְשׁוֹן 11 נִמְשָׁכָה בְּזִמְן מִתֵּן-תּוֹרָה. אָכֵל הָרִי גַם קוֹדֶם
17 הַקְּבֵלָה – בַּחֲיֵנֵת "עֲתִיק יוֹמִין", 12 מִתֵּן-תּוֹרָה הִנֵּה עֵנֵן הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּבַחֲיֵנֵת
18 הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן, הִיא פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר, 13 יְרוּשָׁה, כַּמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁷ אֲבָרְהָם זָקֵן
19 וּבַחֲיֵנֵת "אֲרִיךְ אֲנִפִּין", הִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, 14 וְיֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הִנֵּה, וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּמִיָּמִינָהּ
20 הִיא בַּחֲיֵנֵת חִיצוֹנִיּוֹת הַכְּתָר) 15 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה מֵהֶם כו'. וְכֹאשֶׁר
21 שְׁהִמְשַׁכְת הָאֲחֹר וְהַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל 16 נִמְשָׁךְ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה בְּחִינַת הַמַּתְנָה שְׁבַחֲתוֹרָה, הָרִי
22 פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר פּוֹעֵלֶת 17 זֶה פֶּעַל גַּם בְּבַחֲיֵנֵת הַתּוֹרָה שֶׁהִתְהַלְּפִי-זֶה.
23 וּמִשְׁפִּיעָה גַם בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַכְּתָר 18 (וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן גַּם מֵאֲמֵר הַמְּדַרְשׁ שִׁיּוֹם
24 וְכו'. וְכֵן הוּא בְּעֵנֵן הַתּוֹרָה, 19 יְרִידַת גִּשְׁמִים הוּא יוֹם שְׁכּוֹלֶם
25 שְׁבַחֲיֵנֵת הַמַּתְנָה שְׁבַחֲתוֹרָה 20 (אָנוּ וְאַתֶּם) שְׁמַחִים, כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׁכָלְלוֹת
26 שְׁמִבְחֵינֵת הָאֲחֹר וְהַחִיצוֹנִיּוֹת 21 הַהִמְשָׁכָה עַל עֵנֵן יְרִידַת גִּשְׁמִים הִיא ב' שְׁמִינִי
27 בְּבַחֲיֵנֵת הָעֲבוּדָה וְהִירוּשָׁה 22 עֲצַרְתָּ שְׁנֵאֲמֵר בּוֹ "לָכֶם", שֶׁהוּא עֵנֵן "לָךְ
28 שְׁמִבְחֵינֵת הָאֲחֹר וְהַחִיצוֹנִיּוֹת 23 לְבַדְךָ", לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, מְכַל-מְקוֹם הַהִמְשָׁכָה
29 וְגַם לְתוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל 24 לְיִשְׂרָאֵל מְבַחֲיֵנֵת הַפְּנִימִיּוֹת פּוֹעֵלֶת גַּם בְּבַחֲיֵנֵת
30 עֲבוּדָה וִירוּשָׁה יֵשׁ שִׁיכּוֹת לְתוֹרָה כְּפִי 25 הַחִיצוֹנִיּוֹת שְׁמֵנָה נִמְשָׁכָה וְכֹאֵה
31 שֶׁהִיא בַּחֲיֵנֵת מַתָּה, כְּפִי שֶׁהִיא 26 וְהַעֲנִין בְּזֶה⁵⁸, דְּהִנֵּה אֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁹ בְּזִמְן
32 מוֹשֶׁרֶשׁת בַּעֲצֻמוֹתָ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 27 שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, הָאֲרִיזִ"ל שׁוֹתָה
33 הוּא בַּעֲצֻמוֹ. דְּהִנֵּה, בְּחִינַת 28 מִמֵּי עֲלִיּוֹנִים. וּמֵזָה מוֹכֵן, שְׁעִיקָר הָעֵנֵן
34 הַמַּתְנָה שְׁבַחֲתוֹרָה נִמְשָׁכָה וְכֹאֵה 29 כַּמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁷
35 לִידֵי גִלּוֹי בַּעֲלֹם בְּזִמְן מִתֵּן- 30 אֲבָרְהָם זָקֵן וְיֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הִנֵּה, וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּמִיָּמִינָהּ
36 תּוֹרָה. אָכֵל הָרִי גַם קוֹדֶם 31 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה מֵהֶם כו' וְאֵף שְׁבִימֵי הָאֲבוֹת עֲדִין
37 מִתֵּן-תּוֹרָה הִנֵּה עֵנֵן הַתּוֹרָה 32 שְׁעִיקָר הָעֵנֵן
38 כְּפִי שֶׁהִיא בְּבַחֲיֵנֵת יְרוּשָׁה, 33 רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁷
39 כַּמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְ"ל⁵⁷ אֲבָרְהָם זָקֵן וְיֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הִנֵּה, וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּמִיָּמִינָהּ
40 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה מֵהֶם כו' וְאֵף שְׁבִימֵי הָאֲבוֹת עֲדִין
41 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּרָשָׁה יִשִּׁיבָה מֵהֶם כו' וְאֵף שְׁבִימֵי הָאֲבוֹת עֲדִין

(55) סידור קול יעקב. סידור ר' אשר. ועוד. (56) ראה גם סד"ה ביום השמע"צ תרס"ו (המשך תרס"ו ס"ע מ.). (57) יומא כח, ב. (58) ראה סד"ה במד"ר הנ"ל (סה"מ תרכ"ז ס"ע תפ ואילך). סד"ה הללו את ה' הנ"ל (סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקנ ואילך). (59) כ"ה בכ"מ בדא"ח בשם פרקי דר"א. ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהמשך מים רבים תרל"ו פקכ"ח: לע"ע לא מצאתיו. וראה פדר"א ספ"ה. ובמס' ב"ב כה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המסתירים על האור ופרסאות גם פרסא היא מעין מסך מבדיל (כתרגום 43
אונקלוס על הפסוק "והבדילה הפרוכת" – פרסא) המצמצם את האור 44
וצמצומים באופנים שונים כו', שהרי את הפנימיות כפי שהיא, ללא 45
צמצומים, אין בכוחם לקבל שְׁעַל-יְדֵי-זֶה על ידי שמקבל הארה מסוימת, 46
אם כי מצומצמת, מהמים העליונים, 47
נמשך להם מים התחתונים, 48
בחינת החיצוניות בלבד ונמצא 49
שגם ההשפעה החיצונית היא בעצם 50
הארה מסוימת של ההשפעה הפנימית. 51
וזהו גם מה שכתוב במדרש 52
בנוגע לשמיני עצרת' בא 53
ונגלגל כו', וכאמור הכוונה לכך 54
שביום הזה האור מאיר לבני ישראל 55
דווקא, לפי ששמיני עצרת' 56
נמשך לישראל מבחינת 57
פנימיות המקיף, הפנימיות של 58
האור הבלתי-גבול שלמעלה מהתלבשות 59
בעולמות ועל זה אומר "במה 60
שתמצא", (לא בגלל שמדובר 61
בהשפעה שהיא המשך להשפעה 62
לאומות העולם בימי חג הסוכות 63
כ'שירים' ממנה, אלא) שהוא האור 64
המקיף הוא אור ממקור עליון ביותר, 65
עד כדי כך שמקורו לא ידוע ולא מושג 66
בבחינת מציאה שאינו יודע 67
מאין באה כו'. 68
ועל-ידי המשכה פנימית זו 69
שנמשכת בשמיני עצרת', 70
נמשך גם בכל הענינים 71
שבמשך השנה כולה, על-דרך 72
המבואר לעיל שהפנימיות משפיעה גם 73
על החיצונית שאז במשך שאר ימות 74
השנה הוא סדר העבודה 75
דויעקב⁶² הלך לדרכו⁶³, 76
ובאופן דויעקב⁶² הלך לדרכו⁶³, 77
אלקים, כפירוש רש"י דהינו 78
שהמלאכים שיעקב פגש בצאתו מארץ 79
ישראל לחוץ לארץ היו מלאכים 80
של חוצה-לארץ ושל ארץ- 81
ישראל, שהוא ענין הסיוע של המלאכים בעבודתם של 82
ישראל, דגפיה לון ונשיק לון כו'⁶⁴, כמובא בזה שהמלאכים 83
מחבקים ומנשקים את חיבות התפילות של בני ישראל ומסייעים להעלות 84

דהמשכת הגשמים עלולם הוא לישראל דוקא, שהם עושין 1
רצונו של מקום, ועבודתם של ישראל היא הפועלת את ירידת הגשמים 2
שהרי עמך כולם צדיקים⁶⁰ ובודאי כולם עושים רצונו של מקום 3
[וגם באשר לפעמים יכול להיות שמצד סיבות שאינן 4
תלויות בו, תהיה אצלו אצל 5
אחד מבני ישראל הנהגה שלא 6
כדבעי, שאינה בהתאם לרצונו של 7
מקום הרי זה רק בחיצוניות, 8
אבל בפנימיות הרי הוא כל 9
יחודי, גם מי שלא נראה כך, בעצם 10
הוא טוב כו', וכפסק-דין 11
הרמב"ם⁶¹ לענין גט מעושה 12
על-פי בית-דין וזה לשונו: מי 13
שהדין נותן שכופין אותו לגרש את 14
אשתו, ולא רצה לגרש, בית דין של 15
ישראל בכל מקום ובכל זמן, מכין 16
אותו עד שיאמר, רוצה אני וכתוב 17
הגט, והוא גט כשר... ולמה לא בטל 18
גט זה שהרי הוא אנוס... שאין אומרים 19
אנוס, אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות 20
דבר שאינו חייב מן התורה לעשות... 21
אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה, 22
או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה 23
דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק 24
מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס 25
ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו 26
הרעה. לפיכך מי שאינו רוצה לגרש, 27
מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, 28
רוצה הוא לעשות כל המצוות 29
ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא 30
שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו 31
ואמר, רוצה אני, כבר גירש לרצונו⁶², 32
ולכן מקבלים בני ישראל 33
המשכת הגשמים מבחינת 34
הפנימיות, ששותין ממים 35
העליונים. והינו, שגם כפי 36
שנמשך ויורד 37
התחתונים, הרי זה כפי 38
שההמשכה היא מצד מים 39
העליונים. ועל-ידם על ידי ההמשכה לבני ישראל שהיא המשכה 40
מהפנימיות נמשכת השפעת הגשמים גם לעכו"ם, אלא 41
שההמשכה לעכו"ם היא על-ידי הפסק של מסכים 42

(60) ישע"י ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק (צ, א). (61) הל' גירושין ספ"ב. (62) ויצא לב, ב. (63) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(64) ראה זהר ח"א כג, ב. ח"ב רא, ב. תו"א מקץ מג, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אותם למעלה וְכִמּוֹ כֵּן מְסִיעֵים הַמַּלְאָכִים לְיִשְׂרָאֵל בְּעֲבוּרָת פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת דִּיָּה לֹא יִתְּבַרְךָ בְּתַחְתּוֹנִים⁶⁵ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה
- 2 הַבִּירוֹרִים, שֶׁל הַפְּרִדָּה נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבָּהֶם הַגִּשְׁמִי הַתַּחְתּוֹן יִהְיֶה מְקוֹם רֹאיוֹ לְהַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה בְּגִלּוֹי, וְכִפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר
- 3 יִרְדּוּ וְנִפְּלוּ, וְהַעֲלָתָם לְקְדוּשָׁה בְּחִסְדֵּי זֶה הַכּוֹנֵה וְהַמְטִירָה וְהַתְּכֵלִית
- 4 שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עַל־יְדֵי "עֲבוּרָת" מְסִיעֵים הַמַּלְאָכִים לְיִשְׂרָאֵל בְּעֲבוּרָת הַבִּירוֹרִים, שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְהִיא תוֹשֵׁלִים
- 5 הַבִּירוֹרִים" שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת דִּיָּה לֹא יִתְּבַרְךָ בְּמִלּוּאָה בְּבִיאַת הַמֶּשִׁיחַ בְּקִרְבּוֹ
- 6 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל בָּאִים אִתָּם בְּמַגֵּעַ³ בְּתַחְתּוֹנִים⁶⁵ מִמֶּשֶׁ.

(65) ראה תניא פל"ו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מלפני ראש השנה, שנתקבל בימים שאין הזמן גרמא לענות בענין הדורש עיון, ואתו רוב הסליחה על עכוב המענה,

בו כותב ע"ד עבודתו ומשרתו בקדש ב... וע"ד הקישוים שיש לו וכו' וכאילו בספק עומד האם להמשיך בעבודה שם, או שיעתיק מושבו לעיר אחרת וכו',

ודעתי ברורה [מיוסדת ע"פ ששמענו כ"פ בכגון דא מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע] אשר עליו להמשיך בקדש במקומו עתה, ובפרט שהרי כבר נראית הזזה לטובה, ולא רק הזזה אלא גם שינוי ממשי, ומחזק עוד פשיטות האמורה שנסיעתו משם עלולה להרוס ולבטל כל ההישגים דעד עתה. ובודאי שימצאו כמה שיפרשו הנסיעה מהתם - כנסיעה וברירה מן המערכה, ובודאי לדכוותי ידוע טבע בעלי בתים ופסקי בע"ב (עין סמ"ע ונתיבות המשפט שו"ע חלק חושן משפט סי"ג סעיף ד') וחזק יהי בטחונו, אשר סו"ס יצליח להעמיד הקהלה על מכונה הראוי, וכמאמר חז"ל (בזהר ובמדבר): אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו,

והרי נכנסנו ז"ע בשנה חדשה שהיא שנה תמימה, שנה ועיבורה, שנת השמיטה אשר עלי' נאמר שבת לה', (יעוין בפירוש הרמב"ן שם).

בכבוד ובברכת הצלחה בכל האמור לבשו"ט ולחג שמח.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. דובר כמה פעמים שנוסף על הענינים שהם בכל שנה ושנה בשוה, יש ענינים שאינם בכל שנה
- 3 ושנה, אלא רק בשנים מיוחדות, ולכן יש בהם מעלה יתירה - שהם בבחינת דבר חדש.
- 4 ובהקדמה - שלאמיתו של דבר, ישנו ענין החידוש גם בנוגע לענינים שהם בכל שנה ושנה בשוה,
- 5 שהרי אמרו רבותינו ז"ל¹ "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", ועד "לחדשים" (כמובא בפירוש רש"י²),
- 6 חרדים ממש, ללא כ"ף הדמיון.
- 7 וענין זה (הצורך בענין החידוש) אינו דבר טפל, אלא ענין עיקרי שנוגע לענינים עיקריים, ועד לענין
- 8 התענוג - כמבואר בחסידות³ (ונראה גם במוחש) שתענוג תמידי אינו תענוג.
- 9 כלומר: ענין החידוש פועל לא רק בכח השכל, אלא גם בכח התענוג שהוא למעלה מכל הכחות (כפי
- 10 שרואים שיש ענינים שאף כח אינו יכול לפעול אותם, מלבד כח התענוג), ניתוסף עילוי על-ידי ענין
- 11 החידוש (כמובן גם מדברי הגמרא⁴: "כיון דאתא מדרשא חביבא ליה").
- 12 וכן הוא גם בנוגע לענין התענוג למעלה (שהרי האדם למטה נקרא "אדם" על שם "אדמה לעליון"⁵)
- 13 - כדאיתא במדרש⁶ על הפסוק⁷ "שוקיו עמודי שש", "זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו", וכפי
- 14 שמדייק רבינו הזקן⁸ בלשון חכמינו ז"ל⁹ "נתאוהו הקב"ה כו'": "אויף אַ תאוה איז קיין קשיא", והרי
- 15 "תאוה" קשורה עם ענין התענוג יותר מאשר ענין הרצון (אף-על-פי שהן רצון והן תענוג הם כחות
- 16 מקיפים, ועד שיש שקלא-וטריא מי מהם קודם¹⁰), ודוקא ענין התענוג הוא בדרגא היותר נעלית, שבה
- 17 אין מקום לקושיא כו'.
- 18 ומזה מובן עד כמה נוגע ענין החידוש ("בכל יום יהיו בעיניך כחדשים") - שאין זה דבר טפל, הידור
- 19 מצוה, אלא ענין עיקרי, עד כדי כך, שפועל בכח היותר נעלה, כח התענוג, שלולי ענין החידוש חסר
- 20 בענין התענוג, ולא רק שחסר קצת בכמות או באיכות, אלא יתירה מזה - שתענוג תמידי אינו תענוג.
- 21 היינו, שגם כאשר מדובר אודות ענין שנקרא בתורה בשם תענוג, הנה כאשר ענין זה הוא בתמידות, ללא
- 22 חידוש, אין זה תענוג כלל.
- 23 וכל זה - אפילו בנוגע לענינים שהם בשוה בכל שנה, שגם הם צריכים להיות "כחדשים";
- 24 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענינים שישנם רק בשנים מיוחדות, שבודאי יש בהם ענין החידוש.
- 25 ב. הענין המיוחד בשנה זו הוא - שיום השבת בא מיד לאחר שני הימים הראשונים של חג הסוכות,
- 26 ללא הפסק בינתיים, כמו שנתבאר לעיל¹¹ המעלה שבזה בנוגע לראש-השנה, שגם קביעותו היתה באופן
- 27 שמיד לאחר שני ימי ראש-השנה בא יום השבת, וכשם שענין זה הוא בראש-השנה, "בכסה"¹², כך
- 28 נמשך גם בגילוי בחג הסוכות, "ליום חגיגנו"¹².
- 29 והענין בזה:
- 30 מעלת יום השבת היא - היותו יום שאסור במלאכה, ועד ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה"¹³,

תש"ב ע' 34. לקו"ש ח"ו ע' 21. ועוד.

(9) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(10) ראה המשך תרס"ו ס"ע סג ואילך.

(11) שיחת ו' תשרי ס"ד (תר"מ חנ"א ע' 55). וש"נ.

(12) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.

ובכ"מ.

(13) שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(2) יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(3) כש"ט סקב"א. לקו"א להה"מ כג, סע"ג. מא, ב. או"ת

להה"מ כז, ב. נג, סע"ד. פד, ד. צו, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(4) יבמות ב, סע"ב ואילך. וש"נ.

(5) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(6) במדב"ר רפ"י.

(7) שה"ש ה, טו.

(8) אוה"ת בלק ע' תקצז. המשך תרס"ו בתחלתו. סה"מ

- 1 וכיון שהתורה – "תורת אמת" - אומרת כן, ו"אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו"¹⁴, הרי מובן, שאם
2 רק יתנהג כפי שהתורה דורשת ממנו, אזי אכן יהיה אצלו המעמד ומצב ש"כל מלאכתו עשויה".
- 3 ועל-דרך-זה בנוגע ליום-טוב - שגם הוא אסור במלאכה, ואף שמותר במלאכת אוכל נפש, הרי
4 המתענה ביום-טוב (ומזה מובן שכן הוא גם כאשר כל צרכי היום-טוב מוכנים אצלו כבר מערב יום-טוב)
5 אסור גם במלאכות שהם לצורך אוכל נפש¹⁵. ועל-פי מאמר רבותינו ז"ל¹⁶ "מרוכה מדה טובה.. ממדת
6 כו", הרי אם המתענה ביום-טוב (היפך "מדה טובה") כל מלאכתו עשויה, בודאי שכן הוא ב"מדה
7 טובה", אצל מי שחוגג את היום-טוב (לא מתוך תענית, אלא) על-ידי אכילה ושתייה, שכל הענינים נעשים
8 מעצמם - כל מלאכתך עשויה.
- 9 ולכן, כאשר ישנם שני ימים של יום-טוב, ומיד לאחריהם בא יום השבת - אזי ישנו הענין ד"כל
10 מלאכתך עשויה" ג' פעמים, והרי "בתלת זימני הוה חזקה" לכל הדעות¹⁷, הן בנוגע לענינים קלים והן
11 בנוגע לענינים חמורים.
- 12 ומעלה נוספת - בנוגע לענין השמחה:
- 13 בשני ימי היום-טוב דחג-הסוכות ישנו ענין השמחה, וגם ביום השבת שבא מיד לאחריהם ישנו ענין
14 השמחה, שהרי "אין עצב בה"¹⁸. והיינו, שאין זה באופן שישנו ענין של היפך השמחה, ומהפכים אותו
15 לשמחה, אלא באופן שמלכתחילה אין ענין של היפך השמחה כלל אלא שמחה בלבד, שזהו אמיתית
16 ענין השמחה.
- 17 ואף-על-פי שענינו של שבת הוא תענוג, כמו שכתוב¹⁹ "וקראת לשבת עונג", הרי ידוע שבשבת ישנו
18 גם ענין השמחה (כמו שכתב ה"הלכות גדולות"²⁰), ואדרבה: שמחה גדולה יותר, כיון שבאה על-ידי
19 התענוג, והיינו, כפי שענין השמחה כלול בענין התענוג²¹.
- 20 וכיון שישנם ג' ימים של שמחה, הרי ענין השמחה הוא באופן של "חזקה".
- 21 וכאמור לעיל שהענין ד"בתלת זימני הוה חזקה" הוא הן בנוגע לענינים חמורים והן בנוגע לענינים
22 קלים, ועד גם בנוגע לענינים קלים בגשמיות,
- 23 ובנוגע ל"חזקה" בענין השמחה - שהשמחה היא גם מצד זה שהקב"ה נותן כל המצטרך גם בענינים
24 גשמיים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²², ומנצלים זאת לעבודת ה', מתוך שמחה וטוב לבב,
25 במשך כל השנה.
- * * *
- 26 ג. בין הענינים השווים בחג הסוכות בכל שנה ושנה ישנו גם ענין השמחה, ושמחה כפולה ומכופלת,
27 כיון שישנם כמה עניני שמחה²³:
- 28 לכל-לראש - השמחה הקשורה עם ענין המצוה שביום-טוב, שמחה של מצוה, וכמו שכתב הרמב"ם
29 בהלכות לולב²⁴: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה.. עבודה גדולה היא",
- 30 ומביא ראיה ממה שכתוב²⁵ "המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'", באמרו "ונקלותי עוד מזאת וגו'"²⁶.
- 31 והיינו, שאף-על-פי שהנהגת המלך צריכה להיות באופן "שתהא אימתו עליך"²⁷, ולכן צריך להיראות רק

ח"נ ע' 400. וש"נ.

(21) ראה תו"מ ח"ז ע' 180 הערה 44. וש"נ.

(22) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(23) ראה גם ר"ד בעת הסעודות דחה"ס ס"י (תו"מ חנ"א ע' 99). וש"נ.

(24) ספ"ח.

(25) שמואל-ב ו, טז.

(26) שם, כב.

(27) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ. רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.

(14) ע"ז ג, סע"א.

(15) שו"ע אדה"ז אר"ח סו"ס תקכו. סתקצ"ז ס"ד. וראה גם

שיחת שבת חוהמ"ס סכ"א (לקמן ע' 137 ואילך). וש"נ.

(16) יומא עו, א. וש"נ.

(17) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(18) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתור"ה מ"ד -

מו"ק כג, ב.

(19) ישע"י נח, יג.

(20) ראה בהנסמן בהערה בסה"מ תש"ט ס"ע 130, ובתו"מ

- באופן ש"ביפיו תחזינה עיניך"²⁸, כך שעל-פי שכל (אפילו שכל דקדושה) אין מקום להנהגה באופן של
"מפזז ומכרכר",²⁹
- וכפי שטענה מיכל בת שאול על כך ש"מלך ישראל גו' נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות
נגלות אחד הרקים"²⁹, שהרי להיותה בתו של שאול, הורגלה בנעוריה בית אביה להנהגה על-פי שכל,
שזהו ענינו של "שאול מרחובות הנהר"³⁰, בחינת בינה³¹, הבנה והשגה -
- אף-על-פי-כן, כיון שענינו של דוד הוא ענין ה'קבלת עול' (שלכן נבחר למלך), היתה הנהגתו באופן
ש"מפזז ומכרכר לפני ה'".
- ונוסף על כללות הענין דשמחה של מצוה, ישנה גם השמחה המיוחדת שביום-טוב - "מועדים
לשמחה"³², ושמחה זו חודרת בכל הפרטים. והיינו, שגם הפרטים שמצד שמחה של מצוה כשלעצמה
לא היה בהם ענין השמחה, נעשה בהם ענין השמחה מצד "מועדים לשמחה".
- ונוסף על הענין ד"מועדים לשמחה" שישנו בכל המועדים, בחג הפסח, חג השבועות וחג הסוכות,
יש תוספת שמחה בחג הסוכות - שנקרא "זמן שמחתנו".
- ונוסף לזה יש בחג הסוכות שמחה יתירה - רביעית - 'שמחת בית השואבה'³³.
- ואף-על-פי ש'שמחת בית השואבה' היתה רק בלילה, אבל לא ביום - הנה השמחה שבילילה פעלה
גם על עבודת היום, שלכן נזכרו בגמרא³⁴ כל פרטי עבודת היום בהמשך לכך ש"כשהיינו שמחים שמחת
בית השואבה לא טעמנו טעם שינה. כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה וכו'".
- ולמעור, שאף-על-פי ש'שמחת בית השואבה' לא היתה בשבת, הרי ענין זה הוא רק מצד הגזירה
דתיקון כלי שיר כו'³⁵ (כמו הגזירה שלא לקיים מצות הקהל בשבת בגלל הצורך בעשיית בימה של עץ³⁶),
וכיון שטעם זה שייך רק בזמן שבית המקדש היה קיים, ואילו עתה לא שייך טעם זה, הרי "קלקלתנו
זוהי תקנתנו"³⁷, שבזמן הזה ישנו הענין ד'שמחת בית השואבה' גם בשבת³⁸.
- ואין לומר שמצד הגזירה ניתקנה 'שמחת בית השואבה' מלכתחילה באופן שלא יעשוה בשבת,
ובמילא אינה בשבת גם בזמן הזה - שהרי גזירה זו היא כרוב הגזירות שהיו בזמן 'בית שני' (כמבואר
ב'לקוטי תורה'³⁹), ואילו בזמן 'בית ראשון' - שאז היה ישעיהו הנביא, שאמר "ושאבתם מים בששון"⁴⁰
- היתה 'שמחת בית השואבה' גם בשבת³⁸.
- וכן בזמן בית המקדש השלישי, בביאת המשיח, שאז יקויים היעוד⁴¹ "את רוח הטומאה אעביר מן
הארץ", ובמילא לא יהיו גזירות כו' - תהיה 'שמחת בית השואבה' גם בשבת.
- ועל-פי הודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴² שעל-ידי הדיבור אודות משיח תהיה ביאת משיח. ומוכן,
שאין הכוונה לדיבור בלבד, אלא יש להמשיך זאת גם במעשה ש"הוא העיקר"⁴³. והיינו, שההנהגה עתה
צריכה להיות מעין לעתיד-לבוא, בבחינת "טועמיה חיים זכו"⁴⁴ - צריכה להיות 'שמחת בית השואבה'
עתה גם בשבת.
- [ואף-על-פי שמבואר ב'תניא'⁴⁵ ש"קבלת שכר עיקרו באלף השביעי" דוקא, שאז יהיה "יום שכולו
שבת ומנוחה כו'"⁴⁶ - הרי מובן שאז יהיו דרגות נעלות יותר, ואילו עתה צריך להיות מעין לעתיד-לבוא].

(28) משלי לג, יז. וראה סנהדרין שם. רמב"ם שם ה"ה.
(29) שמואל-ב שם, כ.
(30) לשון הכתוב - וישלח לו, לו.
(31) ראה ע"ח ש"ח פ"ד. ועוד.
(32) נוסח התפילה וקידוש ליו"ט.
(33) רמב"ם הל' לולב שם ה"ב.
(34) סוכה גג, א.
(35) ראה תוס' שם ג, סע"א.
(36) ראה פרש"י סוטה מא, ריש ע"ב.
(37) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קילקולו זהו תיקונו.
(38) ראה גם ר"ד בעת הסעודות דחה"ס ס"ה (תו"מ חנ"א ע' 97). וש"נ.
(39) דרושי ר"ה נז, ג.
(40) ישע"י יב, ג.
(41) זכרי' יג, ב.
(42) סה"ש תרצ"ט ע' 330.
(43) אבות פ"א מ"ז.
(44) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.
(45) פל"ו (מו, א).
(46) תמיד בסופה.

- 1 ולהעיר, שאף-על-פי שישנה שמחה חמישית 'שמחת תורה', שלכאורה היא גדולה יותר מ'שמחת בית
2 השואבה' 47 - הרי דוקא על 'שמחת בית השואבה' אומרים "מי שלא ראה כו' לא ראה שמחה מימיו" 48,
3 כיון שדוקא 'שמחת בית השואבה' פועלת כל עניני שמחה בכל השנה, שעל-ידי-זה שרואה 'שמחת בית
4 השואבה', רואה שמחה בימיו 49.
5 ועל-ידי-זה נעשית שנת שמחה (נוסף על שנת תורה וכו'), ועד ל"שמחת עולם על ראשם" 50, בביאת
6 המשיח, בשנה זו ממש.

* * *

- 7 ד. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' העושה סוכתו תחת האילן.

* * *

- 8 ה. בהפטרת היום נאמר 51: "אז אמר שלמה הוי' אמר לשכון בערפל". וממשיך, "בנה בניתי בית זבול
9 לך מכון לשבתך עולמים".
10 ולכאורה אינו מובן: מהו הקישור בין "הוי' אמר לשכון בערפל" עם "בנה בניתי גו'"?
11 והענין בזה:
12 הפירוש הפשוט של ערפל הוא - ענן. אבל יש פירוש נוסף - שערפל קשור עם אחד מז' הרקיעים 52.
13 וזהו ששיבח שלמה את בית-המקדש - בעת חנוכת הבית, "בירח האיתנים בחג" 53 - שהגילויים היותר
14 נעלים שיכולים להיות ב"ערפל" (בשמים) דוקא, נמשכים למטה בבית-המקדש הגשמי ("בנה בניתי בית
15 זבול גו").
16 והענין בזה על-פי חסידות 54 - ש"ערפל" (שמים) קאי על הדרגא ד"ישת חושך סתרו" 55, שזוהי דרגא
17 נעלית ביותר שאינה יכולה לבוא בגילוי, אלא בהעלם דוקא. ואף-על-פי-כן, נמשכת דרגא זו
18 בבית-המקדש בגילוי, ועד לאופן ד"מכון לשבתך", שמורה על ענין של קביעות והתיישבות (על-דרך
19 לשון חכמינו ז"ל 56 "תשבו כעין תדורו").
20 וזהו גם הדיוק "הוי' אמר גו'" - ששם הוי', שהוא למעלה מהשתלשלות, יורד ונמשך בבית-המקדש
21 שנבנה מדברים גשמיים, שמצד-עצמם הם רחוקים מקדושה (שלכן היה בנין בית-המקדש כרוך עם קשיים
22 כו'), ואף-על-פי-כן כאשר קיבלו ענינים אלו ועשו מהם בית-המקדש, אזי נמשכו שם המדריגות הרוחניות
23 הכי נעלות.
24 ואף-על-פי שמלכתחילה "הוי' אמר לשכון בערפל" דוקא, הנה לאחר-יזה נעשה בית-המקדש דלמטה
25 "מכון לשבתך", כי "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" 57.
26 ו. והנה, בבית-המקדש היה גם ענין של הרחבה בגשמיות, ועד כדי כך, שהיו משקין את הבהמה
27 קודם השחיטה בכוס של זהב 58.
28 וכיון שרואים עתה שיש מקומות שבהם ישנו מעמד ומצב של הרחבה, ויכולים לקיים תורה ומצוות

53 שם, ב.

54 ראה אוה"ת יתרו ע' א"ח ואילך. וראה גם תו"מ חמ"ב ע' 238 ואילך. וש"נ.

55 תהלים יח, יב.

56 סוכה כו, א. וש"נ.

57 לשון חז"ל - כתובות כב, א. ועוד.

58 תמיד כט, א. ל, סע"א ואילך.

47 ראה גם לקו"ש חי"ד ע' 166 ואילך. תו"מ חכ"ד ע' 116.

חכ"ז ע' 87. חכ"ט ע' 128. תו"מ חמ"ה ע' 115. חמ"ח ע' 183.

48 סוכה נא, א"ב.

49 ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשכ"ד בסופה (תו"מ חל"ח

ע' 108). וש"נ.

50 ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

51 מלכים-א ח, יב"ג.

52 ראה חגיגה יב, סע"ב.

- מתוך מנוחה כו' - הרי זו הוכחה שעומדים כבר בסמיכות לזמן של בית המקדש השלישי, ש"עומד בנוי כו" 59, וצריך רק להמשיכו למטה, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר, שה"מפתח" לתיבה מונח בידיו של האדם העובד 60.
- ועל-דרך-זה בנוגע ליציאת בני ישראל מן המיצר, שכאשר רואים שחלק מהם יצא כו', הרי זה גורר גם את החלק השני כו' 61.
- [ועל-דרך שמצינו בנוגע לענין הנבואה, שעשיית אות גשמי פועלת המשכת וקיום הנבואה למטה 62].
- ועד שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה, שאז ילכו כל בני ישראל ל"הר הקודש בירושלים" 63, שענינה הוא שלימות היראה 64, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון הקפות לאביו רבי לוי-יצחק ז"ל, ועמד מלא קומתו ורקד בשמחה רבה.
- לאחרי ברכת המזון על הכוס 65, קודם קבלת שבת - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הוא אלקיננו", ועודד את הניגון בידיו הקדושות].

בס"ד. שיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- א. בחג הסוכות ישנם כמה וכמה ענינים ומצוות - כמו חודש תשרי בכללותו, שנקרא "חודש השביעי" 1, על שם היותו "משובע (מלשון שובע) בכל" 2 (כפי שנימנו כמה וכמה ענינים טובים), וכמו כן בחג הסוכות בפרטיות, ישנם כמה וכמה ענינים ומצוות, וכמה מהם הם מדאורייתא.
- אחת המצוות של חג הסוכות היא - מצות ישיבה בסוכה, כמו שכתוב 3 "בסוכות תשבו שבעת ימים". וכמו כן ישנה המצוה דנטילת ד' מינים, כמו שכתוב 4 "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו'". וכמו כן ישנו ענין השמחה, ועד לשמחה נעלית ביותר, וכמדובר לעיל 5 שהשמחה היא כפולה ומכופלת: (א) שמחה של מצוה, (ב) מועדים לשמחה. (ג) זמן שמחתנו, (ד) שמחת בית השואבה.
- וכיון שכן, צריך לידע איזה ענין מכל ענינים אלו הוא הענין העיקרי של חג הסוכות, ואיזה ענין הוא טפל, או שישנם כמה ענינים עיקריים בחג הסוכות.
- וכמו בראש-השנה, שאף שיש בו כמה ענינים, הרי "מצות היום בשופר" 6 (כפי שפוסק הרמב"ם 7). והיינו, שהענין העיקרי של ראש-השנה הוא תקיעת שופר. וכשם שבראש-השנה "בכסה" 8, ישנו הענין העיקרי, כמו כן צריך להיות ענין עיקרי גם בחג הסוכות, "ליום חגיגנו" 8.
- ב. בפשטות היה אפשר להביא ראיה שהענין העיקרי של חג הסוכות הוא מצות ישיבה בסוכה - משמו של היום-טוב: "חג הסוכות", על שם ענין הסוכה שבו.

(2) ויק"ר פכ"ט, ח.

(3) אמור שם, מב.

(4) שם, מ.

(5) שיחת יום ב' דחה"ס ס"ג (תו"מ חנ"א ע' 111 ואילך).

וש"נ.

(6) ר"ה כו, ב (במשנה). שם כז, א.

(7) ה"ל שופר פ"א ה"ב.

(8) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.

ובכ"מ.

(59) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(60) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 112. וש"נ.

(61) ראה גם תו"מ חכ"ו ע' 109 ואילך.

(62) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך יב, ו. לבוש על

הרקאנטי לך לך שם.

(63) ישע"י כז, יג.

(64) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. ובכ"מ.

(65) חלוקת "כוס של ברכה" התקיימה לאחר התנועות

דיום הש"ק חול המועד סוכות (המז"ל).

(1) אמור כג, כד ואילך. פינחס כט, א ואילך. ועוד.

- 1 אבל באמת, אין להוכיח משמו של היום-טוב שזהו ענינו העיקרי, כי:
- 2 (א) חג השבועות נקרא כן על שם "שבעה שבועות תספר לך"⁹ (ספירת העומר), ובוודאי אין לומר
- 3 שזהו ענינו העיקרי של החג, שהרי זהו רק הכנה והקדמה לחג, ואילו ענינו העיקרי הוא קבלת התורה
- 4 ("זמן מתן תורתנו").
- 5 (ב) בנוגע לימים-טובים שנקראים בשני שמות, נצטרך לומר ששניהם ענינים עיקריים. וכמו ביום-טוב
- 6 הראשון, שברוב הפעמים נקרא בשם "חג המצות", ולפעמים נקרא גם בשם "חג הפסח" - נצטרך לומר
- 7 שיש בו שני ענינים עיקריים: ענין המצות, וענין הפסח. אבל אי-אפשר לומר כן בנוגע לחג הסוכות,
- 8 שנקרא גם בשם "חג האסיף"¹⁰, על שם היותו הזמן ד"באספך מגרנך ומיקבך"¹¹ - שבוודאי אין זה ענין
- 9 עיקרי בחג, שהרי אין עושים זאת ביום-טוב. ואדרבה, אסור לעשות זאת ביום-טוב.
- 10 ועל כן צריך לומר, ששמו של היום-טוב יכול להורות גם על ענין שהוא רק הכנה והקדמה
- 11 להיום-טוב, כנ"ל בנוגע ל"חג השבועות", שזהו רק הכנה למתן-תורה. ואם-כן אפשר לומר כן גם בנוגע
- 12 לשם "חג הסוכות", שאינו הענין העיקרי, אלא רק הכנה והקדמה אליו.
- 13 ג. לכאורה יש להוכיח שמצות סוכה היא העיקר - מזה שהחייב דסוכה מן התורה הוא במשך כל
- 14 שבעת הימים, מה-שאיין-כן נטילת ד' מינים, רק בבית-המקדש החייב הוא במשך כל שבעת הימים, ואילו
- 15 בגבולין החייב מן התורה הוא רק ביום הראשון, ורק מצד תקנת רבן יוחנן בן זכאי מקיימים מצות נטילת
- 16 ד' מינים גם בגבולין במשך כל שבעת הימים¹².
- 17 אמנם, ראייה זו היא רק בנוגע לימים שלאחרי היום הראשון, שבהם העיקר היא מצות סוכה, אבל
- 18 עדיין אין זו ראייה בנוגע ליום הראשון - שבו חייבים מן התורה בב' המצוות, הן ישיבה בסוכה והן
- 19 נטילת ד' מינים - שגם בו העיקר היא מצות סוכה.
- 20 לכאורה יש להוכיח שגם ביום הראשון מצות סוכה היא העיקר - מזה שהחייב דשיבה בסוכה מתחיל
- 21 מיד משקידש היום. ואדרבה, עיקר החייב דאכילת כזית בסוכה הוא בלילה¹³, מה-שאיין-כן מצות נטילת
- 22 ד' מינים, שחיובה מתחיל מעלות-השחר או מנץ-החמה¹⁴.
- 23 אמנם, כאמור לעיל, ראייה זו היא רק בנוגע ללילה, שאז ישנו רק החייב דשיבה בסוכה, אבל עדיין
- 24 אין זו ראייה בנוגע ליום, שבו ישנם ב' החייבים, הן ישיבה בסוכה והן נטילת ד' מינים, שגם אז העיקר
- 25 הוא מצות ישיבה בסוכה.
- 26 ויתירה מזה, גם בנוגע למצות נטילת ד' מינים שזמנה בפועל ביום, מצינו בפירוש רש"י במסכת
- 27 סוכה, שמשקידש היום נקרא זמן מצוותו לענין דיחוי:
- 28 ענין הדיחוי במצוות - שייך רק כשמגיע זמן המצוה, ולא לפני-זה, שאז גם אם אגד את הלולב, הרי
- 29 "אגד הזמנה בעלמא הוא", ולכן "אין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם לולב פסול לדחות.. עד
- 30 שיקדש עליו היום ועודנו בפסולו, דכיון דמטא זמן מצוה ולא חזי ליה, מקרי דחוי. אבל מקמי הכי, לאו
- 31 דחוי הוא"¹⁵.
- 32 והיסוד לזה¹⁶ - דברי הגמרא במסכת זבחים¹⁷ לגבי קרבנות: "כתיב¹⁸ והיה שבעת ימים תחת אמו,
- 33 הא לילה (ליל שמיני) חזי (ולא הוי מחוסר זמן), וכתיב¹⁸ ומיום השמיני והלאה ירצה, הא לילה לא חזי".
- 34 ומשני, "לילה לקדושה (ראוי להקדישו, ואף-על-גב דלא חזי לילה להקדשה) ויום להרצאה", וזהו היסוד

(9) פ' ראה טז, ט.

(10) משפטים כג, טז. תשא לד, כב.

(11) פ' ראה שם, יג.

(12) סוכה מא, א (במשנה). רמב"ם הל' לולב פ"ז הי"ג ואילך.

(13) ראה שו"ע אדה"ד או"ח סתרל"ט ס"ז. וש"נ.

(14) ראה ב"י לטווא"ח רסתנ"ב. שו"ע שם.

(15) סוכה לג, ב ובפרש"י.

(16) ראה ערוך לנר לסוכה שם.

(17) יב, א (ובפירש"י).

(18) אמור כב, כז.

של רש"י שכן הוא גם בנוגע לד' מינים, שאף-על-פי שמצות נטילתם היא ביום, נקרא גם הלילה זמן מצוותו.

ואין לומר שזהו דין מיוחד שלמדים מהפסוק בנוגע לקרבנות, מה-שאינ-כן בשאר ענינים - שהרי נתבאר בגמרא שטעם הדבר הוא לפי ש"לילה אין מחוסר זמן", וסברא זו היא לא רק בנוגע לקרבנות, אלא גם בנוגע לכל הענינים, שמשקידש היום ישנו כבר ענינה של מצוה זו, ואף שבשביל לקיימה בפועל צריך להמתין עד עלות-השחר ואי-אפשר לקיימה בלילה, הנה "לילה אין מחוסר זמן".

ועל-פי האמור שגם "זמן מצוה" של נטילת ד' מינים נחשב כבר משקידש היום - הרי השאלה אם הענין העיקרי הוא ישיבה בסוכה או נטילת ד' מינים, במקומה עומדת.

ד. אך יש לברר ענין זה - על-פי לשון הפסוק (בקריאת היום) בנוגע למצות ישיבה בסוכה ונטילת ד' מינים:

בנוגע לנטילת ד' מינים נאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון" גו'. והיינו, שמקודם לכן ישנו כבר "יום הראשון" (יום-טוב), והתורה אמרה ש"ביום הראשון" שישנו כבר, צריך גם ליטול ד' מינים ("ולקחתם לכם גו'). ועל-כרחך צריך לומר, שמצות נטילת ד' מינים אינה העיקר, שהרי היום-טוב ישנו גם לולי זאת.

מה-שאינ-כן בנוגע למצות ישיבה בסוכה, נאמר "בסוכות תשבו שבעת ימים", ולא נאמר שביום-טוב שישנו כבר מקודם לכן, צריך לישב בסוכה.

ומזה מובן, שהענין העיקרי הוא מצות הישיבה בסוכה, ואילו נטילת ד' מינים הוא ענין של הוספה¹⁹.

ה. ענין זה מתאים גם עם המבואר בפנימיות התורה (וגם כאן רואים את ההתאמה שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה²⁰, ובפרט כפי שנתגלתה בתורת החסידות):

מבואר בחסידות²¹ שענין הסוכה הוא המשכת המקיף, שהרי הסוכה מקיפה את האדם היושב בה (ולא להיפך, שהאדם מכניס את ענין הסוכה בפנימיותו), ואילו ענין נטילת ד' מינים הוא המשכת המקיף בפנימיות, וזהו מה שכתוב "ולקחתם לכם", שענין זה צריך להיות "לכם", בפנימיות.

וענין זה מתאים להאמור לעיל שהעיקר הוא מצות ישיבה בסוכה - המשכת המקיף, ולאחרי-זה נעשית המשכת המקיף בפנימיות על-ידי נטילת ד' מינים. והיינו, שהעיקר הוא מצות סוכה, ואילו ענין נטילת ד' מינים אינו אלא כדי להמשיך את ענינה של מצות סוכה בפנימיות.

ו. על-פי-זה מובן בנוגע לשבת שבחג הסוכות - שאף-על-פי שאין בו נטילת ד' מינים, לא חסר הענין העיקרי של היום-טוב, כי ענינו העיקרי של היום-טוב הוא מצות הישיבה בסוכה, וענין זה ישנו גם בשבת.

ולאמיתו של דבר, הנה אפילו ענין ד' מינים, שהוא ענין המשכת המקיף בפנימיות, ישנו גם בשבת:

מבואר ב'לקוטי תורה'²² בענין יום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת, שאף-על-פי שמצד הגזירה "שמא כו' יעביירו כו'"²³ אין תוקעין בשופר, מכל-מקום נמשכות כל ההמשכות דתקיעת-שופר על-ידי ענינו של יום השבת עצמו.

וכן הוא בעניננו, שיום השבת עצמו פועל את הענין שצריך להיות נפעל על-ידי נטילת ד' מינים - המשכת המקיף בפנימיות.

וטעם הדבר - לפי שבשבת ישנו הן ענין המקיף והן ענין הפנימיות:

(19) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 128 ואילך (משיחה זו).
(20) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 77. ורש"נ.
(21) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קכט. ורש"נ.
(22) דרושי ר"ה נו, א ואילך.
(23) ר"ה רפ"ד.

(19) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 128 ואילך (משיחה זו).
(20) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 77. ורש"נ.
(21) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קכט. ורש"נ.

- 1 ענין המקיף - שהרי מה שכתוב במדרש²⁴ על הפסוק²⁵ "שחורה אני ונאווה", "שחורה אני כל ימות
2 השבוע, ונאווה אני בשבת" (כמו שנתבאר לעיל במאמר²⁶), הנה לעתיד-לבוא "ליום שכולו שבת ומנוחה
3 לחיי העולמים"²⁷, יהיה ענין זה בפנימיות, ואילו עתה הרי זה רק באופן של מקיף.
- 4 וענין הפנימיות שבשבת - הוא ענין מצות אכילת שבת, שהרי ענין האכילה הוא באופן שבא
5 בפנימיות כו'.
- 6 ועל-פי-זה מובן שענין הפנימיות שישנו בשבת, מחליף את הענין דנטילת ד' מינים, ועל-ידו נמשך
7 המקיף דסוכה בפנימיות, כך שגם בשבת לא חסר מאומה.
- 8 וכל זה - נוסף על האמור לעיל⁵ שבזמן הזה יש ביום השבת גם הענין ד'שמחת בית השואבה', כי
9 אף שבזמן שבית-המקדש היה קיים לא היה הענין ד'ושאבתם מים גו'²⁸, הרי זה רק מצד הגזירה דתיקון
10 כלי שיר כו'²⁹ (כשם שאין "הקהל" בשבת, בגלל הבימה של עץ כו'³⁰), וענין זה שייך רק בזמן
11 שבית-המקדש היה קיים, שאז היה הענין דשאיבת המים בפועל, מה-שאינ-כן בזמן הזה שאין שאיבת
12 המים בפועל, לא שייכת הגזירה, ונמצא ש"קלקלתנו זוהי תקנתנו"³¹ - שגם בשבת ישנה שמחה זו.
- 13 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לשאר עניני שמחה, שבוודאי ישנם גם בשבת. ואדרכה, מצד ענין התענוג
14 שבשבת, נעשית גם השמחה באופן נעלה יותר - שמחה כפי שכלולה בעונג³².
- 15 ז. ומיום השבת, ש"מיניה מתברכין כולו יומין"³³, נמשך על כל ימי השבוע, ועד שנמשך גם על
16 כל השנה כולה - כיון שזוהי שבת כללית, כמו כל ימי חודש תשרי, שהם ימים כלליים, ובפרט ימי
17 הסוכות, שהם שבעה ימים, הכוללים את כל שבועת ימי השבוע,
- 18 - על-דרך המבואר בכתבי האריז"ל³⁴ בנוגע לז' הימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים, שלהיותם
19 ז' ימים הכוללים את כל ימי השבוע, הנה כל אחד מהם מתקן יום זה בכל השבועות של כל השנה: יום
20 ראשון מתקן כל ימי ראשון, וכן הלאה. ומזה מובן שכן הוא בנוגע לז' ימי הסוכות, ככל הענינים שהם
21 תחילה באופן ד"בכסה", שבאים בגילוי בחג הסוכות, "ליום חגיגנו"⁸ -
- 22 ולכן, ענין השמחה שישנו בשבת זו, פועל המשכת השמחה בכל השבתות של כל השנה, ומהשבתות
23 נמשך ענין השמחה על כל ימי החול.
- 24 ועל-ידי-זה נעשית השנה כולה שנת שמחה (נוסף על שנת תורה וכו'), ועד לשמחה נגלית לעיני בשר
25 למטה מעשרה טפחים, גם בענינים הגשמיים, בני חיי ומזוני רוחי, ובאופן שעל-ידי-זה ממלא גם את
26 עבודתו הרוחנית מתוך שמחה וטוב לבב, ובהצלחה רבה.

* * *

- 27 ח. מעלתה של מצות סוכה - שהיא הענין העיקרי של חג הסוכות (כנ"ל בארוכה) - שמקיפה את האדם.
28 ולא עוד אלא שגדלה מעלתה גם על מצות טלית, שמקיפה את ראשו ורובו של האדם, ונקראת "פריסו
29 דמלכא"³⁵ - כי הטלית מקיפה רק את האדם עצמו, ואילו הסוכה מקיפה את האדם עם כל צרכיו, שלכן

(32) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ס ס"ב (תו"מ חנ"א ע' 110).

וש"נ.

(33) זח"ב סג, ב. פח, א.

(34) ראה שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א'). סידור

האריז"ל (עשי"ת).

(35) ראה זח"ב צז, ב. אמרי בינה שער הציצית ב, ב. סהמ"צ

להצ"צ מצות ציצית פ"ב (דרמ"צ טז, א), ובהנסמן שם במ"מ

וציונים (בהוצאת תשנ"ט - ע' רטו).

(24) שהש"ר עה"פ.

(25) שה"ש א, ה.

(26) ד"ה העושה סוכתו תחת האילן דיום ב' דחג"ס פ"ג

(תו"מ חנ"א ע' 102 ואילן).

(27) תמיד בסופה.

(28) ישע"י יב, ג.

(29) ראה תוס' סוכה ג, סע"א.

(30) ראה פרש"י סוטה מא, ריש ע"ב.

(31) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קילקולו זהו תיקונו.

בטלית מספיק שיעור של ו' טפחים³⁶, שזוהי מדת האדם (ראשו ורובו), ואילו בסוכה השיעור הוא ז'¹ טפחים, ו' טפחים בשביל האדם, וטפח נוסף בשביל שולחנו³⁷, והרי השולחן כולל את כל צרכי האדם³⁸.
וענין זה אינו ענין טפל, אלא ענין עיקרי - כי תוכן הענין שהסוכה מקיפה גם את כל צרכי האדם,³ הוא בירור הגוף ונפש הבהמית (ראשו ורובו) וחלקו בעולם (שולחנו), וענין זה הוא תכלית ירידת הנשמה למטה, שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, ולא ירדה למטה אלא בשביל לברר את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם³⁹.

וזהו גם מה שאומרים בחג הסוכות "הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים גו'⁴⁰ - כי בחג הסוכות נעשה הבירור גם בעולם (על-ידי-זה שכל אחד מישאל פועל הבירור בחלקו בעולם), ועל זה מהללים ומשבחים כל הגוים וכל האומים, כיון שזה מועיל ומסייע להם כו' (כמובן ממאמר רבותינו ז"ל⁴¹ "אילו היו אומות העולם יודעים מה היה המקדש יפה להם, קסטריה היו מקיפים אותו כדי לשומרו").
[ואף-על-פי שגם בחג הפסח וחג השבועות אומרים "הללו את הוי' כל גוים גו'" - הנה בחג הפסח נפעל הענין ד"הללו את הוי' כל גוים גו'" לפי הפירוש ש"גוים" קאי על הגוף ונפש הבהמית⁴²; ואילו הענין ד"הללו את הוי' כל גוים גו'" כפשוטו ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴³, שהוא כנגד עולם העשיה⁴⁴), בנוגע לגוים ואומים כפשוטם - הרי זה נפעל בחג הסוכות].

ט. וענינו בעבודה:

תוכן הענין שהסוכה מקיפה את ראשו ורובו של האדם וגם את שולחנו, הוא שגם עניני הרשות של האדם, אכילה ושתייה ושינה וכו', נעשים ענין של מצוה, ועד שמברכים על זה "אשר קדשנו במצוותיו וציונו לישב בסוכה".

וכללות הענין בזה - שמצות סוכה נותנת כח לעבודה ד"בכל דרכיך דעהו"⁴⁵, וכמדובר כמה פעמים⁴⁶ שזהו ענין נעלה יותר מהעבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁴⁷, כי "לשם שמים" פירושו בשביל ענין טוב שיהיה אחר-כך, ואילו "בכל דרכיך דעהו" פירושו שעל-ידי ענין זה ("דרכיך") גופא נעשה "דעהו".
ועל-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁸ שענינו של כל יום-טוב נמשך עד להיום-טוב הבא, מובן שכן הוא גם בנוגע לנתינת כח על העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" שנמשכת בחג הסוכות, שענין זה נמשך על כל השנה כולה, עד לחג הסוכות הבא.

י. ואופן ההמשכה על כל השנה כולה היא מתוך הרחבה ומתוך שמחה,

בהתאם לענינו של חג הסוכות, שיש בו שמחה גשמית - כיון שחג הסוכות הוא הזמן ד"באספך מגרנך ומיקבך"⁴⁹, וכמדובר ב'ספר החינוך'⁵⁰ שעל-ידי השמחה ד"באספך מגרנך ומיקבך" נעשית שמחת יום-טוב, שמחה דקדושה, עד שנעשה "זמן שמחתנו"; וגם שמחה רוחנית - כיון שחג הסוכות בא לאחר יום-הכיפורים, שבו היה ענין הסליחה ומחילה, "סלחתי כדברך"⁵¹, "ברצון שלם"⁵², "בשמחה ובלב שלם"⁵³.

(43) שבת סג, א. וש"נ.

(44) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36.

(45) משלי ג, ו.

(46) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(47) אבות פ"ב מ"ב.

(48) ברכה צח, ב.

(49) מצוה שכד.

(50) שלח יד, כ.

(51) פירש"י עקב ט, יח.

(52) פירש"י תשא לג, יא.

(36) ראה סידור אדה"ז ריש הל' ציצית. וש"נ.

(37) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא אגה"ק ס"י

(ע' כה). וש"נ.

(38) ראה סנהדרין לח, א ובפרש"י.

(39) תניא פל"ז (מח, ב).

(40) תהלים מזמור קיז.

(41) במדב"ר פ"א, ג. ועוד.

(42) ראה שבת קה, ב. תו"א בראשית ב, ב. לקו"ת תבוא מב,

ב. דרושי שמע"צ צ, ד. קובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק

ע' 218. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ז ע' עד. שם ע' ג.

- 1 ובהתאם לכך נמשך גם הענין ד"בכל דרכיך דעהו" מחג הסוכות על כל השנה כולה מתוך שמחה,
- 2 ומתוך הרחבה, כיון שהקב"ה נותן כל המצטרך "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁵³,
- 3 ועד לשמחה ד"שמחת עולם על ראשם"⁵⁴, וההרחבה ד"כספם וזהבם אתם"⁵⁵, בביאת משיח צדקנו,
- 4 יבוא ויגאלנו.
- * * *
- 5 יא. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' הללו את הוי' כל גוים גו'.
- * * *
- 6 יב. דובר⁵⁶ לעיל (במאמר⁵⁷) אודות הענין ד"הללו את ה' כל גוים גו'" (שלא זו בלבד שאינם מנגדים,
- 7 אלא עוד זאת, שהם מהללים כו'), שענין זה נעשה על-ידי-זה ש"גבר עלינו חסדו", היינו, על-ידי עבודת
- 8 בני ישראל, שהם אלו שפועלים בירור באומות העולם.
- 9 ואופן הבירור הוא - כמאמר רבותינו ז"ל⁵⁸ "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזון לבין האומות",
- 10 ועל-ידי-זה שבני ישראל נמצאים "בין האומות", הרי הם פועלים בירור באומות העולם.
- 11 אמנם, בשביל ענין הבירור אין צורך בפיוזון של כל בני ישראל, אלא כלשון המדרש⁵⁹ "אחד מכם
- 12 גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסרמטיא". והיינו, שדי בכך שיהודי אחד נמצא במדינה מסויימת, שהרי
- 13 אף-על-פי שיש צורך לברר בפועל ממש את כל ניצוצות הקדושה שנמצאים שם, הנה גם יהודי אחד יש
- 14 בכחו וביכלתו לברר את כל הניצוצות, ולפעול את כל הענינים הדרושים.
- 15 וכללות הענין בזה - שתחילה צריכים לפעול על בני ישראל, שהם ה"ראשית" שבשבילם נברא העולם,
- 16 כמובא בפירוש רש"י⁶⁰: "בראשית" - "בשביל ישראל שנקראו ראשית"; ולאחרי שפועלים על בני
- 17 ישראל, אזי פועלים בני ישראל גם על אומות העולם, לברר כל הניצוצים כו'.
- 18 יג. וזוהי גם ההסברה על גודל ההשתדלות וההתמסרות של כ"ק מו"ח אדמו"ר לשלוח שלוחים גם
- 19 במקומות רחוקים עד ל"קצה השמים", כדי לפעול הענין ד"אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך
- 20 גו"⁶¹ - "נדחך" דייקא, לשון יחיד, כאמור לעיל, שאפילו כאשר "אחד מכם גולה לברבריא כו'", בכחו
- 21 וביכלתו לפעול כל הענינים.
- 22 וכיון שזוהי שליחות של הקב"ה, אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"⁶², עד לרבינו
- 23 נשיאנו - הרי הנסיעה היא באופן ש"שלוחו של אדם כמותו"⁶³, ולכן יש למלא שליחות זו בשמחה.
- 24 ובוודאי שאין לפחד מפני אומות העולם כו' - שהרי "אין עוד מלבדו"⁶⁴, וכדרשת חכמינו ז"ל⁶⁵
- 25 "אפילו כשפים", שנקראו כן על שם "שמכחישין פמליא של מעלה", ואף-על-פי-כן "אין עוד מלבדו",
- 26 ובמילא אין מה להתפעל מהם כו'.
- 27 וכאמור לעיל - "הללו את ה' כל גוים גו'", שלא זו בלבד שאינם מנגדים, אלא אדרבה, שהם מהללים
- 28 כו', ולכן הם גם מסייעים כו'.

59) שהש"ר פ"ב, ח (ב). וראה לקו"ש ח"ל ע' 252. וש"נ.

60) בראשית א, א.

61) נצבים ל, ד.

62) עמוס ג, ז.

63) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

64) ואתחנן ד, לה.

65) חולין ז, ב. וש"נ.

53) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

54) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

55) שם ס, ט.

56) ברשימת ההנחה שתח"י צויין שבשיחה זו חסרים הרבה

פרטים (המו"ל).

57) פ"ז (תו"מ חנ"א ע' 122).

58) פסחים פז, ב.

- 1 - לאמיתו של דבר צריך כל אחד ואחד מישראל לדעת זאת, ואם אכן כולם היו יודעים זאת, היה
2 כבר בא משיח מזמן... ועל-כל-פנים צריכים השלוחים של הרבי לדעת זאת.
- 3 וכאשר משהו מתיירא - הרי זה בגלל שלא מונח אצלו ש"אין עוד מלבדו"! "הנחה" זו היא אצלו
4 בדרך מקיף בלבד. ולכן, כאשר הכל כדבעי ("אלץ איז גלאַטיק"), אזי טוב, אבל כאשר ישנן "בעיות"
5 (ובלשון המדינה: "טראַבל") - אזי שוכח זאת לגמרי; אך אילו היה מונח אצלו בפנימיות ש"אין עוד
6 מלבדו" - לא היה מתיירא משום דבר!
- 7 וכמורכב אין להתיירא מפני נסיונות כו' - כי את כל הנסיונות עבר כבר כ"ק מו"ח אדמו"ר, בסבלו
8 את יסורי המאסר כו', וענין זה היה גם עבורנו, "חליינו הוא נשא גו"⁶⁶, כך שאין אנו זקוקים לנסיונות
9 כו', לאחר שרבינו נשיאנו כבר עמד בהם, ובאופן שהראה ש"לה' הארץ ומלואה"⁶⁷, כולל גם מקום
10 שאסור לומר בו ברכה⁶⁸, ועד שפעל ענין של אתהפכא כו' - שהם עצמם שחררו אותו, ובאופן ד"כספם
11 וזהבם אתם", "ברכוש גדול"⁶⁹.
- 12 - בנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי לא שייך לומר חס-ושלום שהנסיונות כו' היו מצדו הוא, כמו אצל
13 כל אחד, שזהו בגלל שלא מונח אצלו הענין ד"אין עוד מלבדו", אלא ענין זה היה רק בכדי לשבור
14 ("דורכברעכן") את כל הנסיונות, גם עבורנו, על-ידי עמידתו במסירות-נפש.
- 15 יש צורך רק ב'הנחת עצמותו' ומסירת הרצון, ואז יכול למלא את השליחות מתוך מנוחה כו', ללא
16 חילוק אם נצטווה לנסוע למרחק של קילומטר אחד, מאה קילומטר או אלף קילומטר; לא איכפת לו
17 דבר, כיון שהוא מוסר את רצונו, באופן ד"אדם כי יקריב מכס גו"⁷⁰, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁷¹ (אלא
18 שלא צריך לעשות עמו מה שהיו עושים עם הבהמה כו'⁷²).
- 19 יד. ובנוגע לפועל:
- 20 צריכים לדעת שמעולם לא היתה שעת הכושר לפעול ולקרב עוד יהודי ועוד יהודי כמו עתה, כיון
21 שאין שום בבלולים כו'.
- 22 בימינו אלו, לא תובעים מסירות-נפש כפי שהיה ברוסיא כו', ואדרבה: כאשר משהו בא לאיזו עיירה
23 - מושיבים אותו ב"מזרח", ומפרסמים אודותיו בעיתון, בצירוף כתובת ותמונה... שכאן באמריקא הרי
24 זה נחשב לכבוד הכי גדול!... ומוכנים אפילו לתת לו כרטיס כדי לבוא ולפעול כו'.
- 25 כל מה שדרוש עתה אינו אלא להניח את עצמו ("זיך אַוועקלייגן"), ולנסוע לשליחות!
- 26 ולא די בדיבור אודות הנסיעה לשליחות, באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו"⁷³, אלא צריך לנסוע במעשה
27 בפועל, ואם ענין זה נשאר בדיבור ולא בא לידי מעשה, הרי זו הוכחה שגם הדיבור אינו אמיתי!...
- 28 - בנוגע לקרבנות, ישנו הענין ד"ונשלמה פרים שפתינו", ו"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב
29 עולה"⁷⁴, אבל כל זה הוא רק עתה, כאשר אין בית-המקדש קיים, ואין אפשרות להקריב קרבנות בפועל;
30 אבל בזמן שבית-המקדש היה קיים, והיו יכולים להביא קרבנות בפועל - לא היה מספיק העסק ב"תורת
31 עולה", כי כאשר יש אפשרות לענין המעשה, לא מספיק ענין הדיבור, ואם אין הדבר בא למעשה, הרי
32 זה מורה שגם הדיבור לא היה אמיתי. ועל-דרך-זה בעניינינו, שלא מספיק הדיבור אודות נסיעה לשליחות,
33 אלא צריך להיות המעשה בפועל.
- 34 טו. וככל דבר - הרי זה יותר טוב כאשר רואים זאת במוחש:
- 35 בהשגחה פרטית הגיע שליח, שהוא יחידי בעירו, והראה בפועל כיצד גם אחד ויחידי יכול לפעול.

(71) ויקרא ב, ב ואילך.

(72) ראה גם רמב"ן ויקרא א, ט.

(73) הושע יד, ג.

(74) מנחות בסופה. ועוד.

(66) ישע' נג, ד. וראה גם תו"מ חל"ג ע' 53. וש"נ.

(67) תהלים כד, א.

(68) ראה גם תו"מ חכ"ג ע' 171. וש"נ.

(69) לך-לך טו, יד.

(70) ויקרא א, ב.

- 1 והרי ידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁵, שה"מופת" הטוב ביותר הוא "מופת חי"!
- 2 כאשר מסבירים דבר על-ידי פלפולים על-פי חסידות כו', יכול פלוני לומר שהוא לומד עתה מאמרים
- 3 אחרים (שהרי בתורת החסידות ישנם מאמרים נוספים);
- 4 אבל כאשר מראים "דוגמא חיה" - שיהודי אחד פעל לבדו על ילד או ילדה, ועל-ידם פעל גם על
- 5 האב והאם, הסבא והסבתא וכו' - הרי זה פועל גם על אחרים שממנו יראו וכן יעשו, לצאת ולפעול
- 6 בקירוב יהודים,
- 7 החל מקיום מצוה אחת, כמו נטילת לולב, ובוודאי שפעולה זו אינה נשארת לבדה, אלא "מצוה גוררת
- 8 מצוה"⁷⁶, ועד שפועלים אצלו הפיכת הזדונות לזכיות⁷⁷, ולא עוד אלא שגם הוא נעשה "טופח על מנת
- 9 להטפח"⁷⁸, להשפיע על יהודי שני ושלישי כו', שגם אצלו יהפכו הזדונות לזכיות; ועל-דרך-זה בנוגע
- 10 לפעולה עם ילדי ישראל, שכאשר מצילים ילד יהודי, הרי זה פועל גם על הוריו וזקניו כו', וכן על
- 11 הדורות שלאחריו, עד סוף כל הדורות.
- 12 טז. אמנם, יש מי שטוען, שאין רצונו לנסוע לשליחות⁷⁹, בגלל שאינו רוצה להיפרד מהרבי.
- 13 ובכן: האמת היא - שהרבי נוסע יחד עמו! אילו היה חסיד אמיתי - אזי היה מונח אצלו שכן היא
- 14 המציאות!
- 15 וכמו-כן יש מי שטוען שהוא צריך להשאר ("בלייבן שטעקן") ב"סעווען-סעווענטי", ולצאת
- 16 ידי-חובתו באמירת חת"ת, ולא לנסוע בריחוק מקום, כיון שמתירא שמא ידבק בו משהו כו'. באמרו,
- 17 שאף-על-פי שגם הקב"ה נמצא כביכול בגלות, "שכינתא בגלותא"⁸⁰, הנה הקב"ה יש ביכלתו לעשות
- 18 זאת, אבל הוא אינו יכול לעשות זאת.
- 19 ובכן: טענה זו היא בגלל שחסרה אצלו ה"הנחה" ש"אין עוד מלבדו"!
- 20 הוא טוען אמנם שהסיבה לכך שאינו רוצה לנסוע היא מצד "חסידות", אבל הסיבה האמיתית היא -
- 21 בגלל רצונו במנוחת הגוף!...
- 22 וכמו-כן יש מי שטוען, שהוא מוכן לוותר על עצמו, אבל אינו יכול לוותר על חשבונם של אשתו
- 23 וילדיו!...
- 24 ובכן: המציאות היא - כפי שרואים בפועל - שאלו שרוצים באמת, עושים זאת. ואילו הוא - אינו
- 25 רוצה, כיון שאינו מוכן לוותר על עצמו, ורק כדי להצדיק את עצמו, תולה זאת באשתו וילדיו!...
- 26 וכמו-כן בנוגע לטענה שב'ברוקלין' עצמה ישנם גם שנים וחצי מליון יהודים, ואם-כן למה לו לנסוע
- 27 רחוק - הנה המענה לזה, שב'ברוקלין' לא זקוקים אליו, כיון שישנם אחרים, וטובים ממנו. ומה גם
- 28 שלאמיתו של דבר, הנה גם ב'ברוקלין' לא עשה מאומה, כך שזהו רק תירוץ!...
- 29 ולהעיר: כאשר משיח יבוא - אזי יוציאו אותו בעל-כרחו (כמו שכתוב ביציאת מצרים "ביד חזקה
- 30 יגרשם מארצו"⁸¹), כיון שמצד-עצמו לא ירצה ללכת גם אז. ולכאורה: הרי משיח בוודאי יודע גם חסידות,
- 31 כך שגם על-פי חסידות צריך ללכת, ואם-כן למה אינו רוצה ללכת? - והמענה שלו, שהוא לומד עתה
- 32 מאמרים אחרים... ועליו להתיישב בדעתו מה רוצים ליטול ממנו, ומה ירוויח וכו', ולהחליט אם כדאי
- 33 הדבר. אבל אז, יהיה זה בעל-כרחו. ובכן: למה להמתין עד אז? - צריכים עכשיו לנסוע לשליחות,
- 34 ולהעמיד "צבאות ה'", אשר כל אחד מהם הוא בן יחיד ובן זקונים אצל הקב"ה⁸², ועל-ידי-זה יבוא משיח.

בשבת ויו"ט, בוודאי לא יזיק הדיבור בענין זה.
 (80) ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה
 מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.
 (81) שמות ו, א ובפרש"י.
 (82) ראה כתר שם טוב בהוספות סקס"ז. וש"נ.

(75) ראה גם תו"מ חמ"ט ע' 86. וש"נ.
 (76) אבות פ"ד מ"ב.
 (77) יומא פו, ב.
 (78) לשון חז"ל - ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.
 (79) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-שחוק), שבעמדנו

יז. כל האמור לעיל נוגע להכינוס⁸³ שיתקיים מחר, שהרי בוודאי ימסרו דו"ח מהעבודה כו', ומובן¹
 בפשטות שאין זה לשם התפארות כו', אלא בכדי שמהם יראו וכן יעשו, וכולי-האי-ואולי יפעלו הדברים.²
 ויהי-רצון שתהיה התעוררות להתעסק ולפעול עם הזולת, ועד גם במדינות רחוקות, ותומשך ברכת³
 ה' להצלחה רבה במילוי השליחות, ועל-ידי-זה יתברכו גם בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רויחי, ועד⁴
 שענין זה יפעל את ביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.⁵

* * *

יח. דובר פעם בארוכה⁸⁴ אודות הטעם שהברכה על ד' המינים היא "על נטילת לולב", "הואיל וגבוה⁶
 מכולן"⁸⁵ - דלכאורה צריך להבין:

כיון שכל הענינים הגשמיים משתלשלים מהענינים הרוחניים, ובלשון התניא⁸⁶: "שנשתלשלו מהן",⁸
 הרי מובן, שכיון שהלולב הוא היותר גדול בגשמיות, על-כרחך צריך לומר שכן הוא גם ברוחניות.⁹
 ולכאורה אינו מובן: הרי האתרוג יש בו טעם ויש בו ריח, שמורה על אלו שיש בהם הן תורה והן מעשים¹⁰
 טובים. ואילו הלולב יש בו טעם ואין בו ריח, שמורה על אלו שיש בהם רק תורה⁸⁷, ונמצא שמעלת¹¹
 האתרוג גדולה יותר?¹²

אך הענין הוא - שמי שעיקר התעסקותו בתורה בלבד, יש לו מעלה לגבי מי שיש בו הן תורה והן¹³
 מצוות, וכפי שמצינו גם בהלכה, שאלו שתורתם אומנותם פטורים מכמה מצוות (ועד שמצינו שרבי עקיבא¹⁴
 נענש על שביטל תלמוד-תורה בשביל עשיית מצוה⁸⁸), אלא שיש חילוק אם אפשר לעשותן על-ידי אחרים¹⁵
 אם לא⁸⁹. אבל לא מצינו להיפך, שאלו שעיקר ענינם הוא קיום המצוות, יהיו פטורים מלימוד התורה¹⁶
 - כיון שהתורה היא למעלה מכל הענינים.¹⁷

וההסברה בזה - על-פי המבואר ב'תניא'⁹⁰ שמצוות הן "אברים דמלכא"⁹¹, ואילו תורה - "אורייתא¹⁸
 וקודשא-בריך-הוא כולא חד"⁹², והיחוד של לומד התורה עם התורה עצמה הוא למעלה מכל היחודים⁹³.¹⁹
 ולכן, גדלה מעלתו של מי שעיקר התעסקותו בתורה בלבד לגבי מי שיש בו תורה ומצוות (טעם וריח).²⁰
 ולכן מברכים בחג הסוכות "על נטילת לולב" דוקא, כיון שענינו של חג הסוכות קשור עם היחוד²¹
 שנעשה על-ידי ענין התורה דוקא.²²

יט. ובנוגע לפועל:

ענין הלולב (תורה) מורה על תלמידי הישיבה שעיקר ענינם הוא לימוד התורה,²⁴
 - ואילו בנוגע לשאר הענינים, כמו הפצת המעיינות, הרי זה רק על-פי רשות הנהלת הישיבה שהם²⁵
 נתונים למרותה, או על-פי רשות של המנהל הראשי, רבינו נשיאנו -²⁶
 והם פועלים לא רק בנוגע לעצמם, אלא גם בנוגע לכל בני ישראל - כפי שרואים שכאשר מנענעים²⁷
 את הלולב, אזי מתנענעים על-ידי-זה גם כל שאר המינים, ועל-דרך-זה פועלים "יושבי אוהל" על כל²⁸
 בני ישראל.²⁹

(89) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(90) פכ"ג.

(91) תקו"ז ת"ל (בשינוי לשון).

(92) בתניא פ"ד ורפכ"ג מביא מאמר זה בשם הזהר (ראה
 זח"א כד, א), ובלקו"ת נצבים רד"ה כי קרוב מציין לעיין בזהר
 פ' בשלח ס, סע"א. - ולהעיר מתקו"ז ת"ו (כא, ב) ותכ"ב (סד,
 א).

(93) ראה תניא פ"ה.

(83) של צעירי אגודת חב"ד, שמתקיים בכל שנה בחול המועד
 סוכות (המו"ל).

(84) שיחת שמחת ביה"ש תשכ"ג ס"ד ואילך (תו"מ חל"ה ע'
 73 ואילך). וש"נ.

(85) סוכה לז, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תרנא.

(86) רפ"ג.

(87) ויק"ר פ"ל, יב.

(88) ראה תוד"ה מבטלין - כתובות יז, א. וראה מהר"ם שי"ף

לשם.

- 1 כ. ענין זה קשור גם עם ה"כינוס" שנערך בסוכות עבור תלמידי הישיבות, שעיקר ענינם הוא תורה.
- 2 וכרגיל - השתתפותי היא על-ידי ענין בנגלה דתורה, וענין בפנימיות התורה.
- 3 ובשנה זו תהיה ההשתתפות בשייכות להמדובר לעיל⁹⁴ אודות ההשתוות של יום-טוב לשבת בענין
- 4 איסור מלאכה, כיון שהמתענה ביום-טוב אסור גם במלאכת אוכל נפש⁹⁵.
- 5 כא. הביאור שענין זה (אם המתענה ביום-טוב אסור במלאכת אוכל נפש) תלוי בהגדרת ההיתר
- 6 דעשיית מלאכת אוכל נפש ביום-טוב ("אך אשר יאכל לכל נפש.. יעשה לכם"⁹⁶), אם זהו סימן שמגדיר
- 7 את המלאכות שלא חל בהן איסור (ולכן גם המתענה ביום-טוב מותר בהם), או שזהו טעם וסיבה להתיר
- 8 איסור מלאכות אלו (ולכן המתענה ביום-טוב אסור בהם); השייכות לפלוגתת בית-שמאי ובית-הלל אי
- 9 אמרינן "מתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה (נמי) שלא לצורך"⁹⁷; והשקלא-וטריא בדברי רבינו
- 10 הזקן ב'שולחן ערוך'⁹⁸, "ומהו מלאכת עבודה, כל מלאכה שאינה נעשית באוכל או משקה.. אבל כל
- 11 מלאכה הנעשית באוכל או במשקה.. נקראין.. מלאכת אוכל נפש שהתורה התירה לעשותה לצורך אכילת
- 12 יום-טוב" (שכולל ב' אופנים הנ"ל) -
- 13 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק יא ע' 34 ואילך.
- 14 כב. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
- 15 ומזה רואים גודל הענין דשמחת יום-טוב, שיש בכוחה לפעול בנוגע למלאכת אוכל נפש, שאף
- 16 שבעצם גם היא מלאכה אסורה, התירתה תורה לצורך שמחת יום-טוב.
- 17 ובהדגשה יתירה בחג הסוכות שאז השמחה היא גדולה יותר, ועד שהשמחה נמשכת גם בגשמיות,
- 18 שהרי זה הזמן ד'באספך מגרנך ומיקבך'¹¹, ובאופן שמפסולת גורן ויקב נעשה סכך הסוכה⁹⁹, שזה מורה
- 19 על ענין ההרחבה בגשמיות.
- 20 וכמדובר לעיל¹⁰⁰ שאף-על-פי ש'הוי' אמר לשכון בערפל", מכל-מקום נעשה בית-המקדש הגשמי
- 21 "מכון לשבתך עולמים"¹⁰¹.
- 22 וזהו גם שבביאת המשיח יהיה "כספם וזהבם אתם"⁵⁴ - שבני ישראל יקחו עמם לא רק כסף וזהב
- 23 רוחניים, שהם אהבה ויראה¹⁰², אלא גם בגשמיות, אשר "הכסף¹⁰³ יענה את הכל"¹⁰⁴.
- 24 ולהעיר גם ממאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁵ "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא בשביל
- 25 בית-המקדש":
- 26 עולם - הוא מבחינת המדות, זעיר-אנפין, ו' קצוות, כולל גם מדת החסד, שעם היותה ראשית
- 27 דזעיר-אנפין, הרי היא "יומא דאזיל עם כולהו יומין"¹⁰⁶. ואילו בחינת המוחין היא למעלה מהעולמות.
- 28 ולכן "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב" - כי זהב הוא בחינת בינה¹⁰⁷, שהיא למעלה ואינה
- 29 שייכת לעולם.
- 30 אמנם, לאחר שניברא זהב בשביל בית-המקדש, הנה על-ידי בית-המקדש הרי זה נמשך גם בעולם.

(94 שיחת יום ב' דחה"ס ס"ב (תו"מ חנ"א ע' 109).

(95 שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תקנז. סתקצ"ז ס"ד.

(96 בא יב, טז.

(97 ביצה יב, א.

(98 או"ח סתצ"ה ס"א-ב.

(99 סוכה יב, א. שו"ע אדה"ז או"ח רסתר"ט.

(100 שיחת יום ב' דחה"ס ס"ה (תו"מ חנ"א ע' 113).

(101 מלכים-א ח, יב"ג.

(102 ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

(103 קהלת יו"ד, יט.

(104 חסד קצת (המו"ל).

(105 ב"ר פט"ז, ב.

(106 ראה זח"ג קג, א-ב. קצא, ב. הנסמן בלקו"ש ח"ה ע'

174 בשוה"ג.

(107 ראה לקו"ת בהעלותך לו, סע"ב. אוה"ת תצוה ע'

אחריג. יחל אור ע' ע ואילך. סה"מ תר"ל ס"ע קעט ואילך. ועוד.

1 וכללות החילוק בין זהב לכסף הוא - שכסף הוא ענין של הכרח, ואילו זהב הוא ענין של מותרות. וזהו
 2 שלעתיד-לבוא נאמר "כספם וזהבם אתם", שיהיו לבני ישראל הן ענינים של הכרח והן ענינים של מותרות.
 3 וכן תהיה לנו - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.
 4 [במהלך ההתוועדות התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאווא", ובסיום
 5 ההתוועדות התחיל לנגן הניגון "בני היכלא".
 6 לאחר ההתוועדות, חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל המסובים מ"כוס של ברכה" דיום
 7 ב' דחג הסוכות]

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

8 א. בנוגע לשמיני-עצרת ושמחת-תורה - הנה אף-על-פי שיש ענינים שהם בשמיני-עצרת ולא
 9 בשמחת-תורה, ויש ענינים שהם בשמחת-תורה ולא בשמיני-עצרת, שמזה מוכח ששמיני-עצרת
 10 ושמחת-תורה הם ענינים שונים, אף-על-פי-כן יש גם ענינים משותפים שישנם הן בשמיני-עצרת והן
 11 בשמחת-תורה, ועד שבארץ ישראל חוגגים שמיני-עצרת ושמחת-תורה ביחד, ביום אחד. ומזה מוכח
 12 שאפילו בענינים שבהם חלוקים שמיני-עצרת ושמחת-תורה, יש גם שייכות ביניהם.
 13 ב. בנוגע לשמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה - רואים ב"מנהג ישראל" ש"תורה היא"¹ שהשמחה
 14 של שמחת-תורה גדולה יותר.²
 15 ובלשון הגמרא: "פוק חזי מאי עמא דבר"³, "הנח להן לישראל, אם אין נביאים הן, בני נביאים הן"⁴.
 16 והיינו, שכאשר יש ספק בהלכה, ומצד ההבנה וההשגה שבתורה אי-אפשר להכריע ולבוא למסקנת הענין,
 17 אזי יכולים לברר הדבר על-פי הנהגתם של ישראל, ומזה יודעים שזוהי אמיתתה של תורה.
 18 ובהקדמה - שהתורה היא "תורת חיים", שכוללת וחודרת את כללות ענין החיים שבמציאות העולם,
 19 הקשורה עם הקב"ה שהוא אמיתת המציאות, וכמאמר רבותינו ז"ל⁵ "אסתכל באורייתא וברא עלמא.. בר
 20 נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא". והיינו, שמציאות העולם היא על-ידי התורה. ולכן, בכל זמן
 21 ובכל מקום, ובאיזה מעמד ומצב שיהיה, יש למצוא בתורה כיצד צריכה להיות ההנהגה בחיים.
 22 ותורה זו - נתן הקב"ה לבני ישראל, כמו שכתוב בנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים
 23 ונתן לנו את תורתו", וכמו שנאמר במתן-תורה⁶ "והייתם לי סגולה מכל העמים", וכפי שמפרש רש"י
 24 ש"לא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם כו'", שהרי ישנן גם אומות העולם, אלא שאלו
 25 הראויים לקבל את התורה הם בני ישראל דוקא.
 26 ולכן, כאשר יהודי לומד תורה, עליו לדעת שזהו (לא רק טובה לעצמו או לזולתו כו', אלא זהו) ענין
 27 שנוגע לקיום מציאות העולם, שכללות הנהגתו - ומכל-שכן הנהגת בני ישראל - היא מצד התורה.
 28 וגם כאשר מצד הבנת והשגת התורה, לא יודעים דבר מסויים - שהרי התורה גם בהיותה למטה היא
 29 "תורתו" של הקב"ה ("ונתן לנו את תורתו") שלמעלה באין-ערוך מהשגת הנבואה, כפי שמבין גם השכל

(3) ברכות מה, רע"א. וש"נ.

(4) פסחים סו, א. וש"נ.

(5) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(6) יתרו יט, ה.

(1) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א
 יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז
 או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(2) ראה גם שיחת יום שמחת תשכ"ו בתחלתה (תו"מ חמ"ה
 ע' 115 ואילך). וש"נ.

- 1 של נפש הבהמית את ה"אין-ערוך" של שכל הבורא להשגת הנברא - אזי יכולים לידע זאת על-ידי הנהגת
2 ישראל, כאמור, ש"מנהג ישראל תורה היא".
- 3 וענין זה קשור גם עם השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה - שבאה לידי ביטוי לא על-ידי לימוד
4 התורה [דאף שבוודאי צריך ללמוד גם בשמיני-עצרת ושמחת-תורה את השיעורים הקבועים, הרי לא בזה
5 מתבטא יחודם של שמיני-עצרת ושמחת-תורה לגבי כל השנה כולה], אלא דוקא על-ידי הריקודים עם
6 הספר-תורה כפי שהיא סגורה ועטופה כו', כך שאי-אפשר לקרוא וללמוד בה, והיינו, שהשמחה קשורה
7 עם ענין שלמעלה מהבנה והשגה, שבו משתווים כל בני ישראל.⁷
- 8 וזהו גם תוכן הענין ד"פוק חזי מאי עמא דבר" - "פוק" דייקא, שזוהי היציאה מחוץ לד' אמות של
9 הלכה, לצאת לעולם כו', כיון שזהו ענין שלמעלה מהבנה והשגה.
- 10 ג. ובכן: התוועדות זו היא המעבר והכניסה ("אריינפיר") משמיני-עצרת לשמחת-תורה (שאו השמחה
11 היא גדולה יותר, כנ"ל), על-ידי הלילה שמחבר את שניהם. שכן, בכללות העולם "היום הולך אחר
12 הלילה", ואילו בקדשים "לילה הולך אחר היום"⁸, ונמצא, שבליילה זה ישנה ההתכללות של שמיני-עצרת
13 ושמחת-תורה, שמתחברים על-ידי הממוצע שביניהם.
- 14 ועל-פי המבואר בכמה מקומות שה"ממוצע" הוא למעלה משני הענינים⁹ - הרי מובן שהשמחה עתה,
15 בליל שמחת-תורה, צריכה להיות גדולה יותר, וכפי שראינו בהנהגת רבותינו נשיאנו, שבלייל
16 שמחת-תורה היתה שמחה גדולה יותר מאשר ביום שמחת-תורה, וכך צריכים גם אנו להתנהג - "בדרך..
17 אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו"¹⁰.
- 18 ושמחה זו תומשך על כל השנה, בקיום מצוותיו של הקב"ה מתוך שמחה וטוב לבב, ועד להמצוה
19 הכללית של הקב"ה - "אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך גו' ומשם יקחך"¹¹, בגאולה האמיתית
20 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- * * *
- 21 ד. הביאור במאמר הגמרא⁴ "הנח להן לישראל.. נביאים כו'", איך אפשר לסמוך על ענין של נבואה
22 בנוגע לפסק הלכה בתורה - נכלל בשיחת שבת פרשת בראשית (ב'), המשך לשמחת-תורה סעיף מא
23 ואילך (לקמן ע' 230 ואילך).
- 24 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 25 ומזה מובן גם עד כמה יכולים לסמוך על הנהגת בני ישראל, עמא דבר, בנוגע לגודל השמחה
26 בשמחת-תורה, וכפי שאומרים בפיוט¹²: "אברהם שמח בשמחת תורה, יצחק שמח בשמחת תורה, יעקב
27 שמח בשמחת תורה, משה שמח בשמחת תורה",
- 28 ומאז מקיימים בני ישראל מנהג זה בכל זמן ובכל מקום, וכפי שרואים בפועל, שגם כאשר יהודי
29 נמצא בקצוי תבל, "בקצה השמים"¹¹, אשר מצד סיבות שונות וידועות, אין כאן המקום לדבר על זה,
30 שמח גם הוא בשמחת תורה, גם אם בכמות לא יכולה להיות השמחה בריבוי [שהרי אף שבנוגע לאיכות
31 השמחה אין מדירות והגבלות, מכל-מקום בכמות לא יכולה להיות השמחה בריבוי], בגלל שנמצא
32 בתנועה של כיווץ ("ער איז פאַרקוועטשט"), שמא ישמעו מעבר לדלת...

(103). שם חמ"ב ע' 328. וש"נ.
(10) ל' אדה"ז בתניא אגה"ק סכ"ז (קמו, א).
(11) נצבים ל, ד.
(12) "שישו ושמחו" בשמח"ת.

(7) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד בתחלתה (תו"מ חמ"ח ע' 152 ואילך). וש"נ.
(8) חולין פג, סע"א. וש"נ.
(9) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"א ס"ה (תו"מ חכ"ט ע' 103).

ואף-על-פי-כן יש בזה מעלה יתירה, כדאיתא במדרש¹³ שקרבן עני קודם לקרבן עשיר, וכמדובר לעיל¹⁴ בפירוש הכתוב¹⁵ "תפלה לעני כי יעטוף", שתפלת העני "עוטפת" את כל התפילות של כל בני ישראל, ופותחת את כל המנעולים ואת כל הדלתות - לעליית כל התפילות להקב"ה, לפני ולפנים.³

ואז, הנה "באור פני מלך חיים"¹⁶ - שמתקבלות כל הבקשות, ומתבטלים כל ההעלמות וההסתרים כו'.⁴

וכל זה נעשה על-ידי השמחה, דכיון ששמחה פורצת גדר¹⁷, נעשית על-ידה פריצת כל הגדרים, ועד ל"שמחת עולם על ראשם"¹⁸, בביאת משיח צדקנו.⁶

וכפי שמסיימים בפיט דשמחת-תורה: "דוד שמח בשמחת תורה" - דוד מלכא משיחא, עליו נאמר¹⁹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", גואל ראשון הוא גואל אחרון²⁰, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלמה.⁹

* * *

ה. המוזכר לעיל אודות "בני נביאים" - שייך גם לשמחת-תורה:¹⁰

בני נביאים הם למטה במדריגה מנביאים. והיינו, שעדיין לא הגיעו למעלת הנבואה, אלא "שהם מבקשין להתנבא כו'"²¹.¹¹

ועל דרך הקבלה - נביאים הם בדרגת נצח והוד²², שהם בדוגמת השוקיים²³, ומזה מובן ש"בני הנביאים" הם למטה ממדריגת נצח והוד, למטה גם מהשוקיים. והיינו, שברגל גופא הרי זה בחינת העקב שברגל.¹⁴

וזוהי השייכות לשמחת-תורה - כאמור לעיל (סעיף ב) שהשמחה מתבטאת בענין הריקודים, והרי ענין הריקוד הוא על-ידי הרגל, וברגל גופא - החלק היותר תחתון, שהוא העקב שברגל, ואף-על-פי-כן, הנה דוקא העקב שברגל מנשא ומרומם את כל הגוף. ומובן, שכמו שהוא בגשמיות, כן הוא גם ברוחניות.¹⁷

ו. והענין בזה:¹⁸

כללות ציור הקומה של האדם כלול מראש גוף ורגל, וברגל גופא - גם העקב שברגל, שגם בו ישנו ענין של חיות, וכפי שרואים במוחש שכאשר האדם גדל, אזי גדל גם עקבו, אלא שהחיות שבעקב אינה בגילוי, ועד שנקרא בשם "מלאך המות" שבאדם, כמו שכתוב ב'אבות דרבי נתן'²⁴ בענין "כל מה שבא הקב"ה בעולמו ברא באדם" (וכדמוכח גם בגמרא במסכת נזיר²⁵), והיינו לפי שבעקב שברגל יש כמות הכי קטנה של דם ש"הוא הנפש"²⁶, ועד שאינה ניכרת כו', ואף-על-פי-כן שלימות האדם תלויה בכך שיש בו גם העקב שברגל, שאז יש בו ציור אדם בשלימות.²⁴

וענינו ברוחניות - שבציור האדם ישנם המוח והלב, שזהו ענין ההבנה וההשגה (מוח) וענין ההרגש (לב), שבהם ניכר ענין החיות; ונוסף לזה ישנו ענין שאין בו הבנה והשגה וגם לא הרגש - שזהו ענין של קבלת עול, ללא הבנה והשגה, וללא הרגש, ובמילא הרי זה ללא חיות. ואף שהעיקר הוא ענין החיות, מוכרח להיות גם ענין ה'קבלת עול' בשביל שלימות האדם. והיינו, שגם חכם גדול צריך שיהיה ביכולתו לעשות דבר שאינו מצד הבנה והשגה שבמוחו או ההרגש שבלבו, ולולי זאת, חסר בשלימותו.²⁹

(20) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שער הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.
(21) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ה.
(22) ראה שער היחודים פ"א. הובא בלקו"ת דרושי ר"ה נו, ג.
(23) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א).
(24) ספלא"א.
(25) נא, א, ובתוס' ובפ"י הרא"ש שם.
(26) פ' ראה יב, כג.

(13) ראה ויק"ר פ"ג, ה.
(14) ד"ה והי' ביום ההוא דש"פ האזינו פ"ד (תו"מ חנ"א ע'
(15) תהלים קב, א.
(16) משלי טז, טו.
(17) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
(18) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
(19) יחזקאל לז, כה.

- 1 ז. וכן הוא בנוגע לשמחה דשמחת-תורה:
- 2 השמחה דשמחת-תורה יכולה להיות הן מצד הבנה והשגה והן מצד הרגש הלב: מצד הבנה והשגה
- 3 - שהרי התורה היא ענין של הבנה והשגה, וכמו שכתוב²⁷ "כי היא חכמתכם ובינתכם (אפילו) לעיני
- 4 העמים", שגם הם מבינים שענינה של התורה הוא הבנה והשגה; ומצד הרגש הלב - כאשר מתבונן
- 5 שהתורה היא "חמודה גנוזה כו"²⁸, "שעשועים גו"²⁹, ועד לשעשועי המלך בעצמותו³⁰, והקב"ה נתן
- 6 לו תורה זו כו'.
- 7 אמנם, שמחה זו אינה מספיקה עדיין, כי השמחה שבאה מצד ההבנה וההשגה והרגש הלב, היא
- 8 במדידה והגבלה, כמו שההבנה וההשגה והרגש הלב עצמם הם במדידה והגבלה, והרי המסובב (השמחה)
- 9 אינו יכול להיות גדול יותר מאשר הסיבה (ההבנה וההשגה וההרגש).
- 10 וכיון שהשמחה דשמחת-תורה צריכה להיות למעלה ממדידה והגבלה - שהרי זוהי שמחה הקשורה
- 11 עם הקב"ה, שהוא בלי גבול, וכשם שהשמחה של הקב"ה ("ישמח ה'")³¹ היא בלי גבול, הנה גם השמחה
- 12 של בני ישראל ("ישמח ישראל")³² צריכה להיות בלי גבול - צריכה להיות השמחה לא מצד הבנה והשגה
- 13 ולא מצד הרגש הלב, אלא מצד ענין שלמעלה מהבנה והשגה והרגש הלב.
- 14 ח. והענין שהוא למעלה מהבנה והשגה והרגש הלב - הרי זה עצם נקודת החיות:
- 15 עצם החיות - ישנו גם אצל תינוק תיכף כשנולד, ואילו ההבנה וההשגה והרגש הלב באים רק לאחר
- 16 משך זמן.
- 17 וגם לאחר שניתוסף אצלו ענין ההבנה והשגה והרגש הלב, יודע ומרגיש שישנו ענין שלמעלה מזה
- 18 - עצם החיות שלו, שלכן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"³³. והיינו, שגם כאשר מצד ההבנה וההשגה
- 19 והרגש הלב צריך להיות להיפך, הרי הוא מוותר על הכל, בידעו שזהו ענין שנוגע לעצם נפשו, וכפי
- 20 שמצינו³⁴ שפיקוח נפש דוחה את כל הענינים, אפילו על הספק וספק-ספיקא, וללא נפקא-מינה בכמות
- 21 זמן החיים שתהיה אצלו לאחר-זה.
- 22 ובענין זה גופא - ישנו כפי שהוא מצד הגוף וכפי שהוא מצד הנשמה:
- 23 ובהקדם הביאור במה שכתוב³⁵ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים וגו' ובחרת בחיים" - דלכאורה אינו
- 24 מובן³⁶: וכי ישנו מי שלא יבחר בחיים, עד שיש צורך להזהיר "ובחרת בחיים"?!
- 25 אך הענין הוא - שישנו ענין החיות שמצד הגוף, וישנו גם ענין החיות שמצד הנשמה, ועל זה אומרת
- 26 התורה: "ובחרת בחיים" - בעצם החיות של הנשמה, "חיים על-אין"³⁷.
- 27 וזוהי גם ההסברה לכך שיש ענינים שאסור לעבור עליהם אפילו במצב של פיקוח נפשות - כיון שבזה
- 28 תלוי עצם החיות של הנשמה.
- 29 ט. ובנוגע לענין השמחה - מתבטא הדבר בענין הריקוד על-ידי העקב שברגל, כי בעקב שברגל אין
- 30 שכל והרגש, אלא עצם החיות שמצד עצם הנפש, שלא יגע בו זר, לא השכל שבמוח והרגש שבלב.
- 31 אמנם, אין הכוונה שהריקוד על-ידי עקב שברגל הוא ללא חיות, מתוך קבלת עול בלבד, אלא כיון
- 32 שזהו ענין הקשור עם העצם, הרי זה חודר ונמשך בכל הענינים; בענין התענוג, הרצון, השכל והמדות,
- 33 עד למחשבה דיבור ומעשה, כך שגם הריקוד על-ידי העקב שברגל הוא מתוך שמחה וחיות כו'.

(32) שם קמט, ב. וראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד ואילך.

(33) איוב ב, ד.

(34) ראה יומא פג, א ואילך.

(35) נצבים ל, טר"ט.

(36) ראה לקו"ת ואתחנן יא, ב. ובכ"מ.

(37) לשון הזהר ח"א קכב, ב. ועוד.

(27) ואתחנן ד, ו.

(28) שבת פח, ב.

(29) משלי ח, ל.

(30) "הנו" בספר עמק המלך" (לקו"ת שה"ש כז, סע"א). וראה

לקו"ת במדבר יח, ד ואילך.

(31) תהלים קד, לא.

- י. וזהו כללות ענין השמחה דשמחת-תורה - שהשמחה היא בלי גבול, כיון שהיא מצד עצם הנשמה.¹
 ושמחה זו היא אצל כל בני ישראל בשוה, ללא התחלקות, וכאמור לעיל (סעיף ב) שהשמחה מתבטאת²
 בריקוד עם הספר-תורה כפי שהיא סגורה ועטופה, כיון שלא נוגע כאן ענין ההבנה וההשגה כו', כ"אם³
 ענין העצם כו', שהוא אצל כל בני ישראל בשוה.⁴
- ואדרבה - רואים במוחש שעיקר השמחה דשמחת-תורה היא אצל אנשים פשוטים, כי כאשר בר-שכל⁵
 צריך לשמוח בשמחת-תורה, אזי מתחיל לחשוב עד כמה צריכה להיות השמחה, ומהי סיבת השמחה⁶
 כו', ובמילא הרי זה באופן של מדידה והגבלה, מה-שאינ-כן אצל איש פשוט, השמחה היא ללא מדידות⁷
 והגבלות.⁸
- וזהו גם הדיוק ד"פוק חזי מאי עמא דבר" - שאצלם מתגלה הדבר יותר מאשר אצל חכמי התורה,⁹
 כי אצל "עמא דבר" ישנה הפשיטות של איש פשוט שמושרשת בפשיטות הַעֲצָמוֹת.³⁸¹⁰
- ושמחה זו נמשכת על כל השנה כולה.³⁹¹¹

* * *

- יא. ישנו ענין נוסף ועיקרי בשמחת-תורה לגבי כל השנה כולה - בנוגע לקריאה בתורה ועליה לתורה,¹²
 שכל אחד מישראל עולה לתורה בעת קריאת התורה בשמחת-תורה,⁴⁰ ועד שאפילו קטן, שבכל השנה¹³
 כולה אינו עולה לתורה, כ"אם למפטיר,⁴¹ הנה בשמחת-תורה עולה גם הוא לתורה, ולא למפטיר, אלא¹⁴
 לשאר העליות (אם כי בצירוף כו').⁴²¹⁵
- ולכאורה, הרי זה בסתירה להאמור לעיל, שענינו של שמחת-תורה הוא שמחה בלי גבול, למעלה¹⁶
 מהבנה והשגה כו', שלכן מתבטאת על-ידי הריקוד בעקב שברגל, עם ספר-תורה כפי שהיא סגורה¹⁷
 ועטופה כו' - דלכאורה אין זה מתאים עם הדגשת ענין העליה לתורה בעת הקריאה בתורה?¹⁸
- יב. והביאור בזה:¹⁹
- אם השמחה דשמחת-תורה תהיה רק מצד העצם כו', ללא מדידות והגבלות כו', אזי יכול להיות²⁰
 שלאחרי שמחת-תורה לא יומשך הדבר בשכל והרגש כו'.²¹
- ובהקדמה - שהיצר-הרע הוא ערמומי ("א קלוגינקער"), "אומן במלאכתו"⁴³, ולכן אינו אומר ליהודי²²
 מיד לעשות דבר שהוא היפך רצון ה', שהרי בוודאי לא ישמע אליו, כי "אתם הדבקים בה' אלקיכם"⁴⁴,²³
 ואינו רוצה להיות נפרד מאלקות;⁴⁵²⁴
- מה עושה איפוא היצר-הרע - כדברי הגמרא⁴⁶ - "כך אומנתו של יצר-הרע, היום אומר לו עשה כך וכו":²⁵
 היצר-הרע⁴⁷ בא להתרועע עם האדם, על-ידי-זה שמסכים לו על כל אשר יעשה, באמרו לו, מה²⁶
 שעשית כך וכך הוא ראוי ונכון ("ס'איז אַ גלייכע זאַך").²⁷
- ובנידון-דידן: הנך רוקד בשמחת-תורה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, מצד העצם כו' - "עשה כך".²⁸

(43) ראה שבת קה, ב. וראה גם שיחת שמח"ת תר"ץ ס"מ
 (ס"ה"ש תר"ץ ע' 119).

(44) ואתחנן ד, ד.

(45) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום
 יום" כה תמוז). שם ע' תקמז (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(46) שבת שם.

(47) ראה סה"מ קונטרסים ח"א לז, א. תרפ"ט ע' 124 ועוד.

(38) ראה כתר שם טוב בהוספות סקנ"ה ואילך. וש"נ.

(39) חסר הסיום (המור"ל).

(40) ראה בס' שנסמנו ב"תולדות חג שמח"ת" (ירושלים
 תשכ"ד) פי"א, ובנטעי גבריאל הל' חה"ס פצ"ח ס"ה ואילך.

(41) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ב סט"ז. וש"נ.

(42) ראה בספרים שנסמנו ב"תולדות חג שמח"ת" שם פי"ז,
 ובנטעי גבריאל שם רפצ"ט. וראה גם תו"מ חל"ח ריש ע' 152.

וש"נ.

- 1 אבל לאחר־זה ממשיך ואומר לו: כיון שהריקוד שלך הוא מצד העצם, למעלה ממדידה והגבלה -
- 2 אין לך לערב בזה את השכל והרגש שלך. ובכלל, איך אפשר לערב את שכל והרגש האדם עם שעשועי
- 3 המלך בעצמותו, הרי נברא ובורא הם באין־ערוך לגמרי? ...!
- 4 ובמילא, בבוא "אסרו חג", אין לך מה ללמוד תורה. שכן, איך אפשר לקחת את התורה שהיא בלי
- 5 גבול, ולהביא אותה אל שכל האדם המוגבל, או להביא את שכל האדם אל התורה? ! - שכל האדם,
- 6 טוען היצר־הרע, צריך להיות מונח בענינים אחרים, בחכמות חיצוניות, במסחר וכיוצא בזה. ועל־דרך־זה
- 7 בנוגע להרגש הלב, שצריך להיות מונח בתענוגי עולם הזה!
- 8 ועל־דרך־זה בנוגע לחינוך הילדים - טוען היצר־הרע: לשם מה עליך לחנך אותם על־פי התורה, וכי
- 9 איכפת ליה להקב"ה, ה"יושב בשמים", כיצד תתנהג האמא עם הילד או הילדה? ! וכי יחסר לו מאומה
- 10 לולי החינוך על־פי התורה, או יתוסף אצלו כתוצאה מזה? ! ... די בכך שבעריכת ה"מי שברך" בעלייתו
- 11 לתורה ינדב "טשעק" מכובד... אבל לשם מה עליו להשתדל לחנך את ילדיו על־פי התורה? !
- 12 וכך ממשיך היצר־הרע הלאה, וכדברי הגמרא⁴⁸: "בתחלה.. הלך (עובר דרך עליו, ואינו מתאכסן עמו),
- 13 ולבסוף.. אורח (אכסנאי), ולבסוף.. איש" (בעל הבית), "עד שאומר לו עבוד עבודה־זרה"⁴⁶, שהפירוש
- 14 הפשוט בעבודה־זרה הוא - עבודה שהיא זרה ליהודי⁴⁹.
- 15 ולכן, לא מספיק הריקוד בלבד, אלא צריכה להיות גם הקריאה בתורה (והעליה לתורה) - כדי להדגיש
- 16 שהריקוד והשמחה שלמעלה ממדידה והגבלה, צריך להיות נמשך גם בכחות הפרטיים, הבנה והשגה
- 17 והרגש הלב כו', שגם הם יהיו חדורים בענין התורה, וזוהי ה"בחינה" לכך שהשמחה הבלתי מוגבלת
- 18 של שמחת־תורה היא כדבעי.
- 19 ולא כפי שטוען היצר־הרע ש"רחמנא לבא בעי"⁵⁰, והעיקר הוא הלב, ולא נוגע שגם פרטי האברים
- 20 יהיו חדורים בתורה ומצוות - שהרי גם הלב זקוק לרמ"ח אברים, ולולי זאת כו', וכן הוא בעבודה
- 21 הרוחנית, שיש צורך גם בכל פרטי הענינים כו'.
- 22 יג. ובפרטיות יותר - בנוגע לתוכן הקריאה בתורה:
- 23 בקריאת התורה דשמחת־תורה נאמר: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁵¹ - שזהו הפסוק
- 24 שמתחיל האב ללמד את בנו מיד כשמתחיל לדבר⁵². והיינו, שעוד לפני ששייך להבנה והשגה, צריך כבר
- 25 לידע שהתורה היא "ירושה" לכל אחד ואחד מישראל שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב.
- 26 ונמצא, שבקריאת התורה דשמחת־תורה יש הדגשה מיוחדת על ענין החינוך.
- 27 ולהעיר, שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג לדבר בשמחת־תורה על ענין החינוך⁵³.
- 28 והענין בזה - כאמור לעיל - שגם כאשר יהודי נמצא בשמחת־תורה במעמד ומצב של ריקוד ושמחה
- 29 שלמעלה ממדידה והגבלה, עליו להמשיך זאת גם בענינים פרטיים,
- 30 ובפרט בענין החינוך, שהוא ענין עיקרי אצל האדם, כפי שרואים בטבע האדם, שמשתדל להעניק
- 31 לילדיו את מה שהיה חסר בחינוך שלו, אם בגלל שלא ניתן לו, או בגלל שלא קיבל, או שלא ניצל זאת
- 32 כו', כך שבאופן החינוך שמעניק האדם לילדיו ניכרת מהותו ורצונו כו',
- 33 ולכן, ה"בחינה" על כך שהשמחה דשמחת־תורה היא כדבעי, שנמשכת גם בעניניו הפרטיים, שגם
- 34 הם יהיו חדורים בענין התורה - מתבטאת במיוחד בהדגשת ענין החינוך.

43 (53) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט סי"ב (סה"ש תרפ"ט ע' 44 ואילך). תר"ץ סנ"א ואילך (סה"ש תר"ץ ע' 127 ואילך). תרצ"א (סה"ש תרצ"א ע' 157 ואילך). תרצ"ו סכ"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 40 ואילך). תרצ"ז סמ"ח ואילך (סה"ש תרצ"ז ע' 187 ואילך). תש"ד ס"ה ואילך (סה"ש תש"ד ע' 33 ואילך). ועוד.

(48) סוכה נב, ב (ובפרש"י).

(49) ראה סה"מ קונטרסים ח"א עד, א. תרפ"א ע' שלח. תרפ"ה ע' צח (ע"פ ב"ב קי, א).

(50) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.

(51) ברכה לג, ד.

(52) סוכה מב, א.

ומשמחת-תורה נמשך הכח לפעול זאת במשך כל השנה כולה, בעבודה ד"ויעקב⁵⁴ הלך לדרכו³⁹.¹

* * *

2 יד. בהמשך לסיום התורה בפרשת ברכה עד "לעיני כל ישראל" - מתחילים לקרוא מהתחלת התורה:
3 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

4 והשייכות של סיום התורה להתחלה ד"בראשית ברא גו"⁵⁵ - שלימוד התורה (סיום התורה)
5 קשור עם מציאות העולם ("בראשית גו"). והיינו, שלפי אופן ההתמסרות שלו ("זיין אַוועק-לייג")
6 ללימוד התורה, בהתאם לכך יהיה נראה ה"עולם" (השמים והארץ) שלו.

7 טו. ובהמשך לזה מסופר בפרשת בראשית אודות "עץ הדעת טוב ורע"⁵⁶, שהטענה היתה ש"טוב העץ
8 למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל"⁵⁷ - שזוהי כללות הטענה של היצר-הרע, שיכולה
9 להיות גם כאשר נמצאים בגן-עדן - "בתוך הגן"⁵⁸, אצל הורים דתיים.
10 ולדוגמא - בנוגע לחינוך הילדים:

11 היצר-הרע טוען, שהילד של השכן נראה מצוחצח ומבריק, בלבשו בגדים נאים, לפי מיטב אופנת
12 הנוער, כך שתענוג להסתכל עליו... ולעומת זאת, איך נראה הילד שלך, עם הפיאות הארוכות כו'! ...!

13 וממשיך לטעון, שהילד של השכן יוכל לצאת לעולם, בידעו מה שנעשה ב"וואַשינגטאָן", ועד שיודע
14 אפילו מה שנעשה ב"ווייטנאם"... ואילו הבן שלך שלומד בישיבה - ידע רק אודות אברהם יצחק ויעקב,
15 משה רבינו וכו', ויגדל להיות "בטלן"... ואם-כן איך מותר לך לשלוח אותו ל"ישיבה"?! ...!

16 ובכל אופן, גם אם מצדך תתנהג מתוך "מסירות נפש" ותסכים לכך שהבן שלך יהיה "לא יוצלח" -
17 מה יאמר על זה ה"שכן"?! ...!

18 אלא מאי, יש לך הורים זקנים שחפצים בחינוך יהודי - כבר יצאת ידי-חובה כלפיהם בתמיכתך הכספית,
19 ואם חסר בזה, תוסיף עוד יותר, אבל אין להם מה להתערב ב"בעלות" בנוגע לחינוך הילד! כיצד יכול אתה
20 להרשות התערבות כזו - בה בשעה שנמצאת האמא שסבלה עבור הילד במשך תשעה חדשים?! ...!

21 ואף שאחר-כך לא ידע הילד אודות יהדות - הנה בבוא הזמן שיצטרך לעלות לתורה, יקחו אותו
22 לבית-הכנסת, ושם יקרא את הברכות באנגלית...

23 ואם משום שלא ידע איך להתפלל - הרי יכולים לשלוח "טשעק" לירושלים, ולשכור יהודי דתי
24 שיתפלל עבורו, כפי שעושים בנוגע לאמירת קדיש... ואדרבה, יש בזה מעלה לגבי התפילה שיתפלל
25 בעצמו. שכן, איזה ערך יש לתפילה שלו בהיותו בחוץ-לארץ, טרוד במסחר וכו', לגבי תפילתו של יהודי
26 בארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה גו'"⁵⁹, ובירושלים עיר הקודש, בהיותו במעמד ומצב
27 של מנוחה כו', כיון שאינו צריך לרוץ ל"וואָל סטריט", ומתפלל עם כוונות האריז"ל כו', כך שבוודאי
28 מתקבלת תפילתו!

29 והיצר-הרע ממשיך לטעון, שצריך להתנהג על-פי המדע - "עץ הדעת" - ולא על-פי התורה שהיא
30 היפך המדע, ולדוגמא: על-פי מדע, כל הענינים הם באופן של סיבה ומסובב, וכיון שהעולם הוא גשמי,
31 צריך גם הבורא להיות גשמי, ואם-כן איך אפשר לומר שהקב"ה ברא את העולם?! ...! ולכן, אינו יכול
32 ללמד את הילד תורה, שהיא היפך המדע! ...!

33 אם יש צורך ב"ספר תורה" - יכולים לשכור "אברך" שזה-עתה סיים ללמוד בישיבה, ויודע כל הדינים

(57) שם ג, ו.

(58) שם, ב.

(59) עקב יא, יב.

(54) ויצא לב, ב. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(55) ראה גם שיחת ליל שמחת תשח"י ס"ט ואילך (ת"מ)

חכ"א ע' 91 ואילך. וש"נ.

(56) בראשית ב, ט. שם, יז.

1 הקשורים עם כתיבת ספר-תורה, ויש לו כתב יפה, והוא יהיה ה"סופר" שיכתוב עבורו ספר-תורה,
2 ואחר-כך יכניס את הספר-תורה בתוך ארון מזהב, עם דלתות זכוכית, כדי שיוכלו לראות את הספר-תורה,
3 וכאשר הילד ישאל: מה זה? יאמרו לו: כשתגדל - תדע... ולפעמים מחזיקה האמא בידה את המפתח
4 של הארון, ואינה סומכת אפילו על בעלה, שמא יקלקל וימסור את המפתח לילד!...

5 ואימתי ילמד תורה? - לאחר גיל ששים וחמש, כשיפרוש לגימלאות, אז יהיה לו "תחביב" - ללמוד
6 תורה!...

7 התורה - ממשיך היצר-הרע לטעון - ניתנה במדבר, לפני שלשה ומחצה אלפי שנה, כאשר העולם
8 לא היה עדיין תרבותי, מה-שאינ-כן עתה, כשנמצאים ב"ארץ נושבת"⁶⁰, בעולם תרבותי, שיש בו את
9 הידע כיצד להשמיד מאתיים אלף בני-אדם בבת אחת... ואם-כן היתכן שעתה ילמדו עם ילד אל-ף-בי"ת,
10 כפי שלימד משה רבינו לפני שלשה ומחצה אלפי שנה?! - עכשיו צריך ללמוד "איי פי סי", ללמוד
11 בבית-ספר ממלכתי ("פאבליק סקול"), ואחר-כך ב"תיכון" ("היי סקול"), ואחר-כך ב"אוניברסיטה"
12 ("קאָלעדזש"), כך שבגיל שמונה-עשרה יסיים כבר את ה"אוניברסיטה", ושם ילמד ספרות-אנגלית
13 ("ענגליש ליטערעטשור"), וגם - כפי שטוענים שעכשיו הזמן שצריכים ללמוד גם הישרדות עצמית
14 ("סעלף סערווייוועל").

15 וכל זה - אפילו "בתוך הגן", בגן-עדן, אצל הורים יהודים חרדים כו'!

16 טז. אך האמת היא, שרואים בפועל את ה'פירות' של 'חינוך' שכזה - שכאשר מתבגר, הולך
17 ל'סענטראל פארק', ונעשה 'ביטניק', 'היפי' וכו'; ולעומת זאת, כאשר מעניקים לילד חינוך על-פי תורה,
18 כפי שהתורה דורשת מיהודי - אזי לא יודעים מכל הצרות הנ"ל, וזוכים לנחת יהודי.
19 ולכן, הנה גם אם בשכלו מתקבל באופן אחר, יש להתחשב עם העובדות בפועל ממש, וכידוע הכלל
20 אצל חכמי המדע, ובפרט חכמי המדע שבדורנו, שכל דבר יכולים לבחון ולראות מה'פועל ממש',
21 ובנידון-דידן, שמה'פועל ממש' רואים היכן היא הטעות בענין החינוך, שזהו מה שנגרם על-ידי נחש
22 הקדמוני, שבזמנינו הרי זה העיתונים והטלוויזיא...

23 וזהו מה שקורין בשמחת-תורה "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", בהמשך לקריאה
24 שלפני-זה שבה נאמר "תורה צוה לנו גו"⁶¹ - שכללות ההנהגה שתהיה אצלו בנוגע ל"שמים וארץ", תלויה
25 במדת ההתמסרות שלו לתורה. וכאמור, שדווקא על-ידי החינוך על-פי תורה זוכים לנחת יהודי כו'³⁹.

* * *

26 יז. בכדי להקל על הנסיון בנוגע לענין החינוך, זיכנו הקב"ה שרואים את המציאות בפועל כפי שהיתה
27 גם לאחר שבאו כבר ל"ארץ נושבת" - לא רק בזמן מתן-תורה, שעל זה טוען היצר-הרע שכיון שזה
28 היה במדבר, אין זה שייך עכשיו.

29 ובהקדמה - שידוע הפתגם של הרב הצדיק מבאָרדיטשוב⁶¹, שהיה מליץ בזכותן של ישראל, באמרו
30 להקב"ה: את ה'גן-עדן' כו' - הכנסת בספרים, ואילו ה'עולם הזה' הוא בגלוי לעין כל, ואם-כן כיצד
31 הנך יכול לבוא בטענות כו'? ועל-דרך-זה ישנם כאלו שמצדיקים את עצמם כו'. ולכן, מזמן לזמן מראה
32 הקב"ה דוגמאות כו'.

33 ועל-דרך-זה בנוגע לענינו - שמצינו דוגמא לאופן ההנהגה הנדרשת בענין החינוך ב"ארץ נושבת"
34 גופא, ובזמן שהיתה המלוכה באופן מסודר - בימי אחז:

35 אמרו חכמינו ז"ל⁶² "למה נקרא שמו אחז, שאחז (סגר) בתי כנסיות ובתי מדרשות", ולא הניח שילמדו
36 בהם תורה.

(62) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ב"ר פמ"ב, ג. ויק"ר פ"א,

(60) בשלח טז, לה.

ז. פתיחתא דאסת"ר יא. וראה תדא"ז פ"ט.

(61) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם ת"מ

חמ"ט ע' 354. וש"נ.

ואף-על-פי שאחז היה המלך, וצריכים לשמוע אליו, ועל מרידה במלכות מגיע עונש של היפך החיים⁶³ - בא ישעיהו הנביא, והכריז⁶⁴ שאין להתחשב בכך, אלא צריכים לחנך את הילדים על-פי תורה. ולכאורה, כיצד יכולים לתת לילדים חינוך על-פי תורה בשעה שאין מניחים לעשות זאת?! ובאמת לא היו הרבה ילדים, אלא שנים בלבד: שמו של האחד היה "מהר שלל חש בו", ושמו של השני היה "שאר ישוב". ואם-כן נשאלת השאלה: מהי התועלת בכך שיעמידו שני ילדי ישראל - הרי גם כאשר יפעלו אצלם תנועה של מסירת נפש, לא יוכלו להפוך את כל העולם, כיון שהמלך אינו מניח אותם לעשות זאת?! אך המענה לזה - מרומז בשמותיהם, ואכן רואים בפועל, שלמרות שהיו "בטלנים", ולא "מתורבתים" וכו', הנה בשעה שהיתה המלחמה עם סנחריב, הנה על-ידם נפעלה מפלת סנחריב⁶⁵. יח. אך עדיין טוען היצר-הרע, שזהו ענין שכתוב בספר אודות מאורע שאירע בעבר, ועדיין אין זו ראייה בנוגע לזמנינו זה. ובכן, יתירה מזה הראה הקב"ה: ישנם יהודים שנמצאים במדינה ההיא במיצר ובשביה במשך שבע-עשרה שנה - מבלי לדעת כמה זמן ימשך מעמד ומצב זה ("עס איז נאך אַלץ קיין טאָלק ניט"), שהרי אינם יכולים להשלות את עצמם שזהו רק לזמן קצר, כיון שמצב זה נמשך כבר יותר מעשרים שנה, ועד ליוכל שנים - במעמד ומצב שאין מניחים אותם ללמוד תורה ולקיים מצוות, ואף-על-פי-כן מצליחים לגדל ולחנך ילדים בדרך התורה והמצוות, מתוך מסירת נפש, כיון שישנה סכנת נפשות ממש. והגע עצמך - לכאורה יש מקום לשאלה: מהי התועלת בכך שיחנכו שם ילדים בדרך התורה והמצוות, בה בשעה שאינם אלא מיעוט בלבד, והמיעוט עצמו הוא במעמד ומצב שאינם יכולים לצאת לרחוב וכו', וכאשר צריך ללכת לבית-הספר ("שקאָלע"), עליו לדאוג כל יום כיצד יתנהג ביום השבת וכו', ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר חושבים אודות התכלית - שבבוא הזמן יצטרך להתחתן ולנהל בית יהודי, שבשביל זה יש צורך במקוה, מוהל ושוחט וכו', ואם-כן איך יצליח ליישם זאת?! ואף-על-פי-כן מצינו בפועל יהודים שגדלו ונתחנכו שם, שהם שומרי תורה ומצוות, עטורי זקן שלם, ומניחים שני זוגות תפילין!... ויתירה מזה⁶⁶:

ישנם אלו שעדיין נמצאים שם, ואינם חושבים כלל שיצאו משם, וכל מה שנוגע להם הוא - לא העובדה שנמצאים במיצר ושביה, ומתקיימים על "לחם צר ומים לחץ"; הם לא חושבים על זה, ולא איכפת להם כו'; נוגע להם אך ורק קיום התורה ומצוות בשלימות... נמצא שם בחור, בעונת השידוכים, שהגיע ממנו מכתב - שזה עצמו ענין של סכנה - ומהי בקשתו? הוא לא מבקש לצאת משם, כיון שאינו חושב על זה כלל, בהיותו סבור שאינו ראוי לכך שיעשה לו נס - אף שבוודאי ראוי הוא לכך, ויהי-רצון שבקרוב יצא משם; הוא גם לא מתאונן על כך שבכל יום ויום עליו לעמוד בנסיונות קשים... - אף שבאמת הרי זה באשמתו של הקב"ה, ואכן יש מקום לטענה וקושיא: מדוע מגיע לו שיצטרך לעבור בנסיונות קשים כאלו?!... אבל אף-על-פי-כן לא נוגע לו קושיא זו, ולא בגלל שיש לו תירוץ על זה, אלא שמלכתחילה אין זה נוגע לו;

(65) ראה שמו"ר פי"ח, ה. פרש"י ישעי' שם.

(66) הדברים דלקמן נאמרו מתוך התרגשות גדולה, ובקול חנוק מבכי (המור"ל).

(63) רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח.

(64) ראה ישעי' ח, יח ובפרש"י ורד"ק שם. וראה גם סה"ש

תש"ד ע' 157.

- 1 הדבר היחידי שלוחץ ומפריע לו - כפי שכותב במכתבו - שהוא זקוק לבקשת עצה על 'מחשבה זרה'
 2 בעת התפילה!... שלכן אינו יכול לקיים את הענין ד"דע לפני מי אתה עומד"⁶⁷, ולחשוב פירוש המילות
 3 כדבעי; זהו הענין שנוגע לו למילוי שליחותו!...
 4 וענין זה נוגע לו בעצם, שהרי לולי זאת, לא היה מעמיד את עצמו בסכנה לשלוח מכתב מעבר לים
 5 כדי לקבל עצה על ענין זה!
 6 יהודי כזה - בשבילו קיים כל העולם כולו, והוא אפילו אינו יודע מזה, ואין הדבר נוגע לו!...
 7 יט. ובנוגע לענינו:
 8 האמור לעיל - שאין זה סיפור סתם, שהרי ישנו הבחור הנ"ל וישנו המכתב כו' - הרי זה בכדי לעורר
 9 ולפעול בנוגע לה"נסיונות" שישנם כאן, שבוודאי אי-אפשר לדמותם כלל לנסיונות שישנם שם!...
 10 גם אם יש למישהו קושיא על הקב"ה - הרי קל לְבַטְלָהּ, במכל-שכן וקל-וחומר מהעובדה שאין לו
 11 קושיות על שכנתו... כיון שמחשיב את מעלתה, ועד שצריך לצאת ידי-חובתו כלפיה, ואם-כן
 12 על-אחת-כמה-וכמה בנוגע להקב"ה, שאין להקשות עליו קושיות כו'.
 13 וענין זה שייך גם בנוגע להאמור לעיל (סעיף יב) אודות ה"בחינה" של שמחת-תורה - אם השמחה
 14 והריקודים הם למעלה ממדידה והגבלה, אבל אינם נוגעים לעניני הפרטיים, או שהם נמשכים וחודרים
 15 גם בענינים הפרטיים כו'.³⁹

* * *

- 16 כ. ידוע מה שכתוב ב'המשך באתי לגני'⁶⁸, שנצחון המלחמה בפועל נעשה על-ידי אנשי החיל, אבל
 17 ישנם גם מפקדי הצבא, שהם מורים לאנשי החיל מה עליהם לעשות כו'.
 18 והענין בזה - שאנשי החיל אינם יכולים לטעון ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁶⁹, כיון
 19 שפעולתם היתה על-פי ההוראה של מפקדי הצבא; ועל-דרך-זה בנוגע למפקדי הצבא, שכל ענינם הוא
 20 להורות לאנשי החיל מה לעשות, ולולי אנשי החיל לא היה יכול להיות נצחון המלחמה בפועל.
 21 וכן הוא גם בנוגע לתלמידי הישיבות וראשי-הישיבות - שכל ענינם של ראשי-הישיבות הוא ללמוד
 22 עם התלמידים, ועל-פי המבואר ב'שולחן ערוך' הלכות תלמוד תורה⁷⁰ בענין "ארור עושה מלאכת ה'
 23 רמיה"⁷¹, הרי מובן לאידך-גיסא גודל הזכות שבלימוד עם התלמידים באופן הרצוי.
 24 ובעמדנו בשמחת-תורה, שענינו הוא השמחה בתורה, בוודאי צריכה להיות שמחה יתירה אצל
 25 ראשי-הישיבות.
 26 וכדי שהשמחה תהיה לא רק שמחה מצד הנשמה, אלא גם בגוף ונפש הבהמית, שלא זו בלבד שלא
 27 יבלבלו, אלא אדרבה, שגם יסייעו בענין השמחה - הנה העצה לזה היא יין גשמי, "אין שמחה אלא ביין"⁷².
 28 ולכן, כל המלמדים, ראשי-ישיבות ומשפיעים בחסידות, יאמרו עתה "לחיים" על יין, יין שרף.
 29 ועל-ידי-זה יתוסף עזר וסיוע בנוגע להשפעה על התלמידים - שתהיה לא רק בנשמתם, אלא גם
 30 בגופם, ועד לאופן ש"מנפשיה כרע"⁷³, כדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁷⁴, שלקראת
 31 הבר-מצוה פעל על גופו שיהיה במעמד ומצב ד"מנפשיה כרע", ובאופן כזה יפעלו גם על התלמידים³⁹.

* * *

(67) ראה ברכות כח, ב.
 (68) תש"י פ"א (סה"מ תש"י ע' 132).
 (69) עקב ח, יז.
 (70) יו"ד סרמ"ה ס"ז. ה' ת"ת לאדה"ז פ"א הי"א.
 (71) ירמ' מח, יו"ד.
 (72) פסחים קט, א.
 (73) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב. ועוד.
 (74) ראה סה"ש תרפ"ה ס"ע 91 ואילך. וש"נ. וראה גם תו"מ חמ"ט ע' 77. וש"נ.

כא. סדר הריקוד בשמחת-תורה הוא באופן שמחזיקים ב"עצי החיים" של הספר-תורה, וכלשון
 הכתוב⁷⁵: "עץ חיים היא למחזיקים בה".
 ובהמשך לזה בא סיום הפסוק: "ותומכיה מאושר", דקאי על "תמכין לאורייתא"⁷⁶, שזהו ענינו של
 שבט זבולון, שהם מסייעים ללומדי התורה, שזהו ענינו של שבט יששכר, ועד כדי כך, שבגלל זה הקדים
 הכתוב זבולון ליששכר, "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך", כיון ש"תורתו של יששכר על-ידי
 זבולון היתה"⁷⁷.
 ואף-על-פי-כן דובר עתה תחילה אודות יששכר ואחר-כך אודות זבולון – על-דרך שמצינו במאמר
 של אדמו"ר מהר"ש⁷⁸ בנוגע לתורה ומצוות, מי מהם גדול, שכותב: "ומחמת שכעת שמחת-תורה, נבין
 דעת הירושלמי⁷⁹ שכל חפצים הם המצוות לא ישוו בה", היינו, שבשמחת-תורה צריך לדבר על מעלת
 התורה; ובהתאם לכך, יש להקדים את הדיבור אודות לומדי התורה (יששכר).
 אבל אף-על-פי-כן צריך להדגיש גם את מעלתם של "תמכין לאורייתא", אשר גם אצלם צריכה להיות
 שמחה יתירה בשמחת-תורה,
 ובאופן שתומשך בגשמיות, כאמור ש"אין שמחה אלא ביין", ואדרבה, אצלם מודגשת יותר ההמשכה
 בגשמיות, כיון שזהו עיקר ענינם,
 וכמו-כן תומשך השמחה משמחת-תורה על כל השנה כולה, עד לשמחת-תורה הבא, על-דרך המבואר
 ב'לקוטי תורה'⁸⁰ ש"מכל רגל ויום-טוב נמשך.. עד הרגל הבא אחריו",
 ועל-ידי-זה יתוסף אצלם בברכתו של הקב"ה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁸¹.

* * *

כב. דובר לעיל (סעיף א) בנוגע לשמיני-עצרת ושמחת-תורה, שיש ענינים בזה מה שאין בזה, ועד
 שבחוץ-לארץ הם בשני ימים שונים, ויש ענינים שהם בשנה בשניהם, ועד שבארץ ישראל הם ביום אחד.
 ובכללות - הנה שמיני-עצרת הוא הכנה לשמחת-תורה; ההמשכה היא בשמיני-עצרת, אלא שזהו
 בהעלם עדיין, אם כי העלם שישנו במציאות ומוכן להתגלות, והגילוי הוא בשמחת-תורה. ולכן השמחה
 של שמחת-תורה היא גדולה יותר מהשמחה של שמיני-עצרת, מצד ענין הגילוי שבשמחת-תורה.
 אך עדיין צריך להבין - דלכאורה איפכא מסתברא: כאשר נפעלת המשכה חדשה, צריכה להיות שמחה
 גדולה יותר מאשר התגלות ענין שכבר נפעל ונמשך לפני-זה! ?
 ויתירה מזה: השמחה דשמחת-תורה היא לא רק השמחה של בני ישראל עם התורה, אלא גם השמחה
 של התורה עם בני ישראל⁸². וביחס לתורה, לא נוגע לכאורה התגלות ההמשכה לבני ישראל, אלא עיקר
 הענין הוא ההמשכה עצמה, שהיא בשמיני-עצרת! ?
 כג. ויובן הענין מהשמות של ה'יום טוב' – שמיני-עצרת ושמחת-תורה:
 שמיני (עצרת) - הוא למעלה משבעת ימי ההיקף (כמבואר בתשובות הרשב"א⁸³). והיינו, שהוא
 למעלה מסדר השתלשלות כו', למעלה גם מיום השבת שהוא יום השביעי, וזוהי גם מעלת שמיני-עצרת
 על שבעת הימים שלפניו.

(80) ברכה צח, ב.

(81) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(82) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ד בתחלתה (תו"מ חל"ח

ע' 109). וש"נ.

(83) ח"א ס"ט.

(75) משלי ג, יח.

(76) זח"ג נג, ב. וראה רד"ה עץ חיים דשמח"ת תרצ"ט (סה"מ

תרצ"ט ע' 68). - נעתק ב"היום יום" כג תשרי, שמח"ת.

(77) ברכה לג, יח ובפרש"י.

(78) ד"ה במד"ר דשמח"ת תרכ"ז (סה"מ תרכ"ו ע' רפט).

(79) פאה פ"א ה"א.

- 1 אמנם, השם "שמיני" עצמו מורה גם על שייכותו לשבעת הימים שלפניו, שהרי לולי שבעת הימים
2 שלפניו לא היה יכול להקרא בשם "שמיני".
- 3 ומזה מובן, שהשמחה דשמיני-עצרת היא בערך לשמחה בשבעת הימים שלפניו, והיא שמחה שבמדידה
4 והגבלה.
- 5 מה-שאיין-כן שמחת-תורה - אינו קשור לימים שלפניו, ולכן השמחה שבו היא למעלה באיך-ערוך
6 מהשמחה בימים שלפניו.
- 7 [ואף שמצינו בנוגע להימים שגומרים בהם את ההלל ש"הסימן הוא בבט"ח, "ט' ימים של חג
8 הסוכות עם שמיני-עצרת"⁸⁴, כך שלכאורה גם שמחת-תורה הוא אחד מט' הימים, שקשור עמהם ובערך
9 אליהם - הרי לא מצינו בשום מקום שמחת-תורה נקרא בשם "תשיעי"⁸⁵].
- 10 כד. ועדיין צריך להבין: איך יתאים האמור לעיל עם דברי הגמרא⁸⁶ "מי שלא ראה שמחת
11 בית-השואבה לא ראה שמחה מימיו", שמזה משמע לכאורה ששמחת בית-השואבה גדולה יותר
12 מהשמחה דשמחת-תורה?
- 13 אך הענין בזה - כמדובר כמה פעמים⁸⁷ שהתכונה המיוחדת של שמחת בית-השואבה היא שעל-ידה
14 מתאפשרת ראיית שמחות נוספות. והיינו, שיש בה כח לפעול שיהיו עוד עניני שמחה; אבל בנוגע
15 לשמחה עצמה - השמחה דשמחת-תורה היא גדולה יותר משמחת בית-השואבה⁸⁸.
- 16 וכמובן מזה ששמחת בית-השואבה היו בה הגבלות - ש"לא היו עושין אותה עמי-הארץ וכל מי
17 שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי-השיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו
18 מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין.. אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע"⁸⁸;
19 מה-שאיין-כן השמחה דשמחת-תורה אין בה מדידות והגבלות, והיא אצל כל בני ישראל בשוה, שכולם
20 רוקדים עם הספר-תורה כפי שהיא סגורה ועטופה כו'⁷, באופן שלמעלה מהבנה והשגה כו'³⁹.
- 21 כה. והביאור בזה:
- 22 שמחת בית-השואבה - על שם "ושאבתם מים בששון גו'"⁸⁹ - קשורה עם ענין המים, ו"אין מים
23 אלא תורה"⁹⁰, שזהו ענין הקשור עם הבנה והשגה.
- 24 וכמו-כן שמיני-עצרת קשור עם ענין ההבנה וההשגה, כי "שמיני" הוא מלשון שמן ודשן⁹¹, שהוא
25 ענין ההבנה וההשגה.
- 26 מה-שאיין-כן ענינו של שמחת-תורה הוא - הריקוד ברגל, ללא כל הגבלות, וכאמור, שבשמחת
27 בית-השואבה היו הגבלות שרק חסידים ואנשי מעשה היו רוקדים כו', מה-שאיין-כן השמחה דשמחת-תורה
28 היא אצל כולם בשוה, לא רק בעלי-תורה, אלא גם אנשים פשוטים, כך שגם בפשטות משתתפים בשמחה
29 מספר גדול יותר בכמות מאשר בשמחת בית-השואבה, כיון שהשמחה היא אצל "כל העם"; וכאמור לעיל
30 (סעיף ט) שברגל ישנו עצם החיות שלמעלה מהכחות כו', ולמעלה מהגבלות כו'. שלכן, הנה גם הריקוד
31 של גדול בתורה הוא כמו הריקוד של איש פשוט, כיון שעיקר המעלה היא בענין הפשיטות.
- 32 כו. אך עדיין צריך להבין: מהי אמנם השייכות של איש פשוט לתורה?!
- 33 ובהקדם הסיפור הידוע⁹² אודות הרב הצדיק מבארדיטשוב, ששאל סנדלר פשוט שרקד בשמחת-תורה:
34 כמה דפי גמרא למדת במשך השנה? והשיב: רבי! האם אתם צוחקים ממני? הרי אתם יודעים שאינני

(89) ישע"י יב, ג.

(90) ב"ק יז, א. וש"נ.

(91) ראה לקו"ש ח"ז ע' 337 הערה 49. וש"נ.

(92) ראה גם שיחת ליל שמחת תשכ"ב הערה 5 (תו"מ חל"ב

ע' 92).

(84) סידור אדה"ז לפני הלל.

(85) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 227, ובהערה 21 שם.

(86) סוכה נא, א"ב.

(87) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 113. וש"נ.

(88) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

שייך ללימוד הגמרא! והמשיך לשאול אותו: אולי למדת 'עין יעקב', משניות וכו' עד לחומש (ענינים השייכים אליו). והשיב, שלא למד מאומה. ושאל אותו: אם-כן מהי השמחה שלך בשמחת-תורה? והשיב: כאשר אה עורך חתונה, צריך לשמוח!...

אבל האמת היא, שאין זו רק השתתפות בשמחתו של האה, אלא זוהי שמחתו האישית ("זיינע אַ אייגענע שמחה"). שכן, אף שהשמחה אינה קשורה עם הבנה והשגה, הרי היא למעלה מזה - מצד העצם, שהרי כל בני ישראל היו במעמד הר סיני וקיבלו את התורה, וכמרומו גם בשם "ישראל", ראשי-תיבות יש ושמים ויבוא אותיות לתורה⁹³, היינו, שלכל אחד מישראל יש אות בתורה⁹⁴, ולכן יש לו חלק בתורה, כמו שכתוב⁹⁵ "ותן חלקו בתורתך".

וזוהי השמחה של איש פשוט, שהיא בעומק יותר מאשר השמחה של בר-שכל, כיון שבה מתבטא ומתגלה ענין הפשיטות.

ועל-ידי השמחה של איש פשוט, ניתוסף גם בשמחה של חכם גדול, וכמו בסיפור הנ"ל אודות הרב הצדיק מבארדיטשוב, שבראותו את השמחה של הסנדלר הפשוט, ניתוסף גם בשמחה שלו, וכאמור לעיל (סעיפים ב"י) - "פוק חזי מאי עמא דבר".

וזוהו גם ענין הריקוד ברגל דוקא, באופן שהרגל מגביה גם את הראש. וכשם שהדברים אמורים בכללות ישראל, בנוגע לאיש פשוט ובעל הבנה - כן הוא גם בפרטיות בכל אחד מישראל, בנוגע לענין השכל וענין ה'קבלת עול' (בחירת דומם) שבו⁹⁶.

* * *

כו. כאמור לעיל - אין חילוקים בענין השמחה, שצריכה להיות בשווה אצל כל בני ישראל, גם אצל מי שלא שייך להבנה והשגה. וזהו גם תוכן תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שלא להסתפק בריקוד שלו, אלא יש לשמח גם יהודים נוספים. ולכן, כל אלו שהלכו לשמח יהודים, יאמרו עתה "לחיים", ותומשך השמחה על כל השנה כולה.

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.

א. כמדובר כמה פעמים¹, יש מעלה מיוחדת בקביעות שנה זו - שיום השבת בא לאחר ימי יום טוב, במשך ג' פעמים, אשר "בתלת זימני הוי חזקה" (כדברי הגמרא²). קביעות זו היתה לראשונה בנוגע לראש-השנה - ש'שבת תשובה' בא מיד לאחר ימי ראש-השנה, שגם בהם ישנו ענין התשובה, כי ראש-השנה הוא התחלת עשרת ימי תשובה, אף ש"יום-הכיפורים הוא זמן תשובה"³, הרי גם ראש-השנה נכלל בימי התשובה, כמובן מזה שישנם "עשרת ימי תשובה", שכוללים גם את ראש-השנה,

(95) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

(1) ראה שיחת יום ב' דחה"ס ס"ב (תו"מ חנ"א ע' 109). וש"נ.

(2) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(3) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.

(93) מג"ע אופן קפו.

(94) ראה זו"ח רות פח, ד. מג"ע שם. סד"ה לה"ע שמח"ת

תש"ו (סה"מ תש"ו ע' 46). תש"ט ע' 41 (נעתק ב"היום יום" יג אדר שני). ד"ה ביום השמע"צ תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע' 69,

ובחננסמן בהערה 420 שם).

- 1 ובתשובה גופא - שיש בה כמה דרגות, ובכללות: תשובה-תתאה ותשובה-עילאה - הנה התשובה
 - 2 דראש-השנה היא תשובה-עילאה, שהרי אין להזכיר ענין של חטא ועון בראש-השנה⁴, כיון שתשובה-
 - 3 עילאה אינה על חטא ועון⁵,
 - 4 וגם יום השבת הוא ענין התשובה, שהרי "שבת אותיות תשב"⁶, ותשובה זו אינה על חטא ועון, שהרי
 - 5 שבת "אין עצב בה"⁷, אלא התשובה היא מתוך שמחה - תשובה-עילאה⁸.
 - 6 וכיון שישנם ג' ימים של תשובה-עילאה ללא הפסק, ו"בתלת זימני הוי חזקה" - הרי זה נמשך על
 - 7 כל השנה כולה, שיהיה בה ענין התשובה באופן של תשובה-עילאה, למעלה מחטאים ועוונות.
 - 8 וכמו-כן היתה קביעות זו בנוגע לחג הסוכות, שענינו שמחה, שהרי ענינו של 'יום טוב' בכלל הוא
 - 9 "מועדים לשמחה", ובפרט חג הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו", וגם יום השבת "אין עצב בה", כ"אם
 - 10 שמחה, ואף-על-פי ששבת ענינו עונג, מכל-מקום יש בו גם ענין השמחה, ואדרבה, השמחה היא באופן
 - 11 נעלה יותר מב'יום טוב', כיון שזוהי שמחה הכלולה בעונג⁸.
 - 12 וכיון שישנם ג' ימים של שמחה ללא הפסק, ו"בתלת זימני הוי חזקה" - אזי נמשך ענין השמחה על
 - 13 כל השנה כולה.
 - 14 ועל-דרך-זה בנוגע לשמיני-עצרת ושמחת-תורה ויום השבת שלאחריהם, ולא עוד אלא שהשמחה
 - 15 דשמיני-עצרת ושמחת-תורה היא גדולה יותר מהשמחה של הימים הראשונים של חג הסוכות. ומזה מובן,
 - 16 שגם השמחה של יום השבת שלאחריהם גדולה יותר מהשמחה של יום השבת שלפני-זה. ועוד זאת,
 - 17 שהשמחה של יום השבת גדולה יותר מהשמחה של שמיני-עצרת ושמחת-תורה, דכיון שביום השבת
 - 18 מתעלים כל ימי השבוע, הרי ביום השבת הזה מתעלים שמיני-עצרת ושמחת-תורה, ולכן השמחה היא
 - 19 גדולה יותר, וכמובן גם מהכלל ש"מעלין בקודש ואין מורידין"⁹.
 - 20 זאת ועוד:
 - 21 יום השבת הזה הוא 'שבת בראשית', שהוא שבת כללי, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰, שלפי
 - 22 אופן העמידה ("ווי מ'שטעלט זיך אַוועק") ב'שבת בראשית', כך נמשך על כל השנה כולה, ומטעם זה
 - 23 נוהגים ב'שבת בראשית' למכור המצוות כו'¹¹, כיון שזוהי שבת כללי על כל שבתות השנה.
 - 24 וכיון שהשמחה היותר גדולה היא ב'שבת בראשית' שהוא שבת כללי - הרי בוודאי ששמחה זו נמשכת
 - 25 על כל השנה כולה.
 - 26 ב. ונקודה נוספת בקביעות שנה זו - שגם פרשת ברכה לומדים ג' פעמים (וב'יום טוב' זה עצמו
 - 27 אומרים חלק הפרשה דשני ג' פעמים¹²), כך שישנו ענין ה"חזקה" ("בתלת זימני הוי חזקה") גם בנוגע
 - 28 להמשכת כל הברכות.
 - 29 ובפרטיות יותר - המשכת כל הברכות בכל הענינים מהקצה הכי עליון עד להקצה הכי תחתון, כמו
 - 30 שכתוב בפרשה¹³: "וליוסף אמר מבורכת הוי' ארצו, ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת", היינו,
 - 31 שהמשכת הברכה היא הן בנוגע לענינים הכי נעלים - 'שמים', וב'שמים' גופא - 'מטל', שמורה על דרגא
 - 32 נעלית יותר, והן בנוגע לענינים תחתונים - 'תהום', וב'תהום' גופא - 'רובצת תחת', וכל ענינים אלו -
 - 33 באופן ד'ממגד', שהוא ענין התענוג, והרי ענין התענוג פועל בכל הענינים שיהיו כולם באופן של תענוג.
 - 34 וענין זה ("וליוסף אמר גו'") קשור במיוחד עם יוסף שבדורנו¹⁴, שעל-ידו באות כל ההמשכות
-
- (4) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ד ס"ב. וש"נ.
(5) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 28. וש"נ.
(6) תניא אגה"ת ספ"י.
(7) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתורה מ"ד -
מו"ק כג, ב.
(8) ראה תו"מ חנ"א ע' 110. וש"נ.
(9) ברכות כח, א. וש"נ.
(10) ראה שיחת יום שמחת תורה דאשתקד בסופה (תו"מ חמ"ח ע' 157). וש"נ.
(11) ראה גם תו"מ שם ע' 171. וש"נ.
(12) פעם א' - בשיעורי חת"ת, וב' פעמים - באמירת שנים מקרא ואחד תרגום (המור"ל).
(13) לג, יג.
(14) ראה שיחת יום שמחת תורה הנ"ל ס"ד (שם ע' 154). וש"נ.

וההשפעות, שהרי עליו נאמר¹⁵ "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", ו"הוא המשביר לכל עם הארץ"¹⁶,
והסדר בזה - שתחילה היא ההמשכה לבני ישראל, ואחר-כך גם "מתחת זרועות עולם"¹⁷, ועד שגם
הם מודים לבני ישראל,
ובאופן ש"הוי' עוז לעמו יתן, הוי' יברך את עמו בשלום"¹⁸, והרי "שלום" קאי על שלמה, שהשלום
של¹⁹, שממנו בא משיח - יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

ג. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

* * *

ד. כיון שביום שמחת-תורה מסיימים פרשת ברכה, וביום השבת-קודש מסיימים פרשת בראשית -
אמלא את מקומו של ה"שמש", ואזכיר (כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג לפעמים להזכיר²⁰) אודות
החויב להעביר את הסדרה, הן פרשת ברכה והן פרשת בראשית.
- העברת הסדרה דפרשת ברכה היתה צריכה להיות לפני שמחת-תורה²¹, אבל אלו שלא עשו זאת
עדיין, יכולים עדיין לעשות זאת; אך כדי שלא לערב בין הפרשיות, יסיימו פרשת ברכה לכל-הפחות
לפני קריאת פרשת בראשית.
ועל-דרך-זה בנוגע ללימוד שיעורי חומש-תהלים-תניא²², שזוהי עבודה גדולה וקשה, וכדברי כ"ק
מו"ח אדמו"ר²³, שפרשת בראשית היא פרשה ארוכה, וכן פירושי רש"י הם ארוכים כו', ועיקר הקושי
הוא מצד הקביעות של שבת בראשית מיד לאחר שמחת-תורה, ואף-על-פי-כן צריכים להשלים את
הלימוד כו'.

וכל זה - למרות שדורשים לשמוח בשמחת-תורה, לשיר ולרקוד מתוך שמחה אמיתית, שזוהי עבודה
גדולה ומעייפת כו', ובפרט כאן בברוקלין, שבדרך כלל לא נותנים מנוחה... לא לאכול ולא לשתות ולא
לישון כו'²⁴, ואף-על-פי-כן כיון ש"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"²⁵, ו"איני²⁶ מבקש כו' אלא לפי
כחן"²⁷, הרי בוודאי ישנו הכח הדרוש לעשות זאת בפועל ממש.

* * *

ה. איתא ב'ילקוט'²⁸ שכאשר "עמד משה לברך את ישראל", "פתח במה שחתם יעקב" - כשם
ש"יעקב.. פתח במה שחתם יצחק", וכן דוד, ש"פתח במה שחתם משה": משה חתם ב"אשריך ישראל"²⁹,
ודוד פתח ב"אשרי האיש"³⁰ (וכמו-כן סיים ב"אשרי", שהרי "כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח
בה באשרי וסיים בה באשרי"³¹, כפי שמבאר ה'צמח צדק'³² מעלת הדבר).

להמזיק את חבירו בשמחת (מצד שכרות כו'), אם חייב לשלם
(ראה נטעי גבריאל הל' חגה"ס פצ"ד סכ"ח. וש"נ). והוסיף, שאף
שאין זה נוגע אלינו, הרי זה כמו כמה ענינים שלומדים בתורה
גם אם אינם שייכים לפועל (ראה תניא פ"ה).

(25) ע"ז ג, סע"א.

(26) תנחומא נשא יא. ועוד.

(27) חסר קצת (המו"ל).

(28) יל"ש תהלים רמז תריב. וראה גם מדרש תהלים בתחלתו.

יל"ש ויחי רמז קסא. תנחומא שם טז. ב"ר פ"ק, יב.

(29) ברכה לג, כט.

(30) תהלים א, א.

(31) ברכות י"ד, רע"א. יל"ש לתהלים שם רמז תריג.

(32) אוה"ת נ"ך (כרך ב) לתהלים ע' תתקאי ואילך.

(15) משלי כב, ט. וראה זח"ג קל, א.

(16) מקץ מב, ו.

(17) פרשתנו שם, כו.

(18) תהלים כט, יא.

(19) פרש"י שה"ש א, א - משהש"ר פ"א, יא.

(20) ראה גם שיחת ליל שמחת תרצ"ז ס"ז (סה"ש תרצ"ו ע')

(14). יום שמחת תש"ד בסופה (סה"ש תש"ד ע' 44).

(21) ראה גם שיחת יום שמחת שבהערה 10 (שם ע' 156).

וש"נ.

(22) ראה גם תו"מ שם ע' 216. וש"נ.

(23) ראה תו"מ ח"י"ח ע' 110. וש"נ.

(24) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק, שגם לא מניחים

לסטור ("פאטשן") זה לזה... ואמר שיש שאלה באחרונים בנוגע

- 1 והענין בזה - שישנם לבני ישראל כל הברכות וההמשכות כו', הן בגשמיות והן ברוחניות, החל
2 מאברהם אבינו, שהיה מקור כל הברכות, כפי שאמר לו הקב"ה: "הברכות נתונות בידך"³³, ועד לברכות
3 של דוד, שיש בהם עילוי לגבי כל הברכות שלפניו, כי הברכות של אברהם היו בהגבלה (מבלי הבט
4 על גודל רצונו לברך כו'), ועל-דרך-זה הברכות של יצחק ויעקב ומשה, ואילו ברכותיו של דוד - "דוד
5 עבדי נשיא להם לעולם"³⁴ - נמשכות תמיד, ללא מדידות והגבלות.
- 6 וביחד עם זה, הנה ברכותיו של דוד הם המשך לברכותיו של משה, וברכותיו של משה - המשך
7 לברכותיו של יעקב, וברכותיו של יעקב - המשך לברכותיו של יצחק, וברכותיו של יצחק - המשך
8 לברכותיו של אברהם.
- 9 ובכל אופן - ישנן כל הברכות, החל מברכת אברהם, "אחד היה אברהם וירש (זרעו) את הארץ"³⁵,
10 ועד לברכת דוד, מלכא משיחא, משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.
- 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס].

בס"ד. שיחת שבת פרשת בראשית, מברכים החודש מר-חשון, ה'תשכ"ח.

- התוועדות ב, המשך להתוועדות יום שמחת-תורה -

בלתי מוגה

- 12 א. דובר לעיל¹ שבימי חג הסוכות יש כמה דרגות של שמחה:
- 13 (א) שמחה של מצוה - כמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה..
14 עבודה גדולה היא", וכמבואר בכתבי האריז"ל ובכמה מקומות בתורת החסידות², שההתבוננות שהקב"ה
15 נתן אפשרות לקיים מצוה ולגרום לו נחת-רוח ("נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"³), פועלת אצל
16 מקיים המצוה שיעשה זאת בשמחה. וכיון שב'יום טוב' ישנן כמה מצוות, הרי יש בו שמחה של מצוה.
- 17 (ב) שמחת 'יום טוב' - שהרי כל ה'ימים טובים' נקראים 'מועדים לשמחה'⁴, ששמחה זו צריכה להיות
18 נמשכת גם בגשמיות, שגם הגוף ונפש הבהמית יהיו בשמחה (בהוספה על שמחה של מצוה - מצד
19 ההתבוננות בגודל מעלת קיום המצוות - שהיא מצד הנשמה), כפי שמצינו שבזמן שבית-המקדש קיים
20 היתה השמחה על-ידי בשר שלמים - "אין שמחה אלא בבשר"⁵, ומשחרב בית המקדש - "אין שמחה
21 אלא ביין"⁶, כפסק-דין רבינו הזקן⁶ ש"עכשיו שאין בית-המקדש קיים אין יוצאים ידי-חובת שמחה (שגם
22 בזמן הזה היא מצות-עשה מן התורה) אלא ביין".
- 23 (ג) השמחה המיוחדת של חג הסוכות, שנקרא "זמן שמחתנו", כדאיתא ב'ילקוט'⁷ "אתה מוצא שלש
24 שמחות כתיב בחג, ושמחת בחגך⁸, והיית אך שמח⁹, ושמחתם¹⁰ לפני ה' אלקיכם שבעת ימים"

(5) פסחים קט, א.

(6) שו"ע או"ח סתקכ"ט ס"ז.

(7) יל"ש אמור רמז תרנד בתחלתו.

(8) פ' ראה טז, יד.

(9) שם, טו.

(10) אמור כג, מ.

(33) פרש"י לך לך יב, ב.

(34) יחזקאל לו, כה.

(35) שם לג, כד.

(1) שיחת שבת חוהמ"ס בתחלתה (תו"מ חנ"א ע' 124). וש"נ.

(2) ראה תו"מ סה"מ חשון ע' רעט. וש"נ.

(3) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

(4) נוסח התפילה וקידוש ליו"ט.

1 (מה-שאיין-כן בחג הפסח וחג השבועות), ולכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בנוסח התפילה דחג
2 הסוכות: "זמן שמחתנו", ועד שמחג הסוכות למדים גם בנוגע לשאר הימים טובים' שהם "מועדים
3 לשמחה"¹¹.

4 ד) שמחת בית-השואבה - כמו שכתוב¹² "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", שעל זה אמרו
5 חכמינו ז"ל¹³ "מי שלא ראה שמחת בית-השואבה לא ראה שמחה מימיו".

6 ולהעיר, שמלשון הרמב"ם¹⁴ משמע ששמחת בית-השואבה היא אותה השמחה של חג הסוכות, אבל
7 באמת אי-אפשר לומר כן, שהרי: (א) הרמב"ם מסיים בעצמו¹⁵ ש"שמחה זו אינה דוחה לא את השבת
8 ולא את יום-טוב" (שישנם בחג הסוכות בכל שנה), (ב) יש תנאים שסוברים שניסוך המים (שלצורך זה
9 היתה שאיבת המים ושמחת בית-השואבה) התחיל ביום ב' דסוכות, או ביום ו' דסוכות¹⁶. ואם נאמר
10 ששמחת בית-השואבה היא השמחה דחג הסוכות, הרי יחסר בציווי התורה "ושמחתם גו' שבעת ימים".
11 ה) השמחה של שמיני-עצרת ושמחת-תורה - כ'מנהג ישראל' שהיא שמחה גדולה יותר מהשמחה
12 של חג הסוכות ושמחת בית-השואבה¹⁷, שהרי בשמחת בית-השואבה רק "חסידים.. ואנשי מעשה.. היו
13 מרקדין", "אבל כל העם.. באין לראות ולשמוע"¹⁸, מה-שאיין-כן בשמיני-עצרת ושמחת-תורה נוטלים
14 כולם חלק בשמחה.

15 וכמובן גם מדברי המדרש¹⁹ "משל למלך שעשה סעודה שבעת ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה..
16 כיון שעברו שבעת ימי המשתה, אמר לאוהבו.. נגלגל אני ואתה כו'", ודוגמתו בנמשל, שבחג הסוכות
17 מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות²⁰, ואילו בשמיני-עצרת ושמחת-תורה נמצאים "ישראל ומלכא
18 בלחודוהי"²¹, ומזה מובן שגם השמחה בשמיני-עצרת ושמחת-תורה היא באין-ערוך לגבי השמחה שבימי
19 חג הסוכות.

20 וכן מובן גם מהכלל "מעלין בקודש"²², שלכן השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה שבאה לאחר
21 חג הסוכות היא (לא קטנה יותר, אלא) גדולה יותר.

22 ב. ועל-פי המדובר כמה פעמים²³ אודות הקביעות המיוחדות של שנה זו, שמ'יום טוב' נכנסים מיד
23 לשבת, הרי מובן, שהשמחה דשמחת-תורה נמשכת גם ביום השבת. והיינו, שאף-על-פי שענינו הגלוי
24 של שבת הוא עונג, ולא שמחה, הרי כיון שיום השבת בא מיד לאחר שמחת-תורה, בהכרח לומר שבו
25 כלולה גם השמחה דשמחת-תורה.

26 [כאשר הקביעות היא באופן שיש הפסק כמה ימים בין שמחת-תורה לשבת, אזי יכולים לדחוק ולומר
27 שיום השבת כולל רק את הימים שבינתיים, אבל לא את ימי שמיני-עצרת ושמחת-תורה שבאותו שבוע;
28 אבל כאשר מיד לאחר שמחת-תורה בא יום השבת, בהכרח לומר שיום השבת כולל גם את השמחה של
29 שמחת-תורה].

30 ובאמת, הנה השמחה של שבת היא גדולה יותר - שהרי ישנו הכלל ד"מעלין בקודש", ובפרט על-פי
31 פירוש רש"י על הפסוק²⁴ "ויכל אלקים גו'", "מה היה העולם חסר - מנוחה, באת שבת באת מנוחה"
32 (כמו שנתבאר לעיל²⁵). היינו, שיום השבת מוסיף שלימות בששת ימי המעשה, הרי מובן שיום השבת
33 שלאחר שמחת-תורה מוסיף שלימות בשמחת-תורה.

(18) רמב"ם שם הי"ד.

(19) במדב"ר פכ"א, כד.

(20) סוכה נה, ב. במדב"ר שם.

(21) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א.

(22) ברכות כח, א. וש"נ.

(23) שיחת יום שמחת בתחלתה (תו"מ חנ"א ע' 167). וש"נ.

(24) פרשתנו ב, ב.

(25) בהתוועדות הא' בסופה (תו"מ חנ"א ע' 183 ואילך).

וש"נ.

(11) ראה תוס' חגיגה ח, סע"א. ס' יראים (השלם) סתכ"ז.

אנציק' תלמודית ערך חוה"מ ס"ח (כרך יג ס"ע רכח). וש"נ.

(12) ישע"י יב, ג.

(13) סוכה נא, א"ב.

(14) הל' לולב פ"ח הי"ב. וראה בארוכה שיחת שמחת ביה"ש

תש"כ (תו"מ חכ"ז ע' 34 ואילך). וש"נ.

(15) שם הי"ג.

(16) ראה תענית ג, א.

(17) ראה גם תו"מ חנ"א ס"ע 157. וש"נ.

1 [ואף-על-פי שיום השבת הוא רק 'אסרו חג' (שבאים יחד, ואינם בסתירה זה לזה, כיון שיום השבת
2 קשור עם ימי השבוע, ו'אסרו חג' קשור עם ימי החודש), ובמה נחשב הוא לגבי 'יום טוב', וכידוע שכל
3 הענין של 'אסרו חג' (אפילו עיקר ענינו של 'אסרו חג' שהוא בחג השבועות²⁶) אינו אלא מנהג - הרי
4 חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה²⁷, ועד שמצינו בירושלמי²⁸ שמנהג מבטל הלכה].

5 ג. ומיום השבת הזה, שכולל את כל הדרגות שבענין השמחה - צריך להמשיך שמחה על כל השנה
6 כולה.

7 וכיון ששמחה פורץ גדר²⁹, גדרו של עולם - תפרוץ השמחה את כל הגדרים וההגבלות, ויקויים היעוד³⁰
8 "יעלה הפורץ לפניהם", דקאי על מלכא משיחא, ואז תהיה תכלית השמחה - "שמחת עולם על ראשם"³¹.

* * *

9 ד. ידוע מה שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'³² בנוגע ליום השבת, ש"גם כל בעלי עסקים יש להם
10 פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם.. ואדרבה, עליהם מוטל ביתר שאת ויתר עז.. ולזאת גם הם ירדו
11 לפני התיבה כו", כמו שהוא בנוגע לענין התורה³³.

12 ומזה מובן גם בנוגע לענין של שמחת-תורה (שקשור במיוחד עם ענין התורה, השמחה שבתורה)
13 כפי שנמשך ביום השבת שלאחריו - שאצל בעלי עסקים צריך להיות מודגש יותר ענין השמחה שבתורה.

14 ואף-על-פי שנתבאר בהתוועדות הקודמת³⁴ שהשמחה דשמחת-תורה היא אצל כולם בשוה, שהרי
15 בשמחת-תורה לא נוגע ענין ההבנה וההשגה שבתורה, כמודגש בכך שהריקוד עם הספר-תורה הוא כפי
16 שהספר-תורה עטוף במעיל, באופן שאי-אפשר לקרות בו - הרי בנוגע להתגלות השמחה והמשכחה על כל
17 השנה, ישנו ענין של התחלקות. ולכן, ביום השבת, שזהו זמן שלימוד התורה שייך יותר לבעלי עסק,
18 הנה גם ענין השמחה צריך להיות אצלם יותר.

19 ועל-דיי-זה שתהיה אצלם השמחה ביותר, הרי זה יומשך על כל השנה, ובעיקר בנוגע לענין שלהם
20 - "תמכין לאורייתא"³⁵, כיון שהקב"ה יתן להם "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³⁶,

21 ועד שכאשר תהיה הנהגתם באופן ד"השלך על ה' יהבך"³⁷, לסמוך לגמרי על הקב"ה - אזי "והוא
22 יכלכלך"³⁷, כפירוש ה'צמח צדק'³⁸ שהקב"ה יעשה גם את ה"כלי"³⁹.

* * *

23 ה. בכלל הרי זה דבר פלא, איך מגיע יהודי להיות "בעל עסק":
24 יהודים הם בני אברהם יצחק ויעקב. וכיון ש"אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה.. יצחק אבינו זקן
25 ויושב בישיבה היה.. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה"⁴⁰, וישנו כלל בגמרא⁴¹ "כל שהוא תלמיד חכם
26 ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר⁴² ואני זאת בריתי
27 וגו' לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרעך.. מעתה ועד עולם.. מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא

ע' (158). וש"נ.

(35) זח"ג נג, ב. וראה תו"מ חנ"א ס"ע 155 ואילך. וש"נ.

(36) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(37) תהלים נה, כג.

(38) הובא בפלח הרמון וירא סב, ג. וראה סה"מ עזר"ת ע' קז.

תפר"ח ע' כח. תרצ"ט ע' 21. סה"מ קונטרסים ח"ב שלח, סע"ב.

(39) חסר הסיום (המול).

(40) יומא כח, ב.

(41) ב"מ פה, א.

(42) ישע"י נט, כא.

(26) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ט. וש"נ.

(27) ראה עירובין כא, ב. סנהדרין פח, ב.

(28) יבמות פ"ב ה"א. ב"מ פ"ד ה"א - הובא בפוסקים. וראה

בארוכה שד"ח כללים מערכת המ' כלל לז"ל.

(29) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(30) ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד ובפירש"י שם.

אגרת בראשית ספס"ג.

(31) ישע"י לה, יר"ד. נא, יא.

(32) ס"א (קג, א).

(33) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ה. וש"נ.

(34) שיחת ליל שמחת ס"ב. סכ"ד (תו"מ חנ"א ע' 141. ריש

- שלה" - היה צריך להיות הסדר אצל כל בני ישראל שעיקר התעסקותם תהיה בענין התורה, ואילו ענין המלאכה יהיה רק מזמן לזמן, באופן ש"מלאכתך עראי"⁴³ - לא רק בנפש, אלא גם בכמות הזמן?!
- אבל אף-על-פי-כן רואים בפועל, שמזמנו של יעקב התחיל הסדר שיש חלוקה בין יששכר לזבולון, וכן נמשך בכל דור ודור שישנם 'מארי תורה' ו'מארי עובדין טבין', יושבי-אוהל ובעלי-עסקים.
- ו. אמנם עדיין נשאלת השאלה:
- ישנם אלו שבמשך עשיריות שנים עמדו בנסיגות חרשים מידי יום ביומו, - בנוגע לחנניה מישאל ועזריה, איתא בגמרא⁴⁴ ש"אילמלי נגדוהו כו", ואילו כאן רואים יהודים שעמדו בנסיון במשך עשיריות בשנים - ועתה יצאו מן המיצר למצב רגיל באופן של הרחבה, כך שעכשיו יכולים לעסוק בלימוד התורה.
- ואם-כן היו צריכים להתמסר לגמרי ללימוד התורה, כדברי הרמב"ם⁴⁵ בנוגע לימות המשיח: "לא נתאו... ימות המשיח.. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה".
- ולפועל מתנהגים באופן הפוך⁴⁶ - שרוב היום עסוקים הם בגשמיות!...
- בוודאי הרי זה באופן ש"כל מעשיך.. לשם שמים"⁴⁷, ויתירה מזה: "בכל דרכיך דעהו"⁴⁸, אבל עדיין הרי זה מעמד ומצב שעיקר העסק בכמות הזמן הוא בענין הגשמיות!
- ובכן: זוהי אמנם קושיא, אבל בהשגחה פרטית - כן הוא הסדר, והרי ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁹ שאין להתערב בעניני "בעל-הבית/שקייט".
- וכיון שכן הוא המצב בפועל - הנה יהי-רצון שיהיה אצלם ענין ההרחבה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", וינצלו זאת עבור עניני טוב וקדושה, תורה ומצוותיה - להיות תומכי תורה, ועל-ידי-זה יהיה להם חלק בלימוד התורה של יששכר⁵⁰.
- ז. ובפרט בנוגע ל"הנצנים (ש)נראו בארץ"⁵¹ - הראשונים שיצאו מהמדינה ההיא, והתיישבו בכפר-חב"ד⁵², ועוסקים שם בעבודת האדמה כפשוטה ("לשם שמים", ועד באופן ד"דעהו") - שתהיה אצלם פרנסה בהרחבה, הן הרחבה בפרנסה עצמה, והן בנוגע לתוצאה - לנצל זאת עבור ענינים רחבים, בריאים ושמחים.
- והרי ענין ההרחבה מגיע עד לעצמותו יתברך, ומשם יומשך למטה מעשרה טפחים באותו אופן שהוא למעלה מעשרה טפחים. ומובן, שאפילו טפח אחד מלמעלה, נעשים כל הענינים באופן אחר, ועל-אחת-כמה-וכמה כשתהיה ההמשכה כפי שהענינים הם למעלה מעשרה טפחים.
- ובפשטות - שתהיה להם הרחבה באופן שיוכלו ליתן ריבוי צדקה עבור מוסדות תורה, ובפרט מוסדות חינוך על טהרת הקודש, כולל ובמיוחד בנוגע לנקודה העיקרית של כפר-חב"ד - הענין של הפצת המעיינות חוצה, שיוכל להיות ללא מניעות ועיכובים.
- ויקויים היעוד "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד"⁵³, "והשבתי חיה רעה מן הארץ"⁵³, ו"לא ירעו ולא ישחיתו גו"⁵⁴ (ולא רק שהמזיק יתבטל, אלא יתירה מזה, שיתהפך למסייע⁵⁵, על-דרך "זדונות נעשו לו כזכיות"⁵⁶), "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁵⁴.

43 ראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ז. טושו"ע ואדה"ז אר"ח ורש"נ.
 רסקנ"ו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ב.
 44 כתובות לג, ריש ע"ב.
 45 סוף הל' מלכים. וראה גם הל' תשובה ספ"ט.
 46 ראה גם תו"מ חמ"ב ע' 338. ורש"נ.
 47 אבות פ"ב מ"ב.
 48 משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. ורש"נ.
 49 ראה סה"ש תש"ח ע' 187. וראה גם תו"מ חל"ב ע' 138.
 50 ראה רמ"א יו"ד רסרמ"ו.
 51 שה"ש ב, יב.
 52 ראה גם תו"מ ח"נ ע' 206. ורש"נ.
 53 בחוקתי כו, ו.
 54 ישע"י יא, ט.
 55 ראה סנהדרין נט, ב.
 56 יומא פו, ב.

1 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

2 כיון שנמצאים כאן באי-כח של כפר-חב"ד - ביניהם גם רב, וכן מהוועד הגשמי ומהוועד הרוחני -
3 יאמרו כולם יחד "לחיים" בקול תרועה, ויגביהו את כפר-חב"ד - ועל-ידי-זה את כל ארץ ישראל -
4 למעלה מעשרה טפחים, וילכו לקבל פני משיח צדקנו, שאז יהיה המצב הגשמי בהרחבה בגלוי⁴⁵, "כי
5 מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

* * *

6 ח. דובר כמה פעמים אודות מה שכתוב ב'לקוטי תורה'⁵⁷ בנוגע לענין של אתערותא דלעילא -
7 ובאותיות פשוטות: כאשר יש התעוררות אצל יהודי לעשות דבר טוב, באופן שהתעוררות היא שלא
8 לפי ערך ההכנה, או ללא הכנה כלל, שזוהי ראייה שהקב"ה מצד חסדו רוצה ליתן לו מתנה מלמעלה,
9 מבלי הבט על מעמדו ומצבו אם הוא ראוי לכך אם לאו - שכדי שיהיה קיום להתעוררות זו, צריך מיד
10 לקשר זאת עם ענין של פועל.

11 וענין זה ישנו גם בנגלה (כמדובר כמה פעמים⁵⁸ שכל הענינים שבפנימיות התורה, משתקפים גם
12 בנגלה דתורה) - כפי שמצינו אצל כמה נביאים שנצטוו לקשר את הנבואה עם פעולה גשמית, כדי שיהיה
13 לה קיום⁵⁹, כי אף-על-פי שכל ענין הנבואה היא גילוי דבר ה', "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"⁶⁰, "רוח
14 ה' דיבר בי ומלתו על לשוני"⁶¹, הרי זה יכול להיות באופן שישאר למעלה בעולם הדיבור (אם מצד
15 ענינים טובים, או להיפך - שמא יגרום החטא כו'), ולכן יש צורך לקשר זאת עם פעולה גשמית,
16 שעל-ידי-זה יומשך קיום הדבר למטה.

17 ואף-על-פי שבזמן הזה אין ענין של נבואה, הרי ישנם ענינים שהם בדוגמת ענין הנבואה, כמו ענין
18 ה"בת קול"⁶², או התעוררות שבאה מלמעלה שלא לפי ערך ההכנה (כנ"ל), ולכן כדי להיות בטוח שיהיה
19 הדבר באופן של קיום, אזי העצה היא לקשר זאת מיד עם פעולה גשמית.

20 ועל-דרך-זה בנוגע להחלטות טובות, שכדי שיבואו לידי פועל ממש, העצה היא שמיד באפשרות
21 הראשונה יקשרו זאת עם פעולה גשמית, שעל-ידי-זה מבטיחים שאכן יקוימו בפועל (בכחו של הקב"ה,
22 שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כח"⁶³).

23 ט. ולהעיר, שענין זה נוגע לבעלי-עסק יותר מאשר ליושבי-אוהל, כי:
24 יושבי-אוהל שמחליטים להוסיף בלימוד התורה - יכולים תמיד לקיים החלטתם תיכף ומיד, ללא
25 העלמות והסתרים, שהרי לימוד התורה ישנו תמיד, גם בשבת ויום טוב, ואפילו ביום הקדוש (כידוע
26 בנוגע לרבותינו נשיאנו, שבזמן ההפסקה היו נוהגים ללמוד את שיעוריהם הקבועים⁶⁴ - כמו אצל
27 הכהן-גדול (שהרי רבותינו נשיאנו הם בדוגמת כהן-גדול⁶⁵), שלא היה עסוק בעבודת יום-הכיפורים
28 במשך כל היום כולו, כך שלאחרי גמר עבודתו היתה לו שהות ביום לעשות ענינים נוספים).

29 מה-שאינ-כן בעלי-עסק שהחלטתם היא בנוגע לצדקה - הרי אין זה באופן שיכולים תמיד לקיים
30 החלטתם תיכף ומיד, ולכן יש צורך לקשר זאת על-כל-פנים עם פעולה גשמית, על-ידי הדיבור עם משהו
31 אחר וכו' וכו', ובאופן של ריבוי ביותר.

32 וכאשר ישנה החלטה טובה, ומקשרים זאת עם פעולה גשמית - הנה גם כאשר נתינת הצדקה בפועל
33 תהיה רק לאחר זמן, הרי הקב"ה שיודע עתידות, ויודע שיקיימו זאת בפועל, מעלה עליו כאילו עשה.

(61) שמואל-ב כג, ב.

(62) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ה בתחלתו). וש"נ.

(63) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(64) ראה תו"מ - רשימת היומן ע' קפו. וש"נ.

(65) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 98.

(57) ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(58) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 127. וש"נ.

(59) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך יב, ו. לבוש על

הרקאנטי לך לך שם.

(60) עמוס ג, ז.

י. ובנוגע לענייננו:

ישנו בעל-עסק⁶⁶ שהתמסר בנוגע לפריצת המחיצות של כמה חדרים בבנין זה כדי להרחיב את מקום התפילה⁶⁷.

ויהי-רצון שלא יסתפקו בהסרת הכתלים, אלא יהיה גם ענין של פירצה והסרת כל ההגבלות בנוגע לתפילה צדקה ותורה, אצל כל אחד, וכן אצל עשירות מאות ואלפים ועד לרבבות (כמבואר ב'לקוטי תורה' פרשת ברכה⁶⁸ המעלה דרבבה, "רבבה כצמח השדה"⁶⁹, ועד למעלה לגמרי ממספר), ועד להפירצה הכללית של גדרי הגלות.

והענין בזה - שעל-ידי עבודת התפילה בהרחבה, נעשית גאולה פרטית, שזהו ענין ד"פדה בשלום נפשי⁷⁰ [והיינו, שאף-על-פי שתפילה היא "מן המיצר"⁷¹, "ממעמקים"⁷², הרי מיד לאחר "מן המיצר" נעשה "ענני במרחב"⁷¹, שזהו ענין של הרחבה ללא גדרים, ובאופן של ביטול כל המניעות והעיכובים], ועל זה אומר הקב"ה "מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"⁷³, ועד שנעשה "פדאני" בפועל (ללא כ"ף הדמיון), שזוהי הגאולה הכללית.

ובלשון רש"י בפירוש הפסוק⁷⁴ "ושב ה' אלקיך את שבותך" (כמדובר לעיל⁷⁵): "כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו (כהמשך הכתוב⁷⁶: "אם יהיה נדחך בקצה השמים", אפילו אם נמצא שם יהודי אחד, הנה "משם יקבצך גו'"), כענין שנאמר⁷⁷ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", ומביא אותו ל"הר הקודש בירושלים"⁷⁸.

* * *

יא. אף-על-פי שדובר לעיל אודות בעל-עסק, שיש להם קדימה במעלה, כמו שכתוב⁷⁹ "שמח זבולון בצאתך (ואחר-כך) ויששכר באוהליך" - הנה יששכר הוא נעלה יותר מזבולון, שהרי המעלה של זבולון היא שעל-ידו נעשית תורתו של יששכר - "תמכין לאורייתא" (על-דרך המדובר⁸⁰ אודות דברי הגמרא⁸¹ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שמזה מובן גדול מעלת המעשה, שהרי כל הגדלות של התלמוד היא שמביא לידי מעשה).

ובנוגע לענייננו:

כיון שנמצאים כאן תלמידי הישיבה, וכן אברכים נשואים שלומדים ב'כולל', שהם יושבי-אוהל, שעיקר עניינים הוא לימוד התורה, שתורתם קבע ומלאכתם (אכילה ושתיה ושינה כו') עראי⁴³ (לא רק בנפש, אלא גם בזמן) - הנה בבואנו משמחת-תורה [שיש בזה ב' פירושים⁸²: שמחת בני ישראל בתורה, ושמחת התורה בבני ישראל], בוודאי יחליטו בנוגע ללימוד התורה (לאחרי הקדמת השמחה בתורה), להוסיף התמדה ושקידה הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות, ובהקדמת עבודת התפילה, מתוך הצלחה רבה ומופלגה.

(66 ר' משה אהרן קליין.

(67 הכוונה להרחבת ביהמ"ס וביהמ"ד דליובאוויטש שבליובאוויטש שנשלמה בערב חג הסוכות (המו"ל).

(68 בתחלתו.

(69 יחזקאל טז, ז.

(70 תהלים נה, יט. וראה תניא אגה"ק ס"ד.

(71 שם קיח, ה.

(72 שם קל, א.

(73 ברכות ח, רע"א.

(74 נצבים ל, ג.

(75 ש"פ נצו"י, כ"ה אלול תשכ"ז סי"ג (תו"מ ח"נ ע' 396

ואילך). וש"נ.

(76 שם, ד.

(77 ישע"י כז, יב.

(78 שם, יג.

(79 ברכה לג, יח (ובפירש"י).

(80 ראה ד"ה השקיפה דש"פ תבוא, ח"י אלול תשכ"ז פ"ג

ואילך (תו"מ ח"נ ע' 351 ואילך).

(81 קידושין מ, ב. וש"נ.

(82 ראה גם שיחת ליל שמח"ת סכ"ב (תו"מ ח"נ ע' 156).

וש"נ.

1 וימשיכו זאת בפועל מיד כשמתחיל הענין ד"ויעקב הלך לדרכו"⁸³, ועל-ידי לימוד התורה, "תורה
2 אור"⁸⁴, יאירו גם את העולם, לעשות ממנו עולם של תורה ("א תורה וועלט").
3 ולאחרי ההתחלה בד' אמות של תורה - הרי זה יומשך גם אצל 'תומכי תורה', להמשיך להם ברכת
4 ה' באופן ד"כוס ישועות אשא"⁸⁵, כוס של ברכה, שתהיה כלי לכל הברכות, ומתוך הרחבה יעלו בקודש
5 למעלה מעלה עד אין קץ.

* * *

6 יב. בנוגע לענין ד"ויעקב הלך לדרכו" שמתחיל במוצאי שמחת-תורה, הנה בקביעות שנה זו שמוצאי
7 שמחת-תורה חל בשבת, אזי הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" הוא באופן של שבת ("א שבת'דיקער").
8 וכיון שהתחלת העבודה היא באופן של שבת, הרי זה עושה "חותם" ("שטעמפלט אָפּ") על העבודה
9 של כל השנה, שתהיה באופן של שבת.
10 ובפרט שהשבת שבו מתחיל הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" הוא 'שבת בראשית', והרי ידוע הפתגם⁸⁶
11 שכפי ש"נרתמים" ("אזוי ווי מ'שפּאַנט זיך אַיין") ב'שבת בראשית', כך נמשך על כל השנה כולה.
12 יג. והענין בזה:
13 ענין השבת הוא - ש"כל מלאכתך עשויה"⁸⁷. והיינו, שהקב"ה מכין את הכל, בשר שמן ויין ישן⁸⁸,
14 וצריך רק "לעשות טובה" להקב"ה ולהסב אל השולחן ולאכול!...
15 וכיון שזהו ענין שנמשך מלמעלה - הרי זה בדוגמת ה'מן', "לחם מן השמים"⁸⁹, שלא היה בו
16 פסולת⁹⁰, וכמרומו גם בהלכה - כדברי הגמרא⁹¹ בנוגע ל"בשר היורד מן השמים": "אין דבר טמא יורד
17 מן השמים".
18 ובאמת הרי זה באופן נעלה יותר אפילו מה'מן' - כי:
19 בנוגע לה'מן' - הנה לצדיקים ירד המן מן המוכן, אבל היו גם כאלו ש"טחנו ברחיים או דכו במדוכה
20 גו"⁹² (ועד שהיו כאלו שהתלוננו וטענו שכיון שאין בו פסולת, הרי זה "לחם הקלוקל"⁹³), שעל-ידי-זה
21 נעשה ה'מן' באופן של שינוי המהות.
22 וכמובן מזה שמצינו שיש דעות שתערובת קמח בקמח נחשב (לגבי כמה פרטים) כמו תערובת לח
23 בלח, ולא כמו קודם שנעשה קמח, דהוי תערובת יבש ביבש⁹⁴.
24 וענין נוסף שהוא לכל הדעות - כפי שמצינו בסדר 'ברכות הנהנין' לרבינו הזקן [ולהעיר שהלואי
25 היו קובעים ללמוד 'סדר ברכות הנהנין' לרבינו הזקן. שכן, אף שנדפס ב'סידור', שאינו ספר של
26 "לומדות", הרי אפילו למדן גדול יכול ללמוד ממנו ענינים לא רק בהלכה, אלא גם בשקלא-וטריא
27 שבתורה], שפירורי לחם שהלך מהם תואר הלחם, משתנית ברכתם⁹⁵.
28 ומזה מוכח שעל-ידי טחינה ודכיה ("טחנו ברחיים או דכו במדוכה") נעשה שינוי לא רק בכמות, אלא
29 גם באיכות - במהות הדבר.
30 אבל בשבת - מקבלים ברכת ה' כפי שנמשכת באכילה ונעשית דם ובשר כבשרו, כמו באכילה
31 כפשוטה, כפי שמבאר הרמב"ם⁹⁶ שתכונות המאכל משפיעות על האדם האוכל, וכפי שמצינו ב'שולחן

(83) ויצא לב, ב. וראה שיחת ש"פ בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש
תרצ"ו ע' 43). וש"נ.
(84) משלי ו, כג.
(85) תהלים קטז, יג. וראה גם שיחת ליל שמח"ת דאשתקד
סי"ג (תו"מ חמ"ח ריש ע' 137). וש"נ.
(86) ראה שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות א)
תשכ"ד ס"ז (תו"מ חל"ח ע' 140). וש"נ.
(87) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"ו סכ"א. וש"נ.
(88) ראה שם סרמ"ב ס"ב. וש"נ.
(89) בשלח טז, ד.
(90) ראה יומא עה, סע"ב.
(91) סנהדרין נט, סע"ב.
(92) בהעלותך יא, ח. וראה יומא שם, א.
(93) חוקת כא, ה.
(94) ראה ש"ך יו"ד סק"ט סק"ג. וראה שו"ע אדה"ז או"ח
סתמ"ז ס"א.
(95) פ"ב הי"ד.
(96) ראה כש"ט סקפ"ו וספ"א, ובהנמקן בהערות וציונים
לשם.

ערוך' יורה-דעה⁹⁷ בנוגע ליניקת חלב, וכמורכן בנוגע למאכלים שבאים מצד ברכת ה', שמשפיעים על האדם ענינים טובים.

וזהו גם מה שמצינו בנוגע לאכילת שבת - שאין בה ענין של פרש. והיינו, שאין זה כמו האכילה של 'יום טוב', שיש בה פרש, ולכן צריך להיות הענין של הכנסת אורחים, מה-שאינ-כן בשבת, שאין צורך בענין האורחים כיון שאין ענין של פרש⁹⁸.

וכמורכן מצינו בנוגע לחתן, שביום השבת אין צורך ב"פנים חדשות"⁹⁹, בגלל שאותו אדם נעשה ביום השבת כמו אדם אחר; וכן מצינו דין בנוגע לעם-הארץ, שבמשך כל השבוע שייך גם להיפך ד"מדבר שקר תרחק"¹⁰⁰ - שביום השבת אינו משקר¹⁰¹. ומזה מובן גודל מעלת השבת, שפועלת בכל הקצוות - מחתן שדומה למלך¹⁰², ומוחלין לו על כל עוונותיו¹⁰³, עד לעם-הארץ שבמשך כל השבוע אין לו נאמנות. וכיון שהענין ד"ויעקב הלך לדרכו" הוא ביום השבת - הרי ה'הליכה לדרכו' על כל השנה כולה היא באופן של שבת.

יד. ובפרטיות יותר - הן בנוגע לזבולון והן בנוגע ליששכר: בנוגע לזבולון - שההתעסקות בעניני המסחר כו' היא ללא טירחא יתירה, בדוגמת יום השבת שבו מותרת רק טירחא קלה ופחותה אפילו מאשר ב'יום טוב' (שהרי יש דברים שמותרים ב'יום טוב' ואסורים בשבת)¹⁰⁴; וכשם שיום השבת "אין עצב בו"¹⁰⁵, ואסור שיהיו בו דאגות וטרדות המבלבלות, שלכן "אין מפליגים בספינה.. פחות מג' ימים.. קודם השבת", "לפי שכל המפליגים.. יש להם.. צער ובלבול.. ואין רוחם חוזרת עד לאחר שלשה ימים כו'"¹⁰⁶ - כך תהיה גם ההתעסקות בעניני המסחר ללא דאגות וטרדות המבלבלות; וכן ההכנסות ינוצלו רק עבור ענינים של תוכן, בדוגמת יום השבת שאין בו פסולת.

ובנוגע ליששכר, שהעסק שלו הוא בשקלא-וטריא בתורה - שתהיה השקלא-וטריא אליבא דאמת, ורק באופן ד"מחשכים"¹⁰⁷ דקדושה ("חושך" רק לפי ערכו), שעל-ידי-זה מגיעים לדרגא נעלית יותר בלימוד התורה¹⁰⁸,

- ועל-דרך שמצינו אצל רבי זירא, שהיה מגדולי האמוראים בדורו, שעל-ידי-זה שהתענה, הגיע לדרגא נעלית יותר בתורה⁴¹ -

וכיון שידוע שעל-ידי-זה יגיע לדרגא נעלית יותר, ואין הדבר תלוי אלא בהשתדלותו ויגיעתו, הרי זה גופא מהווה תוספת כח בעבודתו, שישתדל ויטייגע יותר בלימוד התורה, ואז יצליח באופן שלא לפי ערך היגיעה, כדיוק לשון חכמינו ז"ל¹⁰⁹ "יגעת ומצאת", באופן של מציאה שאינה לפי ערך היגיעה.

ויהי-רצון שיהיה כן בפועל אצל כל אחד, הן אצל יושבי-אוהל והן אצל בעלי-עסק, ובאופן ש"כולנו כאחד"¹¹⁰, ולא רק "כאחד" בכ"ף הדמיון, אלא באופן שיהיו "לעץ אחד"¹¹¹, שאז נעשה הענין ד"ברכנו

סתקכ"א ס"ב. וש"נ.

(105) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתור"ה מ"ד - מו"ק כג, ב.

(106) שו"ע אדה"ז אר"ח רסרמ"ח. וש"נ.

(107) איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

(108) ראה תו"מ חמ"ח ע' 263. וש"נ.

(109) מגילה ו, ריש ע"ב.

(110) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפילת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(111) יחזקאל לו, יד"ט.

(97) ספ"א ס"ז - ברמ"א.

(98) ראה זח"ב פח, ב. תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(99) ראה כתובות ז, סע"ב ובתוס'. טושו"ע אה"ע סס"ב ס"ז-ח.

(100) משפטים כג, ז.

(101) ירושלמי דמאי ר"פ. רמב"ם הל' מעשר רפ"ב.

(102) פרד"א ספ"ז.

(103) ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג. מדרש שמואל רפ"ז. הובא

בפרש"י עה"ת וישלח לו, ג.

(104) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסשל"ב. סתקי"ט ס"ה.

- 1 אבינו¹¹⁰, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", ועד ל"ברכה.. בלי די"¹¹², שתומשך עד לעולם
2 התחתון, ועד לברכה העיקרית - גאולה פרטית, ולאחרי־זה גם גאולה כללית, בקרוב ממש.

* * *

- 3 טו. הענין ד"ועקב הלך לדרכו" הנ"ל⁸³ - כולל גם המשך הכתוב: "ויפגעו בו מלאכי אלקים",
4 "מלאכים של ארץ ישראל"¹¹³ (שבאו לקראתו), נוסף על המלאכים של חוצה לארץ (שבאו עמו), כך
5 שישנם "מחניים", "שתי מחנות"¹¹⁴,
6 ולאחר מכן - "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וגו'"¹¹⁵. והיינו, שכאשר נודע לו שישנו
7 מנגד, היתה כבר ההכנה לזה על־ידי־זה ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים", כדאיתא במדרש¹¹⁶ שמאותם
8 המלאכים לקח יעקב לשלוח אל עשו,
9 - אלא שלעשו שלח יעקב רק את ה"ממש" של המלאכים (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁷ בנוגע לפירוש
10 רש"י: "וישלח יעקב מלאכים", "מלאכים ממש"), ואילו הפנימיות שלהם נשארה אצלו -
11 ועל־ידי־זה הנה לא זו בלבד שנתבטל המנגד, אלא אדרבה - כמו שכתוב¹¹⁸ "וישקהו", והיינו,
12 שאף־על־פי ש"הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", מכל־מקום "נשקו בכל לבו"¹¹⁹ (על־דרך פעולת
13 תשובה מאהבה - ש"זדונות נעשו לו כזכיות"⁵⁶).
14 ועד לסיום הענין¹²⁰: "ויבוא יעקב שלם", "שלם בגופו.. שלם בממונו.. שלם בתורתו".
15 וכל זה שייך גם למנהג להכריז במוצאי שמחת־תורה "ועקב הלך לדרכו" - שאין זה סתם פסוק
16 מתאים, אלא בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים"¹²¹:
17 יהודי צריך לדעת, שאף־על־פי ש"אתם המעט מכל העמים"¹²², הנה בלכתו לדרכו אינו הולך לבדו,
18 אלא "ויפגעו בו מלאכי אלקים", "שתי מחנות, של חוצה לארץ.. ושל ארץ ישראל"¹¹⁴, ובכחו לשלוח
19 "מלאכים ממש", ולכן יכול לילך לבטח דרכו מתוך שמחה, מבלי להתפעל ממנגדים, כיון ש"כדונג
20 נמסו"¹²³, ויתירה מזה, שנהפכים להיות מסייעים כו'.
21 וכמו־כן צריך להיות הלימוד מכל התכסיסים שהיו בהנהגת יעקב בהליכתו לדרכו, ש"התקין עצמו
22 לשלשה דברים, לדורון לתפילה ולמלחמה"¹²⁴, שהרי בחייו הפרטיים של כל אחד מישראל ישנו גם ענין
23 המלחמה, ולדוגמא: ענין האכילה, שעל זה אמרו¹²⁵ "נהמא אפום חרבא ליכול", שכדי לברר ולהעלות
24 את המאכל יש צורך בענין של מלחמה.
25 טז. ובפרטיות יותר - יש במלחמה גופא ב' סוגים¹²⁶: (א) מלחמת מגן - שיהודי יושב ומתחזק
26 במקומו, ומתכוון לכך שאם יבוא "הצר הצורר אתכם"¹²⁷, אזי יצא להלחם עמו, (ב) מלחמת תנופה -
27 שיוצא לכבוש ארצות נוספות, "להרחיב גבול ישראל" (כלשון הרמב"ם¹²⁸).
28 ומהחילוקים שביניהם:
29 במלחמת מגן - (א) האויב בוחר את זמן המלחמה, ואילו הוא (המתגונן) צריך להיות תמיד מוכן,
30 (ב) גם כאשר מנצחים במלחמה, הנה בדרך הטבע קשור הנצחון עם ענין של היזק אצל המנצח - לכל
31 הפחות בממונו, או אפילו גם בגופו, ובמילא גם בתורתו, כמובן מדברי הרמב"ם¹²⁹ ש"היות הגוף בריא

(121) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(122) ואתחנן ז, ז.

(123) תהלים צז, ה.

(124) פירש"י וישלח לב, ט.

(125) זח"ג קפח, ב.

(126) ראה גם תר"מ ח"ח ע' 61 ואילך. וש"נ.

(127) בהעלותך יו"ד, ט.

(128) הל' מלכים רפ"ה.

(129) הל' דעות רפ"ד.

(112) מלאכי ג, יו"ד.

(113) פירש"י עה"פ.

(114) שם, ג ובפירש"י.

(115) ר"פ וישלח.

(116) ב"ר ספצ"ד.

(117) סה"ש תש"ג ע' 155. וראה גם תר"מ חל"ה ס"ע 236

ואילך. וש"נ.

(118) שם לג, ד.

(119) פירש"י עה"פ.

(120) שם, יח ובפירש"י.

ושלם מדרכי ה' הוא, שהרי אי־אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה כו", ועל־דרך־זה
קשה לעסוק בעבודת ה' כשיש טרדות בפרנסה, שלכן נתאוו החכמים כו' לימות המשיח כדי שיוכלו
ללמוד תורה מתוך מנוחה⁴⁵.

מה־שאינ־כן במלחמת תנופה - (א) בוחר הוא את הזמן היותר מתאים לז לערוך את המלחמה, (ב)
וההיזק - הוא בשטחו של האויב, ולא במחננו ובארצו, שנשארים בשלימות ללא נגיעה.

ובנוגע לעניננו:

יש בדורנו כאלו שהנהגתם היא באופן שיושבים בד' אמותיהם, וכאשר באים אליהם לבקש מהם עצה
או סיוע, הנה להיותם חדורים ביראת־שמים, נותנים עצה וסיוע כו', אבל הם לא מוכנים לצאת ממציאותם
("ארויסגיין פון זיך"); הם יראים לצאת ולהלחם כו', כדי שלא להחליש את עצמם.

ובכן, הנהגה כזו יש בה שני חסרונות¹³⁰ כנ"ל, שהיצר־הרע (האויב) הוא זה שבוחר את זמן המלחמה,
וההיזק הוא באותן השעות שבהם עוסק בתורה ותפילה וקיום המצוות; מה־שאינ־כן כאשר יוצאים
במלחמת תנופה, שאז ההיזק הוא בשטח האויב.

יז. ועוד ענין בזה:

מדת הקב"ה היא באופן של "מדה כנגד מדה"¹³¹. וכיון שכן, הרי מובן שאין מקום להתנהג כמו
צדיק עטוף במעיל פרווה ("א צדיק אין פעלץ"...) ¹³², לחשוב רק על עצמו, ורק לפעמים, כשיש לו זמן,
אזי יעזור גם להזולת. אבל כשאין לו זמן, לא יעזור לו, ובינתיים, יורד הזולת מדרגתו, ו"מאן¹³³ דנפיל
מדרגיה איקרי מית"!!!

ובכן: עליו לדעת שזהו על אחריותו... שהרי אילו היה עוזר לו, לא היה מגיע למעמד ומצב של
ירידה כו'.

וזו היתה שיטת רבותינו נשיאינו - לא להמתין עד שהזולת יבוא לבקש עזר וסיוע, אלא מיד כשרואים
מישהו שזקוק לעזר וסיוע צריך לעזור לו, ובלשון הכתוב¹³⁴: "כי תראה ערום" - ערום מן המצוות¹³⁵ -
אזי "וכסיתו"!

ולכן קבעו רבותינו נשיאינו סדר הנהגה לשלוח שלוחים בכל קצוי תבל שיצאו החוצה ויפיצו שם
יהדות, תורה ומצוות, ועד להפצת המעיינות.

יח. ולהעיר¹³⁶:

יש כאלו שערערו ולעגו על הנהגת רבותינו נשיאינו הנ"ל, באמרם, מה כבר יתוסף על־ידי־זה שיהודי
יניח תפילין פעם אחת? ...!

ובכן, טענה זו היא היפך פסק־דין הרמב"ם¹³⁷: "צריך כל אדם שיראה עצמו.. וכן כל העולם חציו
זכאי וחציו חייב.. עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"!

אלא שזהו כפתגם ה"חתם סופר" - ששמעתי מאחד מיוצאי חלציו - שאם מישהו חולק 'בנגלה' על
נסתר דתורה, הרי זה סימן ש'בנסתר' הוא חולק על נגלה דתורה¹³⁸.

ובנוגע לעניננו: מי שחולק על הנהגת רבותינו נשיאינו - הרי זה סימן שבאמת חולק הוא על פסק־דין
מפורש ברמב"ם, ורק בגלל שמתבייש, הרי זה אצלו בנסתר!

לקר"ד ח"ד תשכט, א.

(135) תדבאר פכ"ז.

(136) ראה גם לקמן סל"ו.

(137) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(138) ראה גם תר"מ חמ"ו ע' 173. וש"נ.

(130) חסר קצת (המו"ל).

(131) סנהדרין ז', סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(132) ראה גם תר"מ חל"ט ע' 193. וש"נ.

(133) ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

(134) ישע"י נח, ז. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב שז, סע"ב.

- 1 לאמיתו של דבר, אין כאן המקום לדבר על זה בכלל, אלא כיון שהדבר יכול לפעול חלישות אצל
- 2 מישהו, לכן מזכירים זאת במילים קצרות - לפי ערך חשיבות הענין - להודיע שזהו היפך פסק-דין הרמב"ם!
- 3 ובנוגע לפועל - הרי 'אין חכם כבעל הנסיון'¹³⁹, ורואים במוחש, שאלו שמסתגרים בד' אמות שלהם,
- 4 הולכים ומתמעטים. ואלו שמשתדלים לצאת ולפעול על הזולת, הנה נוסף לכך שנעשים מוחם ולבם זכים
- 5 אלף פעמים ככה¹⁴⁰, הרי הם מצליחים להעמיד יהודים שומרי תורה ומצוות!
- 6 יט. אך ישנם הטוענים בנוגע לכללות ההנהגה של עזר וסיוע להזולת - שאין הדברים אמורים בנוגע
- 7 ליהודים שהנהגתם היא באופן שיצאו חוץ מגבול ישראל, שעל-ידיה נעשו גרועים יותר מגוים
- 8 רחמנא-ליצלן, ובמילא אינם נכללים בציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹⁴¹, ואדרבה: אסור להתעסק עמהם,
- 9 שהרי יש לחשוש שהם יפעלו אצלו קרירות בעניני תורה ומצוות.
- 10 ובכן: מבלי להכנס לשקלא-וטריא בנוגע לעצם הענין, הרי אפילו אם נאמר שהחשבון שלהם הוא
- 11 חשבון-צדק (אף ש"אין אדם יודע מה בלבו של חברו"¹⁴²) - יש לבחון האם אכן מתנהגים הם בעצמם
- 12 לפי שיטתם.
- 13 וממה-נפשך: אם אכן אסור להתעסק עם יהודים כאלו - עליך להסתגר בד' אמותיך, ולא לבוא עמהם
- 14 בשום מגע ומשא, גם לא בעניני מסחר... שהרי אין זה ענין שנוגע לפיקוח-נפש!
- 15 ובפועל רואים שכאשר מדובר אודות עניני מסחר, חיפוש "משרה" לצורך פרנסה, או עניני בריאות
- 16 - יש לו שייכות ועסק עם אותם יהודים, ואין פוצה פה ומצפץ; ורק כאשר מדובר אודות הצורך לעזור
- 17 לאותם יהודים ברוחניות - אזי הוא נזכר שצריך לבדוק בכל החומרות שבדבר, האם יהודי הנ"ל ראוי
- 18 שיעזור לו!...
- 19 אילו היה בטוח שגם בנוגע לפרנסתו הגשמית יש לו עסק רק עם כאלו שאין שום חשש שיפעלו
- 20 אצלו קרירות בעניני תורה ומצוות - אזי היה מקום לטענתו שאינו רוצה להתעסק עמהם גם בעזר רוחני;
- 21 אבל כאשר בנוגע לפרנסתו הגשמית אינו עושה כלל חשבון כזה - היתכן שעושה חשבון זה בנוגע
- 22 לפרנסתו הרוחנית של הזולת?!...
- 23 ומה תענה לשאלת בנך או בתך על הסתירה שבדבר: אתמול אמרת לי שאסור להכנס לביתו של יהודי
- 24 שיצא מכלל ישראל, אפילו לא בשביל לקבוע מזוזה על הפתח; ואילו היום ישבת עמו בקירוב הדעת
- 25 במשך שעות ארוכות, ודיברת עמו אפילו דברים בטלים, כדי להגיע בסופו של דבר לעניני מסחר?!...
- 26 בוודאי ש"כל מעשיך.. לשם שמים"⁴⁷, אבל אם אינך רוצה להתעסק עמו בעזר רוחני בגלל החשש
- 27 מפני השפעה בלתי-רצויה - מי התיר לך להתעסק עמו לצורך פרנסתך הגשמית, מבלי להתיירא מהשפעה
- 28 בלתי רצויה?!...
- 29 כ. וזהו גם המענה לאלו שטוענים שאין צורך להתעסק בקירוב הזולת, כיון שזוהי "שיטה חדשה",
- 30 שלא היתה נהוגה אצל זקניהם במדינה פלונית - שיש לבחון האם אכן נוהגים הם כמנהג זקניהם בכל
- 31 עניניהם, בנוגע לדירה מזון ולבושים וכיוצא בזה:
- 32 בנוגע לדירה - מדוע זקוק הוא לדירה בעלת מספר חדרים, ואינו מסתפק בדירה כמו שהיתה לזקנו
- 33 - דירה בת ד' אמות על ד' אמות, שנקראת על-פי דין¹⁴³ בשם "דירה".
- 34 ועל-דרך-זה בנוגע למזון - הסתפק זקנו ב"לחם צר ומים לחץ"¹⁴⁴, ואילו הוא בברוקלין זקוק לאכול
- 35 בשר בכל יום, בה בשעה שבעבר היו אוכלים בשר משבת לשבת!

(139) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר

(142) פסחים נד, ריש ע"ב.

(143) ראה אנציק' תלמודית ערך בית בתחלתו (כרך ג ע' קמה

ואילך). וש"נ.

(144) ישע' ל, כ.

(140) ראה תו"א בראשית א, ב.

(141) קדושים יט, יח.

- ועל-דרך-זה בנוגע ללבושים - היתכן שיש לו צורך בריבוי לבושים (ועד ל"י"ח כלים" שלובשן בבת אחת, כדברי המשנה במסכת שבת¹⁴⁵), בה בשעה שזקנו לבש את ה"סירטוק" שתפרו לחתונתו עד גיל מאה ועשרים שנה...
- כפי שהיו מסבירים פעם את הסיבה לכך שחסידים לובשים "סירטוק" בעל טלאים ("פאַרלאַטעטע סירטוק"), כי כאשר היה למישהו "סירטוק" שלם, היו משכיבים אותו על השולחן ומלקים אותו... ולאחרי השבת היו קורעים את כנף ה"סירטוק", בגלל שאין צורך בעניני "מותרות" ! -
- וכן בנוגע לבעלת-הבית, שכאשר היו תופרים עבורה את שמלת החתונה, היו שומרים את השמלה בארון ברזל עבור חתונת הבת והנכדה, כך שהסבתא הבת והנכדה לבשו אותה שמלה...
- ובכן : לכל-לראש תתנהג כמו זקנך בנוגע לעניני הגוף, ואז נחשוב אם הנך יכול להתנהג כמותו בנוגע לעניני הנשמה.
- ובכל אופן, כאשר בנוגע לכל הענינים הנ"ל, נשתנה המצב - אזי נשתנה המצב גם בעניננו.
- ובפרט כשמדובר אודות דורנו שהוא דור יתום, והיתמות גדולה כל-כך שיש צורך לעזור ליהודים שהם (לא בגדר אפיקורסים ומינים, אלא) במעמד ומצב של "תינוק שנשבה לבין הנכרים", שיש לו דין של אנוס (כדברי הגמרא בפרק 'כלל גדול'¹⁴⁶), הרי בוודאי שצריך לעזור ולסייע להם.
- כא. ובענין זה צריכה להיות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" - עבודת הצדקה ברוחניות, שהיא גדולה מאשר צדקה בגשמיות, כיון שעל-ידי-זה מביאים אותו לחיי העולם הבא¹⁴⁷.
- ויש לעסוק בזה באופן של מלחמת תנופה, שבה בוחרים את הזמן הנכון שמוכנים לכך, ובאמת הרי מוכנים לכך תמיד, כיון שהולכים בכוחם של רבותינו נשיאינו, ואז בוודאי מנצחים, ומביאים גם "שלל" ונותנים אותו מתנה להקב"ה, והרי המתנה הכי גדולה להקב"ה היא - שמקרבים יהודי, בן אברהם יצחק ויעקב ובת שרה רבקה רחל ולאה.
- ואין מה להתבייש בעבודה זו. שכן, כאשר פועלים שיהודי נוסף יניח תפילין וישמור כשרות ושבת כו' - פועלים אצלו גאולה פרטית, שעל-ידי-זה באה הגאולה הכללית, כך שזוהי ה"עבודה" של הקב"ה ש"צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁴⁸,
- ומביאים אותם אל משיח ש"יקבץ נדחי ישראל"¹⁴⁸, ובלשון הכתוב¹⁴⁹ "בם עֲנֹר ופסח וגו'" - כולל גם "עֲנֹר" ברוחניות, שחסר אצלו הענין ד"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה"¹⁵⁰, ומשיח יתקן אותם מהמעמד ומצב שבו נמצאים, ועד לסיום הכתוב¹⁴⁹ : "קהל גדול ישובו הנה".
- והרי יעקב היה כבר מוכן מזמן לקיום היעוד¹⁵¹ "ועלו מושיעים בהר ציון גו'", והמניעה היתה רק מצד זה ש"הילדים רכים גו"¹⁵². אבל עכשיו, בעקבתא דמשיחא, מסיימים את השליחות בהצלחה רבה, ומתוך שמחה וטוב לבב, על-ידי עבודתו של כל אחד מישראל בחלקו בעולם, ובצירוף כולם נעשה "קהל גדול", וכולם יחד עולים לציון ברנה, ו"שמחת עולם על ראשם"¹⁵³.

* * *

כב. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור-המתחיל' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

* * *

149) ירמי' לא, ז.

150) ישעי' מ, כו.

151) עובדי' בסופר.

152) וישלח לג, יג.

145) קכ, א.

146) שבת סח, ב.

147) ראה ב"מ לג, א.

148) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

- 1 כג. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף טז) שיש ב' אופני מלחמה, מלחמת מגן ומלחמת תנופה, להרחיב
2 גבול ישראל - הנה אף-על-פי שעיקר הענין דהרחבת גבול ישראל יהיה בביאת המשיח, שעל זה נאמר¹⁵³
3 "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", דקאי על ארץ קניזי וקדמוני¹⁵⁴, הרי כל הענינים שיהיו בימות המשיח
4 תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות¹⁵⁵, ובפרט בעקבתא דמשיחא, שאז צריך להיות הענין
5 ד"טועמיה חיים זכו"¹⁵⁶.
- 6 וזהו ביאור הטעם שבדורות האחרונים ניתוסף בעבודה דהרחבת גבול ישראל - על-ידי קירוב בני ישראל
7 לאביהם שבשמים, כפי שנעשה בפועל על-ידי אלו שהולכים בשיטת רבותינו נשיאינו (כנ"ל סעיף יז).
- 8 כד. ובפרטיות יותר:
- 9 אף-על-פי שהדין דכיבוש ארצות נוספות להרחיב גבול ישראל הוא דוקא לאחר כיבוש כל ארץ ישראל
10 - הרי גם כאשר כובשים ארץ נוספת קודם כיבוש כל ארץ ישראל, יש לזה דין של כיבוש יחיד, כפי
11 שמצינו בדוד המלך (שיהיה מלכא משיחא) שהרחיב גבול ישראל על-ידי כיבוש ארצות נוספות, שכיון
12 שעדיין לא כבש את כל ארץ ישראל, היה לזה דין של כיבוש יחיד¹⁵⁷, ולא נעשה ארץ ישראל בכל
13 הפרטים, אבל אף-על-פי-כן הרי זה נעשה שלו לגמרי, וסייע במדה גדולה כו', שהרי בפועל יצא מתחת
14 ממשלת אומות העולם, ונכנס תחת מלכות ישראל.
- 15 [ולהעיר מהמבואר ב'שולחן ערוך' רבינו הזקן - שאף שאין בו הלכות מלכים, מצינו בהלכות הפקר
16 כמה פרטים בנוגע למלך¹⁵⁸, שלא נמצאו אפילו בהלכות מלכים להרמב"ם - ש"מלך אפילו נכרי שכבש
17 איזו מדינה במלחמה, קונה אותה.. ואם מכר או נתן.. נקנה להם קנין גמור, אף-על-פי שלא החזיקו בו לא
18 הם ולא המלך"¹⁵⁹, והיינו, שאין צורך בחזקה בנוגע לכל פרט בפני עצמו, אלא מספיקה החזקה הכללית.
19 ואם הדברים אמורים אפילו בנוגע למלכי אומות העולם, בנוגע למלכי ישראל על-אחת-כמה-וכמה].
- 20 ומזה מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד מישראל - שיש אצלו מבחינת דוד, להיותו משבעת הרועים¹⁶⁰.
21 וכידוע גם מה שכתוב ב'מאור עינים'¹⁶¹ שנשמת משיח (דוד מלכא משיחא) כוללת את כל נשמות ישראל,
22 ובכל נשמה יש ניצוץ משיח. ועל-פי-זה מתורצת הסתירה בדברי ה'ירושלמי' בנוגע לפירוש הכתוב¹⁶²
23 "דרך כוכב מיעקב", אם קאי על משיח¹⁶³, או שקאי על כל אחד מישראל¹⁶⁴ (ובוודאי אין לומר שזוהי
24 פלוגתא ב'ירושלמי' גופא, במכל-שכן מהכלל שלא לאפושי מחלוקת אפילו בין 'בבלי' ל'ירושלמי'¹⁶⁵),
25 כיון שבכל אחד מישראל יש ניצוץ משיח¹⁶⁶ - שצריך להיות אצלו סדר העבודה דכיבוש יחיד - בנוגע
26 למלחמת תנופה ברוחניות, לעזור ולהציל מי שנולד יהודי, ו"אף-על-פי שחטא ישראל הוא"¹⁶⁷, אלא
27 שהמחשבה דיבור ומעשה שלו הם כמו של גוים ("גוי'שע"), כך שהפעולה לקרבו אינה "מילתא זוטרתית",
28 שהרי זה ענין של כיבוש, בדוגמת הפיכת גוי ליהודי!
- 29 ובפשטות - שבבוא ראש-השנה יהיה אצלו הענין ד"תמליכוני עליכם"¹⁶⁸ בשלימות, וב"זמן שמחתנו"
30 תהיה אצלו השמחה בשלימות; וכאשר נמצאים במוצאי שמחת-תורה ורואים שישנם כאלו שהענינים
31 הנ"ל אינם בשלימות אצלם - יש בכוחו לפעול זאת באופן של כיבוש יחיד.

(161) ס"פ פינחס.

(162) בלק כד, יז.

(163) תענית פ"ד ה"ה.

(164) מעשר שני ספ"ד.

(165) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 168 הערה 17.

(166) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 102. וש"נ.

(167) סנהדרין מד, רע"א

(168) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(153) פ' ראה יב, כ. כ. פ' שופטים יט, ח.

(154) ספרי ראה שם. פרש"י שופטים שם.

(155) תניא רפ"ז.

(156) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.

(157) ראה גיטין ח, ריש ע"ב (וש"נ) ובפירש"י. ספרי עקב יא,

כד.

(158) ראה גם תו"מ חמ"ט ס"ע 83 ואילך. וש"נ.

(159) ס"ג.

(160) סוכה נב, ב.

ואף-על-פי שכללות הסדר הוא שתחילה צריך להיות 'קשוט עצמך', ורק אח"כ 'קשוט אחרים'¹⁶⁹,
 שזוהי העבודה ד"ירחיב.. את גבולך" - הרי ידוע מה שכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹⁷⁰,
 ש"לא יש עתה סדר והדרגה באופני הבירורים כו'", ועכשיו צריכה להיות העבודה באופן ד"חטוף ואכול
 חטוף ושתי"י¹⁷¹.

ומה גם שהסדר ד'קשוט עצמך ואחר-כך קשוט אחרים' הוא רק כאשר מדובר אודות ענין שהוא
 בבחינת 'קשוט', שזהו ענין הקישוטין. מה-שאינ-כן בנידון-דידן, שמדובר אודות ענין שנוגע בפנימיות
 ובעומק הרבה יותר מאשר ענין הקישוטין, הרי בוודאי שצריך לעסוק בזה, ולא להיות בבחינת "חסיד
 שוטה"¹⁷² [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק: "שוטה" - הוא בוודאי, אבל ספק אם הוא
 "חסיד"...], להתבונן תחילה אם מותר לו להתעסק עמו אם לאו, ובניתיים, תצא נפשו!...

כה. ובנוגע לפועל - שהרי כל ענין צריך לבוא לידי פועל:
 כיון שישנן מדינות ועיירות שצריך לפעול בהם, ואין מספיק אנשים שיעסקו בזה - צריכים "מתנדבים"
 שישעו בעצמם בשליחות רבותינו נשיאנו למדינה רחוקה ברוחניות, אף-על-פי שהיא קרובה בגשמיות,
 ועל-אחת-כמה-וכמה למדינה שהיא בריחוק בשני הענינים.

ומילוי שליחות זו תהיה הכנה לקיום היעוד שארץ ישראל תתפשט בכל הארצות¹⁷³, שענין זה יהיה
 בביאת משיח צדקנו, אבל הדבר תלוי במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) נוגע לומר זאת בגלוי עתה, ומיד למחר יכולים לשלוח ב"פתקא" את
 השמות של המתנדבים, ואז יבחרו את אלו שראויים לנסוע למדינה ועיר פלונית, ויהיה בהצלחה רבה
 ומפולגה, ובשמחה וטוב לבב.

* * *

כו. בנוגע¹⁷⁴ להמאמר* שהתחלתו היתה בפסוק¹⁷⁵ "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'" - הנה:
 טעם אמירת מאמר זה - שמיוסד על מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר משנת תש"ג (ונדפס בספר המאמרים
 אידיש¹⁷⁷ בשנת תש"ז) - כי במאמר זה¹⁷⁸, אף שנאמר לפני יותר מעשרים שנה, יש בו מענה לשאלת
 רבים: מהי משמעות המאורעות שאירעו בארץ ישראל בקיץ האחרון.

ראינו במוחש שבעקבות מאורעות אלו נודעו כל בני ישראל. כל אחד מישראל, גם מי שנמצא
 בפינה נדחת בעולם, הזדעזע לגמרי, עד לאיבוד כל מהותו - בשעה שיהודים בארץ ישראל עמדו, לא
 עלינו ולא עתה, במצב של סכנה; ובא לידי התעלות והתעוררות בשעה שבחסדי ה' היתה הצלה נסית
 ליהודים בארץ ישראל¹⁷⁹.

(* מאמר הראשון דהחודש (ודהשנה)¹⁷⁵, וכן המאמר דסיום וחזרת החודש (וה'יום טוב' שבו) בסיום
 התוועדות דשמחת-תורה (שהיתה בסיום דשבת פרשת בראשית)¹⁷⁶ .

(177) ע' 78 ואילך.

(178) בהשגחה פרטית נודמן לי לעיין במאמר זה (מצד ענין
 אחר), וראיתי שממנו יכולים למצוא ביאור בענין זה. - ולא כמו
 אחרים שכל מה שידועים הרי זה מה"עיתון" שקוראים בכל יום,
 ואם לא די בעיתון היומי, אזי מעיינים בעיתון השבועי שבו באים
 הענינים בביאור יותר, ואם גם זה אינו מספיק, אזי מעיינים
 בעיתון שיוצא לאור פעם בחודש, פעם בחצי שנה או פעם בשנה,
 וכיו"ב, וכמנהג העולם, הנה ככל שיש יותר נייר ודיו, אזי הקליפה
 הוא בתוקף יותר.

(179) ראה גם תו"מ ח"נ ע' 85.

(169) ב"מ קז, סע"ב.

(170) אג"ק שלו ח"א ע' רסו. וש"נ.

(171) עירובין נד, א.

(172) סוטה כ, א (במשנה). כא, ב.

(173) פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי דברים בתחלתו. יל"ש ישעי'
 רמז תקג.

(174) שיחה זו (מלבד סעיף כז) - מרשימה שהוגהה ע"י כ"ק
 אדמו"ר שליט"א עבור הפירסום ע"י הרדיו (בשוה"ג ניתוספו עוד
 פרטים מהנחה בלתי מוגהה). - המו"ל.

(175) תו"מ חנ"א ע' 3 ואילך. וראה גם ע' 13 ואילך.

(176) תו"מ חנ"א ע' 185 ואילך.

- 1 זעזוע כזה והתעוררות כזו - לא היו אפילו בשעה שאירעו הגזירות וההשמדות ל"ע ול"ע, שלא היו
2 כמותם בדורנו זה, שמאורעות הנ"ל היו בנוגע לששה מליון יהודים, וגזירות ושמדות בפועל
3 רחמנא-ליצלן, ואף-על-פי-כן לא גרמו כזה סוג זעזוע¹⁸⁰ כמו שהיה עתה בעקבות המאורעות בארץ
4 ישראל, כשהיתה רק דאגה ופחד (ולא ענין בלתי-רצוי בפועל חס-ושלום) שלא יקרה מאומה חס-ושלום
5 ליהודים בארץ ישראל.
- 6 ובכן, במאמר הנ"ל ישנו מענה ברור על זה, כדלקמן.
- 7 כז. ובהקדמה - שכאן רואים כוחם של נשיאי ישראל בהבהרת ענינים כו', שלאחרי זמן תופסים שענין
8 מסויים הוא ביאור (לא רק על ענינים שאירעו בעבר, אלא גם) על ענינים שיהיו בעתיד!
9 ואין זה דבר פלא - כיון שכל הענינים נלקחים מהתורה, כמאמר¹⁸¹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא",
10 וכמו שכתוב בפרשת וזאת הברכה¹⁸² בנוגע למשה רבינו: "ויראהו ה' גו' עד הים האחרון", ואמרו
11 רבותינו ז"ל¹⁸³ "עד היום האחרון, הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידיים ליארע כו'", ומשה רבינו
12 הכניס זאת בתורה.
- 13 והענין בזה - שכללות ענין התורה מתבטא בתיבת "אנכי" שבהתחלת עשרת הדברות (על-דרך מחבר
14 ספר, להבדיל, שכותב בהקדמה או בדף-השער מהי כוונת החיבור) - כדברי הגמרא¹⁸⁴ ש"אנכי"
15 ראשי-תיבות "אנא נפשי כתבית יהבית", שהפירוש בזה¹⁸⁵, שהקב"ה כתב והכניס את עצמו כביכול
16 בתורה¹⁸⁶, ולכן על-ידי לימוד התורה "אותי אתם לוקחים"¹⁸⁷, וכדאיתא במדרש¹⁸⁸ "משל למלך שהיה
17 לו בת יחידה, בא אחד.. ונטלה.. לאשתו, אמר לו (המלך).. כל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי
18 שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי וכו'".
- 19 ולכן לא יפלא שבתורה ישנם כל הענינים - "עד הים האחרון" ו"עד היום האחרון", שבזה נכללים
20 כל הענינים שבמקום ובזמן, שזוהי כל המציאות כולה.
- 21 וזהו גם מה שכתוב בנוגע לאור שנברא ביום ראשון, שרואין בו "מסוף העולם ועד סופו"¹⁸⁹ - "היכן
22 גנוז בתורה" (כמובא בתורת הבעל-שם-טוב)¹⁹⁰, כך שיש בתורה כל הענינים מסוף העולם ועד סופו, לא
23 רק במקום, אלא גם בזמן.
- 24 וכשם שהקב"ה כתב והכניס את עצמו בתורה, ועל-ידיה 'לוקחים' אותו - כן הוא גם בנוגע למשה
25 (שהתורה נקראת על שמו¹⁹¹), שהכניס בתורה את כל הענינים, ועל-ידיה 'לוקחים' אותו.

הענין כדבעי למהוי, לפעול שינוי בכל מהותו, שתתבטל מציאותו לגמרי, וזהו תוכן ענין ההשתחוואה ("והשתחווי לה'") בפשוט ידים ורגלים.

(181) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(182) לד, א"ב.

(183) ספרי ופירש"י עה"פ.

(184) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(185) נוסף על הפירוש הפשוט שהקב"ה בעצמו כתב זאת, אבל פירוש זה אינו מובן, דמאי קמ"ל?! ולכן יש פירוש נוסף (כפנים).

(186) ראה לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.

(187) ויק"ר פ"ל יג. תנחומא אמור יז. וראה תניא פמ"ז.

(188) שמו"ר רפ"ג.

(189) חגיגה יב, א.

(190) ראה תו"מ חל"ז ע' 250. חמ"ה ע' 340 הערה 79. וש"נ.

(191) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(180) לא רק בתחלת התקופה, שאז השלו יהודים את עצמם שזוהי רק גזומא, ולא האמת, אלא גם לאחר שהתברר המצב האמיתי באופן מבהיל שלא הי' לעולמים - שהי' צריך לגרום זעזוע אצל כאו"א מבני, ש"כל ישראל חברים", ולפעול להתעוררות ד"השתחווי לה' גו'" - הנה בעוונותינו הרבים לא זעזע הדבר אפילו את אלו שלא היו במעמד ומצב ד"אובדים ונדרים".

[ובהקדים - שכיון שעומדים בשמח"ת, לא מוזיק גם אם מדברים ענינים לא טובים, כידוע הפתגם: "שמח"ת שאדט ניט" (ראה סה"ש תורת שלום ע' 53 ואילך. ועוד). וכפי שמצינו בנוגע למשה רבינו, שאף שהי' "עניו מכל האדם אשר על פני האדמה" (בהעלותך יב, ג), אמר בשמח"ת* בנוגע לעצמו דברים שהם היפך הענוה, כיון שבשמח"ת אין ענין של יניקת החיצונים (ראה גם שם ע' 2 ובהערה 9)].

וכפי שידע בנפשי כל מי שאינו מרמה את עצמו - שיצא אז י"ח באנחה ("א קרעכץ"), באמירת קאפיטל תהלים ובנתינת "צייק", אבל נשאר שלם בכל אבריו (ובודאי לא להיפך - באופן ש"מכף רגל ועד ראש אין בו מתוס" (ישעי' א, ו)), ולא נגע בו

(* אין הכוונה שהי' זה ביום שמח"ת, שהרי משה נסתלק בו' אדר, אלא שהי' זה ביום שבו הי' "גמרה של תורה" בפעם הראשונה (מאז מ"ת בשנת ב'תמ"ח), וזהו תוכן ענינו של שמח"ת בכל שנה.

וכיון שצדיקים דומים לבוראם¹⁹² - הנה כן הוא גם בנוגע למאמרים של נשיאי ישראל. ולכן, לא
 1 יפלא שבמאמר שנאמר לפני יותר מעשרים שנה, ישנו פירוש על ענינים שאירעו בזמנים האחרונים.
 2 כח. במאמר הנ"ל מדובר אודות שתי נבואות אודות שני ענינים של שופר שיהיו באחרית הימים:
 3 בימי הגלות האחרונים¹⁹³, קודם אתחלתא דגאולה (שהרי סיום הגלות, ולאחריה הגאולה וקיובוץ
 4 גלויות, תהיה רק על-ידי משיח צדקנו, כפסק-דין הברור של הרמב"ם ביד החזקה¹⁴⁸)¹⁹⁴ - הנה בתור
 5 הכנה לגאולה האמיתית על-ידי משיח צדקנו, יהיו שני ענינים של שופר.
 6 ובהקדים:

המשמעות של השופר בחיי האדם היא - התעוררות וזעזוע חזקים, אפילו כאשר לא מבינים בשכל
 8 מהי הסיבה לכך, וכמו שכתוב¹⁹⁵ "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (בתמיהה).
 9 וכיון שבזמן הגאולה יהיה שינוי יסודי ועיקרי בעולם, לא רק אצל בני ישראל, אלא גם אצל
 10 אינם-יהודים, להבדיל, שהרי אז יקויים היעוד¹⁹⁶ "לתקן עולם במלכות שדי", וגם אלו שאפילו אז יהיו
 11 במעמד ומצב של "זרים", יהיו מוכנים לרעות את צאנם של ישראל¹⁹⁷ - יש צורך להכין את העולם
 12 למעמד ומצב זה, ובפרט בנוגע לבני ישראל, שאצלם יקויים היעוד⁷⁷ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
 13 ישראל", וכדברי רש"י⁷⁴ "הוא (הקב"ה) עצמו צריך להיות אוהב בידיו ממש איש איש ממקומו".
 14 והכנה זו נעשית על-ידי שני ענינים של שופר - מאורעות מזעזעים שיזעזעו את העולם בכלל ואת
 15 בני ישראל בפרט, בכדי להכין אותם לגאולה.
 16

שתי הנבואות הן אודות שתי תקופות שונות בענין ההכנה לגאולה:
 17 (א) נבואת זכריה¹⁹⁸ - "ואדני הוי' בשופר יתקע והלך בסערות תימן", (ב) נבואת ישעיהו⁷⁸ - "והיה
 18 ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר
 19 הקודש בירושלים".
 20

זכריה ניבא אודות תקופה קודמת שבה יהיה ה'שופר' הקשור עם מלחמות סוערות בין אומות העולם
 21 שיגרמו מהפכות בסדרי העולם הקבועים, וחבלי משיח נוראים רחמנא-ליצלן אצל בני ישראל, שיזכירו
 22 אפילו להרחוקים שהם יהודים.
 23 ואילו ישעיהו ניבא אודות תקופה שלאחרי-זה¹⁹⁹, שתהיה קרובה יותר לביאת המשיח, שאז יהיה
 24 "שופר גדול" - זעזוע חזק אצל כל בני ישראל, אפילו הרחוקים ביותר (במובן הרוחני), שיזעזעו
 25 ויתעוררו על-ידי קריאת הקירוב האבהית שהשם-יתברך קורא לבני ישראל, שתכליתה לפעול זעזוע גם
 26 אצל "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים",
 27

- שהם ב' האופנים בהשפעה הבלתי-רצויה של הגלות על בני ישראל²⁰⁰: גלות שנקראת בשם
 28 "אשור", מלשון אושר, שזוהי הגלות במדינות שבהם יש חופש ורווחה כו', כפי שהיתה ההנהגה בארץ
 29 אשור כפשוטו, וכתוצאה מזה יש כאלו ש"נאבדים" רחמנא-ליצלן מיהודים ויהדות בגלל השיקוע
 30 ב"לוקסוס" ותאוות; וגלות שנקראת בשם "מצרים", שמסמלת את הסבל והצער של שעבוד הגלות, כפי
 31 שהיתה ההנהגה בארץ מצרים כפשוטו, וכתוצאה מזה יש כאלו ש"נדחים" רחמנא-ליצלן מיהודים ויהדות
 32 -
 33

זעזוע שיפעל ביטול מציאותם ("זיך פאַרלירן"), כדי שהדבר יבוא לידי ביטוי בכך ש"השתחוו לה' ³⁴

(196) נוסח התפילה "ועל כן נקוה".

(197) ישע' סא, ה.

(198) ט, יד.

(199) דכיון שבה נאמר "ובאו האובדים גו' והנדחים גו'", הרי

זה לאחרי ש"הלך בסערות תימן".

(200) ראה גם לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ.

(192) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(193) כאשר חושך הגלות עדיין בתקפו, וזה גופא שגם תוספת

האור אינו פועל שינוי בחושך מהוה ראי' הכי גדולה על חושך

החושך.

(194) ראה בארוכה תו"מ ח"נ ס"ע 194 ואילך. וש"נ.

(195) עמוס ג, ו.

- 1 בהר הקודש בירושלים" - התמסרות עמוקה להקב"ה לקיים מצוותיו מתוך יראת שמים שלימה²⁰¹, ועד
- 2 לקיום היעוד "והשתחוּו.. בירושלים" כפשוטו - שכל בני ישראל יגאלו מהגלות, ועל-ידי משיח צדקנו
- 3 יבואו להר הקודש בירושלים.
- 4 כט. ובכן:
- 5 התקופה הראשונה, שבה התקיימה נבואת זכריה - היא התקופה של מלחמת העולם הראשונה,
- 6 ובעיקר, מלחמת העולם השנייה, שאז הורעד העולם כולו במלחמות סוערות, ובני ישראל סבלו חבלי
- 7 משיח קשים ביותר.
- 8 ובפרטיות יותר:
- 9 מלחמת העולם הראשונה, פרצה בעקבות הריגת אדם אחד, וכתוצאה מזה התחילה מלחמה שהקיפה
- 10 והבעירה את העולם כולו.
- 11 ומלחמת העולם השנייה התחילה על-ידי אדם שלא היה ראוי לשום דבר, ללא מעלות כלל - מציאות
- 12 של העדר ("א גאָרניט") בכל המובנים. ובתחילה, אפילו חוצפה לא היתה לו - כידוע ההיסטוריא שלו.
- 13 ואף-על-פי-כן נפל פחד על יותר משמונים מיליון אנשים באותה מדינה שקיבלו את מרותו לחלוטין, וכן
- 14 על העולם ככלל, שאף שידעו בבירור שהוא רוצה ומתכוון לבלוע את כל העולם רחמנא-ליצלן, התייראו
- 15 לעצור אותו.
- 16 בשתי מלחמות אלו, הורעד העולם כולו בסערות מלחמה נוראות, והסיבות שגרמו למלחמות אלו היו
- 17 לגמרי שלא על-פי שכל, אלא ש"לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יטנו"²⁰²; היה זה "אדני הוי"
- 18 ש"בשופר יתקע והלך בסערות תימן" - סערת מלחמות שהרעידו את העולם, והכינו אותו במדה מסוימת
- 19 לשינויים שיהיו בגאולה על-ידי משיח.
- 20 והתקופה השנייה התחילה במאורעות של הקיץ האחרון בארץ ישראל, שגרמו לזעזוע אצל כל בני ישראל
- 21 (כנ"ל סעיף כו), שמשמעותם היא - התחלת התגשמות נבואת ישעיהו הנביא אודות ה"שופר גדול"!
- 22 במאורעות אלו, התחילה תקופה חדשה בהכנת בני ישראל לגאולה על-ידי משיח צדקנו, שמבלי הבט
- 23 על כך שנמצאים עדיין קודם אתחלתא דגאולה [שהרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", וכל זמן שלא
- 24 מתקנים את "חטאינו", את הסיבה, ישנו עדיין המסובב, שנמצאים עדיין בגלות, אפילו בארץ
- 25 ישראל²⁰³]¹⁹⁴, נכנסנו לתקופה חדשה - שהקב"ה מצדו קרא לכל בני ישראל, קריאה אלקית לנשמה
- 26 האלקית שיש בכל אחד מישראל, אפילו "האובדים והנדחים", והצליח לזעזע אותם על-ידי ה"שופר
- 27 גדול", וממתין למענה של בני ישראל על קריאתו, על-ידי-זה שבני ישראל מצדם ינצלו את ההתעוררות
- 28 כו' להתמסרות להקב"ה ולהתחזקות בקיום התורה ומצוות.
- 29 ואילו זכינו, והיינו מנצלים כדבעי את הרגע של הזעזוע כו' - היה משיח בא מיד, ומוציא את כל
- 30 בני ישראל מהגלות; אבל לדאבוננו לא זכינו עדיין לכך, ולכן ממתין הקב"ה עתה שברגע זה ינצלו את
- 31 ההתעוררות כו', כדי להתחזק בשמירת התורה ומצוות, באופן ש"ובאו גו' והשתחוּו לה"²⁰⁴ בהר הקודש
- 32 בירושלים", במובן הרוחני, וגם כפשוטו²⁰⁵, על-ידי משיח צדקנו, שיוציא אותנו מהגלות ויביא אותנו
- 33 אל הגאולה השלימה, בקרוב ממש.

* * *

204) ברשימה נוספת: שהזעזוע כשלעצמו - שבא לידי ביטוי בהתעוררות לבוא ולהתנדב לסייע לבני ישראל (בניגוד לאדישות שהיתה בזמן השואה) מתוך ביטול מציאותו להפקיר עצמו כו' - הו"ע של השתחוואה ("והשתחוּו"); אלא שלא די בכך, ויש צורך לפעול שיהי' הענין ד"השתחוּו לה".

205) בנין ביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל" (פירש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד) בירושלים של מעלה, ויומשך גם בירושלים של מטה.

201) שזהו ענינה של "ירושלים": "על שם יראה ועל שם שלם" (תור"ה הר - תענית טז, א), שזהו"ע שלימות היראה (ראה לקו"ת שם, ב. ובכ"מ); וכמבואר בתוס' (ד"ה כי מציון - ב"ב כא, א) בנוגע למעלת מעשר שני: "לפי שהי' עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והי' רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, הי' גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

202) משלי כא, א.

203) גלות רוחני, באופן ש"עיר האלקים מושפלת כו'" (פיוט "אזכרה" דתפילת נעילה).

ל. בהמשך להאמור לעיל אודות ההתעוררות של בני ישראל, אפילו ה"אובדים" וה"נדחים", בעקבות הנסים הגלויים למעלה מהטבע לגמרי שאירעו לאחרונה, והצורך לנצל את ההתעוררות באופן שתבוא לידי ביטוי בלימוד התורה וקיום המצוות בחיי היום-יום - הנה כיון שהיצר-הרע משתדל ביותר למנוע את קירובם של בני ישראל לתורה ומצוות, הרי הוא מנסה לקרר ולבטל את ההתעוררות גופא, על-ידי טענות שונות:

יש כאלו שבא אליהם לבוש באיצטלא דרבנן, וטוען, שעל-פי תורה לא יתכן שההצלה והנצחון היו נסים מן השמים; כיון שאירעו הדברים על-ידי פלוני כו', הרי זה מסטרא דשמאלא רחמנא-ליצל²⁰⁶.

וטענתו היא לא רק בנוגע להצלה והנצחון, אלא גם בנוגע להתעוררות של בני ישראל, שגם היא מסטרא דשמאלא רחמנא-ליצלן. באמרו, שאילו היתה זו התעוררות אמיתית מצד הקדושה, היו כולם צריכים להיות מיד שומרי תורה ומצוות.

ובפני אחרים טוען, שההצלה והנצחון היו בכח עצמם - "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"²⁰⁷. אמנם בשעת מעשה, באותם ששה ימים, התפלאו כולם איך היה יכול להיות מאורע כזה, ולא היה להם שום הסברה בשכל, והיה אצלם בפשיטות גמורה שזהו נס מהקב"ה; אבל מיד לאחר זמן קצר, באו "חכמים" (כפי שהיו אומרים פעם: "חכמי ליזשאנקע"²⁰⁸) והתחילו לחפש ביאורים, ולטעון שזהו "כחי ועוצם ידי", ובאמת היו יכולים לעשות יותר טוב... ועד לטענה "אני אלקה"!!! ומיד נמצאים גם אלו שרודפים אחריהם ("נאך-לויפער'ס") ועונים "אמן", "אמן ואמן", ומדפיסים ומפרסמים את הדברים.

מאורע זה היה באופן ש"אנו אין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים"²⁰⁹, ו"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך"²¹⁰ - לא על-ידי כלי נשק וכלי זיין, אלא "שם ה'", והיתה אתערותא דלעילא כזו שפעלה ענין של השתחוואה ("והשתחוה לה"), ועד שעשו דברים כאלו שלא היו שייכים לעשותם; ולאחרי כל זה, הנה כשמחפשים דרכים להביא זאת לידי פועל - בא היצר-הרע וטוען: למה לך לומר שזהו נס מן השמים - תמצא ביאור שזוהי פעולה שלך!

גוי, להבדיל, לא יעלה על דעתו סברא כזו, שהנצחון הוא בכח עצמו, כיון שזהו דבר שאין לו מקום בשכל; אבל יהודי שיש לו בחירה חפשית - שהרי הקב"ה נותן לו כחות בלתי מוגבלים - יכול לבחור להשלות את עצמו ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אף שזהו היפך הנראה לעינים.

אמנם, כיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, הנה מבלי הבט על כך שיהודי יכול לבחור בהיפך חס-ושלום, הרי הוא נותן את הכח שיהיה "ובחרת בחיים"²¹¹, על-ידי-זה שיוכלו לראות את האמת. וכן בנידון-דידן, שהקב"ה נתן את האפשרות להבחין ברמאות ("פאלשקייט") שבטענותיו של היצר-הרע.

לא. ובפרטיות:

בנוגע לטענה שענין זה הוא מסטרא דשמאלא רחמנא-ליצלן - הנה נוסף על עצם הענין שאין מקום לומר שההצלה של מספר גדול של בני ישראל, כן ירבו, והצלת ארץ הקודש, תבוא מה'לעומת-זה', הרי הראו מלמעלה את גודל ההתעוררות שנעשה על-ידי הנצחון.

ומובן שאין מקום להקשות מדוע לא נעשו מיד שומרי תורה ומצוות - שהרי ידוע שהכוונה העליונה היא שהעבודה תהיה בכח ה'מטה', והאתערותא דלעילא היא רק הכנה ונתינת כח לעבודה שמלמטה.

ובנוגע לטענה ד"כחי ועוצם ידי" - הנה נוסף על האמור לעיל שבשעת מעשה הודו כולם שאין לזה הסבר על-פי טבע, הרי גם לאחר שיש כאלו שמשלים את עצמם שהיה זה על-פי טבע, השאיר הקב"ה חלק מסויים שלא נגמר, שעל-ידי-זה יבינו שגם שאר החלקים הם מעשה הקב"ה, כדלקמן.

העומדים ברומו של עולם (המור"ל).

(209) ראה סוטה בסופה.

(210) תבוא כח, יו"ד.

(211) נצבים ל, יט.

(206) ראה גם אג"ק חכ"ד ס"ע תה.

(207) עקב ח, יז.

(208) כינוי ל"פוליטיקאים" של בית המדרש, שהיו יושבים על הספסל ("ליזשאנקע") מול התנור שבביהמ"ד לדון בענינים

- 1 לב. ובהקדים מה שכתוב בגמרא במסכת בבא-בבא²¹²: "עולם לאכסדרה הוא דומה (שאינן לה דופן רביעית), ורוח צפונית אינה מסובכת", וב"לקוט שמעוני"²¹³ מוסיף לבאר טעם הדבר: "לפי שאמר (הקב"ה), כל מי שאומר אני אלוקה, יבוא ויגמור הפינה הזאת שהנחת".
- 2 ולכאורה אינו מובן²¹⁴: איך יתכן מציאות כזו שיהיה שוטה ופרא-אדם שיאמר "אני אלוקה"? ! - כולם יודעים מתי נולד, וזוכרים שלמד ב"חדר" (וגם קיבל מלקות...), ואיך יתכן שלפתע יתחיל לטעון "אני אלוקה", עד שהראיה היחידה לדחות את טענתו היא ש"יבוא ויגמור הפינה הזאת שהנחת"? !... !
- 3 ומכאן רואים ש'בחירה חפשית' אין לה הגבלות; מצד כח הבחירה יכולים לדמות גם שטות הכי גדול, כמו "אני אלוקה" !
- 4 זהו אמנם דבר חריג ("א' אויסנאם"), אבל כיון שענין הנ"ל נאמר בתורה, מלשון הוראה²¹⁵, שעל הרוב תדבר²¹⁶, על-כרחך צריך לומר שדוגמת זה שייך אצל רוב בני אדם:
- 5 כשם שבנוגע לבריאת העולם - הנה אף-על-פי שברור הדבר שזהו רק בחיק הבורא, מכל-מקום יכול מישוהו לטעון שגם הוא יכול לברוא (וצריכים להביא לו ראיה מזה שאינו יכול לגמור את הפינה שהניח הקב"ה), כן הוא גם בנוגע להנהגת העולם, שגם כאשר רואים הנהגה נסית, יכולים רוב בני אדם לדמות ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (כאמור, שכן הבחירה אין לו הגבלות).
- 6 [וכיון ששקר אין לו רגלים²¹⁷, על-כרחך צריך לומר, שיש לזה יסוד באמיתת הענינים: נוסף לכך שמצינו שיהודי "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"²¹⁸, מצינו יתירה מזה - שיהודי יכול לברוא עולמות, כדאיתא במדרש²¹⁹ "מה הקב"ה בורא עולמות, אף אביכם בורא עולמות";
- 7 וכן בנוגע להנהגת העולם - מצינו שבכוחו של יהודי לשנות את המציאות, היפך הטבע, כדאיתא בירושלמי²²⁰ על הפסוק²²¹ "לא-ל גומר עלי", שעל-ידי פסק בית-דין בתוליה חוזרין. וכן אמרו רבותינו ז"ל "צדיק גזור והקב"ה מקיים"²²², ויתירה מזה: "הקב"ה גזור וצדיק מבטל"²²³.
- 8 אלא שזהו רק יסוד, אבל הטענה עצמה היא טענת שקר - כי הכח של בית-דין לשנות את המציאות הוא רק על-ידי פסק-דין על-פי תורה. וכן הענין ד"צדיק גזור כו'" "וצדיק מבטל", הרי זה באופן שהצדיק אינו מציאות לעצמו, וכל הענינים שאומר הם על-פי תורה. ולהיותו צדיק, אינו טוען "אני אלוקה", בידעו שאין זה הכח שלו, אלא כחו של הקב"ה; אבל כאשר נעשה בעצמו "מאן דאמר" ("ער ווערט אליין א' זאגער"), ואינו מתחשב עם התורה, אלא פוסק כרצונו, ומתחיל לטעון שהוא מציאות לעצמו, "אני אלוקה" - הרי זו הוכחה ששוב אינו צדיק!
- 9 ואף שבמשך כל שנותיו היה צדיק - הרי ענין הצדקות אינו לצמיתות, כפי שמצינו²²⁴ גבי יוחנן כהן-גדול, ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה - ואם-כן היה צדיק גמור, דאם-לא-כן לא היה יוצא בשלום ביום-הכיפורים מ'קודש הקדשים'²²⁵ (או שלא היה מוציא שנתו²²⁶) - ולבסוף נעשה צדוקי!... ! ואם-כן יכולה להיות מציאות כזו שבמשך כל שנותיו היה צדיק גמור, ואף-על-פי-כן כשמתחיל לדמות שהוא מציאות לעצמו, ועד שאומר "אני אלוקה", שוב אינו צדיק].

(219) ב"ר פצ"ח, ג.

(220) כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(221) תהלים נז, ג.

(222) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב. תנחומא

וירא יט.

(223) ראה מו"ק טז, ב (וש"נ). תנחומא תבוא א.

(224) ברכות כט, א. וש"נ.

(225) ראה יומא רפ"ה, ובפיהמ"ש להרמב"ם שם.

(226) ראה שם ט, א.

(212) כה, סע"א ואילך (ובפירש"י).

(213) איוב רמז תתקיג. ירמ' רמז רסג.

(214) ראה גם מכתב חוהמ"ס שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' ט ואילך).

(215) ראה רד"ק תהלים יט, ח. גו"א ריש פרשתנו (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(216) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(217) של"ה קכב, א. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 4 הערה 33. וש"נ.

(218) שבת י"ד, א. וש"נ.

1 וכשם שבנוגע לבריאת העולם הניח הקב"ה "רוח פינת הצפון.. (ש)לא גמרו"213, באמרו "כל מי
2 שאומר אני אלוהה, יבוא ויגמור הפינה הזאת שהנחת", שעל-ידי-זה יהיה ניכר לכל שהבריאה היא רק
3 בחיק הבורא - כך גם בנוגע להנהגת העולם, שכאשר הקב"ה מראה הנהגה נסית שלמעלה מהטבע,
4 משאיר תמיד פינה לא גמורה, שביחס לפינה זו מוכרחים להודות שזהו ענין שהוא רק ביכולתו של
5 הקב"ה (כיון שרואים שאין ביכלתם להתמודד עם זה), בכדי שעל-ידי-זה יגיעו למסקנא האמיתית ("כאפן
6 זיך צום שכל") שגם החלק שכבר נגמר לא היה בכח עצמם, אלא נס מהקב"ה.

7 לג. ובנוגע לענינו:

8 למרות שבמשך ששת הימים הנ"ל, הראה הקב"ה נסים גלויים שאין להם מקום בטבע - הרי עדיין
9 לא נסתים הענין.

10 ולכאורה אינו מובן: כיון שבלא-הכי לא התחשבו עם הגבלות הטבע, היו יכולים לסיים את הענין?
11 אך הביאור בזה - שבכוונה השאירו זאת מבלי לסיים, בכדי ש"כל מי שאומר אני אלוהה, יבוא ויגמור
12 הפינה הזאת שהנחת"!!!

13 ומובן, שאין הכוונה בזה להעניש משהו חס-ושלום, אלא אדרבה - להחזיר למוטב אפילו מי שטוען
14 אני אלוהה. שכן, כשיראה שג' צדדים נגמרו, ונשאר צד אחד שאין ביכלתו לסיים, אזי יתעורר ויחזור
15 למוטב.

16 ובכדי להקל יותר את הנסיון - הראה הקב"ה שהפינה שנשארה היא דוקא "רוח צפונית", בכדי
17 להדגיש שזהו ממש אותו ענין המבואר ב'ילקוט שמעוני' הנ"ל.

18 וכאשר יתחילו להבין שאין זה "כחי ועוצם ידי" חס-ושלום, אלא על-ידי הקב"ה, אזי יגמור הקב"ה
19 גם את ה"רוח צפונית", ויקויים היעוד "לסרבה המשרה"227, מ"ם סתומה מכל הצדדים228.

20 ותמורת הענין ד"מצפון תפתח הרעה"229, יקויים היעוד230 "אומר לצפון (לרוח צפון) תני וגו'" (תן
21 את ישראל הפזורים שמה).

22 וכך מתבטלת הגלות, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר231 שהקב"ה שורף את כתלי הגלות, ובאה הגאולה
23 האמיתית והשלמה, בקרוב ממש ובעגלא דידן, בטוב ובחסד וברחמים.

* * *

24 לד. ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר232 בנוגע ל'פסח שני', שענינו הוא - "עס איז נישט קיין פארפאלן"
25 (אף פעם לא אבוד), ויכולים תמיד לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו "לכם",
26 שמצב זה היה ברצונו, אף-על-פי-כן יכולים לתקן.

27 וענין זה הוא (לא רק בנוגע לקרבן פסח, אלא) גם בכל המצוות - שהרי ידוע233 שבכל מצוה ישנה
28 התכלות מכל המצוות, שלכן אמרו חכמינו ז"ל234 ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה", כיון שעל-ידי
29 העסק במצוה אחת הרי הוא מקיים במקצת גם את המצוה האחרת שנפטור ממנה.

30 ועל-דרך ענין ההתכללות שישנו אצל בני ישראל, שלכן יכול אחד מישראל להוציא את חבריו
31 ידי-חובתו, מצד ענין הערבות. וכן הוא גם בתורה, שהיא בדוגמת האדם, כמו שכתוב235 "זאת התורה
32 אדם", ולכן יש גם בה ענין ההתכללות.

בתחלתו).

232 (232) סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר, פסח שני).

233 (233) ראה תו"מ חנ"א ע' 53. וש"נ.

234 (234) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

235 (235) חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.

227 (227) ישע"י ט, ו.

228 (228) ראה של"ה בית הגדול (לו, א"ב). הובא באוה"ת נ"ך עה"פ (ס"ע קפד ואילך).

229 (229) ירמ"א, יד.

230 (230) ישע"י מג, ו (ובפירש"י ומצור"ד).

231 (231) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"

- 1 ומזה מובן גם בנוגע לנקודה שמצינו בקרבן פסח, שאף פעם לא אבוד, ויכולים תמיד לתקן - שנקודה
- 2 זו ישנה גם בכל המצוות.
- 3 ובנוגע לענינו:
- 4 בהמשך להמדובר לעיל (סעיף כט) שלא ניצלו את שעת הכושר כדבעי - יש להבהיר שאין זה אבוד,
- 5 אלא יכולים תמיד לתקן.
- 6 [ואף-על-פי שבדרך-כלל קשה לפעול ענין מסויים לאחר שכבר עברו הרגעים הראשונים, שלכן אמרו
- 7 חכמינו ז"ל²³⁶ "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", שאז יתקבלו הדברים באופן הראוי - הרי אין פירוש
- 8 הדברים שלאחרי שעבר משך זמן, שוב אי-אפשר לפעול את הענין, כי-אם שקשה יותר לפעול זאת].
- * * *
- 9 לה. בהיות²³⁷ שהגיעו אלי כמה שאלות ו"טענות" בנוגע להתעוררות דמבצע תפילין²³⁸, ובהיות אשר
- 10 טענות אלו יכולות לפעול חס-ושלום חלישות באלו העוסקים בזה, לכן אף שאין דרכי להכנס
- 11 בוֹיֹכָחִים²³⁹, הנני בזה להשיב על השאלות.
- 12 שאלה א:
- 13 מדוע נבחרה מכל התרי"ג מצוות - מצות תפילין דוקא?
- 14 מענה²⁴⁰:
- 15 א) בתחילת ההתעוררות על דבר זה²⁴¹, הדגשתי בפירוש שהטעם להתעוררות במיוחד על דבר מצות
- 16 הנחת תפילין²⁴², מיוסד הוא על דברי רבותינו ז"ל²⁴³ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו
- 17 ממך²¹⁰.. אלו תפילין שבראש". ומכיון, אשר דרישת השעה אז (בתחילת הזמן דמבצע תפילין) היתה
- 18 במיוחד שתפול עליהם אימתה ופחד כו', יראת עמי הארץ מפני בני ישראל, שלא ירעו חס-ושלום
- 19 לישראל, לכן עוררתי אודות מצוה זו. וכאמור, נימוק זה הדגשתי בפירוש מיד בתחילת ההתעוררות,
- 20 ובמילא, לפי השאלה על דבר זה.

נפגשים יחד, צריכים להראות ש"אין דיעותיהם שוות" (ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א), ולכן, כשאחד אומר "שלום עליכם", עונה השני להיפך: "עליכם שלום" ... (מהנחה בלתי מוגה).

(240) כ"ק אדמו"ר שליט"א הקדים, שבמקום לשאול למה בחר במצות תפילין דוקא - יבחר פב"פ לעורר אודות מצוה אחרת משאר תרי"ב מצוות. ולפועל, יושב בביתו ואינו עושה מאומה, ורק שואל שאלות...

אלא זהו ע"ד שמצינו בנוגע למשה רבינו* שכשכעס שחך הלכה (ספרי ופירש"י מטות לא, כא), וכן בנדו"ד, שמצד הכעס שחך את דברי הגמרא דלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).

(241) ראה תו"מ חמ"ט ע' 429 ואילך. ועוד.

(242) נוסף לכך שיש להתחיל במצוה שנקל יותר לפעול קיומה**, והרי נקל יותר לפעול קיום מצות תפילין מאשר מצוות אחרות, כמו כשרות, שצריכים לפעול שיסכים לקנות כלים חדשים, וכן שמירת שבת, שצ"ל במשך כל היום כולו, ועד"ז בכמה מצוות (מהנחה בלתי מוגה).

(243) ברכות ו, א. וש"נ.

(236) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.
(237) מכאן עד סוסל"ט - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ו ע' 271 ואילך. במהדורה זו ניתוספו כמה תיקונים שתיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א על העתק השיחה המודפסת, וכן ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(238) קבלתי מכתב מיהודי בירושלים, שכנראה ה' כדאי לו להוציא ארבעים אגורות... בשביל משלוח המכתב, ובו כתב שהוא יהודי ששומע לדברי חכמים, ולכן שואל ומבקש ביאור, ואז יתיישב בדעתו אולי יתחיל גם הוא לעסוק בזה!

(וסיים בבתי-שחוק): ברוך השם, שלמרות שאלו שעוסקים במבצע תפילין בירושלים הם בקירוב מקום אליו, ובריחוק מקום ממני (שלכן יש צורך במכתב) - לא נשמעים אליו, אלא אלי!... (מהנחה בלתי מוגה).

(239) ובפרט שצריך בירור בנוגע להשואלים - האם הם מחפשים את האמת, או שהחליטו מלכתחילה שכיון שפלוני אומר כך, צריכים לומר להיפך!... וכפי שהיו אומרים פעם ע"ד הצחות (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 166 הערה 57), שכאשר שני יהודים

(* ובמילא אין זו פגיעה בכבוד, שהרי אף אחד אינו מחזיק את עצמו גדול יותר ממשנה רבינו...)

(** וע"ד הענינים שהם "מפני תקנת השבים" (ראה ב"ק טו, סע"ב וש"נ).

וליתר ביאור:

כל מצוה ומצוה, נוסף על עיקר ענינה שהיא ציווי הקב"ה (וצריך לקיימה מצד קבלת עול מלכות שמים, וכן נוסח ברכת המצות: "ברוך כו' מלך העולם כו' וציוונו כו'"), יש בה גם סגולה מיוחדת. וכאשר אדם זקוק לאיזה ענין במיוחד, מחפש הוא ומשתדל הוא ביותר באותה המצוה שיש בה סגולה זו הזקוקה לו. ואם תמצית-לומר, הרי מפורש הוא בחז"ל²⁴⁴: "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני כו' הרי זה צדיק גמור". ולכאורה למה פרט במאמר חז"ל זה - המצוה, והוה-ליה-למימר האומר אקיים מצוה זו בשביל כו', ולמה נקט מצות צדקה דוקא?

[אין לומר שרק במצות צדקה "האומר בשביל כו' הרי זה צדיק גמור" (כיון של הענין אין נפקא-מינה) - כדמוכח ברש"י ו'תוספות' שמשווה זה לכל המצוות].

אלא מכיון שרוצה הוא "שיחיה בני", משתדל הוא באותה המצוה שיש בה סגולה זו - שבמצות צדקה אמרו רבותינו ז"ל²⁴⁵: "אמר הקב"ה, נפשו של עני היתה מפרכסת לצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיית אותו כו' למחר בנך או בתך באין לידי חולי ולידי מיתה כו' ומציל אני אותם מן המיתה כו'", ולכן כשרוצה שיחיה בנו, בחר בקיום מצות הצדקה.

וכן הוא בנידון-דידן, מכיון שהזקוק במיוחד לפעול על עמי הארץ שייראו מישראל, לכן בקשתי ועוררתי ועוררתי עוד פעם ועוד פעם על ההשתדלות לזכות את ישראל במצות תפילין, כי הובטחנו שעל-ידי קיום מצוה זו יהיה "ויראו ממך".

ומכיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"²⁴⁶ (בנוגע לעונש, ומכל-שכן - בנוגע לשכר, כי מרובה מדה טובה ממדת פורעניות²⁴⁷. וראה לקמן שאלה ב'), לכן הכרזתי על ההשתדלות לקיום מצוה זו, לא רק בין בני ישראל הנמצאים בארץ-הקודש תיבנה-ותיכונן-במהרה-בימינו-אמן הזקוקים במיוחד ל"ויראו ממך", אלא גם בין בני ישראל הנמצאים בחוץ-לארץ, כי קיום מצות תפילין של כל אחד מישראל, בכל מקום שהוא, בכוחה לפעול "ויראו ממך" בנוגע לכל ישראל.

ובפרט בנידון-דידן - שיראת אומות-העולם שהתנכלו לארץ-הקודש - תלויה היתה ביראה מפני בני ישראל של אומות-העולם שבמדינות אחרות. וקל-להבין.

ב) זמנה של המלחמה, שאז היתה ההתעוררות דמבצע תפילין, היה ימים אחדים לפני זמן מתן-תורה²⁴⁸. ובהיות אשר בכל שנה ושנה, כל הענינים חוזרים וניעורים מעין שהיו בפעם הראשונה²⁴⁹, הרי מובן אשר גם בשנה זו, בימים הסמוכים לזמן מתן-תורה, צריך להיות מתעורר במיוחד הענין והחיוב דלימוד התורה²⁵⁰. ובמצות תפילין אמרו רבותינו ז"ל²⁵¹ "קיימו מצות תפילין, ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעם בתורה יומם ולילה".

ג) בזמן מתן-תורה - נצטוו בכל המצוות²⁵² וקבלום עליהם בהקדמת נעשה לנשמע²⁵³. ובמצות תפילין

אלא לאוכלי המן". כך, שכל בני"ה היו במעמד ומצב של שבט יששכר, ולכן נקראים "דור דעה" (ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ), כיון שכל ענינם הי' לימוד התורה (מהנחה בלתי מוגה).

(251) מדרש תהלים בתחלתו.

(252) וזוהו מובן שבתור הכנה למ"ת צריך להיות הענין ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך" (פ' שופטים יח, ג) שנעשה ע"י קיום כל המצוות (ראה לקו"ת נצבים מה, ג), ולכן יש מעלה מיוחדת במצות תפילין שהוקשו לה כל המצוות שבתורה (מהנחה בלתי מוגה).

(253) שבת פח, א.

(244) פסחים ח, סע"א. וש"נ.

(245) תנחומא משפטים טו.

(246) סנהדרין כז, סע"ב. וש"נ.

(247) יומא עז, א. וש"נ.

(248) ראה גם תו"מ ח"ג ס"ע 269. וש"נ.

(249) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(250) והיינו, שבתור הכנה למ"ת צריך כל אחד להשתדל להיות באהלה של תורה לגמרי - כמו בזמן מ"ת, שאז היו כל בני"ה במדבר ששם לא היו צריכים לעסוק בחרישה וזריעה כו', וכמאז"ל (מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד) "לא ניתנה תורה כו'

- 1 אמרו רבותינו ז"ל²⁵⁴ "הוקשה כל התורה כולה לתפילין" (שהכוונה הוא למצוות התורה²⁵⁵, עיין-שם), ועד
2 שילפינן מהיקש זה הלכות ודינים בכמה וכמה מצוות.
- 3 (ואף שגם בעוד מצוות מצינו על-דרך-זה, וכמו במצוות ציצית, שאמרו רבותינו ז"ל²⁵⁶ שקולה היא
4 כנגד כל המצוות כולן, וכן בצדקה²⁵⁷, שבת²⁵⁸ וכו' - הרי אינו דומה 'שקולה' ל'הוקשה'. ואינו דומה
5 כשכנ"ל, מההיקש למדין הלכה למעשה כבמצוות תפילין).
- 6 לו. שאלה ב²⁵⁹:
7 מהו גודל התועלת כשיצליח המשתדל, ויהודי אחד יניח תפילין פעם אחת, והכי בשביל הנחת תפילין
8 פעם אחת, כדאי להשתדל בהשתדלות גדולה?
9 מענה:
- 10 (א) אדרבא - ישתדל עם רבים מבני ישראל, ורבות פעמים.
- 11 (ב) פסקדין מפורש ברמב"ם¹³⁷: "צריך כל אדם שיראה עצמו כו' כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל
12 העולם חציו זכאי וחציו חייב כו', עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות
13 וגרם לו ולהם תשועה והצלה כו'". ומי שמקבל עליו פסק-דין הרמב"ם בזה - בטח ישתדל באופן המתאים
14 לפעולה המכריעה את כל העולם כולו לכף זכות וגורמת תשועה והצלה כו'.
- 15 (ג) "קרקפתא דלא מנח תפילין", יש לו דין מיוחד²⁶⁰. ופסקדין ברור ברמב"ם²⁶¹, דהיינו "שלא הניח
16 מעולם". זאת-אומרת שעל-ידי שמניח תפילין פעם אחת - יוצא הוא מסוג זה. ואף שבכמה ראשונים
17 הלשון 'קרקפתא דלא מנח תפילין' (סתם - בלי תיבת מעולם), ומפרשים באופן אחר, הרי כנ"ל - בנוגע
18 לדניא - פסק-דין ברור הוא ברמב"ם - "מעולם" (וכנראה שכן הוא גירסתו בש"ס). וכן הוא ב'רבינו
19 חננאל', רי"ף (אבל ראה שם ברא"ש), ב'עיטור'²⁶² בשם 'תשובות הגאונים' ועוד.
- 20 (ד) דבר משנה הוא²⁶³ "מצוה גוררת מצוה". ועל-ידי שפועלים שיהודי יניח תפילין פעם אחת, הרי
21 מצוה זו גוררת עוד מצוה וכו'. וכל הטועה בדבר משנה, אין כאן דין כלל (ואפילו הם רבים ומומחים²⁶⁴).
- 22 לו. שאלה ג:
- 23 לכאורה אסור להשתדל עם החפשים להניח תפילין, כיון שתפילין צריך להיות גוף נקי ויזהר
24 מהרהורים כו'²⁶⁵, ואמרו רבותינו ז"ל²⁶⁶ "שלוש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהורי עבירה כו'?"
25 מענה:
- 26 (א) אין שום יסוד לומר ולחשוש אשר אלו הרחוקים לעת-עתה מקיום התורה ומצוות, וכשמציעים
27 להם ומבקשים אותם, מניחים תפילין - הנה דוקא ברגעים אלו יהרהרו כו'.
- 28 (ב) אפילו באם היה איזה מקום לחשוש על דבר זה, הרי פירש ה'מגן אברהם'²⁶⁷, ואדמו"ר הזקן הביאו
29 לפסק הלכה²⁶⁸: "והוא שידוע לו בוודאי שאי-אפשר שלא יהרהר, אבל מספק לא ימנע ממצות תפילין".
- 30 (ג) אמרו חכמינו ז"ל אשר מטבע האדם שדבר חדש הכל רצין לקראתו²⁶⁹, ו"פוק חזי מאי עמא
31 דבר"²⁷⁰. שמזה מובן שכשרואה אדם חידוש, ובפרט כשבעצמו עושה דבר אשר חידוש הוא אצלו - בעת

(263) אבות פ"ד מ"ב.
(264) טושו"ע חו"מ רסכ"ה.
(265) שו"ע אור"ח סל"ח.
(266) ב"ב קסד, סע"ב.
(267) שם סק"ד.
(268) שם ס"ד.
(269) ספרי ואתחנן ו, ו.
(270) ברכות מה, רע"א. וש"נ.

(254) קידושין לה, א. וש"נ.
(255) ראה גם תו"מ חמ"ט ריש ע' 189. וש"נ.
(256) מנחות מג, ב.
(257) ב"ב ט, א.
(258) ירושלמי נדרים ספ"ג.
(259) ראה גם לעיל סי"ח.
(260) ר"ה יז, א.
(261) הלי' תשובה פ"ג ה"ה.
(262) הלי' תפילין חלק ה', ובהערות שער החדש אות כז.

מעשה על-כל-פנים כל מחשבתו הוא ב'חידוש'. ואלו שאין רגילים במצות תפילין, פשוט הוא אשר
מחשבתם בעת מעשה היא על-דבר התפילין²⁷¹.

(ד) כתב ה'ספר מצוות גדול'²⁷²: "אין לך רשע שלא יהא ראוי לתפילין²⁷³, קל-וחומר מספר-תורה שהוא
מקודש יותר כו', והכל אוחזין בספר-תורה בשעת תפילה, שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה".
ואין לפרש שהסמ"ג מדבר בנוגע לרשע בענינים מיוחדים, שהרי מפרש ש"אין לך רשע שלא כו'". וכן מוכח
בלשונו שם לקמן, עיין-שם. כן ברורה כוונתו מהראיה שמביא "קל-וחומר מספר-תורה כו' והכל אוחזין
בספר-תורה כו'" - והאומנם ימצא מי שיאסור למי שהוא מבני ישראל - הרוצה בזה - לאחוז בספר-תורה? !
נוגע במיוחד לענינו מה שכתב הסמ"ג - על-פי הכלל בדין ובהלכה למעשה - אשר "מעשה רב"²⁷⁴,
מעשה הסמ"ג בעצמו אשר דרש בנוגע לתפילין והוכיח ודיבר "בגליות ישראל" "בספרד כו' וכן בשאר
ארצות", ולפני כאלו שרק על-ידי דבריו "קבלו כו' מצות תפילין מזוהות וציצית".

בעת שהכרזתי על-דבר מבצע תפילין, לא רציתי להביא דברי הסמ"ג בכלל, וכן לא מה שכתב שם
"יותר חפץ הקב"ה באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק, ועיקר תפילין נצטוו להיות זכרון לרשעים
וליישרם דרך טובה כו'" - כי אין זה שייך כל-כך לנידון-דין. כי בזמננו רובם ככולם של אלו הרחוקים
לעת-עתה מתורה ומצוות הם בסוג וגדר תינוק שנשבה כו'.

(ה) כתב ה'חינוך'²⁷⁵: "המחמירים בקדושת המצוה (דתפילין) ומניאין לב ההמון בדבריהם מהתעסק
בה, אולי כוונתם לטובה, אבל כו' היא רעה רבה, ואם ידעת כי יסמכו כו' על מעשה שנזכר ב'ירושלמי'
כו', לא כן בתי כו', מצוה גוררת מצוה כו'", עיין-שם.

לח. שאלה ד²⁷⁶:

כתב ה'עטרת זקנים'²⁷⁷ - לאחר שביאר כוונת מצות תפילין כמו שכתוב ב'שולחן ערוך' שם ובזהר -
"אם אינו יודע הכוונה, נמצא התפילין כמוה ובזרוע כמו אבנים חס-ושלום". ואם-כן מה תועלת להשתדל
בהנחת תפילין על-ידי אלה שאין יודעים הכוונה?

מענה:

(א) מפורש ב'שולחן ערוך'²⁷⁸ דהא דמצוות צריכות כוונה, ואם לאו לא יצא, היינו כוונה לצאת
ידי-חובתו בעשיית אותה מצוה, ותו לא. ופשיטא שאין העט"ז חולק על כל הנ"ל (והרי מוכרח הוא
בסוגיות הש"ס ומפורש ברש"י וכו') וחס-ושלום לומר דאשתמיטתיה כל זה.

וכוונתו - דכיון שאינו יודע הכוונה (שהיא תוכן הכתוב בפרשיות תפילין והרמזים שבהם וכו'), הרי
זה (בנוגע אליו) כאילו היתה מצות תפילין כאבנים חס-ושלום. [ועל-דרך-זה במה שכתב ב'באר מים
חיים'²⁷⁹ דמי שאינו מכון במחשבתו הרי התפילין כמונחים על הכותל והגג - כי אז (בלי מחשבת האדם)
היד והראש הם בדוגמת כותל וגג, ולא הוה קיום מצוה בשלימות]. אבל, כנ"ל, פשיטא שאין כוונתם
לומר שמי שאינו יודע הכוונה אינו מחוייב במצות תפילין, ולא עוד אלא בוודאי ובוודאי שכרו גדול,
כי מצוה הוא עושה.

ע"ז, ועאכ"כ בנ"י (מהנחה בלתי מוגה).

(274) שבת כא, א. וש"נ.

(275) מצוה תכא.

(276) ראה גם מכתב ועש"ק יח טבת; ה' שבט - שנה זו
("מבית הגגזים" ע' פט ואילך).

(277) או"ח רסכ"ה.

(278) או"ח ס"ס ס"ד. וראה שם ס"ה. סס"ג ס"ה. שו"ע
אדמוה"ז שם. ועוד.

(279) פ' שופטים (עה"פ יז, ו).

(271) ובפרט לאחר הקדמת אמירת הברכה: "אשר קדשנו
במצוותיו וצונו", באופן שמבינים מה שאומרים. שכן, אצל
יוצאי הצבא - שבשבילם היתה עיקר ההתעוררות דמבצע תפילין
- הרי זו השפה המדוברת (מהנחה בלתי מוגה).

(272) מ"ע ג'.

(273) בענין זה נזכר גם שבמעמד הר סיני עמדו כל בנ"י יחד
עם משה רבינו, וביניהם ה' גם נושא פסל מיכה! ... ולאחרי חטא
העגל השתדל משה רבינו עבור החוטאים - עובדי ע"ז בגלוי -
באמרו "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר
כתבת" (תשא לב, לב), ועאכ"כ בימינו, שאפילו גוים אינם עובדי

1 ואל תתמה על הלשון דעט"ז וכו' - כי גדולה מזה מצינו בכמה מקומות, מלשון המשנה²⁸⁰ "לא יצא
2 ידי-חובתו"²⁸¹, ועד ללשון אדמו"ר האמצעי²⁸² "ולא די במעשה הטבילה (במקוה) עצמה בלתי כוונה
3 בביטול²⁸³ רוחני דהיינו במסירת-נפש"²⁸⁴, אף שמשנה מפורשת היא דנדה שאנסה חברתה וטבלה טהורה,
4 ובתרומה נמי אכלה²⁸⁵.

5 (ב) מדייק ה'מגן אברהם'²⁸⁶ בדברי ה'שולחן ערוך' שם, והביאו אדמו"ר הזקן לפסק-דין²⁸⁷, דלחומרא
6 אמרינן מצוות אין צריכות כוונה. ועל-פי-זה, אפילו באם היתה מציאות שידעו ברור שגם הכוונה הכללית
7 לעשיית מצוה לא יתכוון, מחוייבים להשתדל שיניח תפילין. ומכל-שכן וקל-וחומר מצוה (תפילין)
8 שבמעשה, מספירת העומר (דביה קעסיק ה'מגן אברהם') שהיא בדיבור.

9 (ג) ב'אורח חיים'²⁸⁸ ישנו פסק-דין הלכה למעשה בנוגע לתפילה, שצריך לחשוב "כאילו שכינה כנגדו
10 כו' ויחשוב²⁸⁹ קודם התפילה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבדו"
11 [ובעונותינו הרבים אין איש מרעיש ואפילו לא מעורר על דבר זה, ורק אנשים מעטים עושים כן ג'
12 פעמים בכל יום, קודם תפילת שחרית מנחה וערבית²⁹⁰]. והכי יעלה על לב מי שהוא למנוע בשביל כך
13 מהשתדלות במצות התפילה חס-ושלום?! - אף שפסק-דין הנ"ל מקורו המשנה²⁹¹ ולשונה "אין עומדין
14 להתפלל אלא מתוך כבוד ראש" (דלאו לכתחילה משמע²⁹²).

* * *

15 לט. עד כאן התשובות על הטענות שקבלתי. ובנוגע לעצם הענין, הרי כל טענות הנ"ל הרי הם בגדר
16 חשש, ואי-אפשר לדחות משום חשש, מצות-עשה של תורה ("הוכח תוכיח את עמיתך"²⁹³) שספקה
17 לחומרא²⁹⁴. ומצוה זו הרי כל אחד מישראל מחוייב בה, ו"אפילו מאה פעמים"²⁹⁵ באיש אחד, להשתדל
18 אשר גם הוא ילמוד תורה ויקיים מצוות. ואמרו רבותינו ז"ל²⁹⁶ "כל ישראל ערבים זה בזה".
19 ואלו הטוענים ומתנצלים על העדר הפעולה בהנ"ל, כי לדעתם ספק אם תועיל השתדלותם - כמה
20 תשובות בדבר:

21 (א) המצוה ד"הוכח תוכיח את עמיתך" ענינה הוא - עצם ההוכחה וההשתדלות שיקיים תורה ומצוות.
22 וגם אם לא תפעול ההשתדלות שלו, הרי בעצם מעשה ההוכחה קיים את המצוה (ועל-דרך בדיקת חמץ,
23 אשר גם כשאינו מוצא חמץ, יצא ידי-חובת מצות הבדיקה²⁹⁶). וכשאינו משתדל - ביטל מצות-עשה של
24 תורה. ולא עוד אלא שהמצוה היא אפילו כשבוודאי יודע שלא ישמע לו²⁹⁷.

280 פסחים פ"י מ"ה.

281 עיי"ש בר"ן.

282 דרוש כוונת המקוה - השני - בסופו (סידור עם דא"ח - קנט, סע"ד).

283 שזהו ענין הטבילה, ומרומז בכך ש"טבילה" אותיות "הביטל" (מהנחה בלתי מוגה).

284 ועד"ז בנדר"ד - שמ"ש ב'באר מים חיים' (תלמיד לתלמידי הבעש"ט) אינו מדובר בנוגע להלכה, אלא בנוגע לדרגות בעבודת ה', וכמו פרטי הכוונות דמצות תפילין שנתבאר בספרי קבלה וחסידות, שאינם שייכים לקטן שיודע לשמור תפילין, וחייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו במצוות (שו"ע אדה"ז או"ח סוסל"ז. וש"נ), ואפילו לא לבן י"ג שנה שבוודאי חייב בהנחת תפילין - שהרי בעוה"ר לא לומדים חסידות בגיל י"ג שנה, אלא לומדים רק ב"ק וב"מ כו' (ו' המסכתות שלומדים בישיבות), ועד שאפילו הכוונות שזכרו בשו"ע, יש כאלו שאינם יודעים אותם (מהנחה בלתי מוגה).

285 נדה יג, ב. חולין לא, סע"ב.

286 או"ח סתפ"ט סק"ח.

287 שם סי"ב.

288 סצ"ח ס"א.

289 באופן של התבוננות כו', כלשון הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ב): "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם כו'". - אלא שענינים אלו לא נתבאר בו' המסכתות שלומדים בישיבות, ובשביל זה יש צורך בלימוד מיוחד. וכמו שאי-אפשר לידע משו"ע או"ח את הדינים שנתבארו ביו"ד, וכן להיפך. ומובן, שאין זה חסרון בחלק מסויים, כיון שיש ענין מיוחד לכל חלק בתורה (מהנחה בלתי מוגה).

290 ראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ו ס"ז (תו"מ חמ"ה ע' 119). וש"נ.

291 ברכות רפ"ה.

292 ראה תוד"ה מתני' - מנחות פג, ב.

293 קדושים יט, יז.

294 ביצה ג, ב.

295 ב"מ לא, א.

296 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתל"ב סי"א. וש"נ.

297 שו"ע או"ח סתר"ח. ובשו"ע אדה"ז שם. ועוד.

(ב) אפילו באם ענינה של ההוכחה היתה רק כשמצליח על-ידי הוכחתו²⁹⁸, מכל-מקום הרי אינו ודאי שלא יצליח, ואפשר שעל-ידי השתדלותו יצליח, ומכיון ש"הוכח תוכיח את עמיתך" היא מצות-עשה מדאורייתא, הרי "ספיקא דאורייתא לחומרא"²⁹⁴.

(ג) כל טענה זו היתה לה מקום רק עד תחלת ההשתדלות במצות תפילין. אבל כשעבר יום הראשון דפעולה זו, וראו במוחש אשר מאות אנשים שדברו אתם שיניחו תפילין, נענו כולם למצוה זו, ורק מתי מעט סירבו, הרי יצא הענין מגדר ספק.

[אפילו אם תמצי-לומר דמצות 'הוכח תוכיח' היא רק בנוגע לעמיתך ש"אתך בתורה ומצוות"²⁹⁹, ולא רק בנוגע לאונאתו תנאי הוא (וצריך-עיון-גדול בזה³⁰⁰) - הרי מפורש בשבת³⁰¹, דאפילו צדיקים גמורים מחוייבים למחות (תוכחה³⁰²) ברשעים גמורים, ועד כדי כך - שנתפסים כו' באם לא מיחו].

- נוסף לקיום מצות "הוכח תוכיח את עמיתך", הענין דערבות, מצות "ואהבת לרעך כמוך"¹⁴¹ (שאינו דוקא במי שאתך בתורה ומצוות³⁰³), הענין ד"יראה את העולם כולו שקול ומצוה אחת תכריע לכף זכות ותביא תשועה והצלה", כנ"ל פסק-דין הרמב"ם - הרי כמאמר רבותינו ז"ל³⁰⁴ "יותר ממה שבעל-הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל-הבית", ראו במוחש אשר ההשתדלות לזכות בני ישראל במצות תפילין, הוסיפה חיות ואור באלו שהשתדלו בחיבות מצוה וטרחתה בכלל ובמצות תפילין בפרט.

ויהי-רצון אשר מהם יראו וכן יעשו רבים וגם שלמים, אשר כל אחד ואחד ישתתף ב'מבצע תפילין'³⁰⁵, ובכל פעם שעוד אחד מבני ישראל יניח תפילין, יכריע על-ידי-זה את כל העולם כולו לכף זכות, ויקרב קץ גלותינו ויחיש גאולתנו,

(ראה מדרש תהלים³⁰⁶ על הפסוק³⁰⁷ "ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו", שקאי על 'תפילין של יד ותפילין של ראש' - כי כאשר "רגשו גוים ולאומים יהגו ריק"³⁰⁸, צריכים התחזקות יתירה במצות תפילין),

גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

מ. כנהוג בכל שנה - ובעזר השם-יתברך יהיה כן גם בשנה זו - לערוך כינוס תורה לאחר יום טוב, בהשתתפות האורחים ותושבי המקום וכו'. וההשתתפות שלי (אף שמסיבות שונות אינני יכול להשתתף בגופי) היא על-ידי הענינים בנגלה דתורה שנאמרים בהתוועדות³⁰⁹.

מהענינים בנגלה שנזכרו בהתוועדויות¹ - שיש כמה סוגים של שמחה,

ובפרטיות: (א) שמחה כללית שיש בכל מצוה - שמחה של מצוה, (ב) שמחת 'יום טוב', "מועדים לשמחה", (ג) השמחה של חג הסוכות, "זמן שמחתנו", (ד) שמחת בית-השואבה, (ה) השמחה של שמחת-תורה,

קצרות" לשם (ע' קצו). וש"נ).

(304) ויק"ר פל"ד, ח.

(305) שאז יתוספו אלפי יהודים מניחי תפילין, וברור הדבר

שע"ז יתוסף גם בקיום שאר מצוות (מהנחה בלתי מוגה).

(306) ומובן עפ"י זח"ג רלח, א. רפג, א.

(307) תהלים ב, ג.

(308) שם, א.

(309) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון

(התוועדות ב) דאשתקד סמ"ז (תו"מ חמ"ח ע' 221).

(298) ראה הגמ"י הל' דעות פ"ו ה"ז.

(299) ב"מ נט, א. שו"ע חו"מ סרכ"ח ס"א בהגה"ה. שו"ע

אדה"ז הל' אונאה ס"ל.

(300) וראה רמב"ם הל' דעות פ"ו. שו"ע או"ח סתר"ח. חו"מ

סרכ"ח. שו"ע אדה"ז או"ח שם והל' אונאה. הגהות הצ"צ לתניא

פל"ב (בקיצורים והערות ע' לו. שו"ת מנחת יצחק ח"ד ס"י

עט"פ. וש"נ). ועוד. ואכ"מ.

(301) נה, א.

(302) פירש"י.

(303) עיין תניא פל"ב (וראה גם ב"מ"מ, הגהות והערות

- 1 והשמחה היותר גדולה היא השמחה דשמחת-תורה, שהיא גדולה יותר גם מהשמחה דשמיני-עצרת,
2 כפי שרואים ב'מנהג ישראל'³¹⁰. והמקור לזה - כפי שמצינו במדרש³¹¹ שעושין שמחה לגמרה של
3 תורה³¹², וכמובא גם בזהר ותקוני-זהר³¹³.
- 4 ובהמשך לזה, יש להתעכב על כללות הענין של מעלת הנהגת בני ישראל, מנהג ישראל, שסומכים
5 על זה כאשר מתעורר ספק ולא יודעים כיצד להתנהג, כדלקמן.
- 6 מא. איתא בגמרא³¹⁴: "תנורבנן הלכה זו (שפסח דוחה שבת) נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל
7 ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו כלום יש אדם
8 שיודע.. אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה
9 ואבטליון, ויודע.. שלחו וקראו לו.. אמר להם, נאמר 'מועדו' בפסח ונאמר 'מועדו' בתמיד, מה 'מועדו'
10 האמור בתמיד דוחה את השבת, אף 'מועדו' האמור בפסח דוחה את השבת. ועוד, קל-וחומר הוא וכו'..
11 מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח.. אמרו לו, רבי,
12 שכח ולא הביא סכין מערב-שבת מהו. אמר להן, הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא הנח להן לישראל, אם
13 אין נביאים הן, בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה, תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי, תוחבו בין קרניו.
14 ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון".
- 15 וצריך להבין דיוק לשון הגמרא "הנח להן לישראל.. נביאים כו'" - מה ענין נבואה לבירור הלכה
16 בתורה³¹⁵?
- 17 תורה ונבואה - הם שני ענינים שונים³¹⁶, ובנוגע להלכה בתורה אי-אפשר לסמוך על נבואה, שהרי
18 "אין הנביא רשאי לחדש דבר"³¹⁷, ו"אין משגיחין בבת קול"³¹⁸, כיון שהתורה "לא בשמים היא"³¹⁹ (כפי
19 שמבאר הרמב"ם בארוכה בפירוש המשניות³²⁰, ובקיצור בהלכות יסודי התורה³²¹). ומזה מובן, שגם
20 כאשר על-פי הבנה והשגה יש שני צדדים שקולים, ואי-אפשר לבוא למסקנת הענין [כפי שהיה אפילו
21 בזמן שהתורה היתה במילואה כו' - בזמן שמאי והלל, לפני ש"רבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל
22 צרכן" שאז "רבו מחלוקת בישראל"³²²], אין לסמוך על דברי הנביא שיכריע לאחד הצדדים.
- 23 ועל-פי-זה אינו מובן כלל מאמר הגמרא "הנח להן לישראל.. נביאים כו'" (שלכן יש לסמוך על
24 הנהגתם של ישראל במקום של ספק) - מהי השייכות של ענין הנבואה להלכה בפועל?
- 25 [ולהעיר: מצינו בכמה מקומות תוכן הענין ד"הנח להן לישראל". היינו, שכאשר מתעורר ספק ולא
26 יודעים כיצד להתנהג, אזי יש לסמוך על ההנהגה של בני ישראל, ובלשון הגמרא²⁷⁰: "פוק חזי מאי עמא
27 דבר", וכידוע גודל מעלת 'מנהג ישראל', ועד ללשון ה'ירושלמי'²⁸ ש"מנהג מבטל הלכה"; אבל השאלה
28 היא בנוגע ללשון נבואה שנאמר בגמרא - איך אפשר לסמוך על ענין הנבואה בנוגע לענין של הלכה בפועל].
- 29 גם צריך להבין הדיוק בדברי הגמרא "אם אין נביאים הן, בני נביאים הן" - מהי המעלה של "בני
30 נביאים"?

כדי להגיע למעלת הנבואה, שתגלה לו (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ז), הרי לאחר שכתב הגיע למעלת הנבואה, אין צורך ביגיעה בשביל נבואה פרטית.
(317) שבת קד, רע"א. וש"נ.
(318) ברכות נב, רע"א. וש"נ.
(319) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב. תמורה טז, א. וראה גם אג"ק ח"ב ע' שלט. וש"נ.
(320) בהקדמתו (קרוי לתחלתה).
(321) רפ"ט.
(322) סנהדרין פח, ב.

(310) ראה גם שיחת ליל שמח"ת ס"ב (תו"מ חנ"א ע' 140).
וש"נ.
(311) שהש"ר פ"א, ט. קה"ר בתחלתו. יל"ש מלכים רמז קעה.
(312) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.
(313) ח"ג רנו, ריש ע"ב. תכ"א (נו, סע"א).
(314) פסחים סו, א. וראה ירושלמי שם.
(315) בהבא לקמן - נכלל גם המדובר בענין זה בשיחות ליל שמח"ת, וש"פ נח (המור"ל).
(316) ומהחילוקים שביניהם - שתורה, באה ע"י יגיעת האדם דוקא, וכדברי הגמרא (מגילה ו, ריש ע"ב) "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין"; ואילו נבואה - אף שבוודאי צריך להתייגע לכתחילה

- מב. ויובן בהקדם הביאור בענין שהוא דוגמת נבואה שמצינו בנוגע לכללות הפסקי-דינים של תנאים ואמוראים:
- ידוע מה שכתוב ב'ביאורי הזהר'³²³ על הפסוק³²⁴ "ישרים דרכי ה'", ש"כל התנאים והאמוראים היה פסק-דין שלהם רק על-פי הבטה בשרש החכמה שבתורה כמו שהוא למעלה וכו'".
- ולכאורה אינו מובן³²⁵: מה שייך ראיית שרש הענינים למעלה לענין פסקי הלכה בתורה ש"לא בשמים היא"?
- [ולהעיר, שזוהי תמיהה גדולה יותר ממה שאמרו בגמרא בנוגע למאורע מסויים "הנח להן לישראל, אם אין נביאים הן, בני נביאים הן" - כיון שכאן נאמר כלל בנוגע לכל התנאים ואמוראים, ש"היה פסק-דין שלהם רק על-פי הבטה בשרש.. למעלה וכו'"].
- וההסברה בזה³²⁶ - שלאחרי שראו את הענינים בשרשם למעלה, חזרו והתבוננו כו' עד שהונח הדבר בשכלם, ואז היו יכולים לפסוק הדין למטה.
- כלומר: אף שהתחלת הענין היתה באופן שראו זאת בשורש הענינים למעלה, מכל-מקום כיון שלאחרי-זה בא הענין בשכלם והשגתם, הרי זה נחשב לפסק-דין שבא על-ידי שקלא-וטריא בשכל על-פי כללי התורה.
- [ולהעיר גם ממה שכתב רבינו הזקן בהקדמה לספר התניא (מדברי הזהר³²⁷) בנוגע ל"מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, לשון רבים, על שם מקור החיים לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין שמאל ואמצע.. ונשמות ששרשן ממדת חסד, הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו'" - ולכאורה הרי זה ענין של קבלה, בנוגע לספירות כו', ומהי שייכותו לפסק-דין להלכה?]
- אך הענין הוא - שגם פסקי-דינים בתורה שתלויים בשקלא-וטריא בהבנה והשגה, קשורים עם טבע הנשמה מצד שרשה למעלה [וכיון שהנשמה מלובשת בגוף, הרי זה קשור גם עם טבע הגוף - כפי שמצינו שאין מושיבין בסנהדרין זקן או מי שאין לו בנים, כיון שחסר אצלם בטבע הרחמנות³²⁸. והיינו, שאף שענין הישיבה בסנהדרין תלוי בהבנה והשגה בשקלא-וטריא שבתורה, באופן שמכוין לאמיתתה של תורה, להיותו סמוך איש מפי איש עד משה רבינו³²⁹, מכל-מקום הרי זה צריך להיות קשור גם עם טבע הגוף], ואף-על-פי-כן אין זה בסתירה לכך שזהו פסק-דין שנקבע על-פי הבנה והשגה].
- מג. ועל-פי יסוד זה, יש לבאר דבר תמוה בהנהגת רבותינו נשיאינו בנוגע לאמירת דבר בשם אומרו: בדרך כלל (מלבד במקומות ספורים) לא מצינו בתורתו של רבינו הזקן שיאמר דבר "בשם אומרו" - המגיד והבעל-שם-טוב, ועל-דרך-זה אצל רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו (עד להמגיד והבעל-שם-טוב), לא אמרו דבר בשם אומרו³³⁰.
- ולכאורה אינו מובן³³¹: הרי אמרו רבותינו ז"ל³³² "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם"? ונוסף על צורך ההשתדלות באמירת דבר בשם אומרו כדי להביא את הגאולה (שעל זה אפשר לומר שעדיין לא היה הדור ראוי לכך כו'), הרי הצורך בזה הוא גם כדי לשלול ענין הפכי - כפי שהובא להלכה

ריש ע' 58. חל"ז ס"ע 62.

(327) ח"ג רמה, א.

(328) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ג.

(329) ראה שם רפ"ד.

(330) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 99. וש"נ.

(331) ראה גם לקו"ש חל"ז ע' 180 ואילך.

(332) אבות פ"ו מ"ו.

(323) לאדהאמ"צ - וישלח כ, ב.

(324) הושע יד, י"ד.

(325) ראה גם לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רסג ואילך. הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א בסה"מ תקס"ב ח"א ע' שיד, ובסה"מ תש"ט

ס"ע 77 ואילך. "רשימות" חוברת קמו. וש"נ.

(326) ראה גם "רשימות" שם. לקו"ש ח"ד ע' 1178. ח"ז ע'

170 הערה 13. חל"ז ריש ע' 183. תו"מ ח"ט ס"ע 116. חכ"ג

- 1 ב'מגן אברהם³³³ ש"כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו" (כדאיתא במדרש³³⁴ ש"עליו הכתוב
- 2 אומר³³⁵ אל תגזל דל כי דל הוא"), והרי ידוע עד כמה התחשב רבינו הזקן עם פסקי ה'מגן אברהם³³⁶,
- 3 ואם-כן אינו מובן, כיצד יכול לומר דבר שלא בשם אומרו, הרי זה ענין של גזילה?!
- 4 ואין לומר שזהו על-דרך דברי הגמרא במסכת יבמות³³⁷ "וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר
- 5 להם כך אמר לי משה, אלא יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעים שתורתו של משה היא" - שהרי
- 6 מצינו כמה וכמה פעמים שרבינו הזקן מביא ענינים (לא רק מהמגיד, אלא) גם מהחברייא כו', ואם-כן
- 7 היה צריך לומר שענין זה הוא מהמגיד או הבעל-שם-טוב.
- 8 והביאור בזה³³⁸ - על-פי האמור לעיל - שאף שבתחילה שמע זאת מהמגיד וכו', הנה לאחר-יזה חזר
- 9 ולמד והתייגע להבין הענין בשכלו, ועד שנתעצם עמו, ולכן הרי זה באופן שהוא ה"אומרו" (כך שזהו
- 10 אכן "בשם אומרו"), ואינו צריך לומר זאת בשם רבו, כיון שגם לולי השמיעה מרבו היה מגיע לזה
- 11 על-ידי יגיעתו.
- 12 וענין זה מצינו גם בנגלה - כמדובר כמה פעמים⁵⁸ שכן הוא בנוגע לכל הענינים שבפנימיות התורה:
- 13 מצינו בכמה מקומות שהגמרא מביאה שיטה של תנא פלוני, ואחר-כך אומרת שזהו גם שיטתו של
- 14 תנא פלוני וכו' (ש"אמרו דבר אחד"), ועד שמצינו כן גם בנוגע לרב ותלמיד³³⁹.
- 15 ולכאורה אינו מובן: הרי התלמיד שמע זאת מרבו, ולמה מחשיבים את דברי התלמיד בתור דעה
- 16 בפני-עצמה, שגם הוא סובר כן?
- 17 והביאור בזה - כנ"ל - שלאחרי שהתלמיד קיבל ענין זה מרבו, התייגע על זה בשכלו הוא, עד שהענין
- 18 התעצם עמו ונעשה תורתו.
- 19 מד. ויש להוסיף בהאמור לעיל שיש אופן של לימוד שתחילתו היא מהענין כפי שהוא בשרשו
- 20 למעלה, ואחר-כך בא גם בהשגת האדם - שלא זו בלבד שיש גם אופן לימוד כזה, אלא יתירה מזה,
- 21 שכן הוא הסדר בכללות נתינת התורה:
- 22 נתבאר לעיל במאמר³⁴⁰ שיש כמה דרגות בתורה, ועד לדרגות הפכיות: מחד גיסא - התורה היא
- 23 "חמודה גנוזה שגנוזה לך"³⁴¹, והקב"ה נתנה לבני ישראל באופן של מתנה³⁴²; ולאידך גיסא - אמרו
- 24 רבותינו ז"ל³⁴³ "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך", ועד שמוכרח להיות ענין היגיעה בתורה,
- 25 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁹ "לא יגעת ומצאת אל תאמין", שזהו היפך ענין המתנה, שבה ישנו רק הענין
- 26 ש"עביד נייחא לנפשיה"³⁴⁴, אבל לא שייך בזה ענין של יגיעה.
- 27 והענין בזה, שעל-ידי-זה שהתורה ניתנה לבני ישראל במתנה, יש בכוחו של יהודי להתייגע בתורה
- 28 כו'. וכפי שמצינו אפילו בנוגע למשה רבינו, ש"היה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה"³⁴²,
- 29 ועל-ידי-זה היה יכול להתייגע בלימוד התורה באופן שהתורה תתקיים אצלו. ועל-דרך-זה בנוגע לכל
- 30 אחד מישראל (כידוע בפירוש המאמר³⁴⁵ "ותן חלקנו בתורתך", שלכל אחד מישראל יש חלק בתורה,
- 31 בהתאם לשורש נשמתו כו'), שנתנית התורה מהקב"ה באופן של מתנה, מהווה נתינת כח שיוכל להתייגע
- 32 בלימוד התורה בהשגת שכלו, ועד ל"אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא"³⁴⁶, ובאופן שהפסק-דין נקבע
- 33 על-פי שכל האדם למטה דוקא, כיון שהתורה "לא בשמים היא".

(340) ד"ה ביום השמע"צ דיום שמח"ת וד"ה ויכולו דש"פ
 בראשית (התועדות א) - פ"ב ואילך (תו"מ חנ"א ע' 161 ואילך;
 ע' 173 ואילך).
 (341) שבת פח, ב.
 (342) נדרים לח, סע"א.
 (343) אבות פ"ב מ"ב.
 (344) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.
 (345) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"י"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.
 (346) יומא כו, א.

(333) אור"ח סקנ"ו סק"ב.
 (334) תנחומא במדבר כב. ועוד. וראה בהנסמן בלקו"ש שם
 ריש ע' 181.
 (335) משלי כב, כב.
 (336) ראה גם לקו"ש שם ע' 180 בשוה"ג. תו"מ חמ"ט ע'
 127 הערה 6. וש"נ.
 (337) צו, סע"ב.
 (338) ראה גם לקו"ש שם ע' 183. תו"מ חכ"ג שם ע' 57.
 (339) ראה - לדוגמא - סוכה לו, א. ועוד.

1 ואף-על-פי-כן אמרו "אם הלכה נקבל, ואם לדין יש תשובה"³⁴⁷. והיינו, שאף שמצד השקלא-וטריא
2 שבתורה באופן של הבנה והשגה בשכל האדם "יש תשובה", מכל-מקום "אם הלכה נקבל" - כיון שהיסוד
3 אינו הבנת האדם בשכלו, כי-אם נתינת התורה מהקב"ה (אלא שלאחרי-זה צריכה להיות גם הבנת האדם
4 בשכלו).

5 מה. ויש לומר, שזהו גם יסוד גודל הענין של 'מנהג ישראל', שלכן אומרים "פוק חזי מאי עמא
6 דבר":

7 בנתינת התורה לבני ישראל במתנה, נתן להם הקב"ה את הכח לכיון אל האמת, כך שגם כאשר חסר
8 ענין ההבנה והשגה, וגם לא זוכרים את המסורה, הנה כאשר רואים את הנהגת בני ישראל בפועל, יש
9 לסמוך על הנהגה זו שהיא בוודאי על-פי המסורה כפי שנאמר למשה מסיני.

10 ולכן, כאשר הלל אומר "הלכה זו שמעתי ושכחתי", יש לסמוך על הנהגת בני ישראל בפועל - "הנח
11 להן לישראל" - שבוודאי יכוונו אל האמת³⁴⁸.

12 וענין זה שיש בכחם של בני ישראל לכיון אל האמת, הוא כעין התנוצצות של נבואה - כדיוק לשון
13 הגמרא "הנח להן לישראל.. נביאים כו".

14 ואף-על-פי-כן אין זה בסתירה לכלל ש"אין הנביא רשאי לחדש דבר", כיון שהתורה "לא בשמים
15 היא" - כי התנוצצות זו של נבואה היא רק הוכחה שהנהגה זו היא על-פי המסורה:

16 הכלל ש"אין הנביא רשאי לחדש דבר" כיון שהתורה "לא בשמים היא", שייך רק כאשר הנביא פוסק
17 הלכה בעצמו בכח נבואתו; מה-שאינ-כן כאשר הנבואה היא רק בירור המציאות, שבישיבה פלונית או
18 בבית-דין פלוני פסקו כך וכך³⁴⁹, אזי יכולים שפיר לסמוך על זה, כיון שאין זה פסק-דין מ"שמים", אלא
19 פסק-דין של בית-דין למטה³⁵⁰.

20 ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שהתנוצצות הנבואה בהנהגת "עמא דבר" היא רק בירור המציאות בנוגע
21 למסורה. וזהו גם הדיוק "בני נביאים הן" - כיון שלא נוגע כאן שמיעת הנבואה בעת אמירתה, אלא די
22 בכך ששומעים זאת מ"בן נביא", שזהו ענין המסורה, שעל-ידי-זה מתברר שזהו ענין שנאמר למשה מסיני.
23 וכפי שאכן היה בפועל - שכאשר הלל "ראה מעשה", אזי "נזכר הלכה ואמר כך מקובלני כו"³⁵¹.

24 מו. אך עדיין צריך להבין מה שאמר הלל (כששכח ההלכה) שיש לסמוך על הנהגת בני ישראל ("הנח
25 להן לישראל") - דלכאורה ממה-נפשך: אם הוא בעצמו אינו זוכר את המסורה, הרי בוודאי ש"עמא
26 דבר" אינם זוכרים; ואם מצד התנוצצות הנבואה ("בני נביאים הן") - הרי גם הוא בעצמו מ"בני נביאים",
27 ולמה הוצרך לסמוך על התנוצצות הנבואה אצל "עמא דבר" דוקא?!

28 ואין לומר שזהו מפני שהלל היה "ענוותן"³⁵², ולכן היה סבור שאצלו לא תהיה התנוצצות הנבואה
29 - שהרי מדובר אודות התנוצצות של נבואה ששייכת (לא רק ליחידי סגולה, אלא) לכל ישראל להיותם
30 "בני נביאים".

31 והביאור בזה:

32 ידוע שכללות ענין ההבנה וההשגה שבא בכח האדם על-ידי יגיעתו, מפריע לענין הנבואה הקשורה
33 עם ביטול מציאותו, הבנתו והשגתו כו³⁵³, וככל שענין ההבנה וההשגה הוא בריבוי יותר, הרי זה מפריע
34 יותר לענין הנבואה.

(351) ועד"ז כאשר לאחר ראיית המעשה באה גם השקו"ט
בענין זה ע"פ השגת שכלם, ע"ד האמור לעיל בנוגע לראיית
הענין בשרשו למעלה.
(352) שבת ל, סע"ב.
(353) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ב.

(347) יבמות עו, ב (במשנה). וש"נ.
(348) ראה גם יפה מראה לירושלמי פסחים שם.
(349) והרי זה כמו דברי הנביא שהאתונות שנאבדו נמצאים
במקום פלוני (שמואל-א ט"ו ד).
(350) ראה גם "רשימות" שבהערה 325. אג"ק ח"ד ע' קד.
תו"מ חמ"א ע' 87. וש"נ.

- 1 ועל-דרך המבואר בדרושי חסידות³⁵⁴ שמי שהוא בעל-התבוננות בהבנה והשגה כו', קשה יותר לפעול
 - 2 אצלו ענין של קבלת עול, כיון שהורגל בהבנה והשגה שהיא היפך ה'קבלת עול'.
 - 3 וזהו שאמר הלל "הנח להן לישראל כו'" - שכאשר מחפשים לכוין אל האמת בנוגע לענין המסורה
 - 4 (לא על-ידי זכרון, שהרי אם הלל אינו זוכר, בוודאי ש"עמא דבר" אינם זוכרים, אלא) על-ידי התנוצצות
 - 5 של נבואה ("בני נביאים"), יכולים למצוא זאת (לא בבית-המדרש, שעיקר ענינו הוא לימוד באופן של
 - 6 הבנה והשגה, אלא) דוקא מחוץ לבית-המדרש - "פוק חזי מאי עמא דבר", שאינם בעלי הבנה והשגה,
 - 7 כיון שזהו ענין שלמעלה מהבנה והשגה.
 - 8 מזו. ויש להוסיף, שכן הוא בנוגע לכללות הענין ד'מנהגי ישראל':
 - 9 בכלל, ישנם מנהגים אין קץ, ובלשון הכתוב³⁵⁵: "עלמות אין מספר". ובין כל המנהגים ישנו גם
 - 10 המנהג לערוך שמחת-תורה, שאודותיו נתפרש להדיא שהוא מנהג קדמון, עוד לפני ש"עליונים ירדו
 - 11 לתחתונים כו'" במתן-תורה³⁵⁶ - כפי שאומרים בפיוט³⁵⁷: "אברהם שמח בשמחת תורה, יצחק שמח
 - 12 בשמחת תורה, יעקב שמח בשמחת תורה",
 - 13 וממשיך בפיוט: "משה שמח בשמחת תורה" - שזהו העיקר מה שנוגע לנו, כמו שכתב הרמב"ם
 - 14 בפירוש המשניות³⁵⁸, ש"כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה
 - 15 על-ידי משה רבינו עליו-השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון.. אין אנו מלין מפני
 - 16 שאברהם אבינו עליו-השלום מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על-ידי משה רבינו
 - 17 שנמול כמו שמל אברהם אבינו עליו-השלום, וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו,
 - 18 אלא מצות משה רבינו עליו-השלום",
 - 19 וכיון שמשה הוא המקבל הראשון, "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו"³⁵⁹, ועד שהתורה
 - 20 "נקראת על שמו"¹⁹¹, כמו שכתוב³⁶⁰ "זכרו תורת משה עבדי", הנה כשאומרים "משה שמח בשמחת
 - 21 תורה", הרי זה בוודאי (לא מפי עצמו, אלא) מהקב"ה.
 - 22 וכן הוא בנוגע לכל המנהגים - "מנהג ישראל תורה הוא"³⁶¹ - שכולם הם על-פי המסורה, כפי
 - 23 שנאמרו למשה מסיני.
 - 24 מח. ועדיין יש צורך להבהיר בנוגע למשה עצמו³⁶² - שנבואת משה היא גדר אחר לגמרי:
 - 25 בביאור הענין ש"אין הנביא רשאי לחדש דבר" - מזכיר הרמב"ם בפירוש המשניות³²⁰ רק את יהושע
 - 26 ופינחס, ולא את משה; ואילו בנוגע למשה - הרי אדרבה: בכל מקום מזכירו (לא בשם משה רבינו, אלא)
 - 27 בשם "הנביא".
 - 28 ואף שבנוגע למה שכתוב בפירוש המשניות אפשר לומר שאין זה פסק-דין להלכה (וסומכים על זה רק
 - 29 בענין שלא מוצאים בו בירור במקום אחר), ומה גם שכיון שזהו רק תרגום, אי-אפשר לדייק בתיבות כו'
 - 30 (אף שכללות הענין הוא בוודאי בדיוק), ועד שמצינו כמה ענינים בפירוש המשניות שאינם מתאימים לדברי
 - 31 הרמב"ם בספר 'היד החזקה', שנחשב ל"משנה אחרונה" לגבי פירוש המשניות³⁶³ - הרי מצינו שגם בספר
-
- 354) ראה גם סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך. תרפ"ד ע' רצב ואילך. תרפ"ה ע' רנח ואילך. ועוד.
- 355) שה"ש ו, ח.
- 356) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.
- 357) "שישו ושמחו בשמחת תורה".
- 358) חולין ספ"ז.
- 359) אבות רפ"א.
- 360) מלאכי ג, כב.
- 361) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א
- יור"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז אור"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
- 362) בשיחת ש"פ נח אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א על מה ששאלו, איך אפשר לסמוך על נבואתו מאחר שהתורה "לא בשמים היא" - שכאן רואים את החילוק בין לימוד בפשטות ללימוד ב"חריפות", שדוקא כשלומדים ב"חריפות" אזי יכולים לבוא לידי טעות!...
- 363) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"א. וש"נ. וראה גם לקט"ש חכ"ו ע' 161 הערה 9.

ה'יד החזקה', בהלכות יסודי התורה, מקשר הרמב"ם ענין התורה בכלל עם נבואת משה³⁶⁴: "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת.. לפיכך אם יעמוד איש.. ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שלא שמענו ממשה.. הרי זה נביא שקר, שהרי בא להכחיש נבואתו של משה"³²¹.
ולעיר גם מהמבואר בדרושי חסידות בכמה מקומות³⁶⁵ בנוגע למעלת משה שנתנבא ב"זה", כמו שכתוב³⁶⁶ "זה הדבר", שהוא ענין "אספקלריא המאירה"³⁶⁷; וכיון שבפרשת נדרים נאמר³⁶⁸ "זה הדבר אשר צוה ה'", נמצא שפרשה זו נאמרה בנבואה.

אך הענין הוא, שנבואת משה היא בגדר אחר לגמרי - ענין התורה. ולכן, רק על שאר הנביאים אי-אפשר לסמוך בנוגע להלכה מצד הענין דתורה "לא בשמים היא", מה-שאיין-כן בנוגע לנבואת משה. ועל-פי-זה יש לדייק גם בלשון הגמרא "הנח להן לישראל, אם אין נביאים הן, בני נביאים הן" - "נביאים" לשון רבים. היינו, שמדובר כאן בשייכות לשאר הנביאים, ולא ביחס לנבואת משה. ועל-דרך-זה עוד כמה דיוקים.

מט. ובנוגע לענינו - מובן מזה גודל מעלת השמחה דשמחת-תורה לגבי שאר הדרגות שבענין השמחה (כנ"ל סעיף מ), על-פי 'מנהג ישראל תורה הוא', החל מזה ש"משה שמח בשמחת תורה".
ושמחה זו ממשיכים על כל השנה כולה, ועל-דרך ענין ההוספה מחול על הקודש, שזהו חיוב מן התורה, כמו שכתב רבינו הזקן ב'שולחן ערוך' שלו בהלכות יום-הכיפורים³⁶⁸, ולא רק ביום-הכיפורים, אלא גם בכל שבת ויום טוב³⁶⁹, שעל-ידי-זה ניתוסף הענין ד"יתרון האור מן החושך"³⁷⁰, כיון שעושים מ"חול" - קודש.

ויהי-רצון שאכן תומשך השמחה על כל השנה כולה, - שתהיה שנת אורה בלימוד התורה, ובאופן של לימוד המביא לידי מעשה - ועל-ידי השמחה למטה, יתוסף גם בענין השמחה למעלה - "ישמח ה' במעשיו"³⁷¹, ועד שעל-ידי-זה יקויים היעוד³⁷² "אז ימלא שחוק פיניו", "בשוב הוי' את שיבת ציון"³⁷³.

* * *

נ. בהמשך להמדובר לעיל אודות הגדלות של 'מנהג ישראל' בשייכות לענין הנבואה, כדברי הגמרא "הנח להן לישראל, אם אין נביאים הן, בני נביאים הן" - הנה בנוגע למנהג ונבואה מצינו חידוש בענין צדדי לכאורה, בשייכות ללימוד התורה אצל נשים:

מצינו בגמרא³⁷⁴ בנוגע לברוריה, שלמדה ג' מאות הלכות, אבל בדרך כלל לא מצינו שיהיה אצל נשים הענין של תלמוד תורה. - בוודאי אין זה באופן הפכי חס-ושלום, וכדברי רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה³⁷⁵ ש"גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן" (כפי שמפרט אותם), וגם "כל מצות-עשה שאין הזמן גרמא, וכל מצוות לא-תעשה של תורה ושל דברי סופרים שהן מוזהרות בהן כאנשים", שזהו לימוד רב ועצום (והלוואי היו האנשים יודעים כל זה...), אבל אצל הנשים אין זה בתור דין של תלמוד תורה³⁷⁶.

(370) קהלת ב, יג.

(371) תהלים קד, לא.

(372) שם קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

(373) שם, א.

(374) פסחים סב, ב.

(375) ספ"א.

(376) ראה בארוכה "רשימות" חוברת ל. לקו"ש חי"ד ע' 37

ואילך. ועוד.

(364) ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ס"ע 178 ואילך.

(365) ראה תו"א מג"א (בהוספות) קיט, ב. וראה גם קונטרס בענין 'בחי' משה רבינו ע"ה" (קה"ת תשע"ב) ס"ו (נבואת משה). וש"נ.

(366) ר"פ מטות ובספרי ופירש"י.

(367) יבמות מט, ב.

(368) או"ח רסתר"ח. וש"נ.

(369) שם סרס"א ס"ד. וש"נ.

- 1 אבל ענין הנבואה - מצינו גם אצל נשים, כדברי הגמרא³⁷⁷ "ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות
- 2 נתנבאו להם לישראל", ויש גם נבואות שלהן שנכתבו, כדברי הגמרא³⁷⁷ "נבואה שהוצרכה לדורות
- 3 נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה". כך, שבענין זה אין חילוק בין אנשים לנשים.
- 4 ויתירה מזה בנוגע למנהג - "מנהג ישראל תורה הוא"³⁶¹ - שיש בו הדגשה מיוחדת בנוגע לנשי ישראל
- 5 (כפי שמצינו הלשון "מנהג נשים", "מנהג נשים זקנות בישראל"³⁷⁸), כדאיתא ב'פרקי דרבי אליעזר'³⁷⁹
- 6 "שהן משמרות ראשי חדשים" בשכר שלא רצו ליתן נזמיהן לעשיית העגל, שמזה מובן שמנהג זה ישנו
- 7 כבר מימי מתן-תורה (על-דרך המנהג דשמחת-תורה שמקורו מזה ש"משה שמח בשמחת תורה").
- 8 וכפי שרואים בפועל ששמירת 'מנהגי ישראל' שייכת במיוחד לעקרת הבית. שכן, הבעל יודע את כל
- 9 הענינים ממה שלמד בספרים בישיבה, ואילו האשה יודעת בפרטיות את כל מנהגי הבית ממה שלמדה
- 10 מאמה וסבתה, והרי רוב 'מנהגי ישראל' שייכים להנהגת הבית, שתלויה בעיקר בעקרת הבית.
- 11 נא. ובנוגע לפועל - ככל עניני התורה שיש בהם הוראה בפועל:
- 12 לכל לראש - כיון שיודעים ש'מנהג ישראל תורה הוא', צריכה להיות אותה השתדלות בנוגע לקיום
- 13 'מנהגי ישראל' כמו בנוגע לתורה, ולפי ערך ההשתדלות בזה יהיה גם השכר, שהרי 'לפום צערא אגרא'³⁸⁰,
- 14 מלבד עצם השכר שתלוי בחשיבות הענין, שמזה מובן גודל השכר עבור שמירת 'מנהגי ישראל'.
- 15 ובמיוחד בנוגע לנשי ישראל, ששמירת המנהגים כשלעצמה מספיקה כדי להעמיד בית בישראל, בנין
- 16 עדי עד, בנים ובני בנים עוסקים בתורה.
- 17 והרי אחד מה'מנהגים' ששייכים במיוחד לנשים הוא - כדברי הגמרא במסכת ברכות³⁸¹: "גדולה
- 18 הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, שנאמר³⁸² נשים שאננות קומנה גו'.. במאי זכיין,
- 19 באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". והיינו,
- 20 שנוסף לכך שתפקידה הראשון הוא להשאר בבית ולשמור על 'מנהגי ישראל', יש לה חלק גם בחינוך
- 21 הילדים, הן בשנים הראשונות, שתלוי לגמרי בידי האם, וגם בשנים שלאחרי-זה יש לה חלק חשוב
- 22 בחינוך, וגם בנוגע לבעל, שהיא מעודדת ומזרזת אותו (ולפעמים גם מציקה לו...) בנוגע לקביעות עתים
- 23 לתורה, תוך כדי ויתור על כמה ענינים כו' (וכל זה - למרות שעל-פי דין אינה חייבת לחנך את בעלה)³⁸³.
- 24 ובנוגע לכל ענינים אלו - יש לקבל החלטות טובות בחודש תשרי, שיומשכו לפועל במשך השנה.
- 25 ועל-ידי-זה מכינים בני ישראל "כוס של ברכה" לקבל ברכת הוי', שתקוים ההבטחה הגדולה
- 26 שהבטיחן הקב"ה לנשים, שתהיה להן ברכה והצלחה בכל עניניהם, החל מהנהגת הבית על-פי 'מנהגי
- 27 ישראל' בכל פרטיהם, מתוך מנוחה ושאננות, ובאופן של שלימות (שנפעלת גם בעולם התחתון), כיון
- 28 שנמשכת מידו של הקב"ה שהוא תכלית השלימות.
- 29 ועד שממשיכים את ה"מלך שהשלום שלו"³⁸⁴, שיבוא ויגאלנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
- 30 ובבנותינו"³⁸⁵, עד ש"לא תשאר פרסה"³⁸⁶, ו"כספם וזהבם אתם"³⁸⁷, "קהל גדול ישובו הנה"¹⁴⁹, בקרוב
- 31 ממש.
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

(382) ישעי' לב, ט.
 (383) ראה גם תר"מ חמ"ז ע' 65 ואילך. וש"נ.
 (384) שהש"ר פ"א, א (יא). פ"ג, יא (א).
 (385) בא יר"ד, ט.
 (386) שם, כו.
 (387) ישעי' ס, ט.

(377) מגילה יד, א.
 (378) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא בשו"ת השיב
 משה סי"ג.
 (379) פמ"ה. הובא בטווא"ח סתי"ז.
 (380) אבות פ"ה מכ"א.
 (381) יז, א. וש"נ.

- 1 נב. כיון שכבר מתקרב חצות לילה, וצריכים לחשוב אודות תפלת מעריב - הנה כאן המקום להזכיר
2 אודות ענין הצדקה ד"ק"רן השנה" 388:
- 3 נתינת הצדקה צריכה להיות בכל יום, כפסק-דין ה'שולחן ערוך' 389. ובכן: בנוגע לנתינת הצדקה קודם
4 תפילת שחרית, יכולים להיות בטוחים שיזכרו זאת, אבל קודם תפילת מנחה, ספק הדבר אם כל אחד
5 יזכור זאת. ולכן יסדו קופה שממנה תורמים בכל יום כו' (גם לזכותם של אלו שיצרפו במשך הזמן,
6 כפי שמצינו בנוגע למחצית השקל, שתורמים גם על העתיד לגבות 390).
- 7 ונוסף לזה: נתינת הצדקה בממון, יכולה להיות רק בימות החול, ולא בשבת ו'יום טוב', אבל חיוב
8 הצדקה הוא גם בנוגע לשבת ו'יום טוב', ואפילו בנוגע ליום-הכיפורים (שגם בו יש אפשרות לנתינת
9 צדקה - בנוגע ללבושים, וכן בנוגע להדלקת נרות, "באורים כבודו ה'" 391). וזוהי המעלה בקרן זו, שממנה
10 נותנים גם עבור ימים אלו.
- 11 ולכן צריך לכונן שסכום הנתינה יהיה במספר המתאים לכל ימות השנה, כולל שבת ו'יום טוב', ואפילו
12 יום הקדוש.
- 13 ובנוגע לשנה זו - כיון שמספר הימים הוא שנ"ד, יש ליתן כמנין שנ"ד, ומה טוב - כמה פעמים
14 כמנין שנ"ד, וכל המרבה הרי זה משובח, וכמבואר ב'אגרת התשובה' 392 ש"נהגו עכשיו כל החרדים לדבר
15 ה' להרבות מאד מאד בצדקה", ואפילו יותר מחומש, כיון שאין זה ענין של בזבז כו' 393.
- 16 ויש להוסיף רמז בדבר (שהרי משתדלים לקשר כל הענינים עם רמזים כו') - שמספר שנ"ד רומז
17 ל"דשן" 394, והיינו, שתהיה זו שנה דשנה ("א פטע יאָר"), בגשמיות וברוחניות גם יחד, לחנך בנים
18 ובנות לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך תענוג והרחבה אמיתית.
- 19 וכמדובר כמה פעמים - יכולים כל הרוצים לצרף שם האם, כדי להזכירם על הציון של כ"ק מו"ח
20 אדמו"ר.
- 21 וכאמור, שכל המרבה הרי זה משובח, ובפרט שההתעוררות על זה היא בהתועדות שהיא בהמשך
22 לשמחת-תורה, ובזמן של תוספת מחול על הקודש.
- 23 ועל-פי הכרזת ה"כהן צדק" 395 ש"אמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט" 396, הרי כיון שעל-ידי אמירה אחת
24 כבר יצא מרשותו, יכול לחזור וליתן עוד הפעם... ועל-ידי-זה יקויים היעוד 30 "יעלה הפורץ לפניהם" 39.
- 25 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, אדמו"ר מהר"ש וה'צמח צדק'].
26

* * *

- 26 נג. יש עוד ענין שנהוג להזכיר בכל שנה 397 - בנוגע לשיעורי חומש-תהלים-תניא המפורסמים כבר:
27 ללמוד בכל יום שיעור חומש בפרשת השבוע - חלק הפרשה השייך ליום זה, וכן שיעור תהלים כפי
28 שנחלק לימי החודש, וכן שיעור תניא כפי שנחלק לימי השנה.
- 29 ולהעיר, שכל יום יש לו תכונה שהוא חלק משבוע, חודש ושנה [שבוע - קשור עם מהלך השמש,

(393) ראה גם תניא אגה"ק סו"י.
(394) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון
(התועדות ב) תשח"י ס"ט (תו"מ חכ"א ע' 146).
(395) הכוונה להכרזת הגבאי הר"ר משה פינחס הכהן שי' כץ
(המור"ל).
(396) נדרים כט, סע"ב. וש"נ.
(397) ראה גם שיחת ש"פ בראשית שבהערה 309 סמ"ג (תו"מ
שם ע' 216 ואילך). וש"נ.

(388) ראה גם שיחת ש"פ בראשית שבהערה 309 בסופה
(תו"מ שם ע' 221 ואילך). וש"נ.
(389) תושב"ע ואדה"ז או"ח סוסצ"ב. תושב"ע יו"ד סרמ"ט
סי"ד.
(390) ראה כתובות קח, א. וש"נ.
(391) ישע"י כד, טו. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ד.
וש"נ.
(392) ספ"ג.

- 1 חודש - קשור עם מהלך הלבנה, ושנה גם עם מהלך השמש (כמבואר בספרי תכונה³⁹⁸), וכיון שצריך
2 לקשר את כל הענינים עם תורה, הנה הקישור של ג' ענינים אלו (שבוע חודש ושנה) עם תורה נעשה
3 על-ידי ג' השיעורים הנ"ל.
- 4 ולא נצרכה אלא לזריזות ולהוספה - שאלו שלא ידעו מזה, יתחילו לשמור שיעורים אלו מכאן ולהבא,
5 ואלו שהיתה אצלם חלישות, יתחזקו בזה.
- 6 ועל-ידי שמירת שיעורים אלו, תקויים ההבטחה "ויהי חתת אלקים על הערים גו"³⁹⁹, כידוע הסיפור⁴⁰⁰
7 אודות דברי ה'צמח צדק' לאדמו"ר מהר"ש ש"חתת" ראשי-תיבות חומש תהלים תניא, ואז - כסיפא
8 דקרא - "ויסעו". והיינו, שמסע השנה, החל מ"ויעקב הלך לדרכו" הוא בהצלחה, ובאופן שכל הגוים
9 יראים ממנו, ובא שלם בגופו בממונו ובתורתו לארצנו הקדושה, יחד עם משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' -
11 ז' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלִּאֲפִצִּי".
- 12 לאחר ברכת המזון, תפילת ערבית והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים בידו הקדושה
13 מ"כוס של ברכה".
- 14 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".

(400) אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' רסח. וש"נ.

(398) ראה ס' נחמד ונעים סצ"ג. ראב"ע בא יב, ב.
(399) וישלח לה, ה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' א

- 1 וחליצה מראובן משום שהיא אסורה עליו באיסור 'עֲרֻת אָחוֹת
2 אִמָּךְ לֹא תִגְלֶה' (שם יח יג), וכן היא פוטרת את צרתה וצרת צרתה.
3 יב. וְאִחֹת אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיְתָה נְשׁוּאָה לְאָחִיו, כְּגוֹן שֶׁהִיְתָה רַחֵל נְשׁוּאָה
4 לְרָאוּבֵן, וְלֹאִה אֲחֻתָּה הִיְתָה נְשׁוּאָה לְשִׁמְעוֹן אֲחִי רָאוּבֵן, וּמֵת
5 שִׁמְעוֹן בְּלֹא בָנִים וּנְפִלָה לֹאִה אִשְׁתּוֹ לְפָנֵי רָאוּבֵן וְצִיּוֹר טָז. הָרִי
6 הִיא נְפֻטֶרֶת מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו בְּאִסּוּר עֲרֻת אֲחֻת
7 אִשָּׁה, כְּכַתּוּב (שם יח יח) 'וְאִשָּׁה אֶל אָחֻתָּה לֹא תִקַּח לְצֶרֶר', וְכֵן
8 פּוֹטֶרֶת הִיא אֶת צִרְתָּה. יג. וְאִשְׁתּוֹ אֲחִיו מֵאִמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׂא יַעֲקֹב אֶת
9 לֹאִה וּלְדָה לּוֹ אֶת שִׁמְעוֹן, וְאַבְרָהָם נִשָּׂא אֶת רַחֵל וּלְדָה לּוֹ אֶת
- 10 יצחק. ומת אברהם ונשא יעקב את רחל אלמנתו וילדה לו את
11 ראובן. ונשא יצחק את רבקה ומת, ונשא שמעון את רבקה אשתו,
12 שכן אינו אחי יצחק לא מהאב ולא מהאם. אם מת שמעון בלא
13 בנים ונפלה אשתו רבקה לפני ראובן שהוא אחיו מהאב וציור יז,
14 הרי היא נפטרת ממנו מיבום וחליצה. משום שמלבד היותה אשת
15 שמעון שהוא אחיו מהאב המותרת ליבום, הרי היתה גם אשת
16 יצחק שהוא אחיו מהאם, ואשת אח אסורה משום ערוה, בין
17 באשת אח מן האב ובין באשת אח מן האם. וכן היא פוטרת את
18 צרתה וצרת צרתה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' א

- 1 לכתוב שהצרה פטורה מן הַחֲלִיצָה לְחֻדָּה, וממילא נדע שהיא
2 פטורה מן היבום, שהרי מה שפטורה מהחליצה אינו אלא משום
3 שפטורה מיבום, כמבואר לעיל.
4 משיבה הגמרא: משנתנו אָמָּא שְׂאֻל הִיא, דְּאִמֵּר מִצְּוֹת חֲלִיצָה
5 קוֹדֶמֶת לְמִצְּוֹת יִבּוּם, ועל כן הוצרכה להזכיר גם יבום, ולכותבו
6 לאחר חליצה, כדי להשמיענו שחליצה קודמת ליבום.
- 7 שנינו במשנתנו: 'חמש עשרה נשים וכו' ואלו הן בתו וכו' הרי אלו
8 פטורות צרותיהן'. שואלת הגמרא: מִיָּנִיָּא של 'חמש עשרה' דְּנִקְטָה
9 המשנה בְּרִישָׁא, לְמַעוּטֵי מֵאָה הוּא בָּא. וְכֵן מִיָּנִיָּא דְּסִיפָּא - מֵה
10 שחזרת המשנה לאחר שמנתה את כל חמש עשרה העריות,
11 ואומרת 'הרי אלו פטורות את צרותיהן', שמלשון זה גם כן משמע
12 מיעוט, שדווקא אלו פטורות ולא אחרות, לְמַעוּטֵי מֵאָה הוּא בָּא.

לקוטי שיחות וזאת הברכה כך יד

27 הוא בחינת תמליכוני עליכם, המשכת בחינת
28 מלכותו יתברך¹³; ו"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי
29 ישראל", הוא "שכולם מתאספים יחד להיות
30 לאחדים כאחד" ואין בהם התחלקות דראש ורגל¹⁴.
31 וב' ענינים אלו תלויים זה בזה¹⁵, כי בעבודה זו
32 ד'תמליכוני עליכם' שווים כל ישראל: מכיון
33 דתמליכוני עליכם נעשה על ידי ביטול וקבלת עול
34 מלכות שמים, הרי באם ישנו בזה חילוק בין
35 הסוגים דראשיכם גו' שואב מימך – אין זה ביטול
36 גמור וקבלת עול מלכות שמים שלימה¹⁶.

37 וכדוגמת הכתרת מלך בשר ודם, שהיא על ידי
38 ביטול העם, בשלימות הביטול, שבעת ההכתרה,
39 שווה בביטול זה שר גדול ואיש פשוט. באם ירגיש
40 השר מציאותו, יהיה חסר בביטולו להמלך.
41 וההבדלה בין שר ואיש פשוט באה רק לאחר
42 שכבר נעשה מלך וגזור גזירות, שאז ישנם חילוקים
43 באופן קיום הגזירות (אבל לא בעת ההכתרה).

44 וב' ענינים אלו מרומזים גם בשם שמיני
45 עצרת¹⁷, שמהפירושים בזה: א) עצרת (תהיה לכם)
46 לשון מלכות וממשלה¹⁸, ב) "כנישין תהי לכוך",

1 א. כמדובר כמה פעמים¹ - מזה שכתב
2 הרמב"ם² (ועל דרך זה בגמרא³) בנוגע לקריאת
3 פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה: "ולמחר קורין
4 וזאת הברכה", כהמשך וכסיום קריאות התורה
5 במועדות - "משה תיקן להם לישראל שיהיו
6 קוראין בכל מועד ענינו" - משמע כי השייכות
7 ד"וזאת הברכה" ליום טוב האחרון של חג היא
8 [לא רק לפי "שהיא סוף כל המועדות"⁴ או "כדי
9 לסמוך שמחת התורה שזכו לסיימה לשמחת
10 החג"⁵, או "כדי לסמוך ברכת המלך שלמה לברכת
11 משה"⁶, אלא] לפי שפרשת וזאת הברכה היא "ענין
12 המועד"⁷ שנקראת בו.

13 ב. והנה היה אפשר לבאר על פי הידוע
14 שבשמיני עצרת (שאז עושים שמחת תורה⁸) היא
15 הקליטה⁹, שאז נקלטות בפנימיות כל ההמשכות
16 דראש השנה (והחודש בכלל). ומכיון שעיקרו
17 ותוכנו של ראש השנה הוא מה שישראל מכתירים
18 את הקב"ה למלך עליהם, כמאמר רז"ל¹⁰ "אמרו
19 לפני מלכיות כו' כדי שתמליכוני עליכם", הרי
20 מובן שמעיקרי הענינים דשמיני עצרת ושמחת
21 תורה היא קליטת המשכה זו ד'תמליכוני עליכם',
22 שנמשכת בגילוי ובפנימיות בשמיני עצרת כו'¹¹.

23 ועל פי זה יש לבאר בפשטות השייכות דשמחת
24 תורה למה שכתוב¹² בפרשתנו, מה שכתוב "ויהי
25 בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי
26 ישראל", שבוזה ב' ענינים: "ויהי בישורון מלך",

(13) ראה פירש"י עה"פ: תמיד עול מלכותו עליהם.

(14) לקו"ת ר"פ נצבים בביאור הכתוב ויהי בישורון מלך.

וכתוב זה אי"ז רק פסוק (ופרט) וזאת הברכה, כ"א זוהי הקדמה
ו"כלי" לכל הברכות שלאח"ז, שהן (עיקר התוכן ו) שם כל הסדרה
ו"וזאת הברכה", כי הכלי לברכה הוא כולנו כאחד דווקא,
ו"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" – ראה לקו"ש ח"ט ע'
235 ואילך.

(15) ראה פירש"י בהכתוב בסופו, ובגו"א.

(16) וראה אוה"ת ברכה (ס"ע א'תתנ ואילך. ס"ע א'תתסב.
א'תתסו ואילך) בביאור כ' הנ"ל דבחי' ויהי בישורון מלך מקיף
הכללי כו' נמשך ע"י בהתאסף ראשי עם (יראה וקב"ע
ו)התכללותם כולם יחד. ושייכותו לשמח"ת.

(17) ואף דקריאת וזאת הברכה היא בשמח"ת ולא בשמע"צ -
ראה לקו"ש שם ע' 226. שלכן נאמר בזה הל' "למחר קורין וזאת
הברכה" ולא כבשאר יו"ט שני שנאמר "בשני קורין" - מזה
שבא"י קורין וזאת הברכה בשמע"צ ודלא כבכל יו"ט שקורין
בא"י הקריאה דיו"ט ראשון מוכח ששמח"ת וקריאתה שייכות גם
לזה שהוא יו"ט שני דשמע"צ - ראה בלקו"ש שם שוה"ג להערה
12. לקו"ש שם ע' 237 הערה 7, 10. וכדמוכח גם מזה שברוב
הדרושים מבואר הטעם ששמח"ת הוא ביום שמע"צ מצד ענינו
של שמע"צ (לפי שאז היא הקליטה, וכיו"ב) - ראה לקו"ת ד"ה
ביום השמע"צ הא' בסופו (פד, ג). והשני (פה, ג). ד"ה תורה צוה
ס"ג (צד, ד). אוה"ת ד"ה ביום השמע"צ (ע' א'תשעט). ובכ"מ.
(18) ראה זח"ג רנו, רע"ב. אוה"ת שמע"צ ע' א'תשעו ואילך.
ס"ע א'תתקמו.

(1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 237 ואילך, לעיל ע' 156 ואילך.

(2) הל' תפלה פ"ג ה"ח ואילך.

(3) מגילה לא, א.

(4) ר"ן מגילה פ' בני העיר (הובא בתו"ט מגילה שם).

(5) מח"י סי' שפה.

(6) מח"י שם. אבודרהם סדר תפלת סוכות.

(7) וראה בלקו"ש שם כמה עניני שייכות.

(8) ראה לקמן הערה 17.

(9) ראה לקו"ת שמע"צ פה, ג. פח, ד. אוה"ת שם ע' א'תשפט.

ובכ"מ.

(10) ר"ה טז, סע"א. ובל' הרס"ג הענין הראשון (בתק"ש דר"ה)
אנו ממליכים עלינו את הבורא ביום זה" (אבודרהם. טעמי
התקיעות). וראה ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג.

למשמרת לכל השנה קבלת מלכותו ית' . . והיינו כמ"ש שום
תשים עליך מלך". ובריש ע"ד שם. ובקיצור לס"ד שם. וראה גם
שם פז, סע"ג (במ"ש ביום השמיני (שהוא שמע"צ) שלח את העם
- דאין מלך בלא עם). צד, ד. אוה"ת בהוספות לשמע"צ ס"ע
א'תתקמו. ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו. ובכ"מ.

(12) לג, ה.

קשורה במצות היום או בעניניו של יום: בפסח –
 לפי שהוא "זמן חרותנו"; בשבועות הוא "זמן מתן
 תורתנו"; וגם בסוכות שהוא "זמן שמחתנו"
 קשורה השמחה במצוות נטילת ד' מינים ושיבה
 בסוכה, כפשוטו הכתובים²⁶; ואילו השמחה
 דשמיני עצרת ושמחת תורה אינה קשורה במצוה
 וענין מיוחד, כִּי־אם שאז הוא ענין השמחה עצמה.
 ומכיון שהיא שמחה בלי שייכות למצוה
 מיוחדת כו', הרי מובן שהשמחה היא למעלה
 ממדידה והגבלה דשאר המועדים²⁷.

ולכן מנהג כל ישראל שדוקא בהשמחה דשמיני
 עצרת ושמחת תורה שמחים בזה כל ישראל בשוה
 בלי כל חילוק.

דבהשמחה דסוכות, מכיון שהיא שייכת
 למצוות היום, הרי השמחה מוגבלת לפי אופן וערך
 המצוות. ומכיון שישנם חילוקים בקיום המצוות
 דד' מינים וסוכה (כגון מה שאנשים מחויבים בזה
 מה־שאי־כן נשים וכו'), הרי מובן שעל־דרך־זה
 ישנם חילוקים בהשמחה השייכת למצות אלו.

וגם שמחת בית השואבה, שעליה אמרו "מי
 שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה
 מימיו"²⁸, הנה מאחר שהיא שייכת לחג הסוכות
 ולניסוך המים שבז'י²⁹, ישנם בזה כמה חילוקים:
 דרך "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים", אבל כל
 העם האנשים והנשים באים לראות ולשמוע³⁰.

מה־שאי־כן בשמיני עצרת ושמחת תורה,
 השמחה היא למעלה ממדידה והגבלה, ולכן גם אין
 הגבלות בנוגע לאלו השמחים בשמחה זו, וכלשון
 הפיוט: אגיל ואשמח בשמחת תורה כו' אברהם שמח

כפי' התרגום¹⁹, "היינו התאספות והתקבצות, שכל
 בני ישראל יתקבצו כולם להכלל במקום אחד
 במקורם ושרשם"²⁰. שהן ב' הנקודות ד"ויהי
 בישרון מלך" - בחינת מלוכה, "בהתאסף ראשי
 עם יחד שבטי ישראל", קיבוץ והתכללות כולם
 יחד, אשר הא בהא תליא, כנ"ל¹⁶.

ג. אמנם עדיין צריך להבין: שמיני עצרת היא
 הקליטה דכל עניני חודש תשרי, ועיקר ענינו של
 שמיני עצרת ושמחת תורה הוא שמחה. ובמה
 מתבטא בשמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה ענינו
 של ראש השנה דוקא, יותר משאר עניני חודש זה.
 והביאור בזה:

ענין "תמליכוני עליכם" בא לידי ביטוי
 בהתאחדות והתכללות שכל ישראל שוין בהן
 כנ"ל¹⁵, וכמו שנאמר בנוגע לראש השנה "אתם
 נצבים היום כלכם ראשיכם שבטיכם גו'" שכולם
 הם לאחדים כאחד²¹. וגילוי בחינה זו הוא דוקא
 בשמיני עצרת ושמחת תורה, שענינו הוא קליטה
 וגילוי, אלא שבראש השנה הגילוי הוא בתנועה
 דביטול וקבלת־עול ובשמיני עצרת ושמחת תורה
 מתגלה הוא בהיחוד והתכללות דכל ישראל
 בתנועה ד"שמחה" (שענינה גילוי²²) - כי דוקא
 בשמיני עצרת ושמחת תורה מנהג ישראל הוא דכל
 ישראל שמחים בזה בשוה, בלי חילוק²³.

[מה־שאי־כן ענינו של יום הכיפורים, אף
 ששרש ענין הכפרה הוא מצד עצמותו יתברך
 שלמעלה מהתחלקות, ועל דרך זה הוא בנפש שבא
 מצד עצם הנשמה²⁴, מכל מקום הכפרה עצמה היא
 בכל אחד ואחד לפי עניניו ועוונותיו הפרטיים]²⁵.

ד. והביאור: שלש רגלים ענינם הוא "מועדים
 לשמחה". אלא שבענין זה שמיני עצרת ושמחת
 תורה מיוחדים הם. כי בכל ג' הרגלים השמחה

(26) ראה אמור כג, ד ואילך. סוכה מג, ב. פרש"י ד"ה לולב
 שם (ד' מינים - לשמחה). ובירושלמי סוכה פ"ג הי"א שנוי'
 במחלוקת. ראה טז, יא (י' שבועות). שו"ע אדמוה"ז סי' תצד
 סי"ח מרש"י פסחים סח, ב ד"ה דבעינן. ראה שם יג"ד (סוכות).
 אבל ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ב (שמחת שלמים). וראה תו"ת
 שם פסוק יב. טו.

(27) ולהעיר דנק' שמיני עצרת שהוא למעלה מז' ימי ההיקף
 שבחגה"ס. ומובן שעד"ז הוא בנוגע להשמחה שהיא למעלה
 מהגבלה (ראה לקו"ת פט, סע"ג. אוה"ת ע' א'תשצג). אבל צ"ע
 ממש"כ בתו"ש ע' 34.

(28) משנה סוכה נא, א.

(29) ראה רמב"ם פ"ח מהל' לולב הי"ב. ולהעיר שבהמשך
 לשמחת ביה"ש מבאר הרמב"ם שם בהל' טו "השמחה שישמח
 אדם בעשיית המצוה כו'".

(30) ראה משנה שם. רמב"ם שם הי"ד.

(19) עה"פ פנחס כט, לה.

(20) לקו"ת רד"ה ביום השמע"צ (פר, ד). וראה אוה"ת שם ע'
 א'תשעצ. ועוד.

(21) לקו"ת ר"פ נצבים.

(22) לקו"ת סוכות עט, ד. ובארוכה בד"ה שמח תשמח תרנ"ז
 בתחילתו.

(23) ראה לקמן הערה 31.

(24) ראה לקו"ש ח"ד בשיחה ליוה"כ ובהנסמן שם.

(25) ועפ"ז יל"פ מה שאומרים ד"שמע"צ ור"ה משתווים
 בכמה עניני כוונות ויחודים עליונים כו'" (המשך תרצ"ה שם.
 היום יום ע' צח) ולא נאמר שמשותווה ליוה"כ"פ (אף שיוה"כ"פ
 הוא הגמר והשלמות דר"ה).

30 המבואר לעיל מצד שלימות ביטול העם המכתירים
31 (את המלך) גם מצד בחינת ודרגת המלך:

32 לאחר שכתב נעשה מלך וגזר גזירות, הרי
33 כשם שגזירותיו שונות הן, ובמדרגות חלוקות,
34 כמו כן המקיימים את הגזירות הם חלוקים ושונים
35 (קטן או גדול, עבד או שר וכו'). אבל בבחינת
36 "תמליכוני" (שהיא לפני ולמעלה מבחינה זו
37 שיגזור עליהם גזירות) - זה שייך להמלך עצמו,
38 והמלך אחד הוא:

39 וכשם שבדרגת המלך שפועלים בו ההכתרה אין
40 שום התחלקות, כן גם אלו הפועלים את ההכתרה
41 "תמליכוני עליכם" הם למעלה מהתחלקות –
42 "לאחדים כאחד".

43 ועל דרך זה הוא בעילוי השמחה דשמיני עצרת
44 ושמחת תורה על כל ימי הסוכות:

45 בז' ימי הסוכות, להיות שהשמחה אז שייכת
46 וקשורה למצוות, גזירות המלך - ישנה בזה
47 התחלקות: אבל בהשמחה דשמיני עצרת ושמחת
48 תורה שאינה שייכת למצוות, אלא שהיא בחינת
49 תמליכוני עליכם דראש השנה שבא לידי גילוי
50 בשמיני עצרת ושמחת תורה³² בקו השמחה³⁵ - בזה
51 אין התחלקות - "יחד שבטי ישראל".

52 ז. אמנם על פי הנ"ל, שהשמחה דשמחת תורה
53 היא למעלה ממדידה והגבלה אשר לכן אין הגבלה
54 באלו השמחים בה - למה נקראת בשם "שמחת
55 תורה", שמורה כי השמחה קשורה ומוגבלת לפי
56 התורה, ולהתורה לכאורה יש מדידה, דמזה גופא
57 שנאמר³⁶ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים",
58 משמע שהיא בגדר מדידה אלא שמידתה היא
59 ארוכה מארץ וכו'³⁷?

60 ועל פי תורת הבעל-שם-טוב³⁸ אשר שמו של
61 כל דבר אשר יקראו לו בלשון-הקודש זהו קיומו
62 של הדבר, צריך לומר אשר השמחה הבלתי
63 מוגבלת דשמחת תורה נרמזת היא בהשם "שמחת
64 תורה".

65 והביאור בזה: ב"שמחת תורה" יש שני

1 בשמחת תורה, יצחק כו' שלמה שמח בשמחת תורה.
2 ומנהג ישראל שכל ישראל, אנשים ונשים וטף
3 שמחים בשמחת תורה³¹.

4 ה. והנה ידוע דבכדי שתהיה התאחדות
5 והתכללות דכל ישראל, הוא על ידי ביטול כל אחד
6 ואחד ממציותו, וזה מתבטא גם בהביטול והעדר
7 ההתחלקות שבכל אחד, בהשמחה דשמחת תורה -
8 דכשם שהוא בנוגע לכלל ישראל, שאף שישנם
9 חילוקי מדרי' בישראל, מבחינת ראש עד בחינת
10 רגל - מראשיכם שבטיכם עד שואב מימך -
11 מכל-מקום מתבטלים הם ממציותם הפרטית
12 וכולם שמחים בשווה בשמיני עצרת ושמחת תורה:
13 כן הוא בכל אחד מישראל בפרט, שבשמחת תורה
14 צריך להיות אצלו בחינת ראש ורגל שלו
15 בהשוואה³².

16 היינו, שגם הראש, שענינו בכללות הוא הבנה
17 והשגה, הנה בשמיני עצרת ושמחת תורה יש בו
18 בחינת ביטול וקבלת עול דבחינת רגל³³. וזה
19 מתבטא בענין הריקודים בשמיני עצרת ושמחת
20 תורה כמנהג ישראל, שהריקוד הוא ברגלים
21 ובאופן³⁴ שעל ידם "רוקד" כל הגוף וגם הראש.

22 ו. ועל פי זה יובן דב' נקודות הנ"ל בשמיני
23 עצרת, בחינת מלוכה - "ויהי בישורון מלך",
24 והתכללות כולם יחד - "בהתאסף ראשי עם יחד
25 שבטי ישראל" שתלויים זה בזה, כנ"ל, לא רק ישנן
26 בשמיני עצרת ושמחת תורה, אלא שהן גם באות
27 לידי גילוי בהשמחה והריקודים דשמחת תורה.
28 וביתר ביאור: שלילת ההתחלקות בעם ישראל
29 בשייכות לעבודת תמליכוני עליכם היא (נוסף על

(31) ראה סידור שער הסוכות בסופו (רסט, ב): "ושמחת
ההקפות לפי שהיא שמחת דס"ת עצמה גבוהה היא הרבה גם
מבחי' שמחת ביה"ש* וכל ישראל ראויים לה". וראה גם לקו"ת
ברכה צד, ד: "וזהו שמחת תורה שכולם הם בשמחה הנ"ל מי
שהוא בבחי' עבד לבד השמחה אצלו גדולה ביותר". וראה רד"ה
להבין ענין שמחת תש"ה. ד"ה הנ"ל תש"ו בסופו.
(32) ראה לקו"ת שם (צד, ג ואילך. ובכ"מ) דכל הג' מועדים
נק' רגלים, "לפי שבו מעלה ומטה שוין ממש". וי"ל דעיקר
הגילוי הוא בשמע"צ ושמחת.

(33) ולכן מצינו בשמע"צ שצ"ל קב"ע מלכות שמים (כהובא
בהערה 11). ואדרבה בשמע"צ היא התחלה ופנימיות שהיא בחי'
קב"ע, אלא שבשמע"צ השמחה צ"ל מכוסה בקב"ע (לקו"ת
שמע"צ פב, ד ואילך. תו"ש ע' 33 ואילך. וראה סה"ש תש"ב ע'
(6).

(34) משא"כ טיפוח בידים וריקדת רגלים כשהוא יושב.

(* וראה גם לקו"ת סוכות פ. ג.

(35) ראה המשך תרצ"ה שם.

(36) איוב יא, ט.

(37) ראה רד"ה לכל תכלה תרנ"ט.

(38) אור"ת לה"מ ס"פ בראשית ד, סע"ב ואילך. שעהיה"א

פ"א. לקו"ת בהר מא, ב (ובהנסמן שם). ובכ"מ.

32 [ועל-דרך דאיתא בספר הבהיר⁴⁶ שדוד היה
33 מחבר תורה שלמעלה בקודשא בריך הוא, היינו
34 שהמשיך בהתורה בחינת אין סוף שלמעלה
35 מהתורה. ומצינו אופן שמחתו - ש"דוד הי' מפוז
36 ומכרכר בכל עוז לפני הוי"ו⁴⁷ - בלי מדידה
37 והגבלה - כטענת מיכל בת שאול].

38 ט. אמנם: לפי זה צריך להבין: מכיון ששורש
39 נשמות ישראל הוא למעלה מהתורה, אשר לכן
40 ישראל בכוחם לשמח את התורה (כפירוש הב') –
41 איך באה שמחה למעלה ממדידה והגבלה בישראל
42 על ידי התורה (כפירוש הא')?

43 והביאור: אף ששורש נשמות ישראל הוא
44 למעלה משורש התורה, מכל-מקום כמו שנמשכו
45 למטה ישנו הפרש גדול בין תורה לנשמות: התורה
46 גם כפי שהיא למטה – "אורייתא וקודשא בריך
47 הוא כולא חד"⁴⁸, שהיא נמשכת מעצמותו ית'
48 בבחינת יחוד עם עצמותו ית'; אבל נשמות ישראל
49 נתהוו באופן להיות מציאות בפני עצמן, וכמשל
50 הבן שהוא ממהות האב ומכל-מקום הוא נעשה
51 מציאות בפני עצמו, נבדל מהאב⁴⁹.

52 ולכן הדרך שנשמות ישראל בהיותן למטה
53 מתקשראן בקודשא-ברוך-הוא, הוא על ידי
54 שמתקשרין עם אורייתא⁵⁰, תורה היא הממוצע
55 שעל ידה מתחברין ישראל בקודשא בריך הוא⁵¹.
56 אמנם לאחר זה מתגלה בישראל שרשן למעלה
57 שהוא למעלה מהתורה⁵², וממשיכים בחינה זו
58 בתורה.

59 ועל פי זה תתבאר השייכות של ב' הפירושים
60 בשמחת תורה וקישורם זה בזה: מתחלה שמחים
61 ישראל בהתורה, ועל ידי זה מתקשרין באורייתא.
62 ועל ידי אורייתא מתקשרין בקודשא בריך הוא,
63 ונתגלה בהם שרשן. וישראל משפיעים בחינה זו
64 בתורה, ועל ידי זה משמחין אותה⁵³.

1 פירושים: א) ישראל שמחים בתורה³⁹. ב) התורה
2 עצמה שמחה⁴⁰, והיינו שישראל משמחין את
3 התורה⁴¹, ומכיון שב' הפירושים הובאו בתורה,
4 תורת אמת, מובן שב' הענינים ישנם בשמחת
5 תורה, ושייכים ותלויים זה בזה. שזהו מהפירושים
6 ב"זמן שמחתינו" לשון רבים, שמחת ישראל
7 בהתורה ושמחת התורה עצמה שעל ידי ישראל.

8 ומאחר ששמחת תורה שייכת לכל אחד ואחד
9 מישראל, כי כל ישראל, גם אנשים פשוטים, נשים
10 וטף שמחים בה, צריך שיהיה הטעם מובן גם
11 לאיש פשוט.

12 והנה בפשטות, הטעם הוא כפירוש הב': בכדי
13 לשמוח בתורה שענינה ללמוד אותה ולהבינה
14 ולהשיגה - צריך תחלה ללמודה ולהבינה כו' ואז
15 לשמוח בה ולפי ערך הבנתו והשגתו, אבל בשמחת
16 תורה שבעת ההקפות אין לומדים בתורה ואדרבה
17 רק מקיפים בתורה וכפי שהיא כרוכה ומכוסה
18 במפה, לכאורה אין מקום כל כך לשמוח בתורה.
19 ושמחת תורה פירושה – שהתורה שמחה, וגילוי
20 השמחה וגודל השמחה (הקפות⁴², ריקודים) – בכל
21 זאת זקוקה תורה שישראל יקיפו אתה וירקדו אתה
22 שעל-ידי-זה מגלים את השמחה ומגדילים שמחת
23 התורה⁴³.

24 ח. והענין הוא: תורה מצד עצמה שייכת היא
25 למדידה והגבלה, כנ"ל, ולכן מצד עצמם גם
26 השמחה והריקודים שייכים למדידה והגבלה. אבל
27 על ידי ישראל, ששרשם (מחשבתן) של ישראל
28 קדמה (לכל דבר גם) לתורה⁴⁴, הנה על ידי שנתגלה
29 בישראל שרשם (שלמעלה מהתורה) שהוא בלי
30 גבול – על ידי שמחה שפורצת גדר – על ידי זה
31 ממשיכים השמחה בלי גבול גם בהתורה⁴⁵.

39 כפשטות הענין דשמח"ת ד"שמחין . . לגמרה של תורה" (רמ"א או"ח סתרס"ט. וראה גם טור שם).

40 ראה לקו"ת פו, רע"א: "שמח"ת דהיינו שהתורה תהי' שמחה". צו, א: "ולכן הוא שמח"ת שהתורה עצמו שמחה מגילוי זה".

41 סה"מ תרצ"ט ע' 68, 72. ד"ה להבין ענין שמח"ת שם (בתחילה ובסוף). וראה גם זח"ג רנו, ב.

42 סובב, ולא בקו ישר (וראה תורת שלום בתחלתו).
43 ראה גם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר (הובאו בלקו"ש ח"ד בשיחה לשמח"ת (ע' 1169)).

44 ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ת שה"ש יט, ב"ג. המשך תרס"ו ד"ה וידבר גו' במדבר סיני. ד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ה (פכ"ז). ועוד.

45 ע"ד המשכת ישראל בתורה ע"י שברכו בתורה תחלה

(לקו"ת מסעי צא, ד. ראה כט, ג).

46 ראה זח"ג רכב, ב. לקו"ת שלח נא, א.

47 ראה ש"ב וא"ו, טז. שם, כב. רמב"ם סוף הל' לולב.

48 ראה בהנסמן בסה"מ ה'ש"ת ע' 66 בהערה.

49 ד"ה וידבר גו' במד"ס שם בסופו. תש"ה שם. סה"מ

ה'ש"ת שם. ועוד.

50 ראה זח"ג עג, א.

51 ה'ש"ת שם. בד"ה עוטה אור ה'ש"ת שם. ועוד.

52 המשך תרס"ו שם.

53 ראה לקו"ת שמע"צ פה, ג. אוה"ת תבא ע' תתקעו. תש"ה

שם בסופו.

- 1 וזהו גם מה שאומרים פסוקי תורה קודם הקפות
 2 ש"מביאים טעמים על השמחה דשמיני עצרת
 3 ושמחת תורה" (שהוא כמו פסוקי מלכיות זכרונות
 4 ושופרות)⁵⁴ - קודם הקפות, שאז הוא עיקר
 5 השמחה והריקודים דשמחת תורה, מביאים טעמים
 6 על שמחה זו מפסוקי תורה, היינו שעל ידי פסוקי
 7 תורה אלו בגדלות הוי' וגדלות ישראל נתגלה ונרגש
 8 אצלו השמחה בלי גבול כנ"ל, עד שהולך ומקיף
 9 ומרקד עם הספר תורה.
 10 י. ומזה מובן שהשם "שמחת תורה", בפירושו
- (משיחת ליל שמחת תורה תשל"ד)

(55) תניא פל"ב.

(54) סד"ה לעושה נפלאות גדולות תש"ד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תשרי, תשי"ט
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נר"נ מלאכתו מלאכת שמים
 מו"ה דוד אברהם שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"א תשרי...

לפלא שאינו מזכיר במכתביו האחרונים, אם נפגש עוה"פ באותם הקרובים שי' שפגשם מאז
 בכפר חב"ד ושפעל עליהם יחס - קירוב לחב"ד אף שחסר אצלם - מצות בפועל. הרי תקותי חזקה
 שמצליח בפעולה ומזמן לזמן - בהוספה בכמות ובאיכות, וימלא עד"ז במכתבו הבא, ומבלי לחכות עד
 שיחי' איזה ענין שנדמה יהי' לו שעוד פעם נמצא במצור וכו'.

בודאי מנצל השפעתו בהנוגע להכתות בס מורה ובהנוגע בתוככי המושב, שבשני המקומות גם
 יחד בודאי עוסק במרץ גדול, שהרי הענין חשוב למאד. אף שמוכן ששונה אופן הפעולה, ז.א. שבהכתה
 הפעולה היא בתוכן תפקידם, משא"כ בהנוגע לתושבי המקום, יש להתבונן ולשער מראש תגובת
 השוחט וכו' שבמקום, וכן להזהר מלתת מקום לעלילה שמזניחים ענין ההוראה לתלמידים בשביל
 תעמולה בין המבוגרים, והכל לפי תנאי המקום והאיש. ובטח יתייעץ עם עוד מאנ"ש הנמצאים שם
 ויודעים תנאי המקום. מובן שגם ההתייעצות צ"ל באופן חשאי, וק"ל, וד"ל.

בברכת הצלחה במלאכתו מלאכת שמים ובפ"ש סגל המורים-ות שי'.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו,

א. קווינט

המזכיר

ילקוט לוי יצחק על התורה

שהם גבורים הרבה מחסדים מהבחי' שלפני שבירה ותיקון, במקום שלא הי' שבירה כלל. ולכן שופר צריך להיות שלם¹², כי אם נסדק או שדבק שברי שופרות פסול.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד ר

קנה

ביאור הקשר דיצחק לחג הפסח - הנו"ד בו (ר"ה יא),
ר"ת "פסח מצה מרור כוסות" בגי' ק"פ, מנין שני חיי
יצחק - בחי' גבורות ממותקות

יצחק¹³ בחי' גבורות נולד בפסח כדאיתא בראש השנה דף י"א ע"ש, ואמרו רז"ל בברכות דף נ"ח ע"א והגבורה¹⁴ זו יציאת מצרים וכן דרשו שם והגבורות זו מכת בכורות שהי' זה ביציאת מצרים.

והברכות שברך יצחק מטל השמים¹⁵ הי' זה בפסח שאז אוצרות טל נפתחין, וביצחק מצינו שאכל אז את הפסח והוא הב' גדיי עזים¹⁶ לפסח ולחגיגה, והם גדיי עזים בחי' גבורות, ורבקה נתנה גם לחם אשר עשתה¹⁸ הוא הלחם דמצות, ויעקב הביא גם יין¹⁹ הוא היין דהד' כוסות, ויצחק בחי' גבורות אכל ושתה כ"ז.

מובן מזה שכל אלו פסח מצה וכוסות שייכים לבחי' גבורות, והרי השלשה דברים שבפסח דהיינו פס"ח מצ"ה מרו"ר²⁰ מספרם קר"ע שט"ן שהוא השם שבגבורה²¹.

ובאמת אופן עשיית הפסח הוא בבחי' גבורות דוקא, כי

המשך בעמוד קסב

בראשית כא, ג - ויקרא אברהם את שם בנו הנו"ד
לוי אשר ילדה לו שרה יצחק

קנה

קורין פרשת לידת יצחק ועקידת יצחק בר"ה - בחי'
גבורות ממותקות ביותר

תכתב¹ ותחתם בספרן של צדיקים² לאלתר לחיים טובים ולשלום³.

יש כאן ג' דברים, חיים, טוב, ושלום, וממשיכים זה על ידי תקיעת שופר, שהם ג' של ג', תקיעה, שברים, תרועה, שהם לנגד חג"ת.

והיינו, חיים - גבורה, מעוז⁵ חיי, כי חיות נמשך ע"י הגבורה.

טוב הוא חסד, כמ"ש⁶ אך טוב וחסד ירדפוני כו'.
שלום הוא מדת התפארת, העושה שלום⁷ בין חסד וגבורה.

ומקדימין חיים לטוב, כי בראש השנה יצחק מדת הגבורה⁸ הוא העיקר, שלכן קורין פרשת לידת יצחק ועקידת יצחק.

וכן בונתנה תוקף מקדימין לומר ובו תנשא מלכותך, שקאי על קו השמאל, קודם לויכון בחסד כסאך שקאי על קו הימין. והיינו כי עיקרו של שופר הוא גבורות, כי שמו⁹ מורה עליו שכן הוא.

אך הוא גבורות¹⁰ הממותקות ביותר כמו שהן בשרשן¹¹,

- (1) מברכת כתיבה וחתימה טובה - ברכת ליל ראשון של ראש השנה.
- (2) ראש השנה טז, ב.
- (3) תפלת ימים נוראים.
- (4) ראה זהר - רעיא מהימנא חלק ג פרשת פנחס דף רל ע"ב. פרשת אמור צט, ב. תיקון נה דף פח, ב. פרי עץ חיים שער השופר פרק ד. קהלת יעקב ערך תקיעה שברים תרועה.
- (5) תהלים כז, א. "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא ה' מעוז חיי ממי אפחד".
- (6) תהלים כג, ו.
- (7) ראה אגרות הקדש סימן טו (עמוד קכב, א). תורה אור עמוד כד, ד. (מובא לעיל סוף סימן יב).
- (8) יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרישיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.
- (9) ראה לקמן סימן קמא, (ובהערה 15 שם), דאיתיות "שופר" נתחלק כזה: אות "ש" הוא בגי' "אלקים" במלוי יודי"ן, אות "ר" בגי' "אלקים" בריבוע, ואיתיות פ"ו הוא "אלקים" פשוט בגי' (86), ושמות "אלקים" מרמז על גבורות.
- (10) ראה גם לקמן סימן קכח. קמ. קמא. קמב. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ז חלק א עמוד 49.
- (11) ראה תניא פרק לא (עמוד לט, ב). המשך תער"ב חלק ג' עמוד א'שיו ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ג' סוף עמוד רנב ואילך. ראה גם לקמן סימן קכז. קמ. קמא. קמב.

- (12) משנה ראש השנה כז, א. שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים חלק ג הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיפים ח-י.
- (13) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרישיות התורה חלק ב' עמוד תקפ. וש"נ.
- (14) דברי הימים-א כט, יא.
- (15) בראשית כז, כח.
- (16) זוהר חלק א' דף קמב, ע"ב. ראה לקמן סימן רכט.
- (17) כידוע מאמר חז"ל (שבת עז): "מאי טעמא עיזי מסגי ברישא והדר אימרא, ברישא חשוכא (בחינת גבורות) והדר נהורא". ראה לקוטי תורה פרשת בלק עז, ד. אור התורה פ' תרומה עמוד א'תקיב. מאמרי אדמו"ר המהר"ש - תורת שמואל - תרכ"ט סוף עמוד קיח ואילך. נעייין לעיל סימן פד הערה 12, הקשר והשייכות ד"חושך לגבורה].
- (18) שם פסוק יז.
- (19) ראה גם לקמן סימן רלג.
- (20) פס"ח (בגי' 148), + מצ"ה (135), + מרו"ר (446) = 729, וכן קר"ע (370), + שט"ן (359) = 729.
- (21) ראה עץ חיים, שער שבירת הכלים (שער ט') פרק ב', דהז' שורות דתפלת אנא בכח הוא כנגד הו' מדות חסד גבורה וכו', והשורה שני' "קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא" הוא ר"ת קר"ע שט"ן כנגד גבורה ע"ש. ראה לעיל סימן סה הערה 7.

העגל – שהטעם לכך (בפנימיות) הוא, כדי שעל ידי זה יתוסף עילוי – עילוי (בתורה) לוחות (היפך השבירה – עד למעלה נעלית מהלוחות אשר שברת), הלוחות השניות, המהוים "כפלים לתושי" לגבי הלוחות הראשונות.⁶ [ויש לומר שגם כוונת משה רבינו בשבירת הלוחות, כשדן הק"ו: כיון ש"ישראל מומרים" אי אפשר לתת להם התורה, ה" (לא רק לשם הגנה על כבוד התורה, אלא גם) כדי לפעול על ישראל שיעשו תשובה].

כמשל הבן⁷ שהנהגתו אינה כדבעי, עד ש"אביו דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו" – שעל ידי זה דוקא מתגלית אהבת הבן לאביו, עד שצועק במר נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ומכל־שכן כשלא יקרא בשם אביו".

ועל פי זה מובן הדיוק "ואשברם לעיניכם"⁸ – וכפי שהכתוב גם מדגיש בסיום התורה "לעיני כל ישראל" – כי המעלה ושבח של משה בשבירת הלוחות היתה, בזה ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"⁹, דבר זה הביאם לשוב בתשובה].

ובכן גם מבואר כיצד יום צום שבעה עשר בתמוז, יום שבירת הלוחות¹⁰, יהפך לששון ולשמחה¹²:

כיום, כאשר רואים אנו ששבירת הלוחות גרמה ש"אומה ולשון שולטת בהם", מהוה יום זה, יום תענית. משא"כ לעתיד לבוא, אשר אז תתגלה בשלימות מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל; ואשר תשובה זו ראשיתה¹³ ב"ואשברם לעיניכם" (ועד"ו – גם מעלתן של הלוחות השניות¹⁴), אז יהי יום שבעה עשר בתמוז יום שבירת הלוחות – יום ששון ושמחה.

וזהו הטעם מדוע נאמר "ישר כחך ששברת" רק בציווי על הלוחות השניות. ובגילוי, בפשוטו של מקרא (עולם העשי'), מתגלה הדבר רק בסיום התורה, כשהקב"ה הראה למשה רבינו "עד היום האחרון"¹⁵ – כי דוקא אז מתגלה העילוי שאליו הגיעו ישראל על ידי שבירת הלוחות.

לקוטי שיחות חלק ט עמוד 239-241

לד, יב – ולכל היד החזקה ולכל המורא
הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל

א. לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, ישר כחך ששברת.

רש"י

(ב"ב יד, ב) אמר ר"ל "אשר שברת" אמר לו הקב"ה למשה ישר כח ששברת. והנה מעלת משה בשבירת הלוחות – אשר מחמת מעלה זו אמר לו הקב"ה "ישר כחך ששברת" – מהוה מעלה גם בנוגע לישראל, וכדלקמן:

הענין יובן בהקדם ההסבר מדוע נתינת ה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה על שבירת הלוחות (לא היתה מיד באותו היום, או למחרתו – מיד בעלותו להר, אלא) היתה כעבור ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות: כשהקב"ה אמר לו "פסל לך גו", רק אז אמר לו "הלוחות הראשונים אשר שברת – ישר כחך ששברת". לכאורה למה לא אמר לו "ישר כח" מיד?

פלא גדול יותר: על הפסוק "אשר שברת" האמור ארבעים יום אחר שבירת הלוחות, כנ"ל, לא מפרש רש"י "ישר כחך ששברת", כי אם בסיום פרשת "וזאת הברכה", שנאמרה כמעט ארבעים שנה לאחר מכן – רק אז מפרש רש"י ש"אשר שברת" (דארבעים שנה מקודם) פירושו "ישר כחך ששברת".

ואף שבפשטות הטעם לכך הוא, כי ההוכחה לפרש כן (ע"פ הפשט), הוא מהמלים "לעיני כל ישראל"¹⁶ – אבל מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מזה גופא מובן, שה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה בעת אמירת "פסל לך" נתגלתה רק כש"ויעל משה גו" אל הר נבו גו".

ב. ביאור הדבר:

לגבי חטא העגל איתא בגמרא¹⁷: "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה". דבר זה שהקב"ה נתן אפשרות ליצר הרע לשלוט על ישראל ולפתותם לעשות העגל, הוא לשם העילוי דתשובה (ביטול החטא – עד שהאדם עומד במעלה נעלית יותר¹⁸ מכפי שהי' מקודם החטא), שאליו יגיעו על ידי כן.

מכך מובן גם לגבי שבירת הלוחות – המסובב מחטא

(1) בפרשת תשא (לד, א), או עקב (י"ד, ב) – ראה חדא"ג מהרש"א כאן ד"ה אשר שברת.

(2) כי מכיון ש"לעיני כל ישראל" – שנשאו לבו לשבור הלוחות כו" מונה הכתוב גבי המעלות והשבחים של משה, לכן הוכרח רש"י להוסיף "והסכימה כו".

(3) ע"ז ד, ב. פירוש רש"י שם.

(4) כי ענין התשובה בכלל – הורה כבר אדם הראשון וכו' (מדרש תהלים צב, ב. וראה גם ב"ר פפ"ד, יט – בנוגע לראובן).

(5) וכאמור חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם (רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ד – כדעת ר' אבהו ברכות לד, ב (וראה ספר המאמרים תש"ט עמוד 381 בהערה. לקוטי שיחות חלק ט עמוד 163)).

ולהעיר, שמהלשון "אין יכולים לעמוד" – ולא "אינם עומדין" (כבברכות שם) – משמע שהמקום שבעלי תשובה עומדין הוא למעלה אפילו מבחי' ה"יכולת" [שנעלה מבחי' "כח" – (ראה ד"ה מן המיצר תש"ט פ"ד. ובכ"מ)] דצדיקים.

(6) שמות רבה ר"פ מו.

(7) להעיר מתוספות שבת שם.

(8) באור התורה וארא ריש עמוד קכג (לענין אחר).

(9) עקב ט, יז.

(10) רש"י סוף פרשת ברכה.

(11) משנה תענית כו, סוף עמוד א. ואף שתיקון התענית הוא בעיקר מצד הבקעת העיר [שכן יש אומרים שבתחילה תיקנו צום הרביעי בט' בו (טור אורח חיים סימן תקמט)] – הרי מפשטות הענין משמע, שכל ה"חמשה דברים" שאירעו ב"ז בתמוז שייכים להתענית. וכמו שמסיים בטור שם: להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו. ועוד להעיר שמצד הענין דמגלגלין... חובה ליום חייב (תענית כט, א. ערכין יא, ב) הרי הקביעות שזהו יום חובה הייתה בשבירת הלוחות.

(12) זכר"י ח, יט וכפירוש המצודות דוד שם. וראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 352 בהערה. חלק ח עמוד 553 הערה 13. חלק טו עמוד 414 ואילך.

(13) ומכיון כי ביום פקדי ופקדתי – לחטא העגל (סנהדרין קב, א) מובן ששלימות התשובה תהי' אך לעתיד – לבא כשיבטל החטא לגמרי.

(14) להעיר מד"ה ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שבלוחות השניות לגבי לוחות הראשונות (שם עמוד צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

(15) ספרי ורש"י ברכה לד, ב.

♦ יום ראשון י"א תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נִבְיָא דִּי יֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם מוֹתָהּ:

כז"י א וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך לְמִיתָתוֹ שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מֵהָר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֶּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינֵי אֲתִגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתִחְזִי לָנָא אֲתִגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְּפִאֲרֹן
וְעַמָּה רַבַּת קִדִּישִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשֶׁתָּא
אוֹרִיתָא יִהֲב לָנָא:

כז"י א וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא • (ספרי) פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁכְחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְאַחֲרֵיכֶן פֶּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבַח שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רִצּוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאִי הֵם אֱלֹהֵי שִׁתְחוּל עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינֵי בָּא • יֵצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָּאוּ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתֵית הָהָר, כְּחֹתֵן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי כְּלָה, שְׁנֵאמַר: (שמות יט) "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְּנֵנוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנֻגָּם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שִׁפְתָּהּ לִבְנֵי עֲשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רִצּוֹ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מֵהָר פָּאֲרֹן • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפֶתַח לִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רִצּוֹ. וְאַתָּה • לְיִשְׂרָאֵל (ספרי). מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבִּבוֹת מִלְּאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שֶׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דֶּת • שֶׁהִתְהַלְכָה כְּתוּבָה מֵאֲזַל לִפְנֵי בָּאֵשׁ שֶׁחִוְרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנֵיהֶם, נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב יְד יְמִינוֹ. דְּכָר אַחֵר: "אֵשׁ דֶּת", כְּתִרְגוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקושר שיחות כרך יד פרשת זאת הברכה שמחת תורה)

בתחלת פרשת בְּרָכָה מְדוּבָר בְּלוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת: "הַיּוֹן" מִסִּינֵי בָּא גו', וְעַל זֶה נֹאמַר "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֶת יִעֲקֹב", מוֹרְשֵׁה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵינּוּ שְׁנֵיתָנָה וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה. וְהַסִּיּוֹם דְּפִרְשֵׁת זֹאת הַבְּרָכָה (שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם) הוּא "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁקָּאֵי עַל שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, "שֶׁנִּשְׁאָא לְבוֹ לִשְׁבוֹר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, וְהַסִּיּוֹם דַּעַת הַקֶּבֶ"ה לְדַעַתוֹ שְׁנֵאמַר אֲשֶׁר שְׁבִירַת יִשְׂרָאֵל כְּחַף שֶׁשְׁבִירַתוֹ, שֶׁבִּזָּה מְרָמֵז עִלּוּיִים שֶׁל הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבִּי לּוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת (שֶׁלֹּכֵן אָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל כְּחַף שֶׁשְׁבִירַתוֹ), כִּי דִּוְקָא עַל יְדֵי שֶׁנִּשְׁאָא לְבוֹ לִשְׁבוֹר אֶת הַלּוּחוֹת לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פֶּעַל בְּכָל יִשְׂרָאֵל (גַּם בְּאֵלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ בַּעֲגָל) עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה - עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ. וְכֹאשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילּוּאָהּ, אֲזַי נִתֵּן לָהֶם הַקֶּבֶ"ה אֶת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שֶׁבִּזָּה הִרְאָה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ קִבֵּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם וְנִתֵּן לָהֶם לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הֵינּוּ שֶׁגַם בַּתּוֹרָה תִּהְיֶה הָעֲבוּדָה וְיִגִּיעָה - לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.

וְכֹאשֶׁר בָּאִים לְשִׁמּוּנֵי עֲצָרָת לְאַחֵר ז' יְמֵי הַסְּפֻדָּה, הַזְּמַן שֶׁכָּל הַהַמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפִנְיָמוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁנֵיתָנָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הֵרִי אֲזַי בָּאָה הַשְּׁמִימָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלִימָה בְּלִמּוּד הָאֲדָם בַּתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ. וְלִכֵּן לְאַחֵר סִיּוֹם הַתּוֹרָה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין לְקִרְוֹת תַּכְף "בְּרֹאשֵׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כִּי עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה - בַּעֲבוּדַת הַבְּעַל־תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּכַח עֲצָמוֹ וּבְבִחְיִינַת הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ) נַעֲשֶׂה שִׁתָּף לְהַקֶּבֶ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֹאשֵׁית שֶׁהוּא מוֹסִיף וּמַשְׁפִּיעַ כְּכִיכּוֹל בְּמַעֲשֵׂה בְּרֹאשֵׁית - כִּי שִׁתְּפוּת בְּשִׁלְיִמוּתָהּ הִיא כְּשִׁשְׁנֵיהֶם שִׁתְּפִים שׁוּיִם לְגִמְרִי. וְלִכֵּן הַצִּדִּיק שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק לְגִלּוֹת מִהֶכַח אֵל הַפֶּעַל (הַן הַכּוּחוֹת שֶׁלוֹ, וְהַן בְּדִירָה שֶׁעוֹשָׂה בְּעוֹלָם) אֵין ה"שִׁתְּפוּת" בְּשִׁלְיִמוּתָהּ - שֶׁהִרִי הַקֶּבֶ"ה בּוֹרָא וּמִהֵנָּה מֵאִין; אֲבָל כְּשֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכַח עֲצָמוֹ, הַבְּעַל־תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ בְּבִרְיָאָה, כְּכ"ל, וְעַד שֶׁעוֹשָׂה מְדַבֵּר הַפְּכִי דְּבָר הִרְצוֹי - מַעוֹלָם דְּלֹא "הִנֵּן לִיָּה" (לְהַקֶּבֶ"ה) עוֹשָׂה עוֹלָם ד' "הִנֵּן לִיָּה", עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה דוּמָה לְבוֹרָא - שִׁתָּף בְּשִׁלְיִמוּת לְהַקֶּבֶ"ה, וּבוֹרָא שָׁמַיִם וָאָרֶץ "חֲדָשִׁים" שֶׁנִּרְגַּשׁ בָּהֶם ש"ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מְלֹךְ וּמְלִכּוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה", וּמִסִּיּוֹעִין לְהָאֲדָם לְמִלְאוּת שְׁלִיחוּתוֹ וְעֲבוּדָתוֹ בְּעוֹלָם.

(ג) **אֶף חֶבֶב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בֵּיתְךָ וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלְךָ**
יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ:
 ג אף חֶבֶב־נֶפֶשׁ לִשְׁכֵּנֵי כָל קִדְשֵׁי בֵּית
 יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוּרָא אֶפְקָנִין מִמַּצְרִים וְאֶנּוּן
 מִדְּבָרִין תַּחֲוֹת עֲנָנָךְ נִטְלִין עַל מִימְרֶךָ:

כ"י אף חֶבֶב עַמִּים • גם חֶבֶב יְתֵרָה חֶבֶב אֶת הַשְּׂכֵטִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד קְרוֹי 'עַם', שְׁהָרִי בְּנִימִין לְבָדוּ
 הָיָה עֲתִיד לְהוֹלֵךְ כְּשֶׁאֲמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִיעֲקֹב: (בראשית לה) "גוי וְקָהֵל גוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ". כָּל־קִדְשֵׁי
 בֵּיתְךָ • נִפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים גְּנוּזוֹת אֵתוֹ, כַּעֲנִן שְׁנֵאֲמַר: (ש"א כה) "וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֶת
 ה' אֱלֹהֶיךָ". וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלְךָ • וְהֵם רְאוּיִים לָכֵךְ, שְׁהָרִי תָכּוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ תַּחֲתִית הָהָר לְרַגְלְךָ, בְּסִינִי.
 תָּכּוּ לְשׁוֹן פְּעָלוֹ, הַתּוֹכּוֹ לְתוֹךְ מְרָגְלוֹתֶיךָ. יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ • נִשְׁאֹו עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרְתְךָ. מִדְּבַרְתֶּיךָ • הַמִּ"ם
 בּוֹ קְרוֹב לִיסוֹד, כְּמוֹ: (במדבר ו) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְ"אֶשְׁמַע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ
 'מִתְדַּבֵּר אֱלֹהִים', אֵף זֶה "מִדְּבַרְתֶּיךָ", מֵה שְׁהִיִּית מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפְּרִלִיר"ש כַּלְע"ז
 (צִינֵע אֲנִשְׁטֶרְעֶרֶדְנוֹנֵעִין). וְאוֹיִנְקָלוֹס תַּרְגֵּם שְׁהִיִּי נוֹסְעִים עַל פִּי דְבָרֶיךָ, וְהַמִּ"ם בּוֹ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמָשֶׁת לְשׁוֹן מִן. דְּבַר
 אַחֵר: "אֵף חֶבֶב עַמִּים", אֵף בְּשַׁעַת חֶבֶתָן שֶׁל הָאֲמוֹת שְׁהָרְאִיתָ לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסֵּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל
 בְּיָדָם. כָּל־קִדְשֵׁי בֵּיתְךָ • כָּל צַדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. וְהֵם תָּכּוּ
 לְרַגְלְךָ • וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלְךָ. יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ • מַקְבִּלִים גְּזוּרֹתֶיךָ וְדַתּוֹתֶיךָ בְּשִׁמְחָה,
 וְאַלֶּה דְבָרֵיהֶם.

(ד) **תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב:**
 ד אוריתא יהב לָנוּ מֹשֶׁה מִסֵּרָה יִרְמְיָה
 לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:

כ"י תּוֹרָה • אֲשֶׁר צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרְשָׁה הִיא לְקֹהֶלֶת יַעֲקֹב, אַחֲזִינוּהָ וְלֹא נַעֲזֹכְנָהּ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מְשִׁחוֹת לִיל שְׁמַחַת תּוֹרָה תש"ז, תשל"א)

הַתּוֹרָה הִיא "מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ". וְנֵאֲמַר בְּסִפְרֵי: "מֵה אֵשׁ - כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עוֹשֶׂה בְּגוֹפוֹ רָשָׁם, אֵף בְּנֵי אָדָם שְׁעִמְלִים
 בּוֹ נִפְרִים הֵם בֵּין הַבְּרִיּוֹת, כֹּף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים נִפְרִים בְּהִילּוּכָם וּבְדַבּוּרָם וּבְעִטְיִפְתָּם בְּשׁוֹק" (וּכְפִי שְׁמִפְרֵשׁ הַרְמָב"ם אֶת
 הַפְּרָטִים שֶׁבְּכֹף).

אֵף, לְכַאֲוֶרָה, מִתְעוֹרְרֶת הַשְּׁאֵלָה מִצַּד שְׁנֵי: אֲצֵל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהַתְּחִלָּת לְמוֹד הַתּוֹרָה שׁוֹב הִיא אֲצֵלם בְּאֶפֶן חֲדָשׁ
 לְגִמְרִי, מוֹבֵן, שְׁנִגְרָמֹת הַתְּחִדְשׁוֹת וְתוֹסֶפֶת הַנִּפְקֶת "בְּהִילּוּכָם וּבְדַבּוּרָם...", אֲבָל אֲצֵל יְהוּדִים שְׁאִינֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, מֵהוּ
 הַחֲדוּשׁ שֶׁיֵּשׁ לְתוֹרָתָם בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה עַד־כִּדְיָכָף שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ עַל כָּל עֲנִינֵיהֶם, כְּדִלְעִיל, עַד אֲשֶׁר הֵם שְׂמִיחִים כָּל כֹּף
 וּמְבָרְכִים בְּרַכַּת שְׁהִיִּינוּ?

עַל כֹּף מְסִבֵּר בְּפִרְשֵׁתָנוּ: "תּוֹרָה צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה..." - הַתּוֹרָה הִיא יִרְשָׁה לְכָל יְהוּדִי, וְהַלְכָה לְגַבִּי יִרְשָׁה הִיא שְׁאִין
 חֲשִׁיבוֹת לְגִיל, לְמַעֲמָד וּלְמַצָּב שֶׁל הַיּוֹרֵשׁ - הַתּוֹרָה מוֹעִבֶרֶת לְכָל יְהוּדִי בִּירְשָׁה.

וּלְפִיכָף, פְּאֲשֶׁר יֵשׁ הַתְּחִדְשׁוֹת וְנוֹסָף אֹר בַּתּוֹרָה - בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, חִלָּה אֲצֵל כָּל יְהוּדִי הַתְּחִדְשׁוֹת וְתוֹסֶפֶת בְּהַתְּנַהֲגוּתוֹ
 וּבְחִיּוּתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה.

וְלָכֵן עָקֵר הַשְּׂמִיחָה בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה מִתְבַּטָּאת דּוֹקָא בְּהַקְפּוֹת - לֹא עַל־יְדֵי קְרִיאָה וְלְמוֹד בַּתּוֹרָה, אֲלֵא דּוֹקָא עַל־יְדֵי תְנוּעוֹת
 וּפְעֻלוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רִיקוּד עִם הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה - כִּי עָקֵר הַשְּׂמִיחָה בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה אֵינְנָה כָּל־כֹּף עַל הַבְּנִתָּה, אֲלֵא בְּעָקֵר
 עַל כֹּף שֶׁהַתּוֹרָה הִיא "שְׁהִיִּינוּ" - מוֹחִיָּה אוֹתָנוּ בְּכָל עֲנִינֵנוּ, עַד לַעֲשִׂיָּה בְּפֶעֶל.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי־שִׁחוֹת חֶלֶק כ"ט עמוד 229 וְאִיֶּךְ - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

וְזֶהוּ תּוֹרָה צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מֵאֲרִיסָה לְיִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ שִׁישְׁרָאֵל הֵם מִשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה. וְעַל
 זֶה נֵאֲמַר מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, הֵינּוּ, שְׁעִנִּין זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָחוֹת הֵם מִשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה הוּא לֹא רַק בְּבַחֲנִית יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא גַם
 בְּבַחֲנִית יַעֲקֹב, יו"ד עָקֵב. דְּהֵנָּה, יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת לִי רֹאשׁ, אוֹתִיוֹת אֲשֶׁר, דְּאֲשֶׁר פְּרוּשׁוֹ תַעֲנוּג, וְהוּא בְּחִינַת טְהוֹרָה הִיא,
 שְׁזֵהוּ כְּפִי שֶׁהַנִּשְׁמָחוֹת מִשְׁרָשׁוֹת בְּבַחֲנִית הַתַּעֲנוּג. וּבְבַחֲנִיָּה זֶה פְּשִׁטָּא שֶׁהַנִּשְׁמָחוֹת הֵם מִשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה. וְזֵהוּ גַם מֵה
 שְׁאוּמְרִים אֲשֶׁר קִדְּשׁוּ בְּמִצְוֹתָיו, דְּמִצַּד בְּחִינַת אֲשֶׁר שֶׁהוּא הַתַּעֲנוּג, נַעֲשֶׂה קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, הֵינּוּ שֶׁנִּשְׁמָחוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם
 הֵם הַעוֹשִׂים אֶת הַמִּצְוֹת, וְזֵהוּ מֵה שֶׁתּוֹב וְזִכְרָתָם אֶת כָּל מִצְוֹת הַיּוֹי, וְאַחֵר כֹּף כְּתִיב וְעִשְׂתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, הֵינּוּ
 שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂים מִבְּחִינַת מִצְוֹת הַיּוֹי שִׁיְהִיו מִצְוֹתַי, וְהוּא עַל־דֶּרֶךְ הַנִּלְשׁ שֶׁנִּשְׁמָחוֹת יִשְׂרָאֵל מִחֲבָרִים אֶת הַתּוֹרָה שְׁלִמְעֵלָה
 בְּהַקְבָּ"ה מִמֶּשׁ. וְכֵן זֶה הוּא בְּבַחֲנִית יִשְׂרָאֵל. אֲמַנֵּם, הַתּוֹרָה הִיא מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, הֵינּוּ, שֶׁגַם הַנִּשְׁמָחוֹת דְּבַחֲנִית יַעֲקֹב,
 יו"ד עָקֵב, שְׁזֵהוּ כְּפִי שֶׁהַנִּשְׁמָחָה יִרְדָּה לְמוֹשָׁה, הֵנָּה גַם נִשְׁמָחוֹת דְּבַחֲנִית עָקֵב הֵם מִשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזניה' – בתורה

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזניה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירושו רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחזיה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוז, וכיוצא בזה, וכפי שפיתבה התורה עצמה בפסוקים שלפני זה? גם צריך להבין השיבות בין "מורשה" – שהתורה היא ירושה, לזה שאחזניה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחזניה ולא נעזבנה? וגם לומר שלשון אחזניה כאן אין משמעו אחזיה אלא אחזנה, שהתורה היא אחזנתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחזנה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפיון ששדה זו היא אחזנתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחזנתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזנה של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזנה של ישראל.

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד והיה בישראל מלפא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

שבטי ישראל:

כ"א ויהי הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כי תשא את ראש", ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם – הוא מלכם, ולא פשיש מחלקת ביניהם.

(ו) ויהי ראובן ואלימלך ויהי מתיו מספר: ם ויהי ראובן לחי עמא ומותא תננא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במניניהון:

כ"א ויהי ראובן בעולם הזה. ואלימלך לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין שנאמר: (בראשית לה) "וישפכ את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ וסעיד מפעלי דבבוהי הוי לה:

כ"א וזאת ליהודה • סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם, שנאמר: (איוב טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרשו רבותינו שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מו) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'". שמע ה' קול יהודה • תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב. ואל-עמו תביאנו • לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה) • ידיו רב לו • יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה • על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף כשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מתקבל בני יהודה נחלת בני שמעון". וימפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו?

הנהיג כלבו עליו על מה שעשה בשמים, כך כתוב באגדת תהלים (מזמור צ.א):

♦ יום שני י"ב תשרי ♦

ח וללוי אמר תמיך ואוריך אלכשתא לזכר
דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא
והוה שלים בחנתוהי על מי מצותא
ואשתכח מהימן :

(ח) וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר
נסיתו במספה תריבהו עלמי מריבה:

ה"י וְלִלְוִי אָמַר • וְעַל לְוִי אָמַר • תְּמִיךְ וְאוּרִיךְ • כָּל־פִּי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בַּמִּסָּפָה • שְׁלֹא
נִתְּלוֹנָנוּ עִם שְׂאֵר הַמַּלְיָנִים • תְּרִיבֵהוּ וְגו' • כְּתִרְגוּמוֹ • דָּבָר אַחֵר : "תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבָה", נִסְתַּקְּפֶתָּ לּוֹ לְבָא
בְּעֻלְיָהּ, אִם מִשָּׁה אָמַר : (במדבר כ) "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ? •

ט דעל אבוהי ועל אמה לא רחם כד חבו
מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי
נטרו משרת מימך וקמך לא אשניו:

(ט) האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא
הפיר ואת בנו לא ידע פי שמרו אמרתך וביתך
ינצרו:

ה"י וְאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו • כְּשֶׁחֲטָאוּ בְּעֵגֶל וְאַמְרֵתִי : (שמות לב) "מִי לֹה' אֲלֵי", נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל
בְּנֵי לְוִי, וְצִוִּיתִים לַהֲרֹג אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בְּתוֹ, וְכֵן עָשׂוּ • וְאִי אֶפְשָׁר
לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנָיו מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי לְוִיִּם הֵם וּמִשְׁכָּט לְוִי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם, שְׁנֵאמַר :
(שם) "כָּל בְּנֵי לְוִי" • פִּי שְׁמָרוּ אִמְרֵתְךָ • לֹא יִהְיֶה לָךְ אֲלֵהִים אֲחֵרִים • וּבֵרִיתְךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׁאוּתָם
שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים : אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר,
שִׁישְׁבָּאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז ענף 39)

נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לְוִי וְצִוִּיתִים לַהֲרֹג . . וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י כָּתַב בְּפֶרֶשׁת תִּשְׁאֵל (לב, כט) שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכוּ לַכְּהוֹנָה
מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֶל, וְלִכְאוּרָה, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּכָל שְׁכָט לְוִי, לֹא דוֹקָא כְּהֲנִים • וְרָאָה רִש"י
בַּמִּדְבָּר ג', יב (והלויים), שְׁלֹא עָבְדוּ עֲבֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם (וְדָבָרִים י', ח (וּטְעִיתֶם בְּעֵגֶל, וּבְנֵי לְוִי לֹא טְעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ
עַל הַלּוּיִם • אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם פָּרַשׁ הַטַּעַם דִּלֹּא טְעוּ בְּעֵגֶל, וְלֹא שֶׁהֲרֹגוּ • וְאִין כָּאֵן מִקוּמוֹ •

י כשרין אלן דילפון דיניך לעצב ואוריך
לישראל ישוין קטרת בוסמין קדמך וגמיר
לרצוא על מדבךך :

(י) יורו משפטיך לעקב ותורתך לישראל ישימו
קטורה באפך וכליל על־מזבחך:
ה"י יורו משפטיך • ראויין אלו לך • וכליל • עולה •

יא בך יי נכסוהי וקרפן ידוהי תקבל ברצוא
חבר חרצא דסנאוהי ודבעלי דכבוהי דלא
יקומון :

(יא) בך יהוה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים
קמיו ומשנאיו מן־יקומון :

ה"י מִחֵץ מִתְנִים קָמִיו • מִחֵץ קָמִיו מִפֶּת מִתְנִים, כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר : (תהלים טו) "וּמִתְנֵיהֶם תִּמְדֵּם הַמַּעַד", וְעַל
הַמַּעוֹרְרִין עַל הַכְּהֻנָּה אָמַר כֵּן • דָּבָר אַחֵר : רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשֻׁמוֹנָאֵי וּבְנָיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,
וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים : י"ב בְּנֵי חֲשֻׁמוֹנָאֵי וְאַלְעָזָר כִּנְגַד כְּמָה רַבּוּת • לָךְ נֶאמַר : "בֶּרֶךְ ה'"
חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה" • וּמִשְׁנֵאָיו מִן־יְקוּמוֹן • מִחֵץ קָמִיו וּמִשְׁנֵאָיו מֵהֵיוֹת לָהֶם תְּקוּמָה •

יב לבנימן אמר ידיר יהוה ישכן לבטח עליו חפץ
עליו בל־היום ובין בתפיו שכן :

(יב) לבנימן אמר ידיר יהוה ישכן לבטח עליו חפץ
עליו בל־היום ובין בתפיו שכן :

ה"י א' לַבְּנֵימָן אָמַר • לְפִי שְׁבִרְכַּת לֹוי בַּעֲבֹדַת הַקֹּרְבָּנוֹת וְשֶׁל בְּנֵימָן בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ, סִמְכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְכָּה יוֹסֵף אַחֲרָיו שָׁאֵף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הִיָּה בְּנֵי בְּחֶלְקוֹ, שְׁנֶאֱמַר: (שם עה) "וַיִּמָּאֵס בְּאֶהֱל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִיט עוֹלָמִים חָבִיב מִשִּׁילָה, לְכַף הַקְּדִים בְּבִנְיָמִן לְיוֹסֵף. חֲפָף עָלָיו • מִכְסָּה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עָלָיו. כָּל-הַיּוֹם • לְעוֹלָם. מִשְׁנִבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׂרְתָה שְׂכִינָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבֵין כְּתַפְּיוֹ שָׁכָן • בְּגִבְהַ אֶרֶצוֹ הִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנֵי, אֲלֹא שְׁנִמּוֹךְ כ"ג אִמָּה מֵעֵין עֵיטָם, וְשֵׁם הִיָּה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבָנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא בִּישְׁחִיטַת קִדְשִׁים: 'אִמְרֵי נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכִתְיִב: "וּבֵין כְּתַפְּיוֹ שָׁכָן", אֵין לָךְ נֶאֱחָ בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכְּתַפְּיוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת י עמ' 146)

אִמְרֵי, נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲמֹר לְהָאִיר אוֹר אֱלֹקֵי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֶלְקוֹ הַכִּי נִמּוּךְ. לְכֹן לֹא הִיָּה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזּוּ הִיָּה נִעְלָה מִכְּדֵי שִׁיּוּכָל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֹא נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא, וְאִזּוּ הוּא שִׁיִּיר וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הָדִין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שֶׁבְּתוֹךְ כָּל יְהוּדִי: כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּבַחֲיוֹת הַתְּנַשְׁאוֹת וְהַבְּדֵלָה מִנֶּפֶשׁוֹ הַבְּהִמִית, גּוֹפּוֹ, וְחֶלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֲלֹא הִיא מִתְּעַסְקַת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכֵדִי לְבָרָם וּלְזַכָּכָם – נַעֲשִׂים כָּלָם מִשְׁכֵּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה.

♦ יום שלישי י"ג תשרי ♦

(יג) וַיְלִוֶּסֶף אֲמֹר מִבְּרַכַּת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמֶּגֶד שְׁמִימִים מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וַיְלִוֶּסֶף אֲמֹר מִבְּרַכַּת מִן קֶדֶם יי אֶרְצָה עֲבָדָא מְגִדְנִין מִטְּלָא דְשִׁמְיָא מִלְּעֵלָא וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וּתְהוּמִין דְּגִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֶרְעָא מִלְּרַע:

ה"י א' מִבְּרַכַּת ה' אֶרְצוֹ • שֶׁלֹּא הִיָּתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים אֶרֶץ מְלָאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּגֶד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְקָה. וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח אוֹתָהּ מִלְּמִטָּה. אִתָּה מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שִׁיחַת ש"פ בְּרֹאשִׁית תַּשְׁכ"א – תוֹרַת מִנְחֹם הַתּוֹעֲדוּת כ"ט עמ' 131)

שֶׁלֹּא הִיָּתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים אֶרֶץ מְלָאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג) בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנִּדְרֹת שֶׁכְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחִמֵּי אֲדָמוֹ"ר דָּבַר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֶרְצוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מִבְּרַכַּת בְּכָל טוֹב. תִּנּוּ יָדְכֶם וְתִסְיְעוּ לַעֲבֹד אוֹתָהּ! בְּאֶרֶץ יֵשׁ הַכֹּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִתֵּן כָּל טוֹב. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁ'אֶרֶץ' זוֹ מִבְּרַכַּת הֵן בְּרוּחַ, מִגֵּד שְׁמִימִים מִטְּלָא, וְהֵן בְּגִשְׁם, תְּהוֹם רִבְצַת תַּחַת.

(יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים:

יד וְעֲבָדָא מְגִדְנִין וְעֵלְלָן מִיבּוּל שְׁמֶשׁא וְעֲבָדָא מְגִדְנִין מְרִישׁ יְרֵחַ בִּירַח:

ה"י א' וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ • שֶׁהִיָּתָה אֶרְצוֹ פְּתוּחָה לַחֲמָה, וּמִמֶּתְקַת הַפְּרוֹת. גֶּרֶשׁ יְרֵחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבֵּנָה מִבְּשִׁלְתָן, וְאֵלּוּ הֵן: קִשּׁוּאִין וְדִלּוּעִין. דָּבַר אַחֵר: "גֶּרֶשׁ יְרֵחִים", שֶׁהָאֶרֶץ מְגִרֶשֶׁת וּמוֹצִיָּאָה מִחֻדָּשׁ לְחֻדָּשׁ.

(טו) וּמִרְאֵשׁ הָרִירִי-קָדָם וּמִמֶּגֶד גְּבָעוֹת עוֹלָם:

טו וּמְרִישׁ טוֹרִיָּא בְּפִירִיָּא וּמִטוֹב רָמָן דְּלֹא כְּפִסְקָן:

ה"י א' וּמִרְאֵשׁ הָרִירִי-קָדָם • וּמִבְּרַכַּת מְרֹאשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהָרִירָהּ מְקַדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דָּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָּמָה בְּרִיאָתָן לְשָׂאֵר הָרִים. גְּבָעוֹת עוֹלָם • גְּבָעוֹת הָעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינָן פּוֹסְקוֹת מִעֲצֹר הַגִּשְׁמִים.

(טז) וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלְּאָה וּרְצוֹן שְׂכֵנֵי סִנְהָ תְּבוּאוֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקֵד גִּזִּיר אַחִיו:

טז וּמִטוֹב אֶרְעָא וּמִלְּאָה רְעֵי לֹה דְשִׁכְנָתָה בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יִתֵּן כָּל אֵלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וּלְגִנְיָא פְּרִישָׁא דְאַחִיו:

ט"ז • ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, וזהו ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. נזיר אחיו • שהפך מאחיו במכירתו.

(יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנָּגַח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: ס

יז • ירמיה דבנוהי זיוא לה וגבונן דאחעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממיא יקטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבנותא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה:

ט"ז • בְּכוֹר שׁוֹרוֹ • יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ט) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו • שפחו קשה פשור לכבש כמה מלכים. הדר לו • נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודך עליו". וקירני ראם קרניו • שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויפני קרני ראם. אפסי-ארץ • שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשוכה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים • אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה • הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

♦ יום רביעי י"ד תשרי ♦

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שִׁמְחָה זְבוּלָן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאֵהָלֶיהָ:

יח • ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא קרבא על בעלי דבבך ויששכר במהבך למעבד זמני מועדיא בירושלם:

ט"ז • וְלִזְבוּלָן אָמַר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן ויששכר באהליה • זבולן ויששכר עשו שפופות: "זבולן לחוף ימים ישכן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשפך ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולן היתה. שמח זבולן בצאתה • הצלח בצאתה לסחורה. ויששכר • הצלח בישיבת אהליה לתורה, לישיב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר: (דח"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

(יט) עַמִּים הֲרִיקְרָאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק בִּי שְׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל: ס

יט • שבטי ישראל. הר-יקראו • להר המוריה יאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים זבחי-צדק. בי שפע ימים ינקו • יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול • (מגילה ר) פסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולן היתה, כמו שאמרו במסכת מגילה: (שופטים ח) "זבולן עם חרף נפשו למות", משום דנפתלי על מרומי שדה, שהיה מתרעם וזבולן על חלקו: לאחי נתת שדות וקרמים וכו'. ושפני • לשון פסוי, כמו שנאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ו) "וספון בארז", ויתרגמו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: כסורי).

יט • שבטי ישראל. הר-יקראו • להר המוריה יאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים זבחי-צדק. בי שפע ימים ינקו • יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול • (מגילה ר) פסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולן היתה, כמו שאמרו במסכת מגילה: (שופטים ח) "זבולן עם חרף נפשו למות", משום דנפתלי על מרומי שדה, שהיה מתרעם וזבולן על חלקו: לאחי נתת שדות וקרמים וכו'. ושפני • לשון פסוי, כמו שנאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ו) "וספון בארז", ויתרגמו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: כסורי).

אָרְזָא'. דָּבָר אַחֵר: "עַמִּים הֲרִי־קְרָאוּ", עַל־יְדֵי פְּרָקְמֻטִּיָּא שֶׁל זְבוּלוֹן, תִּגְרִי עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים בָּאִים אֶל אֶרֶצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֵּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְנִצְטַעְרְנוּ עַד כָּאן, גִּלְף עַד יְרוּשָׁלַּיִם, וְנִרְאָה מַה יִּרְאֶתָה שֶׁל אִמָּה זוֹ וּמַה מַּעֲשֶׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהַעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא פִּאֲלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כִּמְאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוֹמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ' וּמִתְגִּירִין שָׁם, שֶׁנֶּאֱמָר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק". כִּי שָׁפַע יָמִים יִינָקוּ • זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר הֵימָּן נוֹתֵן לָהֶם מָמוֹן בְּשָׁפַע.

(ב) וּלְגַד אֱמֹר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּדַל פְּלָבִיא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־קֶדֶד:
כּוֹלְגֵד אֱמֹר בְּרוּךְ אֶפְתִּי לְגַד כְּלִיתָא שְׁרִי וַיִּקְטֹּל שְׁלֹטוֹנִין עִם מַלְכִּין:

י"ט • בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּדַל • מִלְמַד שֶׁהִיא תַּחֲנוּמוֹ שֶׁל גֹּדַל מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ כְּלָפִי מִזְרַח. כְּלָבִיא שְׁכֵן • לְפִי שֶׁהִיא סִמּוּן לְסִפּוּר. לְפִיכֶן נִמְשַׁל בְּאֲרִיזוֹת, שֶׁכֹּל הַסְּמוּכִים לְסִפּוּר צְרִיכִים לִהְיוֹת גְּבוּרִים. וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־קֶדֶד • הַרוֹגִיָּהֵן הִיוּ נִכְרִין, חוֹתְמִים הָרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּסְרֵי־שִׁחוֹת חֶלֶק ט עֲמוּד 8 וְאִילֶךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

טַעַם הַקְּדָמָת בְּנֵי גֹדַל לְבִנֵי יְהוּדָה – בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ

וְטָרַף זְרוּעַ אֶף־קֶדֶד:

הַרוֹגִיָּהֵם הִיוּ נִכְרִין, חוֹתְמִים הָרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת (לג, כ. וּבִפְרוּשׁ רש"י) בְּפִסּוּק שְׁלֹאֲחֵרִיו, "וַיֵּתֵא רִאשֵׁי עַם", פֶּרֶשׁ רש"י שֶׁשָּׁבַט גֹּדַל הִיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ לְפִי שֶׁהִיוּ גְבוּרִים. וְצִירָיו לְהַבִּין, הָרִי בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לְשִׁבְטִים בְּפִרְשַׁת וַיְחִי נֶאֱמָר בְּנוֹגַע לִיהוּדָה "יָדָךְ בְּעֶרְף אוֹיְבֶיךָ גו'" גוֹר אֲרִיָּה וְהוּדָה גו'" וּמִזֶּה שֶׁנִּמְשַׁל לְאֲרִיָּה – מִלֶּךְ שְׁבָחִיוֹת, מִשְׁמַע, שִׁיְהוּדָה הִיא הַחֲזָק מִבֵּין הַשְּׁבָטִים, וּמִדּוּעַ אֱמֹר לְבִנֵי גֹדַל לִלְכֹּת לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ וְלֹא לְבִנֵי יְהוּדָה?

וַיִּבְנוּ בְּהַקְדָּמָה הַחֲלוּץ בֵּין יְהוּדָה לְגֹדַל, דָּעַל יְהוּדָה נֶאֱמָר "יָדָךְ בְּעֶרְף אוֹיְבֶיךָ" שֶׁפֶּרוּשׁוֹ שֶׁלְרֹב גְּבוּרָתוֹ הִיוּ הָאוֹיְבִים בּוֹרְחִים מִפְּנֵיו, וּכְפִרּוּשׁ ה'מַצּוּדוֹת' עַל הַפִּסּוּק "וְאֵיבֵי תִתֶּה לִי עֶרְף" "כִּי יִנוּסוּ וַיִּהָפְכוּ לִי עֶרְף". מַה־שְּׂאִין־כֵּן בְּנֵי גֹדַל הִיוּ הוֹרְגִים אוֹתָם מִיָּד, "חוֹתְמִים הָרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת".

וְהִנֵּה בְּמִלְחָמָה שְׁבָעָה עָמְמִין נִצְטָווּ "לֹא תַחֲזִיק כָּל נֶשְׁמָה", וְלָכֵן הִיָּתָה מַעֲלָה מִיְּחֻדָּת בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ דּוֹקָא בְּבִנֵי גֹדַל שֶׁהִיוּ הוֹרְגִין אוֹתָם מִיָּד. מַה־שְּׂאִין־כֵּן אֲצֵל יְהוּדָה שֶׁהִיוּ בּוֹרְחִים, שָׁגַם אִם אַחֲרֶיךָ יִתְפָּסוּם, יִהְיֶה לָהֶם זְמַן לְהַעֲרִים, כְּהַגְבָּעוֹנִים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְכַהֲנָנִים בִּימֵי מֹשֶׁה (פִּירוּשׁ רש"י נִצְבִּים כט, י). וּמִטַּעַם זֶה פֶּרֶשׁ רש"י בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים עַל הַפִּסּוּק "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵי אֲחֵיכֶם": הֵם הִיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל. לְפִי שֶׁהִיוּ גְבוּרִים וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם.

(כא) וַיִּרְא רִאשִׁית לֹא בִי־שֵׁם חֲלָקַת מַחֲקֶק סָפוֹן וַיֵּתֵא רִאשֵׁי עַם צִדְקָת יְהוֹל עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עַם־יִשְׂרָאֵל: ס
כא וַאֲתַקְבֵּל בְּקִדְמָתָא דִּילִּיה אַרִי תַמָּן בְּאַחְסָנָתָהּ מִשָּׁה סָפָרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל קִבִּיר וְהוּא נָפֵק וְעַל בְּרִישׁ עָמָא וְכֹן קָדָם יִי עֲבַד וַדִּינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:

י"ט • וַיִּרְא רִאשִׁית לֹא • רָאָה לִיתֵּן לוֹ חֶלֶק בְּאֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁהִיא רִאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ. בִּי־שֵׁם חֲלָקַת מַחֲקֶק • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שֵׁם בְּנִחְלָתוֹ חֲלָקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מַחֲקֶק, וְהוּא מִשָּׁה. סָפוֹן • אוֹתָהּ חֲלָקָה סָפוּנָה וְטַמּוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: (לִקְמָן לז) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֹּדַל. רִאשֵׁי עַם • הֵם הִיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ, לְפִי שֶׁהִיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (בְּמִדְבָּר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לְפָנֵי אֲחֵיכֶם וְגו'". צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • שֶׁהָאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וְחָלְקוּ. דָּבָר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מִשָּׁה. "רִאשֵׁי עַם". צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • עַל מִשָּׁה אֱמֹר.

♦ יום חמישי ט"ו תשרי ♦

(כב) וילדן אמר דין גור אריה יזנק מן-הבשן: כב וילדן אמר דין פקיד כגור ארנון ארעה שתיא מן נחליא דנגדן מן מתנן:

כ"ב דין גור אריה • אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו באריות. יזנק מן-הבשן • פתגמו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא בחלקו של דין, שנאמר: (יהושע יט) "ויקראו ללשם דין", וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבוטו של דין נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא במזרחיה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא שנאמר: (ש) "ויצא גבול בני דין מהם, ויעלו בני דין וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחל בו.

(כג) ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברפת יהוה ים ודרום ירשה: כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברפת ברקן מן גדם יי מערב ים גנוסר ודרומא ירת:

כ"ג שבע רצון • שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה. ים ודרום ירשה • ים פגרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות. ירשה • לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

(כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצונו אחיו וטבל בשמן רגלו: כד ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצונו מבנים אשר יהי רצונו ויתרבי בתפנוקי מלכין:

כ"ד ברוך מבנים אשר • ראיתי בספרי: אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד. יהי רצונו אחיו • שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקניון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצונו אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים: (י א) "הוא אבי ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו • (ספרי) שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא ב'מנחות' (פ"ה) •

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות א ענף 109)

שהיו בנותיו נאות . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג, כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר, דהנה הנזי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה בת מלך פנימה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שנאמר במדרש שאשה צנועה ראוי שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים, ובזכות צניעותה זכתה קמחית לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הפהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם חקוקות עשרת הדברות (לא כתובות בדיו, שהוא דבר נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד.

(כה) ברזל ונחשת מנעלך וכימיה דבאדן: כה פקיד כפרזלא ונחשא וכימי עולמתך תקפך:

כ"ה ברזל ונחשת מנעלך • עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונוצלים אותה, שלא יוכלו האויבים ליפנס בה, באלו היא סגורה במנעולים וביריחים של ברזל ונחשת.

דָּבָר אַחֵר: "בְּרָזֶל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוּצָבִין מֵהֶם בְּרָזֶל וּנְחָשֶׁת, וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיָּתָה מְנַעוּלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָּךְ • וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהָיָה יָמִי תַחֲלֹתְךָ, יָמִי נְעוּרֶיךָ, כָּךְ יִהְיוּ יָמִי זְקֻנָּתְךָ, שֶׁהָיוּ דוֹאֲבִים, זָבִים וּמִתְמוּטָטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָּךְ", וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כִּמְנַזֵּן יָמֶיךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם יִהְיוּ דְּבִאָּךְ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יִהְיוּ דוֹבָאוֹת כֶּסֶף וְזָהָב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּהְיֶה מְבֻרָכָה בְּפִרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְפַּנְּנוֹת הֵימָנָה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כֶּסֶף וְזָהָב, אֲשֶׁקְלוֹנוֹ ט, הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב כָּלָה מֵהֶם, שֶׁהָיוּ מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאֶרֶצְכֶם.

(כו) אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָךְ וּבִגְאֻתְךָ כּוֹלִית אֱלֹהִים פֶּאֶלְהָא דִּישְׁרָאֵל דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וּתְקִפָּהּ בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא: שְׁחָקִים:

כ"ט אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוֹן • דַּע לָךְ יִשְׁרוֹן, שְׁאִין פֶּאֶל בְּכָל אֱלֹהֵי הַעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִּים, וְלֹא כְצוּרְךָ צוּרִים. רֹכֵב שָׁמַיִם • הוּא אוֹתוֹ אֱלֹהִים שְׁבַעֲזוּרְךָ, וּבִגְאֻתוֹ הוּא רֹכֵב שְׁחָקִים.

הַפְטָרָה לִיו"ט רֵאשׁוֹן שֶׁל סוֹכוֹת זְכוּרִיָּה פֶּרֶק יד

יד א הִנֵּה יוֹם-בָּא לַיהוָה וְחִלַּק שְׁלָלְךָ בְּקִרְבְּךָ: ב וְאַסְפֹּתִי אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם אֶל-יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ הַבְּתָרִים וְהַנָּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וַיֵּצֵא חֲצִי הָעִיר בְּגוֹלָה וַיִּתֵּר הָעָם לֹא יִפְרֹת מִן-הָעִיר: ג וַיֵּצֵא יְהוָה וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם בַּיּוֹם הַלְחֲמוּ בַּיּוֹם קָרֵב: ד וְעַמּוּדוֹ רָגְלָיו בַּיּוֹם-הַהוּא עַל-הָהָר הַזֶּה יִתִּיב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקֵּדָם וּנְבָקְעוּ הָהָר הַזֶּה יִתִּיב מִחֲצִי מִזְרַחָה וַיִּמָּה גֵּיא גְדוֹלָה מְאֹד וּמִשׁ חֲצִי הָהָר צְפוֹנָה וְחֲצִי נִגְבָּה: ה וְנִסְתָּם גֵּיא-הָרִי כִּי-יִגְעֶה גִּי-הָרִים אֶל-אֶצֶל וְנִסְתָּם כְּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרָעַשׁ בַּיָּמִי עֲזִיָּה מִלֶּךְ-יְהוּדָה וּבֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל-קְדָשִׁים עִמָּךְ: ו וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא-יִהְיֶה אֹר יִקְרוֹת וּקְפָאוֹן: ז וְהָיָה יוֹם-אֶחָד הוּא יוֹדַע לַיהוָה לֹא-יוֹם וְלֹא-לַיְלָה וְהָיָה לַעֲתֵיכֶם יִהְיֶה-אֹר: ח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם-חַיִּים מִיְרוּשָׁלַם חֲצִיִּם אֶל-הַיָּם הַקִּדְמוֹנִי וְחֲצִיִּם אֶל-הַיָּם הָאַחֲרוֹן בְּקִיץ וּבְחֶרֶף יִהְיֶה: ט וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד: י יִפּוֹב כָּל-הָאָרֶץ כַּעֲרֹבָה מִגִּבְעָה לְרִמּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלַם וְרֵאמָהּ וַיִּשְׁבָּה תַּחֲתֶיהָ לְמִשְׁעָר בְּנִימָן עַד-מָקוֹם שֶׁעַר הָרֵאשׁוֹן עַד-שֶׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַּל חֲנָנְאֵל עַד יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ: יא וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וְחֶרֶם לֹא יִהְיֶה-עוֹד וַיִּשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח: יב וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל-יְרוּשָׁלַם הֵמָּה בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל-רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקְנָה בְּחִרְיָתָהּ וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְקַּח בְּפִיהֶם: יג וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת-יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל-יָד רֵעֵהוּ: יד וְגַם-יְהוּדָה תִּלָּחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאַפָּרָה חֵיל כָּל-הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף וּבָגָדִים לָרֹב מְאֹד: טו וְכֵן תִּהְיֶה מִגְפַת הַפּוֹם הַפֶּרֶד הַגָּמֹל וְהַחֲמוֹר

וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמִּחְנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת: ^{טז} וְהָיָה כָּל־הַנוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֹג אֶת־חַג הַסְּפֹת: ^{יז} וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם: ^{יח} וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חַג הַסְּפֹת: ^{יט} וְזֹאת תִּהְיֶה חֲטֹאת מִצְרַיִם וְחֲטֹאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חַג הַסְּפֹת: ^כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַסּוּם קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַפִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמִּזְבֵּחַ: ^{כא} וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַזִּבְחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כֹנֵעַנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

♦ יום שישי ט"ז תשרי ♦

הפטרה ליום טוב שני של סוכות מלכים א, ח

ח וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ^ד וַיָּבֹאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: ^ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: ^ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדֹת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מְרֹב: ^ז וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת בְּנֵי הַכְּרוּבִים: ^ח כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדָיו מִלְמַעְלָה: ^ט וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^י אֵין בָּאָרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הֵנִחַ שָׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יא} וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלָא אֶת־בֵּית יְהוָה: ^{יב} וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: ^{יג} אֹז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשֹׁכֵן בַּעֲרַפֶּל: ^{יד} בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָכָל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: ^{טו} וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיִּכְרֹךְ אֶת כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: ^{טז} וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר: ^{יז} מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרֹתִי בְעִיר מִכָּל־שְׂכֻמֵּי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת

בֵּית לַהֲוֹת שְׁמִי שָׁם וְאַבְחַר בְּדוֹד לַהֲוֹת עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יְהוָה עִם-לִבְבִּי דוֹד אָבִי לִבְנוֹת בֵּית לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם-לִבְבִּי לִבְנוֹת בֵּית לַשֵּׁמִי הֵטִיבְתָּ כִּי הָיָה עִם-לִבְבִּי: כִּי רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם-בְּנִי הֵיכָל מִחֲלָצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁמִי: כֹּא וַיִּקָּם יְהוָה אֶת-דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֲשַׁב עַל-כַּפָּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאַבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּה וְאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר-שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם-אַבְתָּנִי בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כו) מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קָדָם וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֹד:

כ"א מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קָדָם • לְמַעַן הֵם הַשְׁחָקִים לֵאלֹהֵי קָדָם, שֶׁקָּדָם לְכָל אֱלֹהִים, וַיִּבְרַר לוֹ שְׁחָקִים לְשִׁבְתּוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ, וּמִתַּחַת מַעֲוֹנָתוֹ כָּל בְּעָלֵי זִרְעַת שׁוֹכְנִים. זִרְעַת עוֹלָם • סִיחּוֹן וְעוֹג וּמַלְכֵי כְנָעַן, שֶׁהָיוּ תִקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכָף עַל-כִּרְחֻם יַחֲרֹדוֹ וַיִּזְוְעוּ וְכַחַם חָלַשׁ מִפְּנֵיו. לְעוֹלָם אֵימַת הַגְּבוּהָ עַל הַנְּמוּךְ, וְהוּא שֶׁהִכַּח וְהַגְּבוּרָה שֶׁלוֹ בְּעִזָּרוֹ. וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב • וַיֹּאמֶר לָךְ הַשְׁמֹד אוֹתָם'. מַעֲנֶה • כָּל תִּבְיָה שֶׁצָּרִיכָה לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָהּ, הֵטִיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ.

(כח) וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדוֹד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְן וְתִירוֹשׁ אֶף-שְׁמִיו יַעֲרֹפוּ-טָל:

כ"א בְּטַח בְּדוֹד • כָּל יַחֲדִיד וְיַחֲדִיד "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", מִפְּנֵיךָ וְאֵין צָרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וּלְיִשֵּׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵין יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וַעֲיִנוֹ כְּעֵין הַבְּדֹלַח", כְּעֵין הַבְּרָכָה שֶׁבְּרַכְּם יַעֲקֹב, לֹא כְּבָרַד שֶׁאָמַר יִרְמְיָה: (ירמיה טו) "בְּדוֹד יִשְׁבְּתִי", אֲלֹא כְּעֵין הַבְּטָחָה שֶׁהִבְטִיחָם יַעֲקֹב: (בראשית כח) "וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם". יַעֲרֹפוּ • יְטִיפוּ. אֶף שְׁמִיו יַעֲרֹפוּ-טָל • אֶף בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נּוֹסֶפֶת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

(כט) אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשַׁע בֵּיהוָה מִגֵּן עוֹרֶךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶיךָ וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: ם

כ"א אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שֶׁפָּרַט לָהֶם הַבְּרָכוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מַה לִּי לִפְרֹט לָכֶם, כָּלל דְּבָר: הַפֵּל שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ • תְּשׁוּעָתְךָ בַּה' אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עוֹרֶךָ, (וְאֲשֶׁר הוּא) חָרַב גְּאוֹתֶיךָ. וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ • כְּגוֹן הַגְּבַעֲוִנִים שֶׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאֶרֶץ רַחֲוָקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ • כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צוּאְרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

כז מדור אלהא די מלמדמין במימרה מתעבד עלמא ותריד מקדמך סנאה ואמר שצי:

כח ושרא ישראל לרחצון בלחודוהי פעין ברקתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר וחמר אף שמאי דעלוהון ישמשנון בטלא:

כט טובך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מן) גדם יי תקיף בסעדה ודמן גדמיה נצחון גבורתך ויכדבון סנאך לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

♦ שבת קודש י"ז תשרי ♦

א וסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו
ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי וית
פל ארעא וית גלעד עד דין:

לד (א) ויעל משה מערבת מואב אל-הר נבו ראש
הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו יהוה את-כל-
הארץ את-הגלעד עד-דין:

ה"א מערבת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו
את כל ארץ ישראל בשלוחה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דין • הראהו בני דין עובדים עבודת
כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקיימו להם בני דין את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

ישנם החושבים שענין היריאות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חז"ל: "זריזין מקדימין למצות", אבל בענין של
רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין היריאות.
ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה
ענין של מצוה, כפי-אם דבר הרשות, מפל-מקום, "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסען משה
בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריזות כו', שמנה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של זריזות.
ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר היריאות (בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק
ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו:
ובהקדם - שלכאורה אינו מובן:

כיון שבגוי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיך
לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים השבועה?
ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין היריאות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו
מאמונתו של אברהם אבינו.

(ב) ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת
כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:

ה"א ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלוחה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם
סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה • הראהו ארצם בשלוחה וחרבנה, והראהו יהושע נלחם
עם מלכי פנעו, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדין ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה •
בשלוחה וחרבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוחה
ובהרבה. דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא "היום האחרון", הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל
המאצעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים.

(ג) ואת-הנגב ואת-הפכר בקעת ירחו עיר התמרים
עד-צער:

ה"א ואת-הנגב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד חברון".
ואת-הפכר • הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר: (מלכים א' ז) "בכפר הירדן יצקם המלך במעבה
האדמה".

(ד) ויאמר יהוה אליו ואת הארץ אשר נשבעתי
לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לורעך אתננה
הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר:

וַיֹּאמֶר יי לה דא ארעא די קיימית לאברהם
ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה
אחזיתך בעיניך ולתמן לא תעבר:

כ"י • לאמר לזרעך אתגנה הראיתיך • כדי שתלך ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע לך הקדוש-ברוך-הוא, קימה', וזהו לאמר, לך הראיתיך לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך, הייתי מקימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בזה, ותלך ותגיד להם.

(ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עֲבַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרַח עֲלִפִּי יְהוָה:
ה ומית פמן משה עבדא דיי בארעא דמזרח על מימרא דיי:

כ"י • וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מַת, וְכָתִיב: "וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר פְּלוּס, וְהוּא אָמַר (לעיל א): "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמֵּעַ. עַל-פִּי ה' • בְּנִשְׁקָהּ.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מִזְרַח מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ו ויקבר יתה בחילתא בארעא דמזרח מול בית פערור בית פעור ולא ידע איש ית קברתה עד יומא דדין:

כ"י • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֲתִין' שֶׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בָּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נַזְרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהָשִׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָּה", וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁאִים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם מִשְׁאִים אֶת עֲצָמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קָבְרוֹ הָיָה מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (אבות פ"ה) •

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא-נָס לַחֹה:
ז ומשה בר מאה ועשרין שנין בד מית לא כהת עינוהי ולא שנא זיו וקרא דאפוהי:

כ"י • לֹא-כָהָתָה עֵינָיו • אֵף מִשְׁמַת. וְלֹא-נָס לַחֹה • לַחְלוּחִית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקְבוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר פָּנָיו.

(ח) וַיִּכְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מִזְרַח שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתֵמוּ יָמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:
ח ויכבו בני ישראל את משה בערבת מזרח דמואב תלתין יומין ושלמיו יומי בכיתא אבלא דמשה:

כ"י • בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְּכָרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֶאֱמַר: (במדבר כ) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנִקְבּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הַזְּכָרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן . . זְכָרִים וְנִקְבּוֹת (רש"י לד, ח) לְכַאוֹרָה, מְדוּעַ מִזְכִּירִים בְּעֵת מִיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֲסֵרוֹן שֶׁלוֹ לְגַבִּי אֶהְרֹן. וַיֵּשׁ לֹמֹר: אֶהְרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל-יְדֵי שִׁשְׁנָה קִצָּת מִן הָאֻמָּת. אֵף מֹשֶׁה, שִׁמְדָתוֹ אֻמָּת, אֵינוֹ מְסַגֵּל לִפְעֵל בְּדֶרֶךְ זו. וַיֵּשׁ בְּזָה מֵה שָׂאִין בְּזָה: מֹשֶׁה – אֵינוֹ נוֹטֵה מִן הָאֻמָּת. אֶהְרֹן – מְבִיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אֲדָם כְּזֶה שֶׁבִשְׁבִּילוֹ מִכְרָחִים לְשָׁנוֹת מִן הָאֻמָּת. בְּמִשְׁפַּח חַי מֹשֶׁה, כִּשְׁהָיָה עֹסוֹק בְּמַלּוּי תַּפְקִידוֹ, הָיָה עֹסוֹק פְּלוּ בְּעִבּוּדָה שְׁלוֹ, מִדַּת הָאֻמָּת; אֲבֵל פֶּאֶשֶׁר הַשְּׁלִים שְׁלִיחוֹתוֹ, הִרְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַנִּהְגָּת אֶהְרֹן.

(ט) וַיְהִי־שָׁע בֶּן-נֹזֶן מְלֹא רוּחַ חֲכָמָה כִּי-סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
ט ויהושע בן נון מלי רוח חכמתא ארי סמך משה ית ידוהי עלוהי וקבילו מגה בני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית משה:

שיעור יומי לשבת קודש י"ז תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה קט

(י) וְלֹא־לָכֶם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמִּשָּׁה אֲשֶׁר יָדַעוּ יְיָ וְלֹא לָכֶם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמִּשָּׁה דִּי אַתְּגְלִי לֵיהּ יְיָ אֶפְיָן בְּאַפִּין :
יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים :

כ"י – אֲשֶׁר יָדַעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לָבוֹ גַּם בּוֹ וּמִדְבָּר אֵלָיו בְּכָל עֵת שְׂרוּצָה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמָר : (שמות לב)
"וַעֲתָה אֵעָלֶה אֵל ה'", (במדבר ט) "עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מֶה יַצִּיגָה ה' לָכֶם".

(יא) לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרֶץ :
יֵא לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתֵי דִי שָׁלַח ה' לַמַּעֲבָד בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדֵּיהּ וּלְכָל אֶרֶץ :

(יב) וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל :
יב וּלְכָל יָדָא תְּקַפְתָּא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי עַבְד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל : חֲזַק

כ"י – וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בַּלּוּחֹת בְּיָדָיו. וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבְּמִדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל • שֶׁנֶּשְׂאוֹ לָבוֹ לְשַׁבֵּר הַלּוּחֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר : (לעיל ט)
"וְאַשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר : (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ", יִישַׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבַּרְתָּ (שבת פז) :

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֹשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לְתַחֲלֹתָהּ, עַל פִּי מֶה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהִכְתִּיב אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ הַמִּשְׁפָּח הַכְּתוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֲדָשׁ, כִּי אִם) בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתֵּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית בְּעֵת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי משיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מותר 'לקראת שבת')

מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלּוּחֹת

וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל :

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לָבוֹ לְשַׁבֵּר הַלּוּחֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וְצִרְיָ־עֵינִין אֵיךְ מִתְּאִים שְׁלֹא־חָרִי שֶׁהִכְתוּב מִסְפָּר עַל הַמַּעֲלֹת הַגָּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, יִסִּים בְּ"לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לָבוֹ לְשַׁבֵּר הַלּוּחֹת לְעֵינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּדַרְשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִלָּךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּם אֲרוֹסְתּוֹ עִם הַשָּׁפְחוֹת, מִתּוֹךְ קִלְקוֹל הַשָּׁפְחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עָמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָהּ, אָמַר לוֹ עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶ"ה, הַשָּׁפְחוֹת אֵלּוּ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אֲרוֹסְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבָנָת בְּפִשְׁטוֹת מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלּוּחֹת, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאָר מַעֲלֹתַי הַנּוֹכְרוֹת בְּכַתוּב, שֶׁחָרִי מוֹבֵן גָּדֹל וְיָקָר עָרֵךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקָּבַלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְאֵף־עַל־פִּי־כֵן כֶּאֱשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הַרְוַעָה הַנֶּאֱמָן וְהָאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁ מְקוֹם לְחַשׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֹתָם שֶׁל הַלּוּחֹת יְכוּלָה לְפַגֵּעַ בְּיִשְׂרָאֵל חִסְיוֹשְׁלוֹם, לֹא הִסָּס כָּלֵל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעֶשֶׂה.

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשבת חול המועד סוכות יחזקאל פרק לח

לח יי והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על־אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי: י ובקנאתי באש־עברתי דברתי אם־לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: ב ורעשו מפני דגני הים ועוף השמים וחית השדה וכל־הרמש הרמש על־האדמה וכל האדם אשר על־פני האדמה ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות וכל־חומה לארץ תפול: כ וקראתי עליו לכל־הרי חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה: כב ונשפמתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלקביש אש וגפרית אמטיר עליו ועל־אנפיו ועל־עמיו רבים אשר אתו: כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו פיראני יהוה: לד ואתה בן־אדם הנבא על־גוג ואמרת כה אומר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משד ותבל: ד ושכבתיו וששאתיו והעליתיו מירכתי צפון והבאתיו על־הרי ישראל: ה והפיתו קשתך מיד שמאלך וחציך מיד ימינך אפיל: ו על־הרי ישראל תפול אתה וכל־אנפיו ועמיו אשר אתך לעיט צפור כל־כנף וחית השדה נתתיו לאכלה: ז על־פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אדני יהוה: ח ושלחתי־אש במגוג ובשבי האיים לבטח וידעו פיראני יהוה: ט ואת־שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא־אחל את־שם־קדשי עוד וידעו הגוים פיראני יהוה קדוש בישׂראל: י הנה באה ונהיתה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי: יא ויצאו ישבי ערי ישראל ובערו והשיקו בגשק ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד ובכרמח ובערו בהם אש שבע שנים: יב ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי בגשק יבערו־אש ושללו את־שלליהם ובזזו את־בזויהם נאם אדני יהוה: יג והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום־שם קבר בישׂראל גי העברים קדמת הים וחסמת היא את־העברים וקברו שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו גיא המון גוג: יד וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ שבעה חדשים: יה וקברו כל־עם הארץ והיה להם לשם יום הפכדי נאם אדני יהוה: יז ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את־העברים

אֶת־הַגּוֹתְרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שְׁבַע־הַיָּדָשִׁים יַחְקְרוּ: ^{טו} וְעָבְרוּ הָעֲבָרִים בָּאָרֶץ וּרְאֵה עֵצֶם אָדָם וּבִנְיָה אֲצִלּוֹ צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמִּקְבָּרִים אֶל־גֵּיא הַמּוֹן גּוֹג: ^{טז} וְגַם שְׁמ־עִיר הַמוֹנָה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ:

הַפְּטִירָה לַפְּרִשָּׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה יְהוֹשֻׁעַ פָּרַק א

א א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֶתְּהַעֵם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּפִי־רַגְלֶכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מְבֹאָה הַשָּׁמַיִשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּנֶיכֶם אִישׁ לְפָנֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ בְּאֶשֶׁר הֵייתִי עִם־מֹשֶׁה אֵלֶיּהָ עֹמֵד לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וְאַמֶּץ כִּי אֶתְּהַחֲלִי אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סִפְּרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֶּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאַל־תִּתַּחַת כִּי עֹמֵד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: י וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עָבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בָּעוֹד א שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתָּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נִלְךָ: יז כָּל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נֹון נִשְׁמַע אֲלֶיךָ רַק יְהוָה אֱלֹהֵיךָ עֹמֵד בְּאֶשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֹזֶק וְאַמֶּץ:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א תשרי פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד תשרי פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב תשרי פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו תשרי פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג תשרי פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז תשרי פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז תשרי פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלג, כא. אד"ש... עד עמ' 266, בכל יום:

חדשיות. וְכָל כֶּסֶף הַקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עָלָה עַל לֵב אִישׁ
לְהַתְנַדֵּב בְּלִי נֹדֶר לְפָרִיזָה אֲחִינוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, מִדִּי
שָׁנָה בְּשָׁנָה. – כפי הנראה רוצה רבנו הזקן להוסיף כאן, שלא
רק את הסכומים שקבעו לתת בשנים קודמות יחלקו עתה
במנות שבועיות או

חדשיות, אלא גם אם
עלה במחשבתו של
מישהו לתת סכום גדול
יותר מאשר בשנים
הקודמות, יקיים גם הוא
בקשה זו לתת את הסכום
הנוסף במנות שבועיות או
חדשיות. בִּי הֵנָּה, מְלָכֵךְ
הַיְדוּעַ לְכָל גְּדוֹל מַעֲלֵת
הַזִּיּוּנוֹת בְּכָל הַמַּצּוֹת, –
שיש להודרו בעשיית
מצוה לעשותה מה
שמוקדם יותר, הַנֶּאֱמָר
וְנִשְׁנָה בְּדִבְרֵי רַ' לֵ: "לְעוֹלָם יִקְדָּשׁ אֲדָם
לְדַבֵּר מִצְוָה בּוֹ"¹,
וְזִיּוּנוֹתֶיהָ דְּאִכְרָהֶם
אֲבִינוּ עָלְיוֹתֶיךָ שְׁלוֹם –
זריזותו של אברהם אבינו
ב"עקידה", היא הַעֲזָמָה

לְעַד, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם, בִּי הַעֲקִידָה עֲצָמָה – שהקדוש
ברוך הוא וזכר תמיד זכותה לבני ישראל, אִינָה נִחְשָׁבָה
כְּלִי־הַשְּׁלוֹם לְנִסְיוֹן גְּדוֹל לְעַד מַעֲלֵת – ומדריגת אֲכָרָהֶם אֲבִינוּ
עָלְיוֹתֶיךָ שְׁלוֹם, – זה טעם אחד מדוע אין העקידה עצמה נחשבת
לנסיון גדול כל כך לגבי אברהם אבינו, מצד מעלתו ומדריגתו
הגדולות, טעם שני, הוא: בְּשָׁנָה – בלקחנו גם בחשבון, בִּי ה'!
דָּבָר בּוֹ: "קַח נָא אֶת בְּנֶךְ בּוֹ"¹⁰, – שיקח את יצחק לעקידה,
וְהָרִי – הִיוּ כָּמָה וְכָמָה קְדוּשִׁים שְׁמִסְרוּ נַפְשָׁם עַל קִדְשָׁת
ה' גַּם בִּי לֹא דָּבָר ה' בָּם; – כיצד, איפוא, זה יכול להיחשב
לנסיון גדול כל כך לגבי אברהם אבינו, בשעה שהוא נצטוו על
כך מהקדוש ברוך הוא בעצמו? רַק – הגדלות של העקידה היא
בכך, שְׁאֲכָרָהֶם אֲבִינוּ עָלְיוֹתֶיךָ שְׁלוֹם עֲשֵׂה זֹאת בְּזִיּוּנוֹת
נִפְלָאָה, – "וישכם אברהם בבוקר"¹¹, ו"ויחבוש את חמורו"¹¹,
חבש בעצמו את האוכף של החמור, ולא ציווה ולא חיכה

1 כא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם
2 לתת סכום כסף מסוים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי
3 תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.
4 ההתעוררות היא, שלא יחבו לסוף השנה ויתנו אז את כל הסכום, אלא

5 יחלקו את הכסף למנות
6 שבועיות או לפחות חדשיות.
7 שכן, מלבד מעלת הזריזות
8 בכל מצוה בכלל ובצדקה
9 ביוחד, ישנה מעלה נוספת
10 בנתינת סכום הכסף (שרוצים
11 לתת במשך השנה) במנות
12 מרובות, כפי שיסביר טעמו
13 של דבר.

14 מתחיל רבנו הזקן אגרתו זו
15 בברכה לבני ישראל הנקראים
16 בכלל "אוהבי שמו"¹, מצד
17 האהבה שיש בבני ישראל
18 להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד
19 אלה שנותנים לצדקה עבור
20 אלה שעוסקים בתורה
21 ובעבודה בארץ ישראל –
22 נקראים הם במיוחד "אוהבי
23 שמו". שכן, ארץ ישראל היא
24 הרי ארץ אשר "עניי ה' אלקיך
25 בה"², מאירה שם המשכה

26 פנימית משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך
27 הוא.

28 אַחֲרֵי דְרִישַׁת שְׁלוֹמָם, כְּמִשְׁפַּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ, – של הקדוש
29 ברוך הוא. אֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם, לַעֲשׂוֹת צְדָקָה ה' עִם
30 אֶרְצוֹ הַקְדוּשָׁה, לְתַת מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה חֶק הַקְּצוּב מַעוֹת
31 אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – לתמוך ביושבי ארץ הקודש, ארץ ישראל,
32 תִּבְנֶה וְתִבְנוּן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אֲלֵיהֶם תִּפָּה מַלְאֲכֵי, וְתִגַּל
33 כְּפָל אֲמֶרְתִּי, – כלומר, רבנו הזקן קורא ופונה אליהם – לְזִרְזוּ
34 לְזִיּוּנֵם, – בהתאם לביטוי⁵ "אין מורזין אלא למזורזין", וְלַחֲזוֹק
35 יָדִים רַפּוֹת⁶, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון
36 והרגש לתת⁷, אלא שהידים רפות לעשות זאת בפועל. בְּמַתָּן
37 דָּמִים – מַעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – מִדִּי שֶׁבֶת בְּשִׁבְתָּהּ, וּלְפָחוֹת
38 מִדִּי חֵדֶשׁ בְּחִדְשִׁי, מְעַרְכּוֹ הַקְּצוּב לְעַד שָׁנָה, – יחלקו את
39 הכסף המוקצב לכל השנה במנות שבועיות או לפחות במנות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עבד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעיה' לה, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כההמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר דבכתוב (ישעיה' בסופו) מדי שבת - הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש - לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לח, ב. 10. וירא כב, ב. 11. שם, ג.

25 יסורים הקלים ממנו – הרי כל־שכן שטוב לנו גם בעולם
26 הזה להקדימה – את מתן הצדקה, כל מה דאפשר, –
27 כלומר, אם שאר המצוות, שאין שכן בעולם הזה, יש להקדים
28 בעשייתן, הרי בודאי שיש להודרו בכל מיני זירוז בקיום מצות
29 הצדקה ששכר "פירותיה"
30 ניתן בעולם הזה ודיא
31 מגינה מיסורים רחמנא
32 ליצלן. שהרי אדם נדון
33 בכל יום¹⁶ – הרי נכון
34 הדבר שנוגע לו לגבי
35 המשפט של אותו יום
36 שתהיה לו הזכות של
37 צדקה המגינה ומצילה.
38 עד כאן דן רבנו הזקן
39 במתן סכומי הכסף,

40 שהתנדבו לתת באופן שנתי עבור ארץ הקודש, כל שבוע את
41 החלק של השבוע, או לכל הפחות כל חודש את החלק של
42 החודש – מצד ענין הזריות. להלן מוסיף רבנו הזקן פרט
43 ומעלה נוספים באי־לחכות עד סוף השנה: המעלה מתבטאת
44 גם בזיכור הנפש הבא מצד העבודה של צדקה, שכל פעם
45 שהוא נותן נתינה ועושה פעולה בעבודת הצדקה, הוא עושה
46 כל פעם פעולה של זיכור הנפש, וגם בכך שהצדקה פועלת
47 למעלה יחוד בספירות ובפרצופים עליונים – הרי בכל נתינה
48 של צדקה הוא גורם מחדש את היחוד למעלה²⁰.

1 שמישהו אחר יעשה זאת¹², להראות – גם לאחרים, שמחתו
2 וחפצו – תענוגו הפנימי, למלאות רצון קונו ולעשות נחת
3 רוח ליוצרו. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט¹³, מסביר
4 כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, שעבודת בעלי תשובה היא
5 להשפיע גם על אחרים.
6 בהתאם לכך יכולים
7 לבאר, שכיוון שבענין
8 העקידה היתה העבודה
9 במהופך ממהותו של
10 אברהם אבינו (שהרי
11 אברהם הוא מדת
12 האהבה, והעקידה היתה
13 ענין של גבורה), "עתה"
14 ידעתי כי ירא אלקים
15 אתה¹⁴, שזה על־דרך

16 עבודת "בעל תשובה" המעמיד את עצמו במהות אחרת, לכן
17 רצה אברהם אבינו להראות גם לאחרים את שמחתו וענוגו
18 בקיום רצון הקדוש ברוך הוא בענין זה, וממנו – מאברהם
19 אבינו – ובכוח שהוא העניק לבני ישראל בכל הדורות, למדו
20 ר' ל¹⁵ לקיים כל המצוות בכלל, – שיש לקיים כל מצוה
21 בזריות, ובפרט מעשה הצדקה העולה על כלל¹⁶, – בכך,
22 שהיא המגנה ומצלה בפירותיה – הניתנים בעולם הזה¹⁷
23 מכל מיני פרעניות המתרגשות, בדכתיב: – כמו שכתוב¹⁸:
24 "וצדקה תציל ממות", וכל־שכן – זה מציל משאר מיני

יום שני י"ב תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה:

65 – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מעלה פרטיות גדולה
66 ונפלאה אין ערוך אליה, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם,
67 אלא מעלה שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה,
68 להיות מעשה הצדקה – נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות
69 לכך, שיכולה להיות

70 התנדבות חדי־פעמית על
71 כל השנה, אלא עצם
72 המעשה של נתינת צדקה
73 תהיה נעשית בפעמים
74 רבות, וכל המרבה –
75 ונותן את הצדקה במנות
76 רבות, הרי זה משבח,
77 ולא בפעם אחת וקבצת
78 אחת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גם כי הסך הכולל
79 אחר הוא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה
80 בנתינת הסכום במנות רבות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש

49 אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה, – בענין העבודה
50 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר
51 מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן
52 י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה
53 הצדקה" היא נתינת
54 הצדקה על דרך הרגיל,
55 ואילו האופן הנעלה יותר
56 ב"עבודת הצדקה" הוא
57 כשנתינת הצדקה היא
58 למעלה לגמרי מטבע
59 נפשו ורגילותה, שהרי
60 הוא מתייגע עם עצמו
61 ביגיעה גדולה לתת יותר
62 מאשר הוא רגיל לתת; הרי אפילו כשהסכום שהוא נותן אינו
63 למעלה לגמרי מרגילותו, אלא עצם נתינת הצדקה במנות
64 רבות, לתת פעם ועוד פעם וכו', יש בכך משום ענין של עבודה

אגרת הקדש

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרבה ה"ו משובח ולא בפעם א' וכבת אחת גם כי הסך הכולל אחד הוא כמו"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה שישנו חכמים ז"ל והכל לפי רוב המעשה:

אחת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גם כי הסך הכולל אחר הוא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש

12. ראה פרש"י שם. 13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיה"א רפ"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א. 20. על הסברא שכונת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלקו לשבועות או לחדשים – כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב

- 1 המְשֻׁנָּה²¹ שֶׁשָּׁנוּ חֲכָמִים ו'ל²²: "וְהַכֵּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה" –
 2 שהרמב"ם בפירוש המשניות שלו מפרש ומדייק שזה לא "לפי
 3 גודל המעשה" כי אם "לפי רוב המעשה" – שהמעשה הטוב
 4 נעשה בפעמים רבות. והרמב"ם מפרש, למשל כשאחד יתנדב
 5 לתת אלף²³ זהובים בבת
 6 אחת, הרי זה אמנם
 7 מעשה גדול, אך אין זה
 8 נעשה כל כך קנין בנפשו,
 9 מאשר כשהוא נותן אלף
 10 הזהובים באלף פעמים.
 11 שכן, על ידי כל נתינה
 12 נעשה הדבר יותר קנין
 13 הנפש, קנין וזיכור בנפשו.
 14 להלן יסביר רבנו הזקן,
 15 שמלבד הזיכור שנעשה
 16 בנפשו על ידי נתינה
 17 הצדקה בפעמים רבות,
 18 נעשה על ידי כל נתינה
 19 יחוד עליון למעלה, וְהֵנָּה, מְלַבֵּד בִּי הָרַמְבַּ"ם ו'ל בְּאֵר הַיָּטֵב
 20 מְעַמּוֹ וְנִמְוִקוֹ, – מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים
 21 מרובות, כְּדִי לִזְכֹּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רִבּוּי הַמַּעֲשֶׂה, – על ידי
 22 עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות – הרי לבד זאת, הֵנָּה מְקַרָּא
 23 מְלֵא דְבֵר הַתְּבוּב: "פְּעֻלַּת צְדָקָה לְחַיִּים", – הרבי מציין
 24 ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים במשלי י,
 25 טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה "צדקה" כי אם
 26 המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה לחיים", שם
 27 אכן כתוב "צדקה לחיים", אבל המלה המקדימה היא לא "פעולת
 28 צדקה" כי אם "כן צדקה", והרבי אומר שם ב"הערות ותיקונים":
 29 "רצע"ג, שכן, בשני הפסוקים לא כתוב הלשון "פעולת צדקה
 30 לחיים", שרבנו הזקן מביא כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים".
 31 כפי הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים לפרש
 32 ש"פעולת צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק
 33 לחיים" הכוונה שהפעולה של צדקה (על־דרך כמו "צדיק ה'
 34 צדקות אהב"²⁴) לחיים – אין הרבי, כפי הנראה, רוצה להסתפק
 35 בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב", צריך הדבר
 36 להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק היא
 37 צדקה, ולכן זה צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת
 38 צדקה לחיים". דְּהֵינּוּ שֶׁפְּעֻלָּתָהּ וְסִגְלָתָהּ – של צדקה, היא
- 39 לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּנִים – האופן העליון יותר של חיים, מִחַיִּי
 40 הַחַיִּים אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – להמשיך זאת לְאָרֶץ הַחַיִּים, –
 41 ל"מלכות דאצילות" הנקראת "ארץ החיים", שהיא "ארץ",
 42 המדרגה התחתונה ביותר בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל
 43 הנבראים, נוצרים ונעשים
 44 – ימשיכו בה מ"ד"א
 45 (מדות) דאצילות" שהיא
 46 המדרגה האחרונה של
 47 "עולמות אין סוף",
 48 וה"חיים" של ד"א ומדות
 49 דאצילות הם בחינה של
 50 "חיי החיים", היא "שְׂכִינָה
 51 עֲנִי", – הנותנת חזק
 52 וחיות בנבראים, שְׁעָלֶיהָ
 53 נִמְאָר²⁵: "וְאַתָּה מְחִיָּה
 54 אֶת בָּלֵם", – את כל
 55 הנבראים, "אתה" מוסב
 56 על "מלכות דאצילות",
 57 האותיות מאל"ף עד תי"ו עם ה' המוצאות שהן מקור האותיות,
 58 שזו המלה "אתה": א' ת' ה' ו', וְהִיא סִכַּת דְּיֹד הַנּוֹפֶלֶת עַד עֶפְרָי, –
 59 שבזמן הגלות, השכינה שנקראת "סוכת דוד" היא בגלות
 60 ובירידה עד עפר²⁷, וּבְמִאֲמָר רַ' ל²⁸: "נָלוּ לְאֲדוֹם – הגלות
 61 האחרונה שלנו, שְׂכִינָה עִמָּהֶם – בגלות, כו", – הרי כיוון שזו
 62 הגלות האחרונה והתחתונה – ירדה השכינה עד למדרגות
 63 התחתונות ביותר – עד עפר, ועל ידי צדקה ממשיכים לשכינה
 64 מחיי החיים אין־סוף ברוך־הוא, כִּי בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְמָא – על
 65 ידי התעוררות האדם למטה, "לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים" – עניינם,
 66 דְלִית לֵיהּ מְגֻרְמִיָּה בָלֵם – שאין להם משל עצמם כלום, נעשה
 67 על ידי זה אֲתַעֲרוּתָא דְלִעֲלֵא, – התעוררות ופעולה למעלה,
 68 להמשיך חיים מ"חיי החיים" ל"מלכות דאצילות" שבספירות היא
 69 בחינה וספירה ש"לית לה מגרמה כלום", שאין לה משל עצמה
 70 כלום, היא רק מקבלת משאר הספירות, וּבְפֶרֶט בְּהַתְנַבֵּךְ עִם
 71 לְהַחְיֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים מְמֹשׁ, – יושבי "ארץ ישראל"
 72 שלמטה שהיא מכוננת כנגד "ארץ החיים" שלמעלה²⁹ – הרי
 73 הצדקה שנותנים להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ
 74 ישראל, יש על ידי זה המשכה מיוחדת במינה מחיי החיים
 75 ל"מלכות דאצילות" ול"שכינה", וְדִי לְמִכִּין, וְכָל מְשֻׁבֵּל עַל
 76 דְּבֵר גְּדוֹל וְנִפְלֵא כֹּה־ – שעל ידי מעשה הצדקה ממשיכים חיים

השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ'1/12 וכו'! וזה בא בהמשך לבי' הפלאת הזריות! ופשיטא דכוונתו אך ורק - באם אינו בניגוד כלל לזריות וקדימת הנתינה. כן מובן שכ"ז בצדקה איוו שתהי' - ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמ'י. וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ - בתורת פס"ד בלבושי שרד הל' צדקה סקי"ג סקר"ו. הובא בד"ה להבין כו' כל פרוטה (להצ"צ, נרפס בפ"ע - עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דב' הנ"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק): המשלוח לאה"ק אז - ה' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת ככו"כ חדשים) (כמבואר בכו"כ מכ' רבותינו). ועפ"ז - מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו' להגבאי בכל עיר? וע"ז בא הבי' באגה"ק: (א) זריותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור - הדין - הל' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחודה" ספ"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספ"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח".

רבות, לזכר הנפש, - בדברים אלה של הרמב"ם מרומז
הענין מזה שנעשה למעלה היחוד העליון, כנודע מזהר
הקדוש³⁰ דשכינה נקראת "נפש", כי היא - השכינה,
היא חיינו ונפשנו, וכתוב³¹: "כי שחה לעפר
נפשנו". - כלומר,

השכינה שירדה עד מטה
מטה - בגלות. ולכן
אמרו רבותינו ז"ל³²:
"גדולה צדקה,
שמקרכת את הנאולה",
- גאולת השכינה
מהגלות, להקימה מעפר
מעט מעט, - על ידי
נתינת צדקה כל פעם
מקימים יותר את

השכינה שנפלה בגלות, "עד כי יבא שילה"³³. - שאז תהיה
הקימה השלימה של השכינה.

עליונים מ"אין סוף" ברוך הוא לשכינה שנמצאת בגלות, ימצא
מוב מעט ודעת, כמה גדולים דברי חכמים ז"ל שאמרו:
"הכל לפי רב המעשה", דהיינו מעשה הצדקה הנעשה
בפעמים רבות, להמשיך חיים עליונים, - מחיי החיים "אין
סוף" ברוך הוא, ליחד -
ולפעול יחוד עליון - של
קודשא בריך הוא
ושכינתו (של הקדוש
ברוך הוא ושכינתו)
פעמים רבות. - אשר
בכל נתינה - מייחידים
יחוד עליון באופן של
המשכה מקודשא בריך
הוא (הקב"ה) ר"אין סוף"
לשכינתו (לשכינתו)

עד למטה במדריגות התחתונות ביותר, ודינו נמי - וזה גם
כעין מה שכתב הרמב"ם: - במעלת נתינת צדקה במנות

יום שלישי י"ג תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, כב. אהובי אחי... עד עמ' קלד, בפרש"י:

אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו רואים
"מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות בענינים גשמיים, והרביים
עונים - הרי זה מפני שרבונו הזקן בעצמו "התיר" זאת ברשימה שכתב
"קרוב לזמן הסתלקותו" (נרפסה ב"אגרות קודש" שם, סימן סה), אודות
המעלה של "קירוב הדעת
ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב
וכו".

אהובי, אחי ורעי! וזכרו
מאחבה מסותרת - בא
אני אליכם בתוכחת
מגלה. לכו נא ונזכר!
- בואו ונתדבר בינו.
זכרו ימות עולם, בינו
שנות דור ודור, ההיתה
כזאת מימות עולם,
ואיה איפוא מצאתם
מנהג זה - שיפרשו

להלן, באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים
והאחרונים, להיות מנהג ותקון לשאל בעצה גשמיית,
בדבר מה לעשות בעניני העולם הגשמי, אף - לא, לגדולי
חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים, אשר כל
רו לא אנם לחז"ל, - ששום סוד לא נעלם מהם, ונהירין להון
שבילין דרקייע, - והיו בהירים ומאירים להם הדרכים
שבשמים, בייאם לנביאים ממש, אשר היו לפני
בישראל, בשמואל - הנביא, הנקרא הרוואה, אשר הלך

כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים
מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה,
ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי
התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים,
שיתווסף עליהם ביראת
שמים ובאהבת ה'.

ליתר הכנת אגרת זו, כדאי
להעתיק תחילתה וסופה של
אגרת שלא נדפסה ב"תניא",
אלא נדפסה ב"אגרות קודש" -
אדמו"ר הזקן (קה"ת תש"מ)
סימן כד.
בתחילת אותה אגרת קובע
רבנו הזקן זמנים קבועים בהם
יכולים להיכנס אליו
ל"יחידות", ולאחר מכן הוא
מתבטא בביטויים חריפים כנגד

מה ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו,
שזה מבלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל
אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשנה רבנו על-ידיה שלום יושב ודן כל
היום כולו - תורתו מתי נעשית".
בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים
רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות"
וזמני הנסיעה אליו, והוא גוזר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי
התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.

30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל 'עד כי יבא שילה' (ראה פ"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלז, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב.

23 שחכם (בחכמת התורה) הוא גם "יועץ", מונח שמשתמשים בו על נתינת עצה בענינים גשמיים, וכן מה שאמרו רבותינו ז"ל: - בנוגע למי שעוסק בתורה לשמה: "וְנִתְּנָן מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוֹשִׁיעָה" - הרי מובן מהפסוק וממאמר רבותינו ז"ל שתלמיד חכם הלומד תורה יש בכוחו לתת עצות, תינו פירוש תורה, - דוקא, הנקרא "תושיע"ה"10, - וא"כ "עצה ותושיע"ה היינו - עצות בעניני תורה, פירוש רבותינו ז"ל: "יועץ" - זה שיועץ לעבר שנים - על ידי הוספת חודש לשנה, חודש אדר, ולקבץ חדשים - מתי ראש חודש, בו", שסוד העבור - לעבר שנים וחדשים, קרוי "עצה" ו'סוד' בלשון תורה, פירושא - כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פו, עין שם בפירוש רש"י: - שם כתוב במפורש ש"יועץ" ר"עצה" קשורים בסוד העיבור.

1 אלו שאלו לדרוש ה' - על ידו, על דבר האתונות
2 שנאבדו לאביו. - מדוע, אכן, לא שאלו את התנאים
3 והאמוראים גם אודות ענינים גשמיים? - מסביר רבנו הזקן:
4 כי באמת, כל עניני אדם, לבד מדברי תורה ויראת
5 שמים - אינם מושגים,
6 רק בנבואה, - ככתוב:
7 - וְלֹא לְחַכְמִים -
8 מגיע, לחם, - כלומר,
9 כל הענינים הגשמיים,
10 כמאמר רבותינו ז"ל:
11 "הכל בידי שמים, חוץ
12 מיראת שמים, ו' -
13 חכמינו ז"ל אומרים:
14 "שבועה דברים מכסים
15 בו" - מידיעת האדם,
16 ומזה: אין אדם יודע
17 כמה משתכר בו
18 ומלכות בית דוד מתי
19 תחזור בו", - כשיבוא המשיח, הנה השווה - פרנסה גשמית
20 וקץ ביאת המשיח, זה לזה. - כשם שאין אף אחד יודע
21 ה"קץ", כך אין בכוח אף אחד לדעת הענינים של פרנסה.
22 ומה שכתוב בישעיה': "יועץ וְחָכֵם חֲרָשִׁים", - הרי

אגרת הקדש

אלו שאלו לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה ויראת שמים אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם כמאמר רבותינו ז"ל: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבועה דברים מכוסים כו' אין אדם יודע כמה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' הנה הושוו זה לזה ומ"ש בישעיה יועץ וחכם חרשים וכן משאורו"ל ונהנין ממנו עצה ותושיע היינו בד"ת הנקרא תושיע כמאמר ר"ל יועץ זה שיועץ לעבר שנים ולקבוע חדשים כו' שסוד העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין דף פ"ז ע"ש בפירוש:

יום רביעי י"ד תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, אך האמת אנגיד... עד עמ' 268, יאהב ה' וכו':

64 - צער ויסורים, עד ש - הצער מעבירים על דעתם, לכתת רגליהם מעיר לעיר, לשאל עצות מרחוק, - מהו אכן הטעם שהקדוש ברוך הוא נותן יסורים, ואין יש להתייחס על פי תורה לבעיות החיים הגשמיים - אם הדרך היא לא לבקש עצות על כך אצל תלמידי חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן ומסביר: אלה המתהלכים לבקש עצות אין להיפטר מהצרות הגשמיות, אין דרכם הדרך הנכונה על פי תורה. שכן, בעשותם כך - ולא שיעו אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכניעת הגוף, לקבל תוכחתו באהבה, כי -
הרי, דוקא את אשר יאהב ה' וכו': - יוכיח"12 - מכאן, שבמקום להתהלך ולחפש עצות אין להיפטר מעונשים גשמיים, על האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש-

45 אך האמת אנגיד לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת
46 השורה, ונהה היא - האהבה היא כסות עינים שלא
47 לראות האמת, מרב אהבתם לחיי הגוף - שבגלל כך באים
48 חסידים לבקש עצות בענינים גשמיים, כפי שיפרש להלן;
49 בינתיים מציין רבנו הזקן,
50 שלא מדובר כאן חס'
51 ושלום על אהבת הגוף
52 סתם, כי אם הכוונה היא
53 אכן: לשם שמים, -
54 רוצים בחיי גוף טובים,
55 לשם שמים, לעבד בו -
56 עם הגוף, את ה', ברשפי
57 אש ושללכת גדולה
58 מאהבת נפשם את ה',
59 - הרי למרות שזה אכן
60 לשם שמים, אך כיוון שהם
61 כל כך שקועים בזה, עד שיש להם גם אהבה לחיי הגוף, אהבה
62 כזו המפריעה לסדר, הרי במילא - ועל פן היטב חרה להם
63 בצער הגוף חס' ושלום ה' ירחם, ואין יכולין לקבל כלל,

- 1 ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על
2 יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו
3 בחר ה' לעוררו לתשובה, כביטוי לאהבתו המיוחדת של
4 הקדוש-ברוך-הוא אליו.

יום חמישי ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 268, וכמו אב רחמן... עד עמ' קלה, הדיני נס"ו:

- 5 **וּכְמוֹ אֲב רַחֲמָן וְצָדִיק הַמַּכֶּה בְּנוֹ, שְׂאִין לְבָן חֶכֶם לְהַפִּיךְ**
6 **עָרָף לְנוֹם, לְמַצֵּא לוֹ עֲזָרָה, אוֹ אֶפְלוֹ – לֹא, מְלִיץ יִשְׂרָאֵל,**
7 **לְפָנֵי אָבִיו הַרְחֵמָן וְהַצְדִּיק וְחֲסִיד,** – הרבי הרי"צ נ"ע העיר
8 באחת משיחותיו¹³: כשרבנו הזקן מדבר בפעם הראשונה אודות
9 אב המעניש את בנו ומכה
10 אותו, אין הוא משתמש

אגרת הקדש

- 11 בתואר "חסיד", ורק לאחר
12 מכך, כשהוא מדבר אודות
13 "מליץ ישר", שם הוא
14 משתמש בתואר זה. שכן,
15 אב המכה את בנו, הוא
16 אכן רחמן וצדיק וחכם,
17 אבל לא חסיד, כי חסיד
18 אינו מכה! על כל פנים
19 רואים אנו, שאם הבן הוא
20 חכם – לא ינסה לחפש לו
21 עזרה או מליץ ישר, רק
22 "להיות" "ישר יחזו פנימו"¹¹
23 – לא עם העורף שלו, כי
24 אם עם הפנים שלו, עם
25 אביו – פנים בפנים, –
26 פנים כנגד פנים, לִפְסֵל
27 הַמְּאֹתָיו בְּאַהֲבָה, לְמוֹב
28 לוֹ כָּל הַיָּמִים. וְהֵנָּה,
29 לְמַעַלְה בְּחִינַת "פָּנִים" – שלמדנו לעיל, שמצדו של יהודי
30 צריך להיות למעלה האופן והבחינה של "ישר יחזו פנימו",
31 ו"פנים בפנים", ההיפך מהחזרת העורף, כי אם לחזות באביו
32 שבשמים פנים אל פנים, הרי הבחינה של "פנים" למעלה הוא
33 הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק, אֲשֶׁר אָבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם מְשַׁפֵּיעַ לְבָנָיו כָּל טוֹב
34 עוֹלָמִים – גם העולם הרוחני וגם העולם הגשמי, וְחַיֵּי נַפְשׁ
35 וְגוֹף, – הרי כל זה הוא משפיע, בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן, חֲשִׁיקָה
36 וְחַפְצָה, עַל־יְדֵי תוֹרַת חַיִּים – שְׁהִיא – התורה היא, רִצּוֹנוֹ
37 יִתְבָּרֵךְ – אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ, – השפעה כזו, שהיא באהבה ורצון
38 וכו', היא הנקראת בחינת "פנים", השפעה הבאה מהפנים
39 ופנימיות הרצון שלמעלה, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים: – בשמונה-עשרה,
40 **"כִּי בָאוֹר פָּנִיךְ נָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת חַיִּים כּוּ"** – לַעֲשׂוֹת בָּהּ –
41 ועל ידה, רִצּוֹנוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמָר: **"בָּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים,**
42 **וְרִצּוֹנוֹ כּוּ"**. מִחֲשָׁאֵין־כֵּן לְעוֹבְדֵי גִלּוּלִים, – לאומות
43 העולם, מְשַׁפֵּיעַ חַיֵּי גּוֹפִים¹⁴ שְׁלֹא בְּרִצּוֹן וְחֲשִׁיקָה וְחַפְצָה,
44 לְכַךְ נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אַחֲרִים", שְׂיוֹנְקִים – חיותם, מְבַחֲנִית

וּכְמוֹ אֲב רַחֲמָן חֶכֶם וְצָדִיק הַמַּכֶּה בְּנוֹ שְׂאִין לְבָן
חֶכֶם לְהַפִּיךְ עוֹרָף לְנוֹם לְמַצֵּא לוֹ עֲזָרָה אוֹ
אֶפְלוֹ מְלִיץ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי אָבִיו הַרְחֵמָן וְהַצְדִּיק וְחֲסִיד
רַק לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל יִחְזוּ פָנֵינוּ עִם אָבִינוּ פָּנִים בְּפָנִים
לְסִבּוֹל הַמְּאֹתָיו בְּאַהֲבָה לְמוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים. וְהֵנָּה
לְמַעַלְה בְּחַיֵּי פָנִים הוּא הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק אֲשֶׁר אָבִינוּ
שֶׁבְּשָׁמַיִם מְשַׁפֵּיעַ לְבָנָיו כָּל טוֹב עוֹלָמִים וְחַיֵּי נַפְשׁ
וְגוֹף בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן חֲשִׁיקָה וְחַפְצָה ע"י תוֹרַת חַיִּים
שְׁהִיא רִצּוֹנוֹ ית' אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ כְּמוֹ"שׁ כִּי בָאוֹר פָּנִיךְ
נָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת חַיִּים כּוּ" לַעֲשׂוֹת בָּהּ רִצּוֹנוֹ וְע"ז נֶאֱמָר
בָּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וְרִצּוֹנוֹ כּוּ" מִשְׁא"כ לְעוֹ"ג מְשַׁפֵּיעַ
חַיֵּי גּוֹפִים שְׁלֹא בְּרִצּוֹן וְחֲשִׁיקָה וְחַפְצָה לְכַךְ נִקְרָאִים
אַחֲרִים שְׂיוֹנְקִים מְבַחֲנִית אַחֲרִיִּים וְכֵן הוּא בָּאֵדָם הַרְצוֹן
וְהַחֲשֵׁק הוּא בְּחַיֵּי פָנִים וְאִם אֵינוּ מְקַבֵּל בְּאַהֲבָה
וְרִצּוֹן כְּאֵלּוּ הוֹפֵךְ עוֹרָף וְאַחֲזוֹר ח"ו. וְעַצֵּה הִיעוּצָה
לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה הִיא עֲצַת ה' בְּפִי חו"ל לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׁיו
וְיִמְצָא לוֹ עוֹנוֹת הַצְרִיכִין מִיּוֹרֵם יוֹרָאָה לְעִין
ל"פָּנִים", וְהֵם נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אַחֲרִים". עַל כָּל פָּנִים יִרְצָא,
שְׂבָחִינָה "פָּנִים" לְמַעַלְה הִיא הַשְּׁפָעָה הַנִּתְּנָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּרִצּוֹן הַפְּנִימִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן הוּא בָּאֵדָם, הַרְצוֹן
וְהַחֲשֵׁק – הַרְצוֹן הַפְּנִימִי שֶׁל הָאֵדָם, הוּא בְּחִינַת "פָּנִים", –
וְכַשְׂאוֹמְרִים שְׂצִירָה לְהִיּוֹת "פָּנִים בְּפָנִים" מֵהָאֵדָם לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, הַכוֹוֹנָה הִיא לְקַבֵּל בְּרִצּוֹן וְחֲשֵׁק (בְּרִצּוֹן פְּנִימִי) מִזֶּה שְׁנִיתָ לֹא
מִה"פָּנִים" שֶׁלְמַעַלְה (מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְמַעַלְה), וְבַעֲנִינָה הַכוֹוֹנָה
שִׁישׁ לְקַבֵּל הַתּוֹכָחָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שֶׁהַתּוֹכָחָה
בִּיסוּרִים גְּשְׁמִיִּים) בְּרִצּוֹן פְּנִימִי. וְאִם אֵינוּ מְקַבֵּל – הַתּוֹכָחָה,
בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן – בְּאֵלּוּ הוֹפֵךְ עָרָף וְאַחֲזוֹר, חֲסִיד וְשְׁלֹוֹם. וְעַצֵּה
הִיעוּצָה לְקַבֵּל – הִיסוּרִים, בְּאַהֲבָה, – שִׁיחִיה בְּכוּחוֹ שֶׁל אָדָם
לְקַבֵּל אֶת הִיסוּרִים בְּאַהֲבָה, הִיא עֲצַת ה' בְּפִי חֲכָמֵינוּ ז"ל:
"לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׁיו", – כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא¹⁵ אֹמְרִתָּ: "אִם רֹאֵה
אָדָם שִׁיטוּרִין בְּאֵין עֲלָיו יִפְשַׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׁיו", אַחֲרֵי אֵלֶּה מְמַעֲשָׁיו
שִׁישׁ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עֲלֵיהֶם, וְיַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְיִמְצָא לוֹ עוֹנוֹת
הַצְרִיכִין מִיּוֹרֵם יוֹרָאָה, וְיִרְאֶה לְעִין גָּדֵל אֲהַבָתוֹ – שֶׁל

13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג".

15. ברכות ה, א.

1 הקדוש ברוך הוא, אליו, - אהבה המקלקלת השורה,
2 כמשל מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת
3 פנו יחידו, מרוב¹⁶ אהבתו, - לבנו, שהרי זה חריגה מהסדר,
4 שאכן המלך עצמו רוחץ ומנקא את הצואה, רק אהבתו הרבה
5 של המלך אל בנו יחידו
6 מקלקלת את השורה,
7 שהוא עצמו רוחץ צואתו. 1
8 כך יש לראות אהבתו 2
9 הגדולה של הקדוש 3
10 ברוך-הוא אליו - בנקותו 4
11 עונותיו על ידי יסורים. 5
12 כמו שכתוב¹⁷: "אם 6
13 רחץ ה' צואת בנות 7
14 ציון כו', ברוח משפט¹⁸ 8
15 כו"²⁰. ובמים הפנים 9
16 אל פנים, - 10
17 כשמסתכלים עם הפנים 11
18 במים, משתקפים במים 12
19 אותם פנים, כך הרי גם

אגרת הקדש

גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך
גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו
מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו'
ברוח משפט כו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר
האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה'
אל התחתונים אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים
כולם כמ"ש מה יקר חסדך וכו' כי טוב חסדך מחיים
כו' כי החסד שהוא בחי' אהבה הוא חיי החיים
שבכל העולמות כמ"ש מכלכל חיים בחסד ואז גם
ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה
אשר היתה תחלה מלוכשת ומסותרת בתוכחה מגולה
ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינין נס"ו:
1 לב האדם לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון - ללמעלה,
21 תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות
22 אהבת ה' אל התחתונים, - לאלה הנמצאים בתחתיות
23 העולם הזה, אשר היא - אהבתו של הקדוש ברוך הוא, יקרה
24 וטובה מכל חיי העולמים בלבם, - העולמות הרוחניים
25 והגשמיים, כמו שכתוב²¹: "מה יקר חסדך וכו'", - וכן
26 כתוב²²: "כי טוב חסדך מחיים כו'", כי החסד שהוא
שיהיו נראים בפנים, וטוב לאדם למטה, בבחינת אהבה
מגולה, אשר היתה תחלה מלוכשת ומסותרת בתוכחה
מגולה, - הבאה מאהבה מסותרת, הרי זה יבוא באהבה גלויה
ובחסדים גלויים, ויתמתקו הגבורות בשרשן, - שבשורש
הרי הגבורות הן טוב, אלא שהן יורדות למטה בענין של
גבורות ויסורים - הרי הגבורות יתמתקו בשרשן, ויתבטלו
הדינין נצחיסלה ויעדי:

יום שישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלה, אהובי אחיי... עד עמ' 270, או"נ מל"נ:

53 האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקדוש" (הוספת
54 כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק - ראה בהרשימה
55 הדפוסים") כהוספה לאגרת הקדוש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא
56 נראה הקשר בינה לבין
57 האגרת הקודמת.
58 פרט לכך, שבחלק "אגרת" 13
59 הקדוש" סימן כ"ב, שלא נדפס 14
60 כאן ("ב"אגרת הקדוש") 15
61 מתאונן רבנו הזקן על 16
62 ששאלת עצות בענינים 17
63 גשמיים מעסיק אותו רבות -
64 אולי יש לכך שייכות לחלק הבא של האגרת, שם הוא גם כן מתאונן על
65 העיסוקים הרבים המקיפים אותו מכל עבר.

אגרת הקדש

אהובי אחיי ורעי מגודל טרדתי אשר הקיפו עלי
יחד וסבוגי כמים כל היום וכל הלילה תמיד
לא יחשו. לא אוכל משא לאמר עם הספר כל אשר
בלבבי. אך בקצרה באתי כמוכיר ומחזיר על
הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד
המתנדבים בעם, - המקריבים עצמם, מרצונם החופשי, בענין
עבודת התפלה - שעבודת התפלה תהיה הרבה יותר מאשר

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבנמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. ישעי' ד, 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר בדפוסים - דלכאורה צ"ל טרדות לי רבים כההמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) - [וכן כמה לי כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן כפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישעי'

על־יִהְיֶה־שְׁלֹם בְּקֶשׁ מְדָה בְּנֶגֶד מְדָה³¹ – באותה מדה שהאדם
עושה תשובה ברצון שלמעלה מהבנה – כך תומשך לו סליחה
ממדריגה שלמעלה מחכמה, שמשם באה הסליחה, וְיָדִי לְמִכְיָן.³²
וְעוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ מִמַּעַלְתְּכֶם, – בתחילה, כשהוא מדבר

בענינים שבין אדם
למקום, השתמש רבנו

הזקן בלשון "במזכיר
ומחזיר על הראשונות",³³

ואילו כעת, כשהוא
מתחיל לדבר אודות בין

אדם לחבירו – הוא
משתמש בלשון דרישה,

שְׁלֹא לְהַשְׁלִיךְ דְּבָרִי
אֲחֵרֵיכֶם, אֲשֶׁר עָרַכְתִּי

שִׁיחַ, לְהוֹיֹת כָּל אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְהוֹלֵךְ בְּתוֹמָו,

כְּאֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים
אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל³², וְלֹא

לְבַקֵּשׁ חֲשׁוֹנוֹת רַבִּים³²,
מַעֲלִילֹת מַצְעָדֵי גֵבֶר

וּמַחְשְׁבוֹת אָדָם
וְתַחְבּוּלוֹתָיו, – שלא

לחשוב אודות אדם שני
מה הן חשבונותיו

וכוונותיו, כִּי זֶה מְלָאכָה
שְׂמִים הִיא וְלֹא מְלָאכָה בְּשֵׁרֵדֶם. – הקדוש ברוך הוא יודע

הכל, "עלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצירי
מעללי איש" – כפי הנוסח בתפלת ראש השנה, וְלִהְיוֹתִי
בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה בְּמִצְוֹת חו"ל³³: "וְהוֹי שְׁפֵל רוּחַ בְּפָנַי כָּל

אָדָם" כְּכֹלֵל, – בלי יוצא מן הכלל³⁴. כִּי יֵצִיבָא מְלָאכָה וְתִקְוָן
פְּתִיגָא, שְׂכָל אֶחָד מִתִּקְוָן מַחְבְּרִי, – שכן, אמת הדבר ונכון

הביטוי שכל אחד "מתקו" מחבירו, כל אחד נהיה יותר טוב על
ידי חבירו. שכן, לכל אחד מעלתו המיוחדת שאינה בשני, ועל

ידי האחרות של כולם יחד מיתוספת לכל אחד המעלה שישנה
בשני ואינה בו. על מה שרבנו הזקן אומר כאן "ועוד זאת

אדרוש ממעלתכם", אמר כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע באחת
משיחותיו הקדושות³⁵, שאין הכוונה שרבנו הזקן כתב זאת אל

בני עליה, רבנו הזקן כתב זאת אל חסידים, ופירוש המלים
"אדרוש ממעלתכם" הוא, עוררו מעלותיכם. להלן אומר רבנו

הזקן: "שלא להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיח" – "שלא
להשליך דברי אחרים" הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא

1 הסדר הרגיל בזה, לַעֲמֹד עַל הָעֲבוּדָה זו תְּפִלָּה, – כפי
2 שהכמינו ז"ל אומרים²⁶: "איזו היא עבודה שהיא בלב היא אומר

3 זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב – עבודה שבלב ועם
4 הלב, בְּקוֹל רֶם, – להתפלל בקול רם, – מובן שהכוונה היא

5 מחוץ לשמונה־עשרה
6 שעליה להיות בלחש,

7 פרט לימים הנוראים,
8 כנזכר בשולחן ערוך²⁷.

9 לְהַתְחַזֵּק מֵאֵד בְּכָל עוֹ
10 וְתַעֲצוּמוֹת נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ

11 – מעבודת התפלה, מִפִּי
12 וּמִחוּץ, – להתחזק כנגד

13 המניעות של עצמו הוא,
14 וכנגד המניעות מהזולת

15 ומענינים חיצוניים, כִּד
16 חֻזְקָה – בְּמִשְׁמָעוֹ, – כפי

17 משמעותו הפנימית של
18 הביטוי "בִּיד חֻזְקָה",

19 שְׁהוּא "רְצוֹן יִרְאִיו",
20 אֲשֶׁר לְמַעַלָּה מִן

21 הַחֲכָמָה וְהַתְּבוּנָה אֲשֶׁר
22 נָתַן ה' בְּהִמָּה לְדַעַת

23 לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר
24 צִוָּה ה' בְּהַשְׁכֵּל וְדַעַת,

25 – חכמה והבנה אלו
26 העניק הקדוש ברוך הוא, שהרי "אתה חונן לאדם דעת" וכו';

27 אך הרצון שלמעלה מהבנה – זו היא עבודתו של יהודי ירא
28 שמים להשיג רצון זה על ידי קבלת עול, רַק רְצוֹן פְּשׁוּט –

29 רצון מופשט מהציוור וההגבלה של הרצון הבא מצד השכל,
30 וְרוּחַ נְדִיבָה, – להתמסרות עצמית, בְּכָל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ

31 לְבוֹ לַעֲבֹד עֲבוּדָה תָּמִיד, – שאין בה שום ענין אחר מלבד רק
32 לַעֲשׂוֹת נְחֵת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ. וְעַל זֶה – על רצון כזה שלמעלה

33 לגמרי מהבנה, נֶאֱמָר²⁸: "כִּי עִם קֶשֶׁה עֶרְפָּה הוּא, וְסִלְחָתִי",
34 – כלומר, הסליחה באה, מפני שזה "עם קשה עורף"²⁹, היינו

35 עקשנות ורצון שלמעלה מהבנה – זהו הטעם שיהיה "וסלחת",
36 כִּי הַסְּלִיחָה הִיא גַם בֵּין לְמַעַלָּה מִן הַחֲכָמָה, – כשם שבאדם

37 הרצון הפשוט שלו הוא למעלה משכלו וחכמתו – כך למעלה
38 ענין הסליחה הוא למעלה מהחכמה שלמעלה, כִּי "שְׁאֵלוֹ

39 לְחֲכָמָה כו", – מה היא דינה של הנפש החוטאת – וענתה
40 חכמה: נפש כי תחטא תישפט ותיענש, ולא שתשובה תכפר

41 ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא בירושלמי³⁰, וּמִשָּׁה רַבְּנוּ

מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב - ג. 28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מובן שזהו למעלייתא".
30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דבר"ר פ"א, ט. 32. ל' הכתוב - קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מאדו"ל זה
בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסיומוע"ט וכו' - בזה נוגע התבוננות שתיבא לפועל
במחדו"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה - ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפו"מ כו';
באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל - כלנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באווארענען שאם נרמה לו חסרון בפ' או בקבוצת
אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה - ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ". 35.
סה"ש תש"ה ע' 51.

שמשמעותו יכולה להיות מחשבה ממש, כי אם גם שלא יעלה
על הלב אף פעם, ואם תעלה - שאדם סתם, גם מי שהוא
במדריגת "בינוני", הרי איננו בעל-הבית על עצמו שלא יעלה
בו הרהור כזה - הרי אם יעלה בו הרהור כזה, יהדפנה מלבו

כהנדה עשן, וכמו

מחשבת עבודה-זרה

ממש⁴⁰ - כך יגרש

ממחשבתו כל מחשבה

רעה על יהודי שני. פי

גדולה - עבירת לשון

הרע כנגד - העבירות,

עבודה זרה וגילוי עריות

ושפיכות דמים, - כפי

שהגמרא⁴¹ אומרת "כל

המספר לשון הרע מגדיל

עונות כנגד שלש עבירות

עבודת כוכבים וגילוי

עריות ושפיכות דמים,"

ואם גדבור כד כו', -

שלשון הרע שקול כנגד

עבודה זרה, גילוי עריות

ושפיכות דמים, הרי לשון הרע במחשבה - לחשוב לשון הרע

- גרוע מזה בהרבה. וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר

המחשבה על הדבור, - שהמחשבה פועלת על הנפש יותר

מאשר הדיבור, הן לטוב והן למוטב⁴². - בדברים שהם לא

טוב אלא שעליהם להיות טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי,

גם בענינים טובים יש למחשבה - מחשבות טובות - השפעה

בנפש יותר מאשר לדיבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות

לא טובות יש להן השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא

טובים, שכן מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר

דיבור, שלכן מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד,

ואילו דיבור הרי "עת לדבר" ו"עת לחשות מלדבר"⁴³, שכן

דיבור אינו מאוחד כל כך עם הנפש כמו מחשבה. וה' הטוב

המברך את עמו בשלום, ישם עליכם שלום וחיים עד

העולם, בנפש אוהב נפשם מלב ונפש:

פנימי (כלומר, שרבו הזקן פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם
בפנימיות), ומה שאומר לאחר מכן: "במצות חכמינו ז"ל והוי
שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מילתא ותקין פתגמא
שכל אחד מתוקן מחבירו" - הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן

מחבירו" היא, שעל ידי

הזולת נעשה האדם עצמו

מתוקן. וכתוב: -

וכתוב³⁶: "כל [איש] 2

ישראל פאיש אחד 3

חברים, כמו שאיש 4

אחד מחבר מאברים 5

רבים, ובהפירם - אחד 6

מהשני, נוגע בלב, כי 7

ממנו תוצאות חיים", - 8

כך גם, כפי שרבו הזקן 9

מסביר בפרוטרוט באגרת 10

הקודש סימן ל"א - 11

שפירוד חסידותם בין בני 12

ישראל נוגע בביכול 13

בשכינה שהוא ה"לב" של 14

בני ישראל. אם בן אנחנו 21

היות בלנו פאיש אחד ממש - תפון העבודה בלב, -

עבודת התפלה שהיא - כנוצר לעיל - "עבודה שבלב", שענינה

לחבר את הנשמה עם מקורה בשכינה, הרי על ידי שבני ישראל

הם באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה - תביא

האחדות לחיווקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, ומכלל

הן כו', - כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לא", שבשעה

שחסרה האחדות חסידותם, חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה.

ועל בן - ולכן, נאמר³⁸: "ולעבדו" - את הקדוש ברוך הוא,

ששם אחד דקא. - כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין

האמיתי של "לעבדו"? - כשזה "שם אחד" דקא, כשכולם הם

באחדות. ועל בן - ולכן, אהובי ידידי, - אומר רבנו הזקן

לחסידים, נא ונא לטרח בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו

בלבו, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם

כתיב³⁹, ולא תעלה על לב לעולם, - לא רק שלא לחשוב,

יום שבת קודש י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 270, כג. בגזירת... עד עמ' קלא, אליהם כלל.

77 בשעה שלומדים תורה בציבור.

78 "בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין", - בגזירת המלאכים

79 נאמרים הדברים, ובמאמר המלאכים הנקראים "קדישין"

80 (קדושים). זהו לשון הפסוק: שחכמינו ז"ל² (ורבנו הזקן כאן)

81 משתמשים בה על תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת³,

82 שחכמי המשנה שהם כמלאכים אמרו כך, חכמי המשנה

71 כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות

72 בלימוד "עין יעקב" ברבים בין מנחה למערב, וכן בהלכה למעשה

73 בשולחן ערוך, ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות

74 העצומות בהשראת השכינה ששורה בבני ישראל בשעה שהם לומדים

75 תורה בציבור, וזוהי מדריגת השכינה שקבלתה בגילוי בתור שכן יכולים

76 רק בעולם הבא, אך בדרך השראה, היא שורה על ובתוך בני ישראל

36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפנ' ג, ט. 39. זכרי' ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נענשין (קדושין מ, א)". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' - בלקו"ת (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ז. 1. דינאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י

הפנימי היה בכוחו לתקן, במילא יש לומר שגם בקדושה הכוונה
כאן למקוץ של קדושה, כלומר שבעדה של עשרה מיתוסף אור
מקוץ של קדושה המובדל לגמרי מהאור השורה על פחות
מעשרה. וְעַל זֶה – על ההשראה של קדושה הנמשכת על ידי

עסק התורה והמצוות

בעשרה, נאמר¹³:

"בְּקִרְבְּךָ קְדוּשָׁה", –

שבחינת "קדושה" שבעצם

היא קדושה ומובדל –

נמשכת "בקרבת",

בפנימיות, בבני ישראל.

וכפי שמפרש בשיחה

הקדושה האמורה,

שלעיל מדובר כשהאור

נמשך בבחינה של מקוץ,

ועתה כשהוא מביא את

הפסוק "בקרבת קדושה"

הכוונה היא כפי שהמקוץ

נמשך בפנימיות, וְ"אֵין"

דָּבָר שֶׁבְּקִרְבְּךָ בְּפִחוֹת

מְעֻשָּׂה". – כפי

שהגמרא אומרת שם

בברכות, כנזכר לעיל,

הרי, כדי שיהיה "בקרבת"

קדושה הרי זה דוקא על ידי לימוד התורה בעשרה. וּמִשּׁוּם הַכִּי

נָמִי, אֶצְטְרִיךְ לָהּ לְרוֹן לְמִילָה מְקַרָּא: "מִנֵּין שְׁאֵפִילוֹ אֶחָד

שִׁישֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה בּוֹ". – ולכן צריכים גם חכמינו ז"ל

ללמוד מפסוק מהיכן יודעים אנו שאפילו אחד שיושב ועוסק

בתורה – קובע לו הש"ת שכר, כפי שהמשנה למדה זאת

באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב בדד וידום כי נטל עליו", צריכים

רבותינו ז"ל לימוד מיוחד על כך. וְאֵפֶי גַם זֹאת, לֹא מִצְאוֹ לֹ

סֶמֶךְ מִן הַמִּקְרָא אֲלֵא לְקִבְעִית שְׂכָר בְּלָבָד, לִיחִיד לְפִי

עֲרֹב לְפִי [נֶסַח אַחֵר: וּלְפִי] עֲרֹב הַמְרָבִים, – אם היחיד הוא

חלק ממרובים יותר אך פחות מעשרה – מקבל כל אחד מהם

את השכר לפי ערך המרובים המשתתפים בו. בהתאם לגירסא

"לפי ערך" הכוונה היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא

בחלקו בתור חלק מהמרובים, ובהתאם לגירסא "ולפי ערך",

בוא", הכוונה היא, שככל שהיחידים מרובים יותר כך גדל

שכרו של כל יחיד לעצמו. אֲבָל לְעֵנִין הַשְּׂרָאָת קְדֻשָּׁת

הַקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ-הוּא¹⁶ – אֵין לוֹ עֲרֹב אֲלֵיהֶם כָּלָל. – הקדושה

הנמשכת על ידי לימוד התורה של יחידים, אין לה שום ערך

לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור,

עֲלֵיהֶם-הַשְּׁלֹם, שֶׁשָּׁנוּ בְּמִשְׁנֵתָם: "עֲשֶׂה שְׂשׂוּשִׁין וְעוֹסְקִין

בְּתוֹרָה – שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם", – זה ענין גבוה יותר מאשר

הענין של "אכל בי עשרה שכינתא שריא"⁵, על כל עשרה

יהודים הנמצאים יחד במקום אחד שורה שכינה – שכן, אותה

השראת השכינה היא רק

עליהם, בבחינת מקוץ, כפי

שאומר בחלק הראשון

של ספר ה"תניא" סוף פרק

9 י"א, אך כשעשרה יהודים

לומדים תורה ביחד –

שורה השכינה "ביניהם",

12 בפנימיות, בִּי זֶה כָּל

הָאָדָם. – כפי שהגמרא

14 מפרשת בברכות⁶ את

15 הפסוק: "כי זה כל

16 האדם", "כל העולם כולו

17 לא נברא אלא בשביל

18 זה, וְאֵפֶי גַם זֹאת הָיְתָה

19 כָּל יְרִידָתוֹ בְּעוֹלָם הָיָה

20 – ירידת הנשמה

21 ממדריגתה הגבוהה

22 לעולם זה – הרי תכלית

23 ירידה זו היא לְצַדִּיק עָלֶיהָ

24 זֶה, – שהנשמה מתעלית

25 על ידי לימוד תורה בציבור, אֲשֶׁר אֵין עָלֶיהָ לְמַעַלָּה הִמָּנָה.

26 – כלומר, העליה שבגללה היתה ירידת הנשמה, נעשית לא רק

27 אחרי הירידה, כשהנשמה עוזבת את הגוף, אלא בעוד הנשמה

28 היא בגוף ישנה כבר עליה שגבוה ממנה אי אפשר להיות כלל

29 בענין השראת השכינה – שנעשה ביהודי על ידי לימוד התורה

30 ברבים, כִּי שְׂכִינָתָה עִזָּו אֲשֶׁר בְּנִבְחֵי מְרוּמִים, וְהַשְּׁמַיִם וְשְׁמַי

31 הַשְּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּ אִמָּתָה – תִּשְׁכֵּן וְתִתְגַּדֵּל בְּתוֹךְ בְּנֵי

32 יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸: "כִּי אֲנִי ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

33 – עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּעֶשְׂרֵה דּוֹקָא, – עשרה

34 יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַ"ל⁹: "אֵתְיָא תוֹךְ

35 תוֹךְ בּוֹ". – למדים גזירה-שוה מ"תוך" "תוך", כתוב "ונקדשתי

36 בתוך בני ישראל"¹⁰, ובמרגלים שהיו עשרה כתוב¹¹ "מתוך

37 העדה" – למדים מכך שדבר שבקדושה הוא בעשרה יהודים

38 דוקא. באחת משיחותיו הקדושות¹² מעיר כ"ק אדמו"ר

39 מהור"י צ"ב נ"ע, מדוע ענין זה ש"עדה" הכוונה לעשרה, למדו

40 רבותינו ז"ל מה"תוך" של העדה הרעה של המרגלים, עליהם

41 כתוב¹⁴ "הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת?" והוא אומר שם,

42 שמשו רבנו זוהיר "הבדלו" על המקוץ של הרע, שכן את

שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ו, ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לד. 9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם. וי"ל ע"פ משנ"ת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו (1) גירסא אחרת באגה"ז ע"ז (2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) - יש לתרץ הנ"ל". ראה גם תניא מהדו"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48.

יום ראשון

יום ראשון

יא תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.

תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.

במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואָס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואָס עס איז בא יעדען פשוט'ן אידען בידיעה עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאָס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאָל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.

במוצאי יום הפורים תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – על פסוק "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו", אליו לא למדותיו. ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות; הרבי הבעל-שם-טוב אומר: "אליו" הוא האלקות שפבלים דע"ס דאצילות; הפרוש הפשוט הוא: "אליו" – עצמות אין-סוף שבידיעה עצמית של כל יהודי פשוט – על ידי אמונה פשוטה – וזהו 'קרובים אליו', ו'בכל קראנו אליו' – עצמות אין-סוף ועצמות הנשמה; תפלה באמונה פשוטה מחברת את עצמות הנשמה עם עצמות אין-סוף, שעצמות אין-סוף יהיה הרופא חולים ומברך השנים.

יום שני

יום שני

יב תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.

תניא: אך גם . . . יבא שילה

ברית כרותה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקרוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.

יום שלישי

יום שלישי

יג תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.

תניא: כב. אהובי . . . בפירש"י.

הסתלקות אדמו"ר מהר"ש – תרמ"ג – ומנוחתו כבוד בליובאוויטש.

תחלת אגרת סימן כב וסופה – לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ התמים חוברת שנייה).

יום
רביעי

יום רביעי

יד תשרי, ערב חה"ס

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

ערוב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-בן בהדסים.
מהדרים לאגוד הלולב בסכה ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתיהם תהיינה
מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על כל פנים - ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד
ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

יום
חמישי

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.
תניא: וכמו אב . . . הדיגין נס"ו.

בשנותנים הד' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום
ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שיתחילו ברבת שהחזירו בשנה לולב
בירו אחת והאתרוג בשניה.
הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא רבה.
גם ביום מברכים "לישב בסכה" אחר קדוש ולא אחר המוציא.
ההנהגה בעת ברכת כהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידי-זה שרבנו
הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפלים.

יום
שישי

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהחזינו, ואחר כך לישב בסכה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.
שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם
ושאבתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט
(ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה
גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט
קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר]
"ושאבתם מים" - הראשון - שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת
(ירושלמי סכה פרק ה' הלכה א') שמשם שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את
גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

שבת
קודש

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצהלה.

שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך – אומרים בלחש.
במוסף – "ומנחתם ונספיהם" אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" –
התקשרות הנשמה באלקות, ועל ידי זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש,
הנה – "יחידה ליחידך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל ידי התגלות זו נהפך יחידה
שבנפש בהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג
גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח
ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

האברך נפתלי צבי שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת הפ"ג מה' תשרי, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

במ"ש אודות המנהג לומר בסיום תפלת שמו"ע פסוק של השם וכו'

כמה מהחסידים נהגו לומר לפני יהי רצון הפסוק השייך לשם וכן הפסוק השייך לשם כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בודאי מוסיף בעבודת הפצת המעיונות (ועד שיפוצו גם) חוצה, בחוצה של עצמו וביחוד של
הזולת, ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט בענין הנ"ל שהוא דרישת והכרח השעה וחובת גברא.

בברכה לחג שמח ולבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ממון המוטל בספק - מתי חולקים? יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ה

חכמים שהמוציא מחבירו עליו הראיה אף שהמוכר טוען טענת 'שמא' ('איני יודע'), ולדעת סומכוס אף באופן זה – יחלוק, אבל כאשר הפרה אינה עומדת בחזקת בעליה אלא 'עומדת באגס', במקום הפקר, והוא טוען טענת 'שמא', הרי אף שיש לו חזקה קודמת ('חזקת מרא קמא'), גם חכמים סוברים שיחלוקו.

ולכן כתב הרמב"ם כאן (בהל' יא) "זה אומר 'איני יודע' וזה אומר 'איני יודע', ואינה ברשות אחד מהם - יחלוקו", להדגיש שבזה אף חכמים מודים שחולקים.

ומה שכתב בהלכה הקודמת (ה"י) "אפילו אמר המוכר 'איני יודע' על הלוקח להביא ראיה, אף על פי שהפרה עומדת באגס", כוונתו ללמדנו כי אין לומר שאם המוכר טוען טענת 'שמא' והלוקח טוען טענת 'ברי' יכול הלוקח לקבל את הוולד בלי להביא ראיה לטענתו, אלא וודאי שעל הלוקח להביא ראיה, ואם לא הביא ראיה יחלוקו בוולד (מגיד משנה ה"י).

הלכות מכירה פרק כ, הלכה יא: זה אומר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע', ואינם פְּרָשִׁים אֶחָד מֵהֶן - יִחְלְקוּ. המחליף פרה בחמור וילדה הפרה, ולא ידוע אם ילדה קודם הקנין והוולד של בעל הפרה, או ילדה לאחר שהפרה נקנתה לבעל החמור והוולד שלו - אומרת המשנה (בבא מציעא ק. א): יחלוקו בעל הפרה ובעל החמור בדמי הוולד. ואמרו בגמרא שהמשנה היא כדעת סומכוס האומר "ממון המוטל בספק - חולקין", אבל לדעת חכמים, המוציא ממון מחבירו עליו להביא ראיה.

והקשה ה'מגיד משנה': הרמב"ם (הל' נזקי ממון פ"ט הל' ב"ג) פסק כחכמים שהמוציא מחבירו עליו להביא ראיה, ואם כן מדוע פסק כאן כסומכוס שיחלוקו? וביאר:

מחלוקת סומכוס וחכמים היא כאשר הפרה והוולד נמצאים ברשות בעל הפרה ('המוכר') ובעל החמור ('הקונה') רוצה להוציא את הוולד מחזקתו, ובזה סוברים

כיצד מכר עשיו ליעקב 'דבר שלא בא לעולם'? יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ה

מחיית יום אחד בכל מציאות שיהיה - קיים" (אור החיים, תולדות, כה, לא).

לפי זה מבאר ה'אור החיים' איך מכר עשיו ליעקב את הבכורה אף ש"יש בה פרטים שאינם במציאות אלא במות אביו, והם דברים שלא באו לעולם. וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?"

אלא התשובה טמונה בדברי יעקב "מכרה כיום את בכורתך לי" (תולדות שם) ומשמעו 'כדין כיום', היינו כציד שיכול למכור דבר שלא בא לעולם בכמות של יום אחד כאשר מדובר בכדי חייו, וכן כאן - עשיו בא מן השדה "והוא עייף" (שם, שם כט), ויתרה מזו, אמר "הנה אנכי הולך למות" (שם, שם לב) - "ואין לך תקנת משום כדי חייו גדולה מזו" ולכן היה יכול למכור את הבכורה, למרות שהיא 'דבר שלא בא לעולם', כי אצלו הרי זה 'כדי חייו' כמו צידת יום אחד אצל הצייד העני שאין לו מה לאכול.

הלכות מכירה פרק כב, הלכה ו: וְכֵן צִיד עֲנִי שְׁאִין לוֹ מִה שְׂאִיכָל, שְׁאִמְרָ: מִה שֶׁתַּעֲלֶה מִן הַיָּם מִצֹּדְתֵי הַיּוֹם מִבּוֹר לָךְ - מִמֶּכְרִי קָנָם, מִשּׁוּם כְּדֵי חַיֵּיו.

למרות ש'אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם" (לעיל ה"א) - מכיון שהציד עני שאין לו מה לאכול, תקנו חכמים שיוכל להקנות מה שעדיין לא ניצוד, 'משום כדי חייו'. וכתבו הגאונים (הובא בנמוקי ב"מ טז, א) שתקנת חכמים הייתה דווקא כשמוכר את "מה שתעלה מצודתי מן הים היום" שהוא דבר מועט, ואת זאת התירו 'משום כדי חייו', אבל אם אמר "מה שתעלה מצודתי של חדש או של שנה, אין כאן משום כדי חייו" ואינו יכול למכור.

לפי זה, אין הכוונה שמוכר את מה שתעלה מצודתו דווקא באותו יום, אלא יכול למכור גם מה שיעלה ביום אחר, "ולא אמרו היום אלא לשלול מה שיעלה במצודתו שלשים יום או שנה שהוא יותר מכדי מחיית יום אחד, אבל

המחיר כראיה יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ה

ונמצא נגחן ואינו ראוי לחרישה, ומתעורר ספק האם מטרת המכירה היתה לצורך חרישה והרי זה מקח טעות או שהמכירה היתה לצורך שחיטה ואין כאן טעות, ניתן לברר זאת באמצעות המחיר ששולם עבור השור - האם היה זה מחיר של שור לחרישה או מחיר פחות מזה של שור לשחיטה, הרי שניתן להכריע על ידי סכום הדמים מה היתה מטרת הרכישה, ומדוע כאן "אין הדמים ראייה"? והביאור:

סכום המקח יכול לשמש כבירור רק כאשר אינו סותר ללשון המפורשת שנאמרה בשעת המקח, כגון במוכר שור

הלכות מכירה פרק כז, הלכה ג: אֵת הָעֵל - מִכָּר אֵת הַפָּרָה; מִכָּר אֵת הַפָּרָה - לֹא מִכָּר אֵת הָעֵל . . . וְאִין הַדְּמִים רְאִיתָ כָּל אֵלֵי הַדְּבָרִים וְכִיצַד בָּהֶן.

בהלכה זו נחלקו תנאים (ב"ב עז, ב): לדעת רבי יהודה, התשלום שנקבע עבור המקח משמש כהוכחה מה נכלל במקח, כגון: האומר לחברו, מכור לי צמד בקר במאתיים זוז, מאחר וידוע לכל ששוויי של הצמד בלבד רחוק מסכום זה, מוכח מהמחיר שהכוונה היתה לצמד ולבקר יחד. אך לדעת חכמים אין הדמים מהווים ראיה, וכן פוסק הרמב"ם. מאידך, בגמרא (ב"ב מו, א) נאמר שהמוכר שור לחברו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קכו

ומשמעות המילה היא צמד בלבד ולא צמד עם בקר, ולכן אין בכוח הדמים להכריע שהכוונה היתה לצמד עם בקר בניגוד למשמעות הפשוטה של הנאמר בשעת המקח.

(חידושי הרמב"ן ב"ב צב, א וראה חידושי הגר"ח על הש"ס סי' רצ)

ואין ידוע אם לחרישה או לשחיטה, שבשעת המכירה דובר על 'שור' ומלשון זו אין הוכחה אם מדובר בשור לחרישה או בשור לשחיטה, ובמקרה כזה סכום המקח מהווה בירור והוכחה.

אך בנידון דידן, הרי בשעת המקח נאמר 'צמד',

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ה

חרש המדבר ואינו שומע

והנה, החרש שדינו כשוטה הוא זה שאינו שומע ואינו מדבר (תורמות פ"א מ"ב), ואם הוא קורא את המגילה בהכרח לומר שהוא בר דעת, ולכן המשנה היא לפי רבי יוסי שהחרש אינו כשר לקרוא את המגילה משום שאינו משמיע לאזנו.

אך לפי דברי ה'כסף משנה', שחרש שאינו שומע כלל, אף שמדבר, נחשב כשוטה הרי אפשר להעמיד המשנה גם כרבי יהודה, כי אף שאינו צריך להשמיע לאזנו אינו יכול לקרוא את המגילה כיון שמדובר בחרש שנחשב כשוטה! ויתרין:

מי שנולד פיקח ונתחרש, דינו כשוטה (יבמות ק"ב, ב. ועיין שו"ת צמח צדק אהע"ז סי' לה סק"ד) רק אם אבדו לו גם השמיעה וגם הדיבור, שאז נחסר מדעתו, אך אם אבדה לו רק השמיעה, לא נחסר בדעתו, ועל זה אמרו שהוא כפיקח. ומה שכתב ה'כסף משנה' שאם אינו שומע כלל נחשב כשוטה אינו בגלל חסרון השמיעה אלא משום שאם אינו שומע אין לו אפשרות ללמוד ולקבל דעת, אבל זהו רק בחרש מלידה, אבל אם היה פיקח והספיק ללמוד ולדעת - אף שנתחרש ואינו שומע כלל אינו נחשב כשוטה. ומאחר שחרש היודע לקרוא את המגילה בהכרח ששומע קצת או שהיה פיקח בעבר, ובשני אופנים אלו שאין לו דין שוטה ופסול לקרוא את המגילה משום שאינו משמיע לאוזניו - הרי זה רק לשיטת רבי יוסי.

הלכות מכירה פרק כט, הלכה ב: החרש כיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח הממלמלין פרמיון.

אף שחרש אינו יכול לקנות ולמכור, תיקנו חכמים שכאשר רומז בידיו או בראשו שרוצה לקנות או למכור - מעשיו קיימים (גיטין נט, א), אלא שזהו לאחר "שבדקין אותו בדיקות רבות ומתיישבין בדבר".

ולדעת הרמב"ם חרש המדבר ואינו שומע, דינו כחרש שאינו שומע ואינו מדבר. והקשה ה'מגיד משנה': בגמרא (שם ע"א, א) אמרו: "מדבר ואינו שומע וזהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אילם, וזה זה הרי הן כפיקחין לכל דבריהם", ואם כן רק אם אינו שומע ואינו מדבר דינו כשוטה!

ותירץ ה'כסף משנה' (בתירוצי השני): חרש המדבר ואינו שומע הוא כפיקח רק אם אינו שומע ככל אדם אבל עדיין שומע קצת, אך אם אינו שומע כלל דינו כחרש גמור, וכן משמע מדיוק לשון הרמב"ם "החרש... שמדבר ואינו שומע כלום".

והקשה ה'בית הלוי' (ח"ג סי' ב, ס"ק א):

שנינו במסכת מגילה (יט, ב) "הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן". ואמרו בגמרא שהמשנה היא אליבא דרבי יוסי שאמר לענין קריאת שמע "אם לא השמיע לאוזניו לא יצא", כי לדעת רבי יהודה שאין צריך להשמיע לאוזניו - החרש כשר לקריאת המגילה.

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ה

אילו פירות יעיר הם הפקרא?

(הל' נד"מ פ"ה ה"ג) כתב שכל אדם יכול ללקט "עצים פחותים וקרובים להיות קוצים כגון היזמי והיג"א אבל את שאר העצים אסור ללקט, ואין פסק כאן שכל "העצים והפירות של אילנות" הם הפקרא "וכל הקודם זכה"?

ומבאר אדה"ז את הרמב"ם על פי דברי ה'מגיד משנה': כיון שגם לדעת תנא קמא לא הותרו כל פירות ואילנות היער אלא רק 'עצים פחותים' שאינם חשובים לבעליהם - בהכרח לומר שפירות ואילנות אלו אינם הפקרא לכל, והותרו רק לבני השבט שהיער שנחלקה לשבטים על פי

אמנם, זהו רק בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים על פי ה', ולכן כל שטח נחלה נמצא בחזקתו, מה שאין כן בחוץ לארץ, היערות והמדבריות שאף אחד לא התיישב בהם - העצים והפירות שבהם "מופקרים ועומדים מאליהם וכל הקודם בהם זכה".

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה א: המדברות והנהרות והנהלים, כל שבהן - הפקרא, וכל תקודם בהן - זכה. כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהן. לדעת ה'לחם משנה', הלכה זו שהעצים ופירות היער הם הפקרא וכל הקודם זכה בהם, מדברת אף בארץ ישראל, כדעת תנא קמא (בבא קמא פ"א, א) שאחד התנאים שהתנה יהושע בן נון עם יושבי הארץ היה שכל אחד מישראל יוכל ללקט עצים אף בנחלה של שבט אחר, ולא כדעת רבי שמעון בן אלעזר (שם פ"א, ב) שעצים המחוברים לקרקע הם בחזקת אנשי השבט שקיבלו חבל ארץ זה בחלוקת הארץ לשבטים ואנשי שאר השבטים אינם רשאים לקחת מעצים אלו.

ומקשה אדמו"ר הזקן (תור"מ הל' הפקרא, קונטרס אחרון ס"ק א):

נאמר בגמרא (שם) שההיתר ללקט עצים הוא רק שיחי קוצים ('היזמי והיג"א') שאין להם חשיבות, אבל פירות ועצים שיש להם חשיבות אסור ללקטם. ואף הרמב"ם עצמו

קב"ה הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסדמ"צ

האילנות והפירות שביעירות שייכים לאנשי השבט שבאותה נחלה, ואילו כאן מדובר ביערות שבחוץ לארץ, שאינם בחזקת איש ולכן "כל שבהן הפקר וכל הקודם בו זכה".

וזה גם החילוק בין דברי הרמב"ם כאן לדבריו בהלכות נזקי ממון (שם): בהלכות 'נזקי ממון' מדובר בארץ ישראל ולכן גם

סעודת אירוסין שהתבטלה וצ"ק שחזר יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ה

הקונה זרעונים יכול היה לברר אצל מומחה אם יש בהם פגם, וכיון שיכל למנוע את הנזק ולא עשה זאת אין המוכר חייב לשלם, אך ארוסה שחזרה בה היא האחראית הבלעדית לנזק של הפסד הסעודה ולא היה ביד הארוס למנוע זאת ועליה לשלם (המקנה ק"א הל' קידושין ס"ג).

ומכאן לנותן צ"ק אך הצ"ק חזר מחוסר כיסוי והמפקיד חויב בעמלת חזרה – האם על נותן הצ"ק לשלם את העמלה?

לפי התירוצ הראשון, הדבר דומה לסעודת אירוסין שהתבטלה ולא לזרעונים, שהרי הפקדת הצ"ק לא נעשתה למטרת רווח אלא כמימוש זכות, ולכן לדעת הרמב"ם נותן הצ"ק חייב לשלם, אך לפי התירוצ השני הדבר דומה לקונה זרעונים, שהרי ביד המקבל היה למנוע את הנזק אם היה פדיון את הצ"ק בסניף שבו מתנהל החשבון של בעל הצ"ק, ואזי אין מחייבים את הפודה בעמלה אם אין כיסוי, ולכן נותן הצ"ק פטור כדין המוכר זרעונים (ראה קובץ 'בית אהרן' וישראל קב"ה ע' פט ואילך).

הלכות זכיה ומתנה פרק ו, הלכה כד: הורו רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ואכל לרעיו. ועשה בדרך שיעשו כל העם, וחזרה בה – משלמת הכל; שהרי נרמזה לו לאבד ממון.

והראב"ד משיג: נאמר בגמרא (ב"ק צג, ב) שהמוכר לחברו זרעונים לזריעה וזרעם ולא צמחו, אין המוכר צריך לשלם ללוקח את ההוצאות שהוציא לצורך הזריעה על אף שמחמתו נגרם הפסד, משום שלא הזיק באופן ישיר, והוא הדין בארוסה שחזרה בה ומחמת כך הפסיד הארוס את דמי הסעודה שאין לחייבה בתשלום.

וה'מגיד' משנה' מיישב את הרמב"ם:

הקונה זרעונים לזריעה התכוין לשם רווח ולא לשימוש פרטי ולכן אין מן הדין שישלם לו המוכר על ההוצאה שהוציא, אך סעודת אירוסין אינה נעשית למטרת רווח ולכן כשהאשה חזרה בה וגרמה להפסד הסעודה, עליה לשלם את ההפסד.

ויש מחלקים באופן אחר:

מתנה שאי-אפשר לסרב לה שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"ה

ותירץ על פי שיטת הרא"ש (גיטין פ"א ס"ט) הסובר כי אף שבמתנת 'שכיב מרע' חל הקנין רק לאחר מיתת הנותן, הרי כאשר זוכה בה בשעת המיתה – הנתינה חלה למפרע משעת הנתינה, ולכן אין המקבל יכול לחזור בו.

ומוסף, שאמנם הרשב"א (גיטין יד, ב) והר"ן (שם י, ב) חולקים על הרא"ש וסוברים שבמתנת 'שכיב מרע' אין הקנין חל למפרע אלא רק לאחר מיתה, ולכן אף אם ירצה בפירוש לקבל את המתנה, יוכל לחזור בו קודם מיתת הנותן שהרי אז עדיין לא זכה בה.

ולפי זה הביא ב'נתיבות המשפט' (שם) משפט האורים סק"ו את דברי ה'נימוקי יוסף' (ב"ב ס"ב, ב, מדפי הרי"ף, ד"ה משוכה), שאף כי 'צווחת' המקבל שאינו חפץ במתנה אינה מועילה כאשר השתיקה היתה לאחר מיתה, כי מיד לאחר מיתת הנותן הסכים המקבל בשתיקתו לזכות במתנה, אבל אם 'צווח' ואמר שאינו חפץ במתנה עוד בחייו הנותן, אף ששתק קודם לכן, מועילה 'צווחתו' ולא קנה. וזו גם כוונת הרמב"ם "שתק ואחר כך צווח קנה" – שהשתיקה היתה לאחר מיתת הנותן, אחרי שהמקבל כבר קנה את המתנה.

הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה יג"ד: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר, ואמר הלה: איני רוצה בהן – לא קנה. שתק ואחר כך צווח – קנה; שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין הן, ובין ששתק אינו יכול לחזור בהן.

אם "שתק ואחר כך צווח", היינו שכאשר ה'שכיב מרע' כתב את כל נכסיו לאחר ולאחר מכן 'צווח' שאינו חפץ במתנה – קנה את כל נכסיו של ה'שכיב מרע', כיון "שדברי 'שכיב מרע' ככתובין וכמסורין", ואינו יכול לחזור בו ולהוציאם מרשותו וממילא אף אחד לא יוכל לזכות בהם אלא אם כן יתן אותם במתנה או יפקיר אותם (רשב"ם ב"ב קלח, א, ד"ה כאן בשתק).

והקשה ה'קצות החושן' (סי' רמ"ה ס"ק ד):

מתנת 'שכיב מרע' אינה קונה אלא לאחר מיתת הנותן. ואם כן, כשם שבאומר "משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלושים יום", יכול המקבל לסרב לקבל את הפרה כיון שעדיין לא זכה בה, כך גם במתנת 'שכיב מרע', אף אם שתק והסכים לקבל – מדוע לא תועיל 'צווחת' המקבל ויוכל לחזור בו בחייו של הנותן, שהרי עדיין לא זכה בה?

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"א-י"ז תשרי ה'תשע"ה

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ה

הלכות מכירה

פרק יט

א. אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש
בה עסקין [עוררים] ויש בהן דין [בירור משפטי], עד
שיודיעו; שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה
שיתן מעותיו, ויגרד לדין ויהיה נתבע מאחרים.
ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מן
הדרכים שקונין בהן, וקדם שישתמש בה, יצאו עליה
מעשרעין - הרי זה יכול לחזור בו; שאין לך מום גדול
מזה, שעדין לא נהנה בה וכאן התובעין. לפיכך יבטל
המקח, ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם
המערערין. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפלו דש
המערער שלה וערכו עם הארץ - אינו יכול לחזור בו, אלא
עושה דין עם המערערין; ואם הוציאה מידו, יחזור
על המוכר בדין כל הנטרפין.
ג. כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין, הרי זה
חייב באחריותו. כיצד? אם הוציאו המקח מיד הלוקח
מחמת המוכר - חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן
המוכר, שהרי נלקח המקח מחמתו. כף הוא הדין בכל
ממכר, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה
סתם. אפלו מכר הקרקע בשטר, ולא הנכיר בו האחריות
- הרי זה חייב באחריותו; שהאחריות שלא הנכירה, טעות
סופר היא.
ד. במה דברים אמורים? בשוהוציאו המקח מיד הלוקח
בית דין של ישראל, כגון שהיה המקח מטלטלין והיו
גנובין או גזולין, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל
חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח; והכל בבית דין של
ישראל. אבל אם הגוי הוא שוהוציא המקח מיד הלוקח -
בין בדין המלך, בין בערפיות שלחן - אין המוכר חייב
באחריותו; ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה
או גזלו ממנו, והביא עדים גויים על כף - אין המוכר חייב
כלום; שזה אנס הוא, ואין המוכר חייב באחריות האנס.
ה. המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אנס שיגדל
בקרקע זו יהיה חייב לשלם - אפלו בא גוי וגזלה מחמת
המוכר, חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה
אותה, או שחזר הנהר לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או
שבאה ונועה [רעידת אדמה] והשחיתה אותה - הרי זה
פטור; שאילו וכיוצא בהן אנס שאינו מצוי הוא, ולא עלה
על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה; וכל אנס
שאינו מצוי, אינו בכלל תנאי זה.

ו. והוא הדין לכל תנאי שבממון, שאומדין דעת המתנה,
ואין כוללין באותו התנאי אלא הדברים הידועין שכוללין
היה התנאי, והן שהיו בדעת המתנה בשעה שהתנה.
ז. מעשה באחד ששכר מלחים להעביר שמשמין למקום
פלוגי, והתנה עמם שהן חייבין בכל אנס שיארע להן עד
שיגיעו השמשמין למקום פלוגי, ונפסק הנהר שהיו
מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה אנס שאינו מצוי, ואין
חייבין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו
המקום. וכן כל כיוצא בזה.
ח. המוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר שלא יהיה עליו
אחריות - אפלו נודע בודאי שזו הארץ גזולה, ונצאת מיד
הלוקח - אין המוכר חייב כלום; ואין צריך לומר אם בא
בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו כלום; שכל תנאי
שבממון קיים.
ט. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי
להוציאה מיד שמעון - אם רצה ראובן לעשות דין עם
לוי, עושה; ואין לוי יכול לומר לו: 'מה לי ולך, והרי אין
עליך אחריות' - שהרי ראובן אומר לו: 'אין רצוני שיהיה
לשמעון תרעמת עלי, שהרי הפסיד בגללי'.
י. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר
ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראובן לטרף
אותה ממנו - אינו יכול לחזור על שמעון; שאף על פי
שלא קבל עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל,
שלא יהיה הוא המוכר והוא המוציא לעצמו. אבל אם בא
בעל חוב של יעקב אביהם וטרפה מיד ראובן - חוזר בכל
הדמים על שמעון; מפני ששמעון קבל עליו האחריות,
וראובן לא קבל לשמעון אחריות אחרים כלל.

פרק כ

א. המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר: 'במאתים
אני מוכר לך', והלוקח אומר: 'אני קונה אלא במנה',
והלך זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה
החפץ סתם - אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו
החפץ, אינו נותן אלא מנה; ואם הלוקח הוא שבא ומשך
החפץ סתם, חייב לתן מאתיים.
ב. הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן
תובע אותו ואומר: 'אני הוא בעל המקח', והוא אינו יודע
ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהם, ומסתלק; ויהיו
הדמים מנחין עד שיודו, או עד שיבוא אליהו. ואם היה
חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.
ג. לקח מקח מאחד מהן, וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה
תשובה ותרתי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו
ואומר: 'אני הוא שפכרת בי ונשבעת לי', והוא אומר:

מתוך מהדורת חזק

47 'איני יודע' - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר
48 הלוקח להביא ראיה. אף על פי שהפדה עומדת באגם,
49 והשפחה עומדת בסמטה - הרי הן בחזקת המוכר, עד
50 שיביא הלוקח ראיה. לא הביא ראיה - ישבע המוכר
51 בנקיטת חפץ על ולד הפדה. אבל על ולד השפחה אינו
52 נשבע אלא הסת, שאין נשבעין בנקיטת חפץ לא על
53 העבדים ולא על הקרקעות, כמו שיתבאר בהלכות טוען
54 ונטען.
55 יא. זה אומר: 'איני יודע', וזה אומר: 'איני יודע', ואינה
56 ברשות אחד מהן - יחלקו; זה אומר: 'ברשותי ילדה',
57 והאחד שותק - זכה הטוען בולד.
58 יב. מי שהיה לו שני עבדים קטן וגדול, או שתי שדות
59 גדולה וקטנה, הלוקח אומר: 'גדולים לקחתי', והמוכר
60 אומר: 'קטנים הוא שמכרתי' - על הלוקח להביא ראיה,
61 או ישבע המוכר הסת שלא מכר אלא קטן.
62 יג. אומר הלוקח: 'גדול לקחתי', והמוכר שותק - זכה
63 בגדול. ואם אומר המוכר: 'איני יודע' - על הלוקח להביא
64 ראיה, או ישבע המוכר הסת שאינו יודע, ואין לזה אלא
65 הקטן.
66 יד. כל מי שנולד הספק ברשותו, עליו להביא ראיה.
67 כיצד? המחליף פרה בחמור, ומשך בעל החמור את
68 הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשך את החמור עד שמת
69 החמור - על בעל החמור להביא ראיה שהיתה חמורו
70 קיימת בעת משיכת הפרה. וכן כל פיצא בזה.
71 טו. מחט שנמצאת בעבי בית הפוסות, ונקבה אותו נקב
72 מפלש - אם נמצא עליה קרט דם, בידוע שזו נטרפה קדם
73 שחיטה; לפיכך אם הוגלד פי המכה, בידוע שהיא היתה
74 טרפה שלשה ימים קדם שחיטה. לא הוגלד פי המכה -
75 הרי הדבר ספק, ועל הטבח להביא ראיה שקדם לקיחתו
76 נטרפה, שהרי ברשותו נולד הספק. ואם לא הביא ראיה,
77 ישלם הדמים למוכר כמו שבארנו.

פרק כא

78
79 א. המקנה לחברו דבר שאינו מסים [מוגדר] - אם היה
80 מינו ידוע, אף על פי שאין מדתו או משקלו או מנינו ידוע
81 - הרי זה קנה; ואם אין מינו ידוע, לא קנה.
82 ב. כיצד? 'ערמה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך',
83 'שק זה של תאנים אני מוכר לך בכך וכך', 'מרתף זה של
84 יין אני מוכר לך בכך וכך' - אף על פי שאין מדת הערמה
85 ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע - הרי
86 ממכרו קנס, אף על פי שמצא חסר או יתר על האמד
87 שהיה בדעתם; ויש להם הוניה לפי השער שבשוק, כמו
88 שבארנו.
89 ג. אבל האומר לחברו: 'כל מה שיש בבית הזה אני מוכר
90 לך בכך וכך', 'כל מה שיש בתבה הזאת או בשק הזה אני
91 מוכר לך בכך וכך', ורצה הלוקח ומשך - אין פאן קנן

1 'איני יודע' - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר
2 עברה.
3 ד. נאמן בעל המקח לומר: 'לזה מכרתי, ולזה לא
4 מכרתי'. אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו. אבל אם
5 אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו
6 בעדות זו בדין כל אדם, שהרי אינו נוגע בעדותו. לפיכך
7 אם נטל הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל
8 פרחו, ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל פרחו -
9 בין שהיה המקח בידו, בין שהיו שניהם תופשין בו - אין
10 פאן עדות כלל, וכל אחד משניהן נשבע בתקנת חכמים
11 בנקיטת חפץ ונוטל חצי המקח וחצי הדמים.
12 ה. הרי שטען על חברו ואמר: 'מכרתי לי', וזה אומר: 'לא
13 מכרתי', או 'מכרתי, ולא נתת לי דמים'; או שטען הלוקח
14 שנתן הדמים ועדין לא משך, או שאמר: 'משכתי ולא
15 ראיתי מום זה', והמוכר אומר לו: 'הודעתיו לך'; או
16 שאמר האחד מהן: 'כך וכך היה תנאי בינינו', והאחד
17 אומר: 'לא היה שם תנאי' - בכל אלו הטענות וכיוצא
18 בהן - המוציא מחברו, עליו הראיה.
19 ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר שמבקשין להוציא
20 מידו שבוטעת הסת; ואם הודה במקצת או שיש עליו עד
21 אחד - נשבע שבוטעת התורה, כשאר הטענות בלן.
22 ז. אומר לחנוני: 'תן לי בדינר פרות', ונתן לו, והרי הפרות
23 מנחין ברשות הרבים, והחנוני תובע הדינר, ובעל הבית
24 אומר לו: 'נתתיו לך והשלכת אותו לתוך כיסך' - הרי
25 הלוקח נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ, ונוטל הפרות,
26 הואיל וכבר נצאו מרשות המוכר, והרי הן ברשות הרבים.
27 ואלו היו ברשות הלוקח - היה נשבע הסת ונפטר; ואלו
28 היו עדין ברשות החנוני - היה נשבע הסת, וישארו
29 פרותיו אצלו.
30 ח. נתן הלוקח דינר לחנוני, ובא לטל פרות המנחין
31 ברשות הרבים, ואמר לו החנוני: 'דינר זה שנתת לי
32 עכשו, הוא דמי פרות שכבר נתתם לך והולכתם לתוך
33 ביתך, אבל פרות אלו המנחין ברשות הרבים מעולם לא
34 מכרתם לך' - הרי החנוני נשבע בתקנת חכמים בנקיטת
35 חפץ שפך היה הדבר, ומחזיר פרותיו לחנוני; שהרי לא
36 הודה לו שמכרן לו מעולם. ואלו היו בחנותו, היה נשבע
37 הסת כמו שבארנו.
38 ט. וכן הדין בנותן דינר לשלחני לטל מעות, בזמן
39 שהמעות צבורין ברשות הרבים - אם הודה השלחני
40 שמכרן, ועדין לא נטל הדינר - נשבע הלוקח בנקיטת
41 חפץ שנתן, ונוטל המעות; ואם לא הודה שמכרן, אף על
42 פי שמודה שלקח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי
43 המעות שכבר הולכין הלוקח לתוך ביתו - הרי השלחני
44 נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לחנותו.
45 י. המחליף פרה בחמור, וילדה, וכן המוכר שפחתו,
46 וילדה - זה אומר: 'עד שלא מכרתי ילדה', וזה אומר:

הָאֵרֶף אֵלָא כְּנָגַד קָצָר; וְאִם הָיָה שֶׁל שְׁנַיִם, יִקְנֶה כְּנָגַד
 רֹאשׁ תּוֹר.
יד. הָיָה מִצָּר רְאוּבֵן מִזְרָח וּמַעֲרָב, וּמִצָּר שְׁמֵעוֹן צָפוֹן
 וְדָרוֹם - צָרִיף שִׁיכְתָּב לוֹ מִצָּר רְאוּבֵן מִשְׁתֵּי רוּחוֹת, וּמִצָּר
 שְׁמֵעוֹן מִשְׁתֵּי רוּחוֹת.
טו. מִצָּר לוֹ מִצָּר רֹאשׁוֹן וּמִצָּר שְׁנֵי וּמִצָּר שְׁלִישִׁי, וְלֹא
 מִצָּר לוֹ מִצָּר רְבִיעִי - קִנְיָה הַשְּׂדֵה פְּלֵא. אֲבָל הַמִּצָּר הִרְבִּיעִי
 - אִם הָיָה מְבָלֵעַ בֵּין הַמִּצָּרִים, וְאִין עֲלִיו רֶכֶב [שׁוֹרָה] שֶׁל
 דְּקָלִים, וְאִין בּוֹ תַשְׁעַת קַבִּין - קִנְיָה אֶף הַמִּצָּר הִרְבִּיעִי;
 וְאִם לֹא הָיָה מְבָלֵעַ, וְיֵשׁ עֲלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים, אוֹ שֵׁשׁ
 בּוֹ תַשְׁעַת קַבִּין - לֹא קִנְיָה. הָיָה מְבָלֵעַ וְיֵשׁ עֲלָיו רֶכֶב
 דְּקָלִים אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ תַשְׁעַת קַבִּין, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מְבָלֵעַ וְאִין
 עֲלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ תַשְׁעַת קַבִּין - הִרִי הַדָּבָר מְסוּר
 לְבֵית דִּין: כְּפִי מַה שִּׁירְאוּ, וְלֹא יִזְוֶה דֶּרֶךְ שְׂדֵעָתָן נוֹשָׁה -
 יַעֲשׂוּ.
טז. סֵיִם לוֹ אֶת הַזְּרוֹיֹת בִּלְבָד, וְלֹא סֵיִם לוֹ אֶת הַמִּצָּר
 שֶׁלְּכָל הָרוֹחַ, אוֹ שְׁסִיִּם לוֹ שְׁנֵי מִצָּרִים כְּמִין גֵּם, אוֹ שְׁסִיִּם
 לוֹ חֶלֶק מִכָּל רוּחַ וְרוּחַ - הִרִי זֶה לֹא קִנְיָה אֶת פְּלֵא, אֵלָא
 יִקְנֶה מִמֶּנָּה כְּפִי מַה שִּׁמָּסַר לוֹ, וּכְמוֹ שִׁירְאוּ הַדִּינִין.
יז. הַמוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּכִירָה גְדוֹלָה - אֶף עַל פִּי שְׁמָסַר
 לוֹ מִצָּרִים הַחִיצוֹנִים, וְאֶף עַל פִּי שֵׁשׁ שֵׁם מַעֲט שְׁקוּרָאִין
 לְכִירָה 'בֵּית' - לֹא קִנְיָה אֵלָא הַבֵּית בִּלְבָד; שֶׁהַמִּצָּרִים הוּא
 שֶׁהִרְחִיב לוֹ, וְאֵלּוּ מִכָּר לוֹ כָּל הַבִּירָה, הָיָה כּוֹתֵב לוֹ: 'וְלֹא
 הִנְחֵתִי לְפָנַי בְּמִכָּר זֶה כְּלוּם'. וְכֵן הַמוֹכֵר שְׂדֵה בְּקָעָה
 גְדוֹלָה, וּמָסַר לוֹ מִצָּרֵי הַבְּקָעָה - מִצָּרִים הֵם שֶׁהִרְחִיב לוֹ.
יח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שְׂדוֹת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', מַעוֹט שְׂדוֹת
 שְׁתֵּים. אָמַר לוֹ: 'כָּל שְׂדוֹת' - אֶפְלוּ שְׁלֹשׁ וָאַרְבַּע, חוּץ
 מִגִּגְנוֹת וּפְרָדְסִים. אָמַר לוֹ: 'נְכֹסִי' - אֶפְלוּ גִגְנוֹת וּפְרָדְסִים,
 חוּץ מִבָּתִּים וְעַבְדִּים. וְאִם אָמַר לוֹ: 'כָּל נְכֹסִי' - אֶפְלוּ
 עַבְדִּים וּבָתִּים וְכָל הַמַּטְלָטְלִין הַיְדוּעִים לוֹ, וְאֶפְלוּ תַפְלִין
 שֶׁבְּרֹאשׁוֹ בְּכָלֵל הַמָּקָר.
יט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית מִבְּתִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְשׁוֹר
 בְּשׁוּרֵי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - נוֹתֵן לוֹ הַקֶּטֶן שֶׁבֵּהֶן. מֵת אֶחָד מִן
 הַשְּׁוֹרִים, אוֹ שֶׁנָּפַל אֶחָד מִן הַבָּתִּים - מֵרָאָה לוֹ אֶת זֶה
 שְׁמֵת אוֹ שֶׁנָּפַל; שִׂיד בַּעַל הַשֹּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה.
כ. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שְׂדֵה דְּבִי חֵיָא אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהָיָה
 שְׁתֵּי שְׂדוֹת הַנִּקְרָאִין בְּשֵׁם זֶה - אֵינוֹ קוֹנֶה אֵלָא הַפְּחוֹת
 שֶׁבֵּהֶן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.
כא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שְׂדֵה רְאוּבֵן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְכִינֹן
 שְׂבָא הַלּוֹקֵחַ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: 'זוֹ אֵינָה
 שְׂדֵה שֶׁהִיתָה שֶׁל רְאוּבֵן, אֵלָא כֶּף הִיא קְרוּיָה, וְלַעוֹלָם לֹא
 הִיתָה לוֹ, אֵלָא זֶה הִיא שֶׁל רְאוּבֵן וְלִקְחָתִיהָ מִמֶּנּוּ, וְהִיא
 שְׁמִכְרָתִי לָךְ' - עַל הַמוֹכֵר לְהַבִּיא רֶאָיָה; וְאִם לֹא הִבִּיא,
 זֹכֶה הַלּוֹקֵחַ בְּזוֹ שֶׁכָּל הָעֵם קוֹרְאִין לָהּ 'שֶׁל רְאוּבֵן'. וְכֵן
 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה, הַלּוֹחַ אַחֵר הַשֵּׁם הַפְּשוּט כְּפִי הַכֹּל.
כב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'חֲצִי שְׂדִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - שְׁמִין כְּמָה

כָּלֵל, שֶׁלֹּא סִמְכָה דַּעַת הַלּוֹקֵחַ; שֶׁהִרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה יֵּשׁ
 בּוֹ אִם תִּבֶּן אוֹ זֶהב, וְאִין זֶה אֵלָא כְּמַשְׁחָק בְּקַבְּיָה. וְכֵן כָּל
 פִּיּוּצָא בְּזֵה.
ד. וְכֵן הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין חֲטִים, וְלֹא פָסֵק
 כְּמָה סָאָה מִכָּר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ כִּשְׁעָר שְׁבַשּׁוּק בִּשְׁעַת
 הַמִּכְרָה. וְכָל הַחוּזָר בּוֹ מֵאַחֵר נְתִינַת הַדְּמִים, וְלֹא רָצָה
 בִּשְׁעָר שֶׁהָיָה בִּשּׁוּק בִּשְׁעַת נְתִינַת הַמַּעוֹת - מִקַּבֵּל מִי
 שֶׁפָּרַע' כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
ה. הַמוֹכֵר מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית, אוֹ רֶפֶת בְּקָר, וְכֵן
 הַמִּקְבֵּל מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית חֲתָנוּת לְבָנוֹ, אוֹ בֵּית
 אֶלְמָנוּת לְכַתּוֹ - עוֹשֶׂה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ. מִכָּר לוֹ מְקוֹם
 בֵּית גְּדוֹל, עוֹשֶׂה שְׁמוֹנֶה עַל עֶשֶׂר. מִכָּר לוֹ מְקוֹם טְרַקְלִין,
 עוֹשֶׂה עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר. תְּרַבֵּץ [גִּינַח] שֶׁל חֲצָר, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
 עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. וְרוֹם כָּל בֵּית וּבֵית, כְּחֲצִי אָרְכוֹ וְכְחֲצִי
 רָחְבוֹ.
ו. הַמוֹכֵר מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה, אוֹ הַמִּקְבֵּל
 מְקוֹם מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה - עוֹשֶׂה מַעֲרָה, וּפּוֹתֵחַ
 לְתוֹכָהּ שְׁמוֹנֶה קְבוּרוֹת, שְׁלֹשָׁה מִכָּאן וְשְׁלֹשָׁה מִכָּאן, וְשְׁנַיִם
 מִכְּנָגַד הַנִּכְנָס לַמַּעֲרָה; מִדַּת הַמַּעֲרָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ,
 וְכָל קָבֵר וְקָבֵר אַרְךָ אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחֵב שְׁשֶׁה טַפְחִים וְרוֹם
 שְׁבַע; נִמְצָא בֵּין כָּל קָבֵר וְקָבֵר שְׁמֵן הַצִּדִּין - אִמָּה
 וּמִחְצָה, וּבֵין הַשְּׁנַיִם הָאֵמָצְעִיִּים - שְׁתֵּי אַמּוֹת.
ז. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ מְקוֹם אַמֶּת [תַּעֲלֵת] הַמַּיִם
 לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵהִין - נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ אִמָּה
 שְׁרַחְבָּהּ שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְאִמָּה מִכָּאן וְאִמָּה מִכָּאן לְאַגְפֵּיהָ
 [לַגְדוֹת הַתַּעֲלֵה]. וְאִם מִכָּר לוֹ אַמֶּת הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת בָּהּ
 בְּקִילוֹן [צִינוּר] - נוֹתֵן לוֹ אִמָּה שְׁרַחְבָּהּ אִמָּה, וְכֲחֲצִי אִמָּה
 מִכָּאן וְכֲחֲצִי אִמָּה מִכָּאן לְאַגְפֵּיהָ.
ח. אֵלּוּ הָאֲגָפִין - בַּעַל הַשְּׂדֵה נוֹטֵעַן, אֲבָל אֵינוֹ זוֹרֵעַן;
 שֶׁהַזְּרָעִים מִחֻלְחָלִין אֶת הַקֶּרֶקַע, וּמִקְלָקִלִין אֶת אַמֶּת
 הַמַּיִם. וְאַמֶּת הַמַּיִם הַזֹּאת שְׁכָּלוּ אֲגָפֵיהָ - בַּעַל הָאִמָּה
 מִתְקַנֶּה מִעַפֵּר אוֹתָהּ הַשְּׂדֵה, שֶׁעַל מְנַת כֵּן קָבַל עֲלָיו
 הַמוֹכֵר לְהִיּוֹת אַמֶּת הַמַּיִם בְּתוֹף שְׂדֵהוּ.
ט. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ - אִם דֶּרֶךְ יַחֲדִיד מִכָּר
 לוֹ, נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחְצָה כְּדִי שִׁיעֲמֹד חֲמוּר
 כְּמִשְׁאֹו עַל אַרְךָ הַדֶּרֶךְ. מִכָּר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עִיר לְעִיר, נוֹתֵן
 לוֹ רֹחֵב שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת בְּאַרְךָ הַדֶּרֶךְ. מִכָּר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבִּים,
 נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה.
י. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ וְדֶרֶךְ הַקָּבֵר [הַמּוֹבִילָה לְקַבֵּר], אֵין לָהּ
 שְׁעוֹר; וְיִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה כְּמוֹכֵר דָּבָר שֶׁאֵין מִינוֹ יְדוּעַ.
יא. מִכָּר לוֹ מְקוֹם לַמַּעֲמָד [לְנִיחוּס אַבְלִים], נוֹתֵן לוֹ בֵּית
 אַרְבַּעַת קַבִּים.
יב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בּוֹר וְכִתְלִיהָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', נוֹתֵנוּ לוֹ
 רֹחֵב הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
יג. הַמוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ, וּמָסַר לוֹ מִצָּר אֶחָד אֶרֶץ וּמִצָּר
 אֶחָד קָצָר - אִם הָיָה הָאֵרֶף שֶׁל אִישׁ אֶחָד, לֹא קִנְיָה מִן

מה שיאכל, שאמר: 'מה שתעלה מצודתי מן הים היום' 46
מכור לך' - ממכרו קנים, משום כדי חייו. 47
ז. הן שמכר בנקסי אביו בחיי אביו, ומת הן בחיי 48
האב, ואחר כך מת האב - בן הן מוציא מיד הלוקח; 49
שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדין לרשותו, ונמצאו 50
הנקסים ברשות האב; וזה יורש אביו. וכן כל פיוצא 51
בזה. 52
ח. מי שנתן קרקע מתנה לחברו, ונתן לו על גבה מאה 53
דינרין - אם היו דינרין מצויין ברשותו - בינן שזכה 54
בשדה, וזה דינרין; ואם אין לו דינרין - אין מחזיקין את 55
הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שיביא הזוכה ראיה שהיה 56
לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין 57
שמקנה אדם אותם על גב הקרקע - אם אינן ברשות 58
המוכר או הנותן, לא קנה; שאין אדם מקנה לחברו דבר 59
שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו. 60
ט. מי שהיה לו פקדון ביד אחר - הרי זה מקנהו, בין 61
במכר בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא, והרי 62
הוא בחזקת שהוא קנים. ואם פקדו בו זה שהפקד אצלו - 63
אינו יכול להקנותו, שזה כמי שאבד שאינו ברשותו. אבל 64
המלוה - הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם; ואין אדם 65
יכול להקנותה אלא במעמד שלשפתו, והוא דבר שאין לו 66
טעם, כמו שבארנו. ואם היתה המלוה בשטר - מקנה את 67
השטר בכתיבה ומסירה, שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות 68
שעבוד שבו. 69
י. כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אינו 70
מקנה למי שלא בא לעולם. ואפלו עבר, הרי הוא כמי 71
שלא בא לעולם, והמזכה לעבר, לא קנה; ואם היה בנו 72
- הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, קנה. 73
יא. האומר לאשתו: 'נקסי לבנים שתלדי ממני', הרי אלו 74
לא יקנו כלום; שפינן שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, 75
עדין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להן. 76
יב. המקנה למין ממני חיה, לא הקנה כלום. הקנה 77
מקצת נכסיו לבהמה, או למי שלא בא לעולם, ויחזור ואמר 78
לחברו: 'קנה כבהמה זו', או 'בעבר זה' - לא קנה כלום. 79
אמר לו: 'קנה את ובהמה זו', או 'את ועבר זה' - קנה 80
מחצה. 81
יג. אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה, אלא דבר שיש 82
בו ממש; אבל דבר שאין בו ממש, אינו נקנה. 83
יד. ביצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם 84
הדבש הזה, או עין הבדלח [אבו טובה] הזה. וכן כל 85
פיוצא בזה. לפיכך המקנה לחברו דירת בית זה, או 86
אכילת פרות דקל זה - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הבית 87
לדור בו וגוף האילן לאכל פירותיו, כמו שיתבאר. 88
טו. דין ההקדש ודין העניינים ודין הגדרים, אינו כדין 89
ההדיוט בקנינו; שאלו אמר אדם: 'כל מה שתלד בהמתי 90
יהיה הקדש לבדק הבית', או 'יהיה אסור עלי', או 'אתנונו 91
לצדקה' - אף על פי שאינו מתקדש, לפי שאינו בעולם - 92

שנה כל השנה, ונותן לו מן הכחוש שבה מה ששנה חצי 1
הדמים של כל השנה. וכן אם אמר לו: 'חציה בדרום אני 2
מוכר לך' - שמין דמי כלה, ונותן לו בדרומה בחצי כל 3
הדמים. ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר, 4
ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב שלשה טפחים, 5
וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב תשעה טפחים, ובין שני 6
החריצין רחב טפח. כל זה כדי שלא תקפץ הנמיה וכיוצא 7
בה. 8
כג. היתה לו חצי שדה, ואמר לחברו: 'חצי שיש לי 9
בשדה מכרתי לך' - קנה החצי כלו. אמר לו: 'חצי בשדה 10
שיש לי', לא קנה אלא רביע. אמר לו: 'מצר שדה שממנה 11
נחלקת', או 'שממנה נפסקת', או 'שממנה נחצית' - אם 12
אמר לו: 'ואלו מצריה', קנה חציה; ואם לא מסר לו 13
מצריה, לא קנה אלא בית תשעת קבין בלבד. 14

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ה

פרק כב

א. אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם, בין במכר 17
בין במתנה בין במתנת שכיב מרע. ביצד? 'מה שתוציא 18
שדה זו מכור לך', 'מה שיוציא אילן זה נתון לך', 'תנו 19
מה שתלד בהמה זו לפלוני' - לא קנה כלום. וכן כל 20
פיוצא בזה. 21
ב. המוכר פרות דקל לחברו, יכול לחזור בו אף לאחר 22
שבאו הפרות לעולם; ואם שמט [הוריד] הלוקח ואכל, 23
אין מוציאין מידו. וכל החוזר בו משניהם, אינו חייב לקבל 24
'מי שפרע'. 25
ג. אבל הפוסק על שער שבשוק, ולא היה אותו המין 26
שפסק עליו ברשות המוכר - חייב המוכר לקנות ולתן 27
ללוקח מה שפסק; ואם חזר, מקבל 'מי שפרע'. 28
ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן לו ארבע סאין בסלע 29
- אם היו שבולים, הרי זה קנה; וכל החוזר משניהן, חייב 30
לקבל 'מי שפרע'; והוא שיראה לו בגרן, או שיאמר לו 31
בשוק: 'הריני סומך עליך'. אבל אם לא נראה לו בגרן 32
ולא אמר לו - לא סמכה דעתו של מוכר, ואינו מקבל 'מי 33
שפרע'; שהרי הוא אומר: 'שמא פסק עם אחר, ואין צריך 34
לחטים אלו'. 35
ה. דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו מקנהו, והרי 36
הוא כדבר שלא בא לעולם. ביצד? 'מה שאירש מאבי 37
מכור לך', 'מה שתעלה מצודתי מן הים נתון לך', 'שדה 38
זו לכשאקנהנה קנייה לך' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא 39
בזה. 40
ו. מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות, ורצה למכר 41
מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה - הואיל 42
והבן עני ואם ימתין עד שימות וימכר, ישתהה המת 43
ויתבזה - תקנו חכמים שאם מכר ואמר: 'מה שאירש 44
מאבי היום מכור לך', ממכרו קנים. וכן ציד עני שאין לו 45

46 שְׁדָה זוּ מִתְּכַבְרוּ? שֶׁהַקֹּנֶה שְׁדָה לְפִרוּתֶיהָ - יֵשׁ לוֹ לִזְרָעָה
47 אוֹ לְנִטְעָה כָּל מִין שִׁירְצָה, אוֹ לְהוֹבִירָה [להשאירה
48 בַּמְנוּחָה]; וְהַשּׁוֹכֵר - אֵינוֹ כֵּן, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּעֵנִין שְׁכִירוֹת.
49 וְאֵין הַשּׁוֹכֵר רֹשֵׁאי לְהַשְׁכִּיר; אֲבָל הַקֹּנֶה, מִקְנֶה לְאַחֲרִים
50 כָּל שְׁקָנָה.

51 ט. הַמּוֹכֵר פְּרוֹת שׁוֹכֵף, וּפְרוֹת כְּנֹרֶת לְחִבְרוֹ - קָנָה. וְאֵין
52 זֶה מּוֹכֵר דָּבָר שְׁלֵא בֶּא לְעוֹלָם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מּוֹכֵר יוֹנִים
53 שִׁינְלָדוֹ אוֹ דָּבֵשׁ שִׁיבּוֹא לְכֹנֶרֶת, אֲלֵא מּוֹכֵר הַשּׁוֹכֵף
54 לְפִרוּתֵיו וְהַכְּנֹרֶת לְדָבָשׁ; שֶׁהָרִי הוּא כְּשׁוֹכֵר אִמֶּת הַמִּים
55 לְחִבְרוֹ, שֶׁהוּא נִהְיָה כָּכָל מֶה שִׁיִּצְדוּ בָּהּ; כִּף זֶה הַקָּנָה לוֹ
56 שׁוֹכֵף זֶה לְפִרוּתֵיו, כִּמִּי שֶׁמּוֹכֵר אֵילָן לְפִרוּתֵיו. וְדִין בְּלֵן
57 כְּדִין הַשּׁוֹכֵר בֵּית מִתְּכַבְרוּ כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהוּא נִהְיָה בְּכָל
58 הַנִּיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.

59 י. הַבִּיצִים וְהָאֶפְרוֹחִין עֲצָמָן שִׁישׁ בְּשׁוֹכֵף, לֹא קָנָה אוֹתָן
60 בַּעַל הַשּׁוֹכֵף כָּל זְמַן שְׁלֵא פָּרַח. וְדָבָר זֶה גִּזְרֵת חֲכָמִים
61 הוּא, וּמִשּׁוֹם "לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים" נִגְעוּ בָּהּ. לְפִיכָף,
62 הַרוֹצֵה לְהַקְנוֹת אֶפְרוֹחִים אֵלּוֹ לְחִבְרוֹ - מִטַּפֵּחַ עַל הַשּׁוֹכֵף
63 שִׁיפְרָחוּ וְיִגְבְּהוּ מֵעַל הָאֶרֶץ, וְאַחֲרַיִךְ יִקְנֶה אוֹתָן לְחִבְרוֹ
64 בְּקָנֶנּוּ אוֹ עַל גַּב קָרְקַע, אוֹ בְּשֹׂאֵר דְּבָרִים שֶׁהַמַּטְלִילִין
65 נִקְנִין בָּהֶן.

66 יא. הַלּוֹקַח פְּרוֹת שׁוֹכֵף מִתְּכַבְרוּ, אֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל כָּל
67 הַגּוֹזְלוֹת שִׁינְלָדוֹ בּוֹ מִצֵּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהָאִמָּהוּת בּוֹרְחָהוּ,
68 וְנִמְצָא שֶׁהַחֲרִיב כָּל הַשּׁוֹכֵף; אֲלֵא מִנִּיחַ מִהֵן, כְּדִי לִישֹׁב
69 הַשּׁוֹכֵף.

70 יב. וְכִמְהָ מִנִּיחַ? אִם הָיָה בּוֹ אִמָּהוּת וּבְנֹת בַּעַת מְכִירָת
71 הַפְּרוֹת - מִנִּיחַ בְּרִיכָה [וגו'] רֹאשׁוֹנָה שִׁינְלִידוֹ הָאִמָּהוּת,
72 כְּדִי שִׁיִּצְטָוּתוֹ הָאִמָּהוּת עִם הַבְּרִיכָה הָרֹאשׁוֹנָה וְעִם הַבְּנֹת
73 שֶׁעִמָּהֶם, וּמִנִּיחַ מִמָּה שִׁינְלִידוֹ הַבְּנֹת שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת, כְּדִי
74 שִׁיִּצְטָוּתוֹ הַבְּנֹת עִם שְׁתֵּי הַבְּרִיכוֹת שֶׁהוֹלִידוֹ. וְכָל הַנוֹלָד
75 מֵאַחֲרֵי שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת שֶׁל בְּנוֹת וְהַבְּרִיכָה הָרֹאשׁוֹנָה שֶׁל
76 אִמָּהוּת, הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ.

77 יג. הַלּוֹקַח פְּרוֹת כְּנֹרֶת מִתְּכַבְרוּ, נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִים זֶה
78 אַחֲרֵי זֶה; מִכָּאן וְאֵילָף נוֹטֵל נְחִיל וּמִנִּיחַ נְחִיל, כְּדִי לִישֹׁב
79 הַכְּנֹרֶת.

80 יד. הַלּוֹקַח חִלּוֹת דָּבֵשׁ מִתְּכַבְרוּ - מִנִּיחַ בַּכְּנֹרֶת שְׁתֵּי חִלּוֹת,
81 כְּדִי שְׁלֵא יִפְרָחוּ הַדְּבָרִים וְיִלְכּוּ לָהֶן.

82 טו. הַלּוֹקַח זֵיתִים מִתְּכַבְרוּ לָקַץ [לקצץ] - מִנִּיחַ מִן הָאֵילָן
83 סְמוּךְ לְאֶרֶץ שְׁתֵּי גִרְפִּיּוֹת [שְׁנֵי טַפָּחִים], וְקוֹצֵץ. לָקַח
84 בְּחִילּוֹת שְׁקָמָה [תִּאֲנָה מִדְּבָרִית] - מִגְבִּיָּה שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים,
85 וְקוֹצֵץ; סֵדֵן שֶׁל שְׁקָמָה, שְׁנֵי טַפָּחִים. וּבִשְׂאֵר הָאֵילָנוֹת -
86 טַפַּח, וְקוֹצֵץ. בְּקָנִים וּבִגְפָנִים, מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעֲלָה. בְּדָקִלִים
87 וּבְאֶרְזִים - חוֹפֵר וּמְשַׁרֵּשׁ [קוֹצֵץ מִהַשּׁוֹרֵשׁ], לְפִי שֶׁאֵין גִּזְעוֹ
88 מִחִלִּית.

פרק כד

90 א. הַמּוֹכֵר שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹף שְׁדָהוּ - אִפִּילוֹ הָיָה שְׁלֹשׁ

1 הָרִי זֶה חַיֵּב לָקֵם דָּבָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּכָל הַיֵּצֵא מִפִּי,
2 יַעֲשֶׂה".

3 טז. וְהוֹאִיל וְהַדָּבָר כֵּן, אִם צִוָּה אָדָם כְּשֶׁהוּא שָׂכִיב מֵרַע
4 וְאָמַר: 'כָּל מֶה שִׁיּוֹצִיא אֵילָן זֶה יִנָּתֵן לְעֲנִיִּים', אוֹ: 'כָּל
5 שָׂכָר בֵּית זֶה יִנָּתֵן לְעֲנִיִּים' - זָכוּ בָּהֶן הָעֲנִיִּים.

6 יז. יֵשׁ גְּאוּנִים שֶׁחֹלְקִין עַל דָּבָר זֶה, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין
7 הָעֲנִיִּים זֹכִינן אֲלֵא בְּדָרִים שֶׁהַהֲדִיּוֹט קוֹנֶה בָּהֶן; וּלְפִיכָף
8 לֹא יִזְכּוּ בְּדָבָר שְׁלֵא בֶּא לְעוֹלָם. וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לְדָבָרִים
9 אֵלּוֹ, שֶׁאֵין אָדָם מַצְנֶה לְהַקְנוֹת, וְהוּא מַצְנֶה לָקֵם דְּבָרָיו
10 בַּצִּדָּקָה אוֹ בְּהַקְדֵּשׁ כִּמּוֹ שֶׁהוּא מַצְנֶה לָקֵם הַגֵּדֶר, כִּמּוֹ
11 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶרְכִּין.

פרק כה

13 א. מִקְנֶה אָדָם הַגּוֹף לְפִרוּתֵיו - בֵּין בְּמִכְרָו, בֵּין בְּמִתְנָה,
14 בֵּין בְּמִתְנַת שָׂכִיב מֵרַע; וְאֵין זֶה מִקְנֶה דָּבָר שְׁלֵא בֶּא
15 לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי הַגּוֹף מַצִּי וּמוֹקְנֶה לְפִרוֹת. הֵא לְמָה זֶה
16 דּוּמָה? לְשׁוֹכֵר בֵּית אוֹ שְׁדָה לְחִבְרוֹ - שְׁלֵא הַקָּנָה לוֹ הַגּוֹף,
17 אֲלֵא הַנָּאֵת הַגּוֹף.

18 ב. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁמְכַר אוֹ נָתַן שְׁדָה לְפִרוּתֶיהָ, בֵּין לְזֵמַן
19 קָצוֹב, בֵּין כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל מּוֹכֵר, אוֹ שֶׁל לּוֹקַח. וְהוּא הַדִּין
20 לְמוֹכֵר אוֹ נֹתֵן אֵילָן לְפִרוּתֵיו, אוֹ רִחַל לְגִזְתָּהּ, אוֹ בְּהִמָּה
21 וּשְׁפָחָה לְוִלְדוּתֶיהָ, אוֹ עֶבֶד לְמַעֲשֵׂה יָדָיו; בְּכָל, מִמְּכָרוֹ אוֹ
22 מִתְּנָתוֹ קָמִין.

23 ג. מִכָּר עֶבֶדוֹ לְקָנֵס, שֶׁאִם יִגָּח וְיִמּוֹת יִהְיֶה הַקָּנֵס שֶׁל לּוֹקַח
24 - הָרִי זֶה סֶפֶק, לְפִיכָף לֹא קָנָה; אִם תִּפְשֵׁי הַקָּנֵס, אֵין
25 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

26 ד. מִכָּר אֵילָן לְזֶה, וּפְרוּתֵיו לְאַחֵר - לֹא שִׁיר מְקוֹם הַפְּרוֹת,
27 וְאֵין לְאַחֵר כְּלוּם. אֲבָל אִם מְכַר אֵילָן, וְשִׁיר פְּרוּתֵיו לְעַצְמוֹ
28 - הָרִי שִׁיר מְקוֹם הַפְּרוֹת; אִף עַל פִּי שְׁלֵא פָּרַשׁ - לְגַבִּי
29 עַצְמוֹ, בְּעֵין יָפֶה מְשִׁיר.

30 ה. הַמּוֹכֵר גּוֹף הַקָּרְקַע לְזֵמַן קָצוֹב - הָרִי זֶה מְכֹוֹרָה,
31 וּמִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקַח בַּגּוֹף כְּתַפְצּוֹ, וְאוֹכֵל הַפְּרוֹת כָּל זְמַן
32 הַמְּכִירָה, וּבִסּוּף תַּחֲזוֹר לְבַעֲלָהּ.

33 ו. וְמָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הַמּוֹכֵר קָרְקַע לְזֵמַן קָצוֹב, וּבֵין
34 הַמְּקָנָה אוֹתָהּ לְפִרוּתֶיהָ? שֶׁהַקֹּנֶה לְפִרוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל
35 לְשַׁנּוֹת צוּרַת הַקָּרְקַע, וְלֹא יִבְנֶה וְלֹא יִהָרֵס; אֲבָל הַקֹּנֶה
36 לְזֵמַן קָצוֹב - הָרִי הוּא בּוֹנֶה אוֹ הוֹרֵס, וְעוֹשֶׂה כָּכָל זְמַנוֹ
37 הַקָּצוֹב כִּמּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַקֹּנֶה קִנְיָן עוֹלָם לְעוֹלָם.

38 ז. וְמָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הַמּוֹכֵר שְׁדָה זֹו לְפִרוּתֶיהָ, וּבֵין
39 הַמּוֹכֵר פְּרוֹת שְׁדָה לְחִבְרוֹ שְׁלֵא קָנָה כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ?
40 שֶׁהַמּוֹכֵר פְּרוֹת הַשְּׁדָה - אֵין לְלוֹקַח לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשְׁדָה זֹו
41 כָּלֵל אִפִּילוֹ לְהַכְנִס אֲלֵא בְּשַׁעַת הוֹצָאת הַפְּרוֹת, וְיֵשׁ לְבַעַל
42 הַשְּׁדָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּתַפְצּוֹ; אֲבָל הַמּוֹכֵר שְׁדָה לְפִרוּתֶיהָ
43 - אֵין בַּעַל הַשְּׁדָה יָכוֹל לְהַכְנִס בָּהּ אֲלֵא מִדַּעַת הַלּוֹקַח,
44 וְיֵשׁ לְלוֹקַח לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּתַפְצּוֹ.

45 ח. וְמָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין קוֹנֶה שְׁדָה זֹו לְפִרוּתֶיהָ, וּבֵין הַשּׁוֹכֵר

מתוך מהדורת חזק

לכן - יש לבצע הפרדס ארבע אמות בתוך שדה הלכן
סמוכות לסוף האילנות של פרדס, שעל מנת פן חלקו;
ואין צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.
יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו: 'חזן
מדקל פלוני' - אם דקל טוב ומשבח הוא, אותו הדקל
לכדו הוא ששיר, והשאר ללוקח; ואם דקל רע הוא, וכל
שפן השאר - לא קנה מן הדקלים כלום.
יב. מכר לו שדה, ואמר לו: 'חזן מן האילנות' - אם יש
בו דקלים בלבד, שיר הדקלים; ואם יש בו גפנים בלבד,
שיר הגפנים. וכן שאר האילנות. היו בה גפנים ודקלים,
לא שיר אלא הגפנים. אילנות וגפנים, לא שיר אלא
אילנות. וכן אילנות ודקלים, שיר אילנות; שכל מוכר,
בעין יפה מוכר. ואם הדקלים שיר, לא שיר אלא כל דקל
גבוה שעולים לו בכתל; והשאר, הרי הוא של לוקח. ואם
שאר אילנות הוא ששיר, לא שיר מהם אלא כל שאין העל
[למשיכת הבהמה] כוכשו [מכופף את העץ]; וכל שהעל
כוכשו, הרי הוא של לוקח, ובכלל השדה נחשב.
יג. האומר לחברו: 'קרקע ודקלים אני מוכר לך' - אפלו
לא היו לו דקלים, אם רצה לקנות לו שני דקלים, הרי
נקנה המקח; ואין הלוקח יכול לומר לו: 'איני לוקח אלא
קרקע שיש בה דקלים'. ואם אמר: 'קרקע בדקלים אני
מוכר לך' - אם היו בה שני דקלים, קנה; ואם לאו, מקח
טעות הוא וחוזר. ואם אמר לו: 'קרקע של דקלים' - אין
לו דקלים, שאין בלשון הזה אלא קרקע הראויה לדקלים.
יד. המוכר פרדס לחברו, צריך שכתב לו: 'קנה לך
דקלים ותמרין והוצין [ולובים]'; ואף על פי שקנה כל
אלו, אף על פי שלא פירש אותם, נזיז השטר הן. וכן
המוכר קרקע לחברו, צריך לכתב לו: 'ולא הנחתי לפני
במכר זה כלום', כדי להסתלק מן הטענות ומן הדינין.
טו. המוכר בית לחברו - אף על פי שכתב לו: 'והקניתי
לך עמקו ורומו', צריך לכתב לו: 'קנה לך מקרקע התהום
עד רום הרקיע'; שהעמק והרום אינו נקנה בסתם; וכיון
שהקנהו העמק והרום, קנה הרום שהוא האויר בלבד,
והעמק שהוא עבי הארץ, אבל לא קנה הבנינות שבצמקים
ושבאוויר. וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע'
- קנה הבור והדות [קיר אבנים] שבצבכי הקרקע למטה,
והמחילות שבין המעזיבות למעלה.
טז. המוכר בית לחברו 'על מנת שדיוטת העליונה שלי',
הרי זו שלו; ואם רצה להוציא בה זיון, מוציא. ואם נפלה,
חוזר ובונה אותה; ואם רצה לבנות על גבה, בונה כשהיה
מקדש.
יז. המוכר קברו [בית קברות משפחתי], או דרך קברו
[המובילה לקבר], או מקום מעמדו [שמנחמים את
האבלים], או בית הספדו - באין בגי משפחה, וקוברין שם
בעל כרחו, משום פגם משפחה; ונותנין דמי הקבר שקברו
בו ללוקח, אף על פי שלא פירש.

1 נטיעות קטנות, או שלשה כדי אילנות - הרי יש ללוקח
2 קרקע הראויה להן. ואפלו יבשו האילנות, או נקצצו - יש
3 לו קרקע הראויה להן, וקנה כל האילנות שביניהן.
4 ב. וכמה היא הקרקע הראויה להן? תחתיהן, וביניהן,
5 וחוצה להן מלא האורה [מלקט הפירות] וסלו. וזה המקום
6 שהוא מלא האורה וסלו, אין אחד משניהן יכול לזרעו
7 אלא מדעת חברו.
8 ג. כמה דברים אמורים? כשהיו שלשה האילנות עומדין
9 כמו שלשה פטופטי [רגלי] כירה ששופתין [שמעמידים]
10 עליהן הקדרה, שהרי הן שנים זה כנגד זה, והשלישי מכון
11 ביניהן ומרחק מהן; והוא, שהיה בין כל אילן ואילן
12 מארבע אמות ועד שש עשרה אמה.
13 ד. ומהיכן הוא מודד? מן העקר הרחב של אילנות. אבל
14 אם לא היו עומדים בצורה הזאת, או שהיו מקרבים פחות
15 מארבע אמות, או מרחקין יותר על שש עשרה אמה, או
16 שלקחן זה אחר זה, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד
17 על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או
18 שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהן -
19 הרי זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה את האילנות
20 שביניהם; ואם יבש האילן או נקצץ - ילך לו.
21 ה. כל מי שקנה שלשה אילנות, ויש לו קרקע - אם
22 הגדילו והוציאו חטר [ענף], קץ אותו כדי שלא ימעט
23 הדרך על בעל השדה. וכל השריגין [ענפי] ונאמרין
24 [ענפים שבראש האילן] היוצאין מהן, ואפלו מן השרשין
25 - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע.
26 ו. הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, אין לו קרקע;
27 לפיכך, אם מת האילן או נקצץ - אין לו כלום. הגדילו שני
28 האילנות, והוציאו שריגין ואמרין - קץ, שפא ימשכו
29 בארץ, ויאמר למוכר: 'שלשה אילנות מכרת לי, ויש לי
30 קרקע'.
31 ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן - העולה מן
32 הגזע, והוא הרוצה פני החמה, הרי הוא של בעל
33 האילנות; והעולה מן השרשים, והן שאינן רואין פני
34 החמה, הרי הוא של בעל השדה. ובדקלים - אין לבעל
35 הדקל מן העולה כלום, לפי שאין להן גזע.
36 ח. המוכר קרקע, ושיר את האילנות - הרי זה יש לו חצי
37 הקרקע בלבד; שאילו לא שיר בקרקע - היה אומר לו
38 הלוקח: 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני אילנות בלבד, יש
39 לו קרקע הראויה להן; שאילו לא שיר קרקע - היה אומר
40 לו הלוקח: 'עקר אילנך ולך'.
41 ט. המוכר את האילנות, ושיר את הקרקע - יש לבעל
42 האילנות קרקע הראויה להן, כמו שבארנו. מכר את
43 הקרקע לאחד, ואת האילנות לאחד, והחזיק זה באילנות,
44 והחזיק זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע,
45 וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.
46 י. האחין שחלקו, אחד נטל שדה פרדס, ואחד נטל שדה

פרק כה

- 1 **א.** המוכר דבר שיש לו תשמישין - לא מכר את
- 2 התשמישין, אלא אם כן פרש. כיצד? המוכר את הבית -
- 3 לא מכר את היציע שבסביבות הבית, אף על פי שהיא
- 4 פתוחה לתוכו. במה דברים אמורים? בשהיה רחב היציע
- 5 ארבע אמות או יותר; אבל פחות מזה, הרי הוא בכלל
- 6 הבית. וכן העליה שעל גב הבית הפתוחה לתוכו בארבע
- 7 במעזיבת הבית, הרי היא בכלל הבית.
- 8 **ב.** המוכר את הבית - לא מכר את החדר שלפנים ממנו,
- 9 אף על פי שמסר לו מצרים החיצונים; ולא את הגג, בזמן
- 10 שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ארבע אמות;
- 11 ולא את הבזרזיף בקרקע, ולא את הדות [קיר אבנים]
- 12 הפנוי בבזר, אף על פי שמכר לו העמק והרום, כמו
- 13 שבארנו.
- 14 **ג.** וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להכנס
- 15 לבזר זה או דות ששיר; שכל המוכר, בעין יפה מוכר.
- 16 ואם אמר לו: 'מכרתי לך הבית, חוץ מן הבזר או הדות'
- 17 - אינו צריך לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד
- 18 - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס בתוך ביתו
- 19 של מוכר עד הבזר וממלא.
- 20 **ד.** שגיי בתים זה לפנים מזה - מכר שניהם לשנים, או
- 21 נתן שניהם לשנים, אין להן דרך זה על זה; ואין צריך
- 22 לומר אם נתן החיצון ומכר הפנימי. אבל אם מכר את
- 23 החיצון ונתן את הפנימי - יש לו דרך; שכל הנותן, בעין
- 24 יפה נותן, יותר מן המוכר.
- 25 **ה.** המוכר את הבית - מכר את התנור, ואת הכיריים, ואת
- 26 מלבנות הפתחים המהבירים בטיט, ואת הדלת, ואת הנגזר
- 27 [בריח], ואת המנועול; אבל לא את המפתח. ומכר את
- 28 המפתח הקבועה [בקרע], אבל לא את המטלטלין.
- 29 ומכר את האצטרובל [בטיט הריחיים], אבל לא את הקלי
- 30 שהקמח יורד לתוכו שהוא כמו קפיפה [סל] של עץ. ולא
- 31 מכר את מלבנות [חתיכות עץ של] כרעי [רגלי] המטה,
- 32 ולא את מלבנות החלונות, אף על פי שהן מחברין בטיט,
- 33 מפני שהן לנואי. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה
- 34 שבתוכו', הרי כלן מכורין.
- 35 **ו.** המוכר את החדר - מכר בורות שיחין [בור ארון וצר]
- 36 ומערות [בור מכוסה בתקרה] שבתוכה, וכל הבתים
- 37 החיצונים והפנימיים, ובתים שיש בהן החול [לתעשיית
- 38 הזכוכית], והתניות הפתוחות לתוכה; אבל שאינן פתוחות
- 39 לה, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן - אם רב
- 40 תשמישין לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות
- 41 עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר:
- 42 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין
- 43 כך, לא מכר את המרחץ ולא את בית הבר שבתוכה.

פרק כו

- 44 **א.** המוכר את העיר - מכר בתים בורות ושיחין ומערות
- 45 ומרחצאות ושוככות ובית הבדן ובית השליחין [גינות]
- 46 שלה והסמיכות לה, ואת החרשין [יערות] המקצין לה,
- 47 ואת השדות הידועות לה, ואת הביכרין [גן חיות] של חיה
- 48 עופות ודגים שפניהן [שהפתח שלהם] כנגדה, אף על פי
- 49 שהן רחוקים ממנה; אבל לא מכר את המטלטלין
- 50 שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה' אני
- 51 מוכר לך, הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר לא
- 52 את שריה [חלקי שדות שלא ברור שייכותן לעיר], ולא את
- 53 בנותיה [כפרים סמוכים], ולא את החרשין המקצין
- 54 [רחוקים] ממנה, ולא את החלק שיש לה בים, ולא את
- 55 החלק שיש לה ביבשה, ולא את ביכרי חיה ועופות ודגים
- 56 שאין פניהם כנגדה.
- 57 **ב.** המוכר את השדה - מכר את האבנים הסדורות לגדר
- 58 ואת האבנים שמנחות על העמרים, מפני שהן לצרכה;
- 59 ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי
- 60 להעמיד את הפרס, מפני שהן לצרכן. ומכר את התבואה
- 61 המהברת לקרקע, אף על פי שהגיעה להקצר. ומכר את
- 62 מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, אף על פי
- 63 שהקנים שלה עבים ורחקים; ומכר את השומרה [סוכת
- 64 השומרים] העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה.

מתוך מהדורת חזק

הענין שלה, ואת כל המשוטים המנהיגין אותה, ואת
הכבש והאספלה שעולין בהם לספינה ויוֹרְדִין עליה, ואת
בית המים שבתוכה. אבל לא מכר את הבצית, והיא
הספינה הקטנה שהולכין בה על המים הקרוכים ליבשה;
ולא מכר הדוגית, והיא הספינה הקטנה שצדין בה
המלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושים בהן,
ולא את המרצופין [שקי הסחורה], ולא את הסחורה
שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי
כלן מכורין.

ב. המוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות, בזמן שאינן
קשורות עמו; מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון. מכר
את הצמד [העול שבצוואר השור], לא מכר את הבקר;
מכר את הבקר, לא מכר את הצמד, ואפלו במקום שקורין
מקצתם לצמד 'בקר'.

ג. המוכר את העל, מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא
מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הבקר; מכר את
הבקר, לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו
הדברים וכיוצא בהן.

ד. וכן המוכר את החמור - מכר את הפרדעת [כר] ואת
האכף, אף על פי שאינן עליו; אבל לא מכר את השק,
ולא את מרכבת הנשים, אפלו היו עליו בשעת המכר.

ה. ואין הדמים ראיה - שאם טעה בכדי שהדעת נוטה,
יש לו אוניה או בטול מקח כדן כל מוכר ולוקח; ואם
טעה בכדי שאין הדעת טועה, לא בטל המקח, שזו מתנה
נתן לו, ואין לו אלא החמור בלא שקים. וכן כל פיוצא
בזה, אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

ו. המוכר את השפחה - מכר כלים [בגדים] שעליה, אפלו
הן מאה; אבל לא מכר לא את השירים, ולא את הנזמים,
ולא את הטבעות, ולא את הקטלאות שבצנארה. ואם אמר
לו: 'שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך' - אף על פי
שיש עליה כלים של מאה מנה, הרי כלן מכורין.

ז. האומר לחברו: 'שפחה מעברת אני מוכר לך', פרה
מעברת אני מוכר לך - מכר את הולד. 'שפחה מניקה אני
מוכר לך', פרה מניקה אני מוכר לך - לא מכר את הולד;
'חמור מניקה אני מוכר לך' - מכר את הסית, שאין אדם
קונה חמורה לחלבה.

ח. האומר לחברו: 'ראש עבד זה', או 'ראש חמור זה'
מכור לך' - הרי זה מכר חציו; וכן הדין בכל אבר
שהנשמה תלויה בו. אמר לו: 'יד עבד זה', או 'יד חמור
זה מכור לך' - משמנין ביניהם; וכן הדין בכל אבר שאין
הנשמה תלויה בו. אמר לו: 'ראש פרה זו אני מוכר לך'
- לא מכר אלא הראש בלבד, שהרי ראשה נמכר תמיד
במטבחיים.

ט. מכר את הראש בבמה גסה, לא מכר את הרגלים;
מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, לא
מכר את הכבד; מכר את הכבד, לא מכר את הקנה. אבל

ומכר את החיוב שאינו מרכב, ואת בתולת השקמה, אף
על פי שהן עבים; ומכר את כל הדקלים שבה. אבל לא
מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים
שאינן מנחות על גבי העמרין, אף על פי שהן מוכנות
לקף, ולא את הקנים שבפרס שאינן מנחין תחת הגפנים,
אף על פי שהן משפין ודלקים ומוכנים לקף, ולא את
התבואה העקורה מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה
לשדה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן
מכורין.

ג. ובין קף ובין קף, לא מכר את מחיצת הקנים שהיא
בית רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא
מכר צרונה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה,
כגון שקורין לה 'בי ורד של פלוגי', ולא את השומרה
שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא
מכר את החיוב המרכב, ולא את הסדן של שקמה, ואפלו
הן דקים; ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא
את השוקה, בין חרבים בין שלמים.

ד. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה
עד אותו הבור או הגת או השוקה ששוארו לו בתוך
השדה; ואם פרש ואמר לו: 'חויץ מאלו', אינו צריך לקח
לו דרך.

ה. במה דברים אמורים? במוכר; מפני שהיה ללוקח
לפרש ולא פירש, אין לו אלא את אלו. אבל הנותן מתנה
- קנה את כלן, בין בשדה, בין בבית, בין בחצר, בין בבית
הבד. כללו של דבר: הנותן קרקע - קנה המקבל כל
המחבר לה, עד שיפירש.

ו. וכן האחין שחלקו, וזכה אחד מהן בשדה - זכה בכלן.
המחזיק בנכסי הגר - המחזיק בשדה, זכה בכלן. והמקדיש
את השדה, הקדיש את כלן.

ז. אף במוכר ולוקח, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן
מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות
ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו
שהמוכר קף מכר קף - הרי זה מכור, וסומכין על המנהג.
וכן מקום שאין קורין 'בית' אלא לבית לבדו, או שקורין
'בית' לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין
אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר, או שדה,
או עיר, או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות
בפי הכל.

ח. וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר
לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג. אבל מקום
שאינן בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין
קף ויש שקורין קף - עושים כמו שפירשו חכמים בפרקים
אלו.

פרק כז

א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הנס, ואת

עמו על כל הרבעים בלן שחטרו או הוסיפו; וכל שפחת
מבית כור, ינקה לו מן הדמים, וכל שהוסיף על בית כור,
יחזיר לו.

ז. ומה הוא מחזיר לו? אם היתה התוספת פחותה
מתשעת קבין - מחזיר לו דמים בשעת המכירה, לזכות
בח המוכר; ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אחרת של
מוכר, מחזיר לו אותה התוספת קרקע, שהרי סומך אותה
לשאר שדותיו, ואינו מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה
על תשעת קבין, נותנין רבע לכל סאה וסאה, והנשאר יתר
על כל הרבעים - אם יש בו תשעת קבין, נותן לו כל
הרבעים בלן עם היתר מן הקרקע, ונותנו לו בשעה שלקח
ממנו.

ח. במה דברים אמורים? בשעה היתה בזול בשעת ממכר
והוקרה בשעת החזרת היתר. אבל אם היתה בילק
והוזלה - אומרים ללוקח: 'אם רצית לתן לו דמי התוספת
כלה, תן לו דמים לפי הממכר; ואם רצית לתן לו קרקע,
תן לו כפי מה ששנה עתה'.

ט. ודין חצי קב בגנה, כדין תשעת קבין בשדה: שאם
הותר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים, אינו מחזיר לו
אלא דמים; הותר חצי קב, מחזיר לו את כל הרבעים עם
היתר, דמים, או קרקע פשער הזול של עת החזרה.

י. מכר שדה ונעשית גנה ביד לוקח, או גנה ונעשית שדה
ביד לוקח - הרי זה ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת
המכר, או כדין שהיא עתה.

יא. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה
בחבל בין חסר בין יתר', או שאמר לו: 'בית כור עפר
אני מוכר לך בין חסר בין יתר מדה בחבל' - הלך אחר
הפחות שבלשונות, ואין לו אלא כדין [של] 'מוציא
מחבירו', אם חסר [או] אם יתר.

יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: 'בסימני ובמצרי' - פחת
שתות או הותר שתות, הגיעו; פחת יתר על שתות, ינקה
לו מן הדמים; הוסיף יתר על שתות, יתן לו דמים או
קרקע, הכל לפי השיור. אם היה הנשאר בשדה פחות
מתשעת קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך
לשדה המוכר - מחזיר לו דמים.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה,
וכבר הרגל בה - אפלו אמר לו: 'יש במשיחתה מאתים',
ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו.
וזה שהזכיר לו התשובון, כלומר שהיא יפה כמו שדה
אחרת שיש במשיחתה מאתים.

יד. האומר לחברו: 'בית כור פלוני אני מוכר לך' - אף
על פי שאין במשיחתו אלא לתן [חצי כור], הגיעו; שלא
מכר לו אלא מקום הנקרא 'בית כור'. לפיכך צריך המוכר
להביא ראיה שהוא נקרא 'בית כור'. וכן האומר לחברו:
'כרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין

בבהמה דקה - מכר את הראש, מכר את הרגלים; מכר
את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, מכר את
הפכד; מכר את הפכד, לא מכר את הקנה.

י. המוכר את הבור, לא מכר את מימיו; מכר אשפה, מכר
את זבלה. מכר פורת, מכר את הדבורים; מכר שוכף, מכר
את היונים.

יא. אל ילזו מעניף העקר הגדול בדברים אלו - שהוא
מנהג המדינה, והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר.
ובמקום שאין מנהג, ולא שם שהכל אומרים אותו ביחוד,
בלא שתוף - הולכין אחר אלו הפללות שבארו חכמים,
כמו שבארנו.

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ה

פרק כח

א. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו
בתוך השדה גאיות קטנים צמקים עשירה טפחים, אף על
פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אין
נמדדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו
במקום אחד, ויראה לו כשנים ושלשה מקומות. ולוקח
אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו
פחות מכאן, נמדדין עמה.

ב. במה דברים אמורים? בשלא היה בהן אלא בית
ארבעת קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין בתוך חמשת
קבין ומבלעין ברובה של שדה. אבל אם היה יתר על בית
ארבעת קבין, או שהיו מפזרין הרבה, או אינן מבלעין -
אף על פי שאין בהן עשירה, אין נמדדין עמה. היו מבלעין
רבן במעוטטה, או מעוטן ברובה, או שהיו מחלקין כמו חוט
שנה, או כמו צגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או
שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו
הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע
מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.

ג. היה סלע יחידי, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד
עמה; ואם היה סמוך למצר אפלו כל שהוא - אין זה
נמדד עמה. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק.

ד. אמר לו: 'בבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו
בה גאיות צמקות עשירה טפחים או יתר, או סלעים
גבוהים עשירה טפחים או יתר - הרי אלו נמדדין עמה.

ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה
בחבל' - אם פחת כל שהוא, ינקה לו מן הדמים; ואם
הותר כל שהוא, יחזיר לו.

ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי
שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'; ואם פחת
מן המדה אחד מארבעה ועשרים, שהוא רבע לכל סאה,
או הותר קף רבע לכל סאה - הגיעו. יתר על כן, יחשב

בו - אינו מקבל 'מי שפרע'; ואחרים שחזרו בו, עומדין
 ב'מי שפרע'.
 ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השכיר מקום המטלטלין,
 וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מידי הקטן
 בדין, ואין הקטן מיד הקטן כלום - שהקטן בשטר, ואין
 העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול.
 י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידו, או שכר
 מהן המקום - לא קנה עד שימשך, לפי שאינו זוכה
 בדרךים שזוכין בהן הגדולים. ראיה לדבר - שאין חצרו
 של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו
 מדין שליחות ולא מדין דוד כמו שיתבאר, ולא יהיה הקטן
 או שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבת
 חצרה מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנו מידה,
 או בשכירות מקום.
 יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים וחתיוק -
 תצמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום;
 שהקטן כמי שאינו בפניו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו,
 ואין חבין לו אלא בפניו.
 יב. קטן שהגדיל, והביא הנזר שתי שערות אחר שלש
 עשרה שנה, והבת אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי
 שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו
 ממכר, ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מעשיו
 קימין, עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל.
 יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש
 מאבותיו, או משאר מורישיו - אין ממכרו ממכר, עד
 שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות,
 ואף על פי שידע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול,
 מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדין לא נתישבה דעתו
 בדרךי העולם.
 יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת בריא
 בין מתנת שכיב מרע, הרי זו קימת; שאלו לא הגיעה לו
 הנזה גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו
 חכמים: 'תתקנים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין'.
 טו. במה דברים אמורים שהוא מוכר בקרקע אביו
 כשהוא בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו
 סימני סריס. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין
 קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפלו בנכסיו, עד
 שיגיע לרב שנותיו.
 טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ומת, ובאו
 קרוביו ונעצרו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לזדקן -
 אין שומעין להן לנלו; ועוד, שהסימנים עשויין להשתנות
 במיתה. וחסקה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא
 אם בן ידעו בודאי שהמוכר גדול.
 יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חזר ומוציא מיד
 הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן
 הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות, או שנטע
 וזרע - שמין לו, ומחזיר את השאר. כדין זה הורו רבותי.

בו גפנים, הגיעו; והוא, שיהיו קוראין אותו 'כרם'. וכן
 האומר לחברו: 'פרדס אני מוכר לך' - אפלו אין בו
 רמונים, הגיעו; והוא שיקרא 'פרדס'. וכן כל פיוצא בזה.
 טו. וכל הדברים האלו, במקום שאין מנהג, כמו
 שבארנו; אבל במקום שיש מנהג - הלך אחר מנהג
 המדינה, ואחר לשון רב אנשי המקום הידועה להן.

פרק כט

א. שלשה - אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין
 תורה: החרש, השוטה, והקטן. אבל חכמים תקנו שיהיה
 החרש והקטן נושא ונותן במטלטלין ומעשיו קימין,
 משום כדי חייו.
 ב. החרש כיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא
 מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ברמיה
 במטלטלין, אבל לא בקרקע. אף במטלטלין, לא יתקיימו
 מעשיו, עד שבדקין אותו בדיקות רבות, ומתשכין בדרך.
 ג. אדם ששומע ואינו מדבר, או מי שנשתתק - מקחו
 מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קימות בכל, בין
 במטלטלין בין בקרקע; והוא שיבדק בדרך שבדקין
 לגיטין, או יכתב בכתב ידו.
 ד. השוטה - אין מקחו מקח, ואין ממכרו ממכר, ואין
 מתנה ממתנותיו קימת. ובית דין מעמידין אפוטרופוס
 לשוטנים, בדרך שפעמיים לקטנים.
 ה. מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנכפין - בעת
 שהוא שפוי, כל מעשיו קימין, וזוכה לעצמו ולאחרים,
 ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שמא
 בסוף שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה.
 ו. קטן עד שש שנים, אין הקנייתו לאחרים כלום. ומשש
 שנים עד שיגדיל, בודקין אותו: אם יודע בטיב משא ומתן
 - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, בין בדרך
 מרבה בין בדרך מועט, בין מתנת בריא בין מתנת שכיב
 מרע. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא
 יבטל ולא ימצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל
 במטלטלין; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל.
 ז. במה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפוטרופוס; אבל
 אם היה לו אפוטרופוס - אין מעשיו כלום אפלו
 במטלטלין, אלא מדעת האפוטרופוס; שאם רצה לקיים
 מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין, מקיים.
 ח. בודקין את הקטן לידע אם יודע טיב משא ומתן או
 אינו יודע, עד שיגדיל; לפי שיש שם קטן נבון שהוא יודע
 והוא בן שבע, וגש אחר, שאפלו הוא בן שלש עשרה -
 אינו יודע טיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן
 שאין לו אפוטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין, וטעה - דינו
 כדין הגדול: פחות משתות, מחילה; שתות, קנה ותחזר
 ההוניה; יתר על שתות, בטל המקח, כמו שבארנו. אני
 אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קימין במטלטלין, אלא
 בשמשך או המשיך. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר

ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב -
אף על פי שמכין אותו, מעשיו קיימין. וכן כל מי שקנו
מידו בשבת - הקנין קיים, וכותבין לאחר השבת ונותניו.
ברייך רחמנא דסייען

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ה

הלכות זכיה ומתנה

ענין אלו ההלכות, לידע דין זוכה מן ההפקר, היאך קנה
ובמה קנה, ודין נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת
ואיזו מתנה אינה חוזרת. ובאור כל הדינים האלו -
בפרקים אלו.

פרק א

א. ההפקר - כל המחזיק בו, זכה. וכן המדברות והנהירים
הגדולים, כל שבהן הפקר, וכל הקודם בו זכה, כגון
העשבים והעצים והפרות של האילנות של יער וכיוצא בהן.
ב. הצד דגים מן הימים והנהרות, או שצד עופות או מיני
חיה - הואיל ואין להן בעלים, זכה; ובלבד שלא יצוד
בשדה חבירו; ואם צד שם, קנה. ואם היו הדגים בביכר
[כלוב] של בעלים, וכן חיה ועוף שביכירין - אף על פי
שהוא ביכר גדול והוא מחסר צידה, הרי הן של בעלי
הביכירין; והצד משם, הרי זה גזלן.
ג. אכל הלוקח דגים מתוך מצודתו [חכח] של חבירו
כשהיא בתוך הים, או שלקח חיה ממצודתו כשהיא
פורסה במדבר - הרי זה אסור מדברי סופרים; ואם היתה
המצודה כלי, ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן.
ד. הפורש מצודה בשדה חבירו, וצד בה חיה או עוף -
אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה, קנה. ואם היה
בעל השדה עומד בצד שדהו, ואמר: זכתי לי שדי' - קנה
בעל השדה, ואין לבעל המצודה כלום.
ה. דגים שקפצו לתוך הספינה, קנה בעל הספינה; שזו
כחצר המשתמרת היא, ואינה חצר המהלכת, שהמים הן
שמוליקין אותה, ואינה הולכת מחמת עצמה.
ו. גר שמת, ולא הוליד בנים בישראל אחר שנתגיר - אין
לו יורשין; אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו, זכה בהן, ואין
בעל המצר יכול לסלקו בדימים, שזו כמתנה היא.
ז. שתי שדות בנכסי הגר, ומצר אחד ביניהן, החזיק באחת
מהן לקנותה - קנינה. החזיק בה לקנות אותה ואת חבירתה
- זו שהחזיק בה, קנה; אבל חבירתה, לא קנה. החזיק בה
כדי לקנות את חבירתה, לא קנה אחת מהן: בחבירתה, מפני
שלא החזיק בה; וזו, מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה.
החזיק בה לקנותה ולקנות את חבירתה ואת המצר
שביניהן, או שהחזיק במצר לקנות את שתייהן - הרי זה
ספק; ואם בא אחר והחזיק בה לקנותה, זכה האחרון.
ח. וכן שני בתים זה לפניו מזה, שהחזיק באחד מהן
לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה שהחזיק בו

ואני אומר, שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו, וכשנעשה
בן עשרים לא מתה - אינו יכול לחזור; שבין שלקח המעות,
ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא בן עשרים ולא
מתה - נתקיימה ביד הלוקח, שהרי רצה בממכרו.
יח. השכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קיימין.
ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו
יודע מה יעשה - אין מעשיו כלום, והרי הוא כשוטה או
בקטן פחות מכן שש.

פרק ב

א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח
שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה; ואם רצה לקח,
אין המוכר יכול לחזור בו; ואם לא רצה, תחזור לבעליה.
לפיכך, כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח עמו;
ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר (שכותב את שטר
המכירה), ואפילו מכר שדה מפני רעתה.
ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו -
יד האדון על העליונה; אם רצה לקיים מעשיו, הרי אלו
קיימין וקנו; ואם לא רצה, בטלו כל מעשיו. ובדברים
בלבד הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות
ממנו כלום.
ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה,
בין בנכסי צאן ברזל שהקניסה לו, בין בדברים שיחד לה
בכתבתה, בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות, בין במטלטלין,
וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה;
רצה, לקיים; רצה, לבטל הכל. אבל הבעל שמכר או שנתן
- בין קרקע שהקניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע
שהקניס לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה -
אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, הרי כל
מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי
לבעלי.
ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין מטלטלין -
יד האשה על העליונה; רצתה לבטל, מבטלת; ואם קיימה
מעשיו, קנו הלוקחין.
ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין
שנתן לה משלו - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר
או נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם.
וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת
שעבוד הכתובה; ואם תבוא לטרף [לגבות], טורפת, אלא
אם כתבה ללוקח תחלה, וקנו מידה.
ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא
קנה; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות
אישות. בית דין שמכרו או שלקחו בנכסי יתומים, בין
בקרקע בין במטלטלין, וכן האפיטרופסין, בין שמנו
אותם בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח,
וממכרן ממכר. אבל מתנתם אינה כלום, שאין אדם נותן
דבר שאינו שלו.

מתוך מהדורת חזק

שנה: כל המחזיק בהן בדרך מדרכי הסוקה שבארנו
בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות.
ב. ביצד? הלוקח קרקע מחברו, והחזיק בה באכילת
פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי ההפקר, או
בנכסי הגר - אפלו אכל פרות האילן כמה שנים, לא
קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה
בגוף הארץ, או יעבד עבודה באילן. ומעשה באשה אחת
שאכלה פרות דקל שלש עשרה שנה, ובא אחד והחזיק
באילן בעבודה שעבד בגוף האילן; ובא מעשה לפני
חכמים, ואמרו: זה האחרון קנה.
ג. יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח, לא קנה
עדן; ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר, או בנכסי
הפקר, וכיוצא בהן - קנה. ביצד? המוצא פלטורין
[ארמונות] גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר,
וסיד בהן סידור אחד, או כיר [צייר] בהן פיור אחד, כגון
אמה או יתר כנגד הפתח - קנה.
ד. הוצר צורה בנכסי הגר, קנה. המציע מצעות
[מחצלות] בנכסי הגר, קנה. הגר [חורש] את השדה
בנכסי הגר, קנה. המפצל [חותך] זמורות הגפן או שריגי
[ענפי] האילנות וכפות התמרים בנכסי הגר - אם דעתו
לעבודת האילן, קנה; ואם דעתו להאכיל העצים
לבהמה, לא קנה.
ה. ביצד? היה כורת מכאן ומכאן, הרי חזקתו שנתפון
לעבודת האילן; היה כורת מרוח אחת, אינו מתפון אלא
לעצים. וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה - אם דעתו
למקן הארץ, קנה; ואם לעצים, לא קנה.
ו. ביצד? לקט הגס [עצים גדולים] והדק [עצים קטנים],
הרי זה בחזקת שנתפון למקן את הארץ; לקט הגס והגית
הדק - הרי זה בחזקת שנתפון לעצים. וכן המשוה פני
הארץ - אם דעתו למקן הארץ, קנה; ואם דעתו להשוות
מקום שיעמיד בו גרן, לא קנה.
ז. ביצד? היה לוקח עפר המקום הגבוה ונותנו למקום
הנמוך, הרי זה מתקן הארץ. ראינוהו שאינו מקפיד על
זה, אלא משליף העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה
- הרי זה בחזקת שאינו מתפון אלא להשוות מקום לדיש.
וכן הפותח מים לתוך הארץ - אם למקן הארץ, קנה; ואם
לצוד הדגים, לא קנה.
ח. ביצד? עשה מקום שיקנסו בו המים בלבד, הרי זה
מתפון למקן הארץ; עשה שני פתחים, אחד להקנים ואחד
להוציא, הרי זה מתפון לצוד דגים.
ט. הבונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד
להם דלתות - קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף
הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ
שאינו קונה, שהרי לא הועיל בגדר זה, מפני שהוא רחב
ביותר ומפלש; ואין צורת אותו הבגן מועלת לו, עד
שיעמיד דלתות.

בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את השני, אף זה
שהחזיק בו לא קנה.
ט. המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הכתובה
באותו השטר - לא קנה אלא השטר בלבד, לצד אותו על
פי צלוחיתו וכיוצא בה.
י. שדה המסימת במצריה - בין שהכיש בה מבוש אחד
[חפר חפירה אחת], קנה כלה. ואם אינה מסימת במצריה
- קונה ממנה באותו מבוש, כדי שילף הצמד [זוג שוורים
שחורשים יחד] בשעת חרישה ויחזור. והמצר [גבול]
והחצב [צמח ששורשיו חוצבים לעומק] שמתחמין בו
התחומין, מפסיקין בנכסי הגר; וכל המחזיק בשדה, לא
קנה אלא עד המצר או עד החצב.
יא. כל המפסיק לפאה, מפסיק בנכסי הגר. ביצד? כגון
שהיה שם נחל או אמת המים וכיוצא בהן, לא קנה אלא
עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק רשיות שבת, מפסיק
בנכסי הגר, כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או
פרמלית; אפלו היה ביניהן רשות שחולקת לגיטין.
יב. כל דבר המפסיק לטמאה, מפסיק בנכסי הגר. ביצד?
כגון שנקנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה אחרת בצדה,
ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה אם לא - כל מקום
שמחזיקין אותו לטמאה, הרי הוא במקום אחר מופלג
בפני עצמו.
יג. בקעה גדולה שיש בה שדות הרבה, וכלן של גר אחד,
ולא היה ביניהן לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים
המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את
כלה - כל הנקרא על שם אותו הגר, קונה אותו.
יד. גוי שמכר משלטלין לישראל, או קנה משלטלין
מישראל - קונה במשיכה, ומקנה במשיכה או בדמים.
אכל הקרקע - אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר,
ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר; שאין דעתו
סומכת אלא על השטר. לפיכך, ישראל שלקח שדה מן
הגוי, ונתן הדמים, וקדם שיחזיק בה בא ישראל אחר
והחזיק בה בדרך שמחזיקין בנכסי הגר - זכה האחרון,
ונותן לראשון את הדמים; מפני שהגוי, מצד שלקח
הדמים, סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שיגיע השטר
לידו; ונמצאו נכסים אלו בנכסי הגר - כל המחזיק
בהן, זכה.
טו. כמה דברים אמורים? במקום שאין בו משפט ידוע
למלך; אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה
בקרקע אלא למי שכותב שטר, או הנותן דמים, וכיוצא
בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל דיני
המלך במקומו, על פיהן דיניו.

פרק ב

א. נכסי גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושדה
שמכרה הגוי לישראל ועדין לא החזיק בה - כלן דינן

ד. בדרך שאין צריכין עדים לענין מקח וממכר אלא
לגלות הדבר בלבד, אם היתה שם טענה וכפינה - כן
במתנות ובמחילות, אין צריכין עדים אלא מפני המשקרון.
ה. כשם שהמוכר צריך לסים הממכר כמו שבארנו, כן
הנותן. כיצד? הכותב לחברו: 'קרקע מוכסי נתונה לך',
או שכתב לו: 'כל נכסי קנויין לך חוץ ממקצתן' - הואיל
ולא סים הדבר שנתן לו, ואינו ידוע - לא קנה כלום;
ואינו יכול לומר לו: 'תן לי פחות שבנכסך', עד שסיים
לו המקום שנתן לו. אבל אם אמר לו: 'חלק כן וכן
בשדה פלונית' - הואיל וסיים השדה, אף על פי שלא סים
החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה השדה.
ו. כל הנותן מתנה על תנאי, בין שהתנה הנותן בין
שהתנה המקבל, והחזיק המקבל וזכה בה - אם נתקיים
התנאי, נתקיימה המתנה; ואם לא נתקיים התנאי, בטלה
המתנה, ויחזיר פרות שאכל; והוא, שיהיה התנאי כראוי.
ז. כבר בארנו, שכל התנאין שיש במתנות או במקח
וממכר, צריך שיהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ותנאי
קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקיימו; ואם חסר אחד
מכל אלו - התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי.
ח. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו
צריך לכפל התנאי. כזה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי
נוטה. ורבותי הורו שאין צריך לכפל את התנאי ולהקדים
הן ללאו, אלא בקדושים וגיטין בלבד; ואין לדבר זה ראיה.
ט. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה; בין
שהתנה להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצוב,
או כל ימי חייו של אחד מהן, או כל ימי חייו של פלוני
- הרי זו מתנה, בין במטלטלין בין בקרקע; ואוכל פרות
כל זמן המתנה.
י. האומר לחברו: 'שור זה נתון לך במתנה על מנת
שתחזירה', הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש ומחזר.
אמר לו: 'על מנת שתחזירה לי' - אינו קדוש, שלא התנה
עליו אלא שיחזיר לו דבר הראוי לו. וכן כל כיוצא בזה.
יא. אסור לישראל לתן מתנת חנם לגוי, אבל נתן הוא
לגוי תושב, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה,
או מכר לנכרי" - במקירה, לא במתנה. אבל לגוי תושב -
בין במקירה בין בנתינה, מפני שאתה מצוה להחיותו,
שנאמר: "גר ותושב וחי עמך", כלומר: לא יהיה זה העני
פחות מגוי תושב שהוא חי עמך.
יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל והאדון;
אלא שהאדון קונה הגוף, והבעל קונה אותה לפרות.
יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה בה רשות,
ולעבד על מנת שאין לרבו בה רשות - קנה הבעל, וקנה
האדון. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה הנותן
בגופה של מתנה שתהיה לכה וכה - לא קנה האדון ולא
קנה הבעל.
יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: 'הרי המעות
האלו נתונים לך במתנה על מנת שתאכלי בהן ותשתי

י. המפיץ זרע לתוך התלמים, לא קנה; שבעת שהשליך
הזרע, לא השביח כלום; ובעת שצמח והשביח - שבת
הבא מאליה הוא, ואינו קונה.
יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה מחיצה
אחרת על גבה - לא קנה, ואפילו נבלעה מחיצה
המתחונה, ויהי העליונה קנימת; שבעת שבנה לא הועיל,
ובעת שהועיל מאליה בא המעשה.
יב. המחזיק בנכסי הגר ובהפקר, והוא אין דעתו לקנות
- אף על פי שבנה וגדר, לא קנה.
יג. העורך בנכסי הגר, ובסבור שהן שלו - לא קנה; עד
בנכסי גר זה, ובסבור של גר אחר - הואיל ונתפסו במעשיו
אלו לקנות מן ההפקר, הרי זה קנה.
יד. היה משכון ישראל ביד הגר, וכשמת הגר בא ישראל
אחר והחזיק במשכון - מוציאין אותו מידו; שפיון שמת
הגר, בטל שעבודו.
טו. היה משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר
והחזיק בו - לוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, והאחרון
קונה את השאר.
טז. במה דברים אמורים? בשלא היה המשכון בחצר
הראשון; אבל אם היה בחצר - חצרו קונה לו שלא מדעתו,
כמו שבארנו בענין מציאה, ואין לזה האחרון כלום.
יז. גר שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, והיו בהם עבדים
גדולים - קנו עצמן בגי חורין. אבל העבדים הקטנים -
הרי הן בבהמה, וכל המחזיק בהן זכה; וכבר בארנו דרכי
החזקה שיקנו בה את העבדים.
יח. גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא
מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת - פלן חבין
להחזיר. החזירו פלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה
אמת היתה, ובראשונה מת, או מת בנו מקדם, או הפילה
אשתו - כל המחזיק בשניה, קנה; ובראשונה, לא קנה.
פרק ג
א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה, אלא
באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם
מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או ימשך דבר שאין
דרכו להגביה, או יקנה באחד משאר הדרכים
שהמטלטלין נקנין בהן. ואם קרקע או עבדים נתן לו -
עד שיחזיק בדרך שמחזיק הלוקח, או עד שיגיע שטר
מתנה לידו. אבל בדברים - לא זכה המקבל, אלא כל אחד
מהן עדין יכול לחזר בו.
ב. מחל לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון
שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד,
ואינו צריך דבר אחר, כמו שבארנו.
ג. וכן האומר לחברו: 'מנה שיש לי בידך, תנה לזה' -
קנה, ואין אחד מהן יכול לחזר בו; בין שנתן המנה לזה
בחוב שהיה לו אצלו, בין שנתנו לו מתנה, בין שהיה
המנה חוב אצלו, בין שהיה פקדון בידו, כמו שבארנו.

45 ובקש שמעון ולא מצאהו - יחזיר לראובן. מת שמעון
46 בחיי ראובן - יחזיר לראובן או ליוחנן. מת ראובן בחיי
47 שמעון - יתן המאה לשמעון או ליוחנן; שמעון לקיים
48 דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא בריא, שהרי
49 המאה בידו של שליח עדין.

50 ו. אין אדם זוכה במתנה לחבירו, עד שיהיה הזוכה גדול
51 וכן דעת, אחד איש ואחד אשה, ואפלו אשת איש, ואפלו
52 עבד ושפחה. אבל הגוי אינו זוכה; הואיל ואינו ראוי
53 לשליחות לעולם, כן אינו זוכה לישראל. וכשם שאין
54 ישראל נעשה שליח לגוי, כן אינו זוכה לגוי.

55 ז. קטן שנותנין לו צרור וזרקו, אגוז ונוטלו - זוכה
56 לעצמו, ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה - לא לעצמו, ולא
57 לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה, לא לעצמו ולא לאחרים;
58 והמזכה לשוטה על ידי בן דעת, זכה. אבל החרש זוכה
59 לעצמו, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

60 ח. זכין לקטן, אפלו בן יום אחד, ולגדול, בין בפניו בין
61 שלא בפניו. וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על
62 פי שאינו עומד שם; כיון שהגיעה המתנה לחצרו, כאלו
63 זכה לו בה אחר.

64 ט. במה דברים אמורים? בחצר המשמרת. אבל בחצר
65 שאינה משמרת, כגון שדהו וחרבתו - עד שיהיה עומד
66 בצדה ויאמר: 'זכת לי שדי'. וכן ארבע אמות של אדם
67 שהוא עומד בצדו, קונין לו בסמטה, או בצדי רשות
68 הרבים, או בחצר שאין לה בעלים. אבל ברשות הרבים,
69 או בשדה חבירו - אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו.
70 קטנה, תזכה לה חצרה, וארבע אמות שלה; אבל הקטן
71 אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו או שיוזקה לו אחר.

72 י. המתנה כגט, שאין אדם יכול למסור דברים לשליח.
73 כיצד? אמר לשלישה: 'אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו
74 ויחתמו בשטר מתנה, ויתנוהו לפלוני' - אין זה פלוס;
75 ואם אמרו לאותן העדים, וכתבו ונתנו למקבל - לא קנה.
76 וכן אם אמר לשנים: 'כתבו וחתמו בשטר מתנה, ויתנוהו
77 לפלוני' - אינן יכולין לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן
78 כותבין, כמו הגט.

79 יא. הכותב בשטר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', או
80 שכתב: 'נתתי לפלוני', או: 'הרי היא שלו' - הרי זה
81 זכה, כשיגיע השטר לידו. אבל אם כתב בשטר: 'אתנה
82 לו' - אף על פי שהעידו עליו עדים, לא זכה המקבל, עד
83 שיאמר לעדים: 'כתבו שטר מתנה ותנו לו', וכותבין
84 ונותנין; שאין המקבל זוכה, עד שיגיע שטר מתנה לידו,
85 או עד שיוזקה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו.

86 יב. האומר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא אומר: 'לא
87 נתן לי' - חוששין, שמא זכה לו על ידי אחר. אבל אם
88 אמר: 'כתבתי ונתתי לך', והוא אומר: 'לא כתב ולא נתן
89 לי' - אם המקבל מתנה הוא שאמר בן - הודאת בעל דין
90 כמאה עדים הוא, והנותן אוכל פרות שדהו. ואם בן

1 בן, או 'על מנת שתלבישי בהן', או 'על מנת שתעשי
2 בהן מה שתרצי בלא רשות בעלי' - לא קנה הבעל. וכן
3 אם אמר לעבד: 'על מנת שתאכל בהן וחשתה', 'על מנת
4 שתמצא בהן לחרות' - לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.
5 טו. הנותן כל נכסיו לעבדו מתנה - קנה עצמו, ויצא בן
6 חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא, אפלו
7 מטלטלין - לא קנה כלום; שאין זה גט חרות גמור, שהרי
8 שיר בו בגט; ומתוך שלא נשתחרר, לא קנה כלום.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ה

פרק ד

11 א. המקבל את המתנה, וזכה בה, ואחר שבאת לידו והוא
12 שותק, חזר בו ואמר: 'איני רוצה בה', או 'איני מקבלה',
13 או 'הרי היא בטלה', או שאמר: 'מום זה נראה לי בה' -
14 לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך
15 המקבל אינו יכול לחזור אחר שזכה. מתנה זו שאמר
16 המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא
17 הפקר. וכל הקודם בה זכה, שהרי הפקירה המקבל אחר
18 שזכה בה. אבל אם היה צווח מעקרו - לא קנה המקבל,
19 וחוזרת לבעלים הראשונים.

20 ב. המזכה לחבירו במתנה על ידי אחר - כיון שהחזיק בה
21 האחר, כגון שמשש המטלטלין, או הגיע שטר קרקע לידו,
22 או החזיק בקרקע - זכה חבירו, אף על פי שלא הגיעה
23 מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל המקבל, ידו
24 על העליונה: אם רצה, מקבל; ואם רצה, לא יקבל. שזכין
25 לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות היא
26 לו שתתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה, אין
27 נותנין לאדם מתנה בעל כרחו.

28 ג. זכה לו על ידי אחר, ובששם המקבל שותק, ואחר כך
29 צווח ואמר: 'איני מקבלה' - הרי זה ספק, אם זה ששתק,
30 כבר רצה, וזה שחזר וצווח, חזר בו, או זה ששתק, מפני
31 שעדין לא הגיע לידו כלום, וזה שצווח, הוכיח סופו על
32 תחלתו. לפיכך, אם קדם אחר, וזכה בה לעצמו - אין
33 מוציאין אותה מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר 'איני
34 רוצה בה', הרי הפקירה, כמו שבארנו, וזה שקדם ולקחה,
35 מן ההפקר זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים והפסוקה
36 מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידו; שמא
37 המקבל הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה; ובכרשות
38 בעליה הראשונים היא קיימת עדין.

39 ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו
40 המאה על ידי גוי - אם אמר לו: 'זכה במאה זו לשמעון',
41 או: 'יתן מאה זו לשמעון' - אינו יכול לחזור בו; אבל אם
42 אמר לו: 'הילך מאה זו לשמעון' - יכול לחזור בו, עד
43 שיגיע המאה ליד שמעון.

44 ה. הלך לוי במאה זו שנסתלקה בידו להוליקה לשמעון,

הדבר מסור לדנים: כל מי שדעתו נוטה להעמיד שדה
זו בידו, יעמידו.

ז. במה דברים אמורים? בשטר שאין בו קנין, אלא קנה
שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי הוא משניהם
שהגיע שטרו לידו תחלה. אבל אם היה בכל שטר מהן
קנין - כל שקדם לו הקנין, זכה; וישאלו העדים. וכן אם
היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה, קנה
הראשון.

ח. שני שטרות היוצאין על שדה אחת בשם קונה אחד,
ואין זמנם שנה, אם היה שטר אחד משניהן מכר והאחרון
מתנה (אם היה השטר הראשון מתנה, והשני שאחריו
מכר - לא בטל האחרון את הראשון, שיש לו זמן שיהיה
לא אחריות חזר וכתב בשם מכר, אף על פי שלא היה
כתוב שם אחריות, שאחריות טעות סופר הוא. וכן אם
הראשון מכר והשני מתנה) - קנה השדה מזמן ראשון,
שלא כתב לו שטר המתנה אלא ליפות את כחו משום דין
בן המכר.

ט. היו שני השטרות במכר או שניהם במתנה - אם
הוסיף בשני כלום - הרי הראשון קיים; שלא כתב השני
אלא מפני התוספת. ואם לא הוסיף - בטל השטר השני
את הראשון, ואין לו אחריות אלא מזמן שני. לפיכך, כל
הפרות שאכל הלוהק מזמן ראשון עד זמן שני, מחזיר
אותן. ואם היה על אותה השדה חק למלך בכל שנה -
הנותן או המוכר נותן אותו החק, עד זמן השטר השני.

פרק ו

א. לעולם אומדין דעת הנותן: אם היו הדברים מראין
סוף דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי שלא פירש.
פיצד? מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת, ועמד
וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה, ואחר כך בא
בנו - אין מתנתו קיימת; שהדברים מוכיחין, שאלו ידע
שכנו קיים, לא היה נותן לזה כל נכסיו. לפיכך, אם שיר
מנכסיו כל שהוא, בין קרקע בין משלטלין - מתנתו קיימת.
ב. וכן הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו, בין שהיה
בריא בין שהיה שכיב מרע, אפילו היה הבן קטן המטל
בעריסה - לא עשהו אלא אפוטרופוס, והרי הוא בכל
הנכסים כאחד מאחיו; אמדן דעת הוא, שלא נתבונן אלא
להיות אחי נשמעין לו. ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין
משלטלין - זכה הבן במתנה.

ג. במה דברים אמורים? שכתב לבן בין הבנים. אבל אם
כתב כל נכסיו לבן בין הבנות, או לבת בין הבנות, או
לאחד מן היורשין בין שאר היורשין - אף על פי שלא
שיר כלום, מתנתו קיימת.

ד. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו, בין בריא בין שכיב מרע
- אף על פי שקנו מידו, לא עשה אותה אלא אפוטרופא
על יורשיו; בין שהיו יורשיו בניו ממנה, או מאחרת, או

המקבל הוא שאמר: 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר:
'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שלישי, עד
שיודע הדבר היאך הוא.

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: 'זו שפתחת ידי, אינה מתנה
בדי, אלא שומר אני עליה', וכיוצא בו, או שאמר:
'בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתי', או: 'בעל
כרהי באנסי', או 'בטעות', וכיוצא בדברים אלו - דבריו
קיימין; ונשבע על זה שבועת הסת, ותחזר לבטלה.
יד. טען הנותן ואמר: 'שומר אתה עליה', או שאמר:
'שלא מדעתי נתתי', או 'גולה היא בידך', וזה אומר:
'אתה נתתה לי' - נשבע המקבל שבועת הסת, ונפטר.

פרק ה

א. הנותן מתנה, בין בריא בין חולה - צריך שתהיה
גלויה ומפורסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתר ותנו לו' -
אינה כלום; שזה מערים הוא, כדי לאבד ממון אחרים,
שיחזרו וימכרו אחר שיתן.

ב. לפיכך, כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו: 'ואמר
לנו פלוני הנותן, שבו בשוקים וברחובות, וכתבו לו מתנה
גלויה ומפורסמת', וכיוצא בענינים אלו - חוששין לה
שמה מתנה מסתרת היא, ולא זכה המקבל.

ג. הכותב שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה מסתרת
והאחרונה גלויה ומפורסמת - אחרון קנה. ואפילו היתה
הראשונה סתם, ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי
אלא מתנה סתם - האחרון קנה.

ד. כבר בארנו, שהמסור מודעה, ואחר כך נתן מתנה -
המתנה בטלה, ואף על פי שאין שם אנסי; שאין הולכין
במתנה, אלא אחר דעת הנותן; והואיל וגלה דעתו שאינו
רוצה בה, מתנתו בטלה. לפיכך, מי שהיו הדברים
מוכיחין שאין דעתו לתן מתנה זו - אף על פי שנתנית
המתנה גלויה, ונמצא שנתנה מקדם מתנה מסתרת - הרי
שתי המתנות בטלות: הראשונה, מפני שהיא מסתרת;
והשנייה, מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זו
המתנה, שנמצאת כמו מודעה לה.

ה. מעשה באחד שרצה לשא אשה, ואמרה לו: 'איני
נשאת לך, עד שתכתב לי כל נכסיו'; שמע בנו הגדול,
וצוח על שמניחו ריקן; אמר לעדים: 'לכו והחבאו
וכתבו לו כל נכסיו מתנה', ואחר כך כתב לזו כל נכסיו,
ונשאה. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: 'לא הבן קנה
ולא האשה קנת; שהרי שלא ברצונו כתב לה, וכאנוס
ביצרו הוא, שהרי גלה דעתו במתנה הראשונה, אף על
פי שהיא בטלה מפני שהיא מסתרת'. וכן כל כיוצא
בענינים אלו.

ו. שני שטרות שזמנן יום אחד, והן כתובין על שדה
אחת, בין במכר בין במתנה - אם דרך אנשי המקום לכתב
שעות, כל הקודם זכה. ואם אין דרך לכתב שעות, הרי

48 לְבָנוֹת - יִשְׁלוּ אוֹתָן בְּנוֹתָיו; אֲמַדָּן דַּעַת הוּא שְׁלֵהָן שְׁלַח.
49 וְאִם אֵין לוֹ בְּנוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת - יִשְׁלוּ אוֹתָן
50 נָשִׁי בָנָיו; שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שְׁלֵהָן שְׁלַח.
51 טו. הַמַּשְׁיָא בְּנוֹ גְּדוֹל לְבַתּוּלָה בְּבִית, קָנָה הַבֵּית; וְהוּא,
52 שִׁיְהִי נְשׂוּאִין רִאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן, וְלֹא הִשְׂיָא הָאָב בֶּן אַחֵר
53 קֹדֶם לוֹ, וְלֹא שִׁיר הָאָב בְּזֶה הַבֵּית שִׁיחַד לוֹ כְּלוּם. וְדָבָרִים
54 אֵלּוּ בְּהִלָּכָה שָׂאִין לָהּ טַעַם הֵן, וְנִגְעוּ חֻמִּים בְּדָבָר זֶה
55 מֵאֲמַדָּן הַדַּעַת, שֶׁמֶרֶב שְׂמִיחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גָּמַר וְהִקְנִהוּ הַבֵּית,
56 שֶׁהָיָה לֹא שִׁיר בּוֹ לַעֲצֻמוֹ כְּלוּם; לְפִיכָף, אִם שִׁיר שֶׁם אֶפְלוּ
57 פֶּה אַחֵד, לֹא קָנָה הַבֵּית. יַחַד לוֹ בֵּית וְכָלִי בֵּית - אִף עַל
58 פִּי שִׁשִּׁיר בְּבִית כָּלִי אַחֵד לַעֲצֻמוֹ, אוֹ הִיָּה לוֹ שֶׁם אוֹצֵר
59 [מִחֲסוֹן תְּבוּאָה] וְכִיּוּצָא בּוֹ - קָנָה כָּלִי הַבֵּית, אֲכָל הַבֵּית לֹא
60 קָנָה.
61 טז. יַחַד לוֹ בֵּית וְעַלְיָה - בֵּית, קָנָה; עַלְיָה, לֹא קָנָה. וְכֵן
62 אִם יַחַד לוֹ בֵּית וְאֶכְסְדָּרָה [מִרְפֶּסֶת], לֹא קָנָה אֶכְסְדָּרָה. שְׁנֵי
63 בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה - לֹא קָנָה אֲלֵא הָאֶחָד שְׁנֵשָׂא בּוֹ.
64 יז. כָּכָר בְּאֶרְנוֹ בְּנִשְׂוֵאִין, שֶׁשְּׁנַיִם שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם שְׂדוּכִין
65 וּפְסָק זֶה עַל יְדֵי בְנוֹ וְזֶה עַל יְדֵי בָתּוֹ, וְאָמְרוּ: 'כַּמָּה אֶתָּה
66 נוֹתֵן לְבִתְךָ?' 'כָּף וְכָף'; 'כַּמָּה אֶתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ?' 'כָּף
67 וְכָף'; וְעִמְדוֹ וְקִדְשׁוֹ - קָנוּ בְּאֶמְיָהּ זֶה; וְאֵין קוֹנִין בְּאֶמְיָהּ
68 זֶה, עַד שֶׁעַת הַנִּשְׂוֵאִין, שֶׁכָּל הַפּוֹסֵק, דַּעַתוֹ לְכַסֵּס. וְצָרִיכִין
69 שִׁיְהִי הַדָּבָרִים שֶׁפָּסְקוּ מִצְוִיִּין בְּרִשְׁתָּן, שָׂאִין אֲדָם מִקָּנָה
70 לְחִבְרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ. וְדָבָרִים אֵלּוּ
71 לֹא נִתְּנוּ לְהַפְתָּב; לְפִיכָף אֵינָן כְּשִׁטָּר, {עַד} שִׁיטְרָף בָּהֶן.
72 יח. הַמִּקְדָּשׁ אֵת הָאִשָּׁה - אֶפְלוּ קִדְשָׁהּ בְּאֶלֶף דִּינָר, בֵּין
73 שְׁחִזְרָה הִיא בֵּין שְׁחִזּוֹר הוּא, בֵּין שְׂמַת הוּא בֵּין שְׂמִתָּהּ הִיא
74 - אֵין הַקְדוּשִׁין חוֹזְרִין לְעוֹלָם, אֲלֵא הָרִי הֵן מִתְּנָה גְּמוּלָהּ
75 שָׂאִין לָהּ חֲזָרָה.
76 יט. וְאִם הָיוּ קְדוּשֵׁי טַעוֹת, חוֹזְרִין הַמַּעוֹת.
77 כ. וְהַמִּקְדָּשׁ אֲחֻתּוֹ, הַמַּעוֹת מִתְּנָה; אֲדָם יוֹדַע שָׂאִין
78 קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעֲרִיּוֹת, וְאֵין זֶה טוֹעָה, אֲלֵא גָמַר וְנָתַן
79 לְשֵׁם מִתְּנָה.
80 כא. הַשּׁוֹלַח סְבֻלוֹת [מִתְּנוּת] לְבֵית חָמִי - בֵּין מִרְבִּין
81 בֵּין מוֹעֲטִין, בֵּין שֶׁאֲכָל שֶׁם סְעוּדַת אֲרוּסִין בֵּין לֹא אֲכָל,
82 בֵּין שְׂמַת הוּא בֵּין שְׂמִתָּהּ הִיא, אוֹ שְׁחִזּוֹר בּוֹ הָאִישׁ - יַחֲזִירוּ
83 הַסְבֻּלוֹת פֶּלֶן, חוּץ מִן הַמֶּאֱכָל וְהַמִּשְׁקָה.
84 כב. וְכֵן פְּלִים מוֹעֲטִין שֶׁשְּׁלַח לָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית
85 אֲבִיהָ - אִם נִשְׁתַּמֵּשָׁה בָּהֶן וְכָלִי אוֹ אֲבִדּוּ, אֵינָן מִשְׁתַּלְּמִין.
86 אֲכָל אִם הָיוּ קִימִין - חוֹזֵר הַפֶּל, וְגוֹבָה אוֹתָן בְּבֵית דִּין;
87 שֶׁהַדָּבָר יוֹדַע, שֶׁלֹּא שֶׁלְּחָם אֲלֵא דָּרָךְ נוֹי בְּלִבָּהּ.
88 כג. חֲזָרָה הִיא בּוֹ, חוֹזֵר הַפֶּל; וְאֶפְלוּ הַמֶּאֱכָל וְהַמִּשְׁקָה,
89 נוֹתְנֵת דָּמִי בְּזוֹל. וְכָכָר הַסְּפִימוֹ הַגָּאוֹנִים, שָׂאִם הָיוּ דָּמִי
90 הַמֶּאֱכָל וְהַמִּשְׁקָה שִׁשָּׁה - מְשַׁלְּמַת אֲרֻבָּעָה, אִם חֲזָרָה בָּהּ;
91 שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ מִתְּנָה זֶה, אֲלֵא וְדַעַתוֹ שֶׁלֹּא תַחֲזוֹר בּוֹ.
92 כד. הוֹרִי רְבוּתִי, שָׂאִם הִיָּה מִנְהַג הַמִּדְיָנָה שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל
93 אֲרוּס סְעוּדָה וְיִאֲכִיל רַעֲיוֹ, אוֹ יַחֲלַק מַעוֹת לְשִׁמְשׁוֹן
94 וְלַחֲזָנִין וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְעָשָׂה כְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׁין כָּל הָעָם, וְחֲזָרָה

1 אֲחִיו, אוֹ שֶׁאֵר יוֹרְשִׁיו. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קָרָקַע בֵּין
2 מִטְּלָטְלִין - קָנָת כָּל שְׂכֵתָב לָהּ.
3 ה. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּנִשְׂוָאָה. אֲכָל אִם כְּתָב כָּל נְכָסִיו
4 לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, אוֹ גְרוּשָׁה - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיר כְּלוּם,
5 הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר כָּל אֲדָם וּמִתְּנָתוֹ קִימָת.
6 ו. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסִיו לְאֶחָד מִבָּנָיו וְלֹא אַחֵר - קָנָה הָאֶחָד חֲצִי
7 הַנְּכָסִים בְּמִתְּנָה, וְנִשְׁאָר הַחֲצִי לְבָנָיו; וְהַבֵּן שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ,
8 אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל שֶׁאֵר אֲחִיו.
9 ז. וְכֵן אִם כְּתָב כָּל נְכָסִיו לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא אַחֵר - הָאֶחָד קָנָה
10 מִחֲצָה, וְאִשְׁתּוֹ אֶפּוֹטְרוֹפִיָּא עַל הַמִּחֲצָה.
11 ח. הָאִשָּׁה שֶׁקָּנָת כָּל נְכָסִי בְּעַלָּהּ בְּמִתְּנָה - אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ,
12 וְתַקְרַע; לְפִיכָף, אִם יֵצֵא עָלֶיהָ שִׁטָּר חוֹב, וְהִלְכוּ כָּל הַנְּכָסִים
13 בְּחוֹבוֹ שֶׁקָּדֶם הַמִּתְּנָה - תִּשְׁאָר הִיא בְּלֹא כְּלוּם, וְלֹא תִקַּח
14 בְּכֻתְבָּתָהּ שֶׁקָּדְמָה הַחוֹב; שֶׁאֲמַדָּן דַּעַת הוּא, שֶׁבְּהִנְיָה
15 הַבָּאָה לָהּ בְּשִׁמוּעָה זֶה שְׂכֵתָב לָהּ כָּל נְכָסִיו, אֲבָדָה כָּל זְכוּת
16 שֶׁשִּׁשׁ לָהּ בְּנְכָסִים חוּץ מִמִּתְּנָה זֶה.
17 ט. וְכֵן הַכּוֹתֵב נְכָסִיו לְבָנָיו, בֵּין זָרִים בֵּין נְקֻבוֹת, בֵּין
18 בְּרִיא בֵּין שְׂכִיב מְרַע, וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ עֲמָהָן קָרָקַע כָּל שֶׁהוּא
19 - הוֹאִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתָּף בֵּין הַבָּנִים, וְלֹא מִקָּת - אֲבָדָה
20 כְּתֻבָּתָהּ, וְאֵינָה טוֹרֶפֶת מִנְכָּסִים אֵלּוּ כְּלוּם. אֲכָל מִנְכָּסִים
21 שֶׁיִּבְאוּ לוֹ אַחֵר אֵלּוּ, נוֹטֶלֶת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ.
22 י. כְּתָב לָהּ עֲמָהָן מִטְּלָטְלִין בְּלִבָּהּ, אוֹ שֶׁשִּׁיר לַעֲצֻמוֹ קָרָקַע
23 כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קִימָת. וְתַקְנָת גָּאוֹנִים הִיא, שֶׁאֶפְלוּ
24 שִׁיר מִטְּלָטְלִין כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קִימָת, שֶׁהָרִי הִיא
25 אוֹמְרָת: 'מִמָּה שֶׁשִּׁיר אֲנִי גּוֹבָה; וּמִתּוֹךְ שֶׁתָּרַד לָמָּה
26 שֶׁשִּׁיר, תָּרַד לְשֶׁאֵר נְכָסִים וְתַטְרֶף.
27 יא. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסִיו לְבָנָיו, וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ חֶלֶק עֲמָהָן,
28 וּמִתְּ אַחֵד מִן הַבָּנִים - הָרִי זֶה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִחֶלֶק זֶה
29 שְׂמַת, שֶׁלֹּא אֲבָדָה זְכוּתָהּ אֲלֵא מִלְטָרֶף מֵהֶן.
30 יב. הַרוֹצֵה לְהַנְשֵׂא, וְכָתֵבָהּ כָּל נְכָסִיהָ בֵּין לְבָנָהּ בֵּין לְאִחֶר,
31 וְאַחֵר כָּף נִשְׂאָת, וְנִתְּנָרְשָׁה, אוֹ מִתְּ בְּעַלָּה - מִתְּנָתָה בְּטָלָה;
32 שְׂזוּ מִבְּרִיחַת הִיא, וְלֹא כְּתֻבָּה כָּל נְכָסִיהָ אֲלֵא לְהַבְרִיחַ
33 מִבְּעַלָּה שֶׁלֹּא יִירָשָׁנָה, וְכִשְׁתִּהֶיָּה צָרִיכָה לָהּ יַחֲזִירוּ לָהּ.
34 לְפִיכָף אִם מִתָּה הִיא בְּחִי בְּעַלָּה, קָנָה הַמֶּקְבֵּל מִתְּנָה אֵת
35 הַפֶּל. וְאִם שִׁירָה כְּלוּם, אֶפְלוּ מִטְּלָטְלִין - מִתְּנָתָה קִימָת;
36 וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָרְשָׁה, אֵינָה חוֹזְרָת.
37 יג. כָּל הַנּוֹתְנִין כָּל נְכָסִיהֶן - כְּשֶׁתִּכְבֵּל הַמִּתְּנָה וְיַחֲזִירוּ כָּל
38 הַנְּכָסִין לְבַעֲלֵים הָרִאשׁוֹנִים, אֵין הַמֶּקְבֵּל מִתְּנָה מִחוּזֵר
39 פְּרוֹת שֶׁאֲכָל; שֶׁאֶפְלוּ נָתַן הָאָדָם מִתְּנָה בְּפִרוּשׁ עַל מִנָּת
40 לְהַחֲזִיר כָּל יְמֵי חַיָּי פְּלוּנִי, הָרִי זֶה אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל זְמַן
41 הַמִּתְּנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ.
42 יד. מִי שֶׁשְּׁלַח פְּלִים מִמְּדִינַת הָיִם, וְאָמַר: 'נִתְּנָנוּ אֵלּוּ
43 לְבָנָי' - הָרִי אֵלּוּ יִתְּנוּ לְבָנִים וְלְבָנוֹת; הָרִאוי לְבָנִים
44 לְבָנִים, כְּגוֹן סְפָרִים וְכָלִי מִלְחָמָה, וְהָרִאוי לְבָנוֹת לְבָנוֹת,
45 כְּגוֹן כָּלִי מְשִׁי הַצְּבוּעִים וְחָלִי [נֹסֶם] זָהָב, יִשְׁלוּ אוֹתָן
46 הַבְּנוֹת. הָיוּ רִאויִין לְזָכָרִים וְלְנְקֻבוֹת, יִשְׁלוּ אוֹתָן הַזָּכָרִים.
47 וְכֵן הַמִּשְׁלַח פְּלִים לְבִיתוֹ סֶתֶם, וְהָיוּ בָּהֶן פְּלִים הָרִאויִין

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש י"ז תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמה

מתוך מהדורת חזק

מחצה; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו, אינו מנכה לו אלא
שעור מה שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

ט. מת שמעון קדם שישא אשה, או נשא ומת בתוך ימי
המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון כלום,
שהרי אומר להם: 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

י. לפיכך אם שמח עמו ואחר כך מת שמעון, או שקרא
לו ולא בא, או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו -
הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמעון, חייב
ראובן להחזיר השושבינות ליורשי; או פלה, או בנכוי,
אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה.

יא. מת ראובן, ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי
המשטה - מקום שננהגו לגבות השושבינות מן היורשי,
כופין יורשי ראובן להחזיר בנכוי; ומקום שלא נהגו, אין
היורשי משלמין כלום.

יב. מת ראובן אחר שישא שמעון אשה ושלמו ימי
המשטה - כופין את יורשי לשלם השושבינות בכל
מקום, שהרי נתחייב אביהם לשלם. ואם פלה היה חייב
לשלם, משלמין את פלה; ואם בנכוי, משלמין בנכוי.

יג. חמשה דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין -
שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין
נשואי ראשון - שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש
שעל דעת זו שלחה. ואין בה משום רבית; אפילו שלח לו
דינר, והחזיר לו עשרה - מתר, שלא על מנת להוסיף לו
שלח. ואין השביעית משמטתה, שאינו יכול לגש אותו
ולתבעו עד שישא כדרך שישא הוא. ואין הבכור נוטל בה
פי שנים כשתחזר ליורשי, מפני שהוא ראוי, ואין הבכור
נוטל בראוי כבמחזק, כמו שיתבאר במקומו.

יד. השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשמיטה
ידו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח
והפציר בו עד שלקח, וכל פיצא באלו - אף על פי שלא
פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזור ולתבע, עד שיפירש
שהיא מלוה.

טו. וכן השולח לחברו כדי יין וכדי שמן ופרות בעת
הנשואין - אינן נגבין בבית דין, מפני שהן גמילות
חסדים; ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד.

פרק ח

א. הסומה [עיוור] או הפסח [נקטעו רגליו] או הגדם
[נקטעו ידי], או החושש בראשו או בעינו או ברגלו או
בירו, וכיוצא בהן - הרי הוא כבירא לכל דבר בממכרו
ומקחו ומתנותיו.

ב. אכל החולה שתשש פח כל גופו, וכשל מחמת החלי
עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על
המטה - הוא הנקרא 'שכיב מרע', ומשפטי מתנותיו אינן
במתנת בריא. כיצד? שכיב מרע שצוה לתן לפלוני כך
וכך, ולתן לפלוני כך וכך, בין בחל בין בשבת, בין כתב
בין לא כתב - זכו הכל כשימות בכל מה שנתן להן, ואינו

בו - משלמת הכל; שהרי גרמה לו לאבד ממנו, וכל
הגורם לאבד ממון חברו, משלם. והוא שיהיו לו צדים
כמה הוציא, שאין זה נשבע ונוטל.

יום שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"ה

פרק ז

א. מנהג פשוט ברב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה,
משלחין לו רעיו ומידעיו מעות כדי שיתחזק בהן על
ההוצאה שמוציא במשטה, ובאין אותן הרעים והמדיעין
ששלחו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשטה
או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואילו המעות שמשלחין
נקראין 'שושבינות' [ריעות], ואותם האנשים ששלחו
אותן המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים
'שושביני'.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה; הדברים ידועים, שלא
שלח זה עשרה דינרין, כדי שיאכל וישטה בזו אחד, ולא
שלח אלא ודעתו שאם ישא הוא, יחזר וישלח לו כמו
ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה, ולא החזיר לו השושבינות
הוא - הרי זה תובע בדין, ומוציא ממנו.

ג. ואינו יכול לתבעו, עד שישא כדרך שישא הוא. כיצד?
ראובן שישא בתולה, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר
כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע לראובן להחזיר
לו השושבינות, שהרי אומר לו: 'איני מחזיר לך אלא
בבתולה כמו שנתת לי'. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה,
אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

ד. עשה ראובן משטה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון
בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ועשה שמעון בפרהסיא
- אינו יכול לתבעו, שהרי אומר לו: 'איני עושה עמך אלא
כדרך שעשית עמי'.

ה. ראובן שישא, ושלח לו שמעון שושבינות, ואכל
ונשטה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן,
ובא ראובן ואכל ונשטה עמו, או שקרא לו שמעון לאכל
ולא רצה לבוא, או שהיה במדינה ושמע קול טבלה ולוח
שמכים עליו להזמין אורחים במקום שאין דרך לקרות
אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב
להחזיר לו השושבינות פלה; שהרי ידע ולא בא, או קרא
לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

ו. לא היה ראובן במדינה - מנכין לו דמי מה שאכל
ונשטה שמעון אצלו, ומחזיר שאר השושבינות. וכן אם
היה במדינה, ולא קראהו או לא הודיעו - מנכין לו, ויש
לו עליו תרעומת, מפני שלא הודיעו.

ז. וכמה מנכין? נהגו בנכוי, אם דינר אחד שלח לו
שמעון - אינו מחזיר לו כלום, שזה הוא דמי מה שאכל.
ואם יתר על דינר עד סלע שלח לו, מנכה לו מחצה.
מסלע ולמעלה, אומדין דעת המשלם.

(ח.) ושעור השושבינות - אם אדם חשוב הוא, מנכה לו

הפתיכה. לפיכך אינו חוזר, והוא שקנו מידו; שמתנת
שכיב מרע במקצת צריכה קנין, בין עמד בין לא עמד.
טז. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו
אומדין דעתו ואומרי: 'הואיל ושייר, לא נתפסן אלא
להקנות לו מחיים במתנת בריא'.
יז. אבל אם נתן לו המקצת בפרוש במתנת שכיב מרע,
שאינו קונה אלא לאחר מיתה, אינו צריך קנין, ואם עמד
- חוזר; ואם לא עמד, קנה זה המקצת. ואם היה בה קנין,
לא קנה אלא אם כן היה מיפה כחו, כמו שבארנו.
יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו, ופרש שנתן
הכל מעכשיו והקנה מחיים, שאין זו מתנת שכיב מרע, אלא
כשאר כל מתנות הבריא; שאם הגיע השטר ליד המקבל,
או שקנו מיד הנותן - קנה הכל, ואין יכול לחזור בו.
יט. הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע, וכתב בה: 'בחייה
ובמות', או: 'מחיים ובמות', בין בכל בין במקצת - הואיל
וכתוב בה 'ובמות', הרי זו מתנת שכיב מרע; שזה שכתב
בה 'ובמות', שלא יקנה אלא לאחר מיתה; וזה שכתב בה
'בחייה', סימן לישב דעתו שיהיה מחלי זה.
כ. שכיב מרע שנתן הנכסים, שהדבר גלוי שהן כל נכסים
שיש לו - הרי זו כמתנה במקצת; ואם קנו מידו ועמד, אינו
חוזר. חוששין אנו, שמא נשארו לו נכסים אחרים במדינת
הים, עד שיאמר: 'כל נכסי, שהן אלו', או שיהיה מחזק
שאין לו נכסים אלא אלו; ואחר כך תהיה מתנה בכל.
כא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, רואין: אם
כמחלק פתכם - אם מת, קנו כלן; עמד, חוזר בכלן. ואם
כנמלק אחר ששיר, וחזר וכתב, וחזר וכתב, וקנו מידו על
כל אחד ואחד - מת, קנו כלן; עמד, אינו חוזר אלא
באחרון, שהרי נתן לו כל נכסיו הנשארים.
כב. הכותב כל נכסיו לעבדו, ועמד - חוזר בנכסים, ואינו
חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.
כג. שכיב מרע שצוה מחמת מיתה, כגון שהיתה דעתו
נוטה שהוא מת ודאי, ונפר דבר זה מקבל דבריו - אף על
פי שקנו מידו במקצת - אם עמד, חוזר.
כד. והמפרש לים, והיוצא בשירה [למזבן], והיוצא
בקולר [מובל לגרדום], והמספן, והוא שקפץ עליו החלי
והכביד עליו חליו - כל אחד מארבעתן, כמצוה מחמת
מיתה הוא, ונהרי דבריו ככתובין וכמסורין, ומקנימין אותן
אם מת; ואם נצול ועמד - אפלו קנו מידו במקצת, חוזר
כדין כל מצוה מחמת מיתה.
כה. שכיב מרע שנתק מחלי לחלי - אם לא עמד ולא
הלך על משענתו בשוק, מתנתו מתנה.
כו. עמד בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת ממנו, והלך
על משענתו - אומדין אותו על פי רופאים: אם מחמת
חלי הראשון מת, מתנתו קניית; ואם לאו, אין מתנתו
קניית. ואם הלך בשוק בלא משענת - אינו צריך אמו,
אלא בטלו מתנותיו הראשונות.
כז. מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך חלי זה

צריך קנין; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן.
ודבר זה מדברי סופרים. ואף על פי שאינה קונה אלא
מדבריהן, עשו אותה כשל תורה, כדי שלא תטרוף
[ותחבלבל] דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימים.
ג. לפיכך, אם אמר: 'קנו ממני' - אפלו בשבת, קונין
ממנו, מפני שזה הקנין אינו צריך.
ד. ואין שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי', אלא כל השומע
דבריו, הרי זה עד; שאין אדם משטה בשעת מיתתו.
ה. שכיב מרע שצוה לתן מתנה לעבד שבמעי אשתו - זכה
העבד, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כמו שבארנו.
ו. אמר: 'אם ילדה אשתי זכר, יטל מנה, ואם נקבה,
מאתים' - ילדה זכר, נוטל מנה; ילדה נקבה, נוטלת
מאתים; ילדה זכר ונקבה, הזכר נוטל מנה והנקבה
מאתים; ילדה טמטום [ללא איברי זכר או נקבה] או
אנדרוגיגוס [יש לו איברים של זכר ושל נקבה], נוטל
כפחות שבשניהם.
ז. שכיב מרע שאמר לו: 'נכסיו למי? ואמר להן: 'דומה
שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו שאין לו בן או
שאין אשתו מעברת, נכסיו לפלוני', ונודע שיש לו בן, או
שהיתה אשתו מעברת - אף על פי שהפילה או מת הבן
אחר כך, אין מתנתו מתנה.
ח. מתנת שכיב מרע אינה קונה, אלא לאחר מיתה; ואין
אחד מהן זוכה בדבר שצוה בו בין מקרקעין בין
משלטלין, אלא לאחר מיתה.
ט. לפיכך מוציאין לכתבת האשה ולמזון האלמנה
והבנות מיד אלו שצוה להן, שהרי במיתתו נתחייבו
הנכסים בכתבה ובמזונות, ואלו שנתן להן לא יקנו אלא
לאחר מיתה.
י. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, בין היתה במקצת
נכסיו בין היתה בכל נכסיו - חוששין לה שמא לא גמר
להקנותו אלא בשטר; והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא
לאחר מיתה - אין שטר לאחר מיתה, ונהרי המתנה בטלה.
יא. ואם קנו ממנו כדי ליפות כח המקבל, כגון שכתוב
בה: 'וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו' - הרי היא קניית.
יב. שכיב מרע שאמר: 'פתבו ותנו מנה לפלוני', ומת
קדם שיתקבו ויתנו לו - אין כותבין ואין נוהגין לו; שמא
לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
יג. ואם אמר 'פתבו' כדי ליפות כח המקבל, כגון שאמר:
'תנו מנה לפלוני, ואף פתבו וחתמו ותנו לו' - הרי אלו
כותבין ונוהגין לאחר מיתה.
יד. שכיב מרע שכתב כל נכסיו מתנה סתם, ולא שיר
כלום - אם עמד - חוזר, ואפלו קנו מידו כדי ליפות את
כחו, בין שהקנה כל נכסיו לאחר, בין שכתבן לשנים;
שאמדין דעת הוא, שלא נתן זה הכל, אלא ונתפסן שלא
יקנו כלום אלא לאחר מותו.
טו. שיר כלום לעצמו, בין קרקע בין משלטלין - הרי זו
מתנה במקצת, וסתמה כמתנת בריא שקונה מזמן

יב. אמר: 'פלוני שפחתי עשו לה קורת רוח' - עושין
לה, ואינה עובדת אלא עבודה שהיא רוצה בה מפל
העבודות הידועות לעבדים באותו מקום.
יג. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר, ואמר הלה: 'איני
רוצה בהן' - לא קנה.
יד. שתק, ואחר כך צוה - קנה; שדברי שכיב מרע
כפתיבין וכמסורין; וכין ששתק, אינו יכול לחזור בו.
טו. שכיב מרע שכתב לזה, וחזר וכתב לאחר - האחרון
קנה; שיש לו לחזור עד שימות - בין בכל בין במקצת,
בין לעצמו בין לאחר. ואפלו כתב וזכה לראשון, וכתב
וזכה לאחרון - האחרון קנה; ששכיב מרע שזכה, צדין
מתנת שכיב מרע היא.
טז. אכל שכיב מרע שכתב וזכה, וקנו מידו - אין לאחר
קנין כלום; ואינו יכול לחזור - לא לאחר ולא לעצמו, בין
שנתן הכל בין שנתן מקצת.
יז. שכיב מרע שחזר במקצת, חזר בכל. כיצד? נתן כל
נכסיו לראשון, וקנו מידו כדי ליפות את כחו, וחזר ונתן
מקצתו לאחר, וקנו מידו כדי ליפות את כחו - השני קנה;
אכל הראשון לא קנה כלום, בין שעמד בין שמת.
יח. נתן מקצת נכסיו וקנו מידו, ואחר כך נתן את כלן
לאחר וקנו מידו כדי ליפות את כחו - אם מת - קנה
הראשון המקצת, וקנה האחרון את השאר; ואם עמד -
ראשון קנה, אחרון לא קנה.
יט. שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום, או
הפקינן, או חלקן לעניים - אם עמד, חזר בכל.
כ. מכר פשהוא שכיב מרע, ממכרו קים פבריא.
כא. מכר כל נכסיו - אם המעות עצמן קימות - אם עמד,
חזר; ואם הוציא המעות, אינו יכול לחזור.
כב. מתנה שהיא סתם, ולא נתפרש בה שהיה בריא
כשנתן או שהיה שכיב מרע - הוא אומר: 'שכיב מרע
הייתי, והרי עמדתי ואחזר במתנתי', ומקבל מתנה אומר:
'בריא הייתי, ואינו יכול לחזור' - על המקבל להביא ראיה
שלא שכיב מרע היה. לא מצא ראיה - ישבע הנותן
שבועת הסת ויפטר, ותעמד הקרקע בחזקת הנותן.
כג. אכל אם היו משלשין ביד המקבל - מתוך שכיב
לומר 'שלי הן', ישבע הסת שבריא היה כשנתן לו מתנה זו.
כד. מי שמת, ונמצאת מתנה קשורה לו על ירכו - אף
על פי שהיא בעדים, וקנו מידו כדי ליפות כח אלו שנתן
להם - הרי זו אינה כלום; שאני אומר: בתבה ונמלך.
כה. ואם זכה בה לאחר, בין מן היורשין בין שאינו מן
היורשין - כל הדברים שבה קימין ככל מתנות שכיב מרע.
כו. וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר, או
בשם בן מבניו, או מן היורשין, ונתן השטר על יד שלישי
ואמר לו: 'היה זה אצלי', ולא פרש לו כלום, או שאמר
לו: 'הנח עד שאמר לך מה תעשה', ונתן - הרי זה אינו
כלום.

שצנה בו מת, ואין העדים מצויין לשאל להם - אף על
פי שהרי זה המצנה מת, הרי המתנה בטלה; שאין מיתתו
ראיה, שמא עמד מחלי שנתן בו המתנה ואחר כך חלה
חלי אחר ונתן; לפיכך הנכסים בחזקת היורשין, עד
שביא ראיה שמתוך החלי שנתן בו מתנה זו מת.

פרק ט

א. שכיב מרע שצנה ואמר: 'לא תגלו מתנה זו, ולא
תודיעו בה אדם אלא לאחר מותי' - הרי זו מתנה קימת,
ואינה מתנה מסתרת; שבעת שתקנה, שהוא אחר מותו,
הרי אומר: 'גלו אותה'.
ב. מצנה מחמת מיתה, אינו צריך לומר: 'גלו את
המתנה'; אלא אף על פי שהיא כתובה סתם, אין חוששין
לה שמא מסתרת היא.
ג. שכיב מרע שאמר: 'טל פלוני נכסי' או 'מקצת נכסי',
או 'חזיקי', או 'זכה', או 'קנה' - כלן לשון מתנה הן.
וכן אם אמר: 'יחסן' [לשון ירושה בארמית] או 'ירש' על
מי שראוי לירשו, הרי זה קנה.
ד. 'הנה פלוני בהן', 'עמד בהן', 'ישען בהן' - לא קנה.
ה. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - אם אינו ראוי
לירשו, נוטלן משום מתנה; ואם ראוי לירשו, נוטלן משום
ירשה. במה דברים אמורים? בשהיה היורש הזה אחת
מבנותיו, או אחד מקלל בניו, או אחד מקלל אחיו,
וכיוצא בהן משאר יורשין. אבל אם כתבן לאחד מבניו,
לא עשהו אלא אפטרופוס, כמו שבארנו.
ו. מי שאמר לו בשעת מיתתו: 'נכסיד למי הן? שמא
לפלוגי?' ואמר להן: 'אעלא למי?' - רואין: אם ראוי
לירשו, נוטלן משום ירשה; ואם לאו, נוטלן משום מתנה.
ז. גר שיש לו בן שאין הורתו בקדשה - הואיל ואינו
יורשו, כמו שיתבאר במקומו, כך אינו יכול לתן לו נכסיו
במתנת שכיב מרע, לא כל נכסיו ולא מקצתן - שלשון
ירשה ומתנה, לגבי יורש - אחד הוא. ואם תאמר יקנה,
נמצא זה כאלו ירש אביו;
ח. לפיכך, אם נתן לגר משאר הגרים, מתנתו קימת.
ט. שכיב מרע שהודה: 'שיש לו פלוני אצלי כך וכך,
תנוהו לו', או שאמר: 'כלי פלוני הוא פקדון בידי פלוני,
תנוהו לו', חצר פלונית של פלוני הוא, 'חוב שיש לי
ביד פלוני אינו שלי, של פלוני הוא' - בכל אלו הדברים
וכיוצא בהן, הודיתו הודה. ואפלו הודה הגר לבנו שאין
הורתו בקדשה, דבריו קימין; אפלו הודה שכיב מרע לגוי,
נותרין לו.
י. אכל שכיב מרע שצנה לתן לגוי מתנה - אין שומעין
לו, שנה כמי שצנה לעבר עברה בנכסיו.
יא. אמר: 'פלוני עבדי עשו אותי בן חורין', או שאמר:
'עשיתי אותו בן חורין', או: 'הרי הוא בן חורין' - כופין את
היורשין, ומשחררין אותו; שהעבד ישנו במקצת מצוות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ב תשרי ה'תשע"ה

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ה

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להן

פרק יא

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות, בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלשה. דיני ממונות, פותחין [את הדינים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, משין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, משין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני ממונות, מחזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אכל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהפנות עם המסובין, כמו שבארנו. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.

ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב - שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן התורה, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", מדבריהם [מדרבנן] שאין דנין בערב שבת.

ד. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גליות - כל הדרכים [הדינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם, אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחד מהם [מהדינים שבדיני נפשות] בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדינו בעשרים ושלשה.

ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דינו כשאר דיני נפשות: מכמנין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו], ואינו צריך התראה כשאר הנזהרין. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו חובה' - מחזירין

אותו; יצא חייב, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - אין מחזירין אותו. ואין [בי"ד] טוענין למסית. ומושיבין בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו; שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההכל - רחמים היא בעולם, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפו". ו. דיני ממונות, וכן השמאות והטהרות - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה.

ז. דיני ממונות, וכן השמאות והטהרות - אב וכו', הרב ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני נפשות, ומכות, וקדוש החדש, ועבור השנה - אב וכו', או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים - כגון שהיה האחד מהם בסנהדרין, והשני היה מן התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין דבריו, ונושאים ונותנים ונמנין עמו.

ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [- הדיינים]; שהדינין הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר. י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה [- מסורת מרבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

יא. הכל כשרים לדון דיני ממונות, אפלו גר - והוא, שתהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסומא באחת מעיניו - כשר לדון דיני ממונות. אכל בדיני נפשות - אין דנין אותם אלא כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהנה, ולא יהיה אחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ה

פרק יב

א. כיצד דנין דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין, ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין להם: 'מפירין אתם אותו? התריתם בו?' אם אמרו: 'אין' - אנו מפירין אותו, או 'נסתפק לנו', או שלא התרו בו - הרי זה פטור.

ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה; שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמא שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או אל תעשה! שזו עברה היא, וחייב אתה עליה מיתת בית דין', או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין בראשו - פטור; אפלו אמר: 'יודע אני', פטור; עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת כן אני עושה'; ואחר כך

47 בית דינו של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף
48 מחנה ישראל.
49 ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו.
50 אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומכין
51 אותה כנגד בית ההריון, עד שמינות הנלד תחלה. אבל אם
52 ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה
53 שתהרג, מתר להנות בשערה.
54 ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו וזכו [קרבנו שחוט]
55 - אין הורגין אותו, עד שמדין עליו מדם חטאתו ואשמו.
56 ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו
57 עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מעניין את הדין.

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ה

פרק יג

59 א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין,
60 ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין [מספחות] בידו,
61 והסוס רחוק ממנו, והכרוז יוצא לפניו: 'פלוני יוצא להרג
62 במיתה פלונית, על שעבר על עברה פלונית במקום פלוני
63 בזמן פלוני, ופלוני ופלוני עדיין - מי שיודע לו זכות, יבוא
64 וילמד עליו'. אמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - זה
65 מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון
66 לבית דין. אם נמצא לו זכות, פוטרין אותו; ואם לאו, יחזור
67 ויצא להריגה. אמר הוא עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי
68 זכות' - אף על פי שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו פעם
69 ראשונה ושניה; שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו,
70 וכשיחזור לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו,
71 ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית.
72 אמר בשלישית: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - אם יש
73 ממש בדבריו - מחזירין אותו, אפלו כמה פעמים. לפיכך,
74 מוסרין לו שני תלמידי חכמים, ששומעין דבריו בדרך:
75 אם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו; ואם לאו, אין
76 מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות, מוציאין אותו;
77 ועדיין הם ההורגין אותו, בכל מיתה שיתחייב בה. ורוצח
78 שלא תרגוהו עדיין - חביבין בית דין להמיתו ביד כל אדם.
79 רחוק במקום ההריגה בעשר אמות, אומרים לו: 'התודה!
80 שכן דרך כל המומתין, מתודין; וכל המתודה, יש לו חלק
81 בעולם הבא'. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו:
82 'אמר: תהיה מיתתי כפרה על כל עונותי'. אפלו ידע
83 בעצמו ששקר העידו עליו, כף הוא מתודה.
84 ב. ואחר שמתודה, משקין אותו קרט [גרגיר] של לבונה
85 בכוס של יין, כדי שתשרף דעתו עליו וישתפר, ואחר כף
86 יהרג במיתה שהוא חייב בה.
87 ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל, והסיף
88 שיהרג בו הנהרג, והסודר שחונקין בו הנחנק, והעץ
89 שתולין עליו הנתלה, והסודר שמניפין בו לפני הרוגי בית
90

1 יהרג. וצריך שיעבר ויעשה חכה להתראה, בתוך כדי
2 דבור; אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. ובין
3 שהתרה בו אחד מן העדים, וכן שהתרה בו אחר בפני
4 עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא
5 ראהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.
6 ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומכירין אנו אותו' -
7 מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על
8 עדי נפשות? אומרים להם: 'שמא תאמרו מאמד [-
9 השערה] ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו,
10 או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה
11 וחקירה, הוי יודעים שלא כדיני ממונות, דיני נפשות; דיני
12 ממונות, אדם נותן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו
13 ודם ורעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שהרי לקנן נאמר:
14 "קול דמי אחיד צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך
15 נברא אדם יחיד בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת
16 מישראל, מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא, וכל המקים
17 נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו קים עולם מלא.
18 הרי כל באי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין
19 פני אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד
20 יכול לומר: 'בשבילי נברא העולם'. שמא תאמרו: 'מה
21 לנו ולצרה זו?' - לבוא ולהעיד? - הלא כבר נאמר: "והוא
22 עד, או ראה או ידע"; או שמא תאמרו: 'מה לנו ולחוב
23 בדמו של זה?' - והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים,
24 רנה". אם עמדו בדבריהם - מכניסין את הגדול שבָּעֵדִים,
25 ובדקין אותו בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות
26 עדות. אם נמצאת עדותו מכוננת - מכניסין את השני,
27 ובדקין אותו פראשון; ואפלו היו העדים מאה, בדקין
28 כל אחד ואחד בדרישה וחקירה. נמצאו דברי כל העדים
29 מכונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם
30 לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודנין אותו. אם מצאו לו
31 זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו
32 עד למחר. ובו פיוס מנדוקין הסנהדרין זוגות זוגות [צוותי
33 דיון], לענין דינו; וממצטין במאכל, ואין שותין יין כל
34 אותו היום, ונושאין בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם
35 זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפיעין לבית דין,
36 המזכה אומר: 'אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי';
37 והמחייב אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או
38 'חזיתי, ואני מזכה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם
39 שחייבו או זכו משעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד,
40 כמו שבארנו - הרי סופרי הדינין מזכירין אותם, שהרי הן
41 כותבין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין בדינו: אם
42 מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הערכו להוסיף [- דיינים],
43 מוסיפין. רבו המתחייבין, ונתחייב - מוציאין אותו להרגו.
44 ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק
45 מבית דין, שנאמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה".
46 ויראה לי שהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין

מתוך מהדורת חזק

- 1 דין, והסוס שרץ עליו להצילו - הכל באין משל [כסף ה]
2 צבור; ומי שירצה להתנדב, יתנדב.
3 ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג [למקום הריגתו]. וכל
4 בית דין שהרגו נפש, אסורים לאכל כל אותו היום - הרי
5 זה בכלל "לא תאכלו על הדם". ואין מכרין - מאכילין
6 את הקרובים על הרוגי בית דין [סעודה ראשונה שאחר
7 מיתתו], משום "לא תאכלו על הדם". ודברים אלו
8 אסורין, ואין בהם מלקות.
9 ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד - מעניין בדינו,
10 ואוכלין בית דין ושותין; ואחר כך גומרין דינו סמוך
11 לשקיעת החמה, והורגין אותו.
12 ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן; ובאין קרוביהם
13 ושואלין את שלום העדים ואת שלום הדיינים, להודיע
14 שאין בלבם עליהם כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי
15 שאין נוהגין אכל - הרי הן אוגנין [מצטערים] עליהן,
16 שאין אנינות אלא בלב.
17 ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין
18 את דינו; אלא כל מקום שצעמדו שנים ויאמרו: 'מעידין
19 אנו את איש פלוני, שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני
20 ופלוני עדיו' - הרי זה יהרג. במה דברים אמורים?
21 ברוצח. אבל שאר חייבי מיתות - עד שיבואו עדיו
22 הראשונים, ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם; והוא,
23 שיעידו בבית דין של עשרים ושלשה.
24 ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיו בחוצה לארץ, וברח
25 לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים.
26 ואם היו אותו בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין
27 סותרין את דינו, אף על פי שנגמרוהו בחוצה לארץ, והם
28 עתה בארץ ישראל.
29 **יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ה**
30 **פרק יד**
31 א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, ושרפה,
32 והריגה בסף, וחנק. סקילה ושרפה, מפרשין הן בתורה.
33 ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם,
34 חנק. וההורג את חברו, מיתתו בסף; וכן אנשי עיר
35 הנדחת, מיתתן בסף.
36 ב. כל מיתה מהן - מצות צשה היא לבית דין, להרג בה
37 מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג באחת מהן, אלא
38 בסף בלבד.
39 ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין -
40 בשלו מצינו צשה, ולא עברו על מצות לא תעשה; חוץ
41 מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא
42 תעשה, שנאמר: "מכשפה לא תחיה".
43 ד. סקילה חמורה מן השרפה, ושרפה חמורה מן הסף,
44 והסף חמורה מן החנק. וכל מי שנתחייב בשתי מיתות,
45 נדון בתמורה; בין שעבר שתי עבירות זו אחר זו, בין
- 46 שעבר עברה אחת שחייב עליה שתי מיתות; אפלו נגמר
47 דינו לקלה, ואחר כך עבר על התמורה ונגמר דינו - נדון
48 בתמורה.
49 ה. ואחד האיש ואחד האשה, דנין אותן בארבע המיתות.
50 ו. כל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה, ידון כל אחד מהם
51 בקלה שבהן.
52 ז. מי שנגמר דינו [למיתה] שנתעבר עם שאר העם, ולא
53 נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו, שנתעבר במי
54 שנגמר דינו ולא נודע מי הוא - כלן פטורין, לפי שאין
55 גומרין דינו של אדם אלא בפניו.
56 ח. מי שעמד על נפשו, ולא יכלו בית דין לאסור אותו
57 עד שימיתוהו במיתה שהיא חייב בה - הורגין אותו עדיו
58 בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה, מאחר שנגמר דינו;
59 ואין רשות לשאר העם להמית אותו תחלה. לפיכך, אם
60 נקטעה יד העדים, פטור; ואם היו העדים גזמין מתחלה,
61 יתגר ביד אחרים. במה דברים אמורים? בשאר מחייבי
62 מיתות בית דין, חוץ מן הרוצח. אבל הורג נפש שנגמר
63 דינו - ורופין אחריו בכל דבר וביד כל אדם, עד שממיתין
64 אותו.
65 ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברין אותן בקברי אבותיהן
66 בכלל ישראל, אלא שתי [בתי] קברות מתקנין להם בית
67 דין: אחת לנסקלין ולנשרפין, ואחת לנהרגין ולנחנקין.
68 ודבר זה, הלכה מפי השמועה [ממשה רבינו]. נתאכל
69 הבשר - היו מלקטין את העצמות, וקוברין אותם בקברות
70 אבותיהם. ויש לקרוביהם לעשות להם [לעצמותיהם] ארון
71 ותכריכין.
72 י. צריכין בית דין להתחשב בדיני נפשות ולהמתין, ולא
73 יאיצו. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים, הרי אלו
74 חבלנין. ואף על פי כן, אם ארע להם להרג בכל יום ויום
75 - הורגין; אבל אין דנין לעולם שנים ביום אחד, אלא דנין
76 זה היום והשני למחר. היו שניהם בעברה אחת ומיתה
77 אחת, כגון נואף עם נואפת - דנין שניהם ביום אחד.
78 לפיכך, אם היה הנואף בוצע בת כהן - הואיל והוא בחנק
79 והיא בשרפה, אין הורגין שניהם ביום אחד.
80 יא. אין דנין דיני נפשות, אלא בפני הבית - והוא, שיהיה
81 בית דין הגדול שם בלשכה שבמקדש; שנאמר בזמן
82 ממרא: "לבלתי שמע אל הפה". - מפי השמועה למדו,
83 שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח, יש דיני נפשות,
84 והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו.
85 יב. בתחלה כשנבנה המקדש, היו בית דין הגדול יושבין
86 בלשפת הגזית שהיתה בצורת ישראל; והמקום שהיו
87 יושבין בו חל היה, שאין ישיבה בצורה אלא למלכי בית
88 דוד. וכשתקלקלה השורה [ורבו העוונות והרוצחים], גלו
89 ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופם לטבריא;
90 ומשם לא עמד בית דין גדול, עד עתה. וקבלה היא,
91 שבטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם יצאתין למקדש.
92 יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי-שישי ט"ו-ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קנא

מתוך מהדורת חזק

וְאִם לֹא - עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִלִּין
נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ".
ח. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לִקְבֹּר אֶת כָּל הָרוּגִי בֵּית דִּין בְּיוֹם
הַהִירְגָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בְּיוֹם הַהוּא". וְלֹא
הָרוּגִי בֵּית דִּין בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הַמִּלִּין אֶת מִתּוֹ - עוֹבֵר
עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הֲלֵינוּ לִכְבוֹדוֹ, לִהְבִּיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין
עָלָיו - אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו.

ט. אֵין תּוֹלִין עַל אֵילָן הַמִּחְכֵּר לְקַרְקַע, אֲלֵא עַל הַתְּלוּשׁ,
כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה מִחֲסֵר קִצְיָה; שֶׁהָעֵץ שֶׁנִּתְּלָה עָלָיו נִקְבֵּר
עִמּוֹ, שְׂלֵא יִהְיֶה לוֹ זָכְרוֹן רַע, וַיֹּאמְרוּ: "זֶה הָעֵץ שֶׁנִּתְּלָה
עָלָיו פְּלוּגִי". וְכֵן הָאֵבֶן שֶׁנִּסְקַל בָּהּ, וְהַסִּיף שֶׁנִּהְרַג בּוֹ
הַנִּהְרַג, וְהַסּוֹדְרִין שֶׁחוֹנְקִין בָּהֶן - הֵלֵל נִקְבְּרִין בְּתַפְסִית
הַנִּהְרַג [- ב'ד' אֲמוּתִין], אֲבָל לֹא בִּקְבֹר עֲצָמוֹ.

י. כָּל הַנִּסְקָלִין שֶׁבְּתוֹרָה - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר; וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא
עַל הָאֵם, וְעַל אִשְׁתּוֹ הָאֵב, וְעַל הַפֶּלֶא, וְעַל נִעְרָה מֵאֲרֻשָּׁה,
וְעַל הַזָּכוּר, וְהַשּׁוֹכֵב עִם הַבְּהֵמָה, וְהָאִשָּׁה הַמִּבְיָאָה אֶת
הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ, וְהַמְגַדֵּף, וְהַעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְהַנּוֹתֵן
מִזְבְּחוֹ לַמֶּלֶךְ, וְכַעַל אוֹב, וְכַעַל יִדְעוֹנִי, וְהַמְסִית [יַחֲד
לע"ז], וְהַמְדִּית [עִיר שְׁלִימָה], וְהַמְכַשֵּׁף, וְהַמְחַלֵּל אֶת
הַשַּׁבָּת, וְהַמְחַלֵּל אֶבְיָו וְאִמּוֹ, וְכֵן סוֹדֵר וּמוֹרָה.

יא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין - עֲשָׂרָה; וְאֵלּוּ הֵן: בַּת כָּהֵן שֶׁזָּנְתָּ תַּחַת
בַּעֲלָהּ, וְהַבָּא עַל בָּתוֹ, וְעַל בַּת בָּתוֹ, וְעַל בַּת בְּנוֹ, וְעַל בַּת
אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בָּתָהּ, וְעַל בַּת בָּנָהּ, וְעַל חֲמוּתוֹ, וְעַל אִם
חֲמוּתוֹ, וְעַל אִם חֲמִיו. וְהוּא, שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּחֵזֵק אִשְׁתּוֹ;
אֲבָל לְאַחֵר מִיתָת אִשְׁתּוֹ, הָרִי הֵן בְּכֹרֶת בְּלִבָּד כָּכָל
הָעֲרִיּוֹת.

יב. הַנִּהְרָגִין - שְׁנַיִם: הָרוּצֵחַ, וְהַנֶּדֶחַ.

יג. וְהַנִּחְנָקִין - שִׁשָּׁה; וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ,
וְהַחּוֹבֵל בְּאֶבְיָו אוֹ בְּאִמּוֹ, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְזֶקֶן מִמֶּרֶא
[שְׁמוּרָה נֶגֶד בִּי"ד הַגְּדוּלָה], וְנִבְיָא הַשֶּׁקֶר, וְהַמְתַּנְבֵּא בְּשֵׁם
עֲבוּדָה זָרָה. נִמְצָאוּ כָּל הָרוּגִי בֵּית דִּין - שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ה

פרק טז

א. כָּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לְהַמִּית אֶת הַמַּחֲבִּיב מִיתָה - כִּף מִצְוֹת
עֲשֵׂה לְהַלְקוֹת אֶת הַמַּחֲבִּיב מִלְּקוּת, שְׁנֵאמַר: "וְהַפִּילוּ
הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן לְפָנָיו". וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּלָקוֹת בְּשִׁלְשָׁה,
בְּמָקוֹם מִיתָה הִיא עוֹמֶדֶת.

ב. מִלְּקִין בְּזֶמֶן הַזֶּה כָּכָל מָקוֹם מִן הַתּוֹרָה, בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה
סְמוּכִין [מוֹסַמְכִּים]; אֲבָל לֹא בְּפָנֵי הַדִּיּוֹטוֹת.

ג. וְכָל מִלְּקוּת שֶׁמִּלְּקִין דִּינִי חוּצָה לְאֶרֶץ כָּכָל מָקוֹם,
אֵינָה אֲלֵא מִכַּת מִרְדּוּת [מִדְּרַבָּנָא].

ד. אֵין אָדָם לוֹקָה, אֲלֵא בְּעֵדִים וְהַתְּרָאָה; וְבוֹדְקִין הָעֵדִים
בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂים כְּדִינִי נִפְשׁוֹת. עֹבֵר עַל
לֹא שֶׁנִּתְּקַל לַעֲשֵׂה [- שְׁנִיתָן לִתְקַנּוּ ע"י הַעֲשֵׂה], וְהַתְּרוּ בּוֹ
וְאָמְרוּ לוֹ: 'אַל תַּעֲשֶׂה דְּכָר זֶה! שְׂאֵם תַּעֲשֶׂה וְלֹא תִקֵּים

1 מִיִּשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה הַמַּקְדֵּשׁ קָיָם; מִפְּנֵי שֶׁגָּלוּ
2 הַסְּנֵהֲדָרִין, וְלֹא הָיוּ שָׁם בְּמָקוֹמָם בְּמַקְדֵּשׁ.
3 יד. בְּזֶמֶן שֶׁדִּנִּין דִּינֵי נִפְשׁוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּנִּין דִּינֵי
4 נִפְשׁוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - וְהוּא שִׁיחֵי הַסְּנֵהֲדָרִין סְמוּכִין
5 [מוֹסַמְכִּים] בְּאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; שֶׁהַסְּנֵהֲדָרִין נוֹהֲגִים בְּאֶרֶץ
6 וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ.

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ה

פרק טו

א. כִּיצַד מִצְוֹת הַנִּסְקָלִין? רַחוּק מִבֵּית הַסִּקְלָה אֲרַבַּע
10 אַמּוֹת, מִפְּשִׁטִּין אֶת הַמַּחֲבִּיב סִקְלָהּ בְּגִדָיו, וּמַכְסִּין עֲרוֹתוֹ
11 מִלְּפָנָיו; וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקַלֶּת עֲרֻמָּה, אֲלֵא בְּחִלּוּק אֶחָד.
12 וּבֵית הַסִּקְלָה גְּבוּהָ שְׁתֵּי קוֹמוֹת; עוֹלָה לְשֵׁם הוּא וְעֲדָיו,
13 וְגִדּוֹ אֲסוּרוֹת, וְאֶחָד מִן הָעֵדִים דּוֹחֵפוֹ עַל מִתְּנִיו מֵאֲחוּרָיו,
14 וְהוּא נִהְפֵּךְ וְנוֹפֵל עַל לְבֹו לְאֶרֶץ. אִם מֵת בָּהּ - יָצָא, שֶׁהָרִי
15 נֹאמַר: "סִקֵּל יִסְקַל אוֹ יִרָה יִרָה", הִנֵּה הַשְּׁוֹה הַנִּסְקָל
16 שֶׁנִּפֵּל הָאֵבֶן עָלָיו, עִם הַנִּדְחָף שֶׁנִּפֵּל הוּא בְּעֲצָמוֹ עַל
17 הָאֶרֶץ. וְאִם לֹא מֵת מִדְּחִיפָה זֹאת - מַגְבִּיהִין הָעֵדִים אֶבֶן
18 שֶׁהִיָּתָה מִנְּחַת שָׁם, מִשָּׂא שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְהָעֵד הַשְּׁנִי מִרְפָּה
19 יָדָיו, וּמִשְׁלִיף אֶת הָאֵבֶן עַל לְבֹו. אִם מֵת בָּהּ, יָצָא; וְאִם
20 לֹא - רִגְמִיתוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ
21 כְּרֹאשָׁנָה לְחִמּוֹתָיו, וְיָד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה".

ב. עֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - אֵין סוֹקֵלִין אוֹתוֹ, אֲלֵא עַל שַׁעַר
23 [הָעִיר] שֶׁעֹבֵד בּוֹ; וְאִם הִיָּתָה עִיר שְׂרָפָה גּוֹיִים, סוֹקֵלִין
24 אוֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין. וְדָבָר זֶה, כִּבְלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
25 [מִמִּשְׁחָה רַבִּינָא]: "אֵל שֶׁעָרִיד" - זֶה שַׁעַר שֶׁעֹבֵד בּוֹ, וְלֹא
26 שְׁנֵאמַר דִּינוּ בּוֹ.

ג. מִצְוֹת הַנִּשְׁרָפִין: הָיוּ מִשְׁקִיעִין אוֹתוֹ בְּזִבְלָה עַד
28 אֲרַבְּבוּתִיו, וְנוֹתְנִין סוֹדֵר קֶשֶׁה לְתוֹף הָרֶף, וְכוּרְכִין עַל
29 צִוָּאָרוֹ, וּשְׁנֵי עֲדָיו - זֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ, עַד
30 שֶׁהוּא פוֹתֵחַ אֶת פִּיו. וּמִתִּיכִין [מִמִּסִּים] אֶת הַבְּדִיל אוֹ אֶת
31 הָעוֹפֶרֶת וְכוּיָצָא בָּהֶן, וְזוֹרֵק לְתוֹף פִּיו, וְהִיא יוֹרֶדֶת
32 וְשׁוֹרֶפֶת אֶת בְּנֵי מַעֲיוֹ.

ד. מִצְוֹת הַנִּהְרָגִין: מִתִּיזִין אֶת רֹאשׁוֹ בְּסִיף, כְּדֶרֶךְ
34 שֶׁהַמִּלְכִּים עוֹשִׂים.

ה. מִצְוֹת הַנִּחְנָקִין: מִשְׁקִיעִין אֶת הַמַּחֲבִּיב בְּזִבְלָה עַד
36 אֲרַבְּבוּתִיו, וְנוֹתְנִין סוֹדֵר קֶשֶׁה לְתוֹף הָרֶף, וְכוּרְכִין עַל
37 צִוָּאָרוֹ; וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ וְזֶה מוֹשֵׁף אֲצִלוֹ, עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ.
38 ו. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלּוֹת אֶת הַמְּגִדֵּף [אֵת ה'ח'], וְעוֹבֵד עֲבוּדָה
39 זָרָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּיִם", הָרִי מְגִדֵּף אִמּוֹר;
40 וּבְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה נֹאמַר: "אֵת ה' הוּא מְגִדֵּף". וְהָאִישׁ
41 נִתְּלָה, וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְּלִית, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִהְיֶה כְּאִישׁ חֲטָא
42 מִשְׁפָּט מָוֶת וְהוּמָת, וְתִלִּית אוֹתוֹ".

ז. כִּיצַד מִצְוֹת הַנִּתְּלִין? אַחֵר שֶׁסּוֹקֵלִין אוֹתוֹ, מִשְׁקִיעִין אֶת
44 הַקּוֹרָה בְּאֶרֶץ, וְהָעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה, וּמַקִּיפִין שְׁתֵּי יָדָיו זֶה לְזֶה,
45 וְתוֹלָה אוֹתוֹ סְמוּךְ לַשְּׁקִיעַת הַחֲמָה, וּמִתִּירִין אוֹתוֹ מִיָּד.

48 להכותו, צנה הכתוב שלא להכותו יתר על רשעו - קל
49 וחמור לשאור כל אדם. לפיכך, כל המכה את חברו - אפלו
50 הכה עבד - הכה שאין בה שנה פרוטה, לוקה; אבל אם
51 יש בה שנה פרוטה - הואיל והוא חייב לשלם ממון - אין
52 אדם לוקה ומשלם, כמו שבארנו בכמה מקומות.

יום שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"ה

פרק יז

54 א. כמה מלקין את המחזיב מלקות? כפי כחו, שנאמר:
55 "כדי רשעתו, במספר". וזה שנאמר "ארבעים" - שאין
56 מוסיפין על הארבעים, אפלו היה חזק ובריא כשמשון;
57 אבל פוחתין לחלש - שאם יכה חלש מכה רבה, בודאי
58 הוא מת. לפיכך אמרו חכמים, שאפלו הבריא ביותר, מכין
59 אותו תשעה ושלשים, שאם נוסף לו אחת, נמצא שלא
60 הכהו אלא ארבעים הראויות לו.

61 ב. בשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל, אין
62 אומדין אלא במכות הראויות להשתלש [להתחלק
63 לשלוש]. אמדוהו שהוא יכול לקבל עשרים - אין אומדין:
64 'ילקה אחד ועשרים, כדי שיהיו יכולין להשתלש'; אלא
65 ילקה שמונה עשר. אמדוהו לקבל ארבעים, וכיון שהתחיל
66 ללקות ראוהו חלש, ואמרו: 'אינו יכול לקבל יתר על אלו
67 התשעה' או 'השנים עשר שוט שלקה' - הרי זה פטור.
68 אמדוהו לקבל שנים עשר, ואחר שלקה ראוהו חזק ויכול
69 לקבל יותר - הרי זה פטור, ואינו לוקה יותר על האמר.
70 ג. אמדוהו היום שילקה שנים עשר, ולא הלקוהו עד
71 למחר, והרי הוא למחר יכול לקבל שמונה עשר - אינו
72 לוקה אלא שנים עשר. אמדוהו שילקה למחר שנים עשר,
73 ולא לקה עד יום שלישי, והרי הוא חזק ויכול לקבל
74 שמונה עשר - לוקה שמונה עשר; שהרי בשעת האמר,
75 לא אמדוהו ללקות אלא לאחר זמן. וכן כל כיוצא בזה.

76 ד. מי שנתחייב מלקיות הרבה, בין על עברות הרבה בין
77 על מעשה אחד שחייבין עליו מלקיות הרבה - אם אמדוהו
78 אמר אחד, לוקה ופטור; ואם לאו - לוקה ומתרפא, וחוזר
79 ולוקה. כיצד? נתחייב שתי מלקיות, אמדוהו יכול הוא לקבל
80 חמש וארבעים - בין שלקה חמש וארבעים, נפטר. אבל
81 אם אמדוהו למלקות אחת, והפנהו שלשה או תשעה או
82 שלשים כמו האמר - הרי זה מתרפא, וחוזרין ואומדין
83 אותו למלקות שניה, עד שילקה לכל מלקיות שחייב בהן.

84 ה. מי שאמדוהו, וכשהתחיל ללקות נתקלקל [נתבזה]
85 מכה ההפאה, בין בראי בין במי רגלים - אין מכין אותו
86 יותר, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" - בין שנקלה,
87 נפטר. אבל אם נתקלקל מן הפחד מקדם ההפאה - אפלו
88 נתקלקל משיצא מבית דין ללקות, ואפלו מבפניו [אור
89 ליום הקאת] - הרי זה לוקה כל האמר שאמדוהו.
90 אמדוהו לשתי מלקיות, ולקה ונתקלקל, בין בראשונה בין
91 בשניה - פטור. נפסקה הרצועה [של המלקות] בשניה,

1 עשה שבו, תלקה! ועבר, ולא קנים העשה - הרי זה
2 לוקה; שאף על פי שהתיראה בספק היא, שאם קנים
3 יפטר - התירא ספק, התירא היא.

4 ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין באחת,
5 כגון ששחט [- בהמה -] אותו ואת בנו לעבודה זרה - אם
6 התרו בו למיתה, סקלין אותו, ואינו לוקה, שהרי נתחייב
7 בדין גדול מזה; ואם התרו בו למלקות בלבד, לוקה.

8 ו. אינו צריך שני עדים למלקות, אלא בשעת מעשה
9 [העבירה]; אבל האסור עצמו, בעד אחד חזק. כיצד?
10 אמר עד אחד: 'חלב כליות הוא זה' [שאסור מהתורה],
11 'כלאי הכרם הם פרות אלו', 'גרושה' או 'זונה היא אשה
12 זו', ואכל או בעל בעדים אחר שהתירה בו - הרי זה לוקה,
13 אף על פי שעקר האסור בעד אחד. כמה דברים אמורים?
14 בשלא הכחיש העד בעת שקבע האסור. אבל אם אמר:
15 'זה אינו חלב', 'זו אינה גרושה', ואכל או בעל אחר
16 שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים.

17 ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר
18 שעבר והתרו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא
19 לוקה.

20 ח. כיצד מלקין אותו? בופת שתי ידיו לעמוד הילך
21 והילך, וחסן [שמש] הפנסת אוחז בבגדיו - אם נקרעו
22 נקרעו, ואם נפרמו נפרמו - עד שהוא מגלה את לבו;
23 שאין מכהו על כסותו, שנאמר: "והכהו" - לא לכסותו.
24 והאין נתונה מאחוריו, שהחזן המכה עומד עליה. ורצועה
25 של עגל בידו - כפולה לשנים ושנים לארבעה, ושתי
26 רצועות של חמור עולות ויורדות בו, ורחב הרצועה טפה,
27 וארפה כדי שתהיה מגעת עד פי כרשו [- טבורו]; ויד של
28 רצועות שאוחז בה, ארפה טפה.

29 ט. האיש המכה, צריך להיות יתר בדעה חסר בכח,
30 ומגביה את הרצועות בשתי ידיו, ומכה בידו אחת בכל
31 פחו. ומלקהו שליש מלפניו, על בין ידיו; ושני שלשים
32 מאחוריו, שליש על כתף זה ושליש על כתף זה.
33 י. זה המכה, אינו לא עומד ולא יושב, אלא מטה -
34 שנאמר: "והפילו השופט והכהו לפניו", שיהיו עיניו של
35 שופט בו, לא שיהיה מביט בדבר אחר ומכהו; מפאן,
36 שאין מלקין שנים כאחד.

37 יא. הגדול שבדינים, קורא כל זמן שזה לוקה: "אם לא
38 תשמר לעשות . . . והפלא ה' את מכתך וכו'"; ומתפנן
39 לגמר את הפסוקים עם המלקיות. ואם לא גמר, חוזר
40 לתחלת המקרא, וקורא וחוזר וקורא, עד שתגמר ההפאה.
41 והשני שבדינים מונה; והשלישי אומר לחזן: 'הכה!
42 הכה!' כל זמן שמכה, על פיו הוא מכה.

43 יב. מת פחת ידו, פטור. ואם הוסיף רצועה אחת על
44 האמר [ששיערו שיכול לטבול], ומת - הרי החזן גולה;
45 ואם לא מת - הרי החזן עבר על מצות לא תעשה,
46 שנאמר: "לא יוסיף". והוא הדין לכל מכה את חברו,
47 שהוא בלא תעשה; ומה אם זה שנתנה תורה רשות

- 1 פוטרין אותו; נפסקה בראשונה - נפטר ממלקות ראשונה,
2 ולוקה האמך השני.
3 ו. כפתוהו על העמוד ללקות, וכרת את המיתרים וברח
4 - פטור, ואין מחזירין אותו.
5 ז. כל מי שחטא ולקה, חוזר לכשרותו, שגאמר: "ונקלה
6 אחיד לעיניך" - בינו שלקה, הרי הוא אחיד. אף כל
7 מחיבי כרת שלקו, נפטרו מידי כרתן.
- 8 ח. כהן גדול שחטא - לוקה בשלשה [דיינים] כשאר
9 העם, וחוזר לגדלתו.
10 ט. אכל ראש ושיכה [נשיא הסנהדרין] שחטא - מלקין
11 אותו בפני שלשה, ואינו חוזר לשירותו; גם אינו חוזר
12 להיות כאחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא
13 מורידין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז תשרי ה'תשע"ה

- 14 יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ה
15 יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ה
16 מצות לא תעשה רנג.
17 המצוה הרנ"ג - האזהרה שהזרנו מלהונות גר צדק
18 ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא תלחצנו"
19 (שמות כב, כ) ולשון המקלףא (פרשת משפטים שם): "ולא
20 תלחצנו - בממון" וכבר נתבאר בנפרא בבא מציעא (כט):
21 שהמאנה את-הגר - עובר משום "לא תונו איש את-
22 אחיו", ומשום "וגר לא-תונו" (שם). וכן הלוחצו - עובר
23 משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף על הלאו (לא תעשה
24 רז) הכוללו עם כל-ישראל, כלומר: אונאת ממון.
25 יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ה
26 יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ה
27 מצות לא תעשה רנב.
28 המצוה הרנ"ב - האזהרה שגם הזרנו מלהונות את-הגר
29 בדברים, והוא אמרו תעלה: "וגר לא-תונו" (שם) ולשון
30 המקלףא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונו" - בדברים.
31 ונכפל הלאו ואמר: "לא תונו אותו" (ויקרא יט, לג). ובספרא
32 (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית עובד עבודה
33 זרה ועכשיו נכנסת תחת פנפי השכינה".
- 34 יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ה
35 יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ה
36 יום שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"ה
37 מצות עשה רמה.
38 המצוה הרמ"ה - הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר,
39 כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין
40 המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-
41 שאמר תעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
42 כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז): "דבר הנקנה מיד ליד,
43 כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
44 קונות, ואין המשיכה במשלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
45 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך
46 שתקנו משיכה בלוחין כך תקנו משיכה בשומרין
47 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
48 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר - תקנה,
49 כמו שנתבאר במקומו: אכל שאר הדרכים שבהן נקנות
50 הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה - הסמיכון
51 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
52 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
53 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
54 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

מלכים ב כ איב

ג אנה יהוה זכרנא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובליב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: ס ד ויהי ישעיהו לא יצא העיר (חצר קרי) התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: ה שוב ואמר אל חזקיהו נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך הנני רפא לך ביום השלישי תעלה בית יהוה: ו והספתי עלימך חמש עשרה שנה ומכר מלך-אשור אצילך ואת העיר הזאת וגזתי עליה העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי: ז ויאמר ישעיהו קחו דבלת תאנים ויקחו וישימו עליהשחין ויחי: ח ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אות כירפא יהוה לי ועליתי ביום השלישי בית יהוה: ט ויאמר ישעיהו זה לך האות מאת יהוה כי יעשה יהוה את הדבר אשר דבר הלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות: י ויאמר יחזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות לא כי ישוב הצל אחרנית עשר מעלות: יא ויקרא ישעיהו הנביא אליהוה וישב את הצל במעלות אשר ירדה במעלות אחז אחרנית עשר מעלות: פ יב בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן-בלאדן מלך-בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו כי שמע כי חלה חזקיהו:

רש"י

לצל לנטות עשר מעלות. דבר קל הוא לנטות במקומו, ונוטה ועומד עשר מעלות אינו דבר הניכר כל כך, לא כן אלא ישוב הצל, ויהיה הדבר תימה, שראו שפנה היום לערוב, וחזר להיות בוקר: (יא) אשר ירדה במעלות אחז. יום שמת אחז, נתקצר היום ומיהר הצל לירד עשר מעלות, כדי שלא יהא נספד, ואותן עשר שעות חזרו עכשיו לחזקיהו (סנהדרין צו א): (יב) כי שמע כי חלה. ועד אותו היום לא היה אדם חולה וחי, ואיך שמע, למוד היה לאכול בשלש שעות ביום, וישן עד תשע, כיון שחזר גלגל חמה לחזקיהו, נייער בתשע שעות ומצא שהוא שחרית, בקש להרוג את עבדיו, אמר אתם הנחתם אותי לישן יום ולילה, אמרו, גלגל חמה חזר, אמר להם: מי החזירו, אמרו לו: אלהי של חזקיהו, כדאיתא בפסיקתא:

מצודת ציון

(ג) אנה. הוא ענין לשון בקשה: נא. עתה: (ד) התיכנה. האמצעית: (ז) דבלת תאנים. הם התאנים הנדרסים יחד: השחין. מין נגע שנחלה על ידו, וכן (שמות ט ט): לשחין פורח אבעבועות: ויחי. ענין רפואה, כמו (יהושע ח ח): עד חיתום: (ח) מה אות. מלת 'מה', יורה על גודל הדבר וחשיבותו, כמו (תהלים ח ט): מה אדיר שמך: אות. מופת:

(ח) מה אות. רצה לומר: מה מאד יחשב לאות גדול ונפלא, כאשר ירפאני ה' מכל מכאוב החלי, ואעלה ביום השלישי אל בית ה': (ט) וזה לך האות מאת ה'. המקום מעצמו אמר לתת לך אות על הדבר הזה, אשר תעלה ביום השלישי לבית ה': הלך הצל עשר מעלות. מעלות היו עשויות מול החמה, לבחון בהם שעות היום, כי כל שעה ירד הצל מעלה אחת, ושאל לו באיזה אות יבחר יותר, אם שילך הצל במהלכו לפניו עשר מעלות, פתאום וברגע אחד [ויהיה 'הלך' כמו 'לך', עבר במקום עתיד, וכמוהו רבים במקרא] או אם תרצה שישלח הצל אחורנית עשר מעלות: (י) נקל לצל לנטות. האות הזה שינטה הצל במהירות, הוא נקל מול אות החזרת הצל, כי בנטיית הצל במהירות, הלא תלך גלגל החמה במהלכו, ואך ימהר לכת במרוצה, ואין האות ניכר כל כך, ולזה ישוב הצל אחורנית, כי האות הזה יותר חזק וקשה: (יא) ויקרא וגו'. לעשות האות אשר בחר חזקיהו: במעלות אחז. רצה לומר: זה האות נעשה בהמעלות אשר עשה אחז, ובהם שב הצל אחורנית עשר מעלות. ורבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין צו א) ששב לאחר כחשכון שמהרה לרדת בהמעלות ביום שמת אחז, לקצר את היום, להמעיט בהספדו: (יב) כי חלה. על שנתרפא שלח לדרוש בשלוימו דרך אהבה. ובדברי הימים (ב לב לא) נאמר ששלח לדרוש המופת הנעשה בחליו:

מצודת דוד

(ח) מה אות. רצה לומר: מה מאד יחשב לאות גדול ונפלא, כאשר ירפאני ה' מכל מכאוב החלי, ואעלה ביום השלישי אל בית ה': (ט) וזה לך האות מאת ה'. המקום מעצמו אמר לתת לך אות על הדבר הזה, אשר תעלה ביום השלישי לבית ה': הלך הצל עשר מעלות. מעלות היו עשויות מול החמה, לבחון בהם שעות היום, כי כל שעה ירד הצל מעלה אחת, ושאל לו באיזה אות יבחר יותר, אם שילך הצל במהלכו לפניו עשר מעלות, פתאום וברגע אחד [ויהיה 'הלך' כמו 'לך', עבר במקום עתיד, וכמוהו רבים במקרא] או אם תרצה שישלח הצל אחורנית עשר מעלות: (י) נקל לצל לנטות. האות הזה שינטה הצל במהירות, הוא נקל מול אות החזרת הצל, כי בנטיית הצל במהירות, הלא תלך גלגל החמה במהלכו, ואך ימהר לכת במרוצה, ואין האות ניכר כל כך, ולזה ישוב הצל אחורנית, כי האות הזה יותר חזק וקשה: (יא) ויקרא וגו'. לעשות האות אשר בחר חזקיהו: במעלות אחז. רצה לומר: זה האות נעשה בהמעלות אשר עשה אחז, ובהם שב הצל אחורנית עשר מעלות. ורבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין צו א) ששב לאחר כחשכון שמהרה לרדת בהמעלות ביום שמת אחז, לקצר את היום, להמעיט בהספדו: (יב) כי חלה. על שנתרפא שלח לדרוש בשלוימו דרך אהבה. ובדברי הימים (ב לב לא) נאמר ששלח לדרוש המופת הנעשה בחליו:

קמ. איד

א לְמִנְצָחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: ב חֲלַצְנִי יְהוָה מֵאֵיֶשׁ חֲמָסִים תִּנְצְרֵנִי: ג אֲשֶׁר חָשְׁבוּ רַעְוֹת בְּלִבָּם כְּלָיוֹם יָגוּרוּ מִלַּחְמֹת: ד שָׁנְנוּ לְשׁוֹנָם כְּמוֹ נָחַשׁ חֲמַת עֲכָשׁוֹב תַּחַת שְׁפָתֵינוּ סֵלָה: ה שָׁמְרֵנִי יְהוָה מִיַּד־רָשָׁע מֵאֵיֶשׁ חֲמָסִים תִּנְצְרֵנִי אֲשֶׁר חָשְׁבוּ לְדַחֹת פְּעָמַי: ו טָמְנוּ־גֵאִים אֶפְחָ לִי וַחֲבָלִים פָּרְשׁוּ רֶשֶׁת לִיד־מַעְגָּל מִקָּשִׁים שְׁתוּ־לִי סֵלָה: ז אֲמַרְתִּי לַיהוָה אֱלֹהִי אַתָּה הָאֲזִינָה יְהוָה קוֹל תִּחְנוּנִי: ח (כתיב יהוה אֱלֹהִים אֲדֹנָי עֲזֵי יִשְׁוּעָתִי סִפּוֹתָה לְרֹאשֵׁי בַיּוֹם נָשָׁק: ט אֶל־תֵּתֶן יְהוָה מֵאוּרֵי רָשָׁע וּמִן־אֶל־תִּפֹּק יְרוּמוֹ סֵלָה: י רֹאשׁ מִסְבֵּי עֵמֶל שְׁפָתֵינוּ (כתיב יכסומו) יִכְסִּימוּ: יא (כתיב ימוטו) יִמוּטוּ עֲלֵיהֶם גְּחָלִים בָּאֵשׁ יִפְלֹם בְּמַהְמוֹרוֹת בְּלִיקוּמוֹ: יב אִישׁ לְשׁוֹן בְּלִיָּפוֹן בְּאַרְצָן אִישׁ־חֲמָם רַע יִצְוֹדְנוּ לְמִדְחַפְתִּי: יג (כתיב ידעת) יִדְעָתִי בִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה דִּין עָנִי מִשְׁפָּט אֲבִינִים: יד אֶךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

רש"י

רסן הזומם את פי הגמל ולשון משנה הוא. אל תפק. אל תוציא מלחיו: (י) ראש מסבי. חבורת חשבון גדודי עשו האומרים להסב אותי מעליך עמל שפתיים יכסם (מצאתי): (יא) ימוטו. יהיו מוטם הגחלים עליהם ישכבו בהם עד שיתמוטטו ויכבו מאליהם נמצא הגוף כלה ואבד: באש יפילם. המפיל ונוקם גחלים של גיהנם במהמורות יפילם לבל יקומו עוד: במהמורות. במלחמות ותגר ל' ממרים הייתם (דברים ט): (יב) איש לשון. עשו כי ציד בפיו צד את אביו בפיו: יצודנו. הרע שהוא עושה הוא יצודנו: (יג) ידעתי. כי סוף הדברים יעשה ה' דין עני וינקם נקמת עבדיו: (יד) אך. ימהר ויעשה כדי שידור צדיקים לשמו:

מצודת ציון

(ב) חלצני. ענין הוצאה ושליפה: (ג) יגורו. ענין אסיפה כמו יגורו בחרמו (חבקוק א): (ד) שנונו. חמת. ארס כמו חמת זוחלי עפר (דברים ל"ב): עכשוב. הוא מין פתן ונחש: (ה) פעמי. רגלי על שם שצוירים בהם כמו פעמי דלים (שעיה נ): (ו) וחבלים. מיתרי הפח: ליד. למקום: מעגל. שביל ומסלה כמו ינחני במעגלי צדק (לעיל כג): (ח) סכותה. מלשון סך וכסוי: נשק. בכלי נשק ועניינו בכלי זין: (ט) מאויי. מלשון תאוה וחשק: זממו. מחשבתו כמו כאשר זמם (דברים יח): תפק. ענין ההוצאה כמו ויפק רצון מה' (משלי ט'): (יא) ימוטו. מלשון נטיה: במהמורות. כמו ובמהמורות וענינו שוחות עמוקות ובדרו"ל בראשונה היו קוברין אותה במהמורות וכו' (ירושלמי מ"ק פ"א): (יד) את פניך. לפניך:

מצודת דוד

(ב) מאדם רע. מיד אדם רע: מאיש חמסים. מאיש עושה חמסים: (ג) יגורו. יאספו עלי מלחמות: (ד) שנונו לשונם. חדרו לשונם והכינו אותם לדבר לה"ר כמו נחש שמחדד לשונו כשאל לנשון: חמת עכשוב. ארס של עכשוב יד לעולם תחת שפתיהם ר"ל אין פוסקין מלדבר לה"ר: (ה) אשר חשבו. חושבים מחשבות להיות רגלי נדחים מדחי אל דחי לברוח מפני שאול: (ו) טמנו. הטמינו עלי הרשת לבל אהיה נשמר ואלכד בה: וחבלים. גם חבלי הפח העשויים לסגור פי הפח גם אותם הטמינו לבל ארגיש כלל ור"ל מאוד הסתירו עצה ללכדני: פרשו רשת ליד מעגל. במקום מעגלי ואשורי פרשו הרשת למען אפול בה וכמ"ש וראו את מקומו אשר תהיה רגלו שם (ש"א כג): שתו לי סלה. רוצה לומר מבלי הפסק אף אם לא הצליחו בראשונה חזרו שוב לארוב:

(ז) אמרתי. לזה אמרתי בתפלה הלא מעולם אלי וחזקי האזינה גם עתה בקול תחנוני: (ח) סכותה. מעולם סככת על ראשי בעת באו עלי בכלי נשק הם כלי זין: (ט) אל תתן. לכן גם עתה אל תמלא תאות הרשע החפץ לראות ברעתי: זממו אל תפק. אל תוציא מחשבתו אל הפועל ועד עולם יהיו מחשבותיו מרוממים ממנו לבל יוכל להשיגם: (י) ראש מסבי. ראש המסבבים ללכדני והוא דואג האדומי: עמל שפתימו. השקר שמדברים עלי הוא וסיעתו השקר הזה יכסה אותם ר"ל מה שרוצים לעשות לי יבוא עליהם: (יא) ימוטו. הגחלים יהיו מטם עצמם לנפול אליהם: באש יפילם. העמל שזכר הוא יפילם באש ובשוחות עמוקות לבל יוכלו קום: (יב) איש לשון. מהראוי שהאיש בעל לה"ר בל יהיה נכון בארץ על כנו ובסיסו: רע. הרע שהוא עושה הוא יצוד אותו עד שיהיה נדחף מרעה אל רעה: (יג) ידעתי. הן ידעתי שסוף הדבר אשר יעשה ה' דין עני לנקום נקמתו: (יד) אך צדיקים. הצדיקים לבד הם יודו לשמך והישרים ישבו לפניך להללך ולא כן הרשעים האלה כי ילכו לאבדון ולא יזכירו בשם ה':

ג נטל את המפתח ופתח את הפשפש, ונכנס מבית המוקד לעזרה, ונכנסו אחריו, ושתי אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי כתות: אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח, ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב. היו בודקין והולכין, עד שמגיעין למקום בית עושי חבתים. הגיעו אלו ואלו, אמרו: שלום, הכל שלום! העמידו עושי חבתים לעשות חבתים.

ד מי שזכה לתרום את המזבח, הוא יתרום את המזבח, והם אומרים לו: הזהר! שמא תגע בפלי עד שתקדש ידיך ורגליך מן הפיור, והרי המחתה נתונה במקצוע, בין הפכש למזבח, במערבו של פכש. אין אדם נכנס עמו, ולא גר בידו, אלא מהלך לאור המערבה. לא היו רואין אותו, ולא שומעין את קולו, עד ששומעין קול העץ, שעשה בן קטין מוכני לפיור, והן אומרים: הגיע עת! קדש ידיו ורגליו מן הפיור, נטל מחתת הפסח ועלה

פירוש ברטנורא

ג פשפש. פתח קטן שבתוך גופו של פתח גדול, ובו היו נכנסין מבית המוקד לעזרה: אלו. היו הולכין באכסדרא שבצורה דרך המזרח. שהיו אכסדראות סביב לעזרה מבפנים, עמודים יוצאים חוץ לכותלי העזרה, ומן העמודים ועד כותלי העזרה היה סכך על גבוה והן קרוין פורטיקון בלע"ז, ומן העמודים ולחוץ היה בלא סכך, והמזבח היה שלא במקום הסכך. והיו מתחלקים לשתי כתות, כדי שיהיו בודקים ורואים כל כלי שרת שיהיו כולן במקומן בשלום. והיו הולכים באכסדראות העשויות לרוח צפונית, אלו מהלכים בה בחציה של מזרח ואלו מהלכים בה בחציה של צד מערב, עד שפוגעין זה בזה במקום שעושים מנחת חביתין של כהן גדול, שהיה מביא בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, והיא היתה סמוך לשער ניקנור, ושם היו אומרים זה לזה שלום, הכל שלום, כלומר מצאנו כל הכלים בשלום ולא נפקד מהם כלי:

ד הזהר שלא תגע בכלי. במחתה שהיא כלי שרת. שאין אדם רשאי לקרב אל המזבח ולא לשום עבודה עד שיקדש ידיו ורגליו: במקצוע. בקרן זוית: בן קטין. כך שמו של כהן גדול שעשה מוכני לכיור. גלגל הסוכב שעל ידו משקעים הכיור בבור שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה, לפי שכל דבר שנתקדש בכלי שרת נפסל בלינה לילה, וכשהיה משוקע הכיור בבור לא היו מימיו נפסלין. ורמב"ם אומר, שהמוכני הוא כלי סביב לכיור, שלא נתקדש בכלי שרת, ושם

משניות מבוארות – קהתי

ויש מפרשים: ראשי בית אב ("תפארת ישראל") – אומרים לו: הזהר! שמא תגע בפלי – במחתה, כלומר היה זה של תחילת בעבודת תרומת הדשן, עד שתקדש – קודם שקידשת, ידיך ורגליך מן הפיור – שאין קרבים אל המזבח ולא לשום עבודה במקדש אלא לאחר קידוש ידים ורגלים, כמו שנאמר (שמות ל, כ-כא): "בבואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו, או בגשתם אל המזבח לשרת... ורחצו ידיהם ורגליהם" (רמב"ם; המאירי; פירוש הרמב"ם). ואף על פי שהכהן יודע בדבר, מכל מקום צריך להזכירו, מאחר שהוא הולך למזבח יחיד, ושם יאמרו, ומאחר שמוזהרים אותו, הוא נזהר (המפרש לתלמוד; והרי המחתה – אף זה אמרו לו: המחתה הריהו נתונה במקצוע – מונחת בקרן זוית, בין הפכש למזבח – הכבש היה לדרומו של המזבח (עיי' באורנו למשנה זכחים ה, ג). במערבו של פכש – כלומר בזוית שבין הצד המערבי של הכבש לבין הצד הדרומי של המזבח. אין אדם נכנס עמו – עם התורם את הדשן, שבין האולם ולמזבח אין אדם רשאי להיכנס אלא בשעת עבודה, והוא הדין בין האולם לכבש של המזבח, שדין הכבש כדין המזבח (המפרש; עיי' תפארת ישראל); ולא גר בידו – של התורם את המזבח, אלא מהלך לאור המערבה – של העצים הבעורים על המזבח. לא היו רואין אותו – לפי שכולם היו במזרח העזרה והמזבח, והתורם קידש ידיו ורגליו במערבו של המזבח; נמצא גובה הכבש והמזבח מפסיק ביניהם (המפרש; תפארת ישראל); ולא שומעין את קולו – בשעה שהולך לכיור, עד ששומעין קול העץ, שעשה בן קטין מוכני לפיור – גלגל של עץ לשקע על ידו את הכיור בלילה לתוך בור של מים, כדי שלא יהיו מימיו של הכיור נפסלים בלינה (עיי' יומא ג, י). וכשהיו מעלים את הכיור היה נשמע קול הגלגל, והן אומרים – כששומעים את קול העץ: הגיע עת! – הגיעה שעת הקידוש; ויש גורסים: הגיע (בלא ויתב "עת") – כלומר התורם את המזבח הגיע לכיור, והיו גם הם מכינים עצמם לעבודה (ראב"ד; המאירי; עיי' מלאכת שלמה). קדש – התורם – ידיו ורגליו מן הפיור, נטל מחתת הפסח – שהיתה מונחת בזוית בין הכבש למזבח, כמו ששינונו לעיל, ועלה לראש המזבח, ופנה את הגחלים הילך והילך – לכאן ולכאן, חתה – נטל במחתה גחלים, מן המאכלות הפנימיות

באור משנה ג

נטל – הממונה, את המפתח – שהיה ברשותם של זקני בית אב (כמו ששינונו במשנה א). ופתח את הפשפש – הפתח הקטן שבתוך שער בית המוקד, ונכנס מבית המוקד לעזרה – דרך אותו פשפש, ונכנסו אחריו – הכהנים, ושתי אבוקות של אור בידם – חוץ מלילי שבת שאין בידם אור, אלא נרות דלוקים שם מערב שבת (רמב"ם סוף הל' בית הבחירה; ועיי' "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"). ונחלקו לשתי כתות: אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח, ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב – שכן מסביר לעזרה, בצד הכתלים מבפנים, היתה אכסדרא, בניין עמודים המקורה בתקרה, וכשנכנסו הכהנים מבית המוקד שבצפון העזרה אל האכסדרא, נתחלקו לשתי כתות, כדי ללכת ולבדוק, אם כל כלי השרת נמצאים במקומם: כת אחת הלכה בכיוון מזרח, ועברה חלק מן האכסדרא שבצד צפון, וחלק שבצד מזרח, והכת השנייה הלכה בכיוון מערב, היינו שעברה קצת מן האכסדרא בצפון, וכל המערב וכל הדרום, וקצת בצד מזרח ("תפארת ישראל"). היו בודקין והולכין – אם הכל במקומו, כמו שבארנו לעיל, עד שמגיעין למקום בית עושי חבתים – הוא "לשכת עושי חביתין" שהיתה במזרח העזרה, מדרום לשער נקנור, ובה היו לשים ואופים את מנחת החביתים של הכהן הגדול, שהיה מביא בכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב (עיי' ויקרא ו, יג-יד; מנחות ז, ה). ואמנם הכת שהלכה דרך המזרח הגיעה תחילה לאותה לשכה, והמתינה שם לכת האחרת שהלכה דרך המערב, ושהתה יותר זמן מאחר שהיא היתה צריכה לעבור דרך יותר ארוכה, כמו שבארנו לעיל ("תפארת ישראל"). הגיעו אלו ואלו – משהגיעו שתי הכתות ללשכת עושי חביתים, אמרו – זו לזו: שלום, הכל שלום! – כלומר מצאנו הכל במקומו ולא חסר דבר. העמידו עושי חבתים לעשות חבתים – כלומר העמידו שם אנשים לחמם מים להכנת מנחת החביתין (גמרא).

באור משנה ד

מי שזכה לתרום את המזבח – שזכה בפייס של תרומת הדשן, כמו ששינונו במשנה ב, הוא יתרום את המזבח – הולך עתה לקיים את מצוות הרמת הדשן מעל המזבח, והם – חברי הכהנים;

לראש המזבח, ופנה את הגחלים הילך והילך, חתה מן המאכלות הפנימיות, וירד. הגיע לרצפה, הפך פניו לצפון, הלך למזרחו של כבש כעשר אמות, צבר את הגחלים על גבי הרצפה, רחוק מן הכבש שלשה טפחים — מקום שנותנין מראות העוף, ודשון מזבח הפנימי והמזורה.

פ ר ק ש נ י

א ראוהו אחיו שייר, והם רצו ובאו. מהרו וקדשו ידיהן ורגליהן מן הכיור, נטלו את המגפרות ואת הצנורות ועלו לראש המזבח. האכרין והפדרין שלא נתאכלו מפעריהם, סונקין אותם לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין — סודרין אותם בסוכב, על הכבש.

ב החלו מעלין באפר על גבי התפות. ותפוח היה באמצע המזבח, פעמים עליו כשלוש מאות פור. וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח. מימיו לא נתעצל הכהן מלהוציא את הדשן. פירוש ברטנורא

היו מניחים המים בלילה כדי שלא יתקדשו ויפסלו בלונה: המאכלות הפנימיות. הגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב והן קרובים להיות דשן: צבר את הגחלים על גבי הרצפה. משום דכתיב ושמו, ודרשין [תמורה דף ל"ד ע"א] ושמו כולו, ושמו שלא יפור: **ב** א ראוהו אחיו. לאותו שתרם את המזבח: שייר. מן המזבח ונתן את הגחלים במזרחו: והם רצו וכו' וקדשו ידיהם ורגליהם. כדי לעבור עבודה: סונקין. מסלקים אותן. לשון נענוע ונדרו. וכן כנדי מסנקן [פסחים דף ג' ע"ב]. גרי שהוא עוף על ידי נענוע ונחירות שמננחין זה בזה. אף כאן סונקין מנענעים ומהפכין אותן בצנורות לצדדי המזבח: בסוכב על הכבש. כלומר על הכבש שכנגד הסוכב:

ב החלו מעלין באפר. לאחר שסלקו לצדדים או לסוכב אברים ופדרים שלא נתאכלו, היו מושכין את האפר במגפרות שבידם ומעלין אותו לתפוח, כמין כרי גדול של אפר שהיה באמצע המזבח צבור ועשוי כתפוח: פעמים עליו כשלוש מאות פור. נזמא קתני, דמעולם לא הניחו להיות עליו שלש מאות פור: וברגלים לא היו מדשנים אותו. לא היו מוציאין את הדשן לחוץ אע"פ שהוא רבה על המזבח: מפני שהוא נוי למזבח. שהיה נראה שקרבות הרבה היו על גבי המזבח: מימיו לא נתעצל. כלומר מה שהיה דשן כל כך, לא מחמת עצלות הכהנים, אלא לנו להראות שקרבות הרבה קרבו על גבי המזבח:

משניות מבוארות — קהתי

מקום הטעם שמסדרים אותם דווקא במקומות אלו, לפי שנחשבים הם שם כאילו נשאו על גבי המזבח; אבל להורידם מעל המזבח אסור.

ב אור משנה ב

החלו מעלין באפר — כלומר לאחר שסילקו לצדדי המזבח את האברים והפדרים שלא נתאכלו, התחילו גורפים את האפר במגריפות שבידיהם ומעלים אותו על גבי התפות — גל של אפר שהיה שם, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: ותפוח היה באמצע המזבח — ציבור גדול של אפר עשוי כעין תפוח היה באמצע המזבח, פעמים עליו כשלוש מאות פור — שהיתה מצטברת על המזבח ערימה גדולה מאד (הכור 30 טאה כ"כ 390 ליטר); בגמרא אמרו, שמשנתנו נקטה גרומה, שמעולם לא הניחו על המזבח ערימה כה גדולה. ובזמן שרבה הדשן הורידוהו מעל המזבח, והוציאוהו חוץ לעיר אל "שפך הדשן". וברגלים לא היו מדשנין אותו — לא היו מורידים את הדשן מעל גבי המזבח, אלא מניחים עליו תפוח גדול ביותר, מפני שהוא נוי למזבח — שנתנו להוציא את הדשן. חוץ לעיר בשעת הדישון, שאף על פי שאין הוצאת הדשן בכלל העבודות, ואין עליה פייס, אלא כל הרצוה זוכה בה, מכל מקום לא נתעצל בה כהן מעולם. יש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיענו בסיפא, שהטעם שלא היו מדשנים את המזבח ברגלים הוא מפני שהוא נוי למזבח, ולא מחמת עצלות הכהנים, שכן מימיו לא נתעצל הכהן מלהוציא את הדשן.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים, שלא היו מדשנים את המזבח בכל יום אלא בשעת הצורך, כשהיה עליו ציבור גדול של אפר. ואילו ברגלים לא היו מדשנים אותו, אף כשנצטברה עליו ערימה גבוהה, מפני שהוא נוי למזבח. אבל מדברי הרמב"ם משמע, שבכל יום היו מדשנים את המזבח לאחר תרומת הדשן, שכן הוא כותב (הל' תמידין ומוסיפין ב, יג): "ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח, ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח, וגורפין אותה הערימה בפסכתה, והוא כלי גדול שהחזיק לתך, ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח" (וכן גם דעת הראב"ד: "ענין שם הלכה ז' וענין "משנה למלך" שם. מה שמקשה על הרמב"ם והראב"ד).

— מן הגחלים שבפנים האש שנתאכלו היטב, ויכרד — מן המזבח. הגיע לרצפה — של העזרה, הפך פניו לצפון — לצפון העזרה, הלך למזרחו של כבש — הלך בעזרה לצד מזרחו של הכבש כלפי הכותל הדרומי של המזבח, כעשר אמות — מתחילת הכבש, היינו עד כעשרים אמה מן המזבח; צבר את הגחלים על גבי הרצפה — הניח את הגחלים ממחתתו על גבי הרצפה ועשה אותן ציבור, משום שנאמר (ויקרא ו, ג): "ושמו אצל המזבח", ודרשו: "ושמו" — כולו, "ושמו" — שלא יפור. רחוק מן הכבש שלשה טפחים, מקום שנותנין מראות העוף — כמו שנאמר בעולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתו (היינו הזפק) בנוצתה, והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן" (עין זבחים ו, ה), ודשון מזבח הפנימי והמזורה — כמבואר להלן (ג, ט); מקום זה, שהוא למזרחו של הכבש, רחוק ממנו שלושה טפחים, ורחוק מן הכותל הדרומי של המזבח כעשרים אמה, נקרא "מקום הדשן", והתורם את המזבח צבר שם את הגחלים שחתה מדשן המזבח, ובזה סיים את עבודת תרומת הדשן, שהיא העבודה הראשונה בכל יום במקדש.

ב אור משנה א

ראוהו אחיו — הכהנים חבריו של התורם את המזבח ראוהו, שייר — עם מחתת הגחלים מן המזבח, והם רצו ובאו — כדי להכיר, מהרו וקדשו ידיהן ורגליהן מן הכיור — כדי להתחיל בעבודתם, נטלו את המגפרות — לגרוף בהן את הדשן, ואת הצנורות — המזלגות, לתחוב בהם את האיברים שלא נתאכלו, ולסלקם, ועלו לראש המזבח — עם הכלים הללו. האכרין — של העולות, והפדרין — והחלבים של הקרבנות, שלא נתאכלו מפעריהם — שלא נשרפו במשך הלילה, ולא נעשו דשן, סונקין אותם לצדדי המזבח — מסלקים אותם בעזרת הצינורות לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין — שאין שם מקום לכל האיברים, סודרין אותם בסוכב, על הכבש — כלומר מסדרים אותם על הכבש שכנגד הסוכב של המזבח (רמב"ם; המאירי; ברטנורא); ויש מפרשים: מסדרים אותם בסוכב של המזבח, היינו על בליטת החלק האמצעי (ראה הציור בהקדמתנו לזבחים ה, ג), או על הכבש (ברייתא בגמרא יומא מה, ב; המפרש לתלמוד, ופירוש הראב"ד). מכל

ג. החלו מעלין בגזרין, לסדר אש המערכה. וכי כל העצים כשרים למערכה? הין! כל העצים כשרין למערכה, חוץ משל זית ושל גפן. אבל באלו רגילין: במרביות של תאנה, ושל אגוז, ושל עץ שמן. ד. סדר המערכה גדולה מזרחה, וחזיתה מזרחה, וראשי הגזרין הפנימיים היו נוגעים בתפות. ורוח היה בין הגזרים, שהיו מציתין את האליתא משם.

ה. ברוו משם עצי תאנה ופין, לסדר המערכה שניה לקטרת, מפנגד קרן מערבית דרומית, משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות; בעמוד חמש סאים גחלים, ובשבת בעמוד שמונת סאין גחלים, ששם היו נותנין שני בוצי לבונה

פירוש ברטנורא

ג. מעלין בגזרין. שני עצים ארוכים ומשופין היו נותנים לתוך אורך המערכה, דכתיב (ויקרא ו') וביער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר, מלמד שטעונה שני עצים: וכי כל העצים כשרים למערכה. דקתני החלו מעלין בגזרין סתם ולא קא מפרש מאיזה מין של עצים היו הגזרים. ומשני, הין, כלומר הכל כשרים חוץ משל זית ושל גפן דאסורין משום ישוב ארץ ישראל, לפי שהן טוענים פירות. ואית דאמרי טעמא, לפי שהן נעשים דשן מיד: מורביות. ענפים של תאנה. ודוקא תאנים רעות. דלא עבדי פירי: ושל עץ שמן. העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי, שהוא האילן שקורים לו בלע"ז פיג", ובערבי צינובור. ואע"ג דעץ מאכל הוא אין בו צורך כמו בגפן וזית, הלכך לא אסורו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית:

ד. מערכה גדולה. לפי שיש עוד מערכה אחרת, קרי להך מערכה גדולה. ששלש מערכות היו שם בכל יום, אחת מערכה גדולה ששורפים עליה התמיד, והשנית מערכה פחותה ממנה והיא קרויה מערכה של קטורת, שנוטלים ממנה גחלים במחתה לקטורת שמקטרים בבוקר ובין הערבים, והשלישית אינה משמשת כלום אלא לקיום האש, דכתיב (ויקרא ו') והאש על המזבח תוקד בו, זו מערכה שלישית של קיום האש: וחזיתה מזרחה. מראית פניה דהיינו הפתח והחלון של מערכה, לצד מזרח של מזבח: וראשי גזרין. הפנימים היו ארוכים עד שהיו נוגעים בתפות: את האליתא. חריות וקסמין דקין תוחבין בין הגדולים להצית האש. ואליתא לשון אלה, על שם זבובת האדירים:

ה. ברוו משם. מכין מקום העצים: בעמוד חמש סאים. היה באותה מערכה של קטורת כמו חמש סאים גחלים שמהם היה חותה לצורך הקטורת: בעמוד. כמו באומד: ובשבת בעמוד שמונה סאים. לפי שצריך עוד גחלים לשני בוצי לבונה של לחם הפנים שהיו מקטרים משבת לשבת: מחזירים אותן

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

סדר המערכה גדולה — הכהן שזכה בתרומת הדשן סידר על המזבח את המערכה הגדולה, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת, מזרחה — בצד המזרחי של המזבח, וזרחה — של המערכה, מזרחה — כלפי מזרח, כלומר שעושה במערכה כעין חלון לצד מזרח (המפרש; הראב"ד; רבנו גרשום); ומבואר הטעם בגמרא, שתהא הרוח מנשבת בה ומלהיבה את המדורה; ולדעת אחרים, כדי להצית משם את העצים הדקים. ויש מפרשים: וחזיתה מזרחה — שעושה איזה סימן במזרח המערכה שיהא אות לכל הרואה, שמצד המזרח מתחילים לסדר את המערכה (רמב"ם בפירושו למשנתנו, ובחיבורו הלי' תמידין ומוספין ב, ז; ועיין השגת הראב"ד שם). וראשי הגזרין הפנימיים היו נוגעים בתפות — שהתפתח שבאמצע המזבח היה לצד מערב של המערכה, והגזרים הפנימיים היו ארוכים עד שהיו נוגעים בתפות (המפרש; ברטנורא); ויש מפרשים שהראשים הפנימיים של הגזרים היו נוגעים בתפות, כלומר שהיו הגזרים מונחים ממזרח למערב, והיו ראשיהם הפנימיים קרובים לתפות ככל האפשר, כדי שיוכלו הכהנים ללכת באמה שנשארה לצד מזרח של המערכה ולא ישרפו בגדיהם (הראב"ד; תפארת ישראל). מכאן גם מה ששינוי לעיל: "וחזיתה מזרחה" מתפרש (לדעת הראב"ד), שראשיהם החיצוניים של הגזרים מכוונים כלפי מזרח. ורוח היה בין הגזרים, שהיו מציתין את האליתא — הקיסמים הדקים, משם — מן הריווח, שהיו תוחבים קיסמים דקים בין הגזרים ומציתים אותם באש המערכה, ומהם הורלקו הגזרים הגדולים.

באור משנה ה

בררו משם — מכין העצים, עצי תאנה ופין — וכן של אגוז ושל עץ שמן, כמו ששינוי במשנה ג, אלא שמשנתנו נקטה אחד מהם ("תוספות יום טוב"); ויש מפרשים, שנוהגים היו ליטול עצי תאנה, על שם שהיתה בתאנה תקנה לאדם הראשון, כמו שנאמר (בראשית ג, ז): "ויתפרו עליה תאנה ויעשו להם חגרות" (רש"י וזבחים נח, א). לסדר המערכה שניה לקטרת — שממנה נוטלים גחלים אש למזבח הפנימי שבהיכל, להקטיר עליו קטורת, כמו שכבר הבאנו לעיל (משנה ג), מפנגד קרן מערבית דרומית — כלומר שסדרו את המערכה

באור משנה ג

החלו מעלין בגזרין — לאחר שפינו את האפר לתפות, התחילו להעלות גזרי עצים על המזבח, לסדר אש המערכה — וכבר שינוי (יומא ד, ו'), ששלש מערכות היו עושים בכל יום על המזבח (לדעת רבי יוסי, שהלכה כמותו); ראשונה מערכה גדולה, שעליה מקריבים את התמיד ואמורי שאר הקרבנות; שנייה, מערכת הקטורת, שלישית, נוטלים גחלים אש למזבח שבהיכל, להקטיר עליו קטורת; שלישית, לקיום האש, כמו שכתוב (ויקרא ו, ח): "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה". משנתנו באה לספר, שלאחר צבירת האפר העלו הכהנים גזרי עצים לסידור המערכה הגדולה. ומובא בברייתא (במסכת יומא כב, א). שהכהן שזכה בתרומת הדשן היה גם מסדר את המערכה ומעלה שני גזרי עצים למזבח, שכן מצוה להוסיף עם קרבן התמיד שני גזרי עצים על עצי המערכה, שנאמר (ויקרא ו, ח): "ובייער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר", מלמד שטעונה המערכה שני עצים. וכי כל העצים כשרים למערכה — שמשנתנו נוקטת סתם "החלו מעלין בגזרין", ואינה מפרשת מאיזה מין של עצים היו הגזרים? הין! כל העצים כשרין למערכה — כל מיני עצים כשרים למערכה, חוץ משל זית ושל גפן — בגמרא מבארים הטעם, לפי שאין הם דולקים יפה ומעלים עשן. ויש אומרים: משום ישוב ארץ ישראל, לפי שהם טוענים פירות חשובים. אבל באלו רגילין — בעצים המנויים לקמן, רגילין — לסדר את המערכה: במרביות של תאנה — בענפים של עץ התאנה; ומבואר במפרשים, שלדעת האומרים, שאסרו בגפן ובזית משום ישוב ארץ ישראל, הכוונה לעץ תאנה שאינו עושה פירות, כגון תאנה זקנה, או תאנה מדברית, שאין פירותיה ראויים לאכילה; ושל אגוז — ובענפים של עץ אגוז, ושל עץ שמן — מן העץ המוציא שמן, שעושים ממנו זפת (רד"ק), והוא נזכר פעמים אחדות בנ"ך (מלכים א, ו, כג; ישעיה מא, יט; נחמיה ח, טו): כל העצים הללו בוערים יפה, ולכן נוהגים היו להשתמש בהם ביותר בסידור המערכה של המזבח.

בענין השאלה והתשובה ששינוי במשנתנו: "וכי כל העצים כשרים למערכה הין", מובא בביאורי הגר"א, שפירוש הדברים, שפעם אחת שאל כך תלמיד לרב, והשיב לו: וכיין שחייב אדם לומר בלשון רבו, לפיכך נקט רבי במשנה את השאלה והתשובה בלשון שנאמרו.

שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים. הָאֲבָרִים וְהַפְּדִירִים שֶׁלֹּא נִתְאָפְלוּ מִפְּעֶרֶב, מִחֲזִירִין אוֹתָן לְמַעַרְכָּה. הַצִּיתוֹ שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת בָּאֵשׁ, וַיִּרְדּוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַת הַגְּזִית.

פ ר ק ש ל י ש י

א אָמַר לָהֶם הַמַּמְנָה: בּוֹאוּ וְהַפִּיסוּ: מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, מִי מַדְשֵׁן מִזֶּבֶח הַפְּנִימִי, מִי מַדְשֵׁן אֶת הַמְנוּרָה, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים לִפְנֵי: הָרֹאשׁ וְהָרֵגֶל, וְשְׁתֵּי הַיָּדִים, הָעֶקֶץ וְהָרֵגֶל, הַחֹזֶה וְהַגֶּרֶה וְשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, הַקְּרִבִּים, וְהַסֶּלֶת, וְהַחֲבֵתִים, וְהֵינִן. הַפִּיסוּ, זָכָה מִי שֹׁזְכָה.

פירוש ברטנורא

למערכה. ונשרפים שם בצדי המערכה הגדולה: ובאו להם ללשכת הגזית. לעשות פייסות:

ג א אָמַר לָהֶם הַמַּמְנָה בּוֹאוּ וְהַפִּיסוּ. הַטִּילוּ פִּיִּם. הוּא הַגּוֹרֵל הַמְפּוֹרֵשׁ פֶּרֶק ב' דְּיוֹמָא: מִי שׁוֹחֵט. אַע"ז: דְּשַׁחֲטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר, תִּקְנוּ בָּהּ פִּיִּם, דְּתַחֲלִיל עֲבוֹדַת הַתָּמִיד הִיא וְחִבִּיבָהּ לָהּ, אִי לֹא יִטְלוּ פִּיִּם אֹתוֹ לֹא יִנְצִי' עָלָהּ וְאֹתוֹ בְּהַ לִּידִי סִכְנָה: מִי זוֹרֵק. מִקְבֵּל הָדֵם הוּא הַזּוֹרֵק, וּמִשּׁוֹם דַּעֲיָקָה הֶקְרֵבָן הוּא זְרִיקָה לְהִכִּי נִקְטָה: מִי מַדְשֵׁן מִזֶּבֶח הַפְּנִימִי. וְהַמְדִּשֵׁן הוּא הַמִּקְטִיר קְטוֹרֶת. וּמִשּׁוֹם דְּרִישׁוֹן תַּחֲלִיל עֲבוֹדָה שֶׁל קְטוֹרֶת הִיא, נִקְטָה לָהּ. וְכֵן דְּרִישׁוֹן הַמְנוּרָה תַּחֲלִיל הַהֲדָלָקָה. וְרִישׁוֹן מִזֶּבֶח הַפְּנִימִי וְהַמְנוּרָה, קוֹדֵם שְׁחִיטַת הַתָּמִיד הִיא. וְהוּא דְּמַדְכֵּר בְּסֹדֶר הַפִּיִּם שׁוֹחֵט זוֹרֵק בְּרִישָׁא, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם עֵיקֶר עֲבוֹדָה טָפִי: הַעֲזִיקָן. הָאֵלִיָּה: הַחֹזֶה. כָּל [הַשּׁוֹמֵן] הָרֹאֵה אֶת הַקֶּרֶק: וְהַגֶּרֶה. מָקוֹם שֶׁהוּא מַעֲלָה גֶרֶה, הוּא הַצּוֹאֵר, וְבוֹ מְחוֹבְרִים קִנָּה הָרִיאָה עִם הַכֹּהֵן וְהַלֵּב: זָכָה מִי שׁוֹכֵחַ. מִי שֶׁעָלָה לוֹ הַפִּיִּם זוֹרֵק אֶת הָדֵם, וְהַסְמוֹךְ לוֹ שׁוֹחֵט. וְאַע"פּ שֶׁהַשְׁחִיטָה קוֹדֶמֶת לְקַבֵּל הָדֵם, מ"מ מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדַת הַזּוֹרִיקָה גְּדוּלָּה מִן הַשְׁחִיטָה, שֶׁהַשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר מִשָּׁא"ב בּוֹרִיקָה, לְפִיכָךְ זָכָה הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִגִּיעַ לוֹ הַפִּיִּם בּוֹרִיקָה, וְהַשְׁנִי הַסְמוֹךְ לוֹ בַּשְׁחִיטָה, וְהַשְׁלִישִׁי מַדְשֵׁן מִזֶּבֶח הַפְּנִימִי וּמִקְטִיר הַקְטוֹרֶת, וְהַרְבִּיעִי מַדְשֵׁן אֶת הַמְנוּרָה וּמְדַלֵּק אֶת הַנֵּרוֹת, וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלָה הָרֹאשׁ וְהָרֵגֶל לְכַבֵּשׁ, וְהַשְּׁשִׁי שְׁתֵּי הַיָּדִים, וְהַשְּׁבִיעִי הַעֲזִיקָן דִּהֵינּוּ הָאֵלִיָּה וְהָרֵגֶל, וְהַשְּׁמִנִי הַחֹזֶה וְהַגֶּרֶה, וְהַחֲמִישִׁי שְׁתֵּי דִפָּנוֹת, וְהַעֲשִׂירִי הַקְּרִבִּים, וְהָאֲחֵר עֶשֶׂר הַסֶּלֶת שֶׁל מִנְחַת נִסְכִּים שֶׁהִיא קְרִיבָה עִם הַתָּמִיד. וְהַשְּׁנִים עֶשֶׂר חִבּוּתִי כֵּהֵן גְּדוֹל, וְהַשְּׁלֹשָׁה עֶשֶׂר יוֹן שֶׁל נִסְכִּים. כָּל אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר כֹּהֲנִים יוֹצִאִים בְּפִיִּם אֶחָד כְּמִפּוֹרֵשׁ פֶּרֶק ב' דְּיוֹמָא:

משניות מבוארות – קהתי

לאחר סידור מערכות האש על המזבח. ולהבנת המשנה יש להקדים מה ששנינו ובארנו במסכת יומא (סו) בענין סדר ההגדלה: הממונה על הפייסות אומר לכהנים העומדים סביבו בעיגול: הצביעו! כלומר כל אחד יוציא אצבע אחת; ונטל הממונה מצנפת מראשו של אחד מהם, לסימן שממנו הוא מתחיל למנות את האצבעות, והוא נוקב במספר מסויים הגדול בהרבה ממניין הכהנים, כגון מאה, ומתחיל למנות את האצבעות מאותו כהן שנטל מצנפתו מראשו, וסובב והולך ומונה את האצבעות וחוזר חלילה עד שמגיע למספר שנקב בו, ואותו כהן שהמספר כלה בו הוא הזוכה. — לפי משנתנו יזכה הפייס השני שלושה עשר כהנים בשלוש עשרה העבודות המפורטות במשנה, כלומר שהכהן שכלה בו המספר של ההגדלה זכה בעבודה ראשונה, ושנים עשר הכהנים הראשונים העומדים לימינו זכו לפי הסדר בשאר העבודות.

אָמַר לָהֶם הַמַּמְנָה — על הפייסות, לאחר שבאו הכהנים ללשכת הגזית: בּוֹאוּ וְהַפִּיסוּ — והגירולו, מִי שׁוֹחֵט — את קרבן התמיד; ואף על פי ששחיטה כשרה בזה, מכל מקום תיקנו בה פייס, לפי שתחילת עבודה היא בקרבן התמיד וחביבה היתה על הכהנים (נמרא יומא כז, ב; ברטנורא); מִי זוֹרֵק — את דמו; בגמרא מבואר, שהמקבל את הדם הוא הזורק, אלא הואיל ועיקר הקרבן היא הזריקה, לפיכך נקט: "מי זורק"; מִי מַדְשֵׁן מִזֶּבֶח הַפְּנִימִי — מוריד את האפר מעל מזבח הקטורת שבהיכל; מִי מַדְשֵׁן אֶת הַמְנוּרָה — מוציא מנרות המנורה את האפר והפסולת, ומתקנו להדלקה, כמבואר להלן (משנה ט); מִי מַעֲלָה אֲבָרִים — של קרבן התמיד, לִפְנֵי — שכן שנינו (שקלים ח, ח), שהכהנים היו מניחים את אברי התמיד בכבש של המזבח מחציו ולמטה, ויורדים ללשכת הגזית לקרות את שמע, ולאחר מכן היו מעלים את האברים למזבח; ואלו האברים שמעלים אותם לפי הסדר של אותו פייס: הָרֹאשׁ וְהָרֵגֶל — היינו הרגל האחורית של ימין; וְשְׁתֵּי הַיָּדִים — היינו הרגלים הקדמיות; הָעֶקֶץ — החלק האחורי עם האליה, וְהָרֵגֶל — האחורית של שמאל; הַחֹזֶה — שומן החזה, וְהַגֶּרֶה — מקום שהבהמה מעלה גרה, היינו הצואר עם הצלעות, ותלויים בו הקנה והלב והריאה (כמבואר להלן ד. א); וְשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת — עם השדרה והטחול והכבד; הַקְּרִבִּים — הנתונים בכון וכרעיים על גביהם (כמבואר סו); וְהַסֶּלֶת — למנחת התמיד, וְהַחֲבֵתִים — מנחת הכהן הגדול, שהיה מקריב בכל יום עשירית האיפה סולת, מחציתה בכורק ומחציתה בערב על מחבת בשמן (ויקרא ו, יא); וְהֵינִן — לנסכי התמיד. הַפִּיסוּ — הגירולו, זָכָה מִי שֹׁזְכָה — כלומר מי שעלה לו הפייס, דהיינו שכלה בו המספר של ההגדלה (כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנה) הוא השוחט את התמיד, והשני העומד לימינו זורק את דמו (ולפי ברטנורא: הראשון

השנייה על המזבח החיצון כנגד קרן מערבית דרומית שלו, שהיא סמוך לכבש, מִשּׁוֹף מִן הַקֶּרֶן כְּלָפִי צִפּוֹן אָרְבַּע אַמּוֹת — והטעם מבואר בגמרא (נבחים נח, ב), לפי שנאמר בקטורת של יום הכיפורים (ויקרא טז, יב): "ולקח מלא המחצתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה'". כלומר ממקום שעל המזבח החיצון שהוא סמוך "לפני ה'", היינו ממקום שהוא כנגד "פתח אוהל מועד", ולמידים כל קטורת מקטורת של יום הכיפורים, שצריך ליקח את הגחלים ממקום שהוא מכון כנגד פתח אוהל מועד; וזהו ששנינו כאן, שסדרו את מערכת הקטורת כנגד קרן מערבית דרומית משוך ממנה כלפי צפון ארבע אמות, לפי שמקום זה מכון כנגד פתח אוהל מועד (עיי' "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"); בְּעֶמְלָה — כמו באומד. חֲמִשָּׁה סָאִים גָּחָלִים — כלומר שנתנו למערכה זו עצים שיעור שיהיו נעשות מהם לפי האומד חמש סאים גחלים (כ"ב 65 לטו). וּבִשְׁכָּרָה בְּעֶמְלָה שְׁמוֹנֶת סָאִין גָּחָלִים — שכן בשבת היו צריכים עוד שלוש סאים גחלים, מפני שָׁשָׁם — על הגחלים של המערכה השנייה, הָיוּ נִתְּנִין שְׁנֵי בְּזִיזֵי לְבוֹנֵה שֶׁל לָחֶם הַפָּנִים — שהיו מקטירים בכל שבת (עיי' מנחות יא, ז). הָאֲבָרִים וְהַפְּדִירִים שֶׁלֹּא נִתְאָפְלוּ מִפְּעֶרֶב — ששנינו לעיל (משנה א), שסילקו אותם לצדדי המזבח; ואם לא היה מקום לכולם בצדדים, סידרו את השאר בסובב על הכבש, כמו שבארנו שם, מִחֲזִירִין אוֹתָן לְמַעַרְכָּה — נותנים אותם בצדי המערכה הגדולה, שיישרפו שם. הַצִּיתוֹ שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת בָּאֵשׁ — המערכה הגדולה ומערכת הקטורת; בָּרֵם, קודם שהציתו את המערכות, היה הכהן מעלה שני גזירי עצים על המערכה הגדולה, כמו שכבר הזכרנו לעיל (בבאור משנה ג). כֵּן הִבָּאנוּ לְעִיל, שהיתה עוד מערכה שלישית, שלא היתה משמשת כלום, אלא כדי לקיים מצוות "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה"; מערכה זו היו עושים אותה בכל מקום שרצו על המזבח. ויש כתבים, שרשאים היו להציתה אחר הקרבת התמיד ("תפארת ישראל"). מכל מקום משנתנו אינה עוסקת אלא בשתי המערכות העיקריות, וזהו ששנינו: הציתו שתי המערכות באש. וַיִּרְדּוּ — מן המזבח, וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַת הַגְּזִית — להגירול שם על העבודות הבאות.

באור משנה א

במסכת יומא (ב, ב) שנינו: "ארבע פייסות היו שם" במקדש בכל יום, כלומר שכל העבודות שבמקדש היו נעשות על ידי פייס (גורל), וארבע פעמים ביום היו מתכנסים להגדלה. הפייס הראשון היה של עבודת תרומת הדשן, כמו שכבר שנינו במסכתנו (לעיל א, ב). משנתנו עוסקת, איפוא, בפייס השני שנעשה בלשכת הגזית

ב אָמַר לָהֶם הַמָּמְנָה: צָאוּ וְרֵאוּ, אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה. אִם הִגִּיעַ, הָרֹאֶה אוֹמֵר: בְּרָקְאִי! מִתֵּיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר: הָאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח! עַד שֶׁהָיָה בְּחִבְרוֹן? וְהוּא אוֹמֵר: הִינֵּה!

ג אָמַר לָהֶם: צָאוּ וְהִבִּיאוּ טָלָה מִלְּשַׁבַּת הַטָּלָאִים. וְהָרִי לְשַׁבַּת הַטָּלָאִים הִיָּתָה בְּמִקְצָעֵי צְפוֹנִית מְעַרְבִית. וְאַרְבַּע לְשָׁבוֹת הָיוּ שָׁם: אַחַת לְשַׁבַּת הַטָּלָאִים, וְאַחַת לְשַׁבַּת הַחוֹתָמוֹת, וְאַחַת לְשַׁבַּת בֵּית הַמּוֹקֵד, וְאַחַת לְשַׁבַּת שְׁהִיּו עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים.

ד נִכְנָסוּ לְלִשְׁבַּת הַפָּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשָׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כִּסֵּי וְכָלִי זָהָב. הִשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד בְּכֹס שֶׁל זָהָב. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִבְּקָר מִבְּעֶרֶב, מִבְּקָרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת.

פירוש ברטנורא

ב צאו וראו. על מקום גבוה שהיה להם במקדש: זמן השחיטה. שהשחיטה פסולה בלילה שנאמר (ויקרא י"ט) ביום זבחכם: ברקאי. האיר והבריק השחר: האיר פני כל המזרח. שלא היה אומר כלום עד שהאירו [כל] פני המזרח, שאין מספיק כשהבריק בנקודה בלבד. והלכה כמתתיה בן שמואל: עד שהוא בחברון. אותן העומדים למטה שואלים לו הגיע האור בחברון, והוא אומר הין. וכדי להזכיר זכות האבות הקבורים בחברון אומרים כן:

ג מלשבת הטלאים. לשכה שהיו הטלאים של תמידים שם: לשבת החותמות. של לוקחי סולת למנחה ויין לנסכים, שהיו הולכים אצל הממונה על החותמות ונותנים לו מעות כפי הנסכים שהוא צריך, והוא נותן לו חותם ומולך החותם אצל הממונה על הנסכים ומקבל ממנו נסכים. ואותה לשכה שהממונה על החותמות יושב בה היא קרויה לשבת החותמות. ובמסכת שקלים מפורש שארבעה חותמות היו במקדש, וכתוב עליהם, עגל, זכר, גדי, חוטא. שבמביא חותם שכתוב בו עגל, בידוע שנתן מעות לנסכי פר. זכר, בידוע שנתן מעות לנסכי איל, שתרנום איל, דברא, גדי, בידוע שנתן מעות לנסכי כבש. חוטא, בידוע שנתן מעות לנסכי מצורע: לשבת בית המוקד. על שם המדורה שדולקת בה תמיד. קרויה בית המוקד:

ד תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב. לא אתפרש למה הוצרכו למנין של כלים הללו. ובירושלמי במסכת חגיגה אמרו כנגד תשעים ושלוש אוכרות שבנבואות חגי זכריה ומלאכי: השקו את התמיד. סמוך לשחיטתו, כדי שיהא עורו נפשט יפה: בכוס של זהב. אית דאמרי גזמא קתני דלא של זהב היה, אלא של נחושת יפה כזהב. ואית דאמרי בכוס של זהב ממש, שאין עניות במקום עשירות: אע"פ שמבוקר. דתמיד מעון ביקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיטתו, דומיא דשה הפסח:

משניות מבוארות – קהתי

"בית המוקד" היה בצפונה של העזרה לצד מערב, כמו שכבר הזכרנו בתחילת מסכתנו. וְאַרְבַּע לְשָׁבוֹת הָיוּ שָׁם — ב"בית המוקד", בארבע זוויותיו: אַחַת לְשַׁבַּת הַטָּלָאִים — כמו שהזכרנו לעיל, והיא היתה בזווית מערבית דרומית של בית המוקד; וְאַחַת לְשַׁבַּת הַחוֹתָמוֹת — בזווית מזרחית צפונית, בה ישב הממונה על החותמות, ומי שהיה צריך להביא נסכים, בא אליו ושילם לו בעד הנסכים הדרושים לו, וקיבל ממנו "חותם", היינו פתק עם סימן בעד אלו נסכים שילם; את ה"חותם" מסר לממונה על הנסכים וקיבל את נסכיו (כמבואר בשקלים ג.א.). וְאַחַת לְשַׁבַּת בֵּית הַמּוֹקֵד — בזווית צפונית מערבית, שהיתה בה מדורה תמיד, כדי שיתחממו בה הכהנים, כמו שכבר שנינו בפרק א; וְאַחַת לְשַׁבַּת שְׁהִיּו עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים — בזווית דרומית מזרחית, בה היו לשים ואופים את לחם הפנים. כל ארבע הלשכות הללו היו פתוחות לבית המוקד הגדול ("תפארת ישראל").

באור משנה ד

נִכְנָסוּ לְלִשְׁבַּת הַפָּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשָׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כִּסֵּי וְכָלִי זָהָב — כלי השרת הדרושים לעבודות כל היום (רמב"ם הל' תמידין ו, א); ובירושלמי חגיגה מובא, שמספר הכלים שהוציאו הוא כנגד תשעים ושלוש אוכרות שבנבואות חגי זכריה ומלאכי (עיי' "תוספות יום טוב", שלדעתו טעות טופר הוא בירושלמי. וצריך להיות: שבנבואות חגי ומלאכי). הִשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד בְּכֹס שֶׁל זָהָב — את הטלה שהביאו לשם קרבן התמיד, השקוהו במים סמוך לשחיטתו, כדי שיהא עורו נוח להפשט; ומה ששנינו שהשקוהו בכוס של זהב, יש מבארים (בגמרא), שמשנתנו נקטה גזמא, שלא היה זה של זהב אלא של נחושת יפה כזהב; ויש מבארים (שם): בכוס של זהב ממש, שאין עניות במקום עשירות, כלומר שכל מעשי המקדש היו דרך עושר ושררה, כדי להראות כבוד המקום וגודלו (תפארת הרמב"ם; המאירי). אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִבְּקָר מִבְּעֶרֶב — כלומר מקודם לכן, שהיה תמיד טעון ביקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיטתו, כמו שכבר שנינו (ערוכין ב, ה), מִבְּקָרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת — שמה ביתניים נפל בו מום.

זורק והשני שוחט, שאף על פי שהשחיטה קודמת לקבלת הדם, מכל מקום הואיל ועבודת הוריקה גדולה מן השחיטה, שהרי השחיטה כשרה בזר, לפיכך זכה הראשון בוריקה והשני בשחיטה; השלישי מדרש את המזבח הפנימי, הרביעי מדרש את המנורה; החמישי מעלה את הראש והרגל לכבש; הששי — שתי הידים; השביעי — העוקץ והרגל; השמיני — החזה והגרה; התשיעי — שתי הדפנות; העשירי — הקרביים; האחד עשר מעלה את הסולת; השנים עשר מעלה את החביתים; והשלושה עשר מעלה את היין. הרי ששלושה עשר כהנים זכו בעבודות באותו פייס.

באור משנה ב

אָמַר לָהֶם הַמָּמְנָה — לכהנים, לאחר שהפיסו וזכה מי שזכה: צָאוּ וְרֵאוּ — ממקום גבוה שבמקדש, אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה — של קרבן התמיד, שכן השחיטה פסולה בלילה, שנאמר (ויקרא י"ט) "ביום זבחכם". אִם הִגִּיעַ — הזמן, הָרֹאֶה אוֹמֵר: בְּרָקְאִי! הבריק והאיר השחר. מִתֵּיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר: הָאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח! — כלומר שאין שוחטים את התמיד עד שהרואה אומר: "האיר פני כל המזרח", וזה מאוחר מ"ברקאי"; וחזורים ושוואים את הרואה: עַד שֶׁהָיָה בְּחִבְרוֹן — כלומר האם כבר הגיע האור עד חברון? וְהוּא אוֹמֵר: הִינֵּה! — הרואה, אוֹמֵר: הִינֵּה! — בירושלמי אמרו, שמה ששאלו "עד שבחברון", לא היתה כוונתם אלא לזכור ישיני חברון, כלומר להזכיר זכות אבות הקבורים בחברון. והלכה כמתתיה בן שמואל (רמב"ם הל' תמידין א, ב). יש מפרשים, שמתתיה בן שמואל היה הממונה על הפייסות (עיי' שקלים ה, א). והיה שואל את הרואה שעלה לגג: האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון? והוא (הרואה) אומר: הן! (רש"י ותוספות מנחות ק, א).

באור משנה ג

אָמַר לָהֶם — הממונה לכהנים שזכו בעבודת התמיד: צָאוּ וְהִבִּיאוּ טָלָה מִלְּשַׁבַּת הַטָּלָאִים — שהיו שם בכל עת לפחות ששה טלאים מבוקרים ממנו לקרבן התמיד. וְהָרִי לְשַׁבַּת הַטָּלָאִים הִיָּתָה בְּמִקְצָעֵי צְפוֹנִית מְעַרְבִית — בזווית צפונית מערבית של העזרה, כלומר שלשכת הטלאים היתה בבניין הנקרא "בית המוקד", ואותו

ה מי שזכה בתמיד, מושכו, והולך לבית המטבחים. ומי שזכו באברים הולכין אחריו. בית המטבחים היה לצפוני של מזבח, ועליו שמונה עמודים נגסין, ורביעין של ארז על גביהן, ואנקליות של ברזל היו קבועין בהן, ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד, שבהן תולין ומפשיטין, על שלחנות של שיש שבין העמודים.

ו מי שזכו בדרשון מזבח הפנימי והמנורה, היו מקדימין, וארבעה כלים בידם: הטני והכפז, ושני מפתחות. הטני דומה לתרקב גדול של זהב, מחזיק קבין וחצי; והכפז דומה לקתון גדול של זהב; ושני מפתחות: אחד יורד לאמת השחי, ואחד פותח כיון.

ז בא לו לפשפש הצפוני. ושני פשפשין היו לו לשער הגדול: אחד בצפון, ואחד בדרום. שפדרום לא נכנס בו

פירוש ברטנורא

ה לצפוני של מזבח. דתמיד עולה הוא, ועולה טעונה צפון: שמונה עמודים נגסים. עמודים של אבן נמוכים: ורביעית של ארז. חתיכות מרובעות של ארז היו על העמודים: אונליות. כעין ויים. אנצני"ש בלע"ז: היו קבועים, באותן רביעיות של ארז, ותולין בהן הבהמה: ושלשה סדרים. של אונקליות זו למעלה מזו היה בכל חתיכת עץ, לתלות בהמה גדולה או קטנה: על שלחנות של שיש שבין העמודים. שעליהם מדיחין הקרבים. והיה אפשר לעשותן של זהב, שאין עניות במקום עשירות, ולא עשאוה אלא של שיש לפי שהיה מרתין ומסרת, והשיש מקר ומצנן ומעמידו שלא יסריח: ו הטני. לשון ושמט בטנא. דומה לסל ופיו רחב: והכפז. קתון בלשון ערבי קורין אלכו"ז: שני מפתחות. לפתוח שני מנעולים שבפשפש הצפוני: תרקב. כלי שמחזיק שלשה קבין. ולשון תרקב, תרי וקב. ודומה היה לתרקב אבל לא היה מחזיק אלא קבים וחצי, ושל זהב היה: אחד יורד לאמת השחי. הפשפש הצפוני דתן לקמן בא לו לפשפש הצפוני היו לו שני מנעולים, האחד היה למטה בפנים בתחתיתו של פתח, והיה הכהן הרוצה ליכנס מכנים אמת ידו בחור שבכותל עד בית השחי שלו ופותח בידו דרך פנים, והאחר פותח במפתח מיד בלא מורה כשאר כל הפתחים: כיון. כמו [פסחים ל"ז ע"ב] יעשנה בדפוס ויקבענה כיון, כלומר מהר בלא מורה:

ז ושני פשפשין היו לו לשער הגדול. הוא שער ההיכל. והיו לו דלתות בתחילת עובי הכותל שהיה עביו שש אמות, ודלתות אחרות לסוף עביו לצד

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה, היו מקדימין — להכין את הכלים לעבודם (לפי הראב"ד: "מלאכת שלמה"): וארבעה כלים בידם: הטני — הסל (מלשון "ושמט בטנא" שבמקרא). והכפז — והכד, ושני מפתחות — שפותחים בהם את שני המנעולים של הפשפש (והיינו הפתח הקטן) שמצפון שער ההיכל, כמבואר להלן (משנה ז). הטני דומה לתרקב גדול — לכלי המחזיק שלושה קבים (תר קב נטריקון: תרי וקב, היינו שני קבים וקב). של זהב — היינו הטני היה של זהב, מחזיק קבין וחצי — אמנם היה דומה לתרקב, אבל לא היה מחזיק אלא שני קבים וחצי (כ"ח 5% ליטרים); והכפז דומה לקתון גדול — כעין כד גדול, של זהב — היינו הכוז היה של זהב; ושני מפתחות: אחד יורד לאמת השחי — שכן שני המנעולים של הפשפש (שהוזכרו לעיל). היה אחד מהם מבפנים, ואחד מבחוץ; והיו ששניו כאן: אחד יורד לאמת השחי — מפתח אחד הוא בשביל המנעול שמבפנים, הקרוי "אמת השחי", לפי שהבא לפתחו מכניס אמת ידו בחור שבכותל עד בית השחי ופותח, ואחד פותח כיון — ומפתח אחד הוא בשביל המנעול שבחוץ, שפותחו ישר, מהר, בלי כל טורח (פירוש הראב"ד: ברטנורא). ויש מפרשים, ששני המנעולים היו בחוץ, אלא שאחד היה בתחתיתו של הפתח, למטה, ואחד כנגד ידיו של הפותח; ופירוש המשנה הוא כדלקמן: אחד יורד לאמת השחי — מפתח אחד יורד לתוך המנעול למטה, הקרוי "אמת השחי", לפי שהבא לפתחו שוחה (מתכופף) אמה עד שפותחו, (יודושלמי מועד קטן ז, א; או לפי שמוריד אמת ידו עד בית השחי ופותח (דמב"ט; המאירי). ואחד פותח כיון — ישר, כנגד ידיו. ויש סוברים, שלא היה לפשפש אלא מנעול אחד מבפנים, ועליו שניו במשנתנו: אחד יורד לאמת השחי, כמו שבארנו לעיל (לפי הראב"ד), וכשנפתח הפשפש, נכנס תלת לפתחו שם דלת שבין התא להיכל, ועל כך שנינו: ואחד פותח כיון — שבמפתח השני היה פותח את הדלת שבין התא להיכל מהר, בלא טורח (רש"י בבא מציעא לג, א; "תפארת ישראל").

באור משנה ז

בא לו — מי שנצטווה לפתוח את שער ההיכל (עיין "תפארת ישראל"). לפשפש הצפוני — לפתח הקטן שהיה לצפוני של השער. ושני פשפשין היו לו לשער הגדול — היינו לשער ההיכל (ונקרא "שער הגדול" בהקבלה לשני הפשפשים שבצדדי; ויש אומרים, על

מי שזכה בתמיד — הכהן שזכה בשחיטת קרבן התמיד, מושכו, והולך לבית המטבחים — מושך את הטלה של קרבן התמיד לבית המטבחים, היינו למקום שחיטת הקרבנות. ומי שזכו באברים — והכהנים שזכו בהעלאת האיברים לכבש, הולכין אחריו — כדי לאחוז את הטלה בשעת השחיטה, כמבואר להלן (ד, א). בית המטבחים היה לצפוני של מזבח — היינו בצד צפון של העזרה, שכן התמיד קרבן עולה הוא, ונאמר בעולה (ויקרא א, יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", ועליו — על מקום בית המטבחים, שמונה עמודים — של אבן, נגסין — נמוכים, ורביעין של ארז על גביהן — חתיכות מרובעות של עץ ארז היו מונחות על גבי העמודים (ברטנורא: "תפארת ישראל"); ואנקליות של ברזל — ויים שראשיהם כפופים, היו קבועין בהן — באותם הרביעים שעל גבי העמודים, ושלשה סדרים — של אונקליות, היה לכל אחד ואחד — מן הרביעין, שבהן — באונקליות, תולין — את הקרבן, ומפשיטין — את עורו, על שלחנות של שיש שבין העמודים — שהיו מניחים את הבהמה על השולחנות, כדי שלא תהא נגורת על הארץ (תוספות יומא טז, ב). יש סוברים שהם הם אותם השולחנות, שהיו מדיחים עליהם את הקרביים של הקרבנות (כדלהן ד, א); ואף על פי שהשולחנות האלה לא עמדו בין העמודים אלא בצידם, מכל מקום הואיל והיו מכוונים כנגד בין העמודים, נקראו שולחנות שבין העמודים (הראב"ד). ויש אומרים, שהשולחנות שבין העמודים אינם אלה שהיו מדיחים עליהם, אלא אחרים היו שעמדו בין העמודים להפשיט עליהם הקרבנות (המפרש: "הוא"ש במס' מידות: "תפארת ישראל"). בענין ששנינו לעיל, ששלושה סדרים של אונקליות היו לכל אחד מן הרביעים, יש מפרשים, שהיו הסדרים זה למעלה מזה, כדי לתלות בנמוכים את הכבשים, ובאמצעים את האילים ובעליונים את הפרים (ר"ש במסכת מידות); ויש מפרשים ששלשת הסדרים היינו שהיו האונקליות בשלשת הצדדים של הרביע שעל גבי העמוד: בצפון ובדרום ובמזרח, אבל במערב לא היו, כדי שלא יעמוד המפשיט ואחוריו להיכל ("תוספות יום טוב" בשם הראב"ה, מדות ג, ח).

באור משנה ו

מי שזכו בדרשון מזבח הפנימי והמנורה — שני הכהנים שזכו

אדם מעולם, ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל (יחזקאל מר, ב): "ויאמר אלי ה', השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו, כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור". נמל את המפתח ופתח את הפשפש, נכנס לתא, ומן התא אל ההיכל, עד שהוא מגיע לשער הגדול. הגיע לשער הגדול, העביר את הנגר, ואת הפותחיות, ופתחו. לא היה שוחט השוחט, עד ששומע קול שער הגדול שנפתח.

פירוש ברטנורא

פנים. ושני פשפשי הנך שני פתחים קנים אחד מימין שער הגדול ואחד משמאלו רחוק קצת מן השער. אותו שברום כתיב סגור יהיה לא יפתח בשל עתיד, ומסתמא כן היה בבית עולמים, אבל פשפש שבצפון היה פותחו על ידי חור שאצלו שתוחב בו ידו עד השחי וכופף ידו בפנים, ועל ידי מנעול אחר שבו שנפתח לאלתר בלי טורח: ופותח הפשפש ונכנס משם לתא. והיא לשכה אחת הפתוחה להיכל: ומן התא נכנס להיכל. והולך בחלל ההיכל עד השער הגדול שבסוף עובי הכותל מבפנים ופותחו ובא לו אל שער השני ועומד בפנים ופותחו: נגר. בריח שמברוח מקצה הדלת לקצה הדלת. פירוש אחר, נגר היינו היתר הנעוץ אחורי הדלת בנקב שבאסקופה: ואת הפותחות. המנעולים והמסגרות:

משניות מבוארות – קהתי

המפתח ופתח את הפשפש — הצפוני, נכנס לתא — ללשכה שלפני ההיכל, ומן התא אל ההיכל — נכנס אל ההיכל, עד שהוא מגיע לשער הגדול — שהיה נעול מבפנים. הגיע לשער הגדול, העביר את הנגר — הברית, ואת הפותחיות — המנעולים, ופתחו — ופתח את שער ההיכל. לא היה שוחט השוחט — את קרבן התמיד, עד ששומע קול שער הגדול שנפתח — שנאמר בקרבן שלמים (ויקרא ג, ב): "ושחטו פתח אוהל מועד", ודרשו: בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול, ולמדים כל הקרבנות משלמים (עין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל").

שם גודל קדושת ההיכל. אחד בצפון — מימין השער, ואחד בדרום — משמאלו. שפדרום — הפשפש שבצד דרום, לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל — על הפשפש שברום נאמר על ידי הנביא יחזקאל: "ויאמר אלי ה', השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו, כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור" — כלומר שהיה השער הזה סגור כדי להורות, שאין כל השערים דרושים אלא לצורך בני אדם להיכנס בהם, אבל הקב"ה אינו צריך לשער ולפתח, ואף על פי שהשער היה סגור, השכינה היתה נכנסת דרך שם (תפארת ישראל). נטל את

המשך מעמוד צד

ילקוט לוי יצחק על התורה

והג' קולות דשופר תקיעה שברים תרועה הם לנגד הג' מצות כהן לוי ישראל).

וכן מרור שבפסח. מובן שמרור, מרירות, הוא גבורות. וכן הכוסות יין שבפסח, יין הוא בחי' גבורות, וכן כוס הוא מספר שם אלקים בחי' גבורות, ויין הוא מספר נקודותיו²⁸ ג"כ בחי' גבורות, ומצוה מן המובחר יין אדום²⁹, מראה אדום ביחוד רומז על גבורות.

הרי שכל ענין פסח, הן הפסח עצמו והמצה והמרור והכוסות כ"ז הוא בחי' גבורות.

והר"ת פסח מצה מרור כוסות, הוא ק"פ, מנין שני חיי יצחק בחי' גבורות, כי יצחק נולד בפסח.

אך הם גבורות ממותקות שנמתקו בחסדים, זהו שיום טוב דפסח הוא בחי' חסד³⁰.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד רעט

הרי ה' צריך להיות צלי אש²² דוקא, שצלי אש הוא בחי' גבורות וכו'.

וכן מצה פירושו מריבה ומדון בחי' ירגיז אדם²³ יצר טוב על יצר הרע, הרגזה הוא בחי' גבורות. ואם שיש ג' מצות שנקראים כהן לוי ישראל בחי' חג"ת, הנה עיקר מצות אכילת מצה²⁴ הוא במצה האמצעית שלנגד לוי בחי' גבורות, שאותה אוכלין בתחלה החלק הקטן, שעלי קאי ברכת על אכילת מצה, ואותה אוכלין לבסוף החלק הגדול המצה דאפיקומן, והמצה דלוי דוקא שוברין אותה הוא ע"ד כמו²⁵ השברים דתקיעת שופר שהוא לנגד יצחק גבורה.

(וכמ"ש בס"ד ברשימה²⁶ דתקיעת שופר ורדיית הפת²⁷, שמצה בפסח ותקיעת שופר בראש השנה שייכים זה לזה,

(22) שמות יב, ח.

(23) ברכות ה.

(24) שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות פסח סימן תעג סעיף לה. תעה סעיפים ג-ה.

(25) ראה זהר חלק ג' (רעיא מהימנא) דף רל, ע"ב. צט, ע"ב. תיקון נה דף פ, ע"ב. פע"ח שער השופר פרק ד'. וראה לעיל סימן פב.

(26) ראה לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רעט ואילך.

(27) ראה תורת מנחם התנועדות ה'תשמ"ה ח"ד משיחות ש"פ נצבים סעיפים כז, כח.

(28) פירוש: יין בגי' 70, וכן הנקודות דשם "אלקים" הוא ג"כ 70, וכידוע כל נקודה הוא במספר עשר, וכך הוא הנקודות דשם אלקים, "אלקים", דיש שבע נקודות בגי' 70.

(29) שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות פסח סימן תעב הלכה כו.

(30) "זהו דפסח הוא לנגד אברהם בחי' חסד, שאמר לושי ועשי עוגות

שהוא העוגות מצות* דפסח" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(* בראשית רבה פרשה מז, יב.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סט עמוד א. לתלמיד במקום הרב. לראש הכנסת ולסגן בפני כהן גדול ואינו כממעט כבוד הרב: כולה משום כבודו דבהן גדול. מראין אותו שיש שררות הרבה למטה ממנו אבל בעלמא אין חולקין:

דף סט עמוד ב: אין ישיבה בעזרה. דכתיב לעמוד לשרת (דברים יח) העומדים שם לפני ה' (שם) ולא מצינו בה ישיבה: אלא למלכי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו'. כשאמר לו נתן הנביא אתה לא תבנה הבית כי ימלאו ימיך וגו': ויברך עזרא וגו'. בההוא ענינא דויקרא לפני הרחוב כתיב ברוך ה' אלהים וגו' כך תיקנו באותו היום לומר במקדש בסוף כל ברכה וברכה כדאמרין במסכת תענית (יג.): בנבולין. כל חוץ לעזרה קרי גבולין: ביא ביא. לשון זעקה וקובלנא: האי דאחרביה לבית המקדש. מבקשין רחמים שימסר בידם יצר הרע של עבודת כוכבים: לקבולי אנרא. שנכוף אותו ונקבל שכר: פיתקא. כתב: אמת. כלומר מסכים אני עמכם:

דף סט עמוד א. שנינו במשנה: תזן הכנסת נזיל ספר תורה, ונותנו לראש הכנסת וכו' וכהן גדול עומד ומקבל. מדייקת הגמרא: מזה שמכבדים את ראש הכנסת ואת הסגן ליטול את ספר התורה בפני הכהן גדול, שמע מינה שחולקין - מותר לתלמיד לחלוק בבוד לתלמיד גדול ממנו ואפילו במקום שהרב נמצא, ואינו כממעט מכבוד הרב. דוחה הגמרא: אמר אביי, בולא - כל מה שמעבירין את הספר מזה לזה, משום להראות את כבודו דבהן גדול היא, שיש הרבה שררות תחתיו.

שנינו במשנה: ובהן גדול עומד. מדייקת הגמרא: מכלל מתוך דברי המשנה משמע ששעוד שעת הקריאה הוא - הכהן גדול היה יושב, והא און תנן דף סט עמוד ב: אין ישיבה מותרת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר (דה"א יז טז) 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה'', אבל לכל אדם, ואפילו כהן גדול, אסורה הישיבה. מתרצת הגמרא: בראמר רב הסדא ביישוב קושיא אחרת, שהיו קוראים בעזרת נשים, הלא נמי יש לתרץ שהקריאה היתה בעזרת נשים, שאין קדושתה כעזרה ומותר לשבת בה.

מבררת הגמרא: והיא אמר תירוצו דרב הסדא. משיבה הגמרא: אהא - על קושיא זו. שכן ממשנתנו משמע שלפני שהספר תורה הובא למקום הקריאה ישב שם הכהן גדול, והקשו על כך, מיתניב, דתניא היכן קורין בו - בספר התורה, בעזרה. רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר בחדר הכותל, שנאמר בקריאה שקרא עזרא (נחמיה ח ג) 'ויקרא בו לפני ה' הרחוב אשר לפני שער המים'. ולדעת תנא קמא קשה, שהרי אין ישיבה בעזרה מלבד למלכי בית דוד. ואמר רב הסדא, כוונת תנא קמא שקראו בעזרת נשים, שבה מותר לשבת.

אגב העיסוק בקריאת עזרא, מפרשת הגמרא פסוק נוסף באותו ענין: נאמר (שם שם ו) 'ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול'. מבררת הגמרא: מאי 'גדול' - כיצד גידלו. משיבה הגמרא: אמר רב יוסף אמר רב, שגידלו בכך שהזכירו בשם המפורש - שם בן ארבע אותיות. רב גידל אמר, גידלו בכך שתיקנו בבית המקדש השני לומר בסוף כל ברכה את הפסוק (דה"א יז טז לו) 'ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם'.

הגמרא מקשה על דברי רב גידל: אמר ליה אביי לרב דימי, מנין לרב גידל לפרש כך, ודילמא הפירוש הוא כרב שגידלו בשם המפורש. משיבה הגמרא: אמר ליה רב דימי לאביי, רב גידל מיאן בפירוש זה כיון שאין אומרים שם המפורש בנבולין - חוץ לעזרה. וכיון שעזרא עמד חוץ לעזרה, לא יתכן שהזכיר את שם המפורש.

מקשה הגמרא: ולא - וכי לדעת רב גידל אין אומרים שם המפורש בגבולין, והפתיב (שם שם ד) 'ויעמוד עזרא הספר על מגדל עין אשר עשו לדרך', ואמר רב גידל, מהו 'מגדל', שהעם גדלו לה' ונשבע בשם המפורש לעשות כהורות עזרא. מתרצת הגמרא: הוראת שעה היתה זו, שזעקו לה' שיעקור את יצר הרע מביניהם, אבל בכל מקום אסור.

הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוקים: בתפילת אנשי כנסת הגדולה שם נאמר (שם ט ד) 'ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול'. מבררת הגמרא: מאי אמור בזעקתם. משיבה הגמרא: אמר רב ואיתימא רבי יוחנן, ביא ביא - אבוי אבוי, תינינו האי - הלא זהו, היצר הרע של עבודה זרה, דאחרביה למקדשא - שהחריב את המקדש, וקליה להיכליה - ושרף את היכלו, וקטלינהו לכוהני צדיקין - והרג את כל הצדיקים, ואגלינהו לישראל מארעהון - והגלה את ישראל מארצם, ואחר כל זאת הוא עדיין מרדך בינינו ומסיתנו. כלום - וכי לא לכך יהבתיה לן את היצר הרע אלא כדי לקבולי ביה אנרא - לקבל שכר כשנתגבר עליו, אך אנחנו לא איהו בעינינו ולא אנריה בעינינו - לא בו אנו חפצים ולא בשכרו. נפל להו פיתקא - כתב מרקייעא, דהוה כתב בה אמת, כלומר שה' מסכים עמם שטוב הדבר לסלקו.

אמר רב חנינא, שמע מינה שחזתמו של הקדוש ברוך הוא אמת, ולכן חתם 'אמת' בפיתקא, כמלך שמסכים עם עבדיו וחותרם על תקנותיהם.

34 בטל לקרקע.
 35 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי חכמים: **וְאִיבְעִית אִימָא**, חכמים
 36 לא חלקו על רבי אליעזר, אלא רבנן **לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר קְאָמְרִי**, מאי
 37 דְּעִתִּיד ו-סברתך שהמזבחנות טהורים רק משום שנקראו 'אדמה',
 38 ואם לא כן טמאים אף שהם כלי עץ העשויים לנחת, משום
 39 דְּמִצּוּפִין הם, וציפוי המתכת מבטלם ומקבלים טומאה כבלי
 40 מתכות, הרי מִיבְטֵל כְּטִיל צִפּוּיָן גְּבִייהו – הציפוי בטל אליהם
 41 ואינם מקבלים טומאה, משום שהתורה קראה 'עץ' אף למזבחנות,
 42 ואם כן גם בלא הפסוק 'מזבח אדמה' אינם ראויים לקבל טומאה,
 43 שהרי כלי עץ הוא ועשוי לנחת.
 44 הגמרא דורשת במעלת תלמידי חכמים: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי**
 45 **אֱלִיעֶזֶר**, תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים אף אם פשעו ועברו עבירות, **אֵין אוֹר** –[אש]
 46 שֶׁל גִּיהֶנֶם שׁוֹלֶטת בָּהֶן, ולמדים זאת בקל וְחוֹמֶר מִחֵיה הנקראת
 47 סְלִמְנִידָא שנבראת מאש הבורעת במשך שבע שנים בלי הפסק,
 48 ומה סְלִמְנִידָא שְׁתוּלֶדֶת אֵשׁ הִיא, הֵפֶךְ מִדְּמָה אֵין אוֹר שׁוֹלֶטת בו,
 49 תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים שֶׁכֵּל גּוֹפֵן אֵשׁ, דְּבָתִּיב בדברי תורה (ירמיה כג כט)
 50 'הֲלוֹא כֹה דִּבְרִי כָאֵשׁ גָּאֵם ה', וכיון שנכנסים בגוף הלומד, נעשה
 51 גם גופו כאש, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שִׁנְצֵלו מִן האש.
 52 מאמר נוסף בענין אש של גיהנם: **אָמַר רִישׁ לָקִישׁ**, אֵין אוֹר שֶׁל גִּיהֶנֶם
 53 שׁוֹלֶטת בְּפִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אלא יורדים לגיהנם. ולמדים זאת בקל
 54 וְחוֹמֶר מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּה, מִה מִזְבֵּחַ הַזֶּה שְׂאֵין עָלָיו צִפּוּי אֱלָא בְּעוֹבֵי
 55 דִּינָר זָהָב שהוא דבר מועט, והיו מקטירים עליו קטורת על האש
 56 כל יום, וכבר עברו בְּמָה שְׁנִים וְאֵין הָאוֹר שׁוֹלֶטת בו, שלא נחסר
 57 אפילו מעט מציפוי הזהב מחמת האש על ידי נס, ונעשית בו רק
 58 מצוה אחת שהיא הקטורת, פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמֵלָאִין מִצוֹת בְּרִמּוֹן,
 59 דְּבָתִּיב על כנסת ישראל (שיר השירים ד א) 'כְּפֶלֶח הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ',
 60 ודורשים אֵל תִּקְרִי 'רִקְתָּךְ' אֱלָא 'רִקְנִין שְׂבָבָה', שמלאים מצוות
 61 'כפלה הרימון' המלא בגרעינים, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שִׁמְצוּתֵיהֶם
 62 יגינו עליהם שלא תשלוט בהם אש של גיהנם.
 63

64 הדרן עֲלֵךְ חוֹמֶר בְּקוֹדֶשׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסַּכַת חַגִּיגָה

1 דְּרִחֲמֵנָא קְרִייה' עֵץ' אף כשהוא מצופה בזהב, דְּבָתִּיב בתיאור
 2 המקדש וכליו בנבואת יחזקאל (יחזקאל מא כב) 'הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ
 3 אַמּוֹת נֹכַח וְאַרְבֹּעַ שְׁתֵּים אַמּוֹת וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ וְאַרְבֹּעַ וְקִירָתָיו עֵץ
 4 וְיִדְבַּר אֵלֵי זֶה הַשֵּׁלֶחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', ו'המזבח עץ' הכוונה לשולחן
 5 העומד מול מזבח הזהב, וכיון שנקרא 'עץ' אינו בטל לציפוי, ואם
 6 היה עשוי לנחת לא היה מקבל טומאה, אך כיון שמגביהים אותו
 7 לעולי רגלים נעשה ראוי לקבלת טומאה.
 8 אגב שהובא פסוק זה המדבר על השולחן, הגמרא מדייקת בו:
 9 מדוע פָּתַח בְּמִזְבֵּחַ וּסְיִים בְּשֵׁלֶחַן. מבארת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ
 10 לָקִישׁ דְּאָמְרִי תְּרִוּיָהּ, דבר זה בא ללמד, שְׂבָבִין שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיא
 11 קְרִיָּה, הַמִּזְבֵּחַ הִיא מְכַפֵּר עַל הָאֵדָם על ידי הקרבנות שהקריב עליו,
 12 עֲבָשׁוּ שַׁחַרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאֵין מִזְבֵּחַ לַהֲקָרִיב עָלָיו, שְׁלָחָנוּ שֶׁל
 13 אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו – הכנסת אורחים והאכלתם על שולחנו מכפרת
 14 עליו.
 15 שנינו במשנה: כָּל הַכִּלִּים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ יֵשׁ לָהֶם שְׁנִיִּים כו', כל הכלים
 16 שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני
 17 שהן כקרקע, דברי רבי אליעזר.
 18 הגמרא מבארת את המקור לדברי רבי אליעזר: בְּמִזְבֵּחַ הַנְּחוּשֶׁת
 19 מקורו הוא, דְּבָתִּיב (שמות כ כא) 'מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְנִבְחַתָּ עָלָיו
 20 אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ', והוא מזבח הנחושת, וקראו הכתוב
 21 'מִזְבֵּחַ אֲדָמָה' שאינו מטמא באדמה. ובמִזְבֵּחַ הַזֶּהב מקורו הוא,
 22 דְּבָתִּיב (במדבר ג לא) 'הַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ', ובכך שהזכירו שני המזבחנות
 23 יחד בתיבה אחת אִיתְקוּשׁ ו-הוקשו שני הַמִּזְבֵּחֹת הנחושת והזהב
 24 וְהָ לָזָה, וכשם שמזבח הנחושת הוא באדמה ואינו מקבל טומאה
 25 כך גם מזבח הזהב.
 26 שנינו במשנה: כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח
 27 הזהב ומזבח הנחשת וכו', וְחֲכָמִים אוֹמְרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצּוּפִין.
 28 משמע שגם חכמים סוברים שהמזבחנות אינם מקבלים טומאה,
 29 אלא שחלקן בטעם הדבר. מקשה הגמרא: אֲדָרְבֵּת, בִּינּוֹן דְּמִצּוּפִין
 30 גִּיְהֵוּ מִיטְמָאוּ מחמת ציפוי המתכת אף שהם עשויים לנחת, ולא
 31 כדין כלי עץ העשויים לנחת שאינן מקבלין טומאה.
 32 מתרצת הגמרא: אִימָא בדברי המשנה, וְחֲכָמִים מְטַמְּאִין את
 33 המזבחנות אף שנקראו 'אדמה', מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצּוּפִין, והציפוי אינו

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו אלול חדש הרחמים, בו כותב ע"ד מה שקרא בשיחה בהנוגע לענין פרוזובול, שענינו הוא מסירת שטרותיו לבית דין. ומביא פלוגתת רש"י ותוס' בזה.

ויעיין הלכות הלוואה לרבנו הזקן בעל התניא - (פוסק בנסתר דתורה) - והשולחן ערוך - (פוסק בנגלה דתורה), בסעיף ל"ד, שזה שמש יסוד להאמור בשיחה, כאילו מסר שטרו לבית דין כו', ואפילו אין לו שטר כלל אלא חוב בע"פ, מועיל פרוזובול.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא, הידועים, אשר שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נגבי"מ זי"ע, אשר סגולה הם לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

שלחנו של אדם מכפר – דגדול כח הלגימא, כדאיתא בהגדת "חלק" (סנהדרין קא),
מזבח אדמה תעשה לי – וכי מוקמי לה בזהבם פרק "קדשי קדשים" (נחא)
גבי מזבח אבנים להאי קרא ד"מזבח אדמה" אמר הרב רבינו אלחנן דקאי לתרויהו ולמורי
נראה: לפי שהיה מזבח של משה במקום מזבח של אבנים של בית עולמים, וכי האי גזווא

דריש התם (נחא): "כי מזבח הנחשת אשר לפני ה'
קטן מהכיל" ודריש ליה מזבח אבנים במקום מזבח
דנחשת.

ואיבעית אימא רבנן רבני אליעזר בר' –
וקשה: למה לי השלחן הטהור
מכלל שהיה טמא – תיפוק ליה משום ציפוי, דאף
במזבחות נמי הוה מטמא (רבי אליעזר) משום
ציפוי, אי לאו טעמא דבקריקע ניהו ללישנא
בתרא, אף על פי דרחמנא קרינהו עץ – אם כן
השלחן נמי טמא, אף על גב דאיכרי עץ משום
ציפוי וללישנא קמא דמוקי לה כרבנן דטעמא,

ולא בטל הציפוי לגבי עץ? ויתיר הרב רבינו
אלחנן: דאיצטריך שפיר קרא ד"השלחן", דאף
במזבחות נמי ידעינן ליה שידה בטל לגבי
הציפוי אלא משום דליף משלחן, דאף על גב
דמיקרי עץ – התורה טמאתו משום ציפוי, ורבנן

דאמרי מבטיל בטיל ציפוי לגבייהו אמרי
מדאיצטריך לרבווי שלחן, דהא מסברא טמא
משום ציפוי – אלא ודאי, לאשמועינן דאף על גב
שיש לו ציפוי – צריך קרא לרבווי דמקבל טומאה.
ואי לא הרבי – הציפוי בטל, אם כן ממילא, גבי

מזבח, דליכא רבוי – הצפוי בטל, ללישנא בתרא.
סלמנדרא החלד והעכבר תרגמם יחונתן
כרבושתא וסלמנדרא – ערוך.
פושעי ישראל אין אור של גיהנם בר' – נראה

לי דלאו בפושעי ישראל בגופן, דהא אמרין
בראש השנה (א,יז): פושעי ישראל בגופן – גיהנם
כלה והם אינם כלים, אלא בפושעי קצת קאמרי,
ומשום דמסיק להו אברהם לכולהו חוץ מבוטלי
הביתיים (דמבשק ליה) ערלתיה, כדאמר בריש עושין פסין (עירובין יט,א) – וכי אמרין בסוף "והחב" (בבא מציעא נחב) הכל יורדין ועולין חוץ משלשה – לאו בגיהנם מיירי, אלא במקום
אחד לידון, דין יורדין, ואף הנידון – לאחר שנים עשר חדש עולין, ואין נידונין יותר משנה תמימה.

שאין בו אלא עובי דינר – בתנחומא יש שהיה משה תמיד על זה: אי אפשר שלא ישרף העץ? ואמר לו דמקום: כך דרכי באש של מעלה: אש אוכלת אש, ואינו מכלה, כדכתיב: "והסנה
איננו אוכל" (שמות ג).

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

רחמנא קרייה עין – אף כשהוא מצופה. שולחנו מכפר עליו – בהכנסת אורחין. הכי
גרסינן, מזבח הנחשת דכתיב "מזבח אדמה" – הכתוב קראו אדמה למזבח שמעלין עליו
העולות והשלמים, והיינו מזבח הנחשת. אירבה משום דמצופין ניהו נטמאו – דאי לאו
מצופה, יש להם לטהרם משום כלי עץ העשוי לנחת. מאי דעתיך – דילפת טעמא

מדקרינהו אדמה, הא לאו הכי – טמאין, אף על
גב דעשוין לנחת. מפני שהן מצופין – ובעי
למימר שהציפוי מבטל, והוי להו ככלי מתכות.
מיבטל במיל ציפויין לגבייהו – דרחמנא קרא עץ
לכולהו, ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה.
סלמנדרא – חיה הנבראת מן האור, כשבויערין
אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק.
בעובי דינר זהב – דבר מועט, לא חסר וזהב,
דנעשה בו נס.

הדרן עלך חומר בקודש
וסליקא לה מסכת חגיגה

בין דמצופין ניהו מיטמא? אימא: וחקמים מטמאין מפני שהן מצופין. ואיבעית אימא: רבנן
לרבי אליעזר קאמרי: מאי דעתיך, משום דמצופין – מיבטל בטיל ציפויין לגבייהו. אמר רבי
אבהו אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא;
ומה סלמנדרא שתולדת אש היא – הפך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים, שכל
גופן אש, דכתיב: "הלוא כה דברי פאש נאם ה'" – על אחת פמה וכמה. אמר ריש לקיש:

אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב; מה מזבח הזהב שאין
עליו אלא פעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות
פרמון, דכתיב: "כפלה הרמון רקתך", אל תקרי "רקתך" אלא רקנין שפך – על אחת פמה
וכמה.

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

הדרן עלך חומר בקודש וסליקא לה מסכת חגיגה

פרק ראשון - חמש עשרה נשים

א. אשה שמת בעלה, בלא שהניח אחריה בן או בת, ויש לו אחים
מן האב, אסורה להנשא לאדם אחר, וצויתה התורה על אחיו של
המת ליבמה. בכתוב (דברים כה ה), 'כִּי יִשְׁבוּ אֲחִים יָחִידִים וּמֵת אֶחָד
מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ, לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחֹצֵצָה לְאִישׁ זֶר, יִבְמָה יִבָּא
עָלֶיהָ וְלָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה'. זוהי מצות יבום, שיבוא עליה
אחד מאחי בעלה, ובכך היא נקנית לו ונעשית כאשתו לכל דבר.
ב. אם אין רצונו של האח לייבם את אשת אחיו, יכול הוא להפטר
מיבום על ידי קיום מצות חליצה. בכתוב (שם ז טו-י) 'וְאִם לֹא יִחַפֵּץ
אִישׁ לָקַחַת אֶת יִבְמָתוֹ וְגו', וְנִגְשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים
וְחָלְצָה נְעֻלּוֹ מֵעַל רֶגְלָיו'. ג. אשת אח היא אחת מהעריות האסורות
על האדם באיסור כרת בכתוב בסוף פרשת עריות 'כִּי כָל אִשָּׁר
יַעֲשֶׂה מִכָּל הַחֻצְבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשֹׁת הָעֵשָׂת מִקֶּרֶב עַמּוֹ'.
ואף לאחר מות בעלה הרי היא אסורה על כל אחיו, כמבואר להלן
(נה). אלא שבמקום מצות יבום התיירה התורה איסור ערוה זו. אבל
אם היבמה אסורה על האחים מחמת איסור ערוה אחר שיש בה,
אינה חולצת ואינה מתייבמת. המשנה שלפנינו מונה את הנשים
הפטורות מן החליצה ומן היבום מחמת איסור ערוה.

משנה

חֲמִשָּׁ עֶשְׂרֵה נָשִׁים פּוֹטְרוֹת אֶת צְרוּתֵיהֶן וְאֵת צְרוּתֵיהֶן מִן
הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, עַד סוֹף הָעוֹלָם. כלומר, חמש עשרה נשים
שיפוטן להלן האסורות על היבום באיסור עריות, אם מתו בעליהן
בלא בנים, לא זו בלבד שהן עצמן פטורות מן היבום, אלא אף אם
היתה להן למת אשה אחרת מלבדה, שהיא 'צרה' לזו, הרי הערוה
פטורת את צרתה מחליצה ויבום. ובכך שהיו שני אחים ראובן
ושמעון, ונשא שמעון את שרה שהיא אחת מקרובותיו של ראובן,
וכן היה נשוי לרבקה [ציור א], אם מת שמעון בלא בנים, שתי נשיו
פטורות מלהתייבם לראובן, שרה משום שהיא אסורה עליו
באיסור ערוה, ורבקה משום שהיא צרתה של הערוה. ולא את
צרותיהן בלבד הן פטורות, אלא אף את צרות צרותיהן. שאם היו
לו לשמעון שני אחים ראובן ולוי, ומת שמעון בלא בנים, והיו שתי
נשותיו אסורות על ראובן, שרה משום ערוה, ורבקה משום צרת
ערוה כאמור, והלך לוי וייבם את רבקה, ומלבדה היתה לו אשה
נוספת בשם רחל, ומת אף הוא בלא בנים [ציור ב], כשם שרבקה
פטורה מראובן משום היותה צרת ערוה לגביו בנפילתה הראשונה
משמעון, כן נפטרת ממנו רחל אשתו השניה של לוי, משום שהיא
צרת צרתה של שרה האסורה עליו באיסור ערוה. וכל אותן חמש
עשרה נשים וצרותיהן וצרות צרותיהן, פטורות בין מן החליצה
ובין מן היבום, שכן הלכה בדינו (להלן כב), שכל אשה שאינה עולה
ליבום אינה עולה אף לחליצה. ואם אין למת אח אחר מלבד אותו
אח שהיא ערוה לגביו, הרי היא מותרת להנשא לכל אדם אף בלא
חליצה.

ולא את צרות צרותיהן בלבד הן פטורות מן החליצה והיבום, אלא
אף את צרות צרות צרותיהן. וכגון שהיה לשלשת אחים אלו אח
נוסף ששמו יהודה, ולאחר מות לוי יבם יהודה את רחל אשת לוי
שהיא צרת צרתה של ערות ראובן, וליהודה אשה נוספת בשם
לאה, ומת אף הוא בלא בנים [ציור ג]. כשם שרחל נפטרת מיבום
וחליצה כלפי ראובן, כן צרתה לאה נפטרת ממנו. וכן הלאה, עד
סוף העולם.

וְאֵלֶּי הֵן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה הַנָּשִׁים הַפְּטוּרוֹת מִשּׁוּם עֲרוּה, וּפְטוּרוֹת אֶת
צְרוּתֵיהֶן וְצְרוֹת צְרוּתֵיהֶן מִהַחֲלִיצָה וְהַיִּבּוּם: א. בְּתָהּ, כְּגוֹן שֶׁאֵנִי
ראובן אשה והוליד ממנה את שרה, ונישאה שרה בתו של ראובן
לשמעון אחיו, ומת שמעון בלא בנים [ציור ד], אינה חולצת
ומתייבמת לאביה ראובן אחי המת. ואף שאין איסור בת אנוסתו
מפורש בכתוב, הרי היא אסורה עליו באיסור ערוה, כדרשת
הגמרא להלן (ג). וכן פוטרת היא את רבקה צרתה ואת צרת
צרתה. ב. וּבֵת בְּתָהּ, כְּגוֹן שֶׁאֵנִי ראובן אשה והוליד ממנה את שרה
וילדה שרה בת ושמה לאה, ונישאה לאה לאחיו שמעון, ומת

שמעון בלא בנים [ציור ו], אין לאה וצרתה וצרת צרתה חולצות
ומתייבמות לראובן אבי אמה, לפי שהיא אסורה עליו באיסור
ערוה, בכתוב (ויקרא יח י) 'עֲרֹוֹת בֵּת בְּנֶךְ אוֹ בֵּת בְּתָרָה לֹא תִגְלֶה'. ג.
וּבֵת בְּנִי, כְּגוֹן שֶׁאֵנִי ראובן אשה והוליד ממנה את יצחק והוליד
יצחק בת ושמה לאה, ונישאה לשמעון אחי ראובן ומת שמעון
בלא בנים [ציור ז], לאה אסורה על ראובן אבי אביה משום הכתוב
האמור, ולפיכך היא וצרתה רבקה, וצרת צרתה, פטורות כלפני
מיבום וחליצה.

ד. בֵּת אִשְׁתִּי, ואף אם נולדה לה מאיש אחר קודם שנישאת לו, הרי
היא אסורה עליו באיסור ערוה. כגון שנשא אברהם את שרה
וילדה לו את רבקה, ואחר כך מת אברהם [או גירש את שרה],
ונישאה שרה לראובן, ולראובן אח ושמו שמעון, ונשא שמעון את
רבקה בת שרה, וכן נשא אשה אחרת בשם רחל, ואחר כך מת
שמעון בלא בנים ונפלו נשיו רבקה ורחל לפני ראובן אחיו [ציור
ח], רבקה נפטרת ממנו מיבום וחליצה משום שהיא בת אשתו
שרה, וכן פוטרת היא את רחל צרתה ואת צרת צרתה. ה. וְכֵן בֵּת
בְּתָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׂא אֲבִרְהָם אֶת שְׂרָה יִלְדָה לוֹ אֶת יִצְחָק,
וליצחק נולדה בת ושמה לאה, ואחר כך מת אברהם ונישאה שרה
לראובן, ושמעון אחי ראובן נשא את לאה בת בנה של שרה אשת
ראובן, וכן נשא את רחל. שאם מת שמעון בלא בנים ונפלו לאה
ורחל נשיו לפני ראובן ליבום [ציור ט], לאה פטורה ממנו מיבום
וחליצה משום שהיא בת בנה של אשתו, ורחל פטורה משום
שהיא צרת ערות בת בן אשתו. ו. וְכֵן בֵּת בְּתָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי, כְּגוֹן
שֶׁנִּשְׂא אֲבִרְהָם אֶת שְׂרָה יִלְדָה לוֹ אֶת רַבְקָה, ורבקה ילדה את
לאה, ומת אברהם ונישאה שרה לראובן, ושמעון אחיו נשא את
לאה בת בתה של שרה אשת ראובן, וכן נשא את רחל. שאם מת
שמעון בלא בנים [ציור י], אשתו לאה ורחל צרתה נפטרות
מראובן משום שלאה היא בת בתה של אשתו. ז. הַמּוֹתוֹ שֶׁנִּשְׂאָת
לאחיו לאחר שמת חמיו, ומת אחיו בלא בנים ונפלה לפניו ליבום.
כגון שהיו שני אחים ראובן ושמעון, ונשא ראובן את רבקה בת
יצחק ושרה, ומת יצחק ונשא שמעון את אלמנתו שרה שהיא
חמותו של ראובן, ולו אשה נוספת ושמה רחל, ומת שמעון בלא
בנים, ונפלו נשיו לפני ראובן [ציור יא], הרי הן נפטרות ממנו מיבום
וחליצה, שרה משום ערות חמותו ורחל משום צרת ערוה זו. ח.
וְכֵן אִם הַמּוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁרַבְקָה בֵּת אֲבִרְהָם וְשָׂרָה, יִלְדָה אֶת לֵאָה,
ומת אברהם ונישאה שרה אלמנתו לשמעון, ונשא ראובן אחי
שמעון את לאה נכדתה של שרה, ואחר כך מת שמעון בלא בנים,
ונפלה שרה אשתו לפני ראובן אחיו [ציור יב], הרי היא נפטרת
ממנו משום שהיא אם חמותו רבקה, וכן פוטרת היא את רחל
צרתה ואת צרת צרתה. ט. וְכֵן אִם הַמּוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁיִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם
ושרה הוליד את לאה, ולאחר שמת אברהם נשא שמעון את שרה
אלמנתו, ואחיו ראובן נשא את לאה נכדתה, ומת שמעון בלא
בנים [ציור יג], אשתו שרה פטורה מיבום וחליצה לראובן, משום
שהיא אם חמיו יצחק, וכן פוטרת את צרתה וצרת צרתה. וכל שש
הנשים הללו (ד-ט) אסורות עליו משום 'עֲרֹוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא
תִגְלֶה, אֶת בֵּת בְּתָהּ וְאֶת בֵּת בְּתָרָה לֹא תִקַּח' (שם יח יז), ועל כן אם היו
נשואות לאחיו ומת בלא בנים, הרי הן פטורות ופוטרות את
צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום.

י. אֲחֻתוֹ מֵאִמּוֹ שהיתה נשואה לאחיו מאביו ולא מאמו. וכגון
שנשא יעקב את לאה וילדה לו את שמעון, ויצחק נשא את רחל
וילדה לו את שרה, ומת יצחק ונשא יעקב את רחל אלמנתו וילדה
לו את ראובן, ונשא שמעון את שרה שאינה אחותו לא מאביו ולא
מאמו, ומת בלא בנים, ונפלה שרה אשתו לפני ראובן שהוא אחיו
מאביו יעקב [ציור יד]. שרה נפטרת מיבום וחליצה מראובן משום
שהיא אחותו מאמו רחל, ואסורה עליו באיסור 'עֲרֹוֹת אֲחֻתְךָ וְגו'
או בת אִמְךָ וְגו' לא תִגְלֶה עֲרֹוֹתֶיךָ' (שם יח ט), וכן היא פוטרת את
צרתה וצרת צרתה. יא. וְאֲחֻתוֹ מֵאִמּוֹ שהיתה נשואה לאחיו מן האב,
כגון שנשא יעקב את שרה וילדה לו את שמעון, וכן נשא את רחל
וילדה לו את ראובן, ולרחל אחות ושמה לאה, ונשא שמעון את
לאה, ומת שמעון בלא בנים [ציור טו], אשתו לאה נפטרת מיבום

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסז

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן – כדתני (ספא): שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו, ולו אשה אחת, ומת בלא בנים – שתיקן פטורות. וטעמא יליף בגמרא וצרות צרותיהן עד סוף העולם – במתניתין מפרש. חמותי – שמת בעלה, ונשאה אחיו ומת בלא בנים. ואם חמותי ואם חמיו – שתיקן אסורות לו משום ערוה, כדכתיב (ויקרא יח): "ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה, ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו, כדמפרש (ואילו) ב"אלי הן הנשרפין" (סנהדרין עה,א). ובתו (ובת בתו ובת בנו) דכאא – בבתו מאנוסתו קמיייר, וכן בת בתו ובת בנו. דאילו בתו מאשתי – היינו בת אשתי, דכתיב (שם) "אשה ובתה" – לא שנא ממנו, לא שנא מאיש אחר. אבל בתו מאנוסתו לא ילפא ליה מהכא. דאשה – על ידי קדושין משמע, שהוא אישות, ומקרא אחרין נפקא, כדמפרש בגמרא. אחותו מאמו – שנשאת לאחיו מאביו, ומת. וכן אחות אמו שנשאה אחיו מאביו. שאין חיוב יבום אלא באחיו מן האב, דכתיב (דברים כה) "כי ישבו אחים יחדיו, וילפינן 'אחוד' 'אחוד' מבני יעקב; מה להלן מן האב אף על פי שאין מן האם – הכא נמי לא שנא. ואשת אחיו מאמו – שמת ונשאה אחיו מאביו, שהיתה נכרית אצלו, ומת בלא בנים, ונפלה לפני יבם זה לייבום – אסורה לו, לפי שהיתה אשת אחיו מאמו תחלה, ואסורה לו עולמית, דכתיב (ויקרא יח): "ערות אשת אחיך, ודרשנין לה בפרק 'הבא על יבמתו' (לקמן נה,א) אחיך – בין מן האב בין מן האם."

עֲשֶׂהָ נָשִׁים פּוֹטְרוֹת צְרוּתֶיהָ וְצָרוֹת צְרוּתֶיהָ כֵּן הַחֲלִיצָה וְכֵן הַיִּיבּוּם, עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְאֵלּוּ הֵן: בָּתּוֹ, וּבֵת בָּתּוֹ, וּבֵת בְּנוֹ. בֵּת אִשְׁתּוֹ, וּבֵת בְּנָה, וּבֵת בְּתָהּ. חֲמוֹתוֹ, וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמִיו. אֲחֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְאֲחֹת אִמּוֹ, וְאֲחֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּ אֲחִיו מֵאִמּוֹ, וְאִשְׁתּ

לחן בברייתא מ"לצור", אלא על "אפילו הן מאה" דמתניתין קאי, ואמר רב יהודה דכולהו משתמע מ"לצור", ורב אשי סבר דמ"לצור" לא משמע אלא תרי, ואפילו הן מאה – מסברא נפקי. דצורה מאי טעמא אסורה כל כך שאסרת גם צורה – בדמקום ערוה קיימא, צרת צורה נמי תאסור צרה אחרת בדמקום ערוה קיימא. **בתו** פירש בקונטרס: בתו מאנוסתה. דאי מנשואתו – היינו בת אשתי, ולא גרעה מפני שהיא בתו. ולפי זה, הא דקאמר בגמרא (לקמן טז,ב) רב יהודה מתרגם מחמתו ואילך. הא דתני רבי חיאי בכולן אני קורא בהן: האסורה לזה מותרת לזה. אבל שיתא בבי דרישא – לא. משום דבתו כיון דבאונסין קא משכחת לה ובנשואין לא משכחת לה – בנשואין קמיייר, באונסין לא קמיייר. לא כמו שפירש בקונטרס דאמתניתין קאי הא דקאמר בנשואין קמיייר ולא באונסין – דאם כן היינו בת אשתי, וכדאמר נמי לקמן (י,א): מאי אמוז אילימא נשואת אביו – היינו אשת אביו. ועוד: דבהדיא אמר בגמרא, דבתי הוואלי ואחי מדרשא חביבא ליה, והיינו בתו מאנוסתה. ועוד, לאביי דאמר דרבי חיאי אכולהו מתניתין קאי – על כרחך איירי באונסין. אלא יש לפרש: בנשואין קמיייר רבי חיאי, דבתי משמע מילתיה דרבי חיאי: בכולן אני מוצא בהם בהיתר וברגילות האסורה לזה מותרת לזה, אבל מתניתין – איירי שפיר באונסין. ונראה לרבינו יצחק: דליכא למימר דמתניתין דקתני בתו איירי באונסין ולא בנשואין, דאם כן – מאי קאמר בגמרא כיון דבתו בנשואין לא משכחת לה, אפילו משכחת לה בנשואין – לא מצי קאי אכולהו בבי דמתניתין דאיירי באונסין! אלא אמר רבנו יצחק: דרך בתו איירי בין מאונסין בין מן הנשואין. **אשת** אחיו מאמו – משמע הכא דבאשת אחיו מאמו יש בה כרת, דכתיב לאין סבר תנא דמתניתין דחולצת, כדנתן בפרק שני (לקמן כ,א): איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת, ובהדיא תניא בגמרא: מה אחות אשתי מיוחדת – שהיא ערוה וחייבין על דוונתה כרת כו', וחקשה רבינו שמואל: דבתורת כהנים משמע שאין בה כרת, דקתני התם: "ואיש אשר יקח את אשת אחיו" – באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר, אתה אמר באשת אחיו מאביו, או אינו אלא באשת אחיו מאמו? ודוקינן: ודאלי ואסר אחות אביו ואחות אמו, ואסר אשת אחיו, מה אחות אביו ואחות אמו – בין מן האב בין מן האם וכו', תלמוד לומר "גדה היא", מה נדה יש לה היתר ויש לה איסור – אף אשת אח יש לה היתר ויש לה איסור, וזו היא אשת אחיו מאביו שיש לה איסור ויש לה היתר. אם יש לה בנים – אסורה, אין לה בנים – מותרת. משמע דאתא למעטי אשת אחיו מאמו דאין בה כרת! ודחוק לומר ולפרש דדרשא דתורת כהנים לא אתא למעטי אשת אחיו מאמו, אלא אתא למימר דאיכא כרת אף באשת אחיו מאביו באין לה בנים בחי בעלה, אף על גב דיש לה היתר לאחר מיתה, דמה נדה אף על גב שיש לה היתר לאחר מותא, בשעת איסורה – בכרת, אף אשת אח כן. והכי דריש בריש "הבא על יבמתו" (לקמן נה,א). דאין הלשון משמע כלל כן. ועוד: דבירושלמי דפרק "כלל גדול" קאמר דאחותו יצאת לחלק, ודודתו יצאת לידון בערירי. והדר פריך מאשת אח למה יצאת? ומשני: לידון בערירי. והדר קאמר רבי יוסי: דודתו לצורך יצאתה, למעט אשת אחיו מאמו. דמה דודתו – באשת אחיו מאביו. כדיליף התם ערות דודו מידודו או כן דודר דאיירי באחי אביו (ומאביו) – אף אשת אחיו באחיו מאביו. ובתר הכי דריש לה מ"נדה היא" כמו בתורת כהנים. משמע בהדיא דלמעט אשת אחיו מאמו אתא! ותיריך הרב רבנו משה: דלא אתא למעטי אלא מערירי, דכתיב בההוא קרא. אבל כרת – יש בה. והא דכתיב למלך מאחות אב ואחות אם, דבין מן האב בין מן האם, אף על גב דאחות אב ואחות אם לא כתיב ערירי – אהקישא דרבי יונה דריש "הבא על יבמתה" (שם סמך), דמהקישא אשת אחיו מן האב נקיש כל העריות לחומרא, ולא נקיש לאשת אחיו מאמו לקולא. דממעט מ"נדה היא". ולא יתכן פירושו זה לרש"י, שאומר דכל כרת – הוא חורעו נכרת, דהיינו דאיכא בין כרת למיתה בידי שמים, אלא לרבינו יצחק כן אשר, שאומר דאין נכרת הוא חורעו אלא בעריות, דכתיב בהו "ערייר". וחילוק בין יש מיתה לכרת, כדאמר בירושלמי (פרק שני דבכורים): דכרת כן בחישים, ומפיק ליה מדכתיב: "אל תכריתו את שבט הקדושה" (במדבר ד) ועבודתם עד חמישים, ומיתה היא בששים כמותי מדבר, דכתיב (שם יד): "יתמו ושם ימותו". וחולק על התלמוד שלנו. דבמובעד קטן (כח,א) אמרין: מתחייבים ועד ששים – זו היא מיתה כרת! ונוכל לומר לפי התלמוד שלנו דמיתה בידי שמים – אחר ששים, וקודם – זמן כרת. ואם תאמר: לפירוש רבינו יצחק כן אשר דבריש "הבא על יבמתה" (לקמן נה,א) מאי פריך: "ערייר" דכתיב בדודתו למה ליה כיון דמכרת לא שמעין ערירי! ואי משום דמאשת אח שמעין "ערייר" – בכל העריות, אם כן הוה ליה לאקשוי "אערייר" דאשת אח – למה ליה דכתיב לבסוף! ואומר רבנו יצחק: משום דבהדיא שמעתא לעיל יליף כל העריות מנדה להקרא, לחכי פריך: "עריירי דכתיב בדודתו למה ליה לילף הא נמי מנדה, דכתיב גבי אשת אחיו "נדה היא" **ואחות** אשתו – אין להקשות: דנדה תאסר ליבם, אף על פי שמעיתא אחר כך, כמו אחות אשתו שאין מתייבמת אפילו מותא אשתו אחרי כן דלא דמי דאשת אשה ושאר עריות האיסור עומד על היבם טפי משאר בני אדם. אבל נדה – לכולי עלמא אסימא. ואפילו בנדה משמע בפסחים סוף פרק "אלו דברים" (עכ"ב) דבת ייבום היא, דקאמר רבי יוחנן: אשתו נדה, בעל – חייב. יבמתו נדה, קָעַל – פטור. ופריך: עלה: מאי שנא יבמתו – דקעביד מצוה כו'. משמע דקני לה. ועוד נראה לחלק: דאחות אשה, אף על פי שמתה אשתו אחרי כן – שוב לא תוקף לייבום. כיון שנפטרה שעה אחת, משום שנאמר "דרכיה דרכי נועם" (משלי א) כדאמר ב"ש מותרות" (יבמות פז,ב). ואפילו היבא דלא מידדיא מהאי ביתא לגמרי, כגון שיש אחים אחרים – אסורה לה שמתה אשתו, כדאמר בפרק "אביבה אחיך" (יבמות כז,ב): כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבא עליה" – הרי היא כאשת אח שיש לה בנים, ואסורה, דאין זה דרכי נועם אם יש לה להוודק לזה שנפטרה הימנו. אבל נדה – דרבי נועם היא, דלבעלה נמי צריכה להתקין עד שתטור. וגבי קטן לקמן בפרק "בית שמאי" (ק"א,ב) דקאמר רבה בלאו הכי נמי לא מציתא אמרה, מי איכא מידי דהשתא אסורה ליה ובתר הכי שריא ליה! והא אמר רב כו' – דהם נמי אין זה דרכי נועם אם צריכה להתקין עד שיתטור. אבל מה שנפחתה מחמתה שהוא קטן ואינו ראוי לכיאה – הי שפיר דרכי נועם, דאניו מחמת

אז שנמצאו אילוניות – דאילוניות קדושי טעות הן, ולא היתה אשת אחיו, ותימנה: [דאמרין] (יבמות טא,ב). קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו', קטנה – שמה תמצא אילוניות, ואמאי? תתיבם ממה נפשך; דאם אינה אילוניות – שפיר מייבם, ואם היא אילוניות – נמי שרי, דלא היתה אשת אחיו ואומר רבינו תם: דהדיא בקבלה עליוה.

וכהאי גונא משני בריש "בן סורר" (סנהדרין טז,ב), והרב רבינו אברהם מבורגברייאל תירץ: בנמצאת אילוניות בחי' האח והקפיד, אבל לאור מיתה, דלמא אם היה קיים – לא היה מקפיד, ולא נהירא, דבהדיא קתני בתוספתא (פרק א') נמצאו אילוניות, בין בחי' הבעל בין לאחר מיתה – צרותיהן מותרות. ובגמרא אפרש בעזרת ה' למאן דשרי צרת בתו אילוניות אפילו בהכיר בה, מאי חידוש השמיענו בתוספתא בין מחיים בין אחר מיתה. ואם תאמר: דכחא משמע דאילוניות לא בעי גט ואפילו מדרבנן, דאי בעיא – היתה צרתה חולצת ולא מתייבמת, כדתנן במתניתין: כל שכולה למאן ולא מיאנה כו', ובתבונה בפרק "אלמנה" (ק,ב) תנן: הממאנת והשניה והאילוניות אין להם כתובה, משמע: דא גיטא – בעיא דהכי דייק ב"המדי" (כתובות עג,א), ויש לומר: דהתם נקט האי לישנא משום דלא מצי למנקט אינן צריכין גט משום שניה דקתני בהדיהו. תרע, דעל כרחק ממאנת לא בעיא גיטא. אי נמי ב"המדי" לא דייק הכי אלא משום דברישא קתני אינה מקודשת ובסיפא – תצא שלא בכתובה, והא דתנן ב"השולח" (גיטין מו,ב): המוציא אשתו משום אילוניות לא חוזר, ומפרש: משום קלקלא, דשמיא נשאת לאחר ויהיה לה בנים ויאמר כו', ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. דמשמע בעיא גט! אומר רבינו יצחק: דהתם – במוציא משום ספק אילוניות שאין הדיינים גיבסו פיה. תרע, דקתני סיפא: נשאת לאחר והיו לה בנים, ואילו דאי אילוניות – אין לה רפואה, דב"הערל" (יבמות עט,ב) פליגי רבי עקיבא ורבי אליעזר בסריס תמה,

אם חולץ וחולצין לאשתו, שיש לו רפואה, ובאילוניות לא אשכחן דפליגי, אף על גב דבקידיה על תנאי ונסנה סתם איכא למאן דאמר ב"המדי" (כתובות עב,ב) דבעיא גט – היינו דוקא בשאר מומין, דאיכא דמחיל. אבל אילוניות – שום אדם אין מחיל. ואפילו לאבי מפרש טעמא משום דאין אדם בועל בעלת זנות – היינו בשאר מומין, דמסיק ארעיתו, וברעתו אפילו יהיו בה מומין בועל לשם קדושין. אבל אילוניות, דלא שכח – לא מסיק ארעיתו, ומשום חשש אילוניות לא יאה בועל לשם קדושין.

וא' אתה יכול לומר בתומתו שמיאנה – ואם האמה-משכחת לה מיאן בקדושי טעות, דתנא דבי רבי ישמעאל: אפילו בנה מורכב על כתיפה – ממאנת והולכת לה! ותירץ רבינו יהודה בן נתן: דמתניתין איירי בקטנות. ועוד אמר רבינו יצחק: דבקדושי טעות מצי למימר דאפילו מיאן אינה צריכה, ולא היה מצי למיתני בסיפא כל שכולה למאן כו', ובמאנת דרבי ישמעאל לא דוקא, דאפילו לא מיאנה – לאו אשתו היא. ואם ערוה היא – צרתה מותרת. מיהו, בפרק "בא סימן" (נדה נב,א) משמע דבקדושי קטנות [נמי] איירי רבי ישמעאל, גבי בתו של רבי ישמעאל שבאת למאן בבית המדרש ובנה מורכב על כתיפה, ורבתה בכיה בבית המדרש, ואמר: דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו ורעו ונמנו וגמרו: עד מתי הבת ממאנת – עד שתביא שתי שערות. ומשום רבי ישמעאל קאמר דממנו, דליכא למימר משום דרבי יהודה נמנו, דאמר: עד שירבה השחור על העין – דהא מודה רבי יהודה בנבעלת, דאינה יכולה למאן, והא דפריך בפרק "גושאין על האנסה" (יבמות ק,ב) ושמאנת מי קא ילדה? דמשני: בקדושי טעות כרבי ישמעאל, דהא דשביק קידושי קטנות דאיירי בהו – לאו משום דמדורי רבי ישמעאל בקדושי קטנות, אלא משום דהדיא סוגיא אליבא דשמואל, ושמואל לא סבר לה כרבי ישמעאל בקדושי קטנות, כדמוכח בפרק "מי ששם" (בבא בתרא קנ"ג) אבל בקדושי טעות – סבר כוותיה, כדאמר ב"המדי" (כתובות עד,א): קידש על תנאי ובעלה – אינה צריכה הדימו גט, והיינו כרבי ישמעאל, וצריך לומר מתני' לא כרבי ישמעאל, והא דקאמר בגמרא (ט,א)

בפלוגתא לא קמיירי – היינו דוקא אמנינא דחמשה עשרה נשים. **דלבתר** שריפה סקילה תמורה – בתנן נקט הכי, דאפילו היתה סקילה קלה בכל ארבע מיתות בית דין הוה ליה למיתני כלתו בתר זמנות, דבכל הני ליכא מיתה אלא כרת לחודיה. **בתו** – בין דאתאי מדרשא חביבא ליה – היינו בתו מאנסתו כדפריש בקונטרס. אבל בתו מנשואתו – מיערות אשה ובתה" נפקא, דלא גרע מבא אשתו. ואם תאמר: ויחזיקי נפקא? והא אין מזהירין מן הדין, כדאמר לקמן בפרק שני (כב,ב) גבי "אחותך בת אביך (היא) או בת אמך" דצריך למכתב "אחותך היא" לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין מזהירין מן הדין! ואומר רבינו יצחק: דלא דמי, דהתם לא איירי קרא אלא באחותו שאינה מן האב ומן האם, "דבת אביך או בת אמך" משמע מן האב שלא מן האם ומן האם שלא מן האב, וכדמפרש קרא בהדיא "מולדת בית או מולדת חוץ" (ויקרא יח) דמדרגתנין

ואשת אחיו שלא היה בעולמו – כגון ראובן שמת בלא בנים, וגולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי, ועמד שמעון וייבם אשתו, ולו אשה אחרת, ומת בלא בנים, ונפלו שתיקן לפני לוי – שתיקן פטורות. לפי שאשת ראובן שנשאת לשמעון אסורה ללוי ונעשו ברת עליה, לפי שאשת אח בכרת, כשאר עריות שבפרשה, דכתיב בכולהו: "כי כל אשר יעשה מכל

התועבות האלה וגברתו, ובמקום מצות יבום כשמת בלא בנים – שריה דרמנא. ואשת אחיו שלא היה בעולמו, שמת קודם לידתו – לא שרא ליה, דכתיב: "כי ישבו אחים יחדיו" – שהיתה להם ישיבה אחת בעולם. והלכך, ששמת ראובן נאסרה על לוי אסור עולם כאשת אח שיש לה בנים. ואפילו עכשיו, שנפלה לפניו מכח נשואי אחיו שמעון שהיה בעולמו – אסורה לו כשביל ראובן, וכשם שהיא אסורה לו – כך צרתה, אשת שמעון האחרת, אסורה, דילפינן לקמן על כל העריות העומדות עליו בכרת שנפלו לפניו לייבום עם צרותיהן ששתיקן פטורות, ואם נשאו ענוש כרת, שמאחר שפטון הכתוב עומדות עליו באיסור אשת אח שיש לו בנים. וכלתו – שמת בנו ונשא אחיו כלתו, אסורה לו לעולם, ואפילו לאחר מיתת בנו. וכולן שמתו – שמהה בתו קודם לאחיו או מיאנה. והיכי משכחת לה מיאן בבתו, והרי הוא קיים, ואין מיאן אלא ביתומה? דמשכחת לה כגון שביאה השיאה לה לאחד, ונתגרשה כשהיא קטנה, ושוב אין לאביה רשות בה, והלכה ונשאת לאחיו בעודה קטנה, ויצאה במיאן, ובפרק "בית שמאי" (יבמות קט"א) קרי לה יתומה בחי' האב, ואם נתגרשה מאחיו, או מיאנה באחיו, או נמצאת אילוניות, שמקחו מקח טעות ולא היא אשת אחיו, וכשמת אחיו וא' היא נמו שאניו אשתו, ומתייבמת צרתה. וא' אתה יכול לומר כו' – שכבר ילדו מאחר קודם שנישאו לאחיו, הלכך לאו אילוניות היא. ומיאן נמי ליכא, שהרי גדולות הן, ואין ממאנת אלא

יתומה קטנה, כדמפרש לקמן בפרק "בית שמאי". **כשם שבתי פטורה** – שהרי אסורה לו, ואין שם אח אלא הוא – כך צרתה פטורה, כדילוף בגמרא. הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני – דהדיא דיש אח אחר ששתיקן מותרות לו – אינן פטורות, שהרי יש כאן מצות יבום, ומתייבמת האחת והשניה פטורה, דכתיב: "את בית אחיו" (דברים כה) – בית אחד הוא בונה, ולא שתיים. ואם ייבם האחד את צרת בתו, ולו אשה אחרת, ומת בלא בנים, וחזרו ונפלו לפניו. **כשם שצרת בתו פטורה** – שנאסרה עליו משעת נפילת אחיו הראשון, שנפלה עם בתו לפניו, ופטורה בתו הימנו, והרי היא עליו כאשת אח שיש לו בנים, ואסורה לו עלמית. **כך צרת צרתה** – אשת אחיו השני האחרת פטורה, שזו פטורה. וטעמא יליף בגמרא מ"לצור" (ויקרא יח), שצרת ערוה פטרת צרתה. ואפילו **הם מאה** – אחים, והלכה צרת צרתה של בתו ומתייבמה לאחיו הולשלי, ולי אשה אחרת, ומת בלא בנים – שתיקן נאסרת על זה. וכן לעולם. **צרתה מותרת** – להתייבם לו, שהרי בשעת זיקת יבום אינה צרתה. וכל היכולה למאן – כגון שהערוה קטנה ויכולה למאן ולא מיאנה, ומת אחיו – הואיל וקדושה אינה אלא מדרבנן, וזיקת נפילתה מדרבנן, אינה פטרת צרתה מן החליצה. ולהתייבם אסורה, כדמפרש טעמא בגמרא: שראית צרת ערוה. **גמרא** מכרי' כולו – עריות, מה שפטורות מן הייבום. **מאחות אשה ילפינן** – לקמן בשמעתין. ורבי שמעון היא – דאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין מט,ב). שריפה חמורה, ולכתיב תנא רישא בתו ובת בתו, כולו עד אם חמיו בשריפה. בחמיותו כתיב – "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה ומה היא באש שריפה" (ויקרא כ). כלתו בסקילה – בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נ"א). וכל שאר עריות דמתניתין אינן במיתת בית דין אלא בכרת. **בין דאתאי מדרשא** – ליאסר עליו, חביבא ליה לתנא. ואקדמה ברישא, ולקמן מפרש לה.

כולו

היה דאפילו היתה סקילה קלה בכל ארבע מיתות בית דין הוה ליה למיתני כלתו בתר זמנות, דבכל הני ליכא מיתה אלא כרת לחודיה. **בתו** – בין דאתאי מדרשא חביבא ליה – היינו בתו מאנסתו כדפריש בקונטרס. אבל בתו מנשואתו – מיערות אשה ובתה" נפקא, דלא גרע מבא אשתו. ואם תאמר: ויחזיקי נפקא? והא אין מזהירין מן הדין, כדאמר לקמן בפרק שני (כב,ב) גבי "אחותך בת אביך (היא) או בת אמך" דצריך למכתב "אחותך היא" לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין מזהירין מן הדין! ואומר רבינו יצחק: דלא דמי, דהתם לא איירי קרא אלא באחותו שאינה מן האב ומן האם, "דבת אביך או בת אמך" משמע מן האב שלא מן האם ומן האם שלא מן האב, וכדמפרש קרא בהדיא "מולדת בית או מולדת חוץ" (ויקרא יח) דמדרגתנין דילדיא

יבמות דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסט

אשה אחיו שלא היה בעולם, שמת האב קודם שנולד היבם. ונפלו שתי נשותיו ליבום לפני ראובן וצור חו, בשם שרבה צרת בתו פטורה מלהתייבם לו אף בנפילה השניה, כך רחל אשת לוי השניה שהיא צרת צרתה של שרה בתו פטורה ממנו מיבום וחליצה. ואפילו הן מאה אחים, שבה אחר זה ייבם כל אחד מהם את אשת אחיו ומת בלא בנים, והשאיר אחיו אשה נוספת מלבד זו שייבם וצור ט, ראובן שהוא אביה של אשת האב הראשון, אינו מייבם אף את אשת האב המאה, כי כל אחת מנשי האב פוטרת את צרתה כאמור. ממשיכה המשנה בביאור דבריה השניים לעיל: כיצד הוא האופן שבו אם פתו או נתגרשו העריות צרותיהן מותרות להתייבם, הרי שהיתה בתו או אחת מכל העריות האלו השניות במשנתנו נשואות לאחיו, ולו (לאח זה) יש אשה אחרת מלבד בת אחיו, ומתה בתו או נתגרשה מאחיו, ואחר כך מת אחיו, ונמצא שבשעת מיתו כבר לא היו צרות זו לזו, צרתה מותרת לו ליבום, שהרי בשעת נפילה כבר אינה צרת ערוה. וכל היבולה למאן ואף על גב שלא מצינו בו, אם מת בעלה ונפלו ליבום היא וצרתה וצור י, צרתה של ערוה קטנה זו חולצת לאח בעלה. שכן אין הערוה פוטרת את צרתה מן החליצה, אלא אם כן היתה נשואה לאח המת בנישואין גמורים, והן צרות זו לזו מן התורה. אבל קטנה שהשיאה אחיה ואמה, שאין נישואיה אלא מדרבנן ויוצאת על ידי מיאון, והיא ערוה על היבם, מן התורה אינה פוטרת את צרתה. שהרי מדאורייתא אין בנשואיה כלום, ואין האשה השניה נחשבת כלל לצרתה. ואולם גזרו חכמים שלא תהא מתייבמת לו, משום שהיא נראית כצרת ערוה.

גמרא

מקשה הגמרא: מדוע פתחה המשנה את סדר חמש עשרה העריות ב'בתו, מכדי בולחיה מאחות אשה ולפינן – הלא את פטור כל העריות מיבום וחליצה למדנו מאחות אשה, שנאמר בה (ויקרא יח יח) 'ואשה אל אחתה לא תקח לצר לגלות ערותה עליה בחיה'. ואם כן ליתני התנא את אחות אשה ברישא, שהרי היא מקור הפטור של העריות כולן. הגמרא מביאה תירוץ ודוחה אותו: וכן תימא – ואם תאמר לתרץ, שהקדימה המשנה את בתו משום דתנא חופרי חופרי נקט – ששנה את סדר העריות השני במשנה לפי חומרתן, והמשנה בשית רבי שמעון היא דאמר שריפה חמורה מסקילה, ועל כן שנתה את בתו תחילה משום שעונשה הוא בשריפה החמורה. ולאחריה שונה המשנה את בת בנו ובת בתו, ובת אשתו, ובת בתה, ובת חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, משום שאף הן חמורות כבתו, ודינן בשריפה. הלא אי אפשר לומר כן, משום דאי קבי יקשה, ליתני חמות ברישא, שהרי אף היא בשריפה, ויש להקדימה לבתו, משום דיערין שריפה בחמותו בתיבא (ויקרא כד יד) 'ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה וזמה הוא באש ישרפו אתו ואתה'. אבל עונש שריפה בבתו לא התפרש בתורה, אלא נלמד הוא בגזירה שוה מחמותו, כמבואר להלן (ג). ומאחר שחמותו היא מקור לכל תשעת העריות האמורות שעונשן בשריפה, מן הראוי להקדימה לכולן. הגמרא מקשה קושיא נוספת על התירוץ האמור: ועוד, אם אכן סדר העריות שבמשנה הוא לפי דרגת חומרתן, הרי בתי (ואחרי) ששנתה המשנה את חמותו, היה לה ליתני (ולשנות) את בלתו שעונשה סקילה, דהרי בתי עונש שריפה שהיא החמורה ביותר, סקילה היא המיתה החמורה הבאה אחריה יותר משאר מיתות בית דין. נמצא כי לאחר חמותו, כלתו היא החמורה שבעריות, ומדוע נשנתה כלתו רק לאחר אחותו, ואחות אמו, ואשת אחיו מאמו, ואחות אשתו, ואשת אחיו שלא היה בעולם, שאינן בסקילה אלא בכרת. מתרצת הגמרא: אלא הטעם שהקדימה המשנה את בתו הוא, שביין דאיסור בתו איתא (ו-נלמד) מדרשא ואינו מפורש בתורה, בתיבא ליה – חביב לו לתנא לשנותו מוקדם יותר מדין המפורש בכתובים. ועל כן הקדימה המשנה את הבת לשאר העריות המפורשות בתורה.

יד. ואשת אחיו שלא היה בעולם, שמת האב קודם שנולד היבם. שלא התיירה התורה איסור אשת אח במצות יבום, אלא אם כן היו האב המת והיבם בזמן אחד בעולם, אבל אם נולד היבם לאחר שכבר מת אינה מתייבמת לו, שנאמר (דברים כה ה) 'כי ישובו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' יבמה יבא עליה, ומשמע שדווקא באחים שהיתה להם ישיבה אחת בעולם ישנו דין יבמה יבא עליה, אבל אם לא היתה להם ישיבה אחת בעולם אין מצות יבום, וממילא היבמה אסורה באיסור אשת אח שלא במקום מצוה. ואם היו שני אחים יחדיו בעולם, ראובן ושמעון, ונשא ראובן את שרה ומת בלא בנים, ואחר כך נולד לוי אחיהם השלישי, שרה אשת ראובן מתייבמת לשמעון שהיתה לו ישיבה אחת בעולם עם ראובן, ולא ללוי כאמור. ואם יבמה שמעון, ואחר כך מת אף הוא בלא בנים, ולו עוד אשה ששמה רבקה מלבד אותה יבמה וצור א, אף על פי שלשמעון ולוי היתה ישיבה אחת בעולם, מכל מקום שתי נשות שמעון אינן מתייבמות ללוי. שרה אינה מתייבמת לו, משום שכבר נאסרה עליו באיסור אשת אח מחמת ראובן, שהרי במיתת ראובן לא היתה לו בה מצות יבום, משום שלא היה ראובן המת בעולם של לוי היבם. ומשום כך הרי היא ככל העריות השניות במשנתנו הפטורות מיבום. ואף רבקה צרתה פטורה מייבום וחליצתו של לוי, שכן היא צרת ערוה אשת אח שלא היה בעולם. טו. וכלתו שהלכה ונישאה לאחיו לאחר שמת בעלה הראשון שהיה בנו. כגון שנשא יצחק בן ראובן את רבקה ומת, ואחר כך נישאה רבקה לשמעון אחי ראובן ולו אשה אחרת ששמה לאה, ומת שמעון בלא בנים וצור ב, הרי היא פטורה מחליצה ויבום מראובן, לפי שהיא אסורה עליו באיסור ערוה כלתו מחמת נישואיה הראשונים לבנו יצחק. וכן לאה צרתה פטורה ממנו משום שהיא צרת כלתו. הרי כל חמש עשרה עריות אלו פטורות את צרותיהן ואת צרות צרותיהן מן החליצה וכן הייבום, עד סוף העילום. המשנה מביאה את האופנים שבהם אין עריות אלו אוסרות את צרותיהן: וכולן – כל העריות הללו אינן פוטרות את צרותיהן, אלא אם כן היו נשואות לאח המת עד שעת מיתתו, אבל אם פתו עריות אלו קודם מיתת בעליהן (וצור ג), או אם היו אותן עריות נשואות לאחיו מדרבנן שמעיל בהן מיאון ומצינו בו קודם מיתתו (וצור ד), או שנתגרשו עריות אלו מבעליהן קודם מיתתו (וצור ג), או שנמצאו אלוניות שאינן ראויות לילד, ונמצאו קידושיהן בטלים למפרע משום מקח טעות, ומעולם לא היו נשואות לבעליהן (וצור ו), צרותיהן של כל העריות הללו מותרות להתייבם, שהרי בזמן מיתת הבעל כבר לא היו העריות עצמן נשות המת, וממילא אין הצרות נחשבות בשעת הנפילה ליבום לצרותיהן של העריות. מפרשת המשנה: מה שהתירו את הצרות במקום שמיאנו העריות או שנמצאו אלוניות, אין אפשרות זו קיימת בכולן אלא בחלק מהעריות השניות במשנתנו, מאחר ואי איתא בכולן לומר בחמותו ונאם חמותו ונאם חמיו אלוניות שאינה ראויה לילד. כי הלא חמותו ילדה את אשתו, וכן אם חמותו ילדה את חמותו, ואם חמיו ילדה את חמיו, קודם שנישאו לאחיו (וצור ז), וכן מה ששינוי או שמיאנו העריות בבעליהן, בהכרח לא נאמר לגבי חמותו ואם חמותו ואם חמיו, שהרי מיאון אינו נוהג אלא בקטנות, אבל לאחר שגדלו אינן יכולות למאן. וכיון שכלל הוא בדינו שקטנות אינן יולדות (להלן יב), אם כן חמותו זו שילדה את אשתו וכן אם חמיו ואם חמותו בהכרח גדולות הן, ושוב אינן יכולות למאן (וצור ז). המשנה חוזרת לבאר את מציאות הדינים שנשנו בתחילתה: כיצד הוא האופן שבו העריות פטורות את צרותיהן מחליצה ויבום, הרי שהיתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואות לאחיו, ולו (לאח זה) אשה אחרת מלבדה, ומת אותו אח ונפלו נשותיו לפני ליבום, ואין שם אח אחר מלבד אותו יבם, בשם שבתו פטורה לגמרי מן החליצה והיבום משום שהיא ערוה לבניו, כך צרתה של בתו פטורה מהחליצה והיבום ואם היו הם שלשה אחים, והיתה שרה בתו של ראובן נשואה לשמעון, ולו אשה אחרת מלבדה ששמה רבקה, ומת שמעון בלא בנים והלכה רבקה צרת בתו של ראובן ונשאת על ידי יבום ללוי שהוא אחיו השני של המת, ויש לו ללוי

מקשה הגמרא: פולחן נמי מדרשא אתו – הלא אף פטור של כל
 שאר העריות וצרותיהן מיבום לא נכתב בפירוש בתורה, אלא
 נלמד מהדרשה האמורה באחות אשה כמבואר לעיל, ואם כן לא
 היה לה למשנה להקדים את בתו לחמותו אפילו שבתו נלמדה
 מדרשה, שהרי מקור פטור כל העריות הוא מדרשה.
 מתרצת הגמרא: נהי דלענין פטור ייבום אתיין [נלמדות] כל
 העריות מדרשא מאחות אשה, אבל עיקר איסוריהו של שאר
 העריות שלא במקום יבום, כהדין [בפירוש] בתיב ביה בתורה.
 מה שאין כן בבתו שאינה בת אשתו אלא נולדה לו מאנוסתו,
 שעיקר איסורא שלה נלמד מדרשא, שכן לא נאמר אלא 'ערות בת
 בנה' או בת בתך לא תגלה ערוותך כי ערוותך הנה' (ויקרא יח י), ולא
 נזכרה שם בתו, ומקור איסורה אינו אלא מדרשה. דאמר רבא,
 אמר לי רב יצחק בר אבדימי, אתאי בתו מאנוסתו בגזירה שוה 'הנה'
 'הנה', שבערות בת בנו ובת בתו מאנוסתו נאמר (שם) 'כי ערוותך
 הנה', ובערות בת אשתו ובת בנה ובת בתה נאמר (שם יח יח) 'ערות
 אשה ובתה לא תגלה', את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות
 ערוותה, שארה הנה זמה היא, ודרשו שכשם שבאיסור קרובות
 אשתו דין בתה הוא כדין בת בנו ובת בתה, כן באיסור קרובותיו
 דין בתו הוא כדין בת בנו ובת בתו שנכתב באיסור בתורה.
 ואף עונש שריפה בבתו ובת בתו ובת בנו נדרש בגזירה שוה
 האמורה של 'הנה' 'הנה' מבית אשתו. שכן נאמר בחמותו (שם כ יד)
 'איש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא, באש ישרפו אתו
 ואתה', ושריפה בבית אשתו אתאי בגזירה שוה 'זמה' 'זמה'
 מחמותו. שנאמר בחמותו 'זמה היא', ונאמר בבית אשתו 'זמה היא',
 מה חמותו בשריפה אף בת אשתו בשריפה. ושוב חוזרת ומלמדת
 בת אשתו על בתו מאנוסתו ובת בתו ובת בנו, בגזירה שוה של
 'הנה' 'הנה', שאף הן בשריפה.
 מקשה הגמרא: השתא דאמרת שכל מלתא דאתאי מדרשא חכיבא
 ליה לחנא לשנותו תחילה, אם כן ליתני לאחות אשה לבסוף, לאחר
 כל שאר העריות, שהרי פטורה של זו מפורש ב'עליה' וב'לצור',
 ואילו פטור שאר העריות, מקורו ממה שהוקשו כל העריות אליה.
 ואם כן היה לה למשנה לכתוב את דין אחות אשה המפורש לאחר
 כל העריות.
 מתרצת הגמרא: אידי דאידי באיסור אהנותא – אגב שדיברה
 המשנה מאחות מאמו ואחות אמו שהן איסור הבא מחמת
 אחוה, תנא בסמוך להם, את אחות אשתו שגם היא ערוה הבאה
 מכח אחוה. דוחה הגמרא: והלא היה לה למשנה ליתניא
 [לשנות] לכל תאי כבא של איסורי אחוה לבסוף לאחר כלתו,
 ולשנות בסופה את אחות אשתו, כדי להקדים את כל העריות
 הנלמדות מדרשה לאחות אשה שמפורש דינה.
 הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: אלא התנא קורכי קורכי
 נקט – כתב את סדר העריות לפי קירבתן אל היבום. תנא תחילה
 את בתו ובת בנה, ובת בנו, משום דקורכי עצמו הן, שהרי אין לך
 בכל העריות קרובות לאדם כמו יוצאי חלציו. ואידי דתנא שלשה
 דורות למטה ידיה – ואגב ששנה את בתו ובת בתו ובת בנו שהן
 שלשה דורות ממנו ולמטה, תנא נמי בסמוך להן שלשה דורות
 למטה ידיה – את איסור קרובות אשתו, בת אשתו ובת בתה ובת
 בנה, שהן שלשה דורות ממנה ולמטה. ואידי דתנא שלשה דורות
 למטה ידיה, תנא בסמוך להן שלשה דורות למעלה ידיה, חמותו
 ואם חמותו ואם חמיו, שהן שלשה דורות ממנה ולמעלה. ולאחר
 מכן תנא אחותו ואחות אמו, משום דהן קורכי היבום עצמן, ועל כן
 הקדימן לשאר העריות השנויות בהמשך המשנה שאינן שאר
 בשרו אלא הן קרובותיו על ידי נישואין. ואידי דאידי באיסור
 אחותו מאמו ואחות אמו הבאות מחמת אהנות, תנא בסמוך להן
 אחות אשתו, ואפילו שאינה שאר בשרו מכל מקום אסורה מחמת
 האחות שיש לה עם אשתו, ודומה היא במקצת לאחותו ואחות
 אמו שאיסורן הוא מחמת אחוה.
 מוסיפה הגמרא לבאר: וברין הוא דליקדמה [שיש להקדים] לכלתו
 מקמי [לפני] אשת אחיו שלא היה בעולמו, וכן קודם אשת אחיו

מאמו. דהרי שלשת עריות אלו לא משום קורבא הוא דאיסורא, שכן
 אינן שאר בשרו של היבום, אלא נאסרו מחמת האישות שיש להן
 עם אחיו או בנו. ומכיון שמצד הקורבה הן שוות, היה לו לחנא
 לסדרן לפי סדר חומרתן, ולהקדים את כלתו שחמורה יותר לפי
 שמתתה בסקילה, לפני אשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה
 בעולמו שאינן אלא בכרת. אלא אידי דאידי באחותו מאמו
 ואחות אמו ואחות אשתו, שנאסרו מחמת איסור אהנות, תנא
 בסמוך להן את אשת אחיו שלא היה בעולמו וכן את אשת אחיו
 מאמו, שאף הן אסורות מחמת האחות של היבום עם אחיו,
 ומחמתה הוא נאסר באשתו. ותר דתנא כלתו, שאין איסורה מחמת
 אישות של אחוה, אלא משום אישות בנו.
 שנינו במשנה: חמש עשרה נשים פטורות צרותיהן וצרות צרותיהן
 מן החליצה ומן היבום. שואלת הגמרא: ופאי אורייתא דתנא – מדוע
 נקט התנא לשון זו 'פוטורות' צרותיהן, הרי לא זו בלבד שהן
 פטורות מיבום, אלא מאחר שאינן זקוקות ליבום הרי הן אסורות
 על היבום כדין אשת אח שלא במקום מצות יבום. ואם כן היה לה
 למשנה ליתני שהעריות אסורות את צרותיהן ביבום, ולא פוטורות.
 משיבה הגמרא: אי תנא 'אסורות' את צרותיהן, הוה אמינא שאף
 שאסור לו ליבם את הצרה, אכל אין נפקעת זיקתה ליבם לגמרי,
 אלא מיתליץ חליצה לה. משום שאין אשת אחיו מאביו שמת בלא
 בנים ניתרת לשוק בלא חליצה. קא משמע לן המשנה שהן
 'פטורות' לגמרי, בין מיבום ובין מחליצה.
 שואלת הגמרא: וליתני אסורה לחלוץ, ושוב לא נטעה לומר
 שהצרות חולצות. משיבה הגמרא: לשון איסור אינה שייכת
 בחליצה, שכן פאי איסור קנעני דייבם בכך שהוא חולץ לצרות,
 הלא אף אם אין בהן מצות חליצה מכל מקום אין בזה שום איסור.
 שוב שואלת הגמרא: אלא הוה [מדוע] לא תיאסר חליצה לאשה
 שאינה זקוקה ליבם, הרי אם אתה אומר שהיא חולצת, יבואו
 לטעות ולסבור שיש בצרת ערוה זיקת יבום, ויאמרו שהיא אף
 מתייבמת, ויתירו איסור אשת אח שלא במקום מצוה. ואם כן מדוע
 לא נקטה המשנה שהעריות אסורות את צרותיהן בין ליבום ובין
 לחליצה.
 משיבה הגמרא: אין צרת ערוה אסורה אלא במקום יבום, משום
 שהיא חוזרת להיאסר משום אשת אח שלא במקום מצוה. אבל
 שלא במקום יבום, וכגון שהיו לאדם שתי נשים ומת, ואחת מהן
 היא ערוה על פלוני שאינו אחיו, אין אותו פלוני אסור אלא בה
 ולא בצרתה. ומכיון דרק במקום מצוה הוא דאסורה צרה, ושלא
 במקום מצוה שריא, משום הכי תני משנתנו פוטורות ולא אסורות,
 להשמיענו שעיקר דין צרה נאמר לענין פטור מיבום ולא לענין
 איסור, אלא שממילא חוזר איסור אשת אח.
 שואלת הגמרא: ופאי אורייתא דתני מן החליצה ומן הייבום, הלא די
 בכך דליתני שהעריות פטורות את צרותיהן מן הייבום לחוד
 ו–לבדו, שהרי הוא עיקר מצות היבום ביבמתו, וממילא ישתמע
 שהצרה פטורה גם מן החליצה.
 משיבה הגמרא: אי תנא פטורות מן הייבום בלבד, הוה אמינא
 שהצרה מיתליץ חליצה, כדי שלא להפקיע את מצות יבום, ורק
 יבומי לא מייבמה, שכן גזירת הכתוב של 'לצור' הפוטרת את
 הצרה לא נאמרה אלא לגבי יבום, ולא לגבי חליצה. קא משמע לן
 משנתנו שאף מן החליצה הן פטורות, שכן נאמר בחליצה (דברים כה)
 ז, 'והיה אם לא יחפץ האיש לקחת את צרתה, ועליתה יבמתו
 השקרה אל הזקנים וגו', ואנו דורשים, כל העולה לייבום עולה
 לחליצה – כל יבמה שראויה ליבום במקום שהיבם חפץ לייבמה,
 חולצת במקום שאינו חפץ לייבמה, וכל שאינו עולה לייבום במקום
 שחפץ לייבמה, אינו עולה אף לחליצה, אלא פקעה זיקתה לגמרי,
 והרי היא מותרת לשוק בלא חליצה.
 עוד שואלת הגמרא: וליתני במשנתנו תחילה שהעריות פטורות
 את צרותיהן מן הייבום, ואחר כך יאמר שהן פטורות אותן מן
 החליצה. ומדוע הוזכר פטור החליצה לפני פטור יבום, והלא עיקר
 מצות היבום ביבמתו הוא ביבום. עוד שואלת הגמרא: אי נמי,

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעא רש"י

1 כולוהו נמי — לענין פטור ייבום מדרשא אתיין, מאחות אשה. עיקר איסוריהו —
2 שאסורים משום ערוה בכל מקום — בהדיא כתיב בהו. אבל בתו מאנוסותו דאיירי בה
3 במתניתין, עיקר איסורה מדרשא אתיא. **אתיא** "הנה" — לאיסורא, אתיא "ומה"
4 "ומה" לשריפה. דבתו מאשתו, וכן בת בתו וכת בנו, לפא מ"ערוה אשה ובתה לא תגלה",
5 והרי בתו מאשתו בכלל בת אשתו. אבל בתו
6 מאנוסותו — לא משתמעא, דכתיב "ערוה אשה"
7 ולשון אישות — דעל ידי קידושין משמע. וגלי
8 רחמנא בבת בתו ובת בנו מאנוסותו בהאי קרא
9 "ערוה בת בנך או בת בתך", והבא לשון אישות
10 לא כתיבי, ואכתי בתו לא כתיב הכא, וילפינן
11 בגזירה שוה כתיב הכא בקרא דאנוסה "כי
12 ערוך הנה", וכתיב בקרא אחרינא דאישות
13 "שאר הנה", מה התם בתו כבת בתו — אף כאן
14 בתו כבת בתו. **אתיא** "ומה" "ומה" — לשריפה,
15 כתיב הכא בבתו מאשתו "ומה היא", וכתיב
16 בשריפה "ומה היא באש ישרפה", מה להלן
17 שריפה — אף כאן שריפה. ובתו מאנוסותו הא
18 ילפינן מ"הנה" "הנה" מבח אשתו. ליתני אחות
19 אשה לבסוף — דכולוהו מינה ילפינן לענין פטור
20 ייבום, לקמן. **להאי כבא** — כל איסור (ואחוותא)
21 ליתני לבסוף, וקרינן כלתו לאחורו, כי היכי
22 דתתייב אחות אשה לבסוף. קורבי קוריב — הכן
23 דקריב ליה טפי נקט ברישא. דקורבי **עצמו** —
24 ואין בכולן קרובות כלל. למשה דידה —
25 דאשתו. ואף על גב דהך לאו משום קורבה
26 דידה אסין ליה. למעלה דידה — חמותו.
27 ולמעלה דידה לא מצי למיתני מידי, דהא אמו
28 לא אתיא ליה לייבום. שדרי אסורה לאחיו
29 מאביו משום אשת אביו. ותני אחותו ואחות אביו
30 דקורבי **עצמו** — טפי מכלתו. דכלתו לאו
31 קרובה היא, אלא מבח קרובי בנו נאסרה עליה.
32 וברין הוא דליקדמה לבלתי — מקמי אשת אחיו
33 שלא היה בעולמו. **דלאו משום קורבא הוא**
34 **דאסור** — כלומר, וכיון דקורבין נקט ואזיל,
35 וכלתו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ואשת
36 אחיו מאמו — לאו משום קורבא דידה הוא
37 דאסין ליה, בדין הוא דליתני כלתו מקמי אשת
38 אחיו שלא היה בעולמו, ומקמי אשת אחיו
39 מאמו נמי משום דכלתו חמירא טפי מנייהו,
40 והוה ליה למנקט חומרי, כיון דלא מצי למינקט
41 קורבי. **מאי איריא דקתני פטורות** — דמשמע
42 פטורות הן, ואי בעי — מייבום. ליתני **אסורות** —
43 דהא דאי אסורות הן, מאחר שאין זקוקות
44 לייבום וקיימי באיסור אשת את. **הוה אפינא**
45 **אסורות** — לייבום. וחליצה לא משתמעא
46 מהבא, שאין איסור בחליצה. והוה אפינא:
47 מיהלץ חלצי על כרחו, שאין אשת אח מאב בלא בנים נפטרת בלא חליצה. **מאי קעביד**
48 — והלכך לא שייך לשון איסור בחליצה, אלא לשון פטור. **אלמה לא** — שייך ולשון
49 איסור, הא דאי שייך, שאם אתה אומר חולצת — אתי למימר מתייבמת. כיון דבמקום
50 **מצות יבום הוא דאסירה** — צרת הבת, וכדמפרש במתניתין, דמשפטה הכתוב מוזיקת
51 יבום — קיימא ליה באשת אח שיש לה בנים. **שלא במקום מצוה שריא** — כגון נכרי
52 שנעשה חתנו, ולא אשה אחרת, ומת — מותרת אשתו לחמוי, כדתנן לקמן (ג.א.) גבי שרי
53 עריות חמורות מאלו, במתניתין. **טשום הכי תנא פטורות** — דאי תנא אסורות — משמע
54 שהבת אסורתה עליו ליקח, ווקל (חומר) שלא במקום מצוה. אבל פטורות — לא משתמע
55 איסורא משום צרתה של בת, אלא הבת פטורה מייבום, ואיסורא שכיב עלה ממילא, דהויא באיסור אשת אח שיש לה בנים. ומשום אשת אח הוא דמיתסר — שלא במקום מצוה,
56 דליכא איסור אשת אח עלה, שריא. וליתני מן הייבום לחוריה — דהא עיקר מצוה היא, וחליצה ממילא משתמע. **הוה אפינא מיהלץ חלצה** — שלא לחפיק מצות ייבום, אבל יבומי
57 — לא, משום גזירת הכתוב ד"לצור". קא משמע לן מתניתין, והואיל ופטרה הבת מוזיקת יבום — פטורה מן החליצה, דכל העולה לזיקת ייבום עולה לזיקת חליצה, וכל שאין עולה
58 לזיקת ייבום — פטורה מן החליצה. וכל היכא דאמרין חולצת ולא מתייבמת — משום ספקא הוא. ויתני **ייבום ברישא** — דהוא עיקר, דהא כתיב "אם לא יחפץ האיש לקחת וחליצה"
59 (דברים כה.) הא אם חפץ לייבום — מייבם, אלמא: מצות ייבום ברישא. **אבא שאול היא** — בפרק "החולץ" (יבמות לט.), אבא שאול אמר: הכתוב יבמות לשום נוי ולשום אישות —
60 כאילו פוגע בעורה, וקורב בעיני להיות הולד ממור. **מנינא דרישא** — דמשמע: חמש עשרה ותו לא. **מנינא דסיפא** — הרי אלו פטורות, דמשמע: אלו ותו לא.

1 דילידא מן אבוק מן איתתא אחרת או מן אמך מן גבר אחרא. ואף על גב דדרשינן (יבמות
2 כגא.) "מולדת בית" וגו': בין שאומרים לאבין קיים, בין שאומרים לאבין הוצא — מכל מקום
3 אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ואם היא בת שנדה — מקל וחומר הוא דילפת. אבל בכלל
4 אשה ובתה הוי שפיר בת שדיא בת אשתו, כדאשכחן בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נגא.),
5 דאמו שדיא אשת אביו. הויא בכלל אשת אביו.
6 ובת אשתו, היכא דנכנסה לחופה ולא נבעלה —
7 נראה לרבינו יצחק דחייב על בתה, אף על גב
8 ד"ערוה אשה ובתה לא תגלה" כתיב, דמשמע
9 ביאה, דסברא הוא דאין תלוי בביאה, דהא לא
10 מייחייב על בת אנוסותו, אלמא בקידושין תלוי
11 מלאת. ואין סברא לומר דבתריוויהו תלוי מלאת,
12 והא דלא מייחייב על בת אנוסותו, כמו שפירש
13 בקונטרס — משום ד"אשה ובתה" כתיב, דמשמע
14 לשון אישות, מדלא כתב "אם ובת". ומיהו, בהדיא
15 בריש "נחשאי על האנוסה" (יבמות זא,ו) מפרש
16 התלמוד טעמא אחרינא: דעריות "שאר" כתיב
17 בה, בנשואין איכא שאר, באונסין — ליכא שאר.
18 **דאמר** רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי —
19 יש מגיחין רב, משום דרב יצחק בר אבדימי היה
20 רבו של רב, כדאמר בפרק "כל הבשר" (חולין
21 קג.) איכא חנא דאתנייה לרב כהל, אחיו ליה
22 לרב יצחק בר אבדימי. ובפרק "כירה" (שבת מגב),
23 אמר רב יצחק בר אבדימי, פעם אחת נכנסתי אחר
24 רבי לביית המדרש כו'. ולא היה רבא בימיו, דביים
25 שמת רב יודיה גולד רבא. בפרק בתרא דקידושין
26 (עבג.) ואומר רבנו תם: דעל כרחך גרסינן הכא
27 רבא, שדיה בר פלוגתיה דאביי, ואמר בפרק
28 "הנשרפין" (סנהדרין עא.) בתו מאנוסותו מנליך?
29 אמר אביו: קל וחומר, על בת בתו ענש — על בתו
30 לא כל שכן? רבא אמר רב יצחק בר אבדימי כו'.
31 וצריך לומר דתרי יצחק בר אבדימי הוי,
32 אשת אחיו שלא היה בעולמו — והוא
33 הדין מקמי אשת אחיו מאמו. וחורא מנייהו נקט,
34 דתריויהו לאו קרובי עצמו נינהו אלא על ידי
35 קידושין. וכלתו שדיא אשת בנו קרובה מנייהו
36 טפי. אבל אין לומר דוקא לגבי אשת אחיו שלא
37 היה בעולמו כלתו קרובה טפי, לפי שלא היה
38 בעולמו, אבל לגבי אשת אחיו מיאמו — לא,
39 דבאשת בנו איפלג דרא, כדאשכחן לענין עדות
40 בבבא בתרא (קכא,א), דאפילו מאן דמכשר באבא
41 דאבא — פסל בן אחיו. דעל כרחך לענין עריות
42 אשת בנו קרובה טפי מאשת אח, שהבן כרעה
43 דאבא הוא, דקחשכש בתו ובת בתו קרובי עצמו
44 טפי מאחותו. **מאי** איריא דתנא פטורות —
45 פירוש, דמשמע: אבל אי בעי מייבום — ליתני:
46 אסורות לייבם. **אבל** מיהלץ חלצה קא משמע
47 לן — אף על גב דמסיפא שמעינן דברישא לא בעיא חליצה, דקתני בסיפא: כל שיכולה למאן
48 כו' — מכל מקום נידא ליה נמי לאשמועינן ברישא גופיה. **כיון** דבמקום מצוה הוא
49 דאסירה צרה — ואי הוה חני אסורות הוה משמע כל שכן שלא במקום מצוה, כיון דאיסור
50 צרה חמורה ערוה קאתי, משום הכי קתני פטורות, דהשתא במקום מצוה הוא דאסור, משום
51 דממילא קאי באיסור אשת אח. **דמצות** חליצה קודמת — השתא דקתני תרייהו, ושונה
52 חליצה ברישא, משמע דחליצה קודמת. אבל אי לא הוה חני אלא חליצה לחודה — לא הוה
53 משמע מידי.

למעוטי

103 **למעוטי** — דמשמע: חמש עשרה ותו לא. **מנינא דסיפא** — הרי אלו פטורות, דמשמע: אלו ותו לא.

למעוטי

1 דרב ודרב אסי — ואם תאמר: לימעיט תריווהו ממנינא דרישא, דכין דתנן חמש
2 עשרה נשים ליכא למימר שייך, וממעטי כולוהו מדלא קתני להו, כדאמר בפרק
3 קמא דקדושין (טז.) וכי תימא תנא ושייר — והא ארבעה קתני? ויש לומר: דהבא לא מצי
4 למתניננהו, כדמסיק, לפי שאין בצרת צרה, וליכא למעוטי מדלא קתני להו, אלא מיייתורא
5 דמתניתין. וטעמא דרב אסי ודפליג עליה אפרש
6 לקמן בערות ה'.

לפי

7 שאינן בצרת צרה — ואם תאמר:
8 דמשכחת לה צרת צרה לענין בועל,
9 שנשאת לאחיו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים,
10 דפוסרת צרתה מן העוול, ולענין בועל נמי
11 טומאה בה כמו לענין בעל, ואם הלכה הצרה
12 ונשאת לאחיו השני, ולו אשה אחרת, ומת, כשם
13 שהיא פטורה כך צרתה פטורה ויש לומר: דכין
14 דלגבי בעל לא משכחת צרת צרה אין לנו
15 להחמיר בטומאה דגבי בועל יותר מטומאה דגבי
16 הבעל. ועוד אומר רבינו יצחק: דדוקא בטומאה
17 דכתיב גבי בעל הוי כערוה, דכתיב בלשון לאו
18 "לא יוכל בעלה וגו'" (דברים כד.) אבל בבועל לא
19 כתיב לאו, אלא "ונסתרה ודיא נטמאה" (במדבר
20 ה.) והא דפרקין לקמן (יא.ב.) נבעלה טומאה
21 כתיבה בה "ונסתרה ודיא נטמאה", דמשמע
22 דמחייב להודיע דריש: "טומאה" כתיב בה כערוה
23 — מצית למימר דלמאי דמשני למיקם עלה בלאו
24 לא סגי בהודא ד"ונסתרה ודיא נטמאה".

מה

25 אחות אשה מיוחדת בו — ואם תאמר: מה
26 לאחות אשה — שכן בידו לרבות, כדפרקין
27 בפרק "הבא על יבמות" (לקמן נד.א.) ויש לומר:
28 דאדוקש דרבי יונה דסוף שבעות (ח.א.) סמך.
29 יבול שאני מרבה אף שש עריות חמורות
30 מאלו — הוה מצי למימר: יכול שאני מרבה אף
31 שלא במקום מצוה.

טעמא

32 דכתב רחמנא "עליה" הא לא הכי
33 הוה אמינא אחות אשה מייבמת —
34 ותימה לרבינו יצחק: דמנא ליה האי נימא דאי
35 לאו "עליה" נמי אחות אשה לא מתייבמת, דאין
36 עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ואיצטרך
37 "עליה" למיסר לאשמעינן דבעלמא דחי! ודכאי
38 גונא אמר לקמן: טעמא דכתב רחמנא "את
39 שבתותי תשמור" הא לאו הכי — דחי. וכי תימא
40 דאשומע אני דבריתא קפריך, דמשמע לישנא
41 דאי לאו עליה הוה אמינא דדחי — אם כן מאי
42 משני רבא בסוף מסקנא ערוה גופיה לא צריכא
43 קרא, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת?
44 אלא על כרחך שומע אני לאו דוקא, והכי קאמר:
45 אם תמצי לומר דדחי — הא כתיב "עליה", ומיהו
46 עיקרא לאו להכי אתא. ואומר רבינו יצחק: דאי
47 בעלמא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת
48 — לא הוי ליה לתנא למדרש "עליה" לאיסורא,
49 ולא יצטרך לגופיה, אלא לאשמעינן דבעלמא
50 דחי. אלא הוה ליה למידרש להיתירא: נאמר כאן
51 "עליה" ונאמר להלן "עליה" מה להלן באחות
52 אשה אף כאן באחות אשה, ואמר רחמנא "יבמה
53 יבא עליה". דמסתבר טפי למדרש הכי ולאקומי
54 קרא לגופיה. אלא ודיא סבר האי תנא עשה דוחה
55 לא תעשה שיש בו כרת, ולא צריך קרא להיתירא.
56 ולהכי דריש ליה לגופיה לאיסורא. ורב אשי

57 דפרקין לקמן (ח.ב.) ממאי דדאי "עליה" לאיסורא, דילמא להיתירא — ארבא, דמסיק דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת פריך, כמו שפירש רבינו יצחק ברבי מאיר. אבל כל כמה דסלקא
58 דעתך דדחי — לא מצי למיפריך הכי, ורבא לא הוה צריך לומר אלא להיתירא לא מצית אמרת, דאם כן לגלות ערוה דחידא היכי משכחת לה? כדמשני לקמן אקושיא דרב אשי. דעיקר
59 דקדוק התלמוד הוא מבח דלא דריש להיתירא. אלא לפי דעתו של מקשה היה פשוט דעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, השיב לו רבא האמת. דאינו כן. **ל**א תעשה שיש בו כרת מי
60 דחי — ואם תאמר: ואמאי לא ילפינן דלידחי מעשה דייבום דדחי לא תעשה דברת דאשת אח? וכי תימא דהיינו הא דקאמר לקמן (ו.א.) אלא איצטרך, סלקא דעתך דתני אחות אשה במה
61 מצינו מאשת אח, דאם כן היכי דחי עליה? מי דמי? הוה חידא איסורא, הכא תרי איסורי. הא לא מפלגינן בשום מקום וילפינן מכלאים בצניעות — אפילו תרי איסורי. היכי בעי למילף? ועוד:
62 ולקמן, כי בעי למילף מפסח תמיד ומילה, לא פריכין הכי, ועוד: דשביק התלמוד אשת אח דקאי בה, ולא מסיק לה אלא לבסוף. ועוד: דחידא איסורא מיהא נילף מאשת אח! אלא. על כרחך
63 לקמן לאו בכל דוכתי בעי למילף מאשת אח קאתי, אלא דוקא אחות אשה.

1 **לְמַעוּטֵי דְרַב וְדַרְבִּי אֲסִי. לָרַב וְלָרַב אֲסִי לְמַעוּטֵי**
2 **מֵאִי? אִי סְבִירָא לְהוּ דְהִרְדִּי - חֲדָא לְמַעוּטֵי צֶרֶת**
3 **מִמָּאֲנָת, וְחֲדָא: לְמַעוּטֵי צֶרֶת מִחוּזֵי גְרוּשָׁתוֹ. וְאִי לֹא**
4 **סְבִירָא לְהוּ דְהִרְדִּי - חֲדָא לְמַעוּטֵי דְחִבְרִיָּה, וְחֲדָא**
5 **לְמַעוּטֵי אוֹ צֶרֶת מִמָּאֲנָת אוֹ צֶרֶת מִחוּזֵי גְרוּשָׁתוֹ.**
6 **לָרַב וְלָרַב אֲסִי לִיתִינְהוּ! לְפִי שְׂאִינָה בְּצֶרֶת צֶרֶה.**
7 **מָנָא הֵי מִיָּלִי? דִּתְנֵי רַבְּנִי: "אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּה לֹא**
8 **תִּקַּח לְצֹרֵר לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּה". "עָלֶיהָ"**
9 **מָה תִּלְמּוֹד לִזְמִיר? לְפִי שְׂנָאֲמֵר: "יִבְמָה יִבָּא עָלֶיהָ"**
10 **שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפִּילוּ בְּאַחַת מִכָּל עֲרוּתֵי הָאֻמוֹת**
11 **בְּתוֹרָה תִּתְּנוּב מִדְּבַר, נֶאֱמַר כָּאן "עָלֶיהָ" וְנֶאֱמַר**
12 **לְחָלֹן "עָלֶיהָ", מָה לְחָלֹן בְּמָקוֹם מִצְוָה - אֵף כָּאן**
13 **בְּמָקוֹם מִצְוָה, וְאֵמַר רַחֲמֵנָא "לֹא תִקַּח". וְאִין לִי**
14 **אֶלָּא הִיא, צֶרֶתָה מִנִּי? תִּלְמּוֹד לִזְמִיר "לְצֹרֵר". וְאִין**
15 **לִי אֶלָּא צֶרֶתָה, צֶרֶת צֶרֶתָה מִנִּי? תִּלְמּוֹד לִזְמִיר**
16 **"לְצֹרֵר" וְלֹא "לְצֹר". וְאִין לִי אֶלָּא אַחֻת אִשָּׁה,**
17 **שְׂאֵר עֲרוּתֵי מִנִּי? אֲמַרְתָּ: מָה אַחֻת אִשָּׁה מְיוּחָדָת**
18 **- שְׂהִיא עָרוּה, וְחִיִּיבִין עַל וְדוּנָה פֶּרֶת וְעַל שְׂנִגְתָּהּ**
19 **הַפְּטָא, וְאִסּוּרָה לִיבָם, אֵף כֹּל שְׂהִיא עָרוּה, וְחִיִּיבִין**
20 **עַל וְדוּנָה פֶּרֶת וְעַל שְׂנִגְתָּהּ הַפְּטָא - אִסּוּרָה לִיבָם.**
21 **וְאִין לִי אֶלָּא הֵן, צֶרֶתִּיהֶן מִנִּי? אֲמַרְתָּ: מָה אַחֻת**
22 **אִשָּׁה מְיוּחָדָת - שְׂהִיא עָרוּה וְחִיִּיבִין עַל וְדוּנָה פֶּרֶת**
23 **וְעַל שְׂנִגְתָּהּ הַפְּטָא, וְאִסּוּרָה לִיבָם, וְצֶרֶתָה אִסּוּרָה**
24 **- אֵף כֹּל שְׂהִיא עָרוּה וְחִיִּיבִין עַל וְדוּנָה פֶּרֶת וְעַל**
25 **שְׂנִגְתָּהּ הַפְּטָא, וְאִסּוּרָה לִיבָם צֶרֶתָה אִסּוּרָה. מִכָּאֵן**
26 **אֲמַרוּ חֲכָמִים: חֲמִשָּׁ עֶשְׂרֵה נְשִׁים פּוֹמְרוֹת צֶרֶתִּיהֶן**
27 **וְצֶרֶת צֶרֶתִּיהֶן מִן תְּחִלָּתָהּ וּמִן תֵּיבּוֹם עַד סוֹף**
28 **הָעוֹלָם. יוֹבֵל שְׂאִי מִרְבָּה אֵף שֵׁשׁ עֲרוּתֵי חֲמוּרוֹת**
29 **מֵאלוּ שְׂהִיו צֶרֶתִּיהֶם אִסּוּרוֹת! אֲמַרְתָּ: מָה אַחֻת**
30 **אִשְׁתּוֹ מְיוּחָדָת, שְׂהִיא עָרוּה, וְחִיִּיבִין עַל וְדוּנָה פֶּרֶת**
31 **וְעַל שְׂנִגְתָּהּ הַפְּטָא, וְאֶפְשָׁר לִינְשָׂא לְאַחִים וְאִסּוּרָה**
32 **לִיבָם - וְצֶרֶתָה אִסּוּרָה, אֵף כֹּל שְׂהִיא עָרוּה, וְחִיִּיבִין**
33 **עַל וְדוּנָה פֶּרֶת וְעַל שְׂנִגְתָּהּ הַפְּטָא וְאֶפְשָׁר לִינְשָׂא**
34 **לְאַחִים וְאִסּוּרָה לִיבָם - צֶרֶתָה אִסּוּרָה. יִצְאוּ שֵׁשׁ**
35 **עֲרוּתֵי חֲמוּרוֹת מֵאלוּ, הִזְאִיל דְאִי אֶפְשָׁר לִינְשָׂא לְאַחִים - צֶרֶתִּיהֶן מוֹתֵרוֹת, שְׂאִין צֶרֶה אֶלָּא**
36 **מֵאֵת. אוֹהֲרָה שְׂמַעְנֵי, עוֹנֵשׁ מִנִּי? אֲמַר קְרָא: "כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת וְגו'".**
37 **מַעֲמָא דְכֶתֶב רַחֲמֵנָא "עָלֶיהָ", הָא לֹא הִכִּי הָא לֹא אַחֻת אִשָּׁה מְיֻיְבָמָת, מֵאִי מַעֲמָא?**
38 **אֲדַאֲמְרִינָּ: אֲתִי עָשָׂה וְדָחִי לֹא תַעֲשֶׂה, אִמִּיר דְאֲמְרִינָּ אֲתִי עָשָׂה וְדָחִי לֹא תַעֲשֶׂה - לֹא**
39 **תַעֲשֶׂה גְרִידָא, לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בּוֹ פֶּרֶת מִי דָחִי? וְתוֹ: לֹא תַעֲשֶׂה גְרִידָא מִנְּלֵן דְּדָחִי -**

לא

לכתיב

דכתיב
כדמספק

יבמות דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קעג

צרת צרתה מנין לנו לאוסרה. תלמוד לומר 'לצור' בשני רישין
ולא 'לצור', ומייתור הרי"ש משמע שאסרה תורה צרות הרבה,
כלומר גם את צרת צרתה וכן הלאה, עד סוף העולם.
ועדיין אין לי לאסור מדרשה זו אלא אחות אשה, שהרי בה נאמר
העליה, אבל שאר צרות מנין לאוסרן ביבום. אמרת, שמאחות
אשה יש ללמוד על כל העריות, מה אחות אשה שהיא מיוחדת
משאר היבמות בכך שהיא ערוה על היבם, וכן בכך שהיבין על
דוניה ו-על ביאתה במזיד כרת, ועל שנגתה ו-על ביאתה בשוגג
חייבין תפאת, ועל כן היא אסורה ליבם, אף כל יבמה שהיא אסורה
באיסור ערוה על היבם, ותיבין על דוניה כרת, ועל שנגתה תפאת, והיא
גם היא אסורה ליבם. ועדיין אין לי ללמוד מאחות אשה אלא הן
ו-העריות עצמן, אבל צרותיהן של כל שאר העריות מניין. אמרת,
מה אחות אשה שהיא מיוחדת משאר היבמות בכך שהיא ערוה על
יבמה, ותיבין על דוניה כרת, ועל שנגתה תפאת, והיא אסורה
ליבם, ועל כן גם צרתה אסורה ביבום, אף כל יבמה שהיא ערוה,
ותיבין על דוניה כרת, ועל שנגתה תפאת, ואסורה ליבם, צרתה
אסורה ליבם.
מסיקה הברייתא: מכאן אמרו חכמים, חמש עשרה נשים פטורות
צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום, עד סוף העולם.
דנה הברייתא: וכול שאני מרבה מהדרשה האמורה באחות אשה,
לאסור אף את צרותיהן של שש צרות הפטורות מאלו, א. אמו.
ב. אשת אביו. ג. אחות אביו. ד. אחותו מאביו. ה. אשת אחי אביו.
ו. אשת אחיו מאביו שיש לו בנים. שכל אלו שאסורות על כל
האחים ואינן יכולות להיות אשת אחיו, שאם נישאו לאדם זר
שאינו אחיו שיש לו אשה אחרת מלבדן, שמא נאמר שכשם שהן
אסורות עליו לאחר שמתו בעליהן, כן נאמר שהיו צרותיהם
אסורות עליו. משיבה הברייתא: אין ללמוד מאחות אשה על שש
עריות אלו, שכן אמרת, מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה,
ותיבין על דוניה כרת, ועל שנגתה תפאת, ואפשר לה לינשא לשאר
אחים, ואינה אסורה אלא ליבם, וצרתה אסורה ביבום. כמו כן יש
ללמוד ממנה אף על כל יבמה שהיא ערוה, ותיבין על דוניה כרת,
ועל שנגתה תפאת, ואפשר לה לינשא לשאר האחים, ואינה אסורה
אלא ליבם, שאף צרתה אסורה ביבום. ואין בכלל דין זה אלא חמש
עשרה העריות השנויות במשנתנו. אבל יצאו שש צרות הפטורות
מאלו מכלל הדין האמור, הואיל דאי אפשר להן לינשא לאף אחד
מן האחים, שהרי אסורות הן על כל האחים מן האב וראה ציורו.
ומאחר שאינן יכולות להיות נשי אחיו, על כן צרותיהן פטורות לו,
ומשום שאין ערוה אוסרת צרה, אלא במי שנפלה לו ליבום מאח.
שואלת הגמרא: אחרת בלבד שמיננה לערוה וצרתה מדרשות אלו,
אבל עונש כרת של אשת אח למיבם את הערוה או את צרתה,
מניין. משיבה הגמרא: אמר קרא בסוף פרשת עריות (ויקרא יח כט),
'כי כל (איש) אשר יעשה מכל התועבת וגו' האלו, ונכרתו הנפשות
העושות מקרב עמם, ונכללו בחיוב זה אף ערוה וצרתה, שהרי אף
הן נאסרו מעליה ו'לצור' הכתובים בפרשה זו.
מקשה הגמרא על דברי הברייתא האמורה לעיל: משמע
מהברייתא דמקרא שעריות אסורות ביבום הוא משום דכתב
רחמנא באיסור אחות אשה עליה, ולמדים בגזירה שוה שהעליה
שנאמר בפרשת יבום אינו במקום איסור אחות אשה, הא לאו הכי
היה אמינא שאחות אשה (מייבמת) [מייבמת]. ודנה הגמרא, מאי
מקרא היה לה להתייבם לולא הדרשה, אף שהיא אסורה משום
ערוה, הלא הוא משום דאמרין אתי ו-יבוא געש של מצות יבום,
ודחי לא תעשה של איסור עריות, שכן עשה דוחה לא תעשה, כפי
שיבואר להלן. וקשה, אמר דאמרין בכל התורה דאית עשה ודחי
לא תעשה, אין זה אלא בלא תעשה גרידא שחייבים עליו מלקות,
אבל לא תעשה חמור כאיסור עריות שיש בו כרת, מי דחי אותו
העשה.
הגמרא דנה במקור הכלל האמור ש'עשה דוחה לא תעשה': ותו,
אף לא תעשה גרידא שאין בו כרת אלא מלקות, מנלן דעשה דחי
אותו.

משיבה הגמרא: מנין אחד בא למעוטי את מה דאמר רב להלן (א).
שצרת סוטה אסורה, שכל אשת איש שזינתה תחת בעלה עם איש
אחר, הרי היא נאסרת על הבעל. וסובר רב שכשם שהיא אסורה
על בעלה, כמו כן אם לאחר שזינתה מת הבעל בלא בנים ונפלה
לפני אחיו ליבום, נפטרת מיבום וחליצה, ואף פוטרת את צרתה.
ונקטה המשנה 'חמש עשרה נשים' כדי להוציא מדברי רב,
ולהשמיענו שדווקא אלו פטורות צרותיהן ולא סוטה. ומנין אחד
בא למעט את מה דאמר רב אפי' להלן (ב). שצרת אילנית אסורה,
שמאחר ואילנית פטורה מן היבום ומן החליצה, הרי היא פטורת
אף את צרתה. והמיעוט השני בא להוציא מדברי רב אפי',
ולהשמיענו שצרת אילנית מותרת ביבום.
שואלת הגמרא: ולרב הסובר שצרת סוטה פטורה, ולרב אפי'
הסובר שצרת אילנית פטורה, שני המנינים האמורים במשנה
למעוטי מאי הם באים.
משיבה הגמרא: אי כפיא להו רב ורב אפי' דהדר, שמודה כל אחד
מהם לדין חבירו, צריך לומר שהראש משני המנינים אלו בא
למעוטי צרת מקאנת, וכגון ששמעון נשא שתי נשים, שרה שהיא
יתומה קטנה שאינה נשואה אלא מדרבנן, ורבקה שהיא גדולה
ונשואה מדאורייתא, ומת בלא בנים ונפלו שתייהן לפני ראוובן אחיו
ליבום ומיאנה בו שרה. ובאה המשנה להשמיענו שאין רבקה
אסורה אלא ביבום, אבל חייבת בחליצה. ותרא ו-ומנין אחד נכתב
כדי למעוטי צרת מחויר גרושתו, שאסרה התורה על האדם
להחזיר את גרושתו לאחר שנישאה לאחר והתגרשה או
התאלמנה ממנו. ואם החזירה באיסור לאחר שגירשה, ומת בלא
בנים, היא וצרתה אסורות ביבום אבל חייבות בחליצה. לכן נכתב
המנין השני להשמיענו, שדווקא אלו פטורות מחליצה ולא גרושה
מוחזרת וצרתה.
מוסיפה הגמרא: ואי לא כפיא להו רב ורב אפי' דהדר, שאינם
מודים האחד לדברי חבירו, אם כן יש לפרש במשנתנו, דהראש
משני המנינים נכתב כדי למעוטי דהכרייה, לרב למעט צרת
אילנית, ולרב אפי' למעט צרת סוטה, ותרא ממנינים אלו נכתב
כדי למעוטי או צרת מקאנת, או צרת מחויר גרושתו.
שואלת הגמרא: לרב הסובר שצרת סוטה אסורה, וכן לרב אפי'
הסובר שצרת אילנית אסורה, ליתניניהו – יש לה למשנתנו
לשנותם יחד עם שאר העריות הפטורות את צרותיהן.
משיבה הגמרא: לא נשנו שתי אלו, לפי שבין סוטה ובין אילנית
אינה בצרת צרה. ולא נשנו אלא העריות שנוהג בהן אף פטור צרת
הצרה האמור במשנתנו. ודין זה לא יתכן אלא בערוה שהיא
אסורה רק על אחד מהאחים ומותרת לאחרים, שכן לא מצינו
צרת צרה אלא כגון שהתייבמה הצרה לאח אחד ולבסוף מת גם
הוא ונפלו היא וצרתה לזה, אבל סוטה ואילנית וצרותיהן
אסורות על כל האחים ולא יתכן שייבם אחד האחים את צרתה.
שנינו במשנה: חמש עשרה נשים פטורות את צרותיהן וצרות
צרותיהן מן החליצה ומן היבום. שואלת הגמרא: מנא ו-מנין לנו
כל הני מילי השנויים במשנה, שערוה וצרתה וצרתה פטורות
לעולם מן החליצה ודחיבום. משיבה הגמרא: דתנו רבנן, נאמר
באיסור אחות אשה (ויקרא יח יח), 'אשה אל אחתה לא תקח לצור'
לנלות ערותה עליה בתייה. עליה מה תלמוד לומר. אלא לפי
שאמר בפרשת יבום (דברים כה ה) 'כמה יבא עליה', שומע אני מכך
שאפילו באחת מכל עריות האמורות בתורה שנפלה לפניו ליבום
הכתוב מדבר, ומתיר איסור ערוה במקום מצות יבום. לפיכך אמר
כאן באיסור אחות אשה עליה, ונאמר להלן במצות יבום עליה,
ללמדנו שלא כן הוא, אלא יש לדרוש מגזירה שוה זו, מה להלן
בפרשת יבום במקום מצוה הכתוב מדבר, אף כאן בפרשת עריות
במקום מצוה הכתוב מדבר. ואמר רחמנא שגם במקום יבום לא
תקח אחות אשה.
ואין לי אלא שהיא ואחות אשתו עצמה אסורה ביבום, אבל צרתה
מנין לנו לאוסרה, תלמוד לומר 'לא תקח לצור', ומשמעות
'לצור' היא מלשון צרה, ומכאן שאף צרת אחות אשה אסורה
ביבום. ועדיין אין לי לאסור אלא את צרתה של אחות אשתו, אבל

מבאר הגמרא: דתנן, נושא אדם אנוסת אביו ופופות אביו, ואף
 שאסרה תורה לבוא על אשת אביו בכתוב (ויקרא יח ח) 'ערוה אשת
 אביו לא תגלה', אלו מותרות לו, כיון ש'אשת' הוא מלשון אישות,
 ואין אישות אלא על ידי קדושין, ואלו שלא נתקדשו לאביו אינן
 בכלל 'אשת אביו' שאסרה תורה. וכן נושא אדם את אנוסת בנו
 ופופות בנו, ואף שאסרה תורה לבוא על כלתו בכתוב (שם יח טו)
 'ערוה כלתך לא תגלה', אלו מותרות לו, כיון שאין 'כלה' אלא
 אשה מקודשת וראויה לחופה, ואלו שלא התקדשו לבנו אינן
 ראיות להכנס עמו לחופה, ואינן בכלל כלתו שאסרה עליו. רבי
 יהודה אומר, באנוסת אביו ופופות אביו, ואף שאינן בכלל 'אשת
 אביו'. ואמר רב גידל אמר רב, מאי טעמא דרבי יהודה, משום
 דקתיב (דברים כג א) 'לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנה אביו',
 ומשמעות סוף הכתוב היא, כנה שראה אביו – אשה שבא אביו
 עליה אף בלא קידושין, לא יגלה – לא יבוא הבן עליה. מבאר
 הגמרא: וטמא ד'כנה אביו' אכן באנוסה בתיב, מעלויה דקרא –
 דבר זה נלמד מהאמור בפרשה שלמעלה מכתוב זה. דקתיב
 בפרשת אונס (דברים כב כט) 'ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה
 חמשים כסף, וסמך ליה לא יקח איש וגו' ולא יגלה כנה אביו',
 ומסמיכות פרשת אנוסה לפרשת גילוי כנה אביו למדנו ש'כנה
 אביו' היינו אנוסה כמו בפרשה הקודמת. הרי לנו, שאף שרבי
 יהודה אינו דורש סמוכין בכל התורה, מכל מקום דורש סמוכין
 בפרשות שבמשנה תורה.
 שואלת הגמרא: ורפנן החולקים על רבי יהודה באנוסת אביו,
 מדוע אינם מרבים אותה מהסמיכות האמורה, והלא הם דורשים
 סמוכין אף בכל התורה, וכל שכן שבמשנה תורה יש להם לדרוש
 סמוכין. משיבה הגמרא: אי הוה פרשת אנוסה סמך ליה ממש
 ללא יגלה כנה אביו, אכן דקאמרת – היה כדבריו, ואף חכמים
 היו דורשים סמיכות זו. ואולם השתא דלא סמך ליה פרשת אנוסה
 לפרשת איסור גילוי כנה אביו, (דהרי קתיב) 'לא יקח איש את אשת
 אביו' בנתיב ומפסיק ביניהן, לפיכך סוברים חכמים שאין זו
 סמיכות. ולשיטתם מה שנאמר 'לא יגלה כנה אביו', בשומרת רבם
 של אביו הקתוב קרוב – באשת אחי אביו שמת בעלה בלא בנים,
 והרי היא ממנת ומצפה שייבמנה אביו, שהיא אסורה על הבן.
 ואף שבין כך היא אסורה לכל העולם משום מה שנאמר (דברים כב
 ח) 'לא תהיה אשת היתום החוצה לאיש זר' ומותרת רק ליבמה, מכל
 מקום הוסיפה התורה איסור נוסף על בן היבם, וכדי לעבור עליו
 בשני לאוין אם יבוא על יבמת אביו.
 חזרת הגמרא לדון בשיטת רבי יהודה ושואלת: ובמשנה תורה מאי
 טעמא דרבי יהודה דדריש סמוכין, על אף שבשאר חומשי תורה
 אינו דורשם. משיבה הגמרא בשני דרכים: איבעית אימא, משום
 דמובח ממקומה של הפרשה הנלמדת שיש ללמודה מהפרשה
 הסמוכה לה. ואיבעית אימא, טעמו של רבי יהודה הוא משום
 דאחת הפרשות מופני – מיותרת כדי ללמדנו שיש לדרוש את
 סמיכותן.
 מפרשת הגמרא שתי דרכים אלו: איבעית אימא משום דמובח,
 דהרי אם דיבר הכתוב באיסור עריות נוסף, אם בן לכתוביה דקמא
 גבי שאר איסורי עריות שבפרשת אחרי מות, אלא בהכרח נכתבה
 שלא במקום הראוי לה כדי ללמד עליה מהפרשה הסמוכה לה.
 ואיבעית אימא משום דמופני, דהרי אם דיבר הכתוב באשת אביו,
 אם בן לכתוביה דקמא 'לא יקח איש את אשת אביו' בלבד, לא יגלה
 כנה אביו' למה לי שיכתב.

הגמרא מביאה את המקור לכך שעשה דוחה לא תעשה: דקתיב
 (דברים כב יא) 'לא תלבש שעטנן צמר ופשתים יחדו', ובסמוך לה
 נאמר (שם כב יב) 'וגלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר
 תכסה בה', שהיא מצות ציצית. ונסמכו פרשיות אלו זו לזו ללמד
 שיעשה אפילו חוטי צמר לבגד של פשתים, או חוטי פשתים לבגד
 של צמר, לצורך קיום מצות עשה של ציצית. ואף שבכך נעשה
 הבגד שעטנן ונאסר משום 'לא תלבש שעטנן', מכל מקום נדחה
 איסור לאו זה מפני מצות עשה של מצות ציצית.
 הגמרא מביאה אסמכתא ללימוד דינים והלכות מסמיכות
 פרשיות: ואמר רבי אלעזר, סמוכים – סמיכות פרשיות מן התורה,
 מנין שיש לדורשה וללמוד מהם דינים והלכות, שנאמר (תהלים קיא
 ח) 'נאמנים כל פקודיו סמוכים לעד לעולם, עשויים באמת וישר',
 ומכאן שסמיכות פקודי ה' זה לזה עשויים באמת ובישר, ולא
 לחינם נסמכו אלא כדי ללמדנו דינים והלכות.
 הגמרא מביאה הלכה נוספת הנלמדת מסמיכות פרשיות: ואמר רב
 ששת אמר רבי אלעזר משום רבי אלעזר בן עזריה, מנין ליכסה
 שנפלה ליבום לפני אחי בעלה שהוא מוכה שחין, ואומרת שאין
 רצונה ביבום אלא בחליצה, שאין חוסמין אותה – שאין סותמים
 את טענותיה וכופים עליה להתייבם, אלא שומעים לדבריה וכופין
 אותו לחלוץ, שנאמר (דברים כה ד) 'לא תחסום שור בדישו', וסמך
 ליה 'כי ישבו אחיה יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו וגו' בקמה יבא
 עליה, ובאה סמיכות פרשיות אלו ללמדנו, שאף על פי שבכח
 היבם לייבם את האשה בעל כרחיה, מכל מקום אין חוסמין את פי
 האשה וכופים אותה להתייבם למוכה שחין, אלא כופין אותו
 שיחלוץ לה.
 מבזקת הגמרא את דרשת הסמיכות בכלאים בציצית: ואמר רב
 יוסף, אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא – אף לדעת התנא
 שאינו דורש 'סמוכים' בשאר חומשי תורה, מכל מקום כאשר
 הסמיכות היא במשנה תורה – בספר דברים, אף הוא דריש
 סמוכים. נמצא שדרשת סמיכות פרשיות כלאים בציצית הכתובה
 במשנה תורה היא לדברי הכל.
 רב יוסף מוכיח כדבריו: דהא רבי יהודה בעלמא – בכל התורה לא
 דריש 'סמוכים', ומכל מקום במשנה תורה אף רבי יהודה דריש
 'סמוכין'. מבררת הגמרא: ובשלמא מנין דלא דריש רבי יהודה
 סמוכים, דתניא, בן עזאי אומר, נאמר (שמות כב יז) 'מכשפה לא תהיה',
 ולא התפרש כיצד להמיתה, ונאמר בסמיכות לפרשה זו (שם כב יח)
 'כל שכב עם בהמה מות יקרה'. סמך ענין לו – סמך הכתוב את
 ענין מכשפה לשוכב עם בהמה, כדי ללמד, מה האיש השוכב עם
 הבהמה מיתתו בסקילה, אף מכשפה מיתתה בסקילה.
 אמר לו רבי יהודה לבן עזאי, וכי מפני שסמך ענין לו נחמיר ונזיז
 מכשף זה לסקילה החמורה. אלא לא מן הסמיכות האמורה למדנו
 דין זה, כי אם משום שאוב וידעני בקלל כל המכשפים היו, ואף
 אילו לא נכתבו בפירוש היו מתחייבים מיתה, שהרי נאמר
 (מכשפה לא תהיה), ואף אוב וידעני מכשפים הם. ולמה יזאו אוב
 וידעני להכתב בפני עצמם, בכתוב (ויקרא כ ב) 'ואיש או אשה כי
 יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו בקצין ירגמו אותם דמיהם בם',
 כדי להקיש את כל המכשפים להם, ולומר לה, מה אוב וידעני
 מיתתם בסקילה, אף כל מכשפה מיתתה בסקילה. הרי לנו כי רבי
 יהודה אינו דורש סמוכין בכל התורה, ומשום כך מיאן רבי יהודה
 בדרשת בן עזאי מסמוכין.
 מבררת הגמרא: ובמשנה תורה מנין דאף רבי יהודה דריש סמוכין.

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצה רש"י

לא תלבש שעטנן – וסמך ליה "גדילים תעשה לך", ודרשין סמוכין, ושרינן כלאים בציצית – אלמא אתי עשה ודחי לא תעשה. שאין חוספין – אין [סותמין] טענותיה לבופה להתייבם לו, אלא בופין אותו וחולץ. חוסמין – לישנא דקרא קא נקט, דילף לה מ"לא תחסום". וסמך ליה ב' – אלמא: דרשין סמוכין. וגבי כלאים בציצית נמי דרשינן.

במשנה תורה דריש – והאי סמוכים דכלאים בציצית – במשנה תורה הוא, ודרשין. סמכו ענין לו – ענין הפרשה, סמוכה פרשת מכשף אצל שוכב עם בהמה, דגבי הדדי כתיבי. מכשפה לא תחיה – בספר "ואלה שמות". מה שוכב עם בהמה בסקילה – דכתיב באשה תגרבעת לבהמה "דמיהם בס", וכל "דמיהם בס" בסקילה היא. דגמרינן (סנהדרין בגא.) מאוב וידעוני, דכתיב בהו: "ירגמו אותם דמיהם בס" (ויקרא ב.) נוציא זה – מכשף. לסקילה – שהיא מיתה חמורה מכולה, בכלל מכשפה היו – שנאמר: "לא תחיה". להקיש אליה – שזו מדה בתורה: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד – לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא. נושא אדם אנוסת אביו – שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו, דכתיב (ויקרא יח): "ערות אשת אבך, ו"אשת" משמע על ידי אישות קדושיך. אנוסת בנו – לאו בלתי היא. דאין בלה אלא מקודשת וראויה לחופה. הכי גרסינן: ורבנן אי הוה סמך ליה בדקאמרת, השתא דלא סמך ליה בשומרת יבם ב' – לא סמך ליה, דכתיב: "לא יקח איש את אשת אביו" בנתיים. דמיכח – מוכח למדרשינו אהדרי סמכינהו. לכתביה רחמנא – להדיא "לא יגלה כנף אביו" לגבי עריות – אי לטפרי לאו גבי אשת אב קאתי. לאפנויי

ולא יגלה כנף אביו" כנף שראה אביו לא יגלה. ומפאי דבאנוסה פתיב – מעלויה דקרא, דכתיב: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" וסמך ליה "לא יקח איש וגו'". ורבנן: אי הוה סמך ליה – כדקאמרת, השתא דלא סמך ליה דכתיב "לא יקח איש את אשת אביו" בנתיים – בשומרת יבם הכתיב מדרב, ולעבור עליו בשני לאוין. ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש? איבעית אימא משום דמוכח, ואיבעית אימא משום דמופני. איבעית אימא משום דמוכח – דאם כן, לכתביה רחמנא גבי עריות. ואיבעית אימא משום דמופני, דאם כן, לכתוב רחמנא "לא יקח איש את אשת אביו", "לא יגלה כנף אביו" למה לי?

שמע

כדמסיק טעמא הואיל ואישרי – אישרי. ולהכי קאמר תיתי אחות אשה מאשת אח, ולא קאמר תיתי מאשת אח, כדאמר בכל הני דלקמן: תיתי ממילה, תיתי מכיבוד אב, ואינו מוכרי אחות אשה. משום דלמלך בכל דוכתין קאתי. ואומר רבינו יצחק: דמאשת אח לא מצי למלך בעלמא דלידחי עשה לא תעשה שיש בו כרה, דשאני אשת אח דמעותו בכך, ואי אפשר בענין אחר לקיים מצות יבום, דאם לא כן – בטלה מצות יבום. אבל מכלאים בציצית ילפי' שפיר בעלמא, דאי לא מקיימת מצות תכלת בפשתיים – מקיימת בצמר, ואפילו הכי דחי. וכן "וגלח את כל שער" דמערער ומקיים בשער דהיתר, ד"כל שער" קרינא ביה, כמו "כל מלאכה לא תעשו" דשבת, דלא קאי אלא אמלאכות דלא דחו שבת. אי נמי: "כל שער" ממש, ובנמרט פאת ראשו חוקנו, וכן כל הני דמיינו – מיקיימי בדוכתא אחריית.

דכתיב לא תלבש שעטנן וסמך ליה גדילים וכו' – ואיכא ליכא למימר, דבמקום גדילים לא תלבש שעטנן כדאמר בסמוך במקום "כי ישבר" "לא תחסום" – דאם כן לשתוק קרא מניה וממילא דיענין דלא דחי עשה דציצית לאו דכלאים. וגבי יבמה נמי בסמוך ליכא למידרש כי הכא, דבלאו קרא הוה אמינא דחוסמין אותה, ולא יחליץ לה על כרחו. הקשה הרב רבינו יעקב דאדולריינש: דלחייבו נשים בציצית, דאית לן למימר כל שישנו ב"לא תלבש שעטנן" ישנו "גדילים". אף על גב דלאו דיקש הוא אלא סמוכים דתרי קראי נינהו – מכל מקום דרשין הכי בפרק קמא דערבין (ג.) וב"התכלת" (מנחות מגא.) דקאמר: הכל חייבין בציצית כהנים לויים וישראלים, ומסיק דכהנים איצטריך ליה, דאם עתך אמינא: הואיל ואישרי גביהו כלאים – בציצית נמי לא לחייבו, קא משמע לן: נהי דאישרי בעידן עבודה, שלא בעידן עבודה – לא אישרי. דמשמע דאי אישרי לגמרי – הוה מופטרי בציצית, דהוה דרשין: כל שאינו בלא תלבש שעטנן – אינו בגדילים, כל שכן שיש לנו לדרוש לחומרא ולחייב נשים בציצית! ויש לומר: דהא נגשים פטורות בציצית – היינו משום דילף לה (קדושין לה, א) רב אחא בר יעקב דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, דחוקשה כל התורה לתפילין, דהקשה ערוף מסמוכים. ולמאן דאמר דתפילין לאו מצות עשה שהזמן גרמא נינהו – אפשר דלידידה נשים חייבות בציצית מסמוכין,

דבלאו הכי נמי לרבנן דרבי ישמעאל בפרק "התכלת" (מנחות מגא.) סבר נשים חייבות בציצית, דמוחיבי ציצית בלילה, והוי שלא הזמן ציצית דרב יהודה סבר דציצית מצות עשה שלא הזמן גרמא מדרמי תורה דאניש בתייה, וממאי דלמא אף על גב דסבר דהוי הזמן גרמא – מדחיבי נשים מסמוכין! ויש לומר: דעדיפא מינה משני ליה התם. ומידו, קשה למאן דפטר נשים מציצית – הוה ליה למיפטרניהו מכלאים, ועל כרחך נשים חייבות בכלאים, דאמר סוף פרק קמא דביצה (יד, ב) כלאים למאי חזו? ושמן איכא שום ריבוי לענין כלאים. וכו' מפני שסמכו ענין לו כו' – ואם תאמר: דלמא הכא הוא דלא דריש סמוכים משום גזירה שוה דדרשי רבי יוסי הגלילי בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סז, א) דמפקא (מסמוכים) דדרשי מ"לא תחיה כל נשמה" דבסיף! דרע, דאזו רבי עקיבא דגמר התם דבסקילה מאם בהמה אם איש לא יחיה, מי נימא דלא סבר כרבנן דדרשי סמוכים בכל מקום? אלא איצטריך על כרחך משום גזירה שוה דמפקא מסמוכים! ויש לומר: דהכא דייק מלישנא דרבי יהודה, דקאמר "וכי מפני שסמכו", משמע דלא דריש סמוכים בעלמא. והא דדרשי רבי יהודה סמוכים בפרק שני דקדושין (נגא.), דקתני: יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים, תלמוד לומר "איש כאחיו" וסמך ליה "אם על תודה" וקאמר התם: סיפרא מני – רבי יהודה! איכא למימר דהתם וי' מוסף על ענין ראשון דריש, דכתיב "זאת תורת זבח השלמים", אי נמי: משום דמוכח דמולא כתיב בפרשת ויקרא. אי נמי: משום מופנה, ד"איש כאחיו" מיתור, דהוה ליה למיכתב "לכל בני אחיך תורה" ותו לא. והא דקאמר במשנה תורה דריש הוא הדין בעלמא, אלא דבמשנה תורה קים ליה דכולהו מוכח או מופנה, ולא חש להביא אלא אחד מהם. וסמך ליה "לא יקח איש את אשת אביו" – ורבנן לא דרשי, משום ד"לא יקח" מופסיק בין פרשת אנוס לילא יגלה. דאם כן לכתביה רחמנא גבי עריות – דאף על גב דאיצטריך למיכתביה הכא להקישא לילא יבא ממזר, דמהכא דרשין ממאי הוה ממזר, בין לרבי עקיבא בין לרבנן. בפרק "החולץ" (יבמות מט, א) – התם נמי סמוכין נינהו, ודרשין מטעם דמוכח או מופנה. ואם תאמר: גבי מכשפה נמי לדרוש רבי יהודה, דמוכחא מילתא מדלא כתיב "כל שוכב עם בהמה" גבי עריות, דלא שייך גבי עריות. דאין ונות לבהמה. אי נמי: לא חשיב מוכח, כיון שהלמד בכתב במקומו. ומידו, לענין מופנה לא איכפת לן בדי מניניהו. אם כן לכתוב רחמנא "לא יקח איש וגו'" "לא יגלה כנף אביו" למה לי – מדרקט לא יגלה בלא וי' – משמע דאכוליה קרא בעי למה לי, וקשה: דלמא מיבעי ליה לשומרת יבם, כדרדשי ליה רבנן לקמן: ואית גרסי: "ולא יגלה כנף אביו" למה לי, ומפרש דאביו קא בעי למה לי, דפשיטא ליה דאביו קאי. אבל "לא יגלה" – מצי למימר דדרשי ליה לשומרת יבם כמו רבנן, ורבינו יהודה בן נתן פירש: דשפיר גרס "לא יגלה" בלא וי', ואכוליה קרא קבעי למה לי, דמשמע ליה לחתלמוד דלא מוקי ליה בשומרת יבם של אביו, כיון דבלאו הכי איכא איסור דדוחה, ולא מוקינן ליה בלאו תיזרא היכא דאיכא למיירש. ובפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צז, א) אמרינן נמי דלרבנן לא איצטריך לשומרת יבם אלא לעבור עליה בשלשה לאוין.

מכרי כתיב ובגד כלאים וגו' — הוא קרא גדילים לא מצינו לאיתורי ולמירי: מכרי כתיב פרשת ציצית — למאי הילכתא כתיבה דכולה איצטריך, כדדרשין לקמן (הב): "גדילים" — ארבעה, ודרשין נמי "על ארבע כפות" ולא על שלש חמש, "כסותך" ולא של אחרים, "אשר תכסה בה" — פרט לכסות סומא, ולמעט שאין מכסה רובו.

אבל לבישה כל תרי מיני אסר רחמנא —

ואם תאמר: אפילו חד מינא הוא אמינא דאסור, ובלבד שיהא שוע טווי ונחל ויש לומר: דשעטנו משמע נמי תערובות. **אם** כן לשחוק קרא מינה ותיתי שעתו שעתו מהעלאה — ואם תאמר: בפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) קאמר רב פפא: אף כל צמר ופשתים דקאמר רבי ישמעאל — לאיתויי כלאים. וקאמר ר' הוה דרב פפא בדרתא היא, דכלאים צמר ופשתים בחדיא כתב בהו. ומאי קשיא? והא איצטריך "אף כל" לאפנויי צמר ופשתים, כדקאמר הבא! ויש לומר: דבמסקנא דנפקא לן הפגנא לרבנן משעטנו, לרבי ישמעאל נמי תיפוק מהתם, ותו לא! איצטריך אף כל לאפנויי צמר ופשתים דכלאים.

ותנא דבי רבי ישמעאל וכו' — ואם תאמר: בלא תנא דבי רבי ישמעאל נמי יוכל

לדקדק דבגדים משמע כל בגדים, דלכולהו אמר רחמנא עביד ליה תכלת — אלמא בבגדי פשתן נמי שרי תכלתו וכו' תימא: הוה אמינא דלא אכולהו אמר רחמנא דליעבד תכלת — השתא נמי נימא דאצמר דוקא אמר רחמנא דליעבד תכלת, ולא אפשתים: ויש לומר: דדאי אי לאו תנא דבי רבי ישמעאל הוה אמינא דשאר מיני אמר רחמנא דליעבד תכלת, ולא אפשתים, אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דכל בגדים צמר ופשתים — משמע דאתרווייהו קאי, דאפילו נימא כעלמא דבגד הוי או צמר או פשתים — הכא "בגדיהם" כתב, דמשמע תרי. **ואמר** רחמנא עביד ליה תכלת — ואם תאמר: והיכי משמע מוכח דשרי כלאים בציצית? נימא דעביד ליה תכלת בלא שוע טווי ונחל ויש לומר: דחזוי ציצית בעינן שיהא שוע טווי ונח, דרדשי בספרי: "תלית תכלת" — טווי ושור, והוא הדין שוע, דבעינן, וילף התם לכן מתכלת, וסתם בגדים שלחן היו נמי שוע טווי, וגם נוחן פירש "שורים" כמו שפירש רבינו תם לקמן (הב) נו שור, היינו שורים בסוף הטלית, מקום הנחת ציצית, כדאמרין בריש "המנצח תפילין" (עירובין צב,ב) ודלמא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפניהו. אבל קשיא: דאכתי נימא דאמר רחמנא לעביד ליה תכלת בלא כפיפה, דלא הוי כלאים, דתוכה תכפה אחת אין חיבור. ובמנחות (לט,א)

דקדק דקשר עליון דאורייתא מדשרי רחמנא כלאים בציצית, ושמעתי בשם רבי יצחק קלטון: דעל כרחק אמר רחמנא לעביד ליה תכלת בעינן דהוי כלאים, דאי דוקא בלא כלאים — אם כן לישתוק קרא מ"יחדו, ומדאמר רחמנא עביד ליה תכלת — ידעי דתכא כפיפה, אחת אינו חיבור. אלא ודאי בעינן דהוי כלאים אמר רחמנא לעביד תכלת, ולא שמעינן ליה מוכחא מדיי אי תוכף תכפה אחת חיבור אי לא, להבי איצטריך יחדו. **ותכלת** דהו צמר ופשתים — לעיבד תכלת, שהוא או כיתנא או עמרא, שאין בבגד כהונה אלא צמר ופשתים, מדכתב בהו "בגדיהם" אלא האמת אמר.

מדרש כיתנא תכלת עמרא — וליכא למימר דתכלת נמי כיתנא, אלא צבוע הוא תכלת. וארגמן ותולעת שני עמרא, דסברא הוא דכל הצבועים מין אחד הוא, מדלא חילק בהו אלמא בצבע. **סלקא** דעתך אמינא כדברא — לאו דוקא, דברא איירי בטר דכתיב צמר ופשתים, והשתא איירי אי לא כתב צמר ופשתים. אלא כלומר, כדיוקא דברא.

וחכי קאמר קרא: ויש לו ציצית על כנפי בגדיהם, ולבגדיהם שהם צמר ופשתים עביד ציצית. אבל תכלת דבתר הכי — לא קאי אבגדים, אלא א"הכנף" מין כנף. והמקשה דפריך והא תנא דבי רבי ישמעאל — לית ליה דברא, וסבור דכרברא ממש קאמר — היה יכול להקשות: והא רבא לבתר דכתיב צמר ופשתים קאמר. **והא** תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דברא — דליכא למימר דמ"הכנף" מרבה שאר בגדים, כדאשכחן בפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) דמרבה שאר בגדים גבי שריצים מ"א בגד, דהכנף לאו ריביא הוא. **ואפילו** צמר לפשתים ופשתים לצמר — משמע הבא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דברא. וקשה, דבפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) קאמר תלמוד: הדר ביה רבא מהדאי, וסבר דאף כל לאיתויי שריצים. וסבר שפיר כתנא דבי רבי ישמעאל: וצריך לומר דסוגיא דהבא כרב נחמן בר יצחק דהתם, דקאי "אף כל" לאיתויי ציצית, אם כן הוי ולא כרברא. **דאפילו** צמר לפשתן ופשתן לצמר כו' — נראה דאפילו שני חוטין לכן של צמר שרי בפשתים, כדאמר במנחות, אף על גב דאפשר במינו, כדקאמר התם: מגו דתכלת פטרה לכן נמי פטור, ולכן של

לאפנוי — לאנטותו של אביו, דילף מסמוכים לדליל. לא תלבש שעטנא למה לי — שמע מינה לאפנוי ולמדרש סמוכים. **ואפילו** מוכרי כסות — שאין מתכוונים להנאת חזומם. **צמר ופשתים** למה לי — אי לאשמעינן דכלאים צמר ופשתים הוא דקאמר — לא צריך, דמכדי בכלאים כתיב "בגד", ותנא דבי רבי ישמעאל כו', **באחד מהם** — גבי נגיעים: "בבגד צמר או בבגד פשתים" (ויקרא יג). **ואכתי**

איצטריך — למכתב צמר ופשתים הכא גבי לבישה, ואף על גב דכתיב בגד בהעלאה דמשמע צמר ופשתים, דסלקא דעתך כו', ותנא דבי רבי ישמעאל — דילפינן אליה כלאים בציצית מדאייתר צמר ופשתים למיסמכיה "לגדילים תעשה לך". **סעמא** דכתב רחמנא כו' כל בגדים צמר ופשתים הם — והאי "בגדיהם" דציצית משמע בין של צמר בין של פשתים, ואמר רחמנא עביד ותכלת נמי לפשתים. ותכלת עמרא — מדרש כיתנא, דכתיב (שמות לט) "מכנסי בד שש משור", ובר היינו שפשתים, כדמפרש ב"ב לו כהן גדול" במסכת יומא (עא,ב): "בד" — דבר העולה בד בבד; "תכלת" — עמרא; וכן שאר צבעים האמורים בבגדי כהונה, ארגמן ותולעת שני; שאין בגדי כהונה אלא מצמר ופשתים, דכתיב בספר יחזקאל (מד) ביום הכפורים "בגדי פשתים ולבשו ולא יעלה עליהם צמר", שמע מינה שעבודתו הויצונות יש בהם צמר עם פשתן ולא מין אחר, ומדמפרש קרא "שש" באחד מן המינים, שמע מינה שאר המינים צמר היו. סלקא דעתך אמינא כדברא — אי לא כתב רחמנא צמר ופשתים הוה דרשין "הכנף" — מין כנף, כרברא, למימר דלבגד פשתים עשה פשתן ולצמר עשה צמר וצבעינן תכלת, אבל כלאים לא, קא משמע לן דרשא דסמוכין דאפילו כלאים, וחכי הוי מסקנא דמילתא, אלא דקא מפרש ואזיל מילתיה דברא. כתיב הכנף — עשה ציצית ממין הכנף, ואם טלית של משי עשה ציצית של משי, וכתיב צמר ופשתים גדילים תעשה לך, דמשמע עשה ציצית מצמר ופשתים. והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דברא — דרדשי "הכנף" מין כנף, דהא לתנא דבי רבי ישמעאל טלית של שאר מינים אינה חייבת בציצית, דהא "בגד" כתיב, ותנא דבי רבי ישמעאל קאמר כל בגד צמר ופשתים. **איצטריך** — צמר ופשתים אף על גב דלא דרש תנא דבי רבי ישמעאל מין כנף לשאר מינים. סלקא דעתך אמינא — לגבי טלית של צמר ופשתים דרשי כן דוקא דברא דרדשי ציצית מין כנף. וחכי אסר רחמנא כו' — קא משמע לן דרשא דסמוכין למישרי כלאים בציצית.

תינח

סלקא דעתך אמינא פי דיוקא דרברא "הכנף" — מין כנף, והכי קאמר רחמנא: עביד ליה צמר לצמר ופשתים לפשתים, וכי עבדת צמר לצמר — צבעיה, אבל צמר לפשתים ופשתים לצמר. **לא**, כתב רחמנא "צמר ופשתים" דאפילו צמר לפשתים, ופשתים לצמר.

תינח

עמרא היא — לא היה צריך לכת, דבין הוא כיתנא ובין הוא עמרא יכול לדקדק דכלאים בציצית שרי, דאמר רחמנא לבגדיהם דהו צמר ופשתים — לעיבד תכלת, שהוא או כיתנא או עמרא, שאין בבגד כהונה אלא צמר ופשתים, מדכתב בהו "בגדיהם" אלא האמת אמר. **מדרש** כיתנא תכלת עמרא — וליכא למימר דתכלת נמי כיתנא, אלא צבוע הוא תכלת. וארגמן ותולעת שני עמרא, דסברא הוא דכל הצבועים מין אחד הוא, מדלא חילק בהו אלמא בצבע. **סלקא** דעתך אמינא כדברא — לאו דוקא, דברא איירי בטר דכתיב צמר ופשתים, והשתא איירי אי לא כתב צמר ופשתים. אלא כלומר, כדיוקא דברא. וחכי קאמר קרא: ויש לו ציצית על כנפי בגדיהם, ולבגדיהם שהם צמר ופשתים עביד ציצית. אבל תכלת דבתר הכי — לא קאי אבגדים, אלא א"הכנף" מין כנף. והמקשה דפריך והא תנא דבי רבי ישמעאל — לית ליה דברא, וסבור דכרברא ממש קאמר — היה יכול להקשות: והא רבא לבתר דכתיב צמר ופשתים קאמר. **והא** תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דברא — דליכא למימר דמ"הכנף" מרבה שאר בגדים, כדאשכחן בפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) דמרבה שאר בגדים גבי שריצים מ"א בגד, דהכנף לאו ריביא הוא. **ואפילו** צמר לפשתים ופשתים לצמר — משמע הבא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דברא. וקשה, דבפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) קאמר תלמוד: הדר ביה רבא מהדאי, וסבר דאף כל לאיתויי שריצים. וסבר שפיר כתנא דבי רבי ישמעאל: וצריך לומר דסוגיא דהבא כרב נחמן בר יצחק דהתם, דקאי "אף כל" לאיתויי ציצית, אם כן הוי ולא כרברא. **דאפילו** צמר לפשתן ופשתן לצמר כו' — נראה דאפילו שני חוטין לכן של צמר שרי בפשתים, כדאמר במנחות, אף על גב דאפשר במינו, כדקאמר התם: מגו דתכלת פטרה לכן נמי פטור, ולכן של

במות דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעז

ישתוק הכתוב מלפרש זאת, ויתני – ונלמד איסור לבישה בגזירה
 שוה 'שעטנ' שעטנ' מהעל'לה. שהרי נאמר בלבישה 'לא תלבש
 שעטנ', ונאמר גם בהעל'לה 'ובגד כלאים שעטנ' לא יעלה עליך',
 וכשם ששעטנ' האמור בהעל'לה אינו אלא בצמר ופשתים, הוא
 הדין לשעטנ' האמור בלבישה. ואם כן מיותר 'צמר ופשתים'
 האמור בה כדי לדרוש סמוכים.
 מקשה הגמרא: ולשיטת תנא דבי רבי ישמעאל שסתם בגד שבתורה
 היינו צמר ופשתים, טעמא – וכי טעם מה שהותרו כלאים בציצית
 הוא רק משום דכתב רחמנא 'צמר ופשתים', ומתוך כך בציצית
 הפרשה ללמוד ממנה סמוכים, הא לאו הכי – אבל בלא יתור זה
 לא היינו דורשים סמוכים, וממילא כלאים בציצית הוה אמינא
 דאסור רחמנא. והקתיב בפרשת ציצית 'ועשו להם ציצית על כנפי
 בגדיהם', ולדעת תנא דבי רבי ישמעאל שכל בגדים סתם האמורים
 בתורה צמר ופשתים הם, בהכרח שאף בגד האמור בפרשת ציצית
 מצמר או פשתים הוא. ואמר רחמנא עבדי ליה – תעשה לבגד זה
 פתיל תכלת, ותכלת הרי עמר – (צמר) צבוע בתכלת הוא, ואם כן
 בהכרח שהתירה התורה כלאים בציצית, ואין צורך לדרוש דיתר
 זה מסמוכים, ושוב יקשה למה נאמר 'צמר ופשתים' בשעטנ'.
 מפרשת הגמרא את קושייתה: ופסא ד'תכלת' מין עמר צבוע הוא
 ולא מין אחר הצבוע בתכלת. שהרי נאמר בבגדי כהונה (שמות לט
 כח) 'מכנסי הבגד שש משור', ו'בד' הוא מפשתים, הרי לנו ש'ש'
 הוא פשתים, ואם כן מ'שש' הוא פתיל – (פשתן). בהכרח
 ש'תכלת' האמור בשאר בגדי כהונה (שמות כח ט) 'תכלת וארגמן'
 ותולעת שני ושש', עמר – (צמר) הוא.
 מתרצת הגמרא: איצטרף הכתוב ללמדנו שכלאים מותרים
 בציצית, ולא היינו יודעים זאת ממה שציונה התורה להטיל חוטי
 צמר בבגד פשתים. כי סלקא דעתך אמינא לפרש את הכתוב
 בדרךא. דרבא רמי – הקשה תורת הכתובים, כתיב 'ציצית הכנה',
 ומשמע שיטיל בבגד חוטי ציצית ממין הכנה של הבגד, ואם הבגד
 הוא של משי יטיל בו ציצית של משי. וקתיב 'צמר ופשתים'
 באיסור שעטנ' הסמוך לפרשת ציצית, ומשמע שיהיו חוטי
 הציצית ממין צמר או פשתים בלבד, ואפילו אם הבגד עצמו עשוי
 ממין אחר. הא כיצד יתפרשו שני כתובים אלו. אלא חוטי צמר
 ופשתים פוטרין את הבגד מן בגד שהוא מין – (צמר ופשתים),
 וכן בבגד שלא כגון בגד משי, ואילו חוטים העשויים משאר
 מינין, רק בבגד העשוי ממין חם פוטרין, אבל שלא כמין אין הם
 פוטרין. ולדברי רבא היה מקום לומר שלא ציונה התורה להטיל
 צמר תכלת בציצית אלא אם בבגד של צמר, אבל בבגד פשתים
 יטיל רק ציצית של פשתים. לכן נאמר בשעטנ' 'צמר ופשתים'
 ללמדנו שכלאים מותרים בציצית.
 בתחילה הבינה הגמרא מדברי התרצן שתנא דבי רבי ישמעאל
 סובר לגמרי כרבא, ועל כן תמדה: והא תנא דבי רבי ישמעאל
 בהכרח לית ליה דרבא בדרשת 'הכנה מין כנה', שהרי לדעת רבא
 למדנו משם שמצות ציצית נהגת אף בבגד של שאר מינים, ואילו
 לתנא דבי רבי ישמעאל, אין מטילים ציצית אלא בבגד צמר או
 פשתים, שכן משמעות 'בגדיהם' האמור בפרשת ציצית היא רק
 בגד צמר ופשתים.
 הגמרא מפרשת את התירוץ האמור באופן אחר: איצטרף הכתוב
 ללמדנו שכלאים בציצית מותרים, כי סלקא דעתך אמינא כי דיוקא
 דרבא 'הכנה מין כנה', ולא שסובר תנא דבי רבי ישמעאל כתרשבות
 רבא, אלא שלשיטתו היה מקום לדרוש כתוב זה באופן אחר. והכי
 קאמר רחמנא, 'הכנה' שיהיו חוטי הציצית ממין הכנה, ועבדי ליה
 ו-עשה לו חוטים של צמר לכנה של צמר, וחוטי פשתים לכנה
 פשתים. וכי עבדיה – וכאשר תטיל חוטי צמר לבגד צמר צבעיה
 ו-תצבענו בתכלת, אבל חוטי צמר לבגד פשתים וחוטי פשתים
 לבגד צמר לא תעשה כלל משום איסור כלאים. על כן כתב רחמנא
 'צמר ופשתים', כדי ללמד שאין דורשים כלל 'הכנה מין כנה', ובה
 הכתוב להחזיר כלאים בציצית, ולומר דאפילו חוטי צמר לבגד
 פשתים וחוטי פשתים לבגד צמר תטיל.

אלא שמע מינה שכתוב זה נכתב לאפניו – ליתור, כדי שנדרוש
 את סמיכותו לפרשה הקודמת של אונס, ונפרש את 'כנה אביו'
 באונס אביו.
 הגמרא חוזרת לבאר את דרשת הסמיכות שבפרשיות כלאים
 וציצית: ונבי ציצית נמי יש לדרוש בה סמוכין משום שני הטעמים
 שהוזכרו לעיל, איבעית אימא משום דמוכת, ואיבעית אימא משום
 דמוכנה. מפרשת הגמרא את דבריה: איבעית אימא משום דמוכנה
 שיש לדרוש את סמיכות ציצית לכלאים, דהרי אם ללמדנו את
 עצם דין ציצית, אם כן לכתביה רחמנא גדילים תעשה לך נבי
 עיקר פרשת ציצית הכתובה בפרשת שלח (במדבר טו לו-לא), למאי
 ה'כתב פתיה הקא – מדוע נכתבה שלא במקומה אלא בסמיכות
 לפרשת כלאים, בהכרח כדי לדרוש מן הסמיכות להחזיר כלאים
 בציצית. ואיבעית אימא משום דמוכנה – (מיותר) דין כלאים
 שנאמר כאן, מכרי – (שהרי) כבר כתב רחמנא בפרשת קדושים
 'ובגד כלאים שעטנ' לא יעלה עליך', אם כן 'לא תלבש שעטנ'
 הכתוב בסמיכות לפרשת ציצית לפה לי. אלא שמע מינה שנכתב
 כדי לאפניו – ליתור ולדרשו להחזיר שעטנ' בציצית.
 מקשה הגמרא: הני שתי פרשיות שעטנ' הכתובות בתורה מצד
 צריב, ואין פסוק 'לא תלבש שעטנ' מיותר. דהרי אי כתב רחמנא
 רק 'לא יעלה עליך', הוה אמינא כל דרך העל'לה על הגוף אסור
 רחמנא, ואפילו בהעלאתם של מוכרי פסות המעלים את הכסות
 על כתפם בימות החמה כדי להראותה לקונים, ואינם מחבונים
 להנאה. לכן כתב רחמנא גם 'לא תלבש שעטנ', כדי ללמדנו שאין
 העל'לה אסורה אלא כשיש בה הנאה, דוקא דלבישה ממש דאית
 ביה הנאה על חימום בלבישתו. וכן אי כתב רחמנא רק 'לא תלבש
 שעטנ', הוה אמינא שדוקא לבישה דנפיש הנייתה – (שמרובה
 הנאתה) אסורה, אבל העל'לה בעלמא שאין הנאתה מרובה כשל
 לבישה היינו אומרים שלא נאסרה, לפיכך כתב רחמנא 'לא יעלה
 עליך' כדי לאסור אף העל'לה. אם כן אין כאן שום יתור לדרוש
 מחמתו את סמיכות שעטנ' לציצית.
 מתרצת הגמרא: אף שעיקר הכתוב אינו מיותר, מכל מקום אי
 אפשר לומר שבא רק ללמד על העל'לה שאינה אסורה אלא
 כשיש בה הנאה, משום שאם כן לכתוב רחמנא רק 'לא תלבש
 שעטנ', 'צמר ופשתים' שנאמר בהמשך הכתוב לפה לי. ואין לומר
 שנכתב כדי ללמדנו ששעטנ' אינו אלא ממיני צמר ופשתים,
 דמכרי – (שהרי) כבר כתב באיסור העל'לה 'ובגד כלאים שעטנ' לא
 יעלה עליך', ותנא דבי רבי ישמעאל, הואיל ונאסרו פתיה בכמה
 עניינים סתם בגדים בלא שיפרש הכתוב ממה הם עשויים. ופרט לך
 הפתיה באחר מין – בנגעי בגדים, ש'בגד' היינו צמר ופשתים,
 ככתוב (ויקרא יג טז) 'והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או
 בבגד פשתים, אף כל מקום שנזכר בתורה בגדים סתם כוונת
 התורה לבגדי צמר ופשתים, ובכלל זה גם הכתוב 'ובגד כלאים'
 שעטנ' מדבר בבגד העשוי מצמר ופשתים. שהרי לשון 'שעטנ'
 משמעו שני מינים מחוברים, ורק מיני צמר ופשתים בלבד קרויים
 'בגד', ואם כן בהכרח שאיסור שעטנ' אמור רק בבגד העשוי
 מצמר ופשתים יחד. ואם כן 'צמר ופשתים' דכתב רחמנא בשעטנ'
 לפה לי. אלא שמע מינה שנכתב 'צמר ופשתים' כדי לאפניו –
 ליתור ולדרוש את סמיכות פרשת ציצית לשעטנ'.
 שוב מקשה הגמרא: ואבתי – (ועדיין) איצטרף הכתוב לפרש גם
 בלאו של לבישה ששעטנ' הוא מצמר ופשתים, ואף שכבר נאמר
 'בגד' בהעל'לה, משום דסלקא דעתך אמינא, שדוקא העל'לה היא
 האסורה רק בצמר ופשתים משום דלא נפיש הנייתה – (שהנאה)
 הנאתה מרובה, אבל בלבישה דנפיש הנייתה – (שהנאתה מרובה),
 היינו אומרים שאף בכל שאר תרי מיני המעורבים בבגד אחד אסור
 רחמנא, ולאו דוקא צמר ופשתים. על כן כתב רחמנא 'צמר
 ופשתים' גם לגבי לבישה, ואם כן אין כאן יתור לדרוש ממנו
 סמוכים.
 מתרצת הגמרא: אין לומר שנכתב 'צמר ופשתים' בלבישה כדי
 ללמדנו שרק הם אסורים בשעטנ', שאם כן לשתיק קרא מינה –

לגופו ואינו מיותר ללמוד שעשה דוחה לא תעשה אף בלאו השוה
בכל. שהרי אם לא שחידשה התורה שהעשה של תגלחת זקן
המצורע דוחה את אזהרת הכהנים מהשחתת זקנם, סלקא דעתך
אמינא, שאף שלא בעלמא שאינו שוה בכל נדחה כפי שלמדנו
מ'ראשו', מכל מקום איסור השחתת הזקן בכהנים אינו נדחה, ואף
שאינו שוה בכל, כי שאני בהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות
יתירות שאינם נהוגות בישראל, לכן האיסורים שנאמרו בהם
חמורים יותר, ועל כן היינו סבורים לומר שאפילו לאו של כהנים
שאין שוה בכל לא דחי תעשה את הלאו. ולכן קא משמע לן 'זקנו'
דדחי עשה אף לאו של כהונה. ובין שנצרך הכתוב לגופו ללאו
שאינו שוה בכל בכהנים שנדחה מפני העשה, שוב אין לנו מקור
שלאו השוה בכל נדחה מפני עשה.
הגמרא מביאה מקור אחר לדין עשה דוחה לא תעשה: אלא אתאי
לאו השוה בכל שנדחה מפני עשה מ'ראשו' האמור בתגלחתו
השניה של המצורע המיטהר, הנדרש כדרשתו דתנא אחר, אחר,
ולא כדרשת הברייתא המובאת לעיל הדורשת אותו להיתר
הקפת פאות המצורע. דתנא, 'ראשו' מה תלמוד לומר – למה
הוצרכה התורה לפרט שהמצורע צריך לגלח את ראשו, והרי כבר
נאמר 'גלח את כל שער' ובכלל זה גם ראשו. ולא יתכן שבא
הכתוב להיתר את הקפת פאת ראשו של המצורע, שהרי גם בלא
זה בתגלחתו של המצורע אין משום איסור 'לא תקיפו פאת
ראשכם', שכן הוא מגלח את כל ראשו כאחד, והקפת כל הראש
לאו שמה הקפה. אלא לפי שצריך בניזר (במדבר ו) 'תער לא יעבר
על ראשו', שומע אני אף (מצורע גזירה) [זויר מצורע] – נזיר שעלתה
בר צרעת שדינו כן, ולא יגלח את שער ראשו כשבא להיטהר, לכן
תלמוד לומר 'ראשו', לרבות את ראשו של הנזיר המיטהר
מצרעתו, שמחויב הוא בתגלחת, ונדחה הלאו של 'תער לא יעבר
על ראשו' מפני מצות עשה של גילוח המצורע. ומכאן הוא המקור
לכלל שעשה דוחה לא תעשה בכל התורה. ואף על גב שגם
איסור גילוח של נזיר הוא לאו שאינו שוה בכל, מכל מקום אם
אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל, שהרי כבר למדנו מ'זקנו' שלא
שאינו שוה בכל נדחה מפני עשה, תנהו ענין ללאו השוה בכל
שאף הוא נדחה מפני עשה.
מקשה הגמרא על מקור זה לדין עשה דוחה לא תעשה: והרי איכא
למיפרך את הלימוד מנזיר לכל התורה, מה לנזיר מצורע שמצינו
שנדחה איסורו מפני העשה של תגלחת מצורע, שכן יאסורו
של הנזיר בשאלה – שיכול להישאל אצל חכם שיתיר לו את
נזירותו. לפיכך יש לומר שדווקא איסור נזיר נדחה מפני עשה, לפי
שקלים איסוריו משאר איסורי התורה בכך שבידו להיתרם
כאמור, ואין ללמוד ממנו לשאר האיסורים שבתורה שאף הם
ידחו מפני עשה.
מוכיחה הגמרא את הסברא האמורה: דאי לא תימא הכי – שאם
לא תאמר שאיסורי נזיר קלים יותר משאר איסורים שבתורה
משום שישנם בשאלה, יקשה על הא דתניא לן דאין עשה דוחה
לא תעשה ועשה, ואם שוים איסורי נזיר לשאר איסורי התורה,
לינמר – נלמד מנזיר שאף עשה ולא תעשה נדחים מפני עשה.
שהרי מלבד שמוזהר הנזיר שלא יגלח את שער בלאו של 'תער
לא יעבר על ראשו', מצווה הוא על כך אף בעשה של 'קדוש יהיה
גדל פרע שער ראשו' (שם), ומכל מקום מצינו שדוחה עשה של
גילוח מצורע גם את הלאו וגם את העשה שבגילוח נזיר. אלא
מנזיר מאי טעמא לא גמרינן לכל התורה שעשה דוחה לא תעשה
ועשה, הלא בדוכחה הוא משום דאיכא למיפרך מה לנזיר שכן יאסורו
בשאלה, אם כן תימא נמי, אף לא תעשה בלבד אין ללמוד מנזיר
שהוא נדחה מפני עשה, משום דאיכא למיפרך מה לנזיר שכן יאסורו
בשאלה.
ומשום כך חזרת בה הגמרא מכל הדרשות האמורות, ושבה
ללמוד מכלאים בציצית: אלא לעולם מקור דין עשה דוחה לא
תעשה אף לדעת חכמים הוא

מקשה הגמרא: תינה לתנא דבי רבי ישמעאל, שלשיתו מיותר
צמר ופשתים, ועל כן פנויה הפרשה לדרוש ממנה סמוכין
ולהתיר כלאים בציצית, ומכאן למדנו שבכל התורה עשה דוחה
לא תעשה. אבל לרפין החולקים על תנא דבי רבי ישמעאל ואינם
סוברים שבגדים האמורים סתם הם דווקא צמר ופשתים, מנא להו
– מנין להם שעשה דוחה לא תעשה, והרי לשיתם 'צמר ופשתים'
האמורים בפרשת כלאים נצרכים לגופם, ללמד שלא אסרה
התורה בלישה אלא בגד שעשוי מצמר ופשתים יחד. ונמצא
שפרשיות כלאים וציצית אינן מופנות לדרשת סמוכים, ואם כן
יתכן שכלאים אסורים גם בציצית.
משום קושיא זו מביאה הגמרא מקור אחר שעשה דוחה לא
תעשה: נפקא להו לחכמים שעשה דוחה לא תעשה מ'ראשו'
האמור בתגלחתו השניה של המצורע המיטהר מצרעתו. דתנא,
נאמר בפרשת מצורע (ויקרא יד ט) 'והיה ביום השביעי יגלח את כל
שער, את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו ואת כל שער יגלח וגו',
'ראשו' מה תלמוד לומר – למה הוצרכה התורה לפרט שהמצורע
צריך לגלח את ראשו, והרי כבר נאמר 'גלח את כל שער' ובכלל
זה גם ראשו. מביאה הברייתא: לפי שצריך (שם יט כז) 'לא תקפו
(את) פאת ראשכם', אסרה התורה על כל איש מישאל לגלח
את פאות ראשו, שומע אני שאף מצורע כן, ואף שמצווה לגלח את
כל שערותיו מכל מקום יאסור בגילוח ראשו, לכן תלמוד לומר
'ראשו', שמצורע חייב לגלח את כל ראשו. הרי שהעשה של
תגלחת מצורע דוחה לא תעשה של 'לא תקיפו פאת ראשכם',
ומכאן אנו למדים לכל התורה שעשה דוחה לא תעשה. ולכן
היתה התורה צריכה לומר באחות אשה 'עליה', כדי ללמד ששם
לא ידחה תעשה את הלא תעשה.
מפרשת הגמרא את דברי הברייתא: וקא כפר האי תנא של
הברייתא, שאף הקפת הפאות יחד עם הקפת כל הראש, אף זו שמה
הקפה האסורה בלאו של 'לא תקיפו'. ואין אומרים שאיסור 'לא
תקיפו' הוא רק באופן שמגלח את פאותיו בלבד ומשייר את שער
ראשו, ולא כשמגלח את כל שערות ראשו. ומאחר שלדעת תנא
זה אף הקפת כל הראש בכלל הקפה, לכן הוצרך הכתוב לשיטתו
ללמדנו שיהיה המצורע מותר לגלח את כל שערות ראשו. אבל
למאן דאמר 'הקפת כל הראש לאו שמה הקפה', בין כך אין
המצורע עובר על איסור הקפה, שהרי הוא מגלח את כל שער
ראשו כאחד ואינו משייר את שער הראש.
הגמרא מקשה על הלימוד מהקפת ראש המצורע שעשה דוחה
לא תעשה: איכא למיפרך על לימוד זה, מה ללאו דאיסור הקפה
שכן הוא לאו שאין שוה בכל – שאין איסור זה נוהג בכל ישראל,
שהרי הנשים אינן אסורות בו, ועל כן לא תעשה זה קל יותר וניתן
להדחות מפני עשה. אבל איסור אחות אשה ששוה בכל, שהרי
כשם שהאיש מוזהר שלא לבוא על אחות אשתו, כך היא מוזהרת
שלא יבוא עליה בעל אחותה, ומנין שאף לאו זה נדחה מפני עשה,
עד שהוצרך 'עליה' ללמדנו שאין לאו זה נדחה מפני עשה דיבום.
הגמרא מביאה מקור אחר לדין עשה דוחה לא תעשה: אלא אתאי
[נלמד] דין עשה דוחה לא תעשה מ'זקנו' האמור בתגלחתו
השניה של המצורע המיטהר מצרעתו. דתנא, 'זקנו' שנאמר
בכתוב האמור מה תלמוד לומר, הרי כבר נאמר 'גלח את כל
שער' ובכלל זה גם זקנו. אלא לפי שצריך בכהנים (שם כח) 'וצפת
זקנם לא יגלח', שומע אני אף בהן מצורע כן, ואף שמצווה לגלח
את כל שערותיו, אם כהן הוא אסור לו לגלח את זקנו, לכן תלמוד
לומר 'זקנו', שאף כהן מצורע מגלח את כל שער וזקנו. וכן
ומכאן למדנו לכל התורה שלא תעשה נדחה מפני עשה. ואף שגם
איסור התגלחת אינו שוה בכל וכמו איסור הקפת הראש, שהרי
הנשים אינן מצוות באיסור השחתת זקן. ואולם אם אינו ענין ללמד
שלאו שאין שוה בכל נדחה מפני עשה, שהרי כבר למדנו זאת
מ'ראשו' כמבואר לעיל, תנהו ענין ללמוד שגם לאו השוה בכל
נדחה מפני עשה.
הגמרא מקשה על הלימוד מ'זקנו': והרי איכא למיפרך 'זקנו'

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצט רש"י

1 תינה לתנא דבי רבי ישמעאל — דאיתור ליה "צמר ופשתיים", אלא לרבנן, דלית להו
2 כל בגדים צמר ופשתיים, ודא "צמר ופשתיים" לא מיתור, מנא להו דאתי עשה ודוחה לא
3 תעשה? ראשו מה תלמוד לומר — במצורע כתיב: "יגלח את כל שער", הרי ראשו בכלל,
4 למה לי דכתיב ראשו? וקסבר האי תנא — דאיצטרך ליה "ראשו" לדחות לאו ד"לא
5 תקיף", דהקפת כל הראש שמה הקפה, ולא
6 אמרין "פאת" כחב רחמנא. הלכך, אי לא דרבי
7 קרא דהוה אמינא לא ליקוף, אלמא אשמעינן
8 קרא דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומחבא נפקא,
9 הלכך איצטרך "עליה" למיסר ערה לייבוס,
10 דלא תימא אתי עשה דייבוס ודחי לאו דאחות
11 אשה, שאין שוה בכל — דנשים אינן בלאו
12 דהקפה, בפרק קמא קדירושין (להב). תאמר
13 בלאו דאחות אשה, שכשם שהוא מזהיר עליה
14 כך היא מזהרת עליו, דכתיב: "הנפשות
15 העושות" (ויקרא יח) — שניהם במשמע. ופאת
16 וקנס — בכהנים כתיב. תלמוד לומר וקנס —
17 לרבות זקן כהן מצורע, דאתי עשה ודחי לא
18 תעשה. (ואף על גב דהאי נמי לאו שאין שוה
19 בכל — ילפינן מיניה דכל לא תעשה נמי דחי,
20 דאם אינו ענין ללאו שאין שוה בכל דאתי עשה
21 ודחי ליה, דהא נפקא לן מ"ראשו", תנחו ענין
22 כו). ואבתי איצטרך — לגופיה, לאשמועינן
23 דלאו דפאת וקנס כהנים מזהיר, דלא נפקא לן
24 מ"ראשו", ואף על גב דאין שוה בכל הוה
25 דסלקא דעתך אמינא: שאני לאוי דכהנים
26 דחמירי, שריבא בהן הכתוב מצות רבות, אבתי
27 לאו השהו בכל מנלן דדחי? ראשו מה תלמוד
28 לומר — ב"ראשו" דמצורע נמי קאי. תלמוד
29 לומר דאיתור — אלמא אתי עשה ודחי לא
30 תעשה. ואף על גב דלאו שאני שוה בכל הוה,
31 אם אינו ענין ללאו שאין שוה בכל, דהא נפקא
32 לן מ"וקנס" דאידיך תנא — תנחו ענין ללאו השהו
33 בכל. מניין — בנזיר עשה ולא תעשה איכא:
34 "תער לא יעבור על ראשו", "קדשו יהיה גול
35 פרע". שכן ישנו בשאלה — לשאול לחכם ויתיר לו, הלכך אתי עשה ודחי ליה.

מקרא

1 תינה לתנא דבי רבי ישמעאל, לרבנן מנא להו?
2 נפקא להו מ"ראשו". דתניא: "ראשו" מה תלמוד
3 לומר? לפי ששנאמר: "לא תקיפו את פאת ראשכם"
4 שומע אני אף מצורע בן, תלמוד לומר "ראשו",
5 וקא סבר האי תנא: הקפת כל הראש שמה הקפה.
6 איכא למיפרך: מה ללאו דהקפה — שכן לאו שאין
7 שוה בכל! אלא, אתאי מ"וקנס", דתניא: "וקנס" מה
8 תלמוד לומר? לפי ששנאמר: "ופאת וקנס לא יגלחו"
9 שומע אני אף כהן מצורע בן — תלמוד לומר "וקנס".
10 ואם אינו ענין ללאו שאין שוה בכל — תנחו ענין
11 ללאו השוה בכל ואפתי איצטרך, סלקא דעתך
12 אמינא: שאני כהנים, הואיל ורובה בהן הקתוב מצות
13 יתירות, אפילו לאו שאין שוה בכל לא דחי, קא
14 משמע לן דדחי? אלא: אתאי מ"ראשו" דהך תנא,
15 דתניא: "ראשו" מה תלמוד לומר? לפי ששנאמר:
16 "תער לא יעבור על ראשו" שומע אני אף מצורע
17 ונזיר בן, תלמוד לומר "ראשו" — איכא למיפרך: מה
18 לנזיר מצורע — שכן ישנו בשאלה. דאי לא תימא
19 הכי, הא דקיימא לן דאין עשה ודוחה לא תעשה
20 ועשה — ליגמור מניין? אלא, מניין מאי טעמא לא
21 גמרינן, דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה — הכי
22 נמי איכא למיפרך שכן ישנו בשאלה. אלא לעולם
מקרא

פירכא גמורה היא, דאם לא כן — נילף מחזק דלידחי לא תעשה ועשה! ויש לומר: דסוגיא דנזיר סברה דאפילו לא כתיב "ראשו" הוה מוקמינן "וקנס" בבחן, "דוקנס" משמע בין כהן בין ישראל.

1 של פשתים נמי פטור הצמר על מנו, דמגו דלכן של צמר פטור בפשתים, לכן של פשתים נמי
2 פטור בצמר. ודוקא במקום תכלת, אבל במקום שאין תכלת — אסור, כיון דלא כשר במינו. דהא
3 במנחות (מא.) אסר סדן בצציית משום קלא אילן, ופריך: ולא יהא אלא לבן? ומשני: משום
4 דאפשר במינן, כדריש לקיש.
5 לרבנן מנא להו — דהוה מצי למימר דלא סברי
6 כרבי יודנה, ולא בעי שיהא מוכח או
7 מופנה, אלא ניתא ליה לשנוי אפילו אי סברי כרבי
8 יודנה, ואם תאמר: ומאן ניהו דפליגי עליה דתנא
9 דבי רבי ישמעאל — רבי שמעון בן אלעזר, והא רבי
10 שמעון בן אלעזר ואידך תנא דבי רבי ישמעאל
11 דבפרק "במה מולדין" (שבת כו.א.) מודו דבלא
12 ריבוי הוה סתם בגדים צמר ופשתיים! ואומר רבינו
13 יצחק: דהיינו הדיין ברייתא דפרק "התכלת" (מנחות
14 לט.ב.) דאמר רב נתנן דתם: השיראין פטורה מן
15 הציצית. אייתביה רבא לרב נתנן: השיראין תכלת
16 והסריקין כולן חייבין בצצייתו ומשני: מדרבנן, אבל
17 דפריך דתם לרב נתנן לטעמא דמחייב —
18 מדאורייתא, וסבר לה כי הדיין ברייתא. ולית ליה
19 שנייאי דרב נתנן דמשני דתם מדרבנן.
20 מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל — בפרק
21 "שני נזירין" (נזיר נח.א.) מפרש דהאי תנא
22 דמוקי "ראשו" לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא
23 שמה הקפה. ולחכי לא מצי לאוקמי כשאני נזיר.
24 ודך תנא דמוקי "ראשו" ללאו גרידא סבר דשמה
25 הקפה. ואיבעית אימא: דלכולי עלמא שמה הקפה,
26 ותנא מוקי לה לנזיר דהוה לא תעשה ועשה — משום
27 דללאו גרידא לא איצטרך לאשמועינן דדחי,
28 דמ"גדילים" נפקא. והאי תנא דמוקי לה לראשו
29 גרידא סבר דמגדילים לא ילפינן, משום דאיצטרך
30 לכרובא לאשמועינן דצמר ופשתיים פטורים בשאר
31 מינים, ולא לדחות לאו דכלאין קאתי, ומ"ראשו"
32 מסייע להאי תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא.
33 וקשה: היכי יליף מ"ראשו"? דאיכא למיפרך
34 כדפריכין דכא: שכן לאו שאין שוה בכל. ועל כרחך
35 פירכא גמורה היא, דאם לא כן — נילף מחזק דלידחי לא תעשה ועשה! ויש לומר: דסוגיא דנזיר סברה דאפילו לא כתיב "ראשו" הוה מוקמינן "וקנס" בבחן, "דוקנס" משמע בין כהן בין ישראל.

1 אף על גב ד"ראשו" לא משמע בין נזיר ובין שאינו נזיר — משום דקרא איירי בסתם בני אדם,
2 ודחי לאו דהאי תנא דמוקי "ראשו" לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא שמה הקפה. ולחכי לא מצי לאוקמי כשאני נזיר.
3 ודך תנא דמוקי "ראשו" ללאו גרידא סבר דשמה הקפה. ואיבעית אימא: דלכולי עלמא שמה הקפה,
4 ותנא מוקי לה לנזיר דהוה לא תעשה ועשה — משום דללאו גרידא לא איצטרך לאשמועינן דדחי,
5 דמ"גדילים" נפקא. והאי תנא דמוקי לה לראשו גרידא סבר דמגדילים לא ילפינן, משום דאיצטרך
6 לכרובא לאשמועינן דצמר ופשתיים פטורים בשאר מינים, ולא לדחות לאו דכלאין קאתי, ומ"ראשו"
7 מסייע להאי תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא. וקשה: היכי יליף מ"ראשו"? דאיכא למיפרך
8 כדפריכין דכא: שכן לאו שאין שוה בכל. ועל כרחך פירכא גמורה היא, דאם לא כן — נילף מחזק דלידחי לא תעשה ועשה! ויש לומר: דסוגיא דנזיר סברה דאפילו לא כתיב "ראשו" הוה מוקמינן "וקנס" בבחן, "דוקנס" משמע בין כהן בין ישראל.

גדילים ארבעה — במנחות (מב,א) אמר דבעי תמניא חוטי. ותימה: מנלן שכופל כל אחד ואחד לשנים; שמה יקשור כל אחד בראשו בטליתו ואי הוה מפרשין עשה גדיל ופתולו מתוכו, היינו: שעושה אותו כעין פתילה, וכופלין באמצע — הנה ניהא. אבל בקונטרס פירש: פתולו מתוכו — היינו שני שלשי ענף, שלא יעשה הכל גדילים.

ואבתי מיבעי ליה לתוכף תכיפה אחת דאין חיבור — בלאו הכי מיבעי ליה, דאי לאו "יחדו" הוה אמינא דאסור לבלוש צמר ופשתים, אף על פי שאין מחוברים כלל זה עם זה. **עד** שיהא שוע טווי ונו — אין לפרש כמו שפירש ריבון, דהנה ר' נתן: שוע וטווי יחד צמר ופשתים — אם כן כלאים בציצית היכי משכחת לה? שהרי צריך שיהיו שני חוטין של תכלת צמר לבדו בלא פשתן! אלא שוע — כל אחד לבדו. ונו נמי, אמר רבינו תם: דאין לפרש דהיינו אריג, כדפירש בקונטרס, דמאי שנא שוע וטווי דהוי כל אחד לבדו, ונו קאי אצמר ופשתים יחד? ועוד, דבבבא ר' יוחנן: שוע (א,א) גבי האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא בר — ופריך: ואימא או שוע או טווי או נז? ולפירש הקונטרס — בלא נז אי אפשר שיהא כלאים. ואין לומר דהכי פריך: ואימא או שוע ונו או טווי ונו או נז לחודיה — דאם כן, דבנז לחודיה סגי, שוע וטווי דכתב רחמנא למא לי? אלא נראה לרבינו תם: דהנה היינו שוור, ונו נמי כל אחד לבדו. ועל שעטנו של צמר לבד ושל פשתים לבד הוהיר הכותב, שלא יעשה מהם בגד ביחד, ומי"יחדו" נפקא. ודבר רבי יצחק הלכן הקשה לו מהא דתנן במסכת כלאים (פרק ט משנה ח): אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג, שנאמר שעטנו שוע וטווי ונו. אלאמא דנו היינו ארוג! ואומר רבינו תם: דעל כדרך לאו למדרש כל שעטנו קאתי, מדלא קאמר אלא על שוע וטווי וארוג, ולא מייתי שעטנו, אלא משום טווי ונו לחודיה, אבל אריג — מי"יחדו" נפקא.

בולה משעטנו נפקא — מדכתיב "שעטנו", ולא כתיב כלאים, שמענין שוע וטווי ונו. ומדלא כתיב שוע וטווי ונו בהדיא שמענין דלאפנויי קאתי, למדרש סמוכין. ואם תאמרו: ודלמא לכדראבא לחוד קאתי, למדרש סמוכין דצמר ופשתים פוטרם אף שלא במינן, ומנלן דאתא למישרי כלאים? ויש לומר דהכי משמע: דלא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו, גדילים תעשה לך מהם, והכי איתא בפרק "שני גזירים" (נויר נה,א). ואם תאמרו: והכי ליפנין בעלמא מהכא: שאני כלאים דהותרו מכללו אצל בגדי כהונה? ואומר רבינו יצחק דחתם נמי משום דאתי עשה דבגדי כהונה דהוי לאו דכלאים, ואין זה הותר מכללו, ומיהו, אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוה מצי למילף בעלמא, משום דמצינו בכך, ובענין אחר אי אפשר לקיים מצותו. כמו שפירשתי לעיל דלא ליפנין מאשת אח, ועוד, דצורך עבודה שאני. ואם תאמרו: אירילינן מכלאים בציצית דדחי, נילף משריפת קדשים דלא דחי, כדרשין פרק "כיצד צליק" (פסחים פב,ב) דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב מ"הותר מנעו עד בקר" (שמות יב) בא הכותב ליתן בקר שני לשריפתו ויש לומר: דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך, ויכול לשרופו אחר יום טוב. ומכל מקום, אי לאו דבקר שני — לא הייתי מחלק, ודוח אמינא דדחי. ומיהו קשה: לקמן (ה,ב) גבי שריפת בת כהן קאמר: או אינו אלא בשבת, דדוח גומרין מכלאים בציצית דלדחי, אי לאו "לא תבעיר", אפילו שבת כבכור בשבת, דמה לי חומר רבה ומה לי חומר א? אמורא: דכתיב באב ואם ובמקשה, ונשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה, ולא נילף מעשה שריפת קדשים? ויש לומר: דהתם נמי אי אפשר לדחוקי, שיש לה לידון מיד ולשרוף, שלא יעזו הדיון ושלל ישתכחו הדברים. ואם תאמרו: ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית? נילף משריפת קדשים, מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי, משום דיכול להמתין — מכלל דבעלמא דחי! ואומר רבינו יצחק: דחתם איצטריך קרא, שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי. ולמאן דאמר נדרים ונדרות אין קריבין ביום טוב לא איצטריך הכא קרא, אלא אליבא דמאן דאמר קריבין. **ומבולחו** נמי שכן ישנן לפי הדיבור — ואם תאמרו: ונילף משאר קריבות דדחי שבת, כדרשין בפרק "כיצד צליק" (פסחים עא,א) מ"בבוערו", ואפילו עומר ושותי הלחם, כדרשין ר' תלמי ור' אבהו רבינו יצחק: דחשיבי התם כולוהו תירי, כיון דהוי בכל שנה, ואיכא למיפרי על מילה ושאר קריבות שכן תירי. ובתלמוד לא חש לדקדק כל כך, דהכי נמי לא מסיק מידי למאן דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיה הוה. **בולבם** חייבין בבבודי — מ"אני ה" דסיפא דקרא קרדיש. ואם תאמרו: ומנלן דקאי טפי אשבתות מבכור אב ואם? וכן בסמוך גבי מקדש? ויש לומר: דכבוד הקדש ברך הוא הוי טפי משמירת שבת מבכור מצות, דמעיד על המקום שברא העולם. כדאמר ג' ערובין (טס,א) ובחולין (ה,ה) דמחלל שבת כבכור מפרש בר אשתי, ועוד, "אני ה" משמע דקאי "אמורא" דכתיב באב ואם ובמקשה, כלומר: מורא למעלה ממוראם, כדאמר קדשים? ויש לומר: דהתם נמי אי אפשר לדחוקי, יכול כמנוי — תלמוד לומר "כי קדש אני" — קדושתו למעלה מקדושתם. ואם תאמרו: ולמה לי קרא בבכור אב ואם דלא דחי שבת, דבלאו קרא נמי לא דחי, שהוא ואביו מוחרזין על השבת, כדאמר בפרק קמא דקידושין (לא,א) גבי: אביו אומר השקני ואמור אמרה השקני — הנה כיבוד אמר ועשה כבוד אביו, שאתה ואמך חייבין בבכור אביו, וכן: אביו אומר השקני ומצוה לעשות — הנה כבוד אביו ועשה מצוה, שאתה ואביו חייבין לעשות מצוה? ויש לומר: דמהכא ליפנין התם.

מעמא

מקרא קמא — דכלאים בציצית. ודקאמרת לרבנן דלא אייתר להו "צמר ופשתים" מנא להו דכלאים בציצית שרי, דליתי עשה ודחי לא תעשה. **אם כן** — דלאו לאפנויי, לכתוב בציצית בר. **לשעורא אתא** — למנן חוטי. **גדיל שנים** — אי אפשר לעשות גדיל בפחות משני חוטי. **גדילין ארבע** — חוטי, דמיעוט גדילין שנים, וכתוב (בבבא טו): "נתנו על בציצית הכנף פתיל", אמרה תורה עשה מהנך ארבע חוטין גדיל אחד, דהוה להו שמונה חוטין כשתחבן בכנף הבגד. ופתולו מתוכו — שיהיו תלויין פתילין, שלא יעשה כולו גדיל, אלא קצת גדיל וקצת ענף. **תכיפה** — "פיוניט", שתוחב תהיבה אתה במחש דחבר כלאים בגד צמר ובגד פשתים יחד — אינו חיבור בפחות משתי תכיפות. להכי כתיב "יחדיו", עד שיחברם יחד יפה. שוע וטווי ונו — מן התורה אינו חייב עד שיהיה הצמר והפשתן מתוקן יחד היטב במסרק. שוע — לשון "חלק", שמתרגמין שעיע (בראשית כז). נז — ארוג. כולה משעטנו נפקא — דאי לאפנויי לחוד — נכתוב לא תלבש כלאים צמר ופשתים, ומדאפיק רחמנא בלשון שעטנו — דרדש ביה נמי הא. **ממילה** — שדוחה עשה שלה לא תעשה דשבת, שיש בה כרת. שלש עשרה בירות — אמורים בפרשת מילה. **מפסח** — שדוחה שחיטתו את השבת. **שכן צורך גבוה** — למהות, תאמר בעשה דייבום דליכא כל דהני. מילה ותמיד שכן ישנן לפני החיבור — לפני מתן תורה. **ואליבא דמ"ד** — במסכת חגיגה (ו,א). עולה שהקריבו ישראל במדבר — דכתיב (שמות כד): "ויעלו עולות", עולת תמיד הוה. **סלקא דעתך אמינא** — אי לא כתיב "עליה" לדרשא, תיתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת מכיבוד אב ואם. **כולבם** — אתה ואביו ואמך חייבין בבכודי. מ"אני ה" דריש ליה. שחוט לי — דהוי אב מלאכה שחייבין עליה כרת.

לאו

"שחוט לי" **ב"ש"ל לי"**, ו**מַעְמָא** - דכתיב רחמנא "את שבתותי תשמורו" **הא לאו הכי** - דחי! **לאו**

ולמא לכדראבא לחוד קאתי, למדרש סמוכין דצמר ופשתים פוטרם אף שלא במינן, ומנלן דאתא למישרי כלאים? ויש לומר דהכי משמע: דלא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדו, גדילים תעשה לך מהם, והכי איתא בפרק "שני גזירים" (נויר נה,א). ואם תאמרו: והכי ליפנין בעלמא מהכא: שאני כלאים דהותרו מכללו אצל בגדי כהונה? ואומר רבינו יצחק דחתם נמי משום דאתי עשה דבגדי כהונה דהוי לאו דכלאים, ואין זה הותר מכללו, ומיהו, אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוה מצי למילף בעלמא, משום דמצינו בכך, ובענין אחר אי אפשר לקיים מצותו. כמו שפירשתי לעיל דלא ליפנין מאשת אח, ועוד, דצורך עבודה שאני. ואם תאמרו: אירילינן מכלאים בציצית דדחי, נילף משריפת קדשים דלא דחי, כדרשין פרק "כיצד צליק" (פסחים פב,ב) דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב מ"הותר מנעו עד בקר" (שמות יב) בא הכותב ליתן בקר שני לשריפתו ויש לומר: דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך, ויכול לשרופו אחר יום טוב. ומכל מקום, אי לאו דבקר שני — לא הייתי מחלק, ודוח אמינא דדחי. ומיהו קשה: לקמן (ה,ב) גבי שריפת בת כהן קאמר: או אינו אלא בשבת, דדוח גומרין מכלאים בציצית דלדחי, אי לאו "לא תבעיר", אפילו שבת כבכור בשבת, דמה לי חומר רבה ומה לי חומר א? אמורא: דכתיב באב ואם ובמקשה, ונשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה, ולא נילף מעשה שריפת קדשים? ויש לומר: דהתם נמי אי אפשר לדחוקי, שיש לה לידון מיד ולשרוף, שלא יעזו הדיון ושלל ישתכחו הדברים. ואם תאמרו: ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית? נילף משריפת קדשים, מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי, משום דיכול להמתין — מכלל דבעלמא דחי! ואומר רבינו יצחק: דחתם איצטריך קרא, שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי. ולמאן דאמר נדרים ונדרות אין קריבין ביום טוב לא איצטריך הכא קרא, אלא אליבא דמאן דאמר קריבין. **ומבולחו** נמי שכן ישנן לפי הדיבור — ואם תאמרו: ונילף משאר קריבות דדחי שבת, כדרשין בפרק "כיצד צליק" (פסחים עא,א) מ"בבוערו", ואפילו עומר ושותי הלחם, כדרשין ר' תלמי ור' אבהו רבינו יצחק: דחשיבי התם כולוהו תירי, כיון דהוי בכל שנה, ואיכא למיפרי על מילה ושאר קריבות שכן תירי. ובתלמוד לא חש לדקדק כל כך, דהכי נמי לא מסיק מידי למאן דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיה הוה. **בולבם** חייבין בבבודי — מ"אני ה" דסיפא דקרא קרדיש. ואם תאמרו: ומנלן דקאי טפי אשבתות מבכור אב ואם? וכן בסמוך גבי מקדש? ויש לומר: דכבוד הקדש ברך הוא הוי טפי משמירת שבת מבכור מצות, דמעיד על המקום שברא העולם. כדאמר ג' ערובין (טס,א) ובחולין (ה,ה) דמחלל שבת כבכור מפרש בר אשתי, ועוד, "אני ה" משמע דקאי "אמורא" דכתיב באב ואם ובמקשה, כלומר: מורא למעלה ממוראם, כדאמר קדשים? ויש לומר: דהתם נמי אי אפשר לדחוקי, יכול כמנוי — תלמוד לומר "כי קדש אני" — קדושתו למעלה מקדושתם. ואם תאמרו: ולמה לי קרא בבכור אב ואם דלא דחי שבת, דבלאו קרא נמי לא דחי, שהוא ואביו מוחרזין על השבת, כדאמר בפרק קמא דקידושין (לא,א) גבי: אביו אומר השקני ואמור אמרה השקני — הנה כיבוד אמר ועשה כבוד אביו, שאתה ואמך חייבין בבכור אביו, וכן: אביו אומר השקני ומצוה לעשות — הנה כבוד אביו ועשה מצוה, שאתה ואביו חייבין לעשות מצוה? ויש לומר: דמהכא ליפנין התם.

דכתב רחמנא "את שבתותי תשמורו", הא לאו הכי דחי — פירוש: דמהכא ליפנין דבעלמא דחי, דלא איצטריך הכא למכתב דלא דחי, דמהכא תיתי? דמפסח ומילה ותמיד לא אתי, דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה. ועוד, דאדרבה: נילף ממקדש והבערת בת כהן דלא דחי. והא דתני יכל יאה כיבוד אב ואם דוחה שבת, דמשמע דאי לאו קרא הוה אמינא דדחי — לאו דוקא, אלא כלומר: אפילו אם תמצא לומר דדחי, הא כתיב "אני ה" כדפירש לעיל גבי שומע אני. ואם תאמרו: היכי מוכח מהכא דבעלמא דחי, ואיצטריך "עליה" למיט, דהשתא קרא דהכא לא איצטריך לגופיה אלא לאשמענין דבעלמא דחי, נימא "עליה" להיתירא: והשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה, ולא נילף מעשה דייבום ויש לומר: דאפילו נימא "עליה" להיתירא — לא איצטריך קרא דהכא, דלא מצונו למילף מעשה דייבום, דמה לכבוד אב ואם — שכן הכשר מצוה. ועוד, דאדרבה: ממקדש והבערת בת כהן הוה ליפנין דלא דחי. ועוד: מייבום ליכא למילף, דבשבת איכא סקילה. אף על גב דבעריות נמי איכא בחמותו וכלתו שריפה וסקילה, כי נימא "עליה" להיתירא לא נימא אלא באחות אשה ודכוותה, דליכא סקילה ושריפה, דלא דוקדש להיתירא אלא לאיסורא. וכן סבר רבא לפירוש רבינו יצחק (יבמות ח). ואם תאמרו: אבתי, הא איצטריך לגופיה, דסלקא דעתך אמינא דהואיל דוקדש כבודו לכבוד המקום לידחי

יבמות דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קפא

וכי תיקא ו- ואם תאמר וילף ו- נלמדו שעשה דוחה לא תעשה
 שיש בו כרת מילה בזמנה שהיא דוחה את השבת, ואפילו
 שהוצאת דם בשבת היא מלאכה שיש בה כרת, הרי יש לפרוך
 לימוד זה, שהרי מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה פירות,
 ונחשבת כאילו יש בה כמה מצוות עשה, ועל כן היא דוחה אפילו
 לא תעשה שיש בו כרת, אבל שאר עשין שבתורה, כגון עשה של
 יבום, מנין לנו שידחה אף לא תעשה שיש בו כרת.
 ואם תאמר שיש ללמוד שכל עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת
 מקרבן פסח ששחיתו דוחה את השבת, הלא יש לפרוך, מה
 לפסח שכן הנמנע מעשייתו ענוש פרה, ומשום חומרתו דוחה הוא
 אף לא תעשה שיש בו כרת, ואין ללמוד ממנו על שאר עשין.
 שמא תאמר ללמוד מקרבן התמיד ששחיתו דוחה את השבת,
 הלא אף לימוד זה יש לפרוך, מה לקרבן תמיד שכן הוא תריה,
 שהרי בכל יום מקריבים אותו בבוקר ובין הערבים, ואין ללמוד
 ממנו על שאר עשין.
 מתרצת הגמרא: אכן מקרא – ממצוה אחת בלבד מן האמורות
 לעיל לא אתיא – אי אפשר ללמוד מעשה דוחה לא תעשה שיש
 בו כרת, אבל מכל מקום תיתי ו- נלמדו שכל עשה דוחה לא תעשה
 שיש בו כרת מתרתי – משתים מהמצוות האמורות לעיל יחד. ועל
 לימוד זה אי אפשר לפרוך כפי שהקשתה הגמרא, כי מאחר שלכל
 אחת מהן פירכא נפרדת, יש ללמוד מהצד השווה שבהם לכל
 התורה.
 דוחה הגמרא: מהי תיתי – מאיזה שתי מצוות נלמד לכל התורה,
 אם תאמר ללמוד זאת מילה ופסח שדוחים את השבת, הרי יש
 לפרוך פירכא הווה בשניהם, מה לנמנע מעשיית קרבן פסח או
 לנמנע ממצוה מילה שכן ענוש פרה, ועל כן עשייתם דוחה לא
 תעשה שיש בו כרת, אך שאר עשין אינם דוחים לא תעשה שיש
 בו כרת.
 וכן מפרש ותמיד שדוחים את השבת אי אפשר ללמוד לשאר
 עשין, שהרי יש לפרוך מה לפסח ותמיד שכן הם צורך גבוה
 וקרבים על גבי המזבח, מה שאין כן בשאר עשין שאינם צורך
 גבוה.
 ואף מילה ותמיד אין ללמוד על שאר עשין שידחו לא תעשה
 שיש בו כרת, שכן מה למילה ותמיד שישנו לפני הדבור בהר סיני
 במתן תורה, שהרי על המילה כבר נצטוו אברהם ויזעו אחריה.
 וכן את קרבן התמיד הקריבו לפני מתן תורה, ואליבא דמאן דאמר
 עולה שהקריבו ישראל במדבר קודם מתן תורה, עולה תמיד הוה
 ו- היתה, ועל כן הם דוחים לא תעשה שיש בו כרת, אך בעשה
 בעלמא כגון יבום שניתן בסיני, אין לומר שידחה לא תעשה שיש
 בו כרת.
 ואם נבוא ללמוד מכללה – ממילה פסח ותמיד לשאר עשין, נמי
 נפרוך, שכן ישנן לפני הדבור, שהרי הפסח קרב במצרים קודם מתן
 תורה. אם כן אין מקור שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ושוב
 יקשה למה הוצרכה התורה למעט מ'עליה' שלא ידחה יבום לא
 תעשה שיש בו כרת.
 מתרצת הגמרא: אלא איצטרך עליה משום דסלקא דעתך אמינא
 שעשה ידחה לא תעשה שיש בו כרת, משום דתיתי ללמוד לדין
 זה מקרבן אב ואם. דתנא, יבול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת,
 תלמוד לומר (ויקרא ט א) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו
 אני ה'. שאמר הכתוב אני ה', כדי ללמדנו שכולם – אתה אביך
 ואמך תיזקן כבודי. מאי לאו – האם אין מדובר באופן דאמר ליה
 האב לבנו שחוט לי או בשל לי בשבת, שהעושה מלאכות אלו חייב
 כרת. ומכל מקום מצינו שאין צריך הבן לשמוע לו, הוא רק משום
 דכתב דתנא את שבתתי תשמרו אני ה', הא לאו הכי – לולי כתוב
 זה, היה דחי עשה של כיבוד האב איסור מלאכה שהוא בכרת.
 ומכאן ראינו לשאר מצוות, שדוחות הן אף לאו שיש בו כרת.
 דוחה הגמרא: לא מדבר הכתוב מאיסור שבת שיש בו כרת,

מקרא קפא – מהכתוב הראשון שהובא בגמרא, מסמיכות פרשיות
 כלאים וציצית. ואין לדחות ולומר שצריך הכתוב לגופו ואינו
 מופנה לדרוש ממנו סמוכין, משום דאם כן לימא קרא ציצית
 תעשה לך, כלשון שהשתמשה בו התורה בעיקר פרשת ציצית
 שבפרשת שלח לך, לשון ג'ללים' למה לי, אלא שמע מינה שלשון
 זו נכתבה כדי לאפנויי ו- ליתרן את הפרשה, שנדרשנה בסמיכות
 לפרשת כלאים כדי להחיר כלאים בציצית, ומכאן למדנו לכל
 התורה שעשה דוחה לא תעשה.
 מקשה הגמרא: והי הא' שינוי הלשון ששינתה התורה וכתבה
 ג'דילים' ולא 'ציצית', לשיעורא – למנין חוטי הציצית הוא דאמא,
 וללמוד שיש לתת בכל כנף ארבעה חוטים שכשהם נכפלים הרי
 הם שמונה. שכן מ'דיל' שהוא לשון כריכה משמע שנים – שני
 חוטים כרוכים יחד, וממה שנאמר ג'דילים' כלשון רבים, משמע
 שצריך להטיל בכל כנף מהבגד שני זוגות של חוטים, שהם ארבעה
 חוטים הכרוכים וקשורים זה עם זה. וציונה התורה, עשה
 מארבעת החוטים ג'דיל – חוטים כרוכים יחד, ופ'תלהו מתוכו –
 ומתוך הגדיל יצאו פתילים וחוטים פרודים, שלא יעשה את
 החוטים לכל אורכם גדיל בריכה, אלא בחלקם הסמוך לבגד
 יעשה גדיל, ולמטה ממנו יהיו פרודים כענפים. ומאחר שהוצרכה
 התורה לשנות ולכתוב לשון 'גדילים' כדי ללמדנו את מנין
 החוטים, אין ראייה שפרשה זו מופנית כדי לדורשה בסמוכים.
 מתרצת הגמרא: אם נכתבה פרשה זו לגופה, אם כן לימא קרא רק
 לא תלבש שעמנו צמר ופשתים, תוספת הלשון 'ידיו' למה לי. אלא
 בהכרח שמע מינה שלכך הוסיפה התורה תיבה זו, כדי לאפנויי
 לפרשה זו שנדרשנה בסמוכים.
 מקשה הגמרא: ואפתי אינו מיותר, שהרי מיבעי ליה ל'יחדו' כדי
 ללמד לתובך שתי תביעות, שהתופר במחט בשתי תפירות את
 הצמר והפשתים יחד כדי לחברם הרי זה חיבור, ועובר עליו משום
 כלאים. ואילו התוכף אותם בתביעה ו- בתפירה אחת בלבד אינו
 חיבור, ואינו עובר עליו משום כלאים, שכן מלשון 'יחדו' משמע
 שיהיו מחוברים יחד היטב. ואם כן שוב קשה, כיצד נלמד
 מסמיכות פרשיות כלאים וציצית דין עשה דוחה לא תעשה, והרי
 אינו מופנה.
 מתרצת הגמרא: אם נכתב 'יחדו' רק בכדי ללמדנו את הדין
 האמור, אם כן לתובך דתנא רק לא תלבש צמר ופשתים יחדו,
 ואילו תוספת תיבת 'שעמנו' למה לי. אלא שמע מינה שנכתבה
 תיבה זו לאפנויי לפרשת כלאים, כדי שנדרשנה בסמיכות לפרשת
 ציצית.
 מקשה הגמרא: ואפתי אינו מופנה, שהרי מיבעי ליה לתיבת
 'שעטנו' כדי ללמד שאין הבגד אסור משום כלאים עד שיהא
 הצמר והפשתים יחד שוע – סרוקים ומוחלקים במסרק היטב יחד,
 מווי – טוויים כאחד, ונוז – ארוגים כאחד, שכן 'שעטנו' הוא
 נוטריקון שוע טווי ונוז.
 מתרצת הגמרא: אלא בולא – הן דין שוע טווי ונוז והן ייתור פרשת
 כלאים לדרשת סמוכים, שני לימודים אלו מתיבת 'שעמנו' נפקא.
 כי אילו היתה כוונת התורה רק ללמדנו שיהיה שוע טווי ונוז,
 היתה התורה כותבת 'שוע טווי ונוז', ומאחר שכתבה התורה לשון
 'שעטנו', משמע שהוא כדי לעשותו מופנה. וכמו כן אילו היתה
 כוונת התורה רק לעשותו מופנה, היתה התורה כותבת 'לא תלבש
 כלאים צמר ופשתים יחדיו', ומאחר שכתבה התורה לשון 'שעטנו'
 למדנו גם שיהיה שוע טווי ונוז יחד.
 הגמרא חוזרת לקושיא הראשונה שהקשתה לעיל (א) אשכחן
 דאיתי עשה ודחי לא תעשה ג'דילא – אכן מצינו מקור לכך שמצוה
 עשה דוחה לא תעשה בלבד, אבל לא תעשה שיש בו פרה, כגון
 לאו של אחות אשה, היכא אשכחן דדחי – היכן מצינו שאף לאו
 כזה נדחה מפני עשה עד דאיצטרך עליה' האמור בפרשת אחות
 אשה למיסרה – לאוסרה על היבום.

אלא שלא יעבור על לאו דמחמר, והיינו אם צידוהו אביו להנהיג
עבורו בשבת ברמה העושה מלאכה. ומאחר שאין כרת על לאו
זה, על כן הוצרך הכתוב ללמדנו שלא יידחה איסור זה מפני עשה
של כיבוד אב. אבל בלאו שיש בו כרת אכן אין צורך במיעוט
האמור, שכן אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל התורה.
ואם כן חזרת הקושיא למקומה, למה צריך למעט מ'עליה' שאין
יבום דוחה איסור אחות אשה.

תמחה הגמרא על הדחייה האמורה: וכי יתכן שאף שאין בלאו של
ממחה כרת אפילו ה' לא דחי אותו העשה של כיבוד אב. הלא
אם כן יקשה, אלא הא דקיימא לן דאיתי עשה ודחי לא תעשה ממה
שהתירה התורה כלאים בציצית, הרי אדרבה ליגמר ויש ללמוד
מההא – ממצות כיבוד אב שאינה דוחה לאו דמחמר, דאף בכל
התורה לא לדחי עשה לא תעשה. אלא בהכרח שלא בא הכתוב
למעט אלא לאו שיש בו כרת.

מחזקת הגמרא את דבריה: וכי תימא שאין ללמוד מלאו דמחמר
שאינו נדחה מפני כיבוד אב לשאר לאוים משום דשאני לאוין
דשבת דחמירי, אבל שאר לאוים אכן נדחים מפני עשה, והרי אי
אפשר לומר כן, דהא תנא בעלמא קא – שהרי התנא למד
מאיסורי שבת גם לשאר איסורים שאינם נדחים מפני כיבוד אב
ואם, ולא קפריה על לימוד זה כפירכא האמורה 'שאני לאוי דשבת
דחמירי'. דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו הכהן היטב ותכנס לבית
הקברות כדי להשיב לי את אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק
בכבודי ואל תחזיר את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו ו-לאביו
ויעבור על הלאו שנאמר בכהנים (ויקרא כא א) 'לנפש לא יטמא
בעמיו', או על הלאו שנאמר באבידה (דברים כב א) 'לא תוכל
להתעלם, תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי
תשמרו אני ה' ללמד שפולקם חייבין בלבד, ואין איסור שבת
נדחה מפני כיבוד אב. ומכאן שאף איסור טומאת כהנים למתים
והתעלמות מאבידה אינם נדחים מפני עשה זה. הרי שאין לחלק
בין איסורי שבת לכל הלאוין שבתורה, ואם כן אי אפשר להעמיד
את הכתוב האמור בלאו של מחמר, שהרי לפי זה יש ללמוד ממנו
לכל הלאוין שבתורה שאינם נדחים מפני עשה. אלא בהכרח
הכתוב מדבר במלאכות שבת שיש בהן כרת, ואם כן יש להוכיח
ממנו ששאר עשין דוחים אף לא תעשה שיש בו כרת.

הגמרא דוחה תירוצן זה: אלא אף אם מדובר במלאכה שיש בה
כרת, עדיין יקשה מדוע צריך לאסור אחות אשה ביבום מ'עליה',
הלא גם בלא מיעוט זה אין ראייה להתירה ממה שהוצרך הכתוב
להשמיענו שכיבוד אב אינו דוחה איסור כרת של מלאכות שבת,
משום דאיכא למיפרך על ראייה זו, מה להנהיג – למלאכות שחיתה
ובישול בשבת שלולי המיעוט היה איסורין נדחה מפני כיבוד אב,
שכן דחיית הלאו היא הקשר המצוה של כיבוד אב והיא הכשר
קיומו של עשה זה, לפי שאי אפשר לקיימו מבלי לעבור על הלאו.
אבל ביבום שאין דחיית איסור אחות אשה הכשרו היחיד של
העשה, שהרי יכול היבם לחלוץ לה ולא לייבמה, אין לו לאיסור
להדחות מפני מצות יבום.

הגמרא מביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
כרת: אלא לולי 'עליה' מלקא דעתך אמינא דתיתי ו-שילמדו עשה
של יבום שהוא דוחה איסור כרת של אחות אשה מפני בית
המקדש. דתניא, יכול יהא בגין בית המקדש שהוא מצות עשה דוחה
שבת ויבנהו אפילו בשבת, תלמוד לומר, (ויקרא יט ה) 'את שבתתי
תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' ללמד שפולקם – אתם והמקדש
חייבין בלבד. מאי לאו ו-האם לא באה התורה לאסור את בנין

המקדש במלאכות בונה וסותר, שיש בהן חיוב כרת, ומכל מקום
מקמא שהן אסורות אינו אלא משום דכתב דחמנא את שבתתי
תשמרו וגו', הלא הכי היה דחי עשה של בנין בית המקדש את
לאו של שבת שיש בה כרת. ולפי זה מוכח מכאן ששאר עשין
דוחים אף לאו שיש בו כרת, ועל כן לולי 'עליה' אף אחות אשה
היתה מתייבמת.

דוחה הגמרא: לא בא הכתוב לאסור בנין בית המקדש בשבת
במלאכות שיש בהן כרת, אלא בא לאסור לאו דמחמר לצורך בנין
בית המקדש בשבת, שהוא לאו שאין בו כרת. אבל מלאכה שיש
בה כרת לא הוצרך הכתוב למעט, שכן לאו שיש בו כרת לעולם
אינו נדחה מפני עשה.

תמחה הגמרא על דחייה זו: וכי יתכן שאפילו הכי שאין בלאו זה
כרת לא דחי אותו העשה של בנין בית המקדש. והרי לפי זה יקשה,
אלא הא דקיימא לן דאיתי עשה ודחי לא תעשה, הרי יש לנו ליגמר
ו-ללמוד ממה שבת, מבנין בית המקדש שאינו דוחה לאו של מחמר
דאף בכל מקום לא דחי עשה את לא תעשה. וכי תימא שאין
ללמוד ממנו לשאר לאוין משום דשאני לאוי דשבת דחמירי, והא
תנא בעלמא קא – הרי מצונו לתנא שלמד שאר לאוים מאיסור
שבת, ולא קא פריה על לימוד זה 'שאני לאוי דשבת דחמירי'.
דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו שהוא כהן, היטב בבית הקברות
להשיב לי אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק בכבודי ואל תחזיר
את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו, תלמוד לומר 'איש אמו ואביו
תיראו וגו' ואת שבתתי תשמרו אני ה' בולקם חייבים בלבד, ואין
לעבור על הלאו של שבת בשביל כיבוד אב, והוא הדין לטומאת
מת והתעלמות מאבידה.

שוב מקשה הגמרא: הלא אין ללמוד ממה שהוצרך הכתוב לאסור
בנין בית המקדש בשבת שעשה של יבום דוחה אף לאו שיש בו
כרת, אלא יש לדחות ראייה זו משום דאיכא למיפרך, מה להנהיג
מלאכות שבת, שמן הראוי שידחו מפני מצות בנין המקדש, שכן
דחיית הלאו היא הקשר המצוה של בנין הבית ואי אפשר לקיימו
באופן אחר, ולכן הייתה התורה צריכה למעט ולומר שבנין בית
המקדש אינו דוחה שבת. אבל ביבום אין עבירת הלאו הכשרו
היחיד של העשה, שכן בידו לחלוץ.

מתרצת הגמרא: הלא מה שהקשר מצוה שיש במלאכת בנין בית
המקדש אינו דוחה שבת תיפוק לי מהתם – אפשר ללמוד ממצות
כיבוד אב שאינה דוחה מלאכת שבת אף שהיא הכשר מצוה. ואין
לומר שבא הכתוב 'ומקדשי תיראו' ללמדנו ששאר לאוין שיש
בהן כרת נדחים מפני עשה במקום שהדחייה היא הכשר המצוה,
שהרי גם דבר זה כבר נלמד ממה שהוצרך הכתוב לאסור מלאכות
שבת בכיבוד אב. אלא בהכרח ש'מקדשי תיראו' בא ללמדנו
שבכל התורה עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת אף במקום
שהדחייה אינה הכשר המצוה, ועל כן נצרך ה'עליה' ללמדנו
שאין יבום דוחה במקום אחות אשה.

דוחה הגמרא: לעולם אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל
התורה, ואין הכי נמי שלא בא כתוב זה ללמדנו דיני דחייה, ואם
כן את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו' למה לי, מיבעי ליה
לבדתניא, שיש להקיש מורא מקדש לשמירת שבת ולהשוותם
בכמה עניינים. שכן שנינו בברייתא, יכול ויתירא אדם ממקדש
לעשותו אלהות, תלמוד לומר 'את שבתתי תשמרו' (ואת) [ומקדשי
תיראו]. נאמרה שמירה בשבת, ונאמרה בסמוך לה מצות מורא
ממקדש, מה שמירה האמורה בשבת

103

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפג רש"י תוספות

לאו דמחמר — אחר בהמה, שהוא בלאו ד"לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמותך" (שמות
כ). ובהאי לאו ליכא כרת, דלא עבד מעשה בנפיה, ובמאן דאמר בפרק "מי שהחשיך"
(שבת קדא): המחמר אחר בהמותו בשבת פטור. ואפילו הכי לא דחי — בתמידה. וליגמר
מהבא — דלא דחי אפילו לאו גרידא. וכי תימא שאני לאוי דשבת דחמירי — דקימא
לן (עירובין טז, ב): מחלל שבת כעובד עבודה
וזה, ומשום הכי אפילו לאו גרידא לא דחי,
ומנייה לא גמרינן. והא תנא בעלמא קאי ולא
פריך — והא אשכחן תנא בעלמא דליף שאר
לאוי, כגון לאו ד"לא יטמא" דבהן, ולאו ד"לא
תוכל להתעלם", מלאו דשבת לחומרא, ולא
פריכין שאני לאוי דשבת דחמירי. אמר לי אבוי
— לכהן. הישנא — בבית הקברות להשיב
אבידה, או שדיתה עומדת בחוץ ואמר לו אל
תחזיר, יכול ישמע לו, תלמוד לומר: "איש אמו
ואביו". וילפינן לאו דטומאה ולאו דהשבת
אבדה מלאוי דשבת. אלא — לעולם דאמר ליה
שחוט לי, בשל לי, ואפילו הכי לא איצטרך
עליה, דאיכא למיפריך: מה להנך שחוט לי
בשל לי — שכן הכשר מצוה בחילול שבת,
בעקירת לאו תעשה הוא מקיים עשה דכיבור,
וזהו הכשר קיומו, ואי אפשר לקיימו בלא
עקירת לאו. הלכך, אי לא כתב "את שבתותי
תשמורו" — דזה אמינא לידחי. אבל ייבום —
לא זה בלבד הכשר קיום העשה, שהרי יכול
לחלוץ ולא יעקור לאו של ערוה, ולא איצטרך
עליה. מאי לאו בננה וסותר — איצטרך
למיטר, אף על גב דאב מלאכה הוא ואיכא
כרת, אי לא דאשמעינן דזה אמינא אתי עשה
ד"יעשו לי מקדש" ודחי לאו דשבת. והא תנא
בעלמא גמר — לאוי דטומאה והעלם אבדה
מלאוי דשבת, ולא פריך. תיפוק לי מהתם —
מ"איש אמו ואביו תיראו" דהכשר מצוה הוא,
ולא דחי. למה ליה למיהדר למכתב הכא "את
שבתותי תשמורו", אלא לאו דהילף מיניה
דאפילו בלא הכשר מצוה, אי לא כתיב קרא
בהדיא דלא דחי — אמרינן דדחי, אם כן
איצטרך "עליה". נאמר שמירה בשבת ומורא
במקדש — והקישן הכתוב בפסוק אחד.
לא

לידחי כדאמר בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לבא), דהוה אמינא אי לאו קרא — לידחי
ל"ת ועשה מהאי טעמא! ויש לומר: דעשה ולא תעשה דקיל הוה אמינא לידחי, אבל לא
תעשה שיש בו כרת — לא הוה אמינא דדחי. ולהכי לא תעשה ועשה לא תעשה למידק: הא
בעלמא דחי, כדדייק, אלא תעשה שיש בו כרת, דדוקא לא תעשה שיש בו כרת, דבלאו קרא
הוה אמינא דלא דחי — איכא למידק: הא בעלמא
דחי. ואם תאמר: וכיון דהשתא בעי למימר
דבעלמא דחי לא תעשה שיש בו כרת — כל שכן
דלידחי בעלמא לא תעשה ועשה! ואין לומר דאין
הכי נמי, דאם כן הוה ליה למיפריך אלא הא
דקימא לן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה —
נגמר מהבא דדחי, כדפרשית לעיל (הא), ויש
לומר: דהשתא דילפינן דבעלמא דוחה לא תעשה
שיש בו כרת — על כן גרע מלא תעשה ועשה,
דאי אפשר שידחה עשה לא תעשה ועשה, דמאי
אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. והא דהוה בעי
למימר בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לבא),
דעשה דכיבור לידחי לא תעשה ועשה — היינו
משום דעדין, דהוקש כבודם לכבוד המקום. ואם
תאמר: אי בעלמא דחי — אם כן קרא דכלאים
בציצית למה לי ויש לומר: דאיצטרך לדברא.
ולחנא דבי רבי ישמעאל נמי איצטרך, דלא
נדרוש הכנע מין כנף דוקא צמר לצמר ופשתים
לפשתים. ועוד: סלקא דעתך דלא לידחי עשה
דציצית לאו דכלאים שאין שוה בנשים, למאן
דאמר נשים פטורות מציצית. ולעיל דהוה בעי
למילך מעשה דמצורע דלידחי עשה את לא
תעשה (ועשה). משמע דבעי למילך מהתם אפילו
כלאים בציצית — על כן אבתי לא אסיק אדעתיה
שיש חילוק בין שוה בכל, עד דפריך ליה. ובפרק
"שני נזירים" (נזיר נחא), דילף לגמרי בעלמא
מראשו — איכא למימר דבר דנשים חייבות
בציצית. ואם תאמר: ד"ראשו" למה לי? כיון דדחי
אפילו לאו שיש בו כרתו ויש לומר: דאיצטרך
לאשמעינן דהקפת כל הראש שמה הקפה. ומפסח
ומילה ותמיד לא קשיא מידי אמאי איצטרך
קרא, כיון דבעלמא דחי — דסלקא דעתך למילף
לענין שבת מכיבוד אב ואם דלא דחי, והוה
אמינא דבשבת לא דחי אף על גב דבעלמא דחי.
ניגמר מהבא דלא דחי — משמע דאי איירי
בשחיטה ובישול — נחא. ותימה:

דמנא ליה לתנא לאוקמי קרא בשחיטה ובישול לאשמעינן דבעלמא דחי? אדרבה, נוקמה בלאו דמחמר ונגמר מהבא דבעלמא לא דחי, אפילו לאו גרידא! ויש לומר: דייק תנא מדלא
אשמעינן קרא בשאר דברים, דליכא אלא לאו גרידא. דלא הוה אתי למיטעי. ואם תאמר: וידיק נגמר מהבא דלא דחי, דלמא שאני הבא דדחי עשה ולא תעשה! דהא כתיב (למען ינוח שורך
וחמורך ובוים השבעי תשבות) (שמות כג) ומשום הכי הוה דלא דחי, אבל לאו גרידא — לעולם נילף מכלאים בציצית דדחי? ואמר רבינו יצחק: דעשה דכיבור, הואיל ועדיף כולי האי,
דדוקש כבודם לכבוד המקום — וחיוב עשה שבת כמאן דליתיה לגמרי, והי כמאן דליכא אלא לאו גרידא. וכמו כן עשה דמקדש ועשה דבת כהן עדיף מעשה דשבת, משום מורא ומשום
כפרה דבת כהן. ואם תאמר: מנלן דלא דחי עשה דכיבור אפילו לאו גרידא? דהא שבת וטומאה והשבת אבדה — כולוה עשה ולא תעשה נינהו! ויש לומר: כיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן
טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום דלידחי — אם כן אפילו לאו גרידא לא דחי, דמכלאים לא מצי גמיר, משום דכיבור הוי הכשר מצוה. והא תנא בעלמא קאי ולא פריך — קשה:
דמשמע דאי איירי בשחיטה ובישול נחא ליה, ואדרבה: כל שכן, דקשה טפי, דדיכי יליף דהיטמא ולא תחזיר, דליכא כרת, משבת דאיכא כרת וסקילה? דנזי דהתם לא דחי — הכא דחי, אף
על גב דאיכא לאו ועשה, משום דהוקש כבודם ויש לומר: כיון דגלי קרא דגרע מעשה דעלמא, דבעלמא דחי לאו שיש בו כרת והאי לא דחי — תו לא מהני טעמא דהוקש כבודם לכבוד
המקום. **שכן** הכשר מצוה — פירש בקונטרס: לעולם בשחוט לי בשל לי, והא בעלמא דחי — מכל מקום לא נילף מהבא דלידחי עשה דייבום לאו דאחות אשה, משום דאיכא למיפריך:
שכן הכשר מצוה — דאי אפשר לקיים הכיבוד בלא דחיית הלאו, אבל גבי ייבום — יכול לקיים המצוה בלא דחיית הלאו, דאפשר בחליצה. וקשה לרבינו יצחק: דאין זה אפשר, דאי אסור
ליבם משום כרת חליצה נמי לא בעי, דכל שאין עולה ליבום אין עולה לחליצה. ולקמן בפרק שני (בא), ילפינן מקרא. ועוד אמרינן בהדיא ששמתא (באא), דלא חשבינן גבי יבום אשום
לקיים שניהם על ידי חליצה, משום דחליצה במקום ייבום לאו מצוה היא. (ועוד: דלקמן לפי האמת דאיכא קרא בכלאים — למה לי קרא כיון דהכשר מצוה דוחה אפילו לא תעשה שיש בו
כרת. ועוד: דמסקינן דבשום מקום אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת — משמע אפילו בהכשר מצוה. ולקמן דפריך הכשר מצוה תיפוק לי מהתם, דפירש הקונטרס: תיפוק לי מהתם —
מכיבוד אב דלא דחי, אלא דהאי הוה דמקדש אתא למימר הא בעלמא דחי — אפילו בלא הכשר מצוה. ואין זה דיוק, דרלמא לגופיה איצטרך, משום דמכיבוד ילפינן דבעלמא דחי, איצטרך
למכתב גבי מקדש דלא דחי. ומיהו, הא איכא למימר אף על גב דבעלמא דחי — גבי מקדש הוה אמינא דלא דחי כמו בכיבור, דבכל מילי דשבת הוה אמינא דלא דחי, ולהכי איצטרך מילה
ופסח ותמיד, וכן אומר מורד הרב רבינו יצחק. ונראה לרבינו יצחק, וכן פירש רבינו חננאל: דבלאו דמחמר מוקי לה. ומחבא לא נילף בעלמא דלא לידחי לאו גרידא, דמה לכיבוד — שכן
הכשר מצוה כשמחמר ומטמא ומניח מלהחזיר אבדה כדי להביא גחלות לאבין, בשעת דחיית הלאו אין מאכילו ומלבישו. אבל בעלמא, דעביד גוף המצוה — ילפינן מכלאים בציצית דדחי.
ואומר רבינו יצחק: דכדיק אב, אפילו עוסק בגוף מצוה לא דחי, דבכל ענין קא פסיק שלא ישמע לו, היינו משום דברוב ענייני כיבוד גריליים לחיות על ידי הכשר מצוה, קאמר רחמנא דלא
דחי בכל ענין, ודחשתא לקמן פריך שפיר: הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דלא דחי, ואם אינו ענין להכשר מצוה — נהירו ענין לגוף מצוה.

1 ייתירא אדם מבית המקדש – גבי אביו לא הוצרך לומר כן, דפשיטא שלא ישתחוה
2 לו לשם אלהות. אבל גבי המקדש איצטריך, משום דהוי דבר שבקדושה. אי נמי: גבי
3 אביו שיך מורא שלא יבעיסנו, אבל במקדש – אין יכול למצוא אלא בדוחק, כמו שמפרש
4 הוהלך.

5 מושבות דכתב רחמנא למזל לי – והא
6 דדרשינן בפרק קמא דשבת (כ,א):
7 בכל מושבות אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר
8 במדורת בית המוקד – היינו משום דהוי ליה
9 למכתב "מושבות" וכתב "מושבותיכם", ומדלא
10 כתיב "לא תבערו לכם" וכתב "מושבות" – משמע
11 דאתא לכדחבא. ובסוף פרק קמא דקידושין (לז,ב)
12 דקאמר "מושבות" דכתב רחמנא גבי שבת למזל
13 לי, סלקא דעתך אמינא הוילי ובענין דמועדות
14 כתיב, לביעי בה קידוש בית דין כמועדות – לא
15 מד"לא תבערו אש בכל מושבותיכם" קדריש,
16 אלא מקרא אחרינא ד"אמר אל הכהנים,
17 דכתיב: "שבת היא לה' בכל מושבותיכם" דההוא
18 קרא בעינא דמועד כתיב. **א** אינו אלא אפילו
19 בשבת – משום מה לי חומרא רבה מה לי חומרא
20 וזוטא. הקשה הרב רבינו יהודה כהן: היכא בעי
21 לאוקמי רבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר הבערה
22 ללאו יצתה: והא בפרק קמא דשבת (יב,ב) אמר
23 דרבי ישמעאל קרא וחתה, ודלא נימא מה לי חומרא כו'
24 המקדש אביא חטאת שמנה, אלמא דהבערה יש
25 כרתו ועוד קשה, דנדי נמי רבי יוסי היא – מכל
26 מקום אי לאו "לא תבערו" הוי אמינא דמיתת בית
27 דין נמי דהיא שבת, משום מה לי חומרא רבה כו',
28 אף על גב דנטילת נשמה אב מלאכה הוא. ואם כן,
29 כי כתב "לא תבערו" אצטריך נמי "עליה" באחות
30 אשה דליכא סקילה. ודלא נימא מה לי חומרא כו'!
31 ויש לומר: דבלאו הכי פריך שפיר טפי.

32 **מעמא** דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי
33 דחי – בסמוך מוכח דלא בעי למימר השתא
34 מדאיצטריך "לא תבערו" לאסור מכלל דבעלמא
35 דחי. דמפרש דאי לאו "לא תבערו" הוה אמינא
36 דלידחי כמו בכלאים בציצית, דמה לי חומרא
37 רבה ומה לי חומרא וזוטא, ואיצטריך "לא תבערו"
38 לגופיה. ואם תאמר: וכיין דלגופיה איצטריך,
39 אדרבה: נילף מהבא דלא דחי, דלא אמרינן מה לי
40 חומרא רבה מה לי כו' ויש לומר: דלא מצי למילף
41 אלא לאו שיש בו מיתה כמו בשבת. דאיכא
42 סקילה. אבל לאו שיש בו כרת גרידא – התם
43 אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא וזוטא,
44 הוה אמינא דדחי לאו דכרת כמו אחות אשה,
45 ולא לאו דמיתה כמו כלתו וחמותו, דלהכי לא
46 הוה מקשינן להו אהרדי. אי נמי: השתא נמי.
47 מדאיצטריך כדלעיל ואין חושש על "או אינו", וכל
48 סוגיא זו לא אתיא כרבי שמעון, דלרבי שמעון

49 איצטריך "לא תבערו" לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב, דמדאסר רחמנא הבערת שריפת בת כהן נפקא ליה בפרק "האורג" (שבת ק"א). אלא הך סוגיא אתיא כרבי יהודה דחשיב תיקון
50 תקוני גברא. כמו מילה וקריעה על מל. ורבי יוסי ורבי נתן נמי דלא כרבי שמעון, דלידחיה ליכא למירדש ללאו ולחלק בין דאיצטריך למקלקל בהבערה. ורבי שמעון נפקא ליה לחלק מהדיכא
51 דנפקא ליה לשמואל בפרק "כלל גזיל" (שם ע"א). ועוד אמר רבינו יצחק: דאי ללמוד על מקלקל בהבערה לחוד קאתי – הוה ליה לאשמועינן במקום שאין מצוה בהבערה. ואם תאמר:
52 והכי דרשינן ללאו או לחלק, כיון דאיצטריך "לא תבערו" למיתת בית דין ולא דחי שבת! ויש לומר: דדרשינן מדכתיב "הבערה", דאי למיתת בית דין לחוד אתא – הוה ליה למכתב "לא
53 תעשו מלאכה בכל מושבותיכם". ואם תאמר: נדי דהבערה דבישול פתילה לא דחיא שבת, דהוי הכשר מצוה – רציחה עצמה, כשנתבשלה הפתילה מאתמול, או חנק וסייק, תדחה שבת
54 מטעם מה לי חומרא רבה מה לי חומרא וזוטא! ומיהו, למאי דילף מקל חומרו – על כרחך לא אתי "לא תבערו" אלא לרציחה עצמה, דהקל חומרו עצמו הוא על הרציחה, דעל הרציחה
55 כתיב: "מעם מחביו תחנקו" ו"לא תבערו" אתא לאפוקי דהקל חומרו. (ויש לומר: כיון דגלי לן דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא וזוטא בהכשר מצוה – הוה הדין במצוה עצמה לא
56 אמרינן. אי נמי: (אפילו) הכשר מצוה נפקא לן מדלעיל, ואם אינו ענין לפתילה – תנחו ענין לרציחה עצמה, עד כאן). ויש לומר: דבכל דוכתינן משוינן מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותה
57 מערב שבת במצוה עצמה, כדתנן בפרק "רבי אליעזר דמילח" (שבת ק"א) אם לא הבאי, ובפסחים פרק "אלו דברים" (ס"ט), כלל אמר רבי עקיבא כו' ודכא באי אפשר לעשות הפתילה מערב
58 שבת, מדאיצטריך קרא למעוטי.

לא

רבי יוסי – ר"א ואינו דקאמר – משום דשבת עשה ולא תעשה, (והכי קאמר: או אינו אלא אפילו מיתת בית דין). אי נמי: משום דשאני לאוי דשבת, דחמירי.

ומה עבודת

1 **לא משבת אתה מתיירא** – דלא כתיב ביה מורא. **פונדתי** – ארנקי שאורו בו מתניז.
2 **קפנדיא** – לקצר ודלוכו, שלא להקיף, ויכנס בפתח זה ויצא בשכנגדו, ולא לשם עבודה
3 אלא לעשות צרכיו. **מקל וחומר** – מפרש בברכות בפרק "הרואה" (ס"ט,ב) מ"כי אין לבא
4 אל שער המלך בלבד שש"ק שאינו מאוס – קל וחומר לרוק, שהוא מאוס לפני הקדוש
5 ברוך הוא. מה תלמוד לומר – והלא כבר נאמר
6 "לא תעשה כל מלאכה". **ללאו יצאתה** – לומר
7 שאין חייבין עליה כרת וסקילה, אלא לאו
8 בעלמא. לחלף – שלא תאמר אינו חייב סקילה
9 עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכך יצתה
10 הבערה מן הכלל לחלק מה הבערה מיוחדת
11 שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני
12 עצמה – אף כל שהוא אב מלאכה כו'. הכי
13 גרסינן: **ואמר רבא כו'.** מושבותיכם – בכל
14 מקום שאתם יושבים, אפילו בחוצה לארץ.
15 חובת הגוף היא – ואינה תלויה בקרקע,
16 ככלאים וערלה ותרומוות ומעשרות. **או אינו כו'**
17 – לקמן מפרש. והוי אלה לכם – גבי מיתת בית
18 דין כתיב, בפרשת רצוצים. הכי גרסינן: **מה**
19 מושבות האמורים להלן במיתת בית דין הכתוב
20 מדבר אף כאן כו'. **מאי לאו רבי נתן היא** –
21 דאמר הבערה אב מלאכה היא, ובכרת. ואפילו
22 הכי, אי לאו דאשמועינן – הוה אמינא אתי
23 עשה ד"הדומות" ודחי ליה. **פתילה** – של אבר,
24 מתוך חורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו. והאי
25 בישול גמור הוא, ואב מלאכה הוא, דממשכן
26 ילפינן, ובישול סמנין היה במלאכת המשכן
27 לצבע תכלת ותולעת שני. **אמר רב שימי האי**
28 **תנא** – דאיצטריך, דנסיב לה קרא למיסר מיתת
29 בית דין בשבת – לאו משום דאי לא
30 דאשמועינן הוה אמינא דחיא משום טעמא
31 דעשה דחי, אלא משום דהוה מייתי ליה בקל
32 וחומר דדחי שבת.

רציחה

מיתת בית דין, ומה אני מקיים "והומת" – בחול, ולא בשבת. **או אינו אלא אפילו**
בשבת? **תלמוד לומר:** "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", **והלחן הוא אומר:** "והיו אלה
לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם" **מה מושבות האמורים להלן בבית דין**
– **אף מושבות האמורים פאן בבית דין, ואמר רחמנא "לא תבערו".** **מאי לאו רבי נתן**
היא, דאמר לחלק יצתה, וטעמא דכתב רחמנא "לא תבערו", **הא לאו הכי דחוי! לא,**
רבי יוסי. ותיהוי נמי רבי יוסי, אימר דאמר רבי יוסי הבערה ללאו יצתה – הבערה
גרידתא, הבערה דבית דין בישול פתילה הוא, ואמר רב ששית: **מה לי בישול פתילה**
מה לי בישול סמנין! אמר רב שימי בר אשי: **האי תנא לא משום דאתי עשה ודחי לא**
תעשה, אלא משום דמייתי מקל וחומר, והכי קאמר: **מה אני מקיים "מחלליה מות יומת"**
בשאר מלאכות, חוץ ממיתת בית דין, אבל מיתת בית דין – דחיא שבת מקל וחומר
ומה

יבמות דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קפה

הגמרא מביאה את תשובת הבריייתא על שאלה זו: משום רבי
 ישמעאל אמר תלמיד אחד, כתבה התורה 'בכל מושבותיכם' לפי
 שנאמר (דברים כא כב) 'כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת',
 ומצות עשה היא להמית את מחוייבי המיתה, שומע אני שימיתו
 בית הדין את המחוייב מיתה בין בחול בין בשבת, ויבוא עשה של
 מיתת בית דין וידחה את איסור שבת, ומה אני מקיים את מה
 שנאמר (שמות לא יד) 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות חוץ
 ממלאכה שהיא לצורך מיתת בית דין.
 שואלת הבריייתא: הלא מסברא יש לומר להפיר, או אינו אלא אף
 ללא 'מושבותיכם' יש לאסור בשבת אפילו מיתת בית דין, ומה אני
 מקיים 'הומת' האמור בהרואי בית דין, דווקא בחול ולא בשבת.
 משיבה הבריייתא: מסברא יש לנו לומר או אינו אלא אפילו בשבת
 יש להרוג את חייבי מיתת בית דין. לפיכך תלמוד לומר בשבת לא
 תבצעו אש בכל משבתיכם, וכן לחלץ במיתת בית דין של רוצח הוא
 אומר (במדבר לה כט) 'והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל
 משבתיכם', ולמדנו בגזירה שוה, מה 'מושבות' האמורים לחלץ
 ברצח, במיתת בית דין הכתוב מדבר, אף 'מושבות' האמורים כאן
 בהבערה בשבת, בהבערה שהיא לצורך מיתת בית דין הכתוב
 מדבר, ובגון במחוייבי שריפה, שלצורך שריפתם היו מבעירים אש
 ומתיכים חתיכת עופרת, ושופכים את העופרת לתוך גרוגם. ועל
 הבערה זו אמר רחמנא 'לא תבצעו' אש לצורך זה בשבת.
 מסיקה הגמרא את תירוצה: פאי לאו ברייתא זו בשית רבי נתן
 היא, דאמר הבערה שנכתבה בפני עצמה לחלק יצתה, ולא למעטה
 מכרת וסקילה. ומכל מקום טעמא שאין שריפת בת כהן שזינתה
 דוחה שבת אינו אלא משום דתתב רחמנא 'לא תבצעו', הא לאו הכי
 היה דחי העשה של מיתת בית דין את הלאו של הבערה בשבת,
 ואף על פי שיש בו כרת. ומכאן שבכל התורה עשה דוחה לא
 תעשה שיש בו כרת, ועל כן נצרך 'עליה' לאסור אחות אשה
 ביבום.
 דוחה הגמרא: לא נשנתה ברייתא זו בשית רבי נתן הסובר שיש
 בהבערה כרת, אלא בשית רבי יוסי הסובר שאין בהבערה בשבת
 אלא לאו בלבד ולא כרת וסקילה. ועל כן הוצרך הכתוב לאסור
 הבערה לצורך מיתת בית דין, ואף שבכל התורה עשה דוחה לא
 תעשה, אין עשה זה דוחה לאו של שבת אף כשאין בו כרת.
 מקשה הגמרא על דחייה זו: ויתיה נמי – לו יהי כדברך שרבי יוסי
 היא, מכל מקום אמר דאמר – עד כאן לא אמר רבי יוסי תבצעה
 ללא יצתה ולא לכרת אלא בהבערה דריתא, אבל בבישול יש
 חיוב כרת לדברי הכל, והרי תבצעה דכית דין בישול פתילה של
 עופרת הוא, שמבעירים אש תחת העופרת כדי להתיכה ולשופכה
 בעודה רותחת לתוך פי הנידון, והרי אמר רב ששית, המבשל
 פתילה של עופרת בישול גמור הוא, כי מה לי בישול פתילה, ומה
 לי בישול סמנין של צבע, שאסור משום בישול, שכן היו מבשלים
 סממנים למלאכת המשכן, וכשם שבישול סממנים אסור, כך גם
 בישול פתילה אסור. נמצא שלולא מיעוט התורה היה נדחה אף
 איסור בישול שיש בו כרת מפני עשה של שריפה בבית דין, ושוב
 יש להוכיח מכאן לכל התורה, שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
 כרת.
 דוחה הגמרא: אמר רב שמי בר אשי, האי תנא דבי רבי ישמעאל
 לא הוצרך ל'מושבותיכם' משום שהוא סובר דאית עשה ודחי לא
 תעשה אף שיש בו כרת, אלא משום דלולי גזירה שוה זו היה מיתת
 – מרבה שריפת בת כהן בשבת מקל וחומר. והכי קאמר, מה אני
 מקיים 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין,
 אבל מיתת בית דין דחיא ו-דוחה שבת מקל וחומר מעבודה.

לא משבת עצמה אתה מתיירא, שהרי לא נאמר בה מורא, אלא
 מתיירא אתה ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש,
 לא במקדש עצמו אתה מתיירא לעשותו לך אלהות, אלא מתיירא
 אתה ממי שהזהיר על המקדש בלבד.
 מפרשת הבריייתא: ואי זו היא מורא מקדש שעליו צויתה התורה,
 לא יבנס אדם ביה הפית, במקלו שבידו, או במנעלו על רגלו, או
 בפונדיתו – חגור חלול שעל מתניו שנותן בו את מעותיו, וכן לא
 יכנס שם באבן שעל גבי רגליו. וכן לא יעשנו להר הבית קפנדריא
 – קיצור דרך, שלא יכנס בפתח אחד ויצא מפתח אחר שבהי מקל
 עבודה, אלא שלש צרכיו שלו. וכן ריקקה אסורה בהר הבית מקל
 וחומר מלבוש שק, שנאמר בו (אסתר ד א) 'פי אין לבוא אל שער
 המלך בלבוש שק'. מה שק שאינו מאוס, אין ראוי לבוא עמו אפילו
 לפני מלך בשר ודם, ריקקה שהיא מאוסה כל שכן שאין לעשותה
 בהר הבית לפני מלך מלכי המלכים.
 הבריייתא דורשת דין נוסף מהיקש מורא מקדש לשמירת שבת:
 ואין לי שיהיו כל אלו אסורים, אלא בזמן שפית המקדש קיים. אבל
 בזמן שאין פית המקדש קיים, מניין שאסורים כל אלו במקום
 המקדש. תלמוד לומר, 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו'. מה
 שמירה האמורה בשבת, לעולם אנו מצווים עליה ואף אחר חורבן
 הבית, אף מורא האמורה במקדש, לעולם אנו מצווים עליו ואף
 לאחר חורבנו.
 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא מדוע צריך את ה'עליה' למעט
 אשת אח מיבום, ומביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה
 שיש בו כרת: אלא סלקא דעתך אמינא, תיתי ו-שילמדו יבום שהוא
 דוחה איסור כרת מהבערה של פתילת העופרת לשריפת
 המחוייבים שריפה. שמכך שהוצרך הכתוב למעטה שאינה דוחה
 שבת, יש ללמוד ששאר הלאוין שיש בהם כרת נדחים מפני העשה
 של קיום מצות חייבי מיתת בית דין.
 הגמרא מביאה את המקור לכך שעונש שריפה אינו דוחה שבת:
 דתנא דבי רבי ישמעאל, נאמר (שמות לה א) 'לא תבצעו אש בכל
 משבתיכם ביום השבת'. מה תלמוד לומר כתוב זה.
 הגמרא סברה בתחילה שכוונת הבריייתא לשאול למד נאמר כתוב
 זה, הלא כבר נאמר בשבת (שמות כ ט) 'לא תעשה כל מלאכה',
 ובכלל זה גם איסור הבערה. ועל כן הפסיקה באמצע דבריה
 והקשתה: איך שאלה הבריייתא 'מה תלמוד לומר', והלא כבר
 פירשוהו תנאים. אי לשית רבי יוסי, הלא נכתב איסור ההבערה
 בפני עצמו כדי להעמידו בלאו בלבד שאין בו כרת וחטאת. ואי
 לשית רבי נתן, הלא נכתב איסור ההבערה בפני עצמו כדי לחלק
 כל מלאכות שבת זו מזו, ולחייב חטאת על כל אחת מהן בפני
 עצמה. דתנאי, תבצעה ללא יצתה – כדי להוציא את מלאכת
 הבערה מכלל כל המלאכות ולומר שאין בה כרת וסקילה כשאר
 מלאכות, אלא לאו בלבד, דברי רבי יוסי. רבי נתן אומר, הבערה
 נכתבה בפני עצמה כדי לחלק את כל המלאכות זו מזו, ולומר
 שהעושה בשבת כמה מלאכות בהעלם אחד ושלל נודע לו בין
 מלאכה אחת לחברתה שמלאכות אלו אסורות חייב חטאת על
 כל מלאכה ומלאכה בפני עצמה, ואף שכולן כלולות בלאו אחד
 של 'לא תעשה כל מלאכה'. ואמר רבא בביאור דברי הבריייתא,
 שאין כוונתה לשאול מה הצורך בעצם הכתוב האמור, אלא התנא
 רק על לשון 'מושבות' ו'בכל מושבותיכם' בלבד קא משני ליה,
 'מושבות' מה תלמוד לומר – למד הוצרך הכתוב לרבות איסור
 הבערה בכל מקום שאתם יושבים בו ואפילו בחוצה לארץ, מבידי
 ו-הלא שבת חובת הגוף היא, ואינה חובת בקרקע, ובכלל הוא
 שחובת הגוף נזהרת בין בארץ בין בחוץ לארץ. ואם כן 'מושבות'
 דכתב רחמנא בשבת למד לי.

1 ומה עבודה של קרבנות ציבור בבית המקדש שהיא חמורה ויותר
2 מן השבת ודוחה את השבת, מכל מקום ענשה של רציחה דוחה
3 אותה, שכן כהן שרצח ובא לעבוד עבודה בקרבן ציבור בזמן
4 שרוצים להוציאו למיתה, אין מניחים לו אלא מביאים אותו למות,
5 ואפילו שאין שם כהן אחר שיעבוד תחתיו ועל ידי כך תתבטל
6 העבודה, שנאמר ברוצח (שמות כא ד) 'מַעַם מוֹבְחֵי תִקְהָנוּ לְמוֹת', אם
7 כן שבת שהיא קלה מן העבודה, שהרי היא נדחת מפני עבודה של
8 קרבנות ציבור, אינו דין שתהא רציחה החמורה דוחה אותה. על כן
9 הוצרך 'מושבתיכם' ללמדנו שאין מיתת בית דין דוחה שבת.
10 שואלת הגמרא: ומאי 'או אינו אלא אפילו מיתת בית דין' דקאמר
11 התנא בברייתא שמסברא היה לנו לומר שמיתת בית דין לא תדחה
12 את השבת, הלא משום קל וחומר זה יש לה למיתת בית דין לדחות
13 שבת. משיבה הגמרא: הכי קאמר, יש לפרוך קל וחומר זה, משום
14 שקבירת מת מצוה תוכיח שאף שהיא חמורה כמיתת בית דין, ואף
15 היא דוחה את העבודה כמותה, כפי שיבואר להלן, ומכל מקום אין
16 היא דוחה את השבת כעבודה. אם כן אף למיתת בית דין אין
17 לדחות את השבת מכח הקל וחומר האמור.
18 הגמרא ממשיכה לפרש את המשך דברי הברייתא: תרד (ושוב)
19 אמר התנא של הברייתא, 'או אינו אלא אפילו בשבת', שתדחה
20 מיתת בית דין את השבת, ואין לפרוך ממת מצוה, אלא אדרבה אף
21 קבורת מת מצוה תדחה שבת מכל וחוץ. זהו עבודה שהיא
22 חמורה ודוחה שבת, מכל מקום קבורת מת מצוה חמורה ממנה
23 ודוחה אותה, שכן למדנו מיתור הכתוב בפרשת נזיר (במדבר יו
24 ילאחזו) לא יטמא' שבהן מטמא עצמו למת מצוה, ואף שאם
25 מתעסק במת מצוה לא יהיה באפשרותו לעבוד עבודה, שבת
26 שהיא קלה מן העבודה שהרי היא נדחה מפני עבודה, אינו דין
27 שתהא קבורת מת מצוה חמורה דוחה אותה. ואם כן שוב יש לנו
28 ללמוד מקל וחומר זה אף למיתת בית דין שתדחה את השבת.
29 לפיכך תלמוד לומר 'לא תבצעו אש בכל משבתיכם' ללמדנו שאין
30 מיתת בית דין דוחה את השבת.
31 הגמרא שבה לבאר את צדי הברייתא לכאן ולכאן לפי ההוה
32 אמינא לעיל שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת: ולמאי דקליק
33 אדעתיה מעיקרא שלולי 'מושבתיכם' היתה מיתת בית דין דוחה
34 שבת משום דאיתי דחי לא תעשה שיש בו כרת, מאי 'או אינו
35 אלא אפילו מיתת בית דין' דקאמר התנא, ומה הצד שלא תדחה.
36 מבאת הגמרא: הכי קאמר, לפי שנאמר 'וכי יהיה באיש חטא
37 משפט מות והומת', שומע אני בין בחול בין בשבת, ומה אני מקיים
38 את הנאמר בשבת 'מחללי מות יומת', בשאר מלאכות חוץ ממיתת
39 בית דין. אבל מיתת בית דין דחי שבת, משום דאיתי עשה ודחי לא
40 תעשה. תרד אמר התנא, אומר (הלא יש לומר) שמה דאמרין
41 דאיתי עשה ודחי לא תעשה הוא רק בלא תעשה גרידא, אבל לא
42 תעשה שיש בו כרת, מי שמעיל ליה דחי – שעשה דוחה אותו. ואם
43 כן גם לולי 'מושבתיכם' אין לה למיתת בית דין לדחות שבת. תרד
44 אמר התנא, שמסברא יש לבית דין להמית את מחויב המיתה
45 אפילו בשבת, שכן אמר (הרי גם) עשה שדוחה את לא תעשה, לאו
46 (וכי אין) הלא תעשה חמור יותר מיתת – מהעשה, הלא על איסור
47 לאו נענשים בעונש מלקות, ואילו על העשה אין מלקות, ומכל
48 מקום קאיתי העשה הקל דחי ליה ללא החמור. ואם כן מה לי
49 שידחה העשה חומרא וזמא (קלה) של לא תעשה שאין בו כרת,
50 ומה לי שידחה העשה חומרא רפה של לא תעשה שיש בו כרת.
51 לפיכך תלמוד לומר, 'לא תבצעו אש בכל מושבתיכם', ללמדנו
52 שאין מיתת בית דין דוחה שבת. על אף שבכל התורה עשה דוחה
53 לא תעשה שיש בו כרת.
54 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא שהובאה לעיל (א), מדוע צריך
55 הכתוב למעט אחות אשה מיבום, הלא מסברא יש לומר שעשה
56 של יבום אינו דוחה לאו שיש בו כרת: אלא [איצטרך] 'עליה'
57 ללמדנו שאיסור כרת של עריות אינו נדחה מפני יבום, משום שכל
58 עיקר מצות יבום הוא באשת אח שהיא ערה האסורה בכרת,
59 ופסקא דעתא אמינא, תיהו (שתהיה) האי אשת אח, דבר שהיה

60 בפלל, שהרי כללה התורה את כל העריות בחיוב כרת אחד,
61 שנאמר (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה
62 ונכרתו הנפשות העלש מקרב עמם', ויצא איסור זה מן הפלל ללמד
63 שיש היתר לערות אשת אח במקום יבום, ואם כן לא ללמד על
64 עצמו יצא, אלא ללמד על הפלל כולו יצא, שכל העריות הותרו
65 במקום יבום. וזו היא אחת משלש עשרה מידות שהתורה נדרשת
66 בהם.
67 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מידה זו: דתניא בברייתא דרבי
68 ישמעאל, דבר שהיה בפלל ויצא מן הפלל וכו' ללמד, לא ללמד
69 על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, כיצד, נאמר (ויקרא
70 א) 'והנפש אשר תאכל בשר מנבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו,
71 ונכרתה הנפש ההוא מעמיה'. והלא שלמים בפלל כל הקדשים היו
72 לחייב כרת את האוכלם בטומאה, שנאמר (שם כג א) 'כל איש אשר
73 יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה'
74 וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני', ולמה יצאו שלמים
75 להכתב בפני עצמם, כדי להקיש ו-להשוות אליהן את שאר
76 הקדשים, ולומר לה, מה שלמים מיוחדים שהם קדשי מנבח, אף כל
77 הקדשים האמורים בכלל קדשי מנבח בלבד הם, יצאו קדשי פקק
78 היתר, שאם הקדש מאכלים לצורך בנין בית המקדש אין חייבים
79 כרת על אכילתם בטומאה הגוף. הרי שלמים שהיו בכלל ויצאו
80 מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמם יצאו, אלא ללמד על הכלל
81 כולו יצאו, שאין כרת על אכילה בטומאה אלא בקדשי מזבח. ואם
82 כן אף הכא ביבום נמי היה לנו לדרוש כן, הא אשת אח בפלל כל
83 העריות היתה, ולמה יצתה מהכלל של איסורי עריות והותרה
84 במקום יבום, כדי להקיש אליה את כל העריות ולומר לה, מה
85 איסור אשת אח שהיא (ומותרת) במקום יבום, אף כל עריות נמי
86 שריין (ומותרות) במקום יבום. על כן נאמר 'עליה', ללמדנו שכל
87 העריות מלבד אשת אח אסורות אף במקום יבום.
88 דוחה הגמרא: מי דמי היתר אשת אח ביבום למידה האמורה
89 הנדרשת באיסור אכילת קדשים בטומאה. והרי היתר בקדשים גם
90 הפלל נאמר באיסור, שאסרה התורה את כל הקדשים באכילה
91 בטומאה, וגם הפקד שהיו השלמים נאמר באיסור, שהרי חזרה
92 התורה על האיסור האמור בכל הקדשים, ושובה ופירטה את אותו
93 איסור בשלמים בפני עצמם, ומשום שהאיסור שנאמר בשלמים
94 מיותר בהכרח שבא ללמדנו על הכלל כולו. אבל הכא לגבי יבום,
95 הפלל נאמר באיסור, שאסרה התורה את כל העריות כאחד, ואילו
96 הפקד לא חזר על אותו איסור אלא אדרבה נאמר בהיתר,
97 שהבדילה אותו התורה משאר העריות והתירתו במקום יבום,
98 ובזהכח הוציאה התורה איסור זה מכלל האיסורים להשמיענו בו
99 את ההיתר, ומנין לנו שבא ללמד על הכלל כולו. מסיימת הגמרא:
100 הא לא דמי אלא למידה אחרת המפורשת בברייתא, דבר שהיה
101 בפלל ויצא לידון בדבר החדש, שאי אתה יכול לתחוררו לכללו
102 ולהשוותו לכללו או להשוות את הכלל לו, עד שיתחוררו לך הכתוב
103 בפירוש. ומאחר שאשת אח היתה בכלל כל העריות, ויצאה מן
104 הכלל לידון בדבר החדש ולהתירה ביבום, אי אתה יכול להחזירו
105 לכללו וללמד על כל הכלל של העריות שיש להם היתר במקום
106 יבום, עד שיתחוררו לך הכתוב וילמד בפירוש שכל העריות
107 מותרות במקום יבום. ואם כן שוב חוזרת הקושיא למקומה, למה
108 צריך את ה'עליה' ללמד שאין איסור שאר העריות נדחה מפני
109 יבום.
110 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מידה זו: המצורע מביא ביום
111 השמיני לטהרו שלשה קרבנות, כבש לעולה וכבש לאשם
112 וכבשה לחטאת. ונותן הכהן מדם האשם על תנוך אוזנו הימנית של
113 המצורע ועל בהונות ידו ורגלו הימניים. וכן מביא המצורע לוג
114 שמן, שממנו מזה הכהן שבע פעמים לפני ה', ומיתר השמן הוא
115 נותן על תנוך אוזנו ובהונות ידו ורגלו הימניים ועל ראשו. ומצינו
116 בענין זה דין הנדרש על פי המידה האמורה. דתניא, דבר שהיה
117 בפלל, ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה רשאי לתחוררו לכללו, עד
118 שיתחוררו לך הכתוב בפירוש. כיצד, נאמר בכבש האשם של מצורע

יבמות. חמש עשרה נשים – פרק ראשון דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפ"ז רש"י תוספות

וְהָיָה עֲבֹדָה שְׂהִיא חֲמוּדָה וְרוּחָה שְׁבֵת, רִצְיֹנָה דְּרוּחָה אוֹתָהּ — הִקְשֵׁה הָרֵב רַבִּינוּ יַעֲקֹב
דְּאוּרְלִינְשׁ: נִימָא דִּיו, מִה רִצְיֹנָה אִינוּ דְּרוּחָה עֲבֹדָה אֵלָא בִּשְׁבֹּא וְאֵל תַּעֲשֶׂה — שְׁבֵת
נִמְנִי לֹא תִדְחָה אֵלָא בִּשְׁבֹּא וְאֵל תַּעֲשֶׂה: וְשֵׁי לִמּוּר: דְּאִתֵּי רַבִּי טַרְפוֹן, דְּאִמְרוּ (בְּבֵא קָמָא
כְּהָא, א): הִכָּא דְּמִיפְרָק קֵל חוּמְרוֹ לֹא אִמְרִינוּ דִּיו. הֵיא דְּאִמְרוּ לֵיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּפִרְק
"אֲחָד דִּינִי מִמוֹנוֹת" (סְנֵהדְרִין כֹּה, א), וְהָאָה קִבְּרֹת
מֵת מַצּוֹה דְּרוּחָה שְׁבֵת מִקָּל חוּמְרוֹ — לֹא מִשּׁוּם
דְּסִבֵּר בְּרַבִּי טַרְפוֹן, אֵלָא לֹא מִסְּק אֲדִיעֵתִיה לְחֵלֶק
בֵּין קוֹם עֵשָׂה לְשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, כִּי הִיכִי דְּלֹא מִסְּק
אֲדִיעֵתִיה הִתְלַמּוּד בְּפִרְק "מִי שְׁמַתָּ" (בְּרִכּוֹת כֹּה, א),
וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּלֹא מַהֲרֵי לִיה דִּיו — מִשּׁוּם דְּמַהֲרֵי
לִיה שְׁפִיר טַפִּי: רִצְיֹנָה תּוֹכִיחָה, דְּאִפְּלוּ לְרַבִּי טַרְפוֹן
לִיבָא קֵל חוּמְרוֹ, וְעוֹד נִרְאָה לִמּוּר, דְּהִכָּא דִּינִין
הִכִּי: וְזִמָּה עֲבֹדָה דְּקָלָא — דְּדִידִשׁ בְּבֵא, רִצְיֹנָה
וְקִבְּרֹת מֵת מַצּוֹה דְּרוּחָה — לֹא אֵל שִׁכֵּן, וְזִמָּה
הֵם חֲמוּרִים — דְּעֲבֹדָה נְדוּחִת מַפְגִּיעִים. וּבְפִרְק
"בִּיצֵד הָרֵגֶל" (בְּבֵא קָמָא כְּהָא, א) דְּאִמְרוּ רַבְנָן לְרַבִּי
טַרְפוֹן דִּיו, וְלֹא דִינִין: וְזִמָּה שֵׁן וְרֵגֶל דְּקִילִי חִיבִים
בִּרְשׁוֹת הַנִּיזֵק קֻז שְׁלֵם, קֵרן אֵל שִׁכֵּן — מִשּׁוּם
דְּאִי נַעֲבִיד קֵל חוּמְרוֹ הִכִּי אִיכָא לְמַפְרָךְ טוֹבָא
דְּאִיכָא בִּשְׁן וְרֵגֶל לְחִיבִים בְּקֵרן, כְּגוֹן יֵשׁ נִהָא
לְחִיבִים.

22 מעם מבזה — ואפילו אם אין שם
23 כחן אחר ראוי לעבודה, שהעבודה
24 נדחית. ואם תאמר: ודלמא הוה לאו משום
25 דרציחא דחייא עבודה, אלא משום דגברא הוא
26 דלא חוי, בדאמרינן (ברכות לז,ב): שחרג נפש
27 — לא שכן את כפיו, שנאמר: "ידיכם מים מלא"
28 וכל שכן את עבודה! ויש לומר: דעל כרחי חוי, דאין
29 מחלל עבודה, ד'מעם מבחי', ולא מעל מבחי,
30 ולא ישא את כפיו — חומרא בעלמא הוא. ועוד:
31 דוקא לא ישא את כפיו, לפי שדריגו בידו, ואין
32 קטיגור נעשה סניגור, ובדכתיב בהדוא קרא:
33 "וברישיכם כפיכם".

34 תלמוד לומר לא תבערו — ואם תאמר:
35 אמאי איצטריך בפרק "אחד דיני
36 ממונות" (סנהדרין ל"א.) מובדח המיוחד לי למליץ
37 דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור, תיפוק ליה
38 מדאיצטריך "לא תבער" לאפוקי מקל דחומר —
39 שטע מניה דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור דדידי
40 שבת. דאי קרבן יחיד — אם כן ליבא קל דחומרי!
41 ויש לומר: דאי לאו דכתיב "מובדח" לא היה
42 מוקמינן קרא מסבירא בקרבן צבור דכדי לדרוש
43 "לא תבער" לאפוקי מקל דחומר, אלא היה
44 מוקמינן קרא בקרבן יחיד, ו"לא תבער" הזה
45 דרשינן על כרחך לשום דרשא אחריזתי. אי נמי:
46 השתא דכתיב "לא תבער" הזה מוקמינן קרא
47 בקרבן יחיד מקל דחומר דאביי, דאמר בפרק "אחד
48 דיני ממונות" (ל"ה), השתא דאמרתי אין רציחה
49 דוחה שבת — אין רציחה דוחה עבודה מקל
50 דחומר: ומה שטע נסחיתא מפני עבודה אין רציחה
51 דוחה אותה כו. **לפי** שיצא אשם מצורע לידון
52 דברו החדש — מה שחטאת מצורע טעונה נסכים
53 ושאר חטאות אין טעונות — לא חשיב דבר חדש,
54 ואין קריי דבר חדש אלא כשסותר כללו, כי הכא
55 דשאר אשמות טעונות כל הדם לגבי מובה, ואשם
56 מצורע נתון ממנו לבדוונת. ובכון אשת אח
57 שנאסרו כל העריות וזו הותרה, סותר כללו.
58 אבל מה שחטאת מצורע טעונה נסכים — אין
59 סותר את כלל. ואם תאמר: ולמאן דאמר ברש
תלמוד

60 וַיִּי כוֹלְהוּ עֲרִיּוֹת מֵאִשֶׁת אָחִי! וַיֵּשׁ לֹאמֹר: דֹּלָא גִמֹר מִיִּנְהִי אֵלָא דְבֵר דִּלָּא חֲדָשׁ בּוּ, כְּגוֹן שְׁחִיטָת
61 רִצָּא לִידֵּן בְּדֵבֶר הַחֲדָשׁ כִּי־רִצָּא בּוּ לְלִמֵּד עַל הַכֹּל כּוֹל — [וְאִין זֶה חִידוּשׁ].

1 רִצִּיחָהּ רוּחַ אִתָּהּ — שָׁמָּה הָיָה רֹצֵחַ בָּהֶן, וּרְצִיחָהּ לְעַבְדֵּי עֲבוּדָה — בֵּית דִּין שׁוֹלֵחִים
2 וּמְבַאֲרִין אוֹתוֹ לְמוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה עַל גַּג שֶׁל מִזְבֵּחַ וְעֲבוּדָה בִּידוֹ. שְׁנֵאֵמָּה מִכָּאן
3 תִּקְנֵנוּ לְמוֹת — וְלֹא מִעַל מִזְבֵּחַ. וְכֵּן אֵין דְּקָאמֵר — הָוָיִל וּמִקַּל חֲזוּמֵר אִתָּא
4 דְּדִחְיָא, הִכֵּי מַצְנֵי לְמִימֵר אוֹ אֵינֵי אֲלֵא אֲפִילוּ מִיִּתֵּת בֵּית דִּין לֹא דְחִיָּא? קְבוּרָת מַת

מִצּוֹה דְּחַיָּא עֲבוּדָה — מ'זולאחורר" בפרק קמא
דמגילה (ג.ב.) ואינו דוחה את השבת, אף אני
אביא רציחה, דאף על פי שדוחה עבודה — לא
תדחה שבת, והאי דהדר אמר או אינו אלא
אפילו בשבת — הכי דרר ואמר: קבורת מת
מצוה גפולה תדחה שבת, וְלִמְאִי דְסִלֵּיק
אֲדַעְתִּיהּ לְמִימַר מַעֲיָרָא, דְּהָאִי דְאִיצְטְרִיק
לִיהּ קרא משום דאי לא כתביה — הוה אמינא
אתי עשה דדחי לא תעשה. מַאי אִינוּ — היכי
מצי' למימר או אינו, דלא דחי, במאי תיתי לן
דלא תדחה? אִימור דְאִמְרִינן ב' — היינו דהדר
אומר: או אינו אלא אפילו במיתת בית דין לא
תדחי! אף רשבתי, שדור ייש בו דרת, דהדר אמר
אִמור עֲשֵׂה דדחי וכו' — היינו דהדר ואמר או
אינו אלא אפילו בשבת, לאו לא תעשה חמור
מִינִיהּ — שדרי לוקן עליו, אלא סלקא רעתך —
לעיל קאי, דאוקומנא דהא דאיצטריך "לא
תבער", משום דאי לא כתב רחמנא — הוה
מיתנין בכל דחומר, ולא משום דאתי עשה
ודחי לא תעשה דברת, "ועלִיהּ למה לא אלא
סלקא רעתך אמנא ב' — שדריה בכלל — כי כל
אשר יעשה מכל התועבות האלה ונברתו" כלל
בכל העריות כרת, ויצא מן הכלל ללמד — שאם
אין לה גנים — תתייבם, בכלל כל הקדשים היו
— שחבר כלל כרת בבולן "כל איש אשר יקרב
מכל ורעבם או הקדשים אשר יקדישו" וגר.
ולמה יצאו — בפסוק דף שנו, אִימור קרִישׁ ב' —
הבית — שאם אכלן בטומאת חוץ — פטור.
למה יצתה — "בימה את עליה", מי דמי חתם
כלל באיסור וכו' — איכא למיתני למה יצתה.
הבא פריש בתורה וכלל באיסור — ולא לך
דרשא דמי, דהא בדבר החדש יצא לידון, אלא
— לך דרשא: דבר שהיה יכול ויצא לידון
בדבר החדש. אִימור אִתָּהּ יִבְלֵי וְחִזְיָא —
ולשחוטו לכללו, ולא לשחוטו כלללו. עַד
שיחזירנו לך הכתוב — והלכך בלאו "עליה" נמי
לא אתי לן שאר עריות לייבום, ושחט את הכבש
— באשם מצורע כתיב. כִּי כִּהְמַתָּ הָאִשָּׁם הוּא
— כדן החטאת כן דין אשם זה, שאין תלמוד
לומר כִּהְמַתָּ — דהא אשם זה, אם לשחיטה
בצפון — אלא כבר נאמר בו: "ושחט את הכבש
במקום אשר ישחט את החטאת", ואם הלכך
דמים ואכילתו — הרי הוא ככל אשמות, בכלל
"זאת תורת האשם" ב"צו את אהרן". לִפִּי רִשְׁמָא
אשם מצורע — מכלל שאר אשמות. לידון בדבר
החדש — שאינו בשאר אשמות, בבון יד ובבון
רגל, והואיל ויצא מכללו — יכול לא ידא טעון
מתן דמים ואימורים לגבי מזהב, תלמוד לומר
כו'.

39 תָּבֹשׁ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַן
40 בְּמָקוֹם הַקָּדָשׁ כִּי בַחֲמַת הָאֱשֶׁם הוּא לַחֲנֹן שְׂאֵין תִּלְמִיד
41 וְזֶה תִּלְמִיד לֹמֵר "בַּחֲמַת הָאֱשֶׁם" - לִפִּי שְׂנֵאָה אֲשֶׁם מִי
42 בִּבְחֵן יָד וּבְחֵן הָגֵל הַיְּמִינִית, בִּיכּוּל לֹא יִהְיֶה טַעַם מִתֵּן דְּמִית

“אִי־הוּא מִקוֹמָד” (זכאים מט.ב.) דכללו גמר מיניה — ידיו כל אשמות טעונות מות בהגנות, ולילך צפון לעכב. אבל לענין חידוש לא גמר מיניה, כדפירש רש”י התם, דאם כן ה

תלמוד לומר

כי בחטאת האשם הוא – והשתא לא צריך קרא ד'והשט את הכבש'
דכולה מילתא מניה גמור מדקשקא, ובריש "איהו מקומן" (ובזהם
ט,א) מוקי ליה לעבכ.

למאי

דנפק נפק – דהיינו מתן בזהות ושחיתת צפון שכתוב בהדיא. ולמאי דלא נפק,
בגון מתן דמים ואימורים – לא נפק.

ולא יהיה בו מתן דמים ואימורים עד שיתכב
בהדיא. וראה קרי בו ביום וטבל – פירש
בקונטרס: דלחבי נקט קרי, ולא טמא שרץ ונבילה,
דטמא שרץ ואפילו טמא מת נבנסים במחנה ליה,
כדאמר בפרק "אלו דברים" (פסחים ט,א) דאפילו
מת עצמו נבנס, שנאמר: "ויקח משה את עצמות
יוסף עמו" – עמו במחיצתו. ואין נראה לרבי
יצחק: דהא דאמר וידחה עשה שאין בו כרת –
היינו עשה דרבנן, וכדמפרש רבי יוחנן, וטמא מת
אין נבנס בחיל – נמי מדרבנן, כדתנן במסכת
כלים (פרק ראשון משנה ח): הוציל מקודש הימנו,
שאין נכרים וטמאי מתים נבנסים לשם. עזרת
נשים מקודשת הימנו – שאין טבול יום נבנס
לשם. ובכל טבול יום איירי, בין דבעל קרי, בין
דטמא מת, שרץ ונבילה, דקא איירי בהו התם
לעיל: ואומר רבינו יצחק: דנקט בעל קרי לרבותא,
דאף על גב דאשתלח חוץ לשני מחנות – התירו
לו חכמים ליכנס, דבמקום כרת לא העמידו
דבריהם. ואם תאמר: בפרק "היה נוטל" (סוטה
כב) דקתני גבי סוטה: והם אומרים הוציאה
הוציאה שלא טמא העורה. ופריך מהא דאפילו
מת עצמו שרי. ומאי קושיא? והא מדרבנן אסור!
ותירץ רבינו תם: שלא גזר אלא שלא יכנס, אבל
אם הוא כבר שם – לא גזר עליו שיצא. כיון
דמדאורייתא שרי ליכנס שם. ודוקק מהא
דאמרינן בפרק "גזשפים" (סנהדרין פ,א): כון

שימש בטומאה – אחיו הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומפצצין מזהו בגדיהן. משמע
דאין מוציאין אלא מחוץ לעזרה, שהוא מחנה שכניה, וממיתין אותו בעזרת נשים, כיון שכבר
היה שם. ורבינו יצחק מפרש, דבסוטה דייק מדרגתו הוציאה הוציאה תרי יומי, דאי לאו
דהוי איסור דאורייתא לא היו ממחרין כל כך. ואין להאריך כאן. וה' נכנס – שהיה צריך
לבא לזה הבית לעמוד בשער נקנור, ולהכניס ידיו לעזרה וליתן לו מן הדם בזהותו. ושערי
נקנור לא נתקדשו, כדאמרינן ב"כיצד צולץ" (פסחים פה,ב) שכל השערים נתקדשו חוץ
משערי נקנור, ששם מצורע עומד ומכניס ידיו לבהזנות. ואם תאמר: למה נמנעו בשביל כך
מלקדשם? יעמוד בעזרת נשים ויכניס ידיו לשער נקנור! ופירש רבינו יהודה בן נתן: דאין זה "לפני ה'", ולא הי באויר העזרה. ואין נראה: דאי הוה קדוש בקדושת העזרה – הוי שפיר "לפני
ה'!" ואומר רבינו תם: דעשוי בשביל תקנת מצורעים, שיעמדו שם, שינין עליהם השער בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. **מומב** יבא עשה שיש בו כרת בו – לאו מילתא
דפסיקא היא, דיש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת, כדאמרינן בפסחים בפרק "האשה" (צ,א), אלא כאן לא היה נראה לחכמים להחמיר. **רבי** יוחנן אמר דבר תורה אפילו עשה
אין בו – רבי יוחנן לא אתא לפלוגי אברייא, דלא תא דהוא, כדמוכח בפרק קמא דכתובות (ח,א). דמשני ארבי: תנא הוא ופליג, ולא בעי לשנוי הכי לרבי יוחנן, אף על גב דיש לדחות דרבי
יוחנן כמתניתין דכלים (פרק א משנה ח). דתנן: עזרת נשים מקודשת הימנו, שאין טבול יום נבנס לשם. אבל בזה הבית חיל – שרי. והיינו מדרבנן, דאי מדאורייתא אסור ליכנס במחנה ליה,
אם כן בזה הבית נמי ליתסר, דמפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה ליה, כדתניא בתוספתא ובספרי. מכל מקום, אין נראה דפלגי ברייתא דהבא אמתניתין דכלים. אלא רבי יוחנן לפרושי
ברייתא אתא, דעשה דקתני – לאו דוקא. ולא משום דסבר רבי יוחנן טבול יום דוב לאו כוב דמי, דהא רבא אית ליה דרבי יוחנן בסוף "האשה" (פסחים צב,א), ורבא אית ליה בפרק שני
דבריות (י,א) דמחוסר כפורים דוב כוב דמי! אלא דוקא לענין פסח הבא בטומאה דלא יאכלו ממנו ובין חובת ונדחת וילדות קאמר, דכוב דמי – להכי מייית לה בבריות. אבל לענין ביאת
מקדש – לאו כוב דמי. וניחא השתא בריש פרק שני דובחים (יג,ב) מסיק לכולי עלמא דמחוסר כפורים דוב כוב דמי, ובפרק "שלשה מינים" (נזיר מה,א) מסיק דאפילו טבול יום דוב לאו כוב
דמי! אלא הדיא דובחים לענין פסח הבא בטומאה, והדיא דנזיר לענין ביאת מקדש. והא דמשמע בהדיא סוגיא ד"שלשה מינים" דאפילו נאמר טבול יום דוב לאו כוב דמי אסור ליכנס למחנה
לויה, ומקרא דריש תתם – אומר רבינו יצחק: דהתם כוב בעל שלש ראיות, דאיכא תרת: שהוא טבול יום ומחוסר כפורים. ואף על גב דבשעתין נמי בראא קרי בו ביום, דהוי טבול יום
ומחוסר כפורים, שרי מדאורייתא – היינו משום דאין על טומאה אחת, אלא על טבול יום משום קרי ומחוסר כפורים משום צרעתו. **שהרשו** בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה
לויה – ואם תאמר: מנא ליה שדרשו משטבול יום? דלמא חרשו חרשו מטמא מת עצמו! ויש לומר: דמשמע ליה שלא חרשו אלא על חצר, וחרצו היינו עזרת נשים כדמוכח בתיקאל (נמז). ואלו
טמא מת אסור אפילו בחיל. **ואמר** עולא מה טעם בו – פירשו: כיון דיבאה במקצת שמה ביאה מה טעם התירו חכמים להכניס ידיו לבהזנות? ואם תאמר: וכיון דשמה ביאה, ואפילו הכי
שרי מקצתו, משום דאי אפשר בענין אחר – אם כן כולו נמי לשתרי! ויש לומר: דלא ניהא שידחה ביאת כולו, דכתיב בהדיא: "ואל המקדש לא תבא". אבל ביאה במקצת – לא כתיב בהדיא,
אלא מדיקשא גמור לה עולא התם: מה נגיעה במקצת שמה נגיעה – אף ביאה במקצת כו'. ועוד יש לומר: כיון דאפשר על ידי ביאה במקצת, אם יכנס כולו – חייב, מדי דהוה אחיה לו דרך
צצרה ובא לו בארוכה.

תרי איפורי – אשת אח ואחות אשה. הואיל ואישרי – איסור אשת אח שהיה עליה
כשמת אחיו בלא בנים – אישרי נמי איסור אחות אשה. שמיני שלו – שהוא יום הבאת
קרבנותיו, וצריך לבא בזה הבית ולעמוד בשער נקנור ולהכניס ידיו לעזרה וליתן מן הדם
לבהזנות. וראה קרי – להכי נקט קרי ולא טומאת שרץ ונבילה: דטמא שרץ, ואפילו טמא
מת, נבנסין לזה הבית, כדמפרש ב"אלו דברים" (פסחים ט,א), שנאמר: "ויקח משה את עצמות
יוסף עמו". ושערי נקנור לא נתקדשו בקדושת
עזרה, כדאמרינן ב"כיצד צולץ" (שם פה,ב),
דהיינו דן בזה הבית, ויכול טמא מת ליכנס לשם.
אבל בעל קרי – משתלח חוץ לשני מחנות כוב,
כדמפרש ב"אלו דברים": זב, וכל זב – לרבות
בעל קרי. ובפלג – לקריו. אף על פי – דטבול
יום אחר דקרי אינו נבנס לזה הבית, דכל טבול
יום הרי הוא בטומאה עדיין לתרומה ולקדשים
ולמקדש. זה – יבא לזה הבית, ויכניס ידיו
לבהזנות, ויטהר לאכול פסחו לערב. שיבא עשה
דפסח שיש בו כרת – דאם לא יכניס ידיו
לבהזנות לא יטהר לאכול פסחו לערב. וידחה
עשה – ד"וישלחו מן המחנה" שאין בו כרת.
שאין ענוש כרת אלא על ביאת עזרה, וזה לא
יכנס לעזרה אלא לשערי נקנור שלא נתקדשו,
ויכניס ידיו לבהזנות ויטהר מצרעתו. וישלח
פסחו לעזרה לשחוט, ולערב יערב משמו ויטהר
מקרייו. ויעמוד יושפט – אותו היום נטהרו
ישראל מטומאת שבידיהם, בדברי הימים.
למחנה לויה – לזה הבית. ואמר עולא –
במסכת זבחים (לב,ב), דאמר עולא: ביאה
במקצת שמה ביאה, ואותיבניה מזה דקתני: זה
נכנס ומכניס ידו לבהזנות. ואי אמרת ביאה
במקצת שמה לויה, נהי נמי דנכנס לזה הבית,
משום דעשה שאין בו כרת הוא, לבהזנות ויכניס
מצי מעיל ידיה? אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא, דקימא לן במנחות ב"הקומץ רבה"
(כז,ב) מחוסר כפורים שנכנס למקדש ענוש כרת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל
הטמאים, ושני עולא: שאני מצורע הואיל והותרה לו ביאה במקצת לצרעתו, שהרי עדיין
מחוסר כפורים הוא, ובכרת, והותרה לו מן התורה ביאה זו במקצת – הותר נמי לקריו.
אלמא, הואיל ואישרי חזר איסורא – אישרי נמי איך דהוה גביה.

חנינא

מצי מעיל ידיה? אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא, דקימא לן במנחות ב"הקומץ רבה"
(כז,ב) מחוסר כפורים שנכנס למקדש ענוש כרת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל
הטמאים, ושני עולא: שאני מצורע הואיל והותרה לו ביאה במקצת לצרעתו, שהרי עדיין
מחוסר כפורים הוא, ובכרת, והותרה לו מן התורה ביאה זו במקצת – הותר נמי לקריו.
אלמא, הואיל ואישרי חזר איסורא – אישרי נמי איך דהוה גביה.

חנינא

מצי מעיל ידיה? אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא, דקימא לן במנחות ב"הקומץ רבה"
(כז,ב) מחוסר כפורים שנכנס למקדש ענוש כרת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל
הטמאים, ושני עולא: שאני מצורע הואיל והותרה לו ביאה במקצת לצרעתו, שהרי עדיין
מחוסר כפורים הוא, ובכרת, והותרה לו מן התורה ביאה זו במקצת – הותר נמי לקריו.
אלמא, הואיל ואישרי חזר איסורא – אישרי נמי איך דהוה גביה.

מי

יבמות דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפט

את הציפור השניה, ואחר כך מגלחים את כל שערו, טובל
מטומאתו, ומונה שבעה ימים. ביום השביעי הוא מגלח וטובל
שוב, ואז הוא נעשה טבול יום עד הערב. בבוא השמש הוא נעשה
טהור אף לתרומה, אך עדיין הוא מחוסר כיפורים, ולמחרת מביא
את קרבנותיו וביניהם קרבן אשם. ונותן הכהן מדם האשם על
בהונות ידיו ורגליו הימניים של המצורע ועל תנוך אזנו הימנית.
ולצורך כך היה על המצורע להכנס לעזרת הנשים, ולהושיט את
בהונותיו לתוך עזרת ישראל. ומאחר שקודם שנשלמה הקרבת
קרבנותיו עדיין הוא מחוסר כיפורים האסור בכניסה למחנה
שכינה, לא היה נכנס ממש לתוך עזרת ישראל שדינה כמזנה
שכינה, אלא היה עומד בתוך שערי ניקנור, ומשם היה מושיט את
בהונותיו לתוך העזרה, כדי שיתן עליהם הכהן מן הדם.
ומצינו במצורע את הכלל של 'הואיל ואישתרי אישתרי, בדתניא,
מצורע שחל יום שמיני שלו (מטבילתו הראשונה) שהוא יום הבאת
קרבנותיו כעצב הפסח, וראה קרי בו ביום, וטבול כדי להיטהר
מקרי, והרי הוא טבול יום מחמת קרי עד הלילה, אמרו חכמים,
אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס למחנה לוי, טבול יום זה נכנס
בשערי ניקנור שהם במחנה לוי כדי שיתנו מדם אשם מצורע
שלו על בהונותיו. משום שאם לא יכנס למחנה לוי כדי שיתנו
את הדם על בהונותיו, לא יוכל לאכול בלילה את פסחו, שהרי
הוא עדיין מחוסר כיפורים שאסור באכילת בשר הקדשים,
ובכללם בשר הפסח, לפיכך מוטב שיבא עשה של פסח שיש בו פרת
למי שמבטל את הקרבנות, וידקה עשה של שילוח מחנות שאין בו
פרת, שהרי אין כרת לטבול יום ומחוסר כיפורים אלא על כניסתם
למחנה שכינה, וזה אינו נכנס אלא לשערי ניקנור שהם מחנה
לוי, ומשם הוא מושיט את בהונותיו לתוך העזרה.
ואמר רבי יוחנן על דברי הברייתא, שמה שאמרה הברייתא 'ידחה
עשה שאין בו כרת', לאו דווקא הוא. שהרי דבר תורה, טבול יום
אפילו עשה לית ביה בכניסה למחנה לוי, ולא נאסר אלא במחנה
שכינה. אלא שחכמים הם שגזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת
נשים. שנאמר באותו היום שנטהרו בו ישראל מהטומאה שבידם
(דברי הימים ב' כ ה), ויגמרו והושפט בקהל יהודה לפני החצר ההדשה.
ושאלו בביאור מקרא זה, מאי חצר ההדשה, ואמר (רבי יוחנן)
[רבי], זה הר הבית, ונקראה 'חדשה' על שם שהדשו בה דברים של
הלבד, ואמרו, טבול יום לא יכנס למחנה לוי, ומשום שאין אסור
זה אלא מדברי חכמים, לא העמידו חכמים את דבריהם במקום
כרת, ולא גזרו במצורע שראה קרי שלא יכנס לשם בערב פסח,
כדי שלא לבטלו מהקרבת פסחו.
אלא שעדיין קשה, איך הותר לו להכניס את בהונותיו לעזרת
ישראל לצורך מתן הדם, והלא העזרה מחנה שכינה היא, והלא
הכניסה אליה אסורה באיסור כרת אף למחוסר כיפורים, וכל שכן
לטבול יום. ואף שאינו נכנס לשם בכל גופו אלא מכניס קרי
בהונותיו בלבד, מכל מקום אף ביאה לעזרה במקצת נחשבת
ביאה, ואסורה לבעל קרי. ואף שהתירה התורה כניסה זו מחמת
טומאת מצורע, שהרי אי אפשר לו להטהר ממנה באופן אחר, אך
מנין לנו שאף מחמת טומאת הקרי שנוספה לו התירה לו התורה
את הכניסה לעזרה. ואמר עולא ביישוב דברי הברייתא, מה טעם
הותרה לו לטבול יום זה הכניסה במקצת לעזרה, משום שהואיל
והותר לו איסור זה לצדקה הותר גם לקרי. שהרי גם מחמת
טומאת צרעתו אסורה לו הכניסה לעזרה באיסור כרת, שכן אף
מחוסר כיפורים ענוש כרת על כך, ומצורע קודם שנטהר הוא
עדיין מחוסר כיפורים. ומאחר שהותר לו איסור הכניסה שיש
בטומאת צרעת, הותר לו גם איסור הכניסה מחמת טומאת הקרי.
הרי לנו כי כל דבר שחלו עליו שני איסורים, אם הותר אחד מהם
נותר אף האיסור השני המצטרף אליו. והוא הכלל האמור למעלה
'הואיל ואישתרי אישתרי'. ועל פי כלל זה יש להתיר גם אחות
אשה ושאר עריות ליבום, משום שהואיל ואישתרי איסור אשת
אח שישנו בכל יבמה, אישתרי גם שאר איסורי עריות שיש בה,
ועל כן הוצרכנו למעט את כל העריות מיבום מדרשת 'עליה'
האמורה לעיל.
דוחה הגמרא: מי דמי איסורי עריות ביבום לדבריו דעולא במצורע,

לפיכך תלמוד לומר 'כי בחטאת האשם הוא', לומר לך, מה חטאת
מעונה מתן דמים ואימורים לגבי מופת, אף אשם מצורע מעון מתן
דמים ואימורים לגבי מופת.
ומוכח מיתור זה דאי לא אהדרית קרא – שאם לא היתה התורה
מחזירה אשם מצורע לדין שאר כל האשמות, הוה אמינא למאי
הנפק נפק – למה שיצא אשם מצורע יצא, ואין בו אלא אותם
דינים שנכתבו בו בפירוש, שהם מתן בהונות ושחיטה בצפון,
ולמאי נפק לא נפק – אבל למה שלא יצא לא יצא, ולולא
הריבוי 'בחטאת האשם' לא היו נוהגים בו שאר דיני כל האשמות,
שהם מתן דמים ואימורים לא גבי המופת, ואם כן תפא נמי ביבום,
אין הפרט של אשת אח שיצא מן הכלל משתווה אליו, ואין למדים
מן הכלל על הפרט ולא מן הפרט על הכלל, על כן אף לולי דרשת
'עליה' הוה אמינא שדווקא אח דאישתרי אישתרי –
שהותרה במפורש הותרה, אבל שאר עריות שלא הותרו במפורש
לא הותרו.
הגמרא חוזרת בה מהתירוץ הקודם ומתרצת באופן אחר: אלא
לולא 'עליה' סלקא דעתך אמינא תיתי במה מצינו – היינו מעלים
בדעתנו לומר שיתחייבו כל העריות ביבום על ידי בנין אב מאשת
אח. מה אשת אח שהיא ערוה האסורה באיסור כרת שלא במקום
יבום, ואף על פי כן מייבמה – מותרת ביבום, אף אחות אשה
האסורה באיסור כרת תתייבם, וכן כל העריות. על כן נצרך 'עליה'
ללמדנו שאף במקום יבום היא אסורה.
דוחה הגמרא: מי דמי שאר עריות לאשת אח, הלא היתם באשת
אח, התירה התורה רק חד איסורא של אשת אח לצורך היבום,
אבל תפא בשאר עריות תרי איסורי של עריות יש בהן על היבום,
שמלבד האיסור המיוחד שיש בכל ערוה לכשעצמה, יש בה גם
איסור אשת אח הקיים בכל אשה הנופלת לו ליבום. ואם כן איך
יעלה על הדעת ללמוד במה מצינו שאר עריות מאשת אח, ולמה
הוצרך הכתוב לאוסרן ביבום.
הגמרא מתרצת באופן אחר: לולי 'עליה' מהו דתימא ו-היינו
אומרים) הואיל ובנפילה ליבום אישתרי – הותר איסור אשת אח,
אישתרי גם כן איסור אחות אשה ושאר איסורי עריות הנלווים
לאיסור אשת אח, על כן כתבה התורה 'עליה' באחות אשה,
ללמדנו שהיא ושאר העריות אסורות ביבום וחליצה.
שואלת הגמרא: ומאי תימא – ומנין לך דאמרינן הואיל ואישתרי
איסור אחד אישתרי גם כן האיסור השני שמצטרף אליו.
הגמרא מביאה מקור מבריייתא לדין זה: נאמר בתורה שיש לשלח
את הטמאים מחוץ למחנה, בכתוב (ממבר ה' א) 'צו את בני ישראל
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש'. ומבואר
בפסחים (טו.) ששלשה מחנות הם, מחנה שכינה, מחנה לוי,
ומחנה ישראל. במחנה שכינה (מעזרת ישראל ולפנים) נאסרו
להכנס כל הטמאים, ואף טמאי מת ושרץ. במחנה לוי (מפתח הר
הבית עד לשער ניקנור שהיה בין עזרת נשים לעזרת ישראל), גם
התורה לא נאסרו אלא הטמאים בטומאה היוצאת מגופם, כגון
זבים ובעלי קרי נדות וילדות, אבל טמא מת ושרץ מותרים להכנס
שם מן התורה, אלא שחכמים גזרו בהם שלא יכנסו מן החיל
ולפנים. ובמחנה ישראל (כל ערי ארץ ישראל המוקפות חומה), לא
נאסרו אלא מצרעים בלבד.
שלש דרגות טומאה הן: א. טמא שעדיין לא טבל לטהרתו. ב. מי
שכבר טבל לטהרתו, אך עדיין לא העריב עליו השמש לאחר
טבילה, והוא הקרי 'טבול יום', שלחולין הוא טהור לגמרי, אך
עדיין הוא טמא לתרומה ולקדשים ולביאת המקדש עד הלילה. ג.
מי שכבר טבל ואף העריב עליו השמש לאחר טבילתו, אך עדיין
לא הביא את הקרבנות שהתחייב בהם לצורך טהרתו, והוא קרי
'מחוסר כיפורים', שלחולין ולתרומה הוא טהור, אך לענין קדשים
הוא טמא עד שיקריב את קרבנותיו. כמו כן אסור מחוסר כיפורים
בכניסה למחנה שכינה, וכל שכן שטבול יום אסור בה. אך הכניסה
למחנה לוי הותרה למחוסר כיפורים, ולא נאסרה אלא לטבול
יום.
כך הוא סדר טהרתו של המצורע, לאחר שנרפא מצרעתו, מביא
שתי ציפורים, ושוחטים אחת מהן ומזים עליו מדמה, ומשלחים

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה. ואם אין ההפטרָה כָּלל בְּבֵית הַכִּנְסָה אֶלָּא בְּבֵית אַחֵר וְאִי אֶפְשָׁר לְהִבְיָאָה מִשָּׁם שְׂאִין עָרֹב בְּעִיר יִלְכוּ
- 2 עֲשֶׂרָה מִבֵּית הַכִּנְסָה לְאוֹתוֹ בֵּית וַיִּפְטֹר שָׁם הַמַּפְטִיר שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה תַּחֲלָה בְּבֵית הַכִּנְסָה^[יד] אֲכָל לֹא
- 3 יִקְרָא הַהִפְטָרָה בְּעַל פֶּה בְּבֵית הַכִּנְסָה:

סימן רפד דין ההפטרָה וברכותיה סעיף ה

הלכתא רבנא

- י] בְּבֵית הַכִּנְסָה - בַּמָּקוֹם שִׁישְׁנִים רַבִּים הַרוֹצִים לַעֲלוֹת לַמַּפְטִיר, יִקְרָאוּ בְּתוֹרָה מִנִּינִים שׁוֹנִים בַּחֲדָרִים נִפְרָדִים. וִיקְרָאוּ הַפְּרָשָׁה בְּשִׁלִּימוֹתָהּ, וְלֹא מַפְטִיר וְהַפְּטָרָה בְּלִבָּד²⁷.
- יא] בְּבֵית הַכִּנְסָה - בְּשַׁעַת הַדַּחֲק כְּגוֹן בְּשַׁבַּת שְׁכוּלָם

ציונים והוספות

- 27) שֵׂאִין לְהוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה לְקִרְיַת מַפְטִיר וְהַפְּטָרָה בְּלִבָּד שֶׁהִיא קְרִיאָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה בְּלִבָּד, וְאִם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁיבּוֹאוֹ לְמַחְלֻקָּת - כְּגוֹן שְׁכוּלָם רוֹצִים לַעֲלוֹת בַּחֲדָר הַמְּרוֹכֵז כְּגוֹן ב' בִּרְ-מִצּוֹת וְכִי"ב; יֵצֵאוּ עֲשֶׂרָה אֲנָשִׁים בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַמַּפְטִיר, וְלֵאחֵר שֶׁהַמִּנְיִין יִסְיִמוּ הַמַּפְטִיר וְהַהִפְטָרָה יַחֲזִרוּ וִיקְרָאוּ הַמַּפְטִיר וְהַהִפְטָרָה פַּעַם נֹסֶפֶת, וְיִשְׁאִירוּ הַסִּימָן מְכוּסָה עַד לְקִרְיַת הַשְּׁנִיָּה, כִּךְ שֶׁלֹּא
- יְצִיאֻהוּ שְׁנִית, וּבְכָל אֹפֶן לֹא יִקְרָאוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קב, ולכאורה אינו נקרא הוספה על מניין העולים כך שמתאים גם למנהגנו שאין מוסיפים על העולים, ומ"מ משום טורח הציבור אין לעשות כן כי אם במקום חשש מחלוקת).
- 28) משוע"ר משמע שניתן לקרוא ההפטרָה גם ללא הסימָן, אלא שכמובן שהוא בשעת הדחק בלבד.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ח יֵשׁ נוֹהֲגִים לַתֵּת חֲטִים לַפְּנֵי הַעוֹפּוֹת בְּשַׁבַּת שִׁירָה וְאִינוּ נִכּוֹן שֶׁהֵרִי אֵין מְזוֹנוּתֵיהֶם עֲלֵיךְ:
- 2 ט מוֹתֵר לְהַאכִיל תּוֹלַעַת הַמַּשִּׁי לִפְנֵי שְׁמִזְזוֹתָיו עֲלֵיךְ שֵׂאִין לוֹ מָה שִׂיאָכֵל כִּי אִם מָה שִׂיאָכִילוֹ הָאָדָם:
- 3 י אַע"פ שֶׁאָדָם מִצְוָה עַל שְׁבִיתָת בְּהִמְתּוֹ מוֹתֵר לְהַנִּיחָה שֶׁתֹּאכַל מִהַמְּחֻבָּר בְּשַׁבַּת שְׁנֵאֵמַר לְמַעַן יִנּוּחַ שׁוֹרֵךְ וְגו' וְזוֹ הִיא נִיחָה שֶׁלָּהּ וּמוֹתֵר אֶפִּילוֹ לְהַעֲמִידָה בִּידֵיו עַל גְּבִי עֹשִׂים מְחֻבָּרִים וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יִתְלוֹשׁ מֵהֶם בִּידֵיו לְהַאכִילָה לִפְנֵי שֶׁהוּא אִיסוּר חֲמוּר בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת.
- 4 אֲבָל לֹא יַעֲמִידָהּ עַל גְּבִי דְּבַר הָאִיסוּר בְּטִלְטוּל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי שֶׁאִיסוּרוֹ קָל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וְחוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יִטּוֹל מִמֶּנּוּ בִּידֵיו לְהַאכִילָה וְלֹא אִיסוּר אֶלָּא לְהַעֲמִידָה עַל גְּבִי מִמַּשׁ אֲבָל מוֹתֵר לְעַמּוּד בְּפִנֵּיהֶן בְּעֵינֵי שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְהוֹטוֹת אֶלָּא דֶּרֶךְ שֶׁם וְתֹאכַל מִעֲצָמָה שְׁכִין שֵׂאִינוּ עוֹמֵד סוֹמֵךְ לְעֹשִׂים אֵין לְחוֹשׁ:
- 5 יא נוֹטִילִין מֵאֲכָל מִלִּפְנֵי חֲמוּר וְנוֹתֵינן לִפְנֵי שׁוֹר מִפְּנֵי שְׂרָאוֹ הוּא לוֹ שֶׁהַחֲמוּר אֵינוּ מְטִיל רִירִין וְאֵין מָה שֶׁלִּפְנֵי נִמְאָס וְרָאוֹי הוּא (לְחַתְּכוֹ) לְתַתְּנוֹ לִפְנֵי הַשׁוֹר אֲבָל אֵין נוֹטִילִין מִלִּפְנֵי שׁוֹר לִיתֵן לִפְנֵי חֲמוּר מִפְּנֵי שְׁנֵאֵמַר בְּרִירֵי הַשׁוֹר וְאִינוּ רָאוֹי עוֹד לְחֲמוּר אֶלָּא ע"י הַדַּחֲק וְקָרֹב לִדְרָא
- 21) שֵׂאֵל יֵאָכְלוּ וְנִמְצָא טוֹרֵחַ בַּחֲנֹם בְּשַׁבַּת וִישׁ מְחַמְרִים ג"כ בְּשֹׂאֵר מִינֵי בְּהֵמָה שֵׂאֵל יִטּוֹל מִלִּפְנֵי אַחַת וְלִיתֵן לִפְנֵי אַחֶרֶת שֶׁאֵינָה מִינָהּ וְאֵין לְמַחֲוֹת בִּיד הַנוֹהֲגִין הִיתֵר:
- 22 יב שׁוֹר שֶׁמִּפְטָמִין אוֹתוֹ וְגוֹרְפִים הָאֲבוֹס שֶׁלִּפְנֵי לַתֵּת לְתוֹכּוֹ הַתֵּבָן וְהַשְּׁעוּרִים שֵׂאֵל יִתְעַרֵּב בָּהֶם עַפְרֹרִית וִיקַץ בְּמֵאֲכָלוֹ אִיסוּר לְגַרְפוֹ בְּשַׁבַּת אֶפִּילוֹ הוּא אֲבוֹס שֶׁל כָּלִי גִזְרָה מִשׁוּם אֲבוֹס שֶׁבִקְרָקַע וְשֶׁבִקְרָקַע יֵשׁ לְחוֹשׁ שְׁמָא כְּשִׁיגְרֹפוֹ וִירָאָה בּוֹ גּוֹמּוֹת יִשׁוּהוּ אוֹתָן הַגּוֹמּוֹת בְּמַתְכוּיִן כִּדִּי שֵׂאֵל יִפְלוּ הַשְּׁעוּרִים לְתוֹכֵן וְאִיסוּר ג"כ לְסַלֵּק הַתֵּבָן מִלִּפְנֵי כְּשֶׁהוּא רֵב כִּדִּי שֵׂאֵל יִדְרֹסֵנוּ בְּרַעֲי מִפְּנֵי שֵׁשׁ בּוֹ תֵּבָן שְׁנֵאֵמַר בְּמַדְרַס רַגְלֵיו וְאִינוּ רָאוֹי לוֹ עוֹד וְהוּא אִיסוּר בְּטִלְטוּל:
- 23 חֶלֶק ב' סִימָן שֶׁכֵּד דִּינֵי הַכֶּנֶת מֵאֲכָל לְבֵהֵמָה בְּשַׁבַּת סִיפִים חִיב
- 24 א מוֹתֵר לְזַמֵּן נִכְרִי לְבִיתוֹ לְאָכּוֹל עִמּוֹ בְּשַׁבַּת אַע"פ שֶׁאִיסוּר בִּיּו"ט מִשׁוּם גִּזְרָה שְׁמָא יִרְבֶּה לְבָשֵׁל בְּשִׁבְלֵיו כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִי' תְּקִי"ב אֲבָל בְּשַׁבַּת אֵין לְחוֹשׁ לִזֶּה וּמוֹתֵר אֶפִּילוֹ לִיתֵן מְזוֹנוֹת לִפְנֵי נִכְרִי בְּלִבָּדוֹ וְאַע"פ שֵׂאִין מְזוֹנוֹתָיו עֲלֵיךְ מִכָּל מָקוֹם כִּיּוֹן שֶׁמִּפְרָסִים עֲנִי נִכְרִים מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם חֲשׁוֹב כְּמִזְנוֹתָיו עֲלֵיךְ:
- 25 ב מוֹתֵר לִיתֵן לִפְנֵי מְזוֹנוֹת בַּחֲצֵר אַע"פ שִׁיּוּדַע שִׁיּוּצִיאֵן

לחורץ וכן אם הנכרי עומד בחורץ ופשט ידו לפניו שידוע
וניכר הוא שיוציא אסור ליתן לפניו מפני שנראה כנותן לו
על מנת להוציא ואף שמוציא להנאתו ולא בשביל ישראל
מכל מקום כיון שדבר זה שהוא מוציא נותנו לו הישראל
משלו אסור מטעם שנתבאר בסי' ש"ז:

חלק ב סימן שכה נכרי שעשה מלאכה בעד ישראל טעמים א"ב

לחורץ והוא שיהיה לו רשות לאכלן שם אם ירצה ומכל
מקום לא יתן הוא לידו ממש כדי שלא יעשה הוא העקירה
מרשות היחיד אלא הנכרי יטול מידו שאז הנכרי הוא
העושה העקירה ואין צריך לומר שמותר אם מניח על גבי
קרקע או על גבי שלחן והנכרי נוטל משם.

אבל אם אין הרשות בידו לאכלן שם או שהם מזונות
מרובים שאי אפשר לו לאכלן שם וניכר הדבר שיוציאן

לקוטי תורה

מתפללים "ולא נבוש לעולם ועד", שהפירוש
הפנימי בזה הוא, שלא תהי' לנו בושה בעולם
האמיתי והנצחי (בהפרד הנפש מהגוף בעלייתה
לגן-עדן).

ובמשל מי שהולך ערום בלא הודע לו שיש
אנשים רואים אותו, ואח"כ כשרואה שהאנשים
רואים אותו יתמלא בושה, כן ויותר מכן יש
ליבוש [להתבייש] מאור אין סוף ב"ה הסובב
כל עלמין דכתיב ב' את השמים ואת הארץ
אני מלא.

ועל זה נאמר כי לא יראני האדם וחי, [ואמרו
רז"ל] בחיינו אינו רואה אבל בשעת מיתתו
רואה, והיינו כדי שיתמלא בושה וכלימה
בראותו ה' נצב עליו ורואה במעשיו.

בהפרד הנפש מהגוף זוכה האדם לחזות בנועם
ה' בגילוי זיו השכינה, ואזי יבוש ויכלם, היינו
שהתגלות זו היא כדי להביאו לידי בושה וכלימה
ממעשיו בעוה"ז, שעתה רואה במו עיניו את
האמת, שהקב"ה עצמו (הסובב כל עלמין) נצב
עליו תמיד (כי את השמים ואת הארץ אני מלא)
ורואה במעשיו (שהם חדורים בישות וגסות).

ועי"ז ישוב בתשובה שלימה לפניו, את פניך ה'
אבקש, דהיינו לבקש פנימיות ה' ("פניך" לשון
פנימיות), גילוי אור אין סוף ב"ה ממש, דהיינו
להחזיר פנים בפנים בנ"ל.

וזהו התוכן הפנימי של עבודת התשובה, שהיא
"החזרת פנים בפנים". והוא שיחודו יתברך
האמיתי (שמצד אור אין סוף ב"ה עצמו אין עוד
מציאות בלעדו) יהי' חקוק בנפשו, ובמילא מתבטל
ממציאותו וכל מגמתו היא רק להתענג על ה'
ממש.

ועל זה נאמר "את פניך הוי' אבקש", בחינת

תוכן הפרק: הטעם שנתקנו עשרת ימי תשובה
דוקא ו"עליית המלכות" ביום הכפורים
[לאחר שנתבאר שמהותה של "קליפה" היא
הישות המונעת את הנפש מלהרגיש יחודו יתברך
ולהתענג על ה' - יובן תוכנה הפנימי של תשובה למי
שנכשל בישות וגסות הרוח:]

אך מי שפגם והעביר את הדרך בהמשיך את
לבו אחר היש והגסות, העצה היעוצה לצעוק
אל ה' בצר לו, צעק לבם, שיהא הלב צועק
בקרב מקרב איש ולב עמוק, איך לא שם לנגד
עיניו אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין,
שלפניו בחשיכה כאורה ורוחניות וגשמיות
שוין, וימלא בושה וכלימה.

עבודת התשובה על פי פנימיות הענינים היא
- לתקן שורש כל ענין הרע, היינו ביטול ישות
עצמו. והוא ע"י ההתבוננות איך שלפי האמת "אין
עוד מלבדו" ממש, והקב"ה נמצא למטה בעולם
הזה הגשמי בשווה ממש כמו שהוא נמצא
בעולמות רוחניים, לפי שלגבי אור ה"סובב כל
עלמין", הוא אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו,
המובדל ומרומם מכל העולמות, הכל שווה לפניו;
ועל זה נאמר "כחשכה כאורה", שגם ה"חשך" של
עולם הזה הגשמי אינו מעלים ומסתיר לפניו,
ולפיכך נמצא בגשמיות כמו ברוחניות.

וכשיכיר איך שלא שם לבו לאמת הזאת,
יתעורר בצער גדול מתוך בושה וכלימה, עד
שיצעק אל ה' בצעקת הלב - היינו לא צעקה
חיצונית בקול ודיבור לחוד, אלא צעקה פנימית
הנובעת מעומק הלב.

ובמו שאומרים ולא נבוש לעולם ועד.
על בושה זאת - איך לא שמנו לב שלפי האמת
"אין עוד מלבדו" ונמשכנו אחרי ישות וגסות - אנו

- 20 כביכול (ומקור אלי').
- 21 ולכך ממלא כל הפגמים שפגם בתורה, כמ"ש
- 22 אנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו
- 23 דכולהו, ועי"ז וטהרתם.
- 24 לכן בכוחן של י"ג מדות הרחמים לתקן את
- 25 הפגמים שנגרמו ע"י העברה על דרכי התורה,
- 26 וכדאיתא בזהר "אנת הוא ממלא כל שמהן ואנת
- 27 הוא שלימו דכולהו" (אתה ממלא את כל השמות,
- 28 ואתה הוא שלימות הכל), פירוש, ע"י חטאים
- 29 נעשה פגם כביכול בשם הוי', כידוע, ומילוי פגמים
- 30 אלו הוא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, שלהיותו
- 31 השלם האמיתי, ביכולתו למלא את כל הפגמים
- 32 שבשם הוי', וזהו ענין י"ג מדות הרחמים.
- 33 ועל זה נאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים
- 34 וטהרתם" - "מים" קאי על מקור התורה (אורייתא
- 35 מחכמה נפקת, ובחינת החכמה נק' "מים") - ועי"ז
- 36 וטהרתם".
- ד"ה כי ביום הזה יכפר פרק ח
- 1 פנימיות דוקא, דבחינת פנימיות הוי' היא גילוי אור
- 2 אין סוף ב"ה ממש.
- 3 וכמים הפנים כתיב וזרקתי עליכם מים טהורים,
- 4 י"ג מכילין דרחמי, שהם בחינת פנימיות והן
- 5 מקור התורה.
- 6 כתיב "כמים הפנים לפני כן לב האדם
- 7 לאדם", "פירוש כמו שכדמות וצורת הפנים
- 8 שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה
- 9 צורה עצמה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו
- 10 לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב
- 11 חבירו אליו ג"כ". וכמו כן הוא בין אדם התחתון
- 12 ל"אדם העליון" כביכול, דבאותה מידה שאדם
- 13 מעורר אהבת ה' בליבו, כך מעורר גילוי אהבתו ית'
- 14 אליו.
- 15 וכך בעניננו, שעל-ידי שהאדם מבקש את
- 16 פנימיות הוי' ("פניך הוי' אבקש"), הרי זה מעורר
- 17 שהקב"ה יגלה אליו את פנימיותו כביכול, והיא
- 18 בחינת י"ג מדות הרחמים (הנקראות בזהר י"ג
- 19 מכילין (מדות) דרחמי"), שהן למעלה מהתורה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 18 בבריות הפחותים ביותר יש בהן הארת חכמה האלקית
- 19 כמו בזכוב ותולעת ועד כל חלקי הרמש שבאדמה
- 20 ומתחת לארץ כולם בחכמה עשית כו' ועד"ז גם כל
- 21 עולם היצירה ועולם הבריאה הרוחני בחי' אדם שבהן
- 22 ובחי' דצ"ח שהן המלאכים העליונים שבהם וכל צבא
- 23 השמים ושמי השמים העליונים הרוחניים כולם
- 24 בחכמה נתהוו ועד"ז גם עולם הנאצל וכל אשר בו
- 25 מבחי' אדם שבו ורקיעים ועד חלק הדומם שבו כולם
- 26 בחכמה נאצל והוא ע"י בחי' הקדומה שנמשך בראשית
- 27 גילוי הארת הקו כו' (ונק' א"ק אדם דבריאה כו') אך
- 28 כל זה האור שנמשך בבחינת החכמה שהיא ראשית כל
- 29 ההשתלשלות שבקו וחוט כו' הרי היא בחי' הארה
- 30 מצומצמת מאד הבאה בבחי' גבול ומדה לגבי בחי' עצמות
- 31 אא"ס ממש כמו שהוא בבחי' א"ס ממש כנ"ל
- 32 אשר ע"כ הוצרך להיות בחי' צמצום ומק"פ הנ"ל כדי
- 33 להיות בחי' ההמשכה בבחי' מדה וגבול שהוא ענין
- 34 ראשית גילוי הארת הקו בחכמה כו' כנ"ל וד"ל:
- 1 (פה) והנה בחי' ראשית הגלוי דבחי' קו וחוט הזה
- 2 שהוא בחי' קו המדה נמשך תחלה בבחי' החכמה
- 3 שהוא להיות נאצל אור החכמה לפי שהחכמה
- 4 היא בחי' ראשית כל המציאות שהרי אנו רואים גם
- 5 למטה בעולם העשיה הרי כולם בחכמה נעשו וגם
- 6 האדם נעשה בחכמה כמ"ש אשר יצר את האדם
- 7 בחכמה והוא חכמה הנפלאה הנראה בנתוח אברי
- 8 האדם וסדר מהלכם שנלאו בו כל חכמי הרופאים
- 9 לעמוד עד סוף החכמה העמוקה ההיא לפי שחכמה
- 10 אלקית היא וכן בחלקי החי כמו בבהמות ועופות וחיות
- 11 וטרף מזונם יש בזה חכמה אלקית וחלקי הצומח כעשב
- 12 ואילן וכל תבואת הארץ והארץ וכל אשר בה יש בזה
- 13 חכמה אלקית שבה נעשה הכל כמ"ש ה' בחכמה יסד
- 14 ארץ כונן שמים בתבונה שגם רקיעים וגלגלים
- 15 העליונים בתבונה ובחכמה אלקית נעשו שהרי נלאו
- 16 בהם כל חכמי התכונה לעמוד על סוד ענין החכמה
- 17 האלקית שבמהות הגלגלים ובסדר מהלכם כו' עד שגם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 **ובזה** יובן דפ' והא"ש נק' אין עושין רש"מ והיינו
2 משום שלא נאמר בה וכלל מאדך כמו בפ' שמע
3 כי ענין כלל מאדך הוא בלי גבול וכלי שום מניעה
4 בעולם וכלי שום הסתר שע"ז ממשיך ג"כ התגלות
5 סוכ"ע למטה, כי ע"י שמעורר האדם בנפשו רצון
6 לאלקות בלי גבול וכלי שום מניעה בעולם וכלי שום
7 הסתר שע"ז ממשיך ג"כ התגלות סוכ"ע למטה, כי
8 ע"י שמעורר האדם בנפשו רצון לאלקות בלי גבול
9 וכלי שום מניעה בעולם ובתוך תוכיות ופנימיות הלב
10 ורעותא דליבא ממש ע"ז ממשיך מלמעלה ג"כ אור
11 הסוכ"ע שכלי גבול שיאיר למטה בבחי' ממכ"ע, אבל
- 12 אהבה דבכל נפשך הגם שהיא ג"כ אהבה גדולה
13 לאלקות אבל כיון שלא נאמר בכל מאדך א"כ הרי יש
14 גבול להאהבה וקצת מניעה אזי אין נמשך בחי' סוכ"ע
15 בפנימיות האדם כ"א רק בדרך מקיף. ובה' יובן
16 התירוץ דלכאורה הרי בפ' והא"ש כתיב תשמעו אל
17 מצותי וא"כ הרי ע"י המצות ממשיכים בחי' סוכ"ע
18 בממכ"ע וא"כ מהו ההפרש בין מדריגות בכל מאדך,
19 רק הענין דבלא בכל מאדך אינו נמשך בפנימיות ממש
20 כ"א בדרך מקיף אבל ע"י בכל מאדך שכלי גבול נמשך
21 בבחי' פנימיות ממש, שנמשך בחי' סוכ"ע בפנימיות
22 האדם.

נערב שבועות תרס"ז

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

- 1 **ויובן** זה בעבודת ה' בכלליות ישראל שנק' בשם
2 ארץ חפץ, שנודע שישראל עלו במח' שפי'
3 במח' הקדומה שלמעלה מעלה מבחי' החכ' שנק' ג"כ
4 מח' כמ"ש בזהר בענין מח' ויובלא דלא אתפריש
5 לעלמין, אמנם זהו הנק' ראשית, אבל עליית נש"י
6 הוא במח' הקדומה דא"ק שז"ע עליות המח', וזהו
7 פי' נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן היינו בחי'
8 מאמר נעשה נעוץ בתחלתן הוא בחי' התחילה
9 שלמעלה מבחי' ראשית כו', ועלייתם לבחי' מח'
10 דא"ק הוא ע"י הרצוא שמגיע עד בחי' תחלה, שהרי
11 נא' בס"י אם רץ לבך שוב לאחד שהשוב הוא לבחי'
12 אחד שז"ע החזרה אחר קדימת הרצוא, שמוכרח לומר
13 שהרצוא מגיע לבחי' היותר גבוה לצאת גם מכלי
14 הגבלת החכ', רק מפני שבע"כ אתה חי שוב לאחד
15 הוא בחי' הראשית הנ"ל.
- 16 **ובכ"ז** יובן המשך הפסוק מגיד מראשית אחרית היינו
17 עכשיו בזה"ג כנ"ל, אך ירידה זו של בחי'
18 המל' בקבלת השפע ממ"ד דחכ' כנ"ל לצורך עלי', היא,
19 כמו שכל ירידה היא לצורך עלי', והיינו בכדי שיעלו
- 20 ישראל במח' הקדומה דא"ק לע"ל ותהי' מקבל מבחי'
21 מקדם אשר לא נעשה עדיין בסדרי השתלשלות, וזהו
22 שמסיים אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה פי' עצתי
23 היתה לירידה זו דמל' לקבל מבחי' המ"ד דחכ' בזה"ג
24 כדי שכל חפצי אעשה לע"ל שתוכל לקבל מבחי' קדם,
25 ולמה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה פי'
26 רצון קונה היא כלליות ענין הרצון, והיינו מה שבזה"ג
27 היא בבחי' רצוא לקבל מבחי' מ"ד שז"ע ואל אישך
28 תשוקתך שזהו ע"פ סדרי השתלשלות דשמי' קדמו,
29 וע"ז תגיע לע"ל לבחי' וכל חפצי אעשה היינו שתגיע
30 לבחי' קדם הנ"ל שז"ע חפצי הוא בחי' חפץ פנימיות
31 הרצון, והיינו שבזה"ג והוא ימשול כך בחי' המשכת
32 מ"ד דחכ' שבסדרי השתלשלות, תהי' לע"ל נקבה
33 תסובב גבר ותהי' אשת חיל עטרת בעלה, והי' ביום
34 ההוא יצאו מים חיים מירושל' בחי' מל' אל הים
35 הקדמוני הוא בחי' ים החכ' הנמשך מבחי' קדם הוא
36 בחי' האין המהוה היש דחכ' להיות כי תהי' עליית
37 המל' בבחי' חפץ דכ"ע ולכן תהי' המשפעת בבחי'
38 החכ' כו'.

בס"ד. (ש"פ ויקרא 9' זכור. ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

דוה שמתמעט האור ממדריגה למדריגה וזהו בחינת מטה
בו, - כלומר ככל שהאור הוא בריבוי יותר הרי הוא
בחינת "מעלה" וככל שהאור הוא במיעוט יותר הרי הוא
בחינת "מטה".
וזהו גם כן ענין קירוב וריחוק דבקרב מאיר האור בגילוי
יותר דוהו ריבוי האור והגילוי, וכל מה שמתרחק
מתעלם ומתמעט האור בו, - כלומר ככל שהאור הוא
בקירוב יותר למקורו הרי הוא בחינת "מעלה" וככל
שהוא מתרחק יותר ממקורו הרי הוא בחינת "מטה".
וזהו גם כן ענין מעלה ומטה שבהמשכת הקו שהוא ענין
קירוב וריחוק כלומר בקו עצמו יש מעלה ומטה ולכן
גם העולמות המקבלים מהקו יש בהם מעלה ומטה, כמו
שכתוב במבוא שערים שער א' פרק ב', היינו דבקצחו
העליון שהוא בבחינת קירוב אל מקורו מאיר שם האור
בגילוי יותר וכל מה שנמשך ומתרחק הקו ממקורו
מתמעט ומתעלם האור בו.
וכמו על־דרך־משל באור הנר או גם באור אבוקה
שבקירוב מאיר הרבה, ובריחוק מקום אינו מאיר כל כך
— ככל שמתרחקים יותר מהנר או האבוקה האור נחלש
יותר, עם היותו אותו האור עצמו שלא נעשה שינוי
באיכות האור (כפי שנעשה שינוי על ידי וילון וכדומה)
רק כשנתרחק ממקורו הרי הוא מתעלם ומתמעט בו —
וכך בנמשל ככל שאור הקו מתרחק ממקורו ומתמעט
הוא בחינת "מטה".

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

2. **זוה לשינוי שם:** והרי ידעת בזה, איך העולמות בכללותם, וכן י"ס שבכל עולם ועולם, הם בבחינת מעלה ומטה, והוא מחמת הקו ההוא

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מֵרֵנָא וּרְבֵנָא יוֹסֵף יִצְחָק – אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי יוֹצֵא

ספר המאמרים – ה'תרצ"ט

4 **וַיֵּאָדָר** הָעֵנָנִן הוּא, דַּחֲטָא לְשׁוֹן חֲסָרוֹן הָרִי יֵשׁ בָּזָה ב' 5
מִדְּרָגוֹת, וְעַם הַיּוֹת דַּחֲטָאִים הֵם קֵל יוֹתֵר

והעקום הנקרא בלשון אידיש א קרומער שכל'ד או א
קרומער מח'י, והינו דלפעמים הנה העוות ועקום הוא
בכלי השכל, ולפעמים הנה העוות ועקום הוא בכלי
המח, וכן הוא בעונות, דמאחר שידע שנוגע בנפשו
ובגופו ואינו יכול להעמיד על עצמו למנע מזה, אינו
אלא עוות ועקום, דהלא המח שליט על הלב בתולדתו.
וחטאים אלו השגגות, דחטא דשגגה הוא על אשר אינו
מקדש עצמו במתן לו, דסבת חטא בשגגה הוא לפי
שמרגל מאד בדברים המתירים, דאס וואס מי מאג
דארף ער און וויהל דאס, און דאס וואס ער וויהל טוט
ערי, ממילא בא גם לדבר אסור רחמנא-לצלן דרצה
לאכל שמן ואכל חלב, והוא שוגג, הרי דחטא הוא קל
מעון ומפל-שפן מפשע, ובתשובה נאמר "אנכי אנכי
הוא מזה פשעיד" וכו', דהוא יתברך מקבל שבים, דגם
הפושעים אם עושים תשובה מוחה פושעיהם, ועושה
להם זדונות פזיות, דזהו מצד רחמים עצמיים דעצמות
אין-סוף שלמעלה מעלה מהי"ג מדות הרחמים
שהמשיך משה רבנו עליו-השלוש, דהיי"ג מדות
הרחמים שהמשיך משה רבנו עליו-השלוש אמרו רז"ל
(יומא דף לו עמוד ב) אמר משה לפני הקדוש ברוך
הוא, רבנו של עולם אם יהיו ישראל חוטאים לפניך
ועושים תשובה, עשה להם זדונות כשגגות, והוא
יתברך מוחה הפושעים ואינו מזכיר החטאים, כמו
שכתוב⁶ "וחטאתיך לא אפר", והינו דזדונות נהפכים
לזכיות, אמנם על החטאים שהם שגגות ממש, צריכים
תשובה, והוא התרטה על העבר וקבלה טובה על להבא
לפרש עצמו מעניגי המותרות ולקדש עצמו במתן לו.

מוצאי יום כיפור (תרצ"ט)

בו, דכל פנותו הוא המרידה דוקא, ומוסר נפשו על זה
למרד, והינו דלא זו בלבד שאינו לטובתו ולהנאתו,
אלא עוד הוא סובל צער מזה, והכל בשביל למרד,
וכמו שכתוב⁶ "אשר קרף בדרך", משל לאמבטיא
רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בליעל
אחד קפץ וירד לתוכה, אף-על-פי שנוכה הקרה אותה
לפני אחרים, וכמו בעז פנים שמעיו לגדול, הגם שידע
מגדל מעלתו רק עקר חפצו הוא למרד, ועונות הם
זדונות, והינו דידע שהדבר שהוא חפץ לעשות חס-
ושלום הוא נגד רצונו יתברך, ואינו חפץ בשום אפן
למרד חס-ושלום וחס-וחלילה, אלא דמפני התגברות
התמריות ביותר הוא אינו יכול לשלט בעצמו,
ולפעמים הנה גם מצטער על זה שאינו יכול לשלט
בעצמו ולהתגבר על עצמו, ובפרט בענין ההרהורים
ומחשבות רעות המביאים אותו רחמנא-לצלן לפעל רע,
ונקראים "חטאת נעורים", לפי שבאים מרתיחת הדמים
והתעוררות ביותר, והגם שידע אשר זה מבלה גופו
ומדאיב את נפשו, בכל זה הנה לא יכול להעמיד על
עצמו ועובר רחמנא-לצלן על רצון ה' בזדון, וזדונות
נקראים עונות, שהוא מלשון עוות ועקום. וכמו על-
דרך-משל בטבעי בני אדם, הרי אנו רואים בחוש, דיש
מי שהם בעלי כשרונות טובים בעלי המצאה ובעלי
הבנה והשגה טובה, שמבינים כל ענין שכלי בהבנה
טובה ומשיגים אותו על בריה, ועם זה הרי יש להם
איזה עוות ועקום בהבנתם והשגתם, אשר ה"בכ"ג⁷
ותמצית ההשגה בהנוגע אל הפעל, אינו מתאים כלל
אל נקודת ההשכלה שבה השגה ההיא, והוא מפני העוות

(6) דברים כה, יח.
(7) ישעיה מג, כה.

(5) תורת כהנים בחוקותי כו, יד. ילקוט שמעוני בחוקותי רמז
תרעג.

ג. התוצאה. ד. שכל עקום. ה. מוח עקום. ו. מה שמותר - הוא צריך ורוצה, ומה שהוא רוצה - הוא עושה.

לקוטי דיבורים

ולבד הרגש פנימי ורוחני בלי טעם ודעת, נוסף
לזה נתעוררה מחדש עוד הפעם שאלת ה"כנסי' דתית
כללית" מקהלת לענינגראד ביתר תקפה, באשר
קרובה היתה עתה לבוא בהגשמה, ובידעם התנגדותו
של רבינו שליט"א בעמדו על משמרתו והתקפתו חזק
להפריע להם בפועל, גם לא נעלם מאתם את רב
כוחו ויכולתו ובהשפעתו הרבה בכל מדינה כולה,
יחסותו והתקשרותו הקרובה והעזה עם כל הרה"ג-ן
וראשי הקהלות די בכל אתר ואתר, וכי מוכן הוא

אחרי הפורים הזה נפלה ונשפלה רוח כל אחד
ואחד מאתנו, הרגשנו כי עליו לחכות על איזה אסון,
מיצר ודואג כל אחד בפני עצמו, ומתאפק לא לגלות
לחברו שלא להוסיף לו עצב, וביותר הי' נראה ונגלה
מצבה של העת על בעלי רגש, ולא אגזם אם אומר
אשר בחוש הי' ניכר הפחד על פניהם, ופעמיים בכל
יום היינו מבקרים את בית רבינו שליט"א הקרובים
במקום, והדרים חוץ לתחום, שאלו ע"י הטלפון כמה
פעמים ביום אותנו את שלום בית רבי.

הדרך אשר לפתחו חטאת רובץ, ובאחת מהאסיפות
בהקהלה קודם חה"פ אמר היו"ר בפומבי, בפה מלא,
על רבינו שליט"א, אשר אם לא יפשוט לנו את ידו
אזי ביד חזקה אמלוך עליו.

יומן, תרפ"ז

בכל יום ויום לצאת במלחמת מצוה אתם במסירת
נפש ממש כדרכו בקודש, והי' כאשר ירים הוא את
ידו, ויצא במחאה גלו' לפני כל העם, וגבר ישראל
סבא, וייראו מאד לנפשם, ודרך אחרת לקחו להם...

אגרות קודש

בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של ישכר, והם יושבים
ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון לישכר, שתורתו
של ישכר, ע"י זבולון היתה.

וכל איש החפץ בחיים ואור מצות כ"ק אבותינו
רבותינו הק', ולהנות באור זכותם, אשר יאהיל עליו ועל
כל אשר לו, יקבע שופר של צדקה זו בביתו, כמצות כ"ק
אבותינו רבותינו הק', ויתברך בברכה כפולה ומשולשת
האמורה במכתבי קדש הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק',
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מאז ומקדם.

ויקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאו"נ וידידם עוז
הדו"ש וחפץ בטובם בגו"ר והמצפה לראות בטוב ישראל
ובהרמת קרן התורה והעבודה, המברכם

יוסף יצחק שניאורסאהן
מכ' הכללי המצורף לזה, כתוב על מנת ותנאי כפול
ומשולש כאשר ההנהגה תהי' כאמור, בלי שום שינוי ח"ו
מחפץ ורצון אבות, ואז יכולים לפרסמו בכל המקומות
כדמותו, ובכל אופן אשר יביא תועלת בעזה"י. ואם ח"ו
וח"ו אין ההנהגה כן אז לא יוכלו להשתמש בו ודבריי אלו
כאלו לא נאמרו, כי אם הנני חושב את הכולל למוסד
המגד לרצון אבות ואנגד לו בכל תוקף ועז, אך תקותי
חזקה כי יתנו לבם ודעתם שיהי' כפי רצון אבות.

אג"ק מוהררי"צ כרך יד

ב"ה. א' י"ב סיון תרפ"ג

ראסטאו דאן

אל ידידינו אנ"ש די בכל אתר ואתר ה'
עליהם יחיו

שלום וברכה.

בזה הנני לעורר, לתת לב על החזקות הכולל חב"ד יצ"ו
אשר בעה"ק ירושלים תוב"א. כל אחד ואחד מאנ"ש שי'
עליו החובה והמצוה מאת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק'
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להחזיק ידי אחינו יחיו, היושבים
בקדש, על התורה והעבודה, ולהיות בעזרם, ביד רחבה,
בכל הדרוש להם, שלא יהי' להם שום דאגה מדאגת
וטרדת הפרנסה, ואז יהי' ביכלתם להיות מסורים
ונתונים, בכל לבם ונפשם אל העבודה האלקית, אשר זה
כל האדם. אמנם להיות כי לא כל אדם זוכה לזה לבוא
אל הקדש פנימה, ולשקוד בתורה ועבודה, אשר על כן, על
ידי שנותן חלק מייגיעתו ופרנסתו לטובת אחינו שי'
היושבים בקדש, ועוסקים רק בתורה ועבודה, ה"ה כאלו
משתתף בזה.

ובגלל זאת יתברך מאת ה' אלקינו בברכה כפולה
ומכופלת, בבני חיי ומזוני רויחא. וכאמור שמח זבולון
בצאתך, וישכר באהליך, ופרש"י ז"ל, זבולון וישכר עשו
שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון, ויוצא לפרקמטיא

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' א

לזכרי כהונה ליום ולילה, ומה תלמוד לומר 'בַּחֲמֵאתָ הָאֵשׁ'. לְפִי
שִׁינָא אֵשׁ מְצוּרָה מכלל שאר האשמות לידון בו בַּדִּבְרֵי הַחֲדָשׁ
שאינו בשאר אשמות, שהוא פְּנִינִית דְּמוּ עַל בִּהְיוֹת יָד וּבִהְיוֹת רֶגֶל
הַקְּנִיָּה של המצורע המיטרה, ולא כשאר האשמות שכל דָּמָם
נזרק על גבי המזבח בלבד. ואם כן יָכוֹל לֹא יִהְיֶה מְעוֹן מִתֵּן דָּמִים
וְאִמּוּרִים [חֲלִבִּים] לִנְפִי מִזִּבְחֵי כְּשָׂר אֲשָׁמוֹת, שהרי דבר זה היה
בכלל הוא ויצא לידון בדבר החדש, ושמא יצא לגמרי מכלל שאר
אשמות,

(ויקרא יד ג), 'וְיִשְׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאתָ וְאֶת
הַעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ, כִּי בַחֲטָאתָ הָאֵשׁ הוּא לִפְנֵי'. שֶׁאֵין תִּלְמוּד
לומר 'כִּי בַחֲטָאתָ הָאֵשׁ הוּא לִפְנֵי', שלכאורה הוא מיותר, שכן
אם בא ללמדנו על מָקוֹם שְׁחִיטַת הָאֵשׁ שהוא בצפון העזרה כמו
החטאת ששחיתתה בצפון, הרי כבר נאמר שהוא נשחט 'בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאתָ' שהוא בצפון העזרה. וכן אֵין לומר שבא
ללמדנו על מִתֵּן דְּמוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ ועל אֲכִילתוֹ של הָאֵשׁ, שהרי
דינו בכל האשמות שטעונוֹת מִתֵּן דָּמִים לַמִּזְבֵּחַ, ונאכלים בעזרה

לוח זמנים לשבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	6:41	6:37	8:57	8:59	9:31	9:32	10:32	10:32	18:21	18:14	18:47	18:40	17:55	18:50
חיפה (ק)	6:41	6:37	8:56	8:58	9:30	9:32	10:31	10:31	18:23	18:15	18:46	18:39	17:46	18:49
ירושלים (ק)	6:39	6:35	8:56	8:57	9:29	9:31	10:30	10:30	18:24	18:17	18:45	18:38	17:38	18:48
תל אביב (ק)	6:41	6:37	8:57	8:59	9:31	9:32	10:32	10:32	18:22	18:14	18:47	18:40	17:56	18:50
אוסטריה, וינה (ק)	7:08	6:59	9:05	9:09	9:49	9:52	10:48	10:50	18:26	18:14	18:59	18:47	17:58	19:00
אוסטריה, מלבורן (ח)	5:41	5:50	8:20	8:14	8:58	8:52	10:03	9:59	18:29	18:34	18:56	19:02	18:15	19:13
אוקראינה, אודסה (ק)	7:09	7:01	9:09	9:12	9:51	9:54	10:50	10:52	18:30	18:18	19:02	18:51	18:02	19:03
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:42	6:33	8:40	8:43	9:23	9:26	10:22	10:24	18:01	17:49	18:33	18:22	17:33	18:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:53	6:44	8:50	8:54	9:34	9:38	10:33	10:35	18:11	17:59	18:44	18:33	17:43	18:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:21	7:11	9:15	9:19	10:00	10:04	10:59	11:01	18:35	18:23	19:10	18:57	18:07	19:11
אוקראינה, קייב (ק)	7:13	7:04	9:07	9:11	9:53	9:57	10:52	10:54	18:28	18:15	19:03	18:50	17:59	19:03
איטליה, מילאנו (ק)	7:34	7:26	9:35	9:39	10:17	10:20	11:16	11:18	18:59	18:48	19:28	19:17	18:31	19:29
אקוואדור, קיטו (ח)	5:57	5:59	8:30	8:28	8:59	8:57	10:01	10:00	18:06	18:04	18:28	18:26	17:46	18:35
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:17	6:25	8:56	8:50	9:32	9:27	10:37	10:33	19:01	19:06	19:27	19:32	18:47	19:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:12	7:03	9:41	9:35	10:21	10:15	11:27	11:22	19:55	20:02	20:25	20:32	19:43	20:44
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:12	7:06	9:21	9:23	9:58	10:00	10:58	10:59	18:43	18:33	19:11	19:02	18:17	19:13
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:03	6:56	9:10	9:12	9:48	9:50	10:48	10:49	18:31	18:22	19:00	18:51	18:05	19:02
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	7:03	6:57	9:11	9:13	9:49	9:51	10:48	10:49	18:32	18:22	19:01	18:51	18:06	19:03
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:40	7:34	9:46	9:48	10:25	10:27	11:25	11:26	19:07	18:57	19:37	19:27	18:40	19:38
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:21	7:17	9:38	9:39	10:11	10:12	11:12	11:12	19:03	18:56	19:27	19:21	18:39	19:31
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:54	6:49	9:08	9:10	9:43	9:44	10:43	10:44	18:31	18:23	18:57	18:50	18:06	19:00
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:18	7:15	9:38	9:39	10:10	10:11	11:11	11:11	19:03	18:57	19:28	19:22	18:40	19:31
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:59	6:53	9:06	9:08	9:44	9:47	10:44	10:45	18:27	18:17	18:56	18:47	18:01	18:58
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:58	6:52	9:04	9:07	9:43	9:46	10:43	10:44	18:25	18:15	18:55	18:45	17:59	18:57
בוליביה, לה-פס (ח)	6:07	6:12	8:44	8:41	9:14	9:11	10:18	10:15	18:30	18:31	18:53	18:55	18:13	19:04
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:59	7:49	9:51	9:55	10:38	10:42	11:37	11:39	19:12	18:58	19:47	19:34	18:43	19:48
בלגיה, בריסל (ק)	7:59	7:49	9:52	9:56	10:38	10:42	11:37	11:39	19:12	18:59	19:47	19:34	18:43	19:48
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:43	5:37	8:16	8:12	8:47	8:43	9:51	9:48	18:12	18:14	18:32	18:34	17:56	18:44
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:26	5:32	8:04	8:00	8:35	8:32	9:39	9:36	17:55	17:57	18:19	18:22	17:39	18:31
בריטניה, לונדון (ק)	7:17	7:07	9:09	9:13	9:56	10:00	10:55	10:57	18:31	18:18	19:05	18:52	18:05	19:06
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:17	7:28	9:16	9:21	10:05	10:10	11:04	11:06	18:36	18:22	19:13	18:59	18:09	19:14
גרמניה, ברלין (ק)	7:14	7:25	9:14	9:19	10:02	10:07	11:01	11:03	18:36	18:22	19:11	18:58	18:07	19:12
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:41	7:31	9:35	9:39	10:20	10:24	11:19	11:21	18:55	18:43	19:30	19:17	18:27	19:31
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:43	5:37	8:15	8:11	8:47	8:43	9:52	9:48	18:15	18:18	18:34	18:37	18:00	18:47
הודו, מומבאי (ח)	6:31	6:30	8:56	8:56	9:26	9:26	10:28	10:27	18:24	18:19	18:47	18:42	18:02	18:52
הודו, פונה (ח)	6:27	6:26	8:52	8:52	9:22	9:22	10:24	10:23	18:20	18:15	18:43	18:39	17:58	18:48
הונגריה, בודפשט (ק)	6:56	6:48	8:55	8:58	9:38	9:41	10:37	10:39	18:16	18:04	18:48	18:37	17:48	18:49
טורקיה, איסטנבול (ק)	7:07	7:01	9:14	9:17	9:53	9:55	10:53	10:54	18:36	18:26	19:05	18:56	18:10	19:07
יוון, אתונה (ק)	7:30	7:24	9:40	9:42	10:17	10:19	11:17	11:18	19:02	18:54	19:30	19:22	18:37	19:33
מולדובה, קישינב (ק)	7:17	7:08	9:16	9:19	9:59	10:02	10:58	11:00	18:37	18:25	19:09	18:58	18:09	19:11

לוח זמנים לשבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מוסקיו, מוסקיו סיטי (ח)	6:27	6:29	8:54	8:53	9:24	9:24	10:25	10:25	18:21	18:16	18:44	18:39	17:58	18:48
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	5:55	5:44	8:21	8:14	9:05	8:58	10:11	10:06	18:42	18:50	19:14	19:22	18:31	19:35
נפאל, קטמנדו (ח)	5:58	6:01	8:21	8:22	8:53	8:54	9:54	9:54	17:46	17:39	18:11	18:04	17:22	18:14
סינגפור, סינגפור (ח)	6:50	6:49	9:21	9:19	9:50	9:48	10:52	10:51	18:56	18:54	19:18	19:16	18:36	19:25
פולין, ורשא (ק)	6:43	6:54	8:44	8:48	9:32	9:36	10:30	10:33	18:05	17:51	18:41	18:27	17:35	18:41
פרו, לימה (ח)	5:49	5:45	8:22	8:19	8:51	8:48	9:54	9:52	18:04	18:05	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:44	7:52	9:53	9:56	10:34	10:37	11:34	11:35	19:14	19:02	19:45	19:34	18:46	19:47
צרפת, פריז (ק)	7:56	8:05	10:01	10:05	10:45	10:49	11:44	11:46	19:23	19:11	19:55	19:43	18:55	19:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:13	8:12	8:42	8:41	9:44	9:43	17:46	17:44	18:09	18:06	17:26	18:15
קנדה, טורונטו (ק)	7:20	7:27	9:31	9:33	10:11	10:13	11:10	11:12	18:54	18:43	19:22	19:11	18:27	19:23
קנדה, מונטריאול (ק)	6:57	7:05	9:07	9:10	9:48	9:51	10:47	10:49	18:28	18:17	18:58	18:48	18:01	19:00
קפריסין, לרנקה (ק)	6:43	6:48	9:01	9:03	9:36	9:38	10:37	10:37	18:24	18:16	18:51	18:43	18:00	18:54
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	8:06	8:17	10:02	10:07	10:53	10:58	11:51	11:54	19:23	19:08	20:01	19:46	18:52	20:01
רוסיה, מוסקבה (ק)	7:40	7:52	9:34	9:40	10:27	10:32	11:25	11:28	18:58	18:43	19:34	19:19	18:28	19:35
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	7:25	7:33	9:32	9:36	10:15	10:18	11:14	11:16	18:53	18:42	19:26	19:14	18:26	19:27
שווייץ, ציריך (ק)	7:30	7:38	9:37	9:40	10:20	10:23	11:19	11:21	19:02	18:50	19:30	19:19	18:34	19:32
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:08	6:08	8:36	8:35	9:05	9:05	10:07	10:06	18:05	18:01	18:28	18:24	17:44	18:33

בחו"ל: עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב חג הסוכות, לפני כניסת החג, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֵּה לְכָל מִי שְׂרוּצָה לְזָכוֹת וְלִסְמוּךְ עַל־עֲרוֹב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוֹב:
 בְּדִין יְהִי שָׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלִי וּלְאַטְמוּנִי וּלְאַדְלוּקִי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד
 כָּל־צְרָכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:
 [=בְּזֶה יְהִי מִתֵּר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהִטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת
 כָּל צְרָכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחור"ל נותנים עבור שלושה ימים, עבור שני ימי החג ועבור שבת קודש). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי חג הסוכות, ובחור"ל עד לאחר ההבדלה במוצאי שבת קודש.

ערב ליל א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחור"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחו"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות. בחור"ל כדאי להדליק לקראת סוף היום הראשון של חג הסוכות נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחור"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גרפור או מצית).
כן יש להדליק, נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה. מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

בארץ ישראל: מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש.
זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. בחור"ל: מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00446
05/10/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7